

THE
JĀTAKA

TOGETHER WITH ITS COMMENTARY

BEING

TALES OF THE ANTERIOR BIRTHS

OF

GOTAMA BUDDHA.

FOR THE FIRST TIME EDITED IN THE ORIGINAL PĀLI

BY

V. FAUSBØLL

VOL. VI.

LONDON

KEGAN PAUL TRENCH TRÜBNER & CO., Ltd.

1896.

[All Rights Reserved.]

TO
THE DANISH GOVERNMENT

WHICH HAS NOT FAILED ME DURING THE SPACE OF TWENTY YEARS

TO
THE BERLIN ACADEMY OF SCIENCES

WHICH LIBERALLY AIDED THE COMPLETION OF THE JATAKA BOOK
BY REPEATEDLY STEPPING IN WHEN THE EDITION WAS IN DANGER
OF BEING DISCONTINUED

TO
THE INDIAN GOVERNMENT

AND

THE DANISH ACADEMY OF SCIENCES

THIS VOLUME IS MOST GRATEFULLY AND MOST DEVOTEDLY DEDICATED.

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Page 1 line 21 add Schiefner, Tib. Tales by Ralston p. 247. Alwis, Attanag.
p. 47.
- 2 l. 6 read paccivā.
 - 4 l. 14 — muñcitukāmo. 4,16 hohl.
 - 5 l. 11 — na for an.
 - 6 l. 7 — nānābho-.
 - 12 l. 27 — acetaso.
 - 14 l. 23 — dūbhati.
 - 16 l. 31 — asītivassasahassāni.
 - 20 l. 28 — pāpayissāmi
 - 22 l. 26 dele the period.
 - 26 l. 13 read abbhāhato.
 - 27 l. 5 — ukkaṇṭhito.
 - 27 l. 14 — kusālā.
 - 30 l. 20 Cfr. S. B. E. 1₃₀₀, Bigandet 412, Bastian 2₃₃₃.
 - 30 l. 23 read aparabhāge.
 - 31 l. 13 — nāma na sakkā nātum,.
 - 32 l. 8 — bhavissatīti.
 - 32 l. 17 — dakkhina-.
 - 33 l. 11 — vijjāyi.
 - 35 l. 2 — loṇodakena with B^d?
 - 35 l. 4 — upadhāreḥiti.
 - 36 l. 13 — apāraṇeyyam.
 - 39 l. 10 dele the sign of quotation before suvaṇṇa- and put it before yassa in the next line.
 - 39 l. 14 read ciṇṭayimsu.
 - 41 l. 1 — gahetvā.
 - 41 l. 6 — dhanum.
 - 41 l. 27 — ājāniyye¹⁰.
 - 49 l. 5 — -dhārīne.
 - 50 l. 17 — batthārūhā.
 - 50 l. 20 — assārūhā

- Page 50 l. 27 read mañ.
- 55 l. 14 — tañ.
- 56 l. 25 — abhisato.
- 57 l. 27 — bhattaparilāho.
- 60 l. 16 — anupaviṭṭhapubbo smī.
- 61 l. 20 — datvā.
- 62 l. 7 — anueāsāmi.
- 62 l. 19 — atthañgato.
- 69 l. 6 — sutvā.
- 72 l. 27 — -bhavanam.
- 73 l. 6 — -parikkhāre.
- 76 l. 5 — nahātvā.
- 76 l. 23 — -kūṭe.
- 82 l. 12 — visaññitam.
- 82 l. 14 — kalyāṇa-.
- 82 l. 22 — kho“ and in the next line „niruddho.
- 86 l. 10 — -yuttakānam.
- 86 l. 30 — paṇṇasālā.
- 88 l. 14 — pharusa-.
- 88 l. 23 — -koṭṭiyam.
- 92 l. 29 — ābādhō.
- 93 l. 7 — adurāgatañ.
- 93 l. 12 — abhikkākkhasīti.
- 94 l. 16 — dasadhamma-.
- 94 l. 28 — mahārāja, dhammo cīṇṇo.
- 95 l. 18 — sitakāraṇam.
- 96 l. 15 — ūnāni.
- 97 l. 4 all three MSS. samādayi for samādiyī?
- 101 l. 2 all three MSS. mañ dasseyyāsīti for me attānam dasseyyāsīti?
- 101 l. 10 read aparabhāge.
- 102 l. 28 — Nimirājā.
- 103 l. 18 — caudo..
- 103 l. 20 — aññassa.
- 109 l. 7 — devasārathī.
- 109 l. 14—15 read janatam -- pasavetvā.
- 111 l. 18 read nānāvudhehi.
- 113 l. 9 — saṅghāna-
- 114 l. 1 — sūta.
- 115 l. 21 — antaradhāpetvā.
- 115 l. 31 — Mātali.
- 119 l. 4 — -kūṭāgāra-.
- 119 l. 11 — c' ūbhayam instead of c' ūbhayam'.
- 119 l. 27 — puññāni.
- 121 l. 28 — atīrekāya.

- Page 122 l. 24 read sampattiñ.
- 123 l. 2 — vimāne.
 - 125 l. 14 — giri brahā.
 - 126 l. 22 — pana vatvā.
 - 128 l. 23 — mahājano.
 - 131 l. 21 — bhāyiti.
 - 132 l. 2 — -pokkharāṇi-.
 - 139 l. 16 — andhabhūto.
 - 142 l. 21 — tātañ ca.
 - 143 l. 14 — yācivā.
 - 144 l. 13 — yaññāvāṭa-.
 - 313 l. 22 — -setṭham.
 - 560 l. 34 — ayyaputta.
-

CORRECTIONS AND ADDITIONS.

- Vol. VI. 9,24 add after su. Vimaṃsanakhaṇḍo.
48,17 read gāmaṇīyehi
52,2 — gāma-
73,7 — mayhaṃ for mayam in all three MSS.
81,17 — abhari
81,18 — bharissante
111,17 — gīvāya
145,25 — maṃsam
158,22 — vimāṃsissāmi naṃ
164,23 — -putto mama-dhītā
168,23 — Virūpakkha-
168,24 — Virūpakkhe
324,2 — Inda-
389,31 — Niṭṭhitā
586,16 — abhidhāvinsū
594,34 add to after seems
-

PRELIMINARY REMARKS 7.

For this volume I have had the same three MSS. (C² C¹ B^d) as before, but I have not taken full notice of B^d as the text, in this part of the book, has been very much enlarged throughout, so as to make it in many places quite different from C. The aim of the Burmese redactor seems to have been, to make the tale more lucid and intelligible, but as the difference in many particulars consequently is so great I should advise some scholar to give a separate edition of the *Mahānipāta* according to the Burmese redaction that we may judge of its exact relation to C.

It is sometimes not easy to see, what belongs to the Commentary and what to the Text, I therefore must be excused for any mistakes I may have made in that respect.

On the whole I look upon my edition as a provisional one, but I trust that a coming editor will willingly acknowledge that I have cleared the way for him and freed him from much rough work. It is at all events my hope that this book, containing a large material for future researches, will give the impulse to greater works on Pāli and Buddhism.

From sheet 10 of this volume Professor Otto Franke has been kind enough to read a proof, through which I have been able to correct and improve the text in not a few places, and I therefore now return him my best thanks for his zeal and accuracy.

I cannot conclude these remarks without especially thanking Professor Albrecht Weber for the support he has given me from the very beginning of my literary career to the conclusion of this

long and arduous task. Prof. Weber has not only always shown himself to be a zealous and industrious labourer in the pursuit of knowledge, but has also constantly espoused the serious work of others.

With gratitude and sorrow I dwell on the memory of my lamented friend Dr. R. Rost who always with the greatest readiness helped all scholars from his own rich fund of knowledge.

The 7th and last volume of this book will follow shortly, and contain a Postscriptum by myself and a complete Index of Names by my friend. Dr. Dines Andersen.

Kopenhagen, 22 Juli 1896.

V. Fausbøll.

XXII. MAHĀNIPĀTA*).

1. Mūgapakkhajātaka**).

Mā paṇḍicciyan¹ ti. Idam S. J. v. mahānekkhammā ā. k. Ekadivasam hi bhikkhū dhammasabhāyāṃ sannisinnā Bhagavato mahā-
bhinikkhamanassa vaṇṇam kathayimsu. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s.“ 5
ti p. „i. n.“ ’ti v. „na bhi. i. mama pūritapāramissa r. chaḍḍetvā
abhinikkhamanam nāma anacchariyam, aham hi aparipakke nāne
pāramiyo pūrento pi r. chaḍḍetvā nikkhanto yevā“ ’ti vatvā tehi
yācito a. ā.:

A. B. Kāsirājā nāma dhammena r. kāresi. Tassa soḷasa- 10
sahassā³ itthiyo ahesum, tāsu ekāpi puttām vā dhītaram vā na
labhi². Nāgarā „ambhākam rañño vaṃsānurakkhako putto n’
atthīti“ Kusajātake āgatanayena sannipatitvā rājānam „puttām
patthehīti“ āham su. Rājā soḷasasahassā⁴ itthiyo „putte patthe-
thā“ ’ti ānāpesi. Tā Candādīnam upatṭhānāni katvā patthentiyo 15
pi na labhimsu. Aggamaheṣi pan’ assa Maddarājadhītā Candādevī
nāma silasampannā ahoṣi, nam pi „puttām patthehīti“ ā. Sā
puṇṇamadivase uposatham samādiyitvā cullasayanake nipannā
attano silam āvajjitvā „sac’ āham akhaṇḍasilā iminā me sac-

* This Nipāta has no name in C, but see Feer in Journal Asiatique 1871. T. 18. p. 269. ** B Temiyājātaka, cfr. Morris, B. & C. p. 96; Feer in Journal Asiatique 1871 T. 18 p. 320. J. Am. Or. Soc. p. XXXI. J. R. A. S. 1893 p. 357. ¹ C^o pañcicciyan, B^o paṇḍicciyan. ² B^o -a, B^o -am corr. to -a. ³ C^o labhinasu, C^o labhimsu. ⁴ B^o -a.

cena putto uppajjatū“ ’ti saccakiriyaṃ akāsi. Tassā sīlatejena Sakkabhavanaṃ uphākāraṃ dassesi. Sakko āvajjitvā taṃ kāraṇaṃ ñatvā „C-devī puttaṃ pattheti, dassāmi ’ssā puttan“
 5 ti tassā anucchavikaṃ puttaṃ upadhārento Bodhisattaṃ ad-
 dasa. Bo. hi tadā vīsativassāni Bārāṇasiyaṃ r. kāretvā tato
 cuto Ussadaniraye nibbatto asītivassasahassāni tattha pacitvā
 Tāvatiṃsabhavane nibbatti, tattha pi yāvatāyukaṃ t̥hatvā tato
 cavitvā Uparidevalokaṃ gantukāmo ahoṣi. Sakko tassa santi-
 10 kaṃ gantvā „samma tayi Manussa-loke uppanne pāramiyo ca te
 pūriṣṣanti mahājanassa ca vaḍḍhi bhavissati, ayaṃ Kāsiraṇṇo
 Candā nāma aggamaheṣi puttaṃ pattheti, tassā kucchiyaṃ up-
 pajjā“ ’ti ā. So „sādhū“ ’ti paṭiṣuṇitvā pañcahi devaputta-
 satehi saddhiṃ cavitvā sayāṃ tassā kucchiyaṃ paṭisandhiṃ
 gaṇhi, itare devaputtā amaccabhariyānaṃ kucchisu p. gaṇ-
 15 hiṃsu. Deviyā kucchi vajirapuṇṇā¹ viya ahoṣi, sā gabbhassa
 paṭiṭṭhitabhāvaṃ ñatvā raṇṇo ārocesi, rājā gabbhaparihāraṃ
 dāpesi, sā paripuṇṇagabbhā puññalakkhaṇasampannaputtaṃ
 vijāyi. Taṃ divasaṃ eva amaccagehesu pañcakumārasatāni
 vijāyimsu. Tasmim̄ khāṇe rājā amaccagaṇaparivuto mahātale
 20 nisinno hoti, ath’ assa „putto te deva jāto“ ti ārocayimsu, tassa
 taṃ vacanaṃ sutvā va puttapemaṃ uppajjitvā² chaviādīni
 chinditvā aṭṭhimiñjaṃ āhacca aṭṭhāsi, abbhantare pīti uppajji,
 hadayaṃ³ sītalaṃ jātāṃ. So amacce pucchi: „tuṭṭhā nu kho
 tumhe mama putte jāte“ ti. „Kim̄ kathetha, deva mayaṃ
 25 pubbe anāthā idāni sanāthā jātā, sāmiko no laddho“ ti. Rājā
 mahāsenaguttaṃ āṇāpesi: „mama puttassa parivāro⁴ laddhuṃ
 vaṭṭati⁵, amaccakulesu ajja jātadārakā ettakā nāmā ’ti oloke-
 hīti“. So⁶ pañcadārakasatāni disvā āgantvā raṇṇo ārcceṣi.
 Rājā pañcannaṃ dārakasatānaṃ kumārapasādhanāni pesetvā
 30 pañca dhātisatāni pesesi⁷, Mahāsattassa pana atidīghādidosā-

¹ Cks -aṃ. ² Bdh uppajji. ³ Cks -ya. ⁴ Bdh -raṃ. ⁵ Ck vaṭṭatīti, Bdh
 add gaccha tvaṃ. ⁶ Bdh so sādhu ti sampatichitvā amaccagehāni gantvā olo-
 kento ⁷ Bdh dāpesi.

vajjitā alambatthaniyo madhurakathaññā catusatṭhidhātiyo ca
 adāsi, atidīghāya passe nisīditvā thaññam pivato dārakassa
 gīvā dīghā hoti, atirassāya passe nisīditvā pivanto nippīlita-
 khandhaṭṭhiko hoti, atikisāya passe nisīditvā pivantānam ūrū
 rujanti, atithūlāya passe nisīditvā pivantānam khalaṃkapādā¹ 5
 honti, atikāliyā sarīraṃ² atisītalaṃ hoti accodātāya atiuṇhaṃ,
 lambatthanāya khīraṃ pivantānam uppiḷitanāsaggā honti, kāsāñci
 pana khīraṃ ambilaṃ hoti kāsāñci kaṭukādibhedan ti, tasmā
 sabbe p³ ete dose vajjetvā atidīghādidosarahitā alambatthaniyo
 madhurathaññā catusatṭhidhātiyo datvā mahantaṃ sakkāraṃ 10
 katvā C-deviyāpi varaṃ adāsi. Sā gahitakaṃ katvā ṭhapesi.
 Nāmagahaṇadivase pi 'ssa lakkhaṇapāṭhakānaṃ brāhmaṇānaṃ
 mahāsakkāraṃ katvā antarāyabhāvaṃ⁴ pucchi. Te tassa lak-
 khaṇasampattim diṣvā „mahārāja dhaññapuññalakkhaṇo kumāro,
 tiṭṭhat' eko⁵ dīpo catunnam pi mahādīpānaṃ r. kāretum sa- 15
 mattho, nāssa koci antarāyo paññāyatīti“ vadiṃsu. Rājā tesam
 tussitvā kumārassa nāmaṃ⁶ karonto yasmā kumārassa jāta-
 divase sakala-Kāsiraṭṭhe devo vassi yasmā ca so⁴ temiyamāno
 jāto tasmā Temiyakumāro t' eva nāmaṃ akāsi. Atha naṃ
 ekamāsikaṃ alaṃkaritvā rañño santikaṃ nayiṃsu, rājā piya- 20
 puttaṃ oloketvā āliṅgitvā amke nisīdāpetvā ramayamāno nisīdi.
 Tasmim khane cattāro corā ānītā, tesu ekassa sakaṇṭakāhi
 kasāhi pahārasahassaṃ āṇāpesi ekassa saṃkhalikabandhanā-
 gārassa pavesanaṃ ekassa sarīre sattipahāradānaṃ ekassa sūlā-
 ropanaṃ. M. pitu kathaṃ sutvā bhīttatasito hutvā „aho mama 25
 pitā r. nissāya bhāriyaṃ nirayagāmikammaṃ karotīti“ cintesi.
 Punadivase pana naṃ setacchattassa heṭṭhā alaṃkatasirisayane
 nippajjāpesuṃ, so thokaṃ niddāyitvā pabuddho akkhīni ummī-
 letvā setacchattaṃ olovento mahantaṃ siribhavaṃ passi, ath'
 assa pakatīyāpi bhīttassa atirekataraṃ bhayaṃ uppajji, so „kuto 30

¹ Bā pakkhapādo. ² so Cks; Bāh atikālikāya khīraṃ. ³ Bā -yā-. ⁴ Bā
 -tiṭṭhatu eko. ⁵ Cks nāma. ⁶ Cks add raññoceva amaccādīnañca hadayaṃ.

nu kho ahaṃ imaṃ rājagehaṃ¹ āgato² ti upadhārento jātissara-
 rañāpēna devalokato āgatabhāvaṃ³ ŋatvā tatoparaṃ olokento
 niraye pakkabhāvaṃ⁴ passi, tatoparaṃ o. tasmiṃ yeva nagare
 rājabhāvaṃ aññāsi, ath' assa „ahaṃ vīsativassāni r. kāretvā
 5 asītivassasahassāni Ussadaniraye paccim, idāni puna pi imas-
 miṃ coragehe nibbatto 'smi, pitāpi me hiyyo catūsu coresu
 āñtesu tathārūpaṃ⁵ pharusam nirayasamvattanikaṃ kathaṃ
 kathesi, sac' āhaṃ r. kāressāmi puna niraye nibbattitvā mahā-
 dukkhaṃ anubhavissāmīti⁶ āvajjantassa mahantaṃ bhayaṃ
 10 uppajji, tassa⁷ kañcana vaṇṇasarīraṃ⁸ hatthaparimadditaṃ viya
 padumaṃ milātaṃ dubbannaṃ ahoṣi, so „kathan nu kho imabhā
 coragehā muñceyyaṃ⁹ ti cinto nipaṃji. Atha naṃ ekasmiṃ
 attabhāve mātubhūtapubbā chatte adhivatthā devatā assāsetvā
 „tāta Temiya, mā bhāyi, sace pi ito muñcitakāmo apīṭhasappī
 15 yeva pīṭhasappī viya hohi, abadhiro badhiro viya hohi, amūgo
 va mūgo viya hoti, imāni tīṇi añgāni adhiṭṭhāya paṇḍitabhāvaṃ
 mā pakāsayīti¹⁰ vatvā paṭhamaṃ g. ā.:

1. Mā paṇḍicciyaṃ⁶ vibhāvaya, bālamato bhava sabbapāṇinaṃ,
 sabbo taṃ jano ocināyatu⁷, evaṃ tava attho bhavissatīti. 1.

20 Ta. paṇḍicciyaṃ⁶ ti paṇḍiccaṃ⁸, ayam eva vā pāṭho, bālamato ti
 bālasammato, sabbo ti sakalo antojano c' eva bahijano ca, ocināyatū⁷ 'ti
 nibharath' etaṃ, Kālakarṇṇīti avajānātu⁹.

So tassā¹⁰ vacanena assāsaṃ paṭilabhitvā

2. Karomi te taṃ vacanaṃ yaṃ maṃ bhaṇasi devate,
 25 atthakāmāsi me¹¹ amma hitakāmāsi devate ti imaṃ g. vatvā 2.
 tāni tīṇi añgāni adhiṭṭhahi. Rājā puttassa anukkaṇṭhanatthāya¹²
 tāni pañca kumārasatāni tassa santike yeva kāresi, te dārakā
 thaññatthāya rodanti, M. Nirayabhayatajjito „rajjato¹³ me sus-
 sitvā maraṇam eva seyyo¹⁴ ti na rodati. Dhātiyo taṃ pavattim

¹ Bđ coragehaṃ. ² Cks -piṃ. ³ Bđ bodhisattassa. ⁴ Ck -nnā-, Bđ -ṇṇam-.
⁵ Bđ mucce-. ⁶ Bđ -ccayaṃ. ⁷ Bđ oji-. ⁸ Cks -cel. ⁹ Bđ ti avamaññatu
 avajānātū ti attho. ¹⁰ Ck tassa. ¹¹ Ck taṃ, Cc maṃ. ¹² Bđ anurakkhana-
¹³ so Cks; Bđ idha.

Candādevim ārocesum, sā rañño ārocesi. Rājā nemittika-brāhmaṇe pakkosāpetvā pucchi. Brāhmaṇā „deva kumārassa pakativelam atikkamāpetvā¹ thaññam dātum vattati, evam so rodamāno thanam daḷham gahetvā sayam eva pivissatīti“ vadiṃsu. Te tato² paṭṭhāy³ assa⁴ pakativelam atikkamitvā thaññam denti dadamānā ca kadāci ekavāram atikkamitvā kadāci sakalam pi divasaṃ na denti. So Nirayabhayena tajjito sussanto pi thaññatthāya na rodati. Atha taṃ arodantam⁵ pi „putto me chāto“ ti mātā vā thaññam pāyedi dhātiyo vā, sesadārakā thaññam aladdhavelāyam eva rodanti, so an rodati na niddāyati, na hatthapāde sammīṇjati⁶, na saddam suṇāti⁷. Ath⁸ assa dhātiyo „piṭṭhasappinam hatthapādā nāma evarūpā na honti, mūgānam hanupariyosānam nāma na evarūpaṃ⁹ hoti, badhirānam kaṇṇasotaṃ¹⁰ nāma na evarūpaṃ⁹ hoti, bhavitabbaṃ ettha kāraṇena, vīmaṃsissāma nan“ ti cintetvā „khīrena nam vīmaṃsissāmā“¹¹ ti sakaladivasaṃ khīram na denti. So sussanto pi khīratthāya saddam na karoti. Ath¹² assa mātā „putto me chāto, khīram assa dethā“¹³ ti dāpesi. Evam antarantarā khīram datvā ekam saṃvaccharam vīmaṃsantā antaram na passiṃsu. Tato „kumārakā nāma pūvakhajjakam piyāyanti, tena nam vīmaṃsissāmā“¹⁴ ti pañcakumārakasatāni tassa santike nisīdāpetvā nānākhajjakāni upanāmetvā¹⁵ avidūre ṭhapetvā „yathāruci tāni khajjakāni gaṇhathā“¹⁶ ti vatvā paṭicchannā tiṭṭhanti, sesadārakā kalaham katva aññamaññam paharantā taṃ gahetvā khādanti, M.¹⁰ „Temiya Nirayam icchanto pūvakhajjakam icchā“¹¹ ti¹¹ Nirayabhayabhīto khajjakam na oloketi¹², evam pūvakhajjakenāpi saṃvaccharam vīmaṃsivā n¹³ eva antaram passiṃsu. Tato „dārakānam¹³ nāma phalāphalam¹⁴ piyam hotīti¹³“ nānāphalāni āharitvā vīmaṃsiṃsu, tato

¹ B^d atikkamitvā. ² B^d adds kumārassa. ³ B^d adds dievā. ⁴ B^d samajjati. ⁵ B^d karoti. ⁶ C^s -pā. ⁷ B^d -tāni. ⁸ B^d -pāni. ⁹ B^d adds bodhisattassa. ¹⁰ B^d adds ṛana attānam ovāditvā tāta. ¹¹ C^k icchāhi, B^d icchātīti. ¹² C^s -enti, B^d -esi. ¹³ B^d dvivassikadārakā. ¹⁴ C^s -lāti, -lāni. ¹⁵ B^d piyāyantīti.

sesadārakā yujjhantā khādiṃsu, so na olokesi, evaṃ phalā-
 phalena pi saṃvaccharam vīmaṃsiṃsu. Atha „dārakānaṃ
 nāma kilābhaṇḍakam piyaṃ hotīti“ suvaṇṇādīmayāni hatthirū-
 pakādīni avidūre ṭhapesuṃ, sesadārakā vilumpantā viya gaṇ-
 5 hanti, M. na olokesi, evaṃ kilābhaṇḍakenāpi saṃvaccharam
 vīmaṃsiṃsu. Tato „catuvassadārakānaṃ nāma bhojanaṃ hoti,
 tena vīmaṃsissāmā“ ¹ti nānāhhojanaṃ¹ upaṭṭhāpesuṃ, sesa-
 dārakā piṇḍe piṇḍe katvā bhūñjanti, M. pana „Temiya aladdha-
 bhojanānaṃ² te attabhāvānaṃ gaṇanaṃ n' atthīti“ Nirayabhaya-
 10 bhīto na olokesi, sayam eva pana naṃ hadayena avahantena
 na bhajesuṃ³. Tato „pañcavassikā dārakā nāma aggino bhā-
 yanti, tena naṃ vīmaṃsissāmā“ ⁴ti anekadvāraṃ mahantaṃ
 gehaṃ kāretvā tālapaṇṇehi chādetvā taṃ sesadārakaparivutaṃ
 tassa majjhe nisīdāpetvā aggim denti, sesadārakā vira-
 15 vantā palāyanti, M. „Niraye paccanato idam eva vara-
 taran“ ⁵ti nirodhasamāpanno⁴ viya niccalo hoti, atha naṃ
 aggimhi āgacchante gahetvā apanenti. Tato „chabbassadārakā
 nāma madahatthino bhāyantīti“ hatthim susikkhitaṃ sikkhā-
 petvā Bodhisattaṃ⁵ sesadārakaparivāraṃ rājaṅgaṇe nisīdā-
 20 petvā hatthim muñcanti, so koñcanaḍaṃ nadanto soṇḍāya bhū-
 miyaṃ potthento bhayaṃ dassento āgacchati, sesadārakā ma-
 raṇabhayabhītā disāvidisāsu palāyanti, M. Nirayabhayatajjito
 tatth' eva nisīdati, susikkhito hatthi taṃ gahetvā aparāparaṃ
 katvā akilametvā va gacchati. Sattavassikakāle pan' assa
 25 dārakehi parivāretvā nisinnakāle uddhaṭadāṭhe katamukhabandhe
 sappe vissajjesuṃ, sesadārakā viravantā palāyimsu, M. Niraya-
 bhayaṃ āvajjitvā „caṇḍasappamukhe vināsappatti yeva“ vara-
 taran“ ⁶ti niccalo va ahosi, ath' assa sappā sakalasarīraṃ
 veṭhetvā matthake phaṇaṃ katvā acchiṃsu, tadāpi so niccalo
 30 va ahosi, evaṃ antarantare vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na

¹ B^d -nāni. ² C^{ks} bhोजनाṃ. ³ so C^{ks}; B^d -kesi athassa mātā sayameva bada-
 yena bhijjamānā viya asahantena sahatthena bhojanaṃ bhjesi. ⁴ C^{ks} omit
 nirodha. ⁵ C^k -tte. ⁶ C^{ks} add te, B^d vināsam eva, omitting te.

passiṃsu. Tato „dāarakā¹ nāma samajjatthikā hontīti“ taṃ pañcahi dāarakasatehi saddhiṃ rājaṅgaṇe nisīdāpetvā naṭasamajjaṃ kā-resuṃ, seṣadārakā samajjaṃ disvā sādhu² 'ti³ vadanti³ mahāhasitam hasanti, M. „Niraye nibbattakāle tava⁴ khaṇamattam pi hāso vā somanassaṃ vā⁵ n' atthīti“ Nirayabhayaṃ āvajjitvā 5 niccalo va hoti⁶ na oloketi, evaṃ antarantare vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na passiṃsu. Atha naṃ „khaggena vīmaṃsissāmā“ 'ti dārakehi saddhiṃ rājaṅgaṇe nisīdāpesuṃ⁷, dārakānaṃ kiḷana-kāle eko puriso phalikavaṇṇaṃ asiṃ paribbhamaṇto nadanto vagganto „Kāsirājassa kira kālakaṇṇiekaputto atthi kahaṃ so, 10 sīsam assa chindissāmīti“ abhidhāvi, taṃ disvā sesā bhītata-sitā viravantā palāyīṃsu, B. Nirayabhayaṃ āvajjitvā ajānanto viya nisīdi, atha naṃ so puriso khaggaṃ sīse parāmasitvā „sīsaṃ te chindissāmīti“ tāseto pi tāsetuṃ asakkonto apagañchi⁸, evaṃ⁹ antarantarā vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na 15 passiṃsu. Dasavassakāle paṇ' assa badhirabhāvaṃ vīmaṃsanatthaṃ sayanaṃ sāṇiyā parikkhipitvā catūsu passesu chiddāni katvā tassa adassetvā va heṭṭhā sayane saṃkhadhamake nisīdāpetvā ekappakāren' eva saṃkhe dhamāpentī, ekaninādaṃ hoti, amaccā catūsu passesu ṭhatvā sāṇicchiddena hi oloketā M-assa 20 ekadivasam pi satisammohaṃ vā hatthapādavikāraṃ vā phandanamattam vā na passiṃsu, evaṃ saṃvacchare atīte punāparaṃ saṃvaccharaṃ tath' eva bherisaddena vīmaṃsantā antaraṃ na passiṃsu. Tato „dīpena vīmaṃsissāmā“ 'ti rattibhāge „andhakāre hatthaṃ vā pādaṃ vā phandāpeti nu kho no“ ti¹⁰ 25 ghaṭesu dīpe jāletvā sesadīpe nibbāpetvā thokaṃ andhakāre nisīdāpetvā ghaṭehi dīpe ukkhipitvā ekappahāren' eva ālokaṃ katvā iriyāpathaṃ upadhārentī, evaṃ saṃvaccharam vīmaṃsantāpi 'ssa kiñci phanditamattaṃ¹¹ na passiṃsu. Tato „naṃ

¹ Bā aṭṭhavassikadā-. ² C^k sādhu, omitting ti, Bā sādhu sādhu ti. ³ Bā -tā.

⁴ Bā -kālato paṭhāya. ⁵ C^{ks} omit vā. ⁶ Bā^s add taṃ. ⁷ Bā^s -petvā. ⁸ Bā -gacchi. ⁹ Bā^s add khajjenāpi ekasaṃvaccharam. ¹⁰ Bā taṃ. ¹¹ Bā phandana-

phāṇitena vīmaṃsissāmā“ 'ti sakalasarīraṃ phāṇitena makkhe-
 tvā bahumakkhike ṭhāne nipajjāpetvā makkhikā utṭhāpenti',
 tā tassa sakalasarīraṃ parivāretvā sūcīhi vijjhamānā viya khā-
 danti, so nirodhasamāpanno viya niccalo va hoti, evaṃ sam-
 5 vaccharaṃ vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na passīmsu. Ath'
 assa cuddasavassakāle „idān' esa mahallako sucikāmo asuciji-
 gucchako, asucinā vīmaṃsissāmā“ 'ti tato paṭṭhāya taṃ n'
 eva nahāpenti na ācamāpenti, so uccāraṃ passāvaṃ katvā
 tatth' eva palipanno seti, duggandhagandhen' assa antaruddhī-
 10 naṃ² nikkhamanakālo viya hoti, makkhikā khādanti, atha naṃ
 parivāretvā „Temiya, idāni si mahallako, ko taṃ sabbadā
 paṭijaggissati, kiṃ na lajjasi, kasmā nipanno si, utṭhāya sarī-
 raṃ paṭijaggāhīti“ akkosanti paribhāsanti, so tathā³ paṭikkūle
 gūtharāsīmhi nimuggo pi duggandhagandhena yojanasatamat-
 15 thake ṭhitānaṃ hadayaṃ ubbattanasamatthassa Gūthanirayassa
 duggandhaṃ āvajjitvā majjhatto ahoṣi, evaṃ ekaṃ samvaccha-
 raṃ antarantarā vīmaṃsantāpi 'ssa antaraṃ na passīmsu. Ath'
 assa heṭṭhā mañce aggikapallāni⁴ karīmsu, „app-eva nāma
 uṇhapīlito vedanaṃ asahamāno vipphanditaṃ⁵ dasseyyā“ 'ti,
 20 sarīre poṭā⁶ viya utṭhahanti, M. „Avicinirayasantāpo' yojana-
 sataṃ pharati, tamhā dukkhā idaṃ dukkhaṃ satagūṇena sa-
 hassagūṇena varataran“ ti adhivāsetvā niccalo ahoṣi, ath' assa
 mātāpitaro bhijjamānena viya hadayena manusse paṭikkamāpetvā
 taṃ tato aggisantāpato apanetvā „tāta Temiya kumāra mayāṃ
 25 tava apīṭhasappiādibhāvaṃ jānāma, na hi tesāṃ evarūpāni
 pādamaḥkhaṇṇasotāni⁷ honti, tvaṃ amhehi patthetvā laddha-
 puttako, mā no nāsehi, sakala-Jambudīpe rājūnaṃ santikā
 garahato no mocehīti“ yācīmsu, so tehi evaṃ yācito asuṇanto
 viya hutvā niccalo nipajji, ath' assa mātāpitaro rodamānā

¹ Bds utṭhahanti. ² so C^s; C^k -īnaṃ, B^d antarutthīnaṃ, B^k antarucīnaṃ. ³
 Bds tathārūpe. ⁴ C^k -kapalāni, B^d -kaphalāni. ⁵ B^d vipphandaṇākāraṇi. ⁶ C^k
 pothā, B^d poṭāni, omittīng viya. ⁷ C^k -yesantāpe. ⁸ B^d hatthapāda-

paṭikkamitvā¹ ekadā pitā vā ekako upasamkamitvā yāceti ekadā
mātā vā, evaṃ samvaccharaṃ antarantarā vīmaṃsantāpi 'ssa
antaraṃ na passīmsu. Atha soḷasavassakāle cintayīmsu: „pīṭha-
sappī² vā hotu mūgabadhiro³ vā hotu vaye pariṇate rajaniye
arajjantā⁴ dussaniye adussantā nāma n' atthi, samaye puppha- 5
vikasanaṃ viya dhammatā esā⁵, nāṭakāni 'ssa⁶ paccupaṭṭhā-
petvā vīmaṃsissāmā⁷ 'ti tato uttamarūpadharā devakaññā viya
vilāsasampannā itthiyo pakkosāpetvā „yā kumāraṃ hasāpetum
vā kilesena vā bandhituṃ sakkoti sā v' assa⁷ aggamahesī
bhavissatī⁸“ vatvā kumāraṃ gandhodake⁹ nahāpetvā deva- 10
puttaṃ viya alamkaritvā devavimānakappesu⁹ sirigabbhesu pañ-
ṇatte sirisayane āropetvā gandhadāmapupphadāmadhūpavāsama-
dirāsavādīhi¹⁰ antogabbhaṃ ekagandhasammaḍaṃ katvā paṭikka-
miṃsu, atha naṃ tā itthiyo parivāretvā naccagītehi c' eva
madhuravacanādīhi ca nānākārehi¹¹ abhiramāpetuṃ vāyamīmsu, 15
so buddhisampannatāya tā itthiyo oloketvā¹² „imā me sarīra-
samphassaṃ mā vindiṃsū¹³“ 'ti assāsapassāse sannirumbhi¹³,
ath' assa sarīraṃ thaddham ahosi, tā taṃ sarīrasamphassaṃ
avindantiyo „thaddhasarīro esa, nāyaṃ¹⁴ manusso yakkho bha-
vissatī¹⁴“ mātāpitunnaṃ ārocayīmsu, evaṃ antarantarā vīmaṃ- 20
samānā mātāpitaro tassa antaraṃ na passīmsu. Evaṃ soḷasa-
samvaccharāni soḷasahi mahāvīmaṃsāhi¹⁵ anekāhi ca khudda-
kavīmaṃsāhi¹⁵ vīmaṃsamānāpi taṃ¹⁶ parigaṇḍituṃ nāsakkhiṃ-
su¹⁷. Tato rājā vippatīsārī hutvā lakkhaṇapāṭhake pakkosāpetvā
„tumhe kūmarassa jātakāle 'dhaññapuññalakkhaṇo esa, n' atth' 25
assa antarāyo' ti kathayittha, ayaṃ so pīṭhasappī mūgabadhiro
jāto, kathā vo na sametī¹⁴. „Mahārāja, ācariyehi aditṭhakan
nāma n' atthi, api ca kho rājakulehi patthetvā laddhaputto

¹ Cks -etvā. ² Bđ -ppi, Cks -ino. ³ Bđ mūgo vā badhiro. ⁴ Bđ -rajjanīye
arajjantā nāma natthi. ⁵ Bđ addo ti. ⁶ Bds -naṃ piessa. ⁷ Ck sācassa, Bđ
sātassa. ⁸ Bđ -ena. ⁹ Cks -ppe, Bds -vimānaṃviya. ¹⁰ so C*; Ck -rāsavādīhi,
Bđh -dhūmavāsacupnādīhi. ¹¹ Bđ nānappakārehi. ¹² Bđ anolo-. ¹³ Ck -rubbhi,
Bđ -rujjhi. ¹⁴ Cks e tāyaṃ. ¹⁵ Bđ -sehi. ¹⁶ Bđ tassa cittaṃ. ¹⁷ Bđ addo
vīmaṃsanakhaṇḍaṃ nīthitaṃ.

kālakaṇṇīti vutte tumhākaṃ domanassaṃ siyā ti na katha-
yimhā“ ti. „Idāni kiṃ kātuṃ vaṭṭatīti“. „Mahārāja imasmiṃ
kumāre imasmiṃ gehe vasante tayo antarāyā paññāyanti jivi-
tassa vā chattassa vā mahesiyā vā, tasmā avamaṅgale rathe
5 avamaṅgale asse ca yojetvā tattha naṃ nipajjāpetvā pacchima-
dvārena niharāpetvā āmakasusāne taṃ nikhānituṃ vaṭṭatīti“.
Rājā antarāyasavane¹ bhīto „sādhū“² ti sampatiṇṇi. Canda-
devī taṃ pavattim sutvā rājānaṃ upasaṃkamitvā „deva tum-
hehi mayhaṃ varo dinno, mayā ca gahitakaṃ³ katvā ṭhapito,
10 taṃ me dāni dethā“⁴ ti. „Gaṇha devīti“. „Puttassa me
rajjam dethā“⁵ ti. „Na sakkā devī, putto te kālakaṇṇīti“.
„Tena hi deva yāvajīvaṃ adento sattavassāni dethā“⁶ ti. „Na
sakkā devīti“. „Tena hi chabbasāni pañca cattāri tīṇi dve
ekāṃ vassaṃ, sattamāse cha pañca cattāro tayo dve māse
15 ekāṃ māsaṃ addhamāsaṃ dethā“⁷ ti. „Na sakkā devīti“.
„Tena hi satta divasāni dethā“⁸ ti. „Sādhu gaṇhāhīti“ vutte
sā puttāṃ alaṃkārapetvā „Temiya kumāra, taṃ nissāya soḷasavassāni nid-
daṃ alabbhivā rodamaṇāya me akkhīni uppakkāni⁹ sokena
hadayaṃ bhijjamānaṃ¹⁰ viya¹¹, tava apīṭhasappiādibhāvaṃ
jānāmi¹², mā maṃ anāthaṃ karīti“ iminā niyāmena punadvase
25 pi punadvase pīti pañca divasāni yāci. Chatṭhe divase rājā
Sunandaṃ nāma sārathim pakkosāpetvā „tāta suve pāto va
avamaṅgalarathe avamaṅgalasse yojetvā kumāraṃ ta. nipajjā-
petvā pacchimadvārena niharitvā āmakasusāne catubhittikaṃ
āvātaṃ khaṇitvā ta. naṃ khipitvā kuddālapīṭṭhena matthakaṃ
30 bhinditvā jīvitakkhayaṃ pāpetvā upari paṃsum datvā paṭhavi-

¹ so Cks for -ena? Bd -yabhayena. ² Cks -ke. ³ so Cks; Bd upakkāni. ⁴
Ck bhijjanti, Cs bhijjanti. ⁵ Bd adds ahoṣi. ⁶ Cks janāmi.

vaḍḍhanakakammaṃ katvā nahāpetvā ehīti¹. Chaṭṭham pi
 rattim devī kumāraṃ yācitvā „tāta Kāsīrājā taṃ sve āmakas-
 susāne nikhānituṃ āṇāpesi, sve maraṇaṃ pāpuṇissasi puttā²
 'ti ā. Taṃ sutvā Mahāsattassa „Temiya soḷasavassāni kata-
 vāyāmo te matthakaṃ patto³“ ti cintentassa abbhantare pīti 5
 uppajji, mātu pan' assa hadayaṃ bhijjanappamāṇaṃ ahoṣi.
 Evaṃ sante pi „mā me ¹ manoratho ² matthakaṃ na pāpuṇīti⁴“ taṃ
 nālapi. Ath' assā rattiyaṃ accayena pāto va Sunando sārathi
 rathaṃ yojetvā dvāre ṭhapetvā sirigabbhaṃ pavisitvā „devi,
 mā mayhaṃ kujjhi, rañño āṇā⁵“ ti vatvā puttaṃ āliṅgitvā ni- 10
 pannadeviṃ piṭṭhihatthena apanetvā pupphakalāpaṃ viya ku-
 māraṃ ukkhipitvā pāsādā otari. Candādevī uraṃ paharitvā
 mahāsaddena paridevitvā mahātale ohīyi. Atha nam M. olo-
 ketvā „mayi akathente hadayena phalitena marissatīti⁶“ kathe-
 tukāmo hutvāpi „sace kathessāmi soḷasavassāni kato vāyāmo 15
 mama mogho bhavissati, akathento panāhaṃ attano ca mātā-
 pitunnaṃ ca paccayo bhavissāmīti⁷“ adhivāsesi. Atha nam
 sārathi rathaṃ āropetvā „pacchimadvārābhimukhaṃ rathaṃ
 pesessāmīti⁸“ pācīnadvārābhimukhaṃ pesesi, rathacakkaṃ um-
 māre paṭihaññi. M. tassa saddaṃ sutvā „manoratho⁹ me mat- 20
 thakaṃ patto¹⁰“ ti suṭṭhutamaṃ tuṭṭhacitto ahoṣi. Ratho nagarā
 nikkhamitvā devatānubhāvena tiyojanaṭṭhānaṃ gato, ta. vanā-
 ghaṭo¹¹ sārathissa āmakasusānaṃ viya upaṭṭhahi, so „idaṃ
 ṭhānaṃ phāsukan¹²“ ti rathaṃ ukkāmetvā¹³ maggapasse ṭhapetvā
 rathā oruyha M-ssa ābharaṇabhaṇḍaṃ omuñcitvā bhāṇḍikaṃ 25
 katvā ṭhapetvā¹⁴ kuddālaṃ ādāya avidūre āvātaṃ khaṇituṃ
 ārabhi. Tato B. „ayaṃ me vāyāmakālo¹⁵, ahaṃ hi soḷasavas-
 sāni hatthapādena cālesim, kin nu kho me vase vattanti udāhu
 no¹⁶“ ti uṭṭhāya vāmahatthena dakkhiṇahatthaṃ d-hatthena

¹ B^d omits mā. ² C^k mano. ³ so C^k; C^s vanasatho, B^d pana ghaṭaṃ. B^s
 bhaṭaṃ. ⁴ B^d rathaṃ maggā okkāmetvā. ⁵ B^d ekamantaṃ dhāpetvā. ⁶
 C^k add ti.

v-hattham ubhohi hatthehi pāde sambāhetvā rathā otaritum cittam
 uppādesi, tāvad ev' assa pādapatitattḥāne' vātapunṇabhasta-
 cammam' viya mahāpathavi' uggantvā rathassa pacchimantam
 āhacca aṭṭhāsi, so otarivā katipaye vāre aparāparam camkamitvā
 5 „iminā nihārena ekadivasam yojanasatam pi me gantubalam at-
 thīti“ nātvā „sace sārathi mayā saddhim virujjheyya atthi nu
 kho me tena saha paṭivirujjhitum balan“ ti upadhāretum⁴ ratham
 pacchimantam⁵ gahetvā kumārānam kilanayānakam viya ukkhi-
 pitvā aṭṭhāsi, ath' assa „atthi me paṭivirujjhitum balan“ ti
 10 sallakkhetvā pasādhanatthāya cittam uppajji. Tam khaṇam yeva
 Sakkabhavanam uṇhākāram dasseti, Sakko tam kāraṇam nātvā
 „Temiyakumārassa manoratho matthakam patto, pasādhanatthāya
 cittam uppannam, kim etassa mānusakena pasādhanena“⁶ 'ti
 dibbapasādhanam gāhāpetvā Vissakammaṃ pesesi „gaccha,
 15 Kāsirājaputtam alamkarohīti“, so sādhu 'ti gantvā dasahi dus-
 sasahashehi veṭhanam katvā dibbehi ca mānusakehi ca alam-
 kārehi Sakkam viya alamkari. So devarājaliḥhāya sārathissa
 khanato kāsum⁷ gantvā āvātatire ṭhatvā tatiyam g. ā. :

3. Kin nu santaramāno va kāsum khaṇasi sārathi,
 20 puṭṭho me samma akkhāhi, kim kāsuyā karissasīti. 3.
 Ta kāsun ti āvātam.
 Tam sutvā sārathi āvātam khaṇanto uddham anoloketvā
 va catuttham g. ā. :

4. Rañño mūgo ca pakkho ca putto jāto acetaso,
 25 so 'mhi raññā samijjhiṭṭho puttam me nikhaṇam⁷ vane ti. 4.
 Ta. pakkho ti pīṭhasappī, mūgo ti vacanen' eva paṇ' assa badhirabhāvo
 siddho⁸, acetano ti acittako soḷasavassāni akathitattā evam ā, samijjhiṭṭho
 ti āṇatto, nikhaṇam vane nikhaṇanto.

Atha nam Mahāsatto āha :

30 5. Na badhiro na mūgo 'smi na pakkho na pi paṅgulo⁹,
 adhammam sārathi kayirā mam ce tvaṃ nikhaṇam vane. 5.

¹ C^o pādapatitṭhānatthānam. ² C^o vātapunṇo-, B^d -phassacammam. ³ C^o omit mahāpathavi. ⁴ B^d -ento. ⁵ B^d rathassa pacchimante. ⁶ C^o khaṇano kāsam, C^o khanatokāsam, B^d khaṇokāsam, E^h khanokāsu. ⁷ so all four MSS. throughout. ⁸ B^d samijjhati. ⁹ B^d piṅgalo.

6. Ūrum bāhuñ ca me passa, bhāsitañ ca suṇohi me,
adhammañ sārathi kayirā mañ ce tvañ nikaṇaṇaṃ vane ti. 6.

Ta. na badhiro ti samma sārathi sace te¹ rājā evarūpañ puttañ māre-
tuṃ āṇāpesi ahañ evarūpo na bhavāmīti dīpetuṃ evaṃ ā., mañce - - vane
ti sace badhirabhāvādirahitaṃ evarūpañ mañ vane nikaṇeyyāsi adhammañ 5
kareyyāsīti, ūrun ti idaṃ so purimagāthaṃ sutvāpi² anolokentam eva disvā
alaṃkatasarīram assa dassessāmīti cintetvā ā., t. a : ime me kañcanakadalik-
khandhasadise ūrū ca kanakacchavibāhuñ ca passa madhuravacanañ ca suṇohīti.

Tato sārathi „ko nu kho esa, āgatakālato paṭṭhāya attā-
nam eva vaṇṇetīti“ āvāṭakhaṇanaṃ pahāya uddhañ olokento 10
tassa rūpasampattim disvā „manusso vā devo vā“ ti ajānauto
imañ g. ā. :

7. Devatā nu si gandhabbo adu Sakko purindado,
ko vā tvañ kassa vā putto, kathañ jānemu tañ mayan ti. 7.
Atha nañ M. attānañ āvikatvā dhammañ desento āha: 15
8. N' amhi devo na gandhabbo
na pi Sakko purindado, (Petavatthu p. 24.)
Kāsirañño ahañ putto yañ kāsuyā nighaññasi³. 8.
9. Tassa rañño ahañ putto yañ tvañ samupajīvasi,
adhammañ sārathi kayirā mañ ce tvañ nikaṇaṇaṃ vane. 9. 20
10. Yassa rukkhassa chāyāya
nisīdeyya sayeyya vā (= J. vol. V. $\frac{940}{21}$, Petavatthu p. 23.)
na tassa sākhañ bhañjeyya, mittadūbho hi pāpako. 10.
11. Yathā rukkho tathā rājā, yathā sākha tathā ahañ,
yathā chāyūpago poso evaṃ tvañ asi sārathi, 25
adhammañ sārathi kayirā mañ ce tvañ nikaṇaṇaṃ vane ti. 11.

Ta nighaññasi⁴ nikaṇeṇsasi⁵, yañ mañ⁶ ettha nihanissāmīti saññāya
kāsuṃ nikaṇasi⁷ so ahan ti⁸ dīpeti, so rājaputto ahan ti vutte pi na sadda-
hati, madhurakathāya pañ assa bajjhītvā dhammañ suṇanto atṭhāsi, mitta-
dūbho ti⁹ pariḥuttachāyassa rukkhassāpi¹⁰ sākhañ bhañjanto mittaghātako 30
hoti līmakapuriso, kimaṇṇa pana sāmiputtassa ghātako, chāyūpago ti pari-
bhogathāya chāyaṃ upagatapuriso viya rājānañ nissāya jīvamāno tvañ ti vadati.

¹ Bds tañ. ² Cks adds tvañ. ³ Bds nikkhaññasi, Bs nikaṇaññasi. ⁴ Bds nika-
khaññasi, Bs nikaṇa-. ⁵ Bds nikkhaññasi, Cks nihanissasi. ⁶ so Cks Bds;
Bds add tvañ. ⁷ Bds khañ-. ⁸ Bds add attānañ. ⁹ Bds adds mittaparādhiko. ¹⁰
Bds -ssāti, Ck adds tāca, Cs tā.

Evam kathente¹ pi Bodhisatte² na saddahat' eva. Atha M. „saddahāpessāmi nan“ ti devatānaṃ sādhu-kārena c' eva attano ca ghosena vanaghaṭaṃ unnādentō dasa mittapūjaka-gāthā nāma ārabhi:

- 5 19. Pahūtabhakkho³ bhavati vippavuttho sakā gharā, (Cfr. Feer
in Journal Asiatique 1871 Tome 18 p. 248.)
bahū naṃ upajīvanti yo mittānaṃ na dūbhati. 12.
19. Yaṃ yaṃ janapadaṃ yāti nigame rājadhāniyo
sabbattha pūjito hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 13.
- 10 14. Nāssa corā pasahanti nātimaññeti khattiyo
sabbe amitte tarati yo mittānaṃ na dūbhati. 14.
16. Akuddho sagharaṃ eti sabhāya paṭinandito
ñātīnaṃ uttamo hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 15.
16. Sakkatvā sakkato hoti garu hoti sagāravo
vaṇṇakittibhato⁴ hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 16.
- 15 17. Pūjako labhate pūjaṃ vandako paṭivandanaṃ
yaso kittiṃ ca pappoti yo mittānaṃ na dūbhati. 17.
18. Aggi yathā pajjalati devatā va virocati
siriyā ajahito hoti yo mittānaṃ na dūbhati. 18.
- 20 19. Gāvo tassa pajāyanti khetto vuttaṃ virūhati
vuttānaṃ⁵ phalam asanāti⁶ yo mittānaṃ na dūbhati. 19.
20. Darito⁷ pabbatāto⁸ vā rukkhato⁹ patīto naro
cuto patitṭhaṃ labhati yo mittānaṃ na dūbhati. 20.
21. Virūḥamūlasantānaṃ nigrodham iva māḷuto
amittā na-ppasahanti yo mittānaṃ na dūbhati. 21.
- 25

Ta sakā gharā ti sakagharā, ayam eva vā pāṭho, na dūbhatīti na dussati, sabbattha pūjito hotīti idaṃ Sivalivatthunā vaṇṇetabbaṃ, nappa-sahantīti pasayhakāraṃ kātuṃ na sakkonti, idaṃ Saṃkiccasāmaṇeravatthunā dīpetabbaṃ, nātimaññetikhattiyo ti idaṃ Jotipālavatthunā¹⁰ dīpetabbaṃ,
30 taratīti atikkamati, sagharaṃ ti mittadūbhī hi attano gharāṃ āgacchanto pi ghaṭṭitacitto kuddho va āgacchati, ayam akuddho sakaṃ gharāṃ eti, paṭi-

¹ Bā -o. ² Bā -ttaṃ. ³ C^k -pakkho. ⁴ Bā -to. ⁵ C^k puttānaṃ. ⁶ read asnāti, Bā anasāti. ⁷ Bā du-. ⁸ Bā -ato. ⁹ C^k -āto. ¹⁰ C^k jā-, Bā jotikasethi-.

nandito ti bahunnam sannipātattāhāne amittadūbhīno guṇakatham¹ kathenti,
 tāya so nandito hoti pamudito, sakkatvā ti so hi param sakkatvā sayam pi
 parehi sakkato hoti, paresu ca sagāravo sayam pi tesam garuko hoti, vaṇṇa-
 kittibhato ti bhatavaṇṇakittī, guṇavaṇṇaṇ c' eva² kittisaddaṇ ca ukkhipitvā
 caranto nāma³ hotīti a., pūjako ti mittānam pūjako hutvā sayam pi pūjam 5
 labhati, vandako ti Buddhādīnam kalyāṇamittānam vandako punabbhave paṭi-
 vandanam labhati, yasokittin ti issariyaparivāraṇ ca guṇakittin ca, imāya
 gāthāya Cīttassa gahapatino vatthum kathetabbam, pajjalatīti issariyapari-
 vārena pajjalatī, sīriyā ajahito ti ettha Anāthapiṇḍikassa vatthum kathe-
 tabbam, a sanātīti⁴ paribhuṇḍati, paṭiṭṭham labhatīti Cullapadumajātakena 10
 dīpetabbam, virūḷhamūlasantānan ti vaddhitamūlapāroham, amittā nap-
 passahantīti ettha Kuraraghariya⁵ - Soṇattherassa mātu geham pavīṭṭhacora-
 vatthum kathetabbam.

Sucando eṭṭikāhi gāthāhi dh. desetam pi tam asaṅjānitvā
 „kin nu kho“⁶ ti rathasamīpaṇ gantvā ta. rathāñ⁷ ca pasā- 15
 dhanabhaṇḍaṇ ca ubhayam pi adisvā punāgantvā⁸ olokento saṅ-
 jānitvā pādesu patitvā añjalim paggayha yācanto i. g. ā.:

22. Ehi tam paṭinessāmi rājaputta sakam gharam,
 rajjam kārehi, bhaddan te, kim araṇṇe karissasīti. 22.

M. āha:

20

23. Alam me tena rajjena nātakehi dhanena vā
 yam me adhammacariyāya rajjam labbhettha sārathīti. 23.

Ta. alan ti paṭikkhepavacanam.

Sārathi āha:

24. Puṇṇapattam palabbhehi rājaputta ito gato,
 pitā mātā ca me dajjum rājaputta tayi gate. 24. 25

25. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
 te pi attamanū dajjum rājaputta tayi gate. 25.

26. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
 te pi dajjum patitā me rājaputta tayi gate. 26. 30

27. Bahū janapadā c' aṇṇe negamā ca samāgatā
 upāyanāni⁹ me dajjum rājaputta tayi gate. 27.

Ta. puṇṇapattan ti tuṭṭhidīyam, dajjun ti sattaratanavassam vas-
 santā viya mama ajjhāsapūraṇam¹⁰ tuṭṭhidānam dadeyyun ti, idaṃ so¹¹

¹ B^d adds parehi. ² B^d -bhato ti guṇasaddaṇca. ³ C^k add na. ⁴ B^d anasā-.
⁵ so C^k; B^d kulaghare-. ⁶ B^d ko nu kho ayan. ⁷ C^e B^d tañ. ⁸ C^k disvā
 puna gantvā. ⁹ B^d upayā-. ¹⁰ C^e -puṇṇam, B^d -yam pūrento. ¹¹ C^k kho.

app-eva nāma mayi anukampāya gaccheyyā 'ti cintetvā ā., vesiyānā ti vessā,
upāyanānīti paṇṇākāre.

Mahāsatto āha:

28. Pitu mātuc c' ahaṃ catto rathassa nigamassa ca
5 atho sabbakumārānaṃ, n' atthi mayhaṃ sakaṃ gharaṃ. 28.
29. Anuññāto ahaṃ matyā, saṃcatto pitarā ahaṃ,
eko araññe pabbajito, na kāme abhipatthaye ti. 29.

Ta. pitumātuccā 'ti pitarā ca mātārā ca. 'Itaresu pi es' eva nayo.
matyā ti samma sārathī ahaṃ sattāhaṃ paricchinditvā varam gaṇhantiyā
10 mātārā anuññāto nāma, saṃcatto ti suṭṭhu catto, pabbajito ti araññe
vasanattāya nikkhanto ti a.

Evam M-ssa attano gūṇe anussarantassa pīti uppajji, tato
pītivegena udānaṃ udānento ā.:

30. Api ataramānānaṃ phalāsā¹ va samijjhati, (J. vol. I p. 136)
15 vipakkabrahmacariyo 'smi, evaṃ jānāhi sārathī. 30.
31. Api ataramānānaṃ sammadattho vipaccati,
vipakkabrahmacariyo 'smi nikkhanto akutobbhayo ti. 31.

Ta. phalāsā ti ataramānassa soḷasavassehi samiddhaṃ ajjhāsaya phalaṃ
dassetuṃ evam ā., vipakkabrahmacariyo ti niṭṭhapattamanoratho², sam-
20 madattho vipaccatīti upāyena kāraṇena kattabbaṃ kiccaṃ sampajjati.

Sārathī āha:

32. Evaṃ vaggukatho santo³ vissatthavacano c' asi⁴,
kasmā pituc ca mātuc ca santike na bhaṇī tadā ti. 32.
Ta. vaggukatho ti salīhakatho⁵ ti.

25 **Tato M. āha:**

33. Nāhaṃ asandhitā⁶ pakkho na badhiro asotatā,
nāhaṃ ajivhatā mūgo, mā maṃ mūgam⁷ adhārayi. 33.
34. Purimaṃ sarāmaṃ ahaṃ jātiṃ yattha rajjam akārayiṃ,
kārayitvā tahiṃ rajjam pāpattham⁸ nirayaṃ bhusaṃ. 34.
30 35. Vīsatim c' eva vassāni tahiṃ rajjam akārayiṃ,
asītivassahassāni nirayaṃhi apaccayim. 35.

¹ C^k palāsa. ² C^k nittham-, B^d niṭṭha-. ³ C^s satto. ⁴ B^d caso. ⁵ B^d sakhila-
⁶ C^k asatthitā, B^d asandhikā. ⁷ C^k mugo. ⁸ so C^s; C^k -ttha, B^d -ttam.

36. Tassa rajjass' aham bhīto' mā mañ rajj' abhisecayum²,
tasā pituc ca mātuc ca santike na bhañiñ tadā. 36.
37. Uccañge mañ nisīdetvā pitā atth' ānusāsati:
ekam hanatha, bandhatha ekam khārāpatacchikam⁸
ekam sūlasmiñ accetha⁴, icc-assa-m-anusāsati. 37. 5
38. Tassāham⁵ pharusam sutvā vācāyo⁶ samudiritā
amūgo mūgavañṇena apakkho pakkhasammato
sake muttakarīsasmim acch' āham samparipluto. 38.
39. Kasirañ ca parittañ ca tañ ca dukkhena sañyutañ
ko tañ jīvitam āgamma veram kayirātha kenaci. 39. 10
40. Paññāya ca alābhena dhammassa ca adassanā⁹
ko tañ jīvitam āgamma veram kayirātha kenaci. 40.
41. Api ataramānānañ phalāsā va samijjhati,
vipakkabrahmacariyo 'smi, evam jānāhi sārathi. 41.
42. Api ataramānānañ sammadattho vipaccati,
vipakkabrahmacariyo 'smi nikkhanto akutobhayo ti. 42. 15

Ta. asandhitā⁹ ti sandhinam¹⁰ abhāvena, asotatā ti sotābhāvena,
ajivhatā ti samparivattanañjivhāya abhāvena mūgo p' aham na bhavāmi,
yatthā 'ti yāya jātiyā Bārāṇasīnagare r. kāresim, pāpatthan ti pāpatam
patito smiti¹¹ dipeti, rajjābhisecayun ti rajje abhisecayum, nisīdetvā 20
nisīdāpetvā, atthānusāsati ti attham anu-, khārāpatacchikan¹² ti satthi
paharivā kharāñ āpatacchikam¹³ karotha, accethā¹⁴ 'ti āvūṇetha, iccassa-
manusāsati ti evam anusāsati, tassāhan¹⁵ ti tassa aham¹⁶, pakkhasam-
mato ti pakkho iti sammato ahośim, acchāhan ti acchim aham, avasin ti a,
samparipluto ti samparikippa, nimuggo hutvā ti a, kasirañ ti dukkham, 25
i. v. h.: samma sārathi sace hi¹⁷ sattānañ jīvitam dukkham pi samānañ bahum
cīratthitikañ bhavēyya vaṭṭēyya parittañ vā samānañ sace¹⁸ sukham eva bhavēyya
vaṭṭēyya idañ pana kasirañ ca parittañ ca sakalena vaṭṭadukkhena sampayuttam
sannihitañ¹⁹ omadditañ, veran ti pāpātipātādipaṇcavidhañ, kenacīti kenaci

¹ C^k hito, C^s bhīto. B^d bhīto. ² B^d rajje bhi-. ³ B^d -[iccha-. ⁴ C^k abba-
cetha, C^s accetha, B^d upetha. ⁵ B^d tayāham C^k tassā māham, C^s tasmāham.
⁶ C^k add na. ⁷ B^d mañ. ⁸ C^k -nañ. ⁹ C^k asatthitā. ¹⁰ C^k satthinam.
¹¹ C^k parito-, B^d pāpattan ti -. ¹² B^d kharāpatacchakan. ¹³ B^d kharāhi
patacchakam. ¹⁴ C^s abbethā, C^k abbetā, B^d upethā. ¹⁵ B^d tayāhan. ¹⁶ B^d
tāyo aham. ¹⁷ B^d pi. ¹⁸ C^k add mu. ¹⁹ C^k santitañ, C^s sannitañ.

pi kāraṇena, paññāya cā 'ti vipassanāpaññāya, dhammassā 'ti sotāpatti-
maggassa, puna udānagāthāyo²⁰ āgantukāmatīya thirabhāvādīpanattham kathesi.

Tam sutvā Sunando „ayaṃ kumāro evarūpaṃ rajjasirīm
kuṇapaṃ viya chaḍḍetvā attano adhiṭṭhānaṃ abhinitvā ‘pab-
5 bajissāmīti’ araṇṇe pavitṭho, mama iminā dujjīvitena ko attho,
aham pi tena saddhiṃ pabbajissāmīti“ cintetvā g. ā.:

43. Aham pi pabbajissāmi rājaputta tav’ antike,
avhayassu maṃ, bhaddan te, pabbajjā mama ruccatīti. 43.

Ta. tavantike ti tava santike, avhayassū 'ti ehi pabbajjā¹ ti pakkosassu.

10 Evaṃ tena yācito M. „sac’ āhaṃ idān’ ev’ etaṃ pabbā-
jessāmi mātāpitaro me idha nāgacchissanti, atha nesam pari-
hāni bhavissati ime assā ca ratho ca pasādhanabhaṇḍaṃ ca
nassissanti, ‘yakkho’ so, khādito nu kho tena sārathīti’ gara-
hāpi me uppajjissatīti“ cintetvā attano ca garahāmocanattam
15 mātāpitunnaṃ ca vaḍḍhiṃ sampassanto asse ca rathāṃ ca pasā-
dhanabhaṇḍakaṃ ca tassa iṇaṃ katvā dassento g. ā.:

44. Ratham niyyādayitvāna anaṇo ehi sārathi,
anaṇassa hi pabbajjā, etaṃ isihi vaṇṇitan ti. 44.

Ta. etaṃ ti etaṃ kāraṇaṃ Buddhādīhi isihi supasattam.

20 Tam sutvā sārathi: „sace mayi nagaraṃ gate esa aññattha
gaccheyya pitā c’ assa imaṃ pavattiṃ sutvā ‘puttaṃ me
dassehīti’ āgato imaṃ na passeyya rājānaṃ³ pi me kareyya,
tasmā ahaṃ⁴ attano guṇaṃ kathetvā agamanatthāya⁵ paṭiññaṃ
gaṇhāmīti“ cintetvā gāthadvayam ā.:

25 45. Yad eva ty-āhaṃ vacanaṃ akaraṃ, bhaddam atthu te,
tad eva me tvaṃ vacanaṃ yācito kattum arahasi. 45.
46. Idh’ eva tāva acchassu yāva rājānaṃ ānaye,
app-eva te pitā disvā patīto sumano siyā ti. 46.

¹ C^{ks} pabbajjā, B^d pabbajjāhi. ² B^d tena yakkhena khādito nu kho so sārathi
taṃ. ³ C^k rājānaṃ, B^d rājadaṇḍam. ⁴ C^{ks} tasmāssa. ⁵ C^k āgamanatthāya,
C^o agamanatthāya, B^d aññatthāgamana-.

Tato M. āha:

47. Karomi te taṃ vacanaṃ yaṃ maṃ bhaṇasi sārathi,
aham pi daṭṭhukāmo 'smi pitaraṃ me idhāgataṃ. 47.
48. Ehi samma nivattassu, kusalaṃ vajjāsi nātināṃ,
mātaraṃ pitaraṃ mayhaṃ vutto vajjāsi vandanaṃ ti. 48. 5

Ta. karomi te ti karomi te etaṃ vacanaṃ¹, ehi s. nivattassū 'ti
samma ta. gantvā ehi etto ca khippam eva nivattassu, vutto vajjāssīti mayā
vutto hutvā putto vo Temiyo vandatīti vandanaṃ vadeyyāsīti suvaṇṇakadali
viya onamītvā pañcapatītihitena Bārāṇasīnagarābhīmukho mātāpitaro vanditvā
sārathissa sāsaṇaṃ adāsi. 10

So sāsaṇaṃ gahetvā

49. Tassa pāde gahetvāna katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ
sārathi ratham āruyha rājadvāraṃ upāgamīti. 49.

Tass' attho²: bhi. evaṃ vutte so sārathi tassa kumārassa pāde gahetvā
taṃ p. katvā r. āruyha rāja- upāgami. 15

Tasmim̐ khaṇe Candādevī sīhapañjaraṃ vivaritvā „ko nu
kho me puttassa pavattīti“ sārathissa āgamanamaggaṃ oloketī
tam ekakaṃ āgacchantaṃ disvā paridevi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

50. Suññaṃ mātā rathaṃ disvā ekam̐ sārathim̐ āgataṃ 20
assuṇṇehi nettehi rodantī naṃ udikkhati. 50.
51. Ayaṃ so sārathi eti nihantvāna mam' atrajaṃ,
nihato nūna me putto pathavyā bhūmivaddhana. 51.
52. Amittā nūna nandanti patitā nūna verino
āgataṃ sārathim̐ disvā nihantvāna mam' atrajaṃ. 52. 25
53. Suññaṃ mātā rathaṃ disvā ekam̐ sārathim̐ āgataṃ
assuṇṇehi nettehi rodantī paripucchati: 53.
54. Kin nu mūgo kin nu pakkho kin nu so vilapi tadā
nihaññamāno bhūmiyā, tam me akkhāhi sārathi. 54.
55. Kathaṃ hatthehi pādehi mūgapakkho vivajjayi 30
nihaññamāno bhūmiyā, tam me akkhāhi pucchito ti. 55.

Ta. mātā ti Temiyassa mātā, pathavyā--no ti so mama putto bhū--no
pathavyā nūna nihato, rodantī paripucchati rathaṃ ekamante t̐apetvā

¹ C^{ks} omīti etaṃ v-. ² C^{ks} tassāti.

mahātalaṃ āruya vanditvā ekamantaṃ t̥hītaṃ paripucchati, kin nū 'tī kin nu so mama putto mūgo ti yeva pakkho yeva ca, tadā ti yadā naṃ tvaṃ kāsuyaṃ khipitvā kuddālena matthake pahari tadā, nihaññamāno bhūmiyā ti bh. nī. kin nu vilapi, taṃ me ti taṃ me sabbaṃ aparihāpetvā akkhāhi, vivajjayīti
5 apehi mā maṃ mārehiṭi kathaṃ hatthehi¹ pādehi¹ phandanto taṃ apaneti².

Sārathi āha:

56. Akkhissan te ahaṃ ayye dajjāsī abhayaṃ manā
yam me sutāṃ vā diṭṭhaṃ vā rājaputtassa santike ti. 56.

Ta. dajjāsīti sace dadeyyāsī, idaṃ so³ sac' ahaṃ tava putto n' eva
10 mūgo na pakkho madhurakatho dhammakathiko ti vakkhāmi aha kasmā naṃ
gaṇhitvā nāgato sīti me rājā kuddho rājāṇam⁴ pi kareyya abhayaṃ tava yācā-
mīti⁵ cintetvā āha.

Atha naṃ Candādevī āha:

57. Abhayaṃ samma te dammi abhīto bhaṇa sārathi
15 yan te sutāṃ vā diṭṭhaṃ vā rājaputtassa santike ti. 57.
Tato sārathi ā.:

58. Na so mūgo na so pakkho vissatṭhavacano ca so,
rajassa kira so bhīto akarī ālaye bahū. 58.

59. Purimaṃ so sarati jātiṃ yattha rajjam akārayi
20 kārayitvā tahiṃ rajjaṃ pāpattha⁶ nirayaṃ bhusaṃ. 59.

60. Visatiṃ c' eva vassāni tahiṃ rajjam akārayi,
asītivassasahassāni nirayamhi apacci so. 60.

61. Tassa rajassa so bhīto mā maṃ rajj' abhisecayum',
tasmā pituc ca mātuc ca santike na bhaṇi tadā. 61.

25 62. Aṅgapaccaṅgasampanno ārohapariṇāhavā
vissatṭhavacano pañño magge saggassa tiṭṭhati. 62.

63. Sace tvaṃ daṭṭhukāmāsī rājaputtam⁸ tav' atrajaṃ
ehi taṃ pāsspayaīmi yattha sammati Temiyo ti. 63.

Ta. viss -- no ti apalibuddhakatho, ālayebahū ti tumhākaṃ vacanāni
30 bahūni akāsi, pañño ti paññāvā, sace tvaṃ ti rājānaṃ dhuraṃ katvā ubho
pi te evam ā, yattha sammatīti yattha vo putto mayā gaṇhitvā pañño hutvā
acchati ta. pāpayissāmi, papañcaṃ akatvā lahuṃ gantuṃ vaṭṭatīti ā.

¹ Cks pāde. ² Cks apanupedati. ³ Bd so idaṃ. ⁴ Cks -ṇam, Bd rājadaṇḍam.
⁵ Bd yācissāmīti. ⁶ so Ck; Bd pāpattam, Cc pāpa. ⁷ Bd rajje bhī-. ⁸ Cks -tti.

Kumāro pana sārathim pesetvā pabbajitukāmo jāto. Tassa manam nātvā Sakko Vissakammaṃ pesesi: „tāta T-kumāro pabbajitukāmo, tassa paṇṇasālaṃ ca pabbajitaparikkhāre ca māpetvā ehīti“. So „sādhū“ 'ti sampatiçchitvā vegena¹ gantvā tiyojanike vanasaṇḍe assamaṃ māpetvā rattitṭhānadivatṭhāna- 5 pokkharāṇiāvāṭaphalarukkhasampannaṃ katvā sabbe pabbajita-parikkhāre māpetvā sakatṭhānam eva gato. M. taṃ disvā Sakkadattiyabhāvaṃ nātvā paṇṇasālaṃ pavisitvā vatthāni apānetvā rattavākacīraṃ nivāsetvā ca pārūpitvā ca ajinaṃ ekaṃsaṃ katvā jaṭāmaṇḍalaṃ bandhitvā kācaṃ aṃse katvā kattara- 10 daṇḍaṃ ādāya paṇṇasālato nikkhamitvā pabbajitasiriṃ samubbahanto² aparāparaṃ caṃkamitvā „aho sukhaṃ aho sukhaṃ“ ti udānaṃ udānento paṇṇasālaṃ pavisitvā kaṭṭhattharake³ nisinno pañcābhiññā nibbattetvā sāyaṇhasamaye nikkhamitvā⁴ ṭhitakāraruḅbhato paṇṇāni gaḅetvā Sakkadattiye bhājane aloṇake 15 atakkake niddhūpane udake sedetvā amataṃ⁵ viya paribhuñjitvā cattāro Brahmavihāre bhāvento tattha vāsaṃ kappesi. Kāsirājāpi Sunandassa vacanaṃ sutvā mahāsenaguttaṃ pakkosāpetva gamanaparivacchaṃ kātuṃ āha:

64. Yojayantu rathe asse, kacchaṃ nāgāna bandhatha, 20
udīrayantu⁶ saṃkhapaṇavā vadataṃ⁷ ekapokkharā. 64.
65. Nadantu bherī sannaddhā vaggū⁸ vadatu⁹ dundubhi,
negamā ca maṃ anventu, gacchaṃ puttānivedako¹⁰. 65.
66. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
khippaṃ yānāni yojentu, gacchaṃ puttānivedako. 66. 25
67. Hatthārohā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
khippaṃ yānāni yojentu, gacchaṃ puttānivedako. 67.
68. Samāgatā janapadā negamā ca samāgatā,
khippaṃ yānāni yojentu, gacchaṃ puttānivedako ti. 68.

¹ C^{ks} -nā. ² so C^{ks}; C^s -ento, B^d samutthahanto. ³ B^d -ṇe. ⁴ C^{ks} add ekaṃ.
⁵ C^{ks} add paribhuñjanto ⁶ C^k udīrayantu, C^s udīyantu, B^{ds} udīryantu. ⁷ so C^{ks}; B^{ds} nadantu. ⁸ C^k B^d vaggi, C^s vaggū. ⁹ B^d nadantu. ¹⁰ B^d -nivā-.

Ta. udīrayantū¹ 'ti nādaṃ muñcantu, vadatan² ti vajjantu, eka-
pokkharā ti ekakkhībheriyo³, sannaddhā ti sutṭhu sannaddhā, vaggū ti
madhurassarā, gacchan ti gamissāmi, p-ko ti puttassa nivedako⁴ ovādako
huttvā gacchāmi, taṃ ovaditvā mama vacanaṃ gāhāpetvā tath' eva taṃ ratana-
5 sīmhi ṭhapetvā abhisīcītvā ānetuṃ gacchāmi⁵ adhippāyen' evaṃ ā, samā-
gatā ti sannipattā hutvā.

Evaṃ raññā āṇattā⁶ sārathino asse yojetvā ratham⁶ rāja-
dvāre ṭhapetvā rañño ārocesuṃ.

T. a. p. S. ā.:

- 10 69. Asse ca sārathī yutte sindhave sīghavāhane
rājadvāraṃ upagañchum: yuttā deva ime hayā ti. 69.

Ta. asse ti sindhavajātike asse sīgha- asse ādāya, sārathīti sārathino,
yutte ti ratheṣu yojite, upagañchun ti te ratheṣu yutte asse ādāya āgamīṃsu
āgantvā ca pana yuttā deva ime hayā ti ārocesuṃ.

- 15 Tato rājā āha:

70^a. Thūlā javena hāyanti kisā hāyanti thāmunā ti
„Evarūpe asse mā gaṇhathā“⁷ ti sārathim vadīmsu.

70^b. Kise thūle vivajjetvā sāmsaṭṭhā yojitā hayā ti. 70.

Deva javena vaṇṇena balena ca sādīsā hayā yojitā ti ā.

- 20 Rājā puttassa santikaṃ gacchanto cattāro vaṇṇe atthārassa
seṇiyo sabbam⁷ ca balakāyaṃ sannipātesi, sabbam⁷ ca balakā-
yaṃ sannipātentassa tassa tayo divasā atikkantā, atha catut-
the divase nikkhamitvā gahetabbayuttakaṃ gahetvā taṃ assa-
maṃ gantvā puttana paṭinandito paṭisanthāram akāsi.

- 25 Tam attham pakāseto Satthā āha:

71. Tato⁸ rājā taramāno yuttam āruya sandanam.
itthāgāraṃ ajjhabhāsi⁹: sabbā va anuyātha maṃ. 71.

72. Vālavijānim unḥisaṃ khaggaṃ chattaṃ ca paṇḍaram
upādhiratham āruya suvaṇṇena¹⁰ alamkato 72.

- 30 73. Tato ca¹¹ rājā pāyāsi purakkhatvāna sārathim,
khippam eva upāgacchi yattha sammati Temiyo. 73.

¹ Bđ udiri-. ² Bđ nadantū. ³ Bds ekamukha-. ⁴ Bđ nivā-. ⁵ so Bds; Ck
rañña ānantā, Cc raññā attā. ⁶ Cks -e. ⁷ Cks sabbe. ⁸ Cks add ca. ⁹ Cks
-ittha. ¹⁰ Cks -ehi. ¹¹ Bds sa.

74. Tañ ca disvāna āyantam jalantam iva tejasā
khattasamghaparibbūham¹ Temiyo etad abravi: 74.
75. Kaccin nu tāta kusalam, kacci tāta anāmayam,
kaccin nu rājakaññāyo ārogā mayha mātaro. 75.
76. Kusalam c' eva me putta, atho putta anāmayam, 5
sabbā va rājakaññāyo ārogā tuyha mātaro. 76.
77. Kacci-ss-amajjapo² tāta, kacci te suram appiyam,
kacci sacce ca dhamme ca dāne te ramatī mano. 77.
78. Amajjapo aham putta, atho me suram appiyam,
atho sacce ca dhamme ca dāne me ramatī mano. 78. 10
79. Kacci ārogam³ yoggan te, kacci vahati vāhanam,
kacci te vyādhiyo n' atthi, sarīrass' upatāpanā⁴. 79.
80. Atho ārogam yoggam me, atho vahati vāhanam,
atho vyādhiyo n' atthi, sarīrass' upatāpanā'. 80.
81. Kacci antā ca te phītā majjhe va⁵ bahalā tava, 15
koṭṭhāgārāñ ca kosañ ca kacci te paṭisanthatañ. 81.
82. Svāgatan te mahārāja, atho te adurāgatañ,
patitṭhāpentu pallamkam yattha rājā nisakkatīti. 82.

Ta. upādhi - - ti suvaṇṇapādūkaratham⁶ āruyhantu, Ime tayo pāde put-
tassa tath' eva abhisekakerapathāya pañca rājakudhabbaṇḍāni gaṇhathā 'ti 20
ānāpento rājā ā., suvaṇṇena - - ti padañ S. ā., upāgacchīti upāgato, kāya
velāyā 'ti Mahāsattassa kārapaṇṇāni pacitvā nibbāpentassa nisiṇṇavelāya, ja-
lanta mivā 'ti rājatejasa jalantam viya, khatta - - han⁷ ti kathābhāsukena
amaccasamghena parivutañ, etad abravīti bahi khandhāvaram nivesetvā padasā
va āgantvā vanditvā nisiṇṇaṃ paṭisanthāram karonto etañ vacanañ abravi, 25
kusalamānāmayam ti ubhayena pi ārogyam eva pucchati, kaccissamaj-
japo⁸ ti kacci si amajjapo, majjam na pivasīti pucchati, amajjapo ti pi pāṭho,
kusalakammesu⁹ na-ppamajjasi¹⁰, na-ppamajjasīti a., suram appiyan ti
surāpānañ appiyam, suramappiyā ti pi pāṭho surā appiyā ti pi attho, dhamme
ti dasavidharājadhamme, yoggan ti yuge yuñjitabbakam assaṇḍīm¹¹, kacci-
vahatīti kacci ārogam hutvā vattati, vāhanam ti hatthiādīsabbavāhanam, sa- 30
-tāpanā¹² ti sarīrassa upatāpanā¹⁴, antā ti paṇḍājanapadā, phītā ti iddhā
subhikkhā gābhavāsā, majjhe vā¹⁴ ti raṭṭhassa majjhe, bahalā ti gāmaniga-
maghanāvāsā, paṭisanthatañ ti paṭicchāditañ guttañ paripunṇaṃ vā, ni-
sakkatīti yasmiñ pallamke rājā nisidissati tañ paññāpetuñ ti vadati, rājā
Mahāsatte¹⁵ gāravena pallamkena nisīdi. 35

¹ Bḍ khagga-. ² Bḍ kacciam-. ³ Bḍ ārogyam, C^{ks} arogam. ⁴ Bḍ -tāpiyā. ⁵
Bḍ ca. ⁶ C^s -dukā ca-, Bḍ -dukañca-. ⁷ Bḍ khagga-. ⁸ Bḍ kacci am-. ⁹
Bḍ -dhammesu. ¹⁰ Bḍ omits nappamajjasi. ¹¹ C^s -ṇāti, C^s -ṇādi, Bḍ -ṇādi-
kañ. ¹² Bḍ -piyā. ¹³ Bḍ upatāpakarā. ¹⁴ Bḍ ca. ¹⁵ Bḍ -ttassa.

Atha M. „sace pallaṁkena nisīdati paṇṇasanthāraṁ paññāpetha“ 'ti vatvā tasmīn paññatte g. ā.:

83. Idh' eva te nisinnassa niyate paṇṇasanthate
etto udakam ādāya pāde pakkhālayanti¹ te ti. 83.

5 Ta. niyate ti susanthate, etto ti paribhogaudakam dassento ā.

Rājā gāravena paṇṇasanthare pi anisīditvā bhūmiyaṁ nisīdi. M. pi paṇṇasālaṁ pavisitvā taṁ kārapaṇṇakam niharitvā rājānaṁ tena nimantento g. ā.:

84. Idam pi paṇṇakam mayhaṁ randham rāja aloṇikam
10 paribhuñja mahārāja, pāhuno me si āgato² ti. 84.

Atha naṁ rājā āha:

85. Na cāham paṇṇakam bhūñje³, na h' etaṁ mayha bhojanaṁ,
sālīnaṁ odanaṁ bhūñje suciṁ maṁsūpasecanan ti. 85.

15 Ta. na cāhan ti paṭikkhipitvā attano bhojanaṁ vaṇṇetvā tasmīn gāra-
vena thokam paṇṇakam hatthatalena gahetvā tāta tvaṁ evarūpaṁ bhojanaṁ
bhūñjasīti puttana saddhīm piyakathaṁ kathento nisīdi.

Tasmīn khane C-devī orodhaparivutā āgantvā piyaputtaṁ pādesu gahetvā va vanditvā assupunṇehi akkhihi ekamantaṁ nisīdi. Atha naṁ rājā „bhadde puttassa bhojanaṁ passā“ 'ti
20 vatvā thokam paṇṇam tassā hatthe ṭhapesi, sesitthīnaṁ pi
thokam thokam adāsi, tā sabbāpi „sāmi evarūpaṁ nāma bho-
janaṁ bhūñjasīti“ vatvā gahetvā „atidukkaram karosi sāmīti“
vatvā nisīdiṁsu. Rājā⁴ puna „tāta idam mayhaṁ acchariyaṁ
hutvā upaṭṭhātīti“ g. ā.:

25 86. Accherakammaṁ paṭibhāti ekakam pi rahogataṁ,
edisam bhūñjamānānaṁ kena vaṇṇo⁵ pasīdatīti. 86.

30 Ta. ekakan ti tāta taṁ ekakaṁ rahogataṁ iminā bhogaena yāpentam
disvā mama acchariyaṁ upaṭṭhātī⁶, edisan ti evarūpaṁ aloṇambilaṁ adhū-
panaṁ randham pattaṁ bhūñjantānaṁ kena kāraṇena vaṇṇo⁵ pasīdatīti
taṁ pucehi.

¹ Bā -kkhalayaasu. ² Bā me idhāgato. ³ Ck^s -āmi. ⁴ Ck Bā rāja. ⁵ Ck^s -e.
⁶ Bā -āsī.

Ath' assa so ācikkhanto āha:

87. Eko rāja nipajjāmi niyate paṇṇasanthate¹,
tāya me ekaseyyāya rāja vaṇṇo² pasīdati. 87.
88. Na ve³ nettimsabaddhā me rājarakkhā upaṭṭhitā,
tāya me sukhasēyyāya rāja vaṇṇo² pasīdati. 88. 5
89. Atītaṃ nānusocāmi, na-ppajappām' anāgataṃ,
paccuppanneṇa yāpemi, tena vaṇṇo² pasīdati. 89.
90. Anāgatappajappāya atītassānusocanā
etena bālā sussanti nalo va harito luto ti. 90.

Ta. nettimsabaddhā ti khaggabaddhā rājarakkhā ti rājarakkhikā, 10
na ppajappāmīti na patthemī, harito ti haritavaṇṇo, luḍcītvā ātape khittā-
nalo viya.

Rājā „idh' eva naṃ abhisiñcitvā ādāya gamissāmīti“ cin-
tētvā rajjena nimantento ā.:

91. Hatthānikāṃ rathānikāṃ asse pattī ca vammaṇo 15
nivesanāni rammāni ahaṃ putta dadāmi te. 91.
92. Itthāgāram pi te dammi sabbālaṃkārabhūsitāṃ,
tā putta paṭipajjassu, tvaṃ no rājā bhavissasi. 92.
93. Kusalā naccagītassa sikkhitā caturitthiyo
kāme taṃ ramayissanti, kiṃ araṇṇe karissasi. 93. 20
94. Paṭirājūhi te kaṇṇā ānāyissāṃ alaṃkatā,
tāsu putte janētvāna atha pacchā pabbajissasi. 94.
95. Yuvā ca daharo cāsi paṭhamuppattito susu,
rajjaṃ kārehi, bhaddan te, kiṃ araṇṇe karissasīti. 95.

Ta. hatthānikāṃ ti dasahatthito paṭṭhāya hatthānikāṃ nāma tathā rathā- 25
nikāṃ, vammaṇo⁴ vammabaddhasūrayodhe, kusalā ti chekā, sikkhitā ti
aṇṇesu pi itthikicesu sikkhitā, caturitthiyo ti caturā nāgarakittthiyo, paṭi-
-kaṇṇā¹ ti puna aṇṇāpi tava rājakaṇṇā ānāyissāṃ, yuvā ti yobbanppatto, da-
haro ti taruṇo, pa--to ti paṭhamavayena uppattito samuggato, susu² ti atī-
taruṇo; ito paṭṭhāya Bodhisattassa dhammakathā: 30

96. Yuvā care brahmacariyaṃ, brahmacārī yuvā siyā,
dahaṛassa hi pabbajjā, etaṃ isihi vaṇṇitaṃ. 96.

¹ Bḍ sandhāre. ² Cks -e. ³ Bḍ ca. ⁴ Cks -ne.

97. Yuvā care brahmacariyaṃ, brahmacārī yuvā siyā,
brahmacariyaṃ carissāmi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko. 97.
98. Passāmi vo 'haṃ daharaṃ 'amma tāta' vadantaraṃ'
kicchā laddhaṃ piyaṃ puttaṃ appatvā va jaraṃ mataṃ. 98.
- 5 99. Passāmi vo 'haṃ daharīṃ kumārīṃ cārudassaniṃ
naḷavaṃsakaḷīraṃ' va paluggaṃ jīvitakkhaye⁸. 99.
100. Daharāpi hi⁴ mīyanti narā⁵ ca atha nāriyo,
tattha ko vissase poso daharo 'mhīti jivite. 100.
101. Yassa ratyā vivasane āyuṃ appataraṃ siyā
10 appodake va⁶ macchānaṃ kin nu komāraṃ tahiṃ. 101.
102. Niccam abbhāhato loko niccaṃ ca parivārito,
amoghāsu vajantisu kiṃ maṃ rajjena siñcasi⁷. 102.
103. Kena-m-abbhāgato loko kena ca⁸ parivārito,
kāyo amoghā gacchanti⁹, tam me akkhāhi pucchito. 103.
- 15 104. Maccun' abbhāhato¹⁰ loko jarāya parivārito.
ratyā amoghā gacchanti, evaṃ jānāhi khattiya. 104.
105. Yathāpi tante vitate yaṃ yaṃ dev' ūpaviyati
appakaṃ hoti vetabbaṃ evaṃ maccāna jīvitaṃ. 105.
106. Yathā vārivaho pūro gacchan n' ūpanivattati¹¹
20 evaṃ āyu manussānaṃ gacchan n' ūpanivattati. 106.
107. Yathā vārivaho pūro vahe rukkh' ūpakūlaje
evaṃ jarāya¹² maraṇena vuyhante vata paṇino ti. 107.

Ta. brahma -- siyā ti brahmacārī bhonto yuvā siyā, isihi ti Buddhā-
dīhi, rajjenamatthiko ti rajjena atthiko, amma -- vadantaraṃ¹⁸ ti
25 amma tāta 'ti vadantaṃ, paluggaṃ ti maccunā luñcivā gahitaṃ, yassa -- ne
ti mahārāja yassa mātukucchimhī paṭisandhigahaṇato¹⁴ paṭṭhāya rattindivātikka-
maṇe appataraṃ āyu hoti, komāraṃ ti tasmiṃ nagare taruṇabbāve¹⁵ kiṃ
karissati, kenam abbhāhato ti kena abbhāhato, idaṃ rājā saṃkhittena bhāsi-
tassa atthaṃ aṇantaṃ pucchi, ratyā ti rattiyo, tā hi imesaṃ sattānaṃ āyuṃ
30 ca vaṇṇā ca balaṃ ca khexentiyo va¹⁶, gacchanti ti amoghā gacchanti nāma,

¹ so all three MSS. ² B^d nava-. ³ B^d -yaṃ. ⁴ B^d va ⁵ C^k carā. ⁶ C^k na. ⁷ B^d rajjetisocasi. ⁸ C^k ci. ⁹ B^d -to. ¹⁰ B^d maccumabbhā-. ¹¹ B^d nupariv-. ¹² so all three MSS. for jarā? ¹³ C^k vadan. ¹⁴ C^k -gahana-
tato, C^g gahato, B^d -nakālato. ¹⁵ C^k taruṇābhavo. ¹⁶ C^k ca, B^d eva.

vetabban ti¹ yaṃ yaṃ devūpaviyatīti² tasmīn vīyate³ sesaṃ vetabbaṃ yathā
 appakaṃ hoti evaṃ jīvitaṃ, nūpanivattatīti⁴ tasmīn tasmīn khaṇe gataṃ
 gatam⁵ eva hoti na uparī vattati⁶, vaḥerukkhūpakūlaje⁷ ti upakūlaje
 rukkhe vaheyya.

Rājā M-ttassa dhammakathaṃ sutvā gharāvāse ukkhaṇṭhito 5
 pabbajitukāmo hutvā „ahaṃ tāva puna nagaraṃ na gamissāmi,
 idh' eva pabbajissāmi, sace pana me putto nagaraṃ gaccheyya
 setacchattam assa dadeyyan“ ti taṃ vīmaṃsitaṃ puna rajjena
 nimantento ā.:

108. Hatthānikaṃ rathānikaṃ asse pattī ca vammīno 10
 nivesanāni rammāni ahaṃ putta dadāmi te. 108.

109. Itthāgāram pi te dammi sabbālaṃkārabhūsitāṃ,
 tā putta⁸ paṭipajjassu, tvaṃ no rājā bhavissasi. 109.

110. Kusulā naccagītassa sikkhitā caturitthiyo
 kāme taṃ ramayissanti, kiṃ araṇṇe karissasi. 110. 15

111. Paṭirājūhi te kaṇṇā ānayissaṃ alaṃkatā,
 tāsu putte janetvāna atha pacchā pabbajissasi. 111.

112. Koṭṭhāgāraṇi ca kosaṇi ca vāhanāni balāni ca
 nivesanāni rammāni ahaṃ putta dadāmi te. 112.

113. Gomaṇḍalaparibbūlho dāsasaṃghapurakkhato 20
 rajjaṃ kārehi, bhaddan te, kiṃ araṇṇe karissasīti. 113.

Ta. go - - ho ti subhāsitarājakaṇṇānaṃ maṇḍalena parikkhito

Atha M. rajjena anattikabhāvaṃ pakāsento āha:

114. Kiṃ dhanena yaṃ jiyyetha⁹, kiṃ bhariyāya marissati,
 kiṃ yobbanena ciṇṇena¹⁰ yaṃ jarā abhihessati¹¹. 114. 25

115. Tattha kā nandi kā khiddā kā ratī kā dhanesanā,
 kim me puttehi dārehi, rāja mutto 'smi bandhanā. 115.

116. So 'haṃ evaṃ pajānāmi: maccu me na-ppamajjati,
 antakenādhipannassa kā ratī kā dhanesanā. 116.

¹ Bds nāmā ti veditabbaṃ ² Bds adds yaṃ yaṃ tantam upaviyyati vetabbanti
 tan. ³ Bd vitate. ⁴ Bd nūparivattatīti. ⁵ C^o gatagatam. ⁶ Ck uparittati. ⁷
 Bd rukkhe pa-. ⁸ Bds tāsu putte. ⁹ Bd khiyetha. ¹⁰ Bd vaṇṇena. ¹¹ Bd
 jarāya abhibbuyyati.

117. Phalānam iva pakkānam
niccaṃ papatanā bhayaṃ (vol. IV p. 127.)
evaṃ jātānaṃ maccānaṃ niccaṃ maraṇato bhayaṃ. 117.
118. Sāyam eke na dissanti, pāto diṭṭhā bahuḷjanā,
pāto eke na dissanti, sāyam diṭṭhā bahuḷjanā. 118.
119. Ajj' eva kiccaṃ ātappaṃ¹, ko jaññā maraṇaṃ suve,
na hi no saṃgaran² tena mahāsenena maccunā. 119.
120. Corā dhanassa patthenti, rāja mutto 'smi bandhanā,
ehi rāja nivattassu, nāhaṃ rajjena-m-atthiko ti. 120.
- 10 Ta. yaṃ jīyethā³ 'ti mahārāja kiṃ maṃ tvaṃ dhanena nimantesi
yaṃ⁴ jīyetha³ khayam gaccheyya dhanam vā purisaṃ cajati puriso vā taṃ
cajītvā gacchatīti sabbathā khayagāmiṃ eva hoti kiṃ maṃ tena nimantesi,
kiṃ bhariyāyā⁵ 'ti bhariyāpi⁶ kiṃ karissati sā⁷ mayi thite yeva marissati,
ciṇṇenā⁸ 'ti caritena anubhūtena, tatthā 'ti tasmīṃ evaṃ jarāmaraṇa-
15 dhamme lokasannivāse, kā nandīti kā nāma tuṭṭhi, khiḍḍā ti kilā, ratīti
pañcakāmaguṇarati, bandhanā ti kāmabandhanā taṇhābandhanā mutto 'smi
mahārājā 'ti jhānena vikkhambhitattā evaṃ ā., maccu me ti mama maccu⁹
na-ppamaḷḷati niccaṃ mama vadhāya appamatto yevā 'ti yo¹⁰ aham evaṃ
jānāmi tassa mama antakena adhipannassa avatthavassa¹¹ kā nāma ratī kā
20 dhanesānā 'ti, niccaṃ ti jātakālato¹² paṭṭhāya sadā maraṇato bhayaṃ eva,
ātappaṃ¹³ ti viriyaṃ, kiccaṃ ti kattabbaṃ, ko -- suve ti sve maraṇaṃ jī-
vitaṃ vā ko jānāti, saṃgaran¹⁴ ti saṃketam, mahāsenenā 'ti pañcaviṣaṭi-
bhayadvattinīsakammakaraṇaṭṭhanavutirogamukhādivasena puthusenena, corā
dhanassa¹⁵ 'ti dhanassa' atthāya jīvitaṃ cajantā corā dhanassa patthenti nāma
25 ahaṃ pana dhanapathanāsāṃkhātābandhanā mutto na me dhanen' attho, ni-
vattassū 'ti mama vacanena sammā¹⁶ vattassu¹⁶, rajjaṃ pahāya nekkhammaṃ¹⁷
ṭaṭṭharaṇaṃ katvā pabbajassu, yaṃ pana tvaṃ cintesi imaṃ¹⁸ rajje paṭiṭṭha-
pessāmi ti taṃ mā cintayi, nāhaṃ rajjena-m-atthiko.

Iti Mahāsattassa desanā sahānusandhinā¹⁹ matthakaṃ pattā,
30 taṃ sutvā rājānaṃ ca C-deviṃ ca ādim katvā soḷasasahassāni
orodhā ca pabbajitukāmā ahesuṃ. Rājā nagare bheriṃ carā-
pesi: „ye mama puttassa santike pabbajitum icchanti te pabba-

¹ Ck Bā ātappaṃ. ² Bā saṃkaran. ³ Bā khiye-. ⁴ Bā taṃ. ⁵ Cks bhariyā. ⁶ Bā bhariyāya. ⁷ Bā karissāmiyā. ⁸ Bā vaṇṇenā. ⁹ Cks add mayi. ¹⁰ Cks so. ¹¹ so Cks; Bā avadhitassa for avatṭhitassa? ¹² Ck kalalato, Cā kalato. ¹³ Bā ātapan. ¹⁴ Bā saṃkaran. ¹⁵ Bā samā. ¹⁶ Bā niv-. ¹⁷ Bā nekkhamma. ¹⁸ Ck idaṃ maṃ. ¹⁹ Cks yathānusandhinā for yathanusandhinā.

jantū“ 'ti sabbesaṃ ca suvaṇṇakotṭhāgārādīnaṃ dvārāni vivarā-
 petvā „asukatṭhāne ca asukatṭhāne ca mahānidhikumbhiyo'
 atthi tā gaṇhantū“ ti suvaṇṇapaṭṭe likhāpetvā mahānale² tham-
 bhe bandhāpesi. Nāgarāpi yathā pasārite va āpaṇe vivaṭa-
 dvārān' eva gehāni pahāya raṇṇo santikaṃ agamaṃsu. Rājā 5
 mahājanena saddhiṃ M-assa santike pabbaji. Sakkadattiyān
 tiyojanikaṃ assamaṇapadaṃ ahoṣi. M. paṇṇasālāyo vicāresi,
 majjhaṭṭhāne paṇṇasālāyo itthīnaṃ dāpesi bhīrujātikā etā ti³,
 purisānaṃ bahipaṇṇasālāyo adāsi⁴, sabbe pi Vissakammena māpi-
 tesu phaladhararukkhesu uposathikakāle bhūmiyaṃ ṭhitā va phalāni 10
 gahetvā paribhuñjitvā samaṇadhammaṃ karonti, yo kāmavitakkaṃ
 vā vyāpādavi- vā vihiṃsāvi- vā vitakketi tassa maṇaṃ jānitvā
 M. ākāse nisīditvā dh. desesīti, taṃ sutvā khippam eva abhiññā
 ca samāpattiyo ca nibbattenti, eko sāmantarājā „Kāsirājā pab-
 bajito“ ti sutvā „Bārāṇasiyaṃ r. gahessāmīti“ nagaraṃ pavī- 15
 sitvā alamkatanagaraṃ disvā rājanivesanaṃ āruyha sattavidhaṃ
 vararatanāṃ oloketvā⁵ „imaṃ dhaṇaṃ nissāya ekena bhayena
 bhavitabban“ ti cintetvā surāsoṇḍe pakkosāpetvā „rājā katara-
 dvārena nikkhanto“ ti pucchitvā „pācīnadvārenā“ 'ti vutte ten'
 eva dvārena nikkhamitvā nadditīrena pāyāsi. Tassāgamaṇaṃ 20
 nātvā M. ca tattha⁶ āgantvā ākāse nisīditvā dh. d., so saddhiṃ
 parisāya tassa santike pabbaji, evaṃ aparo pīti tīṇi rajjāni
 chaḍḍitāni, hatthī araṇṇahatthī jātā assāpi araṇṇaassā jātā,
 rathā araṇṇasmim yeva vīnaṭṭhā, bhaṇḍāgāresu kahāpaṇe assa-
 maṇapade vālukā katvā vikiriṃsu, sabbe va aṭṭha samāpattiyo 25
 nibbattetvā jīvitapariyosāne Brahmaloḥka-parāyaṇā ahesuṃ, ti-
 racchānagatā hatthiassāpi isigaṇe cittaṃ pasādetvā chasu
 kāmasaggesu nibbattiṃsu.

S. i. d. ā. „na hi bhi. idān' eva pubbe p' āhaṃ r. pahāya nik-
 khanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā chatte adhiṇatthā devatā Uppala- 30

¹ Cks -nidhānāni. ² Ck -tale, Bā omits nale. ³ Cks add aviññitvā. ⁴ Cks
 omīti bahi - - adāsi. ⁵ Bā adds Kāsikaraṇṇo. ⁶ Ck catatthāni, C² vanantāni,
 Bā vanantarāni.

vaṇṇā ahoṣi, sārathi Sāriputto, mātāpitaro mahārājakulāni, paṛisā Buddhapariṣā, Mūgapakkhapaṇḍito pana aham evā 'ti'¹.

Sihaladīpaṃ² patvā Maṅgaṇavāsī Khuddakatissatthero Mahāvamsakatthero Kaṭakandhakāravāsī Phussadevatthero Upari-
 5 maṇḍakamālavāsī Mahārakkhitatthero Bhaggarivāsī Mahāti-
 satthero Vāmatappabbhāravāsī Mahāsivatthero Kāḷavelavāsī
 Mahāmaliyadevatthero ti ime therā Kuddālakasamāgame Mūga-
 pakkhasamāgame Ayogharasamāgame Hatthipālasamāgame ca³ pacchā-
 gatakā⁴ ti vadanti, Maddhavāsī⁵ Mahānāgatthero pana Maliya-
 10 mahādevatthero ca parinibbānavase „āvuso Mūgapakkhajātake
 paṛisā ajja pacchinnā“ ti vadiṃsu, „kīmkāraṇā bhante“ ti, „āvuso aham
 tadā eko surāsoṇḍako aṅṅe mayā saddhim suram pivante alabhitvā
 sabbapacchā nikkhamitvā pabbajito“ ti. Mūgapakkhajātakam⁶.

2. Mahājanakajātaka.

15 Koyam majjhe samuddasmin ti. Idam S. J. v. mahānek-
 khammam ārabba kathesi. Ekadivasaṃ hi bhikkhū dhammasabhā-
 yam Tathāgatassa mahānekkhammam vaṇṇayantā nisīdiṃsu, S. āgantvā
 „k. n. bh. e. k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „na bh. i. p. pi T. mahānek-
 khammam nikkhanto yevā“ ti vatvā a. ā.:

20 A. Videharatṭhe Mithilāyam Mahājanako nāma rājā
 r. kāresi, Tassa dve puttā Aritṭhajanako ca Polajanako ca,
 tesaṃ rājā jetṭhassa uparajjam adāsi kaniṭṭhassa senāpatitṭhānam.
 Aparibhāge Mahājanake kālakate A-janako rājā hutvā itarassa
 uparajjam adāsi, tass' eko pādāmūliko raṅṅo santikam gantvā
 25 „deva uparājā tumhe ghātetukāmo“ ti ā. Rājā tassa punappuna
 katham sutvā⁶ bhijjitvā⁷ P-janakam saṃkhalikāhi bandhāpetvā
 rājanivesanato avidūre ekasmiṃ gehe vasāpetvā⁸ ārakkham
 dāpesi. Kumāro „sac' āham bhātu veriko saṃkhalikāpi me
 mā muccantu dvāram pi mā vivariyatu, noce saṃkhalikāpi
 30 muccantu dvāram pi vivariyatū“⁹ ti saccakiriyaṃ akāsi, tāvad

¹ Bḍ ahameva sammāsambuddho loke udapādi temiyajātakam niṭṭhitam. ² cfr. vol. IV. $\frac{390}{20}$. ³ C^s su. ⁴ C^s -gatakakā. ⁵ Bḍ omits sihaladīpaṃ -- jātakam. ⁶ Bḍ adds kaniṭṭhassa bhinne ham. ⁷ Bḍ bhinditvā ⁸ C^k gahe tvā, C^s gahe katvā. ⁹ C^s -iyatu, Bḍ vivaratu.

eva saṁkhalikāpi khaṇḍākhaṇḍaṁ chindimsu¹ dvāram pi viva-
 taṁ. So nikkhamitvā ekaṁ paccantagāmaṁ gantvā vāsaṁ
 kappesi, paccantavāsino taṁ sañjānitvā upatṭhahimsu. Rājā
 gāhāpetuṁ nāsakkhi. So anupubbena paccantajanapadaṁ
 hatthagataṁ katvā mahāparivāro hutvā „ahaṁ pubbe bhātu na
 verī idāni pana veri-mhīti“ mahājanaparivuto Mithilam patvā
 bahinagare senaṁ nivāsesi. Nagaravāsino „P-janakakumāro
 āgato“ ti sutvā yebhuyyena hatthivāhanādīni gahetvā tass’ eva
 santikaṁ āgamiṁsu², aññe pi nāgarā āgamiṁsu³. So bhātu
 sāsanaṁ pesesi: „nāhaṁ pubbe tumhākaṁ verī idāni pan’
 amhi verīti chattaṁ vā me detha yuddhaṁ vā“ ti. Rājā
 yuddhaṁ dātuṁ gacchanto aggamaheṣiṁ āmautetvā „bhadde
 yuddhe jayaparājayo nāma, na sakkā nātuṁ sace mama an-
 tarāyo hoti, tvaṁ gabbhaṁ rakkheyyāsīti“ vatvā nikkhami.
 Atha naṁ yuddhe P-janakassa yodhā jīvitakkhayaṁ pāpesuṁ.
 „Rājā mato“ ti sakalanagare⁴ ekakolāhalaṁ jātaṁ. Devī
 tassa matabhāvaṁ ūtvā sīghasīghaṁ suvaṇṇasārādīni pacchi-
 yaṁ pakkhipitvā matthake pilotikaṁ attharitvā upari taṇḍule
 okiritvā kiliṭṭhapilotikaṁ nivāsetvā sarīraṁ virūpaṁ katvā pac-
 chiṁ sīse ṭhapetvā divādīvass’ eva nikkhami, koci naṁ na
 sañjāni. Sā uttaradvārena nikkhamitvā katthaci agatapubba-
 tāya⁵ maggaṁ ajānantī disā vavatthapetuṁ asakkontī keva-
 laṁ Kālacampanagaraṁ nāma atthīti sutattā „Kālacam-
 panagaraṁgamikā nāma atthīti“ pucchamānā nisīdi. Kuc-
 chiyaṁ pan’ assā na yo vā so vā satto, pūritapāramī pana
 M. nibbatto, tassa tejena Sakkabhavanaṁ kampi. Sakko
 āvajjanto taṁ kāraṇaṁ ūtvā „tassā kucchiyaṁ nibbattasatto
 mahapuñño, mayā gantuṁ vaṭṭatīti“ cintetvā paṭicchannaṁ
 yoggaṁ māpetvā tatha mañcaṁ paññāpetvā mahallakapuriso
 viya yoggaṁ pājento tāya nisinnasāladvāre ṭhatvā „Kālacam-
 panagaragāmikā atthīti“ pucchi. „Ahaṁ tāta gamissāmīti“.

¹ B^d bhijjimsu. ² C^s ag-. ³ C^k ag-. ⁴ R^d -raṁ. ⁵ C^k āgatapubbetāya. B^d agatapubbatā.

„Tena hi yoggaṃ āruya nisīda amma“ ti. „Tāta ahaṃ
 paripuṇṇagabbhā, na sakkā mayā. yoggaṃ abhirūhituṃ, pac-
 chato āgamissāmi, imissā pana me pacchiyā okāsaṃ dehīti“.
 „Amma kiṃ vadesi, yoggaṃ pājetuṃ jānanasamattho nāma
 6 mayā sadiso n' atthi, mā bhāyi, āruya nisīda“ 'ti. So tassā
 ārohanakāle attano ānubhāvena paṭhaviṃ utthāpetvā yoggassa
 pacchimante pahārāpesi¹. Sā abhiruyha sayane nipajjitvā va
 „devatā bhavissatiti“ aññāsi. Sā dibbasayane nipannamattā
 va niddaṃ okkami. Atha naṃ Sakko tiṃsayo janamatthake
 10 ekaṃ nadiṃ patvā pabodhetvā „amma otarivā nadiyā nahāhi,
 ussīsake sātako atthi, taṃ nivāsehi, antoyogge pūvabhataṃ'
 atthi, taṃ bhuñjā“ 'ti. Sā tathā katvā puna nipajjitvā sāyaṇ-
 hasamaye Campaṃ patvā dvārattālakapakāre disvā „tāta kiṃ
 nagaraṃ nān' etan“ ti pucchi. „C-nāgaraṃ amma“ ti. „Kiṃ
 15 vadesi tāta, nanu amhākaṃ nagarato C-nagaraṃ satṭhiyojana-
 matthake hotīti“. „Evaṃ amma, ahaṃ pana ujum maggaṃ
 jānāmīti“. Atha naṃ dakkiṇadvārasamīpe otāretvā „amma
 amhākaṃ gāmo purato va², tvaṃ nagaraṃ pavisā“ 'ti vatvā
 purato gantvā Sakko antaradhāya sakatṭhānam eva gato. Devī
 20 pi ekissā sālāya nisīdi. Tasmīṃ khāṇe eko C-vāsī mantajjhā-
 yako brāhmaṇo pañcahi māṇavakasatehi parivuto nahānatthāya
 gacchanto dūrato oloketvā taṃ abhirūpaṃ sobhaggapattaṃ
 tattha nisinnaṃ disvā kucchigatassānubhāvena saha dassanen'
 eva kaniṭṭhabhaginisinehaṃ uppādetvā māṇave ṭhapetvā ekako
 25 va sālāṃ pavisitvā „bhagini kataragāma vāsikā“ ti pucchi.
 „Mithilāyaṃ Ariṭṭhajanakāraṇṇo aggama hesi-mhīti“. „Idha
 kasmā āgatāsīti“. „Polajanakena rājā mārito, athāhaṃ bhītā
 'gabbhaṃ anurakkhissāmīti' āgatā“ ti. „Imasmīṃ pana te na-
 gare koci nātako atthīti“. „N' atthi tātā“ 'ti. „Tena hi mā
 30 cintayi, ahaṃ udiccabrāhmaṇo mahāsālo disāpāmokkho ācariyo,
 ahaṃ taṃ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijaggissāmi, bhātikā 'ti
 maṃ vatvā pādesu gahetvā paridevā“ 'ti. Sā mahāsaddaṃ

¹ Bā ābhajjāpesi. ² Ck^s puva-, Bā puṭaka-. ³ Ck^s ca, Bā atthi.

katvā tassa pādesu pati, te pi aññamaññaṃ paridevimsu. Antevāsikā upadhāvitvā „ācariya kiṃ vo hotīti“ pucchimsu. „Kaniṭṭhabhaginī me asukakāle nāma mayā vinā jātā“ ti. „Diṭṭhakālato' paṭṭhāya mā cintayittha ācariya“ 'ti¹. So channaṃ mahāyoggaṃ āharāpetvā taṃ tatha nisīdāpetvā „tāta“ 5
brāhmaṇiyā mama bhaginibhāvaṃ kathetvā sabbakiccāni kātum vadathā“ 'ti vatvā gehaṃ pesesi. Atha naṃ brāhmaṇī uṇhodakena nahāpetvā sayanaṃ paññāpetvā nipajjāpesi. Atha brāhmaṇo nahātvā āgato bhojanakāle „bhaginim me pakkosathā“ ti tāya saddhiṃ ekato bhuñjitvā antonivesane yeva naṃ 10
paṭijaggi. Sā nacirass' eva puttaṃ vijāji, Mahājanakakumāro ti 'ssa ayyakasantakanāmaṃ akaṃsu. So vaḍḍhamāno dāra-kehi saddhiṃ kiḷanto ye naṃ rosentī tesāṃ asambhinnakhattiye kule jātattā mahābalatāya c' eva mānathaddhatāya ca daḷhaṃ paharati. Te mahāsaddena rodantā „kena pana pahaṭā“ ti 15
vutte „vidhavāya puttenā“ 'ti vadanti. Kumāro cintesi: „ime maṃ 'vidhavāputto' ti abhiṇhaṃ vadanti, mama mātaraṃ pucchissāmīti“ so ekadivasāṃ pucchi: „amma ko mayhaṃ pitā“ 'ti. Atha naṃ „tāta brāhmaṇo te pitā“ ti vañcesi⁴. So puna-divase paharanto „vidhavāputto“ ti vutte „nanu me brāhmaṇo 20
pitā“ ti vatvā „brāhmaṇo tava kiṃ hotīti“ vutte cintesi: „ime 'brāhmaṇo tava kiṃ hotīti' vadanti, mātā me idaṃ kāranaṃ na katheti, na sā attano mānena⁵ kathessati, hotu kathāpessāmi nan“ ti so thaññaṃ pivanto thane naṃ ḍasitvā „pitaram me kathehi, noce kathessasi thanu te chindissāmīti“ ā. Sā vañ- 25
cetuṃ asakkontī „tāta tvaṃ Mithilāya A-janakarañño putto, pitā te P-janakena mārito, ahaṃ taṃ anurakkhantī imaṃ nagaraṃ āgatā, brāhmaṇo maṃ bhaginiṭṭhāne ṭhapetvā paṭijaggatīti“ kathesi. So tato paṭṭhāya vidhavāputto ti vutte na kujjhi, so soḷasavassabbhantare yeva tayo ca vede sabbasippāni ca 30

¹ B^d atha mānavā tava bhaginīdiṭṭha-. ² B^d adds āhaṃsu. ³ so all three MSS

⁴ C^k vāresi. ⁵ C^k manena, C^s mane. B^d mātā me idaṃ kāranaṃ yathābhūtaṃ na kathessati.

ugganhi, soḷasavassakāle pana uttamarūpadharo ahoṣi. Atha¹
 so „pitu santakaṃ r. gaṇhissāmīti“ cintetvā mātaraṃ pucchi:
 „amma kiñci te hatthe atthi, noce vohāraṃ katvā dhanāṃ
 uppādetvā pitu santakaṃ r. gaṇhāmīti“². „Tāta nāhaṃ tuccha-
 5 hatthā āgatā, ekeko muttasāro maṇisāro vajirasāro ca rajjagga-
 haṇappamāṇaṃ³ atthi, taṃ gaḥetvā r. gaṇha, mā vohāraṃ
 karīti“. „Amma taṃ pi dhanāṃ mayh' eva dehi⁴, upaḍḍhaṃ⁵
 pana gaḥetvā Suvannaḥbhūmiṃ gantvā bahuṃ dhanāṃ āharitvā
 r. gaṇhissāmīti“ so upaḍḍhaṃ āharāpetvā bhaṇḍaṃ gaḥetvā
 10 Suvannaḥbhūmi-gamikehi vāṇijehi saddhiṃ nāvāya bhaṇḍaṃ
 āropetvā gantvā mātaraṃ vanditvā „amma ahaṃ Suvanna-
 bhūmiṃ gamissāmīti“ ā. „Tāta samuddo nāma appasiddhiko
 bahuantarāyiko, mā gaccha, rajjaggaḥaṇāya te dhanāṃ bahun“
 ti. So „gacchissāṃ' eva amnā“⁶ ti mātaraṃ vanditvā nik-
 15 khamma nāvāṃ abhirūhi. Taṃ divasaṃ eva P-janakassa sarīre
 rogo uppajji, anuṭṭhānaseyyaṃ sayi. Sattajaṃghasatāni abhi-
 rūḷhāni, nāvā sattahi divasehi sattayojanasatāni gatā, sā ati-
 caṇḍaṃ gantvā vahitūṃ⁶ nāsakkhi, phalakāni bhinnāni, tato
 tato udakaṃ uggataṃ, nāvā majjhe samudde nimuggā, mahā-
 20 jano rodati paridevati nānādevatā namassati, M. pana n' eva
 rodi na paridevi na devatā namassi, nāvāya pana nimujjana-
 bhāvaṃ űatvā sappinā sakkharaṃ madditvā kucchipūraṃ khā-
 ditvā dve maṭṭasātake telena makkhetvā daḷhaṃ nivāsetvā
 kūpakaṃ nissāya ṭhito, nāvānimujjanasamaye kūpakaṃ uṭṭhahi,
 25 mahājano macchakacchapabhattaṃ jāto, samantā udakaṃ lo-
 hitavaṇṇaṃ ahoṣi, M. kūpakamatthake ṭhito „imāya nāma
 disāya Mithilā“⁶ ti disaṃ vavatthapetvā kūpakamatthakā uppa-
 titvā macchakacchape atikkamma mahāthāmatāya usabhamat-
 thake pati. Taṃ divasaṃ P-janako kālam akāsi. Tato paṭ-
 30 ṭhāya M. maṇivaṇṇīsu űmisu pavatṭento suvaṇṇakkhandho viya

¹ C^{ks} omit atha. ² B^d -issāmīti. ³ B^d -ṇo. ⁴ C^{ks} omit dehi, B^d idaṃ pi
 dhanāṃ mayhameva upaḍḍhaṃ katvā dehi. ⁵ B^d taṃ. ⁶ B^d attānaṃ vāhitūṃ.

samuddam tarati, so yathā ekadivasam evam sattāham tari,
 velam pana oloketvā leṇodakena mukham vikkhāletvā uposa-
 thiko hoti. Tadā ca mātupaṭṭhānādiguṇayuttā samudde patitum¹
 ananucchavikā sattā, te upadhāretīti catūhi lokapālehi Maṇi-
 mekhalā nāma devadhītā samuddarakkhikā² ṭhapitā hoti, sā te 5
 sattadivase samuddam na olokesi, sampattim³ anubhontiyā kir'
 assā sati pamuṭṭhā, devasamāgame gatā ti pi vadanti, sā
 „ajja me sattamo divaso samuddam na oloketiyā, ko nu kho
 pavattīti“ oloketi M-am disvā „sace Mahājanakakumāro sa-
 mudde nassissa devasamāgame pavesanam alabhissan“⁴ ti cin- 10
 tetvā M-assa avidūre alamkatena sarirena ākāse ṭhatvā Mahā-
 sattam vīmaṃsamānā paṭhamam g. ā.:

1. Ko 'yam majjhe samuddasmiṃ apassan tīram āyuhe,
 kam⁵ tvam atthavasam nātvā evam vāyāmasē⁶ bhusan ti. 121.

Ta. ap -- he ti tīram apassanto tīram āyūhatī viriyam karoti. 15

Atha M. āha: „ajja me sattamo divaso samuddam taran-
 tassa, na me dutiyo satto diṭṭhapubbo, ko nu kho mam vada-
 tīti“ ākāsam olovento tam disvā dutiyam g. ā.:

1. Nisamma vattam lokassa vāyāmassa ca devate
 tasmā majjhe samuddasmiṃ apassan tīram āyuhe ti. 122. 20

Ta. nis --- lokassā 'ti aham lokassa vattakiriyam disvā upadhāretvā vi-
 harāmīti a., vāyāmassa cā 'ti⁶ vāyāmassa ca ānisamsam⁷ nīsametvā ca viharā-
 mīti dipeti, tasmā ti yasmā nisamma viharāmi purisakāro nāma na nassati
 sukhe patitṭhāpetīti jānāmi tasmā tīram apassanto pi āyūhāmi na ukkaṇṭhāmīti.

Sā tassa dhammakatham sotukāmā puna g. ā. : 25

1. Gambhīre appameyyasmiṃ tīram yassa na dissati
 mogho te purisavāyāmo appatvā va marissasīti. 123.

Ta. appatvā ti tīram appatvā yeva.

Atha nam M. „kin nām' etam kathesi, vāyāmam katvā
 maranto pi garahato mucchissāmīti“⁸ vatvā g. ā. : 30

¹ B^d maritum. ² B^d dibbasamp --. ³ B^d na labhissāmi. ⁴ C^{ks} -kā. ⁵ so all
 three MSS. for vāya-. ⁶ C^{ks} omit vāyāmassacāti. ⁷ C^{ks} -sā. ⁸ B^d mochl.

4. Anaṇo nātinam hoti devānam pituno¹ ca so
karam purisakiccāni na ca pacchānutappatīti. 124.

Ta. anaṇo -- hotīti vāyāmaṃ karonto hi nātināṃ ca devatānaṃ ca
Brahmuno ca antare anaṇo hoti agārayho ti a.

- 5 Atha devatā gātham āha:

6. Apāraṇeyyam yaṃ kammaṃ aphalaṃ kilamathuddayaṃ
tattha ko vāyāmen' attho² maccu yassābhiniṇṇipattan³ ti 125.

Ta. apāraṇeyyan ti vāyāmena matthakaṃ apāpetabbaṃ, maccu yassā-
bhiniṇṇipattan³ ti yassa aṭṭhāne vāyāmakaraṇakassa maraṇam eva niṇṇhatti⁴
10 ta. ko vāyāmen' attho.

Evaṃ vutte naṃ appaṭibhānaṃ karonto M. upariḡāthā⁵
abhāsi:

6. Apāraṇeyyam accantaṃ yo viditvāna devate
na rakkhe attano pāṇaṃ jaṇṇā so yadi hāpaye. 126.
15 7. Adhippāyaphalaṃ eke asmiṃ lokasmi⁶ devate
payojayanti kammāni, tāni ijjhanti⁷ vā na vā. 127.
8. Sandiṭṭhikaṃ kammaphalaṃ nanu passasi devate
sannā añṇe tarāṃ' ahaṃ taṃ ca passāmi santike. 128.
9. So ahaṃ vāyamissāmi yathāsattim yathābalaṃ
90 gacchaṃ pāraṃ samuddassa kāsaṃ⁸ purisakāriyan ti. 129.

Ta. accantaṃ ti yo idaṃ kammaṃ viriyaṃ katvāpi niṇṇhādetuṃ na
*akkā accantaṃ eva apāraṇeyyan ti viditvā caṇḍahatthiādayo apariharanto attano
pāṇaṃ na rakkhati, jaṇṇā -- hāpaye ti so yadi tādisesu ṭhānesu viriyaṃ
hāpeyya jāneyya tassa kusitabhāvassa phalaṃ, iti tvam yaṃ vā taṃ vā ut-
25 ratthakaṃ vadasīti dīpeti, Pāliyaṃ (add: yaṃ?) pana jaṇṇā so yadi hāpaye ti
likhitaṃ taṃ Aṭṭhakathāsu n' atthi, adhippāyaphalaṃ ti attano adhippā-
yassa phalaṃ sampassamānā ekacce purisā kasivaṇṇijjādini kammāni payojenti,
tāni ijjhanti vā na vā ijjhanti, ettha gamissāmi idaṃ ugghassāmi ti pana kāyi-
kacetasikaviriyaṃ karontassa taṃ ijjhat' eva⁹, tasmā taṃ kātuṃ vaṭṭati yevā
30 'ti dasseti, sannā -- han ti añṇe janā mahāsamudde sannā nimuggā viriyaṃ
akarontā macchakacchapabbattā¹⁰ jāta, ahaṃ pana ekako va tarāmi, taṃ ca
passāmi ti idaṃ pi me viriyaphalaṃ¹¹ passa, mayā iminā attabhāvena devatā

¹ Bđ -naṇ. ² Cks vāya-. ³ so Cks; Bđ -niṇṇipattam. ⁴ Bđ niṇṇanam. ⁵ Bđ
uttari. ⁶ all three MSS. -mlm. ⁷ Bđ icchanti. ⁸ Bđ kassam. ⁹ Cks ijjhanteva,
Bđ icchateva. ¹⁰ Bđ -bhakkhā. ¹¹ Cks -yampha-.

nāma na dīṭṭhapubbā, so 'haṃ taṃ ca¹ iminā dibbena rūpena mama² santike
 ṭhitam passāmi, yathāsattim -- laṇ ti attano sattiyā ca balassa ca anurū-
 paṃ, kāsaṇ ti³ karissāmi.

Devatā tassa taṃ dalhaṃ⁴ vacanaṃ sutvā thutiṃ ka-
 rontī g. ā.:

10. Yo tvaṃ evaṃgate oghe appameyye mahañṇave
 dhammavāyāmasampanno kammanā nāvasīdasi
 so tvaṃ tatth' eva gacchāhi yattha te nirato mano ti. 130.

Ta. evaṃgate ti evarūpe gambhīre⁵ vitthate, dhamma -- nno ti
 dhammavāyāmena samannāgato, kammanā ti attano purisakārakammaena⁶ 10
 sīdasi, yattha te ti yasmiṃ thāne tava mano nirato tatth' eva gacchā 'ti.

Evaṃ ca pana vatvā „paṇḍita mahāparakkama kuhiṃ taṃ
 nemīti“ pucchi, Mithilanagaran ti vutte⁷ sā M-aṃ mālākalāpaṃ
 viya ukkhipitvā ubhoḥi bāhāhi pariggayha ure nipajjāpetvā piya-
 puttakaṃ ādāya gacchantī viya ākāse pakkhandi. M. sattāhaṃ 15
 loṇodakena upakkasaṃro dibbaphassena phutṭho niddaṃ okkami.
 Atha naṃ sā Mithilaṃ netvā ambavane maṅgalasilāpaṭṭe dak-
 khiṇapassena nipajjāpetvā uyyānadevatāhi 'ssa ārakkhaṃ gāhā-
 petvā sakaṭṭhānam eva gatā. Polajanakassa putto n' atthi,
 ekā paṇ' assa dhītā ahoṣi, sā Sīvalidevī nāma paṇḍitā vyattā. 20
 Taṃ enaṃ maraṇamañce nipannaṃ pucchimsu: „mahārāja
 tumhesu devattaṃ⁸ gatesu r. kassa demā“ 'ti. „Mama dhī-
 taraṃ S-deviṃ āradhetuṃ samatthassa¹⁰ yo vā pana caturassa-
 pallaṃkassa ussīsakaṃ jānāti yo vā sahasatthāmaṃ dhanuṃ
 āropetuṃ sakkoti yo vā soḷasamahānidhiṃ nīharituṃ sakkoti 25
 tassa dehīti“. „Deva tesaṃ no nidhīnaṃ udānaṃ¹¹ kathethā“ 'ti.

Rājā:

11. Suriyuggamane nidhi, atho okkamane¹² nidhi,
 anto nidhi bahi nidhi, na anto na bahi nidhi. 131.

¹ Cks tava. ² Cks omit mama. ³ Ck kāyasantiṃ, C^o kāyasatti, B^d kassanti. ⁴
 C^o B^d dalha. ⁵ Cks -ra. ⁶ B^d nāva. ⁷ Cks omit vutte. ⁸ B^d devaṇ. ⁹ B^d
 dassāmā. ¹⁰ B^d adde rajjaṃ detha. ¹¹ Cks uddānaṃ. ¹² Cks oggamane.

12. Ārohaṇe mahānidhi, atho orohaṇe nidhi,
caturo ca mahāsālā¹ samantā yojane nidhi. 132.
13. Dantaggesu mahānidhi vālaggesu ca kebuke
rukkhaggesu mahānidhi, soḷas² ete mahānidhī,
5 saḥassatthāmo pallaṅko Sivalārādhanaena cā³ 'ti 133.
Nidhīhi saddhim⁴ itaresam pi udānaṃ kathesi. Amaccā
rañño accayena tassa matakkiccam katvā sattame divase sannipatitvā mantayimsu: „rañño attano dhītaraṃ ārādhetaṃ samatthassa r. dātabban ti vuttaṃ, ko taṃ ārādhetaṃ sakkhissatīti“.
- 10 Te „senāpati vallabho“ ti tassa sāsanaṃ pesesum. So sādhu⁵ 'ti rajjathāya rājadvāraṃ gantvā attano ṭhitabhāvaṃ⁶ rājadhītāya ārocāpesi. Sā tassa āgatakāraṇaṃ nātvā „atthi nu khvāssa chattasirim dhāretum dhitīti“ vimaṃsanatthāya „āgacchatū“⁷ ti ā. So taṃ sāsanaṃ sutvā taṃ ārādhetaṃ sopānapādamūlato paṭṭhāya javena gantvā tassā santike aṭṭhāsi. Atha nam vimaṃsamānā „mahātale javena dhāvā“⁸ ti ā. So „rājadhītaraṃ tosemīti“ vegena pakkhandi. Atha nam puna „ehīti“ ā. So puna javenāgato. Sā tassa dhiyā abhāvaṃ nātvā „ehi pāde me sambāhā“⁹ ti ā. So tassa ārā-
- 20 dhanattham nisīditvā pāde sambāhi. Atha nam ure pādena paharitvā uttānakaṃ pātetvā „imaṃ andhabālapurisaṃ dhitirahitaṃ pothetvā gīvāya gahetvā niharathā“¹⁰ ti dāsīnaṃ saṇṇāma adāsi. Tā tathā karimsu. So¹¹ „kim senāpatīti“ puṭṭho „mā kathetha, sā¹² no manussitthīti“¹³ ā. Tato bhaṇḍāgāriko gato, tam
- 25 pi tath' eva lajjāpesi. Tathā seṭṭhim¹⁴ chattagāhaṃ asiggāhan ti sabbe lajjāpesi yeva. Atha mahājano mantetvā „rājadhītaraṃ tāva ārādhetaṃ samattho n' atthi, saḥassatthāmaṃ dhanum āropetaṃ samatthassa dethā“¹⁵ ti ā. Tam pi koci āropetaṃ nāsakkhi. Tato „caturassapallaṅkassa ussīsakam jānantassa dethā“¹⁶ ti ā. Tam pi na koci jāni. Tato „soḷasa mahānidhī¹⁷ niharitum samatthassa dethā“¹⁸ ti. Api¹⁹ koci nī-

¹ C^{ks} -le. ² Bā āgata-. ³ Bā adds tehi. ⁴ C^{ks} omit sā. ⁵ Bā -sitti yakkhinitī.

⁶ C^{ks} -dhiṃ, Bā dhi. ⁷ so C^k; C^s topi, Bā tepi.

haritum̄ nāsakkhi. Tato „arājakaṃ nāma ratṭhaṃ pāletum̄ na
 sakkā, kiṃ nu kho kattabban“ ti mantayimsu. Atha ne puro-
 hito ā.: „mā cintayissatha, phussarathaṃ¹ nāma vissajjetum̄
 vaṭṭati, phussarathena² hi laddharājā sakala-Jambudīpe r.
 kāretum̄ samattho hotīti“³. Te „sādhū“⁴ 'ti sampaticchitvā na
 5 garam̄ alamkārāpetvā maṅgalarathe cattāro kumudavaṇṇe asse
 yojetvā uttarattharaṇaṃ attharivā pañca rājakakudhabhaṇḍāni
 āropetvā caturaṅginīyā senāya parivārāpesum̄, sassāmikara-
 thassa turīyāni purato vajjanti assāmikassa pacchato, tasmā
 purohito „turīyāni pacchato vādethā“⁵ 'ti vatvā „suvannaḥhiṃ- 10
 kārena rathanandiṃ ca³ patodaṃ ca abhisiñcitvā yassa r. kāre-
 tum̄ puññaṃ atthi tassa santikaṃ gacchā“⁴ 'ti ā. Ratho rāja-
 gehaṃ padakkhiṇaṃ katvā bherivīthiṃ abhirūhi. Senāpatiādayo
 „phussaratho² mama santikaṃ etīti“⁴ cintayimsu. So sabbesaṃ
 gehāni atikkamitvā nagaram̄ padakkhiṇaṃ katvā pācīnadvārena 15
 nikkhamitvā uyyānābhimukho pāyāsi. Atha naṃ vegena gac-
 chantam̄ disvā „nivattethā“⁴ 'ti āhaṃsu. Purohito „mā ni-
 vattayittha, icchanto yojanasatam pi gacchatū“⁴ 'ti vāresi. Ratho
 uyyānaṃ pavisitvā maṅgalasilāpaṭṭam̄ padakkhiṇaṃ katvā āro-
 haṇasajjo hutvā aṭṭhāsi. Purohito M-am̄ nipannakaṃ disvā 20
 amacce āmantetvā „ambho eko silāpaṭṭe nipannako dissati,
 setacchattānucchavikā pan' assa dhiti atthi vā n' atthi vā na
 jānāma, sace puññavā bhavissati na olokessati, kālakappaṇisatto
 ce bhīttasito utṭhāya kampamāno olokessati, khippaṃ sabba-
 turīyāni paggaṇhathā“⁴ 'ti ā. Tāvad eva anekasatāni turīyāni 25
 paggaṇhiṃsu, sāgaraghoso viya ahoṣi. M. tena saddena pa-
 bujjhitvā sīsaṃ vivarivā olokeno mahājanaṃ disvā „setacchat-
 tena me āgatena bhavitabban“⁴ ti sutvā puna sīsaṃ pārupitvā
 parivattitvā⁵ vāmapassena nipajji. Purohito pāde vivarivā
 lakkhaṇāni oloketvā „tiṭṭhatu, ayaṃ ekadīpo catunnam pi dī- 30
 pānaṃ r. kāretum̄ samattho“⁴ ti puna turīyāni paggaṇhāpesi.

¹ all three MSS. pu-. ² Cks pu-. ³ Bđ rathadhūrañca. ⁴ Bđ āgacchatūti.

⁵ Bđ -etvā.

M. mukhaṃ vivarivā parivattetvā dakkhiṇapassena nipajjitvā mahājanam olokesi. Purohito parisam assāsetvā añjalim paggayha avakujjo hutvā „utṭhehi deva r. te pāpunātīti“ ā. „Rājā te kuhin“ ti. „Kālakato“ ti. „Putto vāssa bhātā vā n' atthīti“.

5 „N' atthi devā“ 'ti. „Sādhu r. kāressāmīti“ utṭhāya silāpaṭṭe pallamkena nisīdi. Atha nam tatth' eva abhisīncimso. Mahājanakarājā nāma ahoṣi. So rathavaram abhiruyha mahantena sirivibhavena nagaram pavisitvā nivesanam¹ abhirūhanto „senāpatiādīnam tath' eva² thānāni hontū“ 'ti vicāretvā mahātalam abhirūhi. Rājadhītā purimasāññāya eva tassa vīmaṃsanattham ekam purisam āṇāpesi: „gaccha rājānam upasamkamitvā vadehi: Sīvalidevī tam pakkosati, khippam kirāgacchathā“ 'ti. Rājā paṇḍito tassa vacanam asuṇanto viya „aho sobhano“ ti pāsādassa vaṇṇam kathesi. So tam sāvetum³ asak-

15 konto gantvā rājadhītāya ārocesi: „ayye so rājā tumhākam vacanam suṇāti pāsādam eva vaṇṇeti tumhe tiṇāya pi na gaṇhāti⁴. Sā „mahajjhāsayo puriso bhavissatīti“ dutiyam pi tatiyam pi pesesi. Rājāpi attano ruciyā pakatigamanena siho viya jambhamāno pāsādam abhirūhi. Tasmim upasamkamante rājadhītā tassa tejena sakabhāvena saṇṭhātum asakkontī āgantvā hattholambakam⁵ ādāsi. So tam hatthe olubbha mahātalam abhirūhitvā samussitasetacchatte rājpallamke nisīditvā amacce āmantetvā „ambho atthi pana vo raññā kālam karontena koci ovādo dinno“ ti pucchi. „Āma devā“ ti. „Vadethā“ 'ti.

25 „Sīvalidevim ārādhētum samatthassa r. dātabban ti tena vuttan“ ti. „Sīvalideviyā āgantvā hattholambako dinno, ayam tāva ārādhitā nāma, aññam vadethā“ ti. „Deva caturassapallamkassa ussīsakam jānitum samatthassa r. dethā 'ti tena vuttan“ ti. Rājā „imam⁶ dujjānam, upāyena pana sakkā jānitun“ ti⁷

30 sīsato suvaṇṇsūcim niharitvā Sīvalideviyā hatthe adāsi, imam

¹ Bā rājanī-. ² C' Bā tāneva. ³ C'k' usā-. ⁴ Bā tumhākam vacanam tiṇam viya na gaṇetīti. ⁵ Bā hatthālampakam. ⁶ Bā idam. ⁷ Bā adde cintetvā.

ṭhapehīti¹. Sā tam gaheṭvā pallaṃkassa ussīsake ṭhapesi,
 khaggam adāsīti pi vadanti yeva, so tāya saññāya „idam
 ussīsakan“ ti nātvā katham asuṇanto viya „kim kathethā“ 'ti
 vatvā puna tehi tathā vutte „na idam jānituṃ acchariyam,
 etaṃ ussīsakan“ ti vatvā „aññam kiṃ“ ti pucchi. „Deva sa- 5
 hassatthāmaṃ dhanam āropetuṃ samatthassa r. dātuṃ ānā-
 pesi“. „Tena hi āharathā“ 'ti āharāpetvā dhanuṃ āropento
 pallaṃke yathā nisinno va itthīnam kappāsapoṭhanadhanukam
 viya tam āropesi. „Aññam vadethā“ 'ti pucchi. „Soḷasa-
 mahānidhī² niharituṃ samatthassa r. dethā 'ti tena vuttan“ ti. 10
 Tesam „kiñci udānam³ atthīti“ „āma atthīti“ suriyuggamane
 nidhīti udānam² kathayimṣu. Tassa tam suṇantass' eva gaga-
 natale cando viya so attho pākaṭo ahoṣi. Atha ne āha: „ajja
 bhane velā n' atthi, sve nidhiṃ gaṇhissāmā“ 'ti. So punadivase
 amacce sannipātetvā pucchi: „tumbhākam rājā paccekabuddhe 15
 bhojesīti“. „Āma devā“ 'ti. So cintesi: „suriyo ti nāyam
 suriyo, suriyasadisattā pana paccekabuddhā suriyā nāma, tesam
 paccuggamanatṭhāne nidhinā bhavitabban“ ti. Tato rājā
 „paccekabuddhesu āgacchantesu paccuggamanam karonto kata-
 ratṭhānam gacchatīti“ pucchitvā „asukatṭhānam nāmā“ 'ti vutte 20
 „tam ṭhānam khanitvā⁴ nidhiṃ niharathā“ 'ti niharāpesi, „ga-
 manakāle anugacchanto kattha ṭhatvā uyyojesīti“ pucchitvā
 „asukatṭhāne nāmā“ 'ti vutte „tato dhanam niharathā“ 'ti ni-
 harāpesi. Mahājano ukkuṭṭhisahassāni pavattento „suriyugga-
 mane“ ti vuttatā suriyuṭṭhānadisāya khanantā⁴ vicarimṣu, 25
 „okkamane⁵“ ti vuttatā suriyatthagamanadisam⁶ khanantā⁴ vi-
 carimṣu. „Idam pana dhanam, idh' eva aho acchariyam“ ti pīti-
 somanassam pavesesi⁷, „anto nidhīti“ rājagehe mahādvārassa
 anto ummāranidhiṃ niharāpesi, „bahi nidhīti“ bahi ummāra-
 nidhiṃ⁸ niharāpesi, „na anto na bahīti“ heṭṭhāummārato⁹ ni- 30

¹ C^{ks} -dhiṃ, B^d -dhi. ² C^{ks} uddānam. ³ C^s B^d khaṇi-. ⁴ B^d khaṇ-. ⁵
 C^{ks} ogga-. ⁶ B^d -tthaṅga-. ⁷ B^d pavattayimṣu. ⁸ C^{ks} ummārā, B^d ummā-
 rānidhī. ⁹ B^d adds nidhi.

harāpesi, „ārohaṇe“ ti maṅgalaḥatthiārohaṇakāle suvaṇṇanisseṇi-
 attharaṇaṭṭhānato¹ nīharāpesi, „atho orohaṇe“ ti hatthikkhan-
 dhato orohaṇaṭṭhānā² nīharāpesi, „cattāro ca mahāsālā“ ti
 bhūmiyaṃ kataupaṭṭhānaṭṭhāne³ sirisayanassa cattāro pādā⁴ sāla-
 5 mayā, tesam heṭṭhā ca catasso nidhikumbhiyo nīharāpesi, „sa-
 mantā yojane“ ti yojanaṃ nāma rathayugaṃ⁵, sirisayanassa
 samantā yugappamānato nidhikumbhiyo nīharāpesi, „dantaggesu
 mahānidhīti“ maṅgalaḥatthiṭṭhāne, tassa dinnam⁶ dantānaṃ
 abhimukhaṭṭhānato dve nidhi⁷ nīharāpesi, „vālaggesū“⁸ 'ti
 10 maṅgalaassaṭṭhāne⁹, tassa vāladhisammukhaṭṭhānato¹ nīharā-
 pesi, „kebuke“ ti kebukaṃ vuccati udakaṃ, maṅgalapokkharā-
 ṇito udakaṃ nīharāpetvā nidhiṃ dassesi, „rukkhaggesu mahā-
 nidhīti“ tassa uyyāne va mahāsālarukkhamūle t̥hitamajjhan-
 tikasamaye parimaṇḍalāya rukkhacchāyāya anto nidhikumbhiyo
 15 nīharāpesi. Evaṃ soḷasa nidhi⁹ nīharāpetvā „aṅṅam kiñci
 atthīti“ ā. „N' atthi devā“¹⁰ 'ti. Mahājano haṭṭhatutt̥ho ahoṣi.
 Rājā „idaṃ dhanam dānamukhe vikirissāmīti“ nagaramajjhe
 c' eva catūsu dvāresu cā¹¹ 'ti pañca dānasālā kāretvā mahādānaṃ
 paṭṭhapesi. Kālacampānagarato mātaraṇ ca brāhmaṇaṇ ca
 20 pakkosāpetvā mahantaṃ sakkāram akāsi. Tassa taruṇarajje
 yeva sakalaṃ Videharatṭham¹⁰, Ariṭṭhajanakaraṇṇo kira putto
 Mahājanakarājā nāma r. kāreti. „Paṇḍito kira rājā, passis-
 sāma nan“ ti dassanaṭṭhāya sakalanagaraṃ¹¹ samkhubhitaṃ
 ahoṣi, tato tato bahum paṇṇākāram gahetvā āgamiṃsu¹², na-
 25 gare mahāchaṇaṃ sajjayim̄su, rājanivesanaṃ hatthatharā-
 dīhi santharivā gandhadāmamāladāmāni osāretvā vippakīṇṇa-
 lājakusumavāsadhūpandhakāram kāretvā nānappakārakaṃ pāna-
 bhojanaṃ upaṭṭhapesuṃ, raṇṇo paṇṇākāratṭhāya rajatasuvaṇṇa-
 bhājanādīsu nānappakārāni khādaniyabhojanīyapānaphalaādīni

¹ B^d adds nidhi. ² B^d -nato nidhiṃ. ³ C^k om̄t t̥thāna. ⁴ B^d mañcapādā-.
⁵ B^d rathayugappamānaṃ. ⁶ B^d dvinnaṃ. ⁷ C^k nidhi, C^s nidhiṃ, B^d nidhiṃ,
 om̄itting dve. ⁸ C^k maṅgalahassa-, B^d maṅgalaḥatthi-. ⁹ C^k nidhiṃ, B^d mahā-
 nidhiyo. ¹⁰ so C^k; B^d sakalavideharathe. ¹¹ so B^d; C^k om̄t sa-. ¹² C^k ag-.

gahetvā tattha tattha samparivāretvā aṭṭhamsu, ekato amacca-
 maṇḍalaṃ nisīdi ekato brāhmaṇagaṇo ekato seṭṭhiādayo ekato
 uttamarūpadharā nāṭakitthiyo, brāhmaṇasotthikārā mukhamañ-
 galikā maṅgalagītādīsū kusalā gītādīni pavattayīmsu, anekasa-
 tāni turiyāni vajjīmsu¹, rājanivesanaṃ Yugandharasāgarakuc- 5
 chiyāṃ viya ekaninnādaṃ, olokitolokitattḥānaṃ kampaṭi. M.
 setacchattassa heṭṭhā rājāsane nisinno Sakkasirisadisamaṃ ma-
 hantaṃ sirivilāsaṃ oloketvā attano mahāsamudde katavāyāmaṃ
 anussari, ath' assa „viriyāṃ nāma kattabbayuttakaṃ, sac'
 āhaṃ mahāsamudde viriyāṃ na karissaṃ imaṃ² sampattim³ 10
 alabhissaṃ“ ti taṃ vāyāmaṃ anussarantassa pīti uppajji, so
 pītivegena udānaṃ udānento āha :

14. Āsīmseth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, (IV ²⁶⁹/₂₁)
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 134.
15. Āsīmseth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito, 15
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 135.
16. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ, yathā icchīm tathā ahu. 136.
17. Vāyameth' eva puriso, na nibbindeyya paṇḍito,
 passāmi vo 'haṃ attānaṃ udakā thalam ubbhataṃ. 137. 20
18. Dukkḥupaṇīto⁴ pi naro sapañño
 āsaṃ na chindeyya sukhāgamāya,
 bahū hi phassā ahitā hitā ca,
 avitakkitaṃ maccum upabbajanti. 138.
19. Acintitam pi bhavati, cintitam pi vinassati, 25
 na hi cintāmayā bhogā itthiyā purisassa vā ti. 139.

Ta. na nibbindeyyā 'ti viriyāṃ karonto na nibbindeyya, yathā icchīm
 ti rājabbhāvaṃ icchīm, tath' eva jāto 'mhi, ubbhataṃ ti nibhataṃ, dukkhū-
 paṇīto⁴ ti kāyikacetāsikena dukkhena puṭṭho⁵ 'smīti a., ahitā cā 'ti duk-
 khaphassā ahitā sukhaphassā hitā, avitakkitaṃ ti avitakkitaro acintetāro, i. v. h.: 30
 tesu phasseau ahitaphassena puṭṭhā⁶ sattāhitaphassāpi⁷ atthi⁸, viriyāṃ karontā⁹

¹ C^k vajjayīmsu, B^d pavajjīmsū. ² C^{ks} imā, B^d na imaṃ. ³ C^{ks} -tti. ⁴ B^d
 dukkhupaṇḍito. ⁵ so all three MSS. ⁶ C^k puṭṭha. ⁷ all three MSS. -sso. ⁸
 C^e attha, B^d adds ti. ⁹ B^d -tānaṃ.

tam pi (add: na?) pāpuṇantīti acinetvā viriyam na karonti, te imass' atthassa avitakkitā¹ acintitāro hitaphassaṃ alabbhivā va maccum upabbajanti maraṇam pāpuṇanti, tasmā viriyam kattabham evā 'ti, acintitam pīti imesaṃ sattānaṃ acintitam pi hoti cintitaṃ pi nassati, mayāpi hi ayujjhivā va r. labhissāmiti
 5 idam acintitaṃ Suvappabhūmito dhanam āharitvā yujjhivā² gahissāmiti pana cintitaṃ, idāni pana me cintitaṃ nattham acintitaṃ jātam, na hi cintāmayā ti sattānaṃ hi bhogā cintāya anippajjanato cintāmayā nāma na honti, tasmā viriyam eva kattabham viriyavato hi acintitaṃ hotti.

So tato dasa rājadhamme akopetvā dhammena³ r. kāresi
 10 paccekabuddhe ca upatthāsi. Aparabhāge Sīvalidevī dhañña-
 puññalakkhaṇam puttam vijāyi, Dighāvukumāro ti 'ssa nāmam
 karimsu. Tassa vayappattassa rājā uparajjam datvā⁴ ekadiva-
 sam uyyānapālena phalāphalesu c' eva nānapupphesu cābha-
 tesu⁵ tāni disvā tuṭṭho tassa sammānaṃ kāretvā „samma uy-
 15 yānapāla uyyānaṃ passissāmi, alaṃkārāpehi tan“ ti ā. So
 „sādhū“ 'ti tathā katvā rañño nivedesi. So hatthikkhandha-
 varagato mahantena parivārena uyyānadvāram pāpuṇi, tattha
 ca dve ambā nilobhāsā⁶, eko aphalo, eko phaladharo so pana
 atimadhuro, raññā⁷ ambaphalassa⁸ na⁹ paribhuttattā tato koci
 20 phalam gahetuṃ na ussahati, rājā hatthikkhandhagato va tato
 ekaṃ phalam gahetvā paribhuñji, tassa taṃ jivhagge ṭhapita-
 mattam eva dibbojā¹⁰ viya upatthāsi, so „nivattanakāle bahum
 khādissāmiti“ cintesi, „raññā aggaphalam paribhuttan“ ti ṇatvā
 uparajjam ādikatvā antamaso hatthimendāpi gahetvā paribhu-
 25 jimsu, phalam alabhantā daṇḍehi sākha bhinditvā nippattam
 akaṃsu, rukkho obhaggavibhaggo atthāsi, itaro pana maṇi-
 pabbato viya vilāsamāno¹¹ ṭhito. Rājā uyyānā nikkhamanto
 taṃ disvā „idaṃ kin“ ti amacce pucchi. „Devena aggaphalam
 paribhuttan ti mahājanena vilutto devā“ 'ti. „Imassa pana n'
 30 eva pattam na vaṇṇo khīṇo“ ti. „Nipphalatāya na khīṇo
 devā“ 'ti. Rājā samvegam paṭilabbhitvā „ayam rukkho nip-

¹ B^d -tāro. ² B^d adds pitu santakam rajjam. ³ B^d adds samena. ⁴ B^d adds
 sattavassasabassāni rajjam kāresi so. ⁵ C^k mahātesu. ⁶ all three MSS. ni-
⁷ C^k -o. ⁸ C^{ks} -lam. ⁹ B^d a ¹⁰ C^{ks} -jo. ¹¹ so all three MSS.

phalatāya nīlobhāso¹ t̥hito, ayam phalatāya obhaggavibhaggo
 t̥hito, idam pi r. phalitarukkhasadisam, pabbajjā nipphalaruk-
 khasadisā, sakiñcanass' eva bhayam nākiñcanassa, aham
 phalarukkho viya ahutvā nipphalarukkhasadiso bhavissāmi,
 sampattiṃ chaḍḍetvā nikkhamma pabbajissāmīti² dalham katvā 5
 manam adhiṭṭhahitvā nagaram pavisitvā pāsādadvāre t̥hito va
 senāpatim pakkosāpetvā „mahāsenāpati ajjato³ paṭṭhāya bhatta-
 hārakaṃ c' eva mukhodakadantakaṭṭhadāyakaṃ c' ekaṃ upaṭṭhā-
 kaṃ t̥hapetvā aññe maṃ daṭṭhum mā labhantu, porānakavi-
 nicchayāmacce gahevā r. anusāsatha, aham ito paṭṭhāya ma- 10
 hātale⁴ samanadhammam karissāmīti⁵“ vatvā pāsadam āruya
 ekako va samanadhammam akāsi. Evam kāle gate mahājano
 rājaṅgaṇe sannipatitvā M-am adisvā „na no rājā porānako
 viyā“ 'ti vatvā gāthādvayam āha:

10. Apurānam vata bho rājā sabbabhummo disampati 15
 nājja nacce nisāmeti na gīte kurute mano. 140.
 11. Na mige na⁶ pi uyyāne na⁶ pi hamse udikkhati,
 mūgo va tuṇhīm āsīno⁷ na attham anusāsatīti. 141.

Ta. mige ti sabbasaṅgāhikavacanam, pubbe hatthim yujjhāpeti meṇḍe
 yujjhāpeti ajja te pi na oloketi a., uyyāne ti uyyāne pi⁶ uyyānakīlam⁷ nā- 20
 nubhoti, hamse ti padumasañchannāsu uyyānapokkharāṇisu hamsegaṇam na
 oloketi mūgo vā 'ti.

Bhattahārakaṃ kira upaṭṭhākaṃ ca pucchiṃsu: „rājā
 tumhehi saddhim kiñci mantetīti“. Te „na mantetīti“ vadimsu.
 Tasmā evam āhamso: „rājā kāmesu analliyantena vivekanin- 25
 nena cittaena kulūpakapaccekabuddhe anussaritvā 'ko nu kho
 me tesam silādiguṇayuttānam akiñcanānam vasanaṭṭhānam
 ācikkhissatīti' tīhi gāthāhi udānam udānesi“:

22. Sukhākmā rahosilā vadhabandhā upāratā
 kesam nu ajja ārāme daharā vuddhā ca acchare. 142. 30

¹ all three MSS. ni-. ² C^{ks} ajjame. ³ B^d upari pāsādātale. ⁴ B^d nā. ⁵ B^d
 tuṇṇibbhūto si. ⁶ B^d omits u-pi. ⁷ C^{ks} -naṃkī-.

23. Atikkantavanathā¹ dhīrā² namo tesam mahesinam
ye ussukkamhi lokamhi viharanti anussukā. 143.
24. Te chetvā maccuno jālam tantam māyāvino dalham
chinnālayattā³ gacchanti, ko tesam gatim āpaye⁴ ti. 144.

5 Ta. sukhakāmā ti nbbānasukhakāmā, rahosilā ti paṭichannasilā na
attano guṇapakāsanā, daharā vuddhā cā 'ti daharā c' eva mahallakā ca,
acchare ti vasanti, tass' eva tesam guṇe anussarantassa mahāpīti uppajji, atha
pallamkato uṭṭhāya uttarasīhapañjaram vivarivā uttaradisaābhimukho sirasi añ-
jalim paṭiṭṭhāpetvā evarūpehi guṇehi samannāgatā paccekabuddhā ti namassa-
10 māno⁵ atikkantavanathā⁶ ti ādim ā; ta. atī--thā 'ti pahīnatanhā, mahe-
sinan ti mahante silakkhandhādayo esitvā thītānam, ussukamhīti rāgādihī
ussukkam āpanne, maccuno jālan ti Kilesamārena pasāritam tañhājālam,
tantam māyāvino ti atimāyāvino, ko tesam gatimāpaye⁷ ti ko mam
tesam paccekabuddhānam nivāsanaṭṭhānam pāpeyya, gahetvā gaccheyyā 'ti a.

15 Tassa pāsāde yeva samanadhammam karontassa cattāro
māsā atītā, ath' assa ativiya pabbajjāya cittam nami, agāram
Lokantarikanirayo viya khāyi, tayo bhavā ādittā viya upaṭṭha-
himṃsu. So pabbajjābhimukhena cittena „kadā nu kho imam
Sakkabhavanam viya alamkatapaṭiyattam Mithilam pahāya
20 Himavantaṃ pavisitvā pabbajitavesagahaṇakālo mayham bha-
vissatīti“ cintetvā Mithilavaṇṇanam nāma ārabhi⁸:

25. Kadāham Mithilam phītam visālam sabbatopabham⁹
pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 145.
26. Kadāham Mithilam phītam vibhattam bhāgaso mitam
25 pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 146.
27. Kadāham Mithilam phītam bahupākāroranam¹⁰ etc. 147.
28. Kadāham Mithilam phītam dalhamattālakotthakam etc. 148.
29. Kadāham Mithilam phītam suvibhattam mahāpatham etc. 149.
30. Kadāham Mithilam phītam suvibattantarāpaṇam etc. 150.
- 30 31. Kadāham Mithilam phītam gavāssarathapīṭitam etc. 151.

¹ Ck -tavattā, Bđ -tavadhā. ² Ck Bđ dhīrā. ³ Ck^o jī-, Bđ santālayantā. ⁴ Bđ
pāpaye. All three MSS. divide these 6 half-stanzas into 3 verses, they
ought perhaps to be divided into 2 verses. ⁵ Ck^o -nā. ⁶ Bđ -tavadhā. ⁷ Bđ
pāpaye. ⁸ Ck^o -īti. ⁹ Ck^o -paham. ¹⁰ Ck^o bahalapā-.

32. Kadāham Mithilam phītam āramavanamālinim etc. 152.
33. Kadāham Mithilam phītam uyyānavanamālinim etc. 153.
34. Kadāham Mithilam phītam pāsādavanamālinim etc. 154.
35. Kadāham Mithilam phītam tipuram¹ rājabandhunim
māpitaṃ Somanassena Vedehena yasassinā 5
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 155.
36. Kadāham Vedehe phīte nicite dhammarakkhite
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 156.
37. Kadāham Vedehe phīte ajeyye dhammarakkhite etc. 157.
38. Kadā antepuram rammam vibhattam bhāgasam mitam etc. 158. 10
39. Kadā antepuram rammam sudhāmatikalepanam etc. 159.
40. Kadā antepuram rammam sucigandham manoramam etc. 160.
41. Kadāham² kuṭāgāre³ vibhatte bhāgasam mite etc. 161.
42. Kadāham kuṭāgāre³ sudhāmatikalepane etc. 162.
43. Kadāham kuṭāgāre³ sucigandhe manorame etc. 163. 15
44. Kadāham kuṭāgāre litte candanaphosite⁴ etc. 164.
45. Kadāham suvaṇṇapallamke⁵ gonake⁶ cittasanthate etc. 165.
46. Kadāham kappāsakoseyyam⁷ khomakoṭumbarāni ca etc. 166.
47. Kadāham pokkharani⁸ rammā cakkavākūpakūjita (IV. $\frac{269}{1}$)
mandālakehi sañchannā padumuppalakehi ca etc. 167. 20
48. Kadāham⁹ hatthigumbe³ sabbālamkārahūsīte
suvaṇṇakacche mātāṅge
hemakappanavāsase⁹ (Cfr. V. $\frac{269}{27}$). 168.
49. Ārūḷhe gāmaṇiyehi tomaramkusapānihi
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 169. 25
50. Kadāham⁹ assagumbe³ sabbālamkārahūsīte
ajāniyye¹¹ va jātiyā sindhave sīghavāhane (Cfr. V. $\frac{269}{3}$). 170.
51. Ārūḷhe gāmaṇiyehi illiyācāpadhārihi¹¹
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 171.

¹ C^k ratipuram, B^d tipuram. ² read: kadā ham. ³ B^d adds ca. ⁴ B^d -pusite.
⁵ 50 B^d for soṇṇa? C^k omit suvaṇṇa. ⁶ B^d goṇ-. ⁷ C^k -ā, C^s -a, B^d -samko-
seyyam. ⁸ B^d -ni, C^k -niyo. ⁹ B^d -kappanivāsase, C^k -kappamāsaye, C^s -kappana-
vāsaye. ¹⁰ all three MSS. -yyā. ¹¹ B^d indiyācāpadhāribhī, C^k illiyo-, C^s illiso-.

59. Kadāhaṃ rathasenīyo sannaddhe ussitaddhaje (Cfr. V. ²⁵⁹/₇)
dīpe atho pi veyyagge sabbālaṃkārahūsīte 172.
59. Ārūlḥe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 173.
54. Kadāhaṃ sovaṇṇe' rathe sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyagge sabbālaṃkārahūsīte 174.
59. Ārūlḥe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 175.
59. Kadāhaṃ sajjhurathe' sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyagge sabbālaṃkārahūsīte 176.
57. Ārūlḥe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 177.
59. Kadāhaṃ assarathe' sannaddhe ussitaddhaje
dīpe atho pi veyyagge sabbālaṃkārahūsīte 178.
59. Ārūlḥe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 179.
59. Kadāhaṃ oṭṭharathe' sannaddhe ussitaddhaje etc. 180.
59. Ārūlḥe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 181.
59. Kadāhaṃ goṇarathe' sannaddhe ussitaddhaje etc. 182.
59. Ārūlḥe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi, etc. 183.
59. Kadāhaṃ ajarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 184.
59. Ārūlḥe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 185.
59. Kadāhaṃ meṇḍarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 186.
59. Ārūlḥe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 187.
59. Kadāhaṃ migarathe sannaddhe ussitaddhaje etc. 188.
59. Ārūlḥe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammīhi etc. 189.
70. Kadāhaṃ hatthārūhe' sabbālaṃkārahūsīte
nīlavammadhare sūre tomaraṃkusapāṇine⁶
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 190.
71. Kadāhaṃ assārūhe⁶ sabbālaṃkārahūsīte
nīlavammadhare sūre illiyācāpadhārine'⁷
pahāya pabbajissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 191.

¹ B^d suvaṇṇa. ² B^d adds ca. ³ C^k gorathe, B^d adds ca. ⁴ B^d -rūlḥe. ⁵ B^d -no. ⁶ B^d -rūlḥe. ⁷ C^k illiyo-, B^d indriyā - - no.

79. Kadāham dhanuggahe sabbālamkārabbhūsite
nilavammadhare sūre cāpahatthe kalāpine¹
pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 192.
79. Kadāham rājaputte sabbālamkārabbhūsite
cittavammadhare sūre kañcanāveladhārine² etc. 193. 5
74. Kadāham ariyagaṇe vatthavante³ alamkate
haricandalittāṅge Kāsi-kuttamadhārine⁴ etc. 194.
75. Kadā sattasatā bhariyā sabbālamkārabbhūsitā
pahāya pabbajissāmi, tam kadāssu bhavissati. 195.
76. Kadā sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā etc. 196. 10
77. Kadā sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī⁵ etc. 197.
78. Kadā sataphalam⁶ kaṃsaṃ sovaṇṇaṃ satarājikam⁷ etc. 198.
79. Kadāssu maṃ hatthigumbā sabbālamkārabbhūsitā
suvaṇṇakacchā mātāṅgā hemakappanavāsasā⁸ 199.
80. Ārūlhā gāmaṇīyehi tomaramkusapāṇihi 15
yantam maṃ nānuyissanti, tam kadāssu bhavissati. 200.
81. Kadāssu maṃ assagumbā sabbālamkārabbhūsitā
ajāniyyā va⁹ jātiyā sindhavā siḡhavāhanā¹⁰. 201.
82. Ārūlhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi¹¹
yantam maṃ nānuyissanti, tam kadāssu bhavissati. 202. 20
83. Kadāssu maṃ rathaseṇī¹² sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā sabbālamkārabbhūsitā 203.
84. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī
yantam maṃ nānuyissanti, tam kadāssu bhavissati. 204.
85. Kadāssu maṃ sovaṇṇarathā¹³ sannaddhā ussitaddhajā 25
dīpā atho pi veyyagghā sabbālamkārabbhūsitā 205.
86. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī
yantam maṃ nānuyissanti, tam kadāssu bhavissati. 206.

¹ Bđ -no. ² Ck -meḷa-, Bđ -velladhāriṇo. ³ Bđ vatthabandhe. ⁴ so Cc; Ck
-tutthama-, Bđ -vattapadhāriṇo. ⁵ Bđ -ni, Ck -no. ⁶ Bđ satabalam, Ck sa-
pbalam. ⁷ Ck kata-. ⁸ Ck -vāsavā, Bđ -nivāsasā. ⁹ Ck ca. ¹⁰ Ck -hinā.
¹¹ Ck illiyō, Bđ indiyā-. ¹² Bđ -seniyō. ¹³ Bđ suvaṇṇa-.

87. Kadāssu maṃ sajjhurathā sannaddhā ussitaddhajā
dīpā atho pi veyyagghā sabbālaṃkārahūsitā 207.
88. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī
yantam maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 208.
- 5 89. Kadāssu maṃ assarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 209.
90. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī etc. 210.
91. Kadāssu maṃ oṭṭharathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 211.
92. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī etc. 212.
93. Kadāssu maṃ goṇarathā¹ sannaddhā ussitaddhajā etc. 213.
- 10 94. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī etc. 214.
95. Kadāssu maṃ ajarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 215.
96. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī etc. 216.
97. Kadāssu maṃ meṇḍarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 217.
98. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī etc. 218.
- 15 99. Kadāssu maṃ migarathā sannaddhā ussitaddhajā etc. 219.
100. Ārūlhā gāmaṇīyehi cāpahatthehi vammihī etc. 220.
101. Kadāssu maṃ hattharūhā sabbālaṃkārahūsitā
nīlavammadharā sūrā tomaraṃkusapāṇino
yantam maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 221.
- 20 102. Kadāssu maṃ assarūhā sabbālaṃkārahūsitā
nīlavammadharā sūrā illiyācāpadhārino²
yantam maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 222.
103. Kadāssu maṃ dhanuggahā sabbālaṃkārahūsitā
nīlavammadharā sūrā cāpahatthā kalāpino etc. 223.
- 25 104. Kadāssu maṃ rājaṃputtā sabbālaṃkārahūsitā
cittavammadharā sūrā kañcanāveḷadhārino³ etc. 224.
105. Kadāssu maṃ ariyagaṇā vatthavantā⁴ alaṃkatā
haricandalittaṅgā Kāsi-kuttamadhārino⁵ etc. 225.
106. Kadāssu maṃ sattasatā bhariyā⁶ sabbālaṃkārahūsitā
yantam maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 226.
- 30

¹ Ck^e gorathā. ² Ck^e illiyo-, B^d indiyā-. ³ B^d -velā-. ⁴ B^d vattabandhā. ⁵ B^d kāsivattapa-. ⁶ so all three MSS. for kadā sattasatā bhariyā.

107. Kadā¹ sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
yantaṃ maṃ nānuyissanti, taṃ kadāssu bhavissati. 227.
108. Kadā sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī² etc. 228.
109. Kadā pattam gahetvāna muṇḍo saṃghāṭipāruto
piṇḍikāya carissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 229. 5
110. Kadāhaṃ paṃsukūlānaṃ ujjhitānaṃ mahāpathe
saṃghāṭim dhārayissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 230.
111. Kadā sattāhasammeghe ovaṭṭe³ allacīvaro
piṇḍikāya carissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 231.
112. Kadāhaṃ sabbāhaṃ⁴ ṭhānaṃ⁵ rukkharukkhaṃ vanāvanaṃ 10
anapekho viharissāmi⁶, taṃ kadāssu bhavissati. 232.
113. Kadāhaṃ giriduggesu pahīnabhayabheravo
adutiyo⁷ viharissāmi⁸, taṃ kadāssu bhavissati. 233.
114. Kadā viṇaṃ virujako⁹ sattatantimanoramaṃ
cittaṃ ujum karissāmi, taṃ kadāssu bhavissati. 234. 15
115. Kadāhaṃ rathakāro va parikantaṃ⁹ upāhanaṃ
kāmasaṃyojane checcham¹⁰ ye dibbe ye ca mānuse ti. 235.

Ta. kadā ti kālparivattakko, phītan ti vatthālamkāradīhi pupphitaṃ,
sabbatopabbhaṇaṃ ti samantato alamkārobbhāsayuttaṃ, taṃ kadāssu bhavis- 20
sattiti taṃ evarūpaṃ nagaraṃ pahāya pabbajanaṃ kadā nāma bhavissati, vi-
bhattaṃ -- mitaṃ ti chekehi nagaramāpakehi rājanivesanādīnaṃ vasena vi-
bhattaṃ dvāravithīnaṃ vasena koṭṭhāsato mitaṃ, bahalapākātorāṇaṃ ti
bahalena puthulena pākārena c' eva dvārorāṇehi ca samannāgataṃ, daḷha-
maṭṭālakaṇaṃ ti daḷhehi aṭṭālekehi ca dvārakoṭṭhakehi ca samannāgataṃ, pīli-
tan ti samākīṇaṃ, tipuraṇaṃ ti tīhi purehi samannāgataṃ, tipākāraṇaṃ ti a. 25
tipūraṇaṃ vā tikkhattuṃ puṇṇaṃ ti a., rājabandhuniṃ ti rājānātakehi⁹ eva
tikkhattuṃ puṇṇaṃ, Somanassenā¹⁰ ti evaṇṇāmakena Vīdeharājena, nicīte
ti dhaṇṇānicayādisaṃ; anne, ajeyye ti paccāmittehi ajetabbe, candaṃaphosite
ti lohitaṇḍānaṃ paripphosite, koṭṭumbarānīti¹¹ Koṭṭumbararāṭṭhe uttāhita-
vatthāni, hatthigumbā ti hatthighaṭṭāyo, hemakappaṇavāsase¹² ti hema- 30
mayena sīsālamkārasamkhātena kappānaṃ hemajālena ca samannāgate, gāmaṇi-

¹ Bḍ kadāssumaṃ. ² Ck^o -no, Bḍ -ni. ³ Ck^o ovaṭṭo, Bḍ ovaṭṭo ⁴ Bḍ -tta. ⁵ C^o
sabbahaṃ ṭhānaṃ, Bḍ gantvāna. ⁶ Bḍ gamissāmi. ⁷ Ck^o du-. ⁸ Ck^o vināvaru-
jako, C^o vināvarujako, Bḍ viṇaṃ virujako. ⁹ Ck^o pariyanakaṃ, C^o pariyaṇaṃ.
¹⁰ C^o chejjāṃ, Ck^o chejjā, Bḍ chetvā. ¹¹ Bḍ kodu- ¹² Ck^o -vāsase, Bḍ
-kappaṇivāsase.

yehīti hatthācariyehi; ajāniyyā va jatīyā ti jātiyā kāraṇākāraṇajānanatāya
 ajāniyyā va¹ tādisānaṃ assānaṃ gumbe, gamaṇīyehīti assācariyehi, illiyā-
 cāpadhārihīti² illi ca ācāpaṇ ca³ dhāreṇṭehi, rathasenīyo ti rathaghaṭāyo,
 sannaddhe ti suṭṭhusannaddhe, dīpe atho pi veyyagge ti dīpvyaggaha-
 5 cammaparikkhitte, gāmaṇīyehīti rathācariyehi, sajjhurathe ti rajatarathe
 ajarathamēṇḍaratham'garathe sobhanatthāya yojeṇṭi, ariyagaṇe ti brāhmaṇa-
 gaṇe, te kira tadā ariyācārā ahesuṃ, tena te evaṃ āha, haricandanalit-
 taṅge ti kaḷicanavaṇṇena candanena littasarīre, sattasatā bhariyā ti pīya-
 bhariyā yeva sandhāyāha, susaṇṇā ti susaṇṇātā, assavā ti vacanakārikā,
 10 sataphalan ti phalasatena suvaṇṇassa⁴ kāvitaṃ, kaṃsaṇ ti pātīm, satarā-
 jikan⁵ ti piṭṭhīpasse rājisatena samannāgataṃ, yaṇtaṃ maṇ ti anitthigandhe
 vanasaṇḍe ekakam eva gacchantaṃ maṇ kadā nu te nānugamiṇṇanti, sattāha-
 sammege ti sattāhaṃ samuṭṭhite mege, sattāhavaddalike⁶ ti a., sabbāhan
 ti sabbāṃ divasaṃ⁷, rujako⁸ ti viṇāvādako, kāmasaṃyojane ti kāmasaṃ-
 15 yojanaṃ, dibbe ti dibbaṃ, mānuse ti manussaṃ.

So kira dasavassasahassāyukakāle nibbatto sattavassa-
 sahassāni r. kāreṭvā tivassasahassāvasiṭṭhe āyukamhi pabbajito,
 pabbajanto pan' esa uyyānavāre ambarukkhassa diṭṭhakālato
 paṭṭhāya cattāro māse agāre vasitvā „imamhā vesā pabbajita-
 20 veso ca varataro, pabbajissāmīti“ cintetvā upaṭṭhākaṃ raha-
 sena āṇāpesi: „tāta kañci ajānāpetvā antarāpaṇato kāsāya-
 vatthāni c' eva mattikāpattaṇ ca āharā“ 'ti. So tathā akāsi.
 Rājā kappakaṃ pakkosāpetvā kesamassuṃ oharāpetvā kappā-
 kaṃ uyyojetvā ekaṃ kāsāvaṃ nivāsesi ekaṃ pārūpi ekaṃ
 25 aṃse akāsi, mattikāpattam pi thavikāya osāretvā⁹ aṃse laggesi,
 tato kattaradaṇḍaṃ gahevā mahātale katipayavāre pacceka-
 buddhalīhāya aparāparaṃ caṃkamaṃ, so taṃ divasaṃ tath' eva
 vasitvā punadivase suriyuggamanavelāya pāsādā otarituṃ
 ārabhi. Tadā Sīvalidevi tā sattasatā vallabhitthiyo pakkosā-
 30 petvā „ciradiṭṭho no rājā, cattāro māsā atītā, ajja naṃ pas-
 sissāma, sabbā alaṃkaritvā yathābalaṃ itthikuttabhāvavilāse¹⁰
 dassetvā kilesabandhanena bandhituṃ vāyameyyāthā“ 'ti vatvā
 alaṃkatapaṭiyattāhi tāhi saddhiṃ „rājānaṃ passissāmīti“¹¹ pā-

¹ Ck^s ca, B^d nāma. ² B^d indiyā-. ³ so Ck^s; B^d indiyāṇca cāpeṇca. ⁴ B^d -ṇṇena. ⁵ Ck^s satarāṇjīyan. ⁶ Ck^s -vajjalike, B^d -vaḍḍale. ⁷ Ck^s sabbahan-- B^d sabbattā ti sabbadi-. ⁸ so C^s; Ck^s rajako, B^d virujako. ⁹ Ck^s osāpetvā. ¹⁰ B^d -kuttahāsavi-. ¹¹ B^d -māti.

sādaṃ abhirūhantī taṃ otarantaṃ disvāpi na sañjāni, „rañño ovādaṃ dātuṃ āgato paccekabuddho bhavissatīti“ saññāya vanditvā ekamantaṃ atthāsi. M. pi pāsādā otari. Itarā pāsādaṃ abhirūhitvā sirisayanapiṭṭhe rañño bhamaravaññe¹ kese ca pasādhanabhaṇḍakaṃ ca disvā „na so paccekabuddho, ambhākaṃ 5 piyasāmiko bhavissati, etha, naṃ yācitvā nivattessāmīti“ mahātalā otarivā rājaṅgaṇe sampāpuṇitvā ca pana sabbāhi pi tāhi saddhiṃ kese mocetvā piṭṭhiyaṃ vikiritvā hatthehi hadayaṃ saṃsumbhitvā² „kasmā evarūpaṃ kammaṃ karotha mahārājā“³ ti atikaruṇaṃ paridevamānā rājānaṃ anubandhi⁴. Sa- 10 kalanagaraṃ saṃkhubhitaṃ, te pi „rājā kira no pabbajito, kuto⁵ puna evarūpaṃ dhammikaṃ rājānaṃ⁶ labhissāmā“⁷ ti rodamānā rājānaṃ anubandhiṃsu.

Tatra tesāṃ itthīnaṃ paridevitaṃ c' eva⁸ paridevantiyo pi tā pahāya rañño ca gamanaṃ āvikaronto Satthā āha: 15

116. Tā ca sattasatā bhariyā sabbālaṃkārahūsitā
bāhā paggayha pakkandūṃ: kasmā no vijahissasi. 236.

117. Tā ca sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
bāhā paggayha pakkandūṃ: kasmā no vijahissasi. 237.

118. Tā ca sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī⁷ etc. 238. 20

119. Tā ca sattasatā bhariyā sabbālaṃkārahūsitā
hitvā sampaddavi⁹ rājā pabbajjāya purakkhato. 239.

120. Tā ca sattasatā bhariyā susaṇṇā tanumajjhimā
hitvā sampaddavi⁹ rājā pabbajjāya purakkhato. 240.

121. Tā ca sattasatā bhariyā assavā piyabhāṇinī⁷ 25
hitvā sampaddavi⁹ rājā pabbajjāya purakkhato ti. 241.

Ta. paggayhā ti ukkhipitvā, sampaddavīti¹⁰ bhikkhave Mahājanakārājā tā sattasatā bhariyā kiṃ no deva pahāya gacchasi ko ambhākaṃ doso ti vippalapanantiyo chaddetvā sampadduto¹¹ pabbajjāya yāhīti codiyamāno viya purakkhato hutvā gato ti a. 30

¹ Bđ -ṇṇa. ² Ck sasumbhitvā, Bđ uraṃ sammāhitvā. ³ Bđ -īṃsu. ⁴ Cks omit kuto. ⁵ Cks rājāna. ⁶ C -tameva, Bđ -vanañceva. ⁷ Cks -no, Bđ -ni. ⁸ Ck -yī, C -yī, Bđ sappadapī. ⁹ Bđ sappadavi, Cks -yī. ¹⁰ Bđ sampadaviti, Cks -yīti. ¹¹ Bđ sampadavigato.

123. Hitvā sataphalaṃ kamsaṃ sovaṇṇaṃ satarājikaṃ
aggahi mattikāpattaṃ taṃ dutiyābhisecanaṃ. 242.

Bhikkhave taṃ mattikāpattagahaṇaṃ dutiyaṃ abhisecanaṃ katvā so rāja
nikkhanto ti.

5 Sivalidevī paridevamānā rājānaṃ nivattetuṃ asakkonti
„atthi eso upāyo“ ti mahāsenaguttaṃ pakkosāpetvā „tāta
rañño purato gamanadisābhāge¹ jīṇṇagharajīṇṇasālāsu aggim
dehi², tinapaṇṇāni saṃharitvā tasmim tasmim ṭhāne dhūmaṃ
kārehīti“ ānāpesi. So tathā kāresi. Sā rañño santikaṃ gantvā
10 pādesu patitvā Mithilāya ādittabhāvaṃ ārocentī gātha-
dvayaṃ āha:

123. Bhimsā³ aggisamājālā, kosā ḍayhanti bhāgaso

rajataṃ jātarūpaṃ ca muttā veluriyā bahū. 243.

124. Maṇayo saṃkhamuttā ca vatthikaṃ⁴ haricandaṇaṃ

15 ajinaṃ dantabhaṇḍaṇ ca lohaṃ kālāyasaṃ bahum,

ehi rāja nivattassu, mā te taṃ vinasā⁵ dhanan ti. 244.

Ta. bhimsā⁶ ti bhayānakā, aggisamājālā⁷ ti⁷ tesāṃ tesāṃ manussā-
naṃ gehāni aggi⁸ gaṇhi, so esa mahājālo⁹ ti a., kosā ti rajatakoṭṭhāgarādīni,
bhāgaso ti koṭṭhāsato suvibhattā te¹⁰ pi. no ete ḍayhanti devā¹¹ ti vadati,
20 lohan ti tambalohādikaṃ, mā te taṃ vinasā¹¹ dhanan ti mā te etaṃ
dhanam nassatu¹², ehi taṃ nibbāpehi pacchāpi gamissasi, Mahājanako¹³ na-
geraṃ ḍayhamānaṃ anoloketvā va nikkhanto ti tumbhākaṃ garahā bhavissati,
tāya vo lejjāya vipattiāro pi bhavissati, ehi amacce ānāpetvā aggim nibbā-
pehi devā¹¹ ti.

25 Atha M. „devi kiṃ kathesi, yesaṃ kiñci atthi tesāṃ taṃ
ḍayhati, mayaṃ pana akiñcanaṃ¹⁴“ ti dīpento g. ā.

125. Susukhaṃ vata jīvāma (Dhp. v. 200. Mahābh. 12, 9917

yesaṃ no n' atthi kiñcanaṃ, 529. 6641. Bibl. Indica vol. 2,

Mithilāya ḍayhamānāya p. 3, p. 129)

80 na me kiñci aḍayhathā 'ti. 245.

¹ Cks -nasabhāge. ² Cks dehīti. ³ so Cs; Ck vesma. ⁴ so Cks; Bḍ vatta-. ⁵ Bḍ
mā tesāṃ vinasā. ⁶ Cks vesmā. ⁷ Cks omit tibhāyanakā - - ti. ⁸ Ck agnim. Cs
aggim. ⁹ so Bḍ; Cks - - esa vesmā jālājalito. ¹⁰ Cks ro. ¹¹ Bḍ vinassa. ¹²
Bḍ vin-. ¹³ Cks omit mahā-. ¹⁴ Cks akiñcanā, Bḍ akiñcano.

Ta. kiñcanaṃ ti yesaṃ ambākaṃ palibuddhanakilesasaṃkhātaṃ kiñcanaṃ n' atthi te mayāṃ tena akiñcanaabhāvena susukhaṃ vata jīvāma, ten' eva kāraṇena Mithilāya dayhamānāya na me kiñci aḍayhatha, appamattakam pi attano bhaṇḍakaṃ ḍayhamānaṃ na passāmiti vadati.

Evañ ca pana vatvā M. ' uttaradvārena nikkhami', tāpi 5
'ssa bhariyāyo nikkhamiṃsu. Puna Sīvalidevī ekaṃ upāyaṃ
cintetvā „gāmaghātaratṭhavilopakarāṇaṃ' viya dassethā“ 'ti
āṇāpesi, taṃ khaṇaṃ yeva āvudhahatthe⁴ purise⁴ tato tato
ādhāvante⁵ vilumpante⁶ sarire lākhārasaṃ siñcitvā laddhapahāre
viya phalake nippajjāpetvā vuyhante mate viya ca rañño das- 10
sesuṃ. Mahājano upakkosi: „mahārāja tumhesu dharantesu
yeva ratṭhaṃ vilumpanti janaṃ ghātentīti“. Atha devī pi
rājānaṃ vanditvā nivattanatthāya g. ā.:

126. Aṭaviyo samuppanā, ratṭhaṃ viddhaṃsayanti naṃ,
ehi rāja nivattassu, mā ratṭhaṃ vinasā' idan ti. 246. 15

Ta. aṭaviyo ti mahārāja tumhesu dharantesu yeva aṭavicorā samup-
panā, taṃ ti tathā dhammarakkhiyaṃ⁸ tava ratṭhaṃ viddhaṃsentī.

Rājā „mayi dharante yeva corā utṭhāya ratṭhaviddhaṃ-
sentā nāma n' atthi, Sīvalideviyā kiriyā eṣā bhavissatīti“ cin-
tetvā taṃ appaṭibhānaṃ karonto ā.: 20

127. Susukhaṃ vata jīvāma yesaṃ no n' atthi kiñcanaṃ,
ratṭhe vilumpamānaṃhi na me kiñci ajjiratha⁹. 247.

128. Susukhaṃ vata jīvāma yesaṃ no n' atthi kiñcanaṃ,
pītibhakkhā bhavissāma devā Ābhassarā yathā ti. 248.

Ta. vilumpamānaṃhi ti vilumpamāne, Ābhassarā ti yathā te Brah- 25
māno pītibhakkhā hutvā samāpattisukkena vitināmenti tathā vitinānessāma' ti.

Evam vutte pi mahājano rājānaṃ anubandhat' eva. Ath'
assa etad ahoṣi: „ayaṃ jano nivattitum na icchati, nivattes-
sāmi nan“ ti addhagāvutamattaṃ gatakāle nivattitvā mahā-
magge ṭhito amacce pucchi: „kass' etaṃ rajjan“ ti. „Tum- 30

¹ Cks omit mahāsatto. ² Cks -mitvā. ³ Bđ -ghātakarathaviluppamānākāraṃ.
⁴ Bđ -ā. ⁵ Cks -o, Bđ -ā. ⁶ Cks -o. ⁷ Ck vināsā, Bđ vinassa. ⁸ Bđ taṃ
tvayā dhammarakkhitaṃ. ⁹ Ck ajjiratha, Cc abhi-, Bđ ahāratha.

hākaṃ devā¹ 'ti. „Tena hi imaṃ lekhaṃ antarakarontassa¹
 rājānaṃ² karoṭhā³ 'ti kattaradaṇḍena⁴ tiriyaṃ lekhaṃ kaḍḍhi⁵.
 Tejavatā raññā kataṃ lekhaṃ koci antaraṃ⁵ kātuṃ nāsakkhi.
 Mahājano lekhaṃ ussIsake katvā balavaparidevaṃ paridevi.
 5 Devī pi taṃ lekhaṃ antaraṃ⁵ kātuṃ avisahantī rājānaṃ piṭṭhi-
 datvā gacchantaṃ disvā sokaṃ dhāretuṃ asakkontī uraṃ pa-
 haritvā mahāmagge tiriyaṃ pativā pavatṭamānā⁶ agamāsi.
 Mahājano „lekhāsāmikehi lekhā bhinnā⁷ ti deviyā gatamaggen'
 eva gato. M. uttara-Himavantābhimukho agamāsi. Devī pi
 10 sabbam senāvāhanaṃ ādāya tena saddhim yeva gatā. Rājā
 mahājanaṃ nivattetuṃ asakkonto yeva saṭṭhiyojanamaggaṃ
 gato. Tadā Nārado nāma tāpaso Himavati Suvannaguhāyaṃ
 vasati pañcābhīṇṇo⁸, jhānasukhena vītināmento sattāhaṃ
 atikkamitvā jhānā utṭhāya „aho sukhaṃ aho sukhaṃ⁹ ti udā-
 15 naṃ udānesi, so „atthi nu kho koci Jambudīpatale imaṃ
 sukhaṃ pariyesanto¹⁰ ti¹⁰ dibbacakkhunā olokeno Mahājanaka-
 buddhaṃkuraṃ disvā „rājā mahānekkhammaṃ nikkhanto Sīvali-
 devīpamukhaṃ mahājanaṃ nivattetuṃ na sakkoti, antarāyaṃ
 pi 'ssa kareyyuṃ, bhiyyosomattāya daḥhasamādānatthaṃ ovādaṃ
 20 dassāmīti¹¹ cintevā iddhibalena gantvā rañño purato ākāse
 tḥito va tassa ussāhaṃ janetuṃ ā.:

129. Kimh' eso mahato ghoso, kā nu gāme va kilīyā¹²,
 samaṇaṃ űeva¹⁰ pucchāma: katth' eso abhisāṇo jano ti. 249.

Rājā ā.:

25 130. Mamaṃ ohāya gacchantaṃ etth' eso abisāṇo jano
 sīmātikkamanaṃ yantaṃ munimonassa pattiyā
 missaṃ nandīhi gacchantaṃ kiṃ jānaṃ anupucchāsīti. 250.

Ta. kimheso ti kimhi kena¹¹ kāraṇena esa hatthikāyādivasaena mahato
 samūhassa ghoso, kānugāmevakilīyā¹² ti kā nu esā tayā saddhim āgac-

¹ Ck antaraṃ-, Bđ antarāyaṃkarontassa. ² Ck^o rājānaṃ, Bđ rājadaṇḍaṃ. ³
 Bđ katara-. ⁴ Bđ kaḍḍhi tena, Ck kaḍḍhite. ⁵ Bđ antarāyaṃ. ⁶ Bđ pavivatta-.
⁷ Bđ pañca abhiññā. ⁸ Ck -yesamīti, C^o -yesatīti. ⁹ so Bđ; Ck gāme kilīyā,
 C^o gāme kilīyā. ¹⁰ Bđ -ṇanteva. ¹¹ Ck^o omit kena. ¹² Ck -gāme kilīyā,
 C^o -gāme kilīyā.

chantānaṃ gāme viya kīlī¹, kattheso ti kimatthatham esa jano abhisato sannipatito taṃ parivāretvā āgacchatī pucchati, maman ti ahaṃ² etaṃ janān onāya gacchāmi taṃ maṃ olāya gacchantān, etthā 'ti etaṃiṃ tḥāne esa jano abhisato anubandhanto āgato, sīmātikkamanaṃ yantaṃ ti tvaṃ pana maṃ kilesasīmaṃ atikkamma aṇāgāriyamuniñāpasamkhātassa monassa sampattiyā yantaṃ pabbajito va' amhīti nandīn avijabītvā khaṇe khaṇe uppajjamānāhi nandīhi missam evo gacchantān kiṃ jānanto pucchasi udāhu ajānanto Mahājanako kira Videharattham chaddetvā pabbajito ti kiṃ na sutān tayā ti. 5

Ath' assa so daḥhasamādānatthāya puna gātham āha:

131. Māssu³ tiṇṇo amaññittho⁴ sarīraṃ dhārayaṃ imaṃ, 10
atīraṇeyyam⁵ idaṃ kammaṃ, bahū hi paripanthayo ti. 251.

Ta. māssu³ tiṇṇo amaññittho ti imaṃ bhaṇḍukāsāvavattham⁶ sarīraṃ dhārento iminā pabbajitālīngagahanamatten' eva kilesasīmaṃ tiṇṇo atikkanto 'smitī mā maññittho, atīraṇeyyam idaṃ ti idaṃ kilesajātān nāma na etta-kena tīretabbam, bahū - - thayo ti saggam⁷ āvaritvā tḥitā hi tava bahū kilesa- 15
paripanthā.

Tato Mahāsatto āha:

132. Ko nu me paripanth' assa mama evaṃvihārīno,
so⁸ n' eva diṭṭhe nādiṭṭhe kāmaṇaṃ abhipatthayo ti. 252.

Ta. so⁸ neva diṭṭhe ti so ahaṃ n' eva diṭṭhe manussaloke na adīṭṭhe 20
devaloke kāmānaṃ abhipatthemī, tassa mama evaṃ ekavihārīno ko nu paripantho assā 'ti vadati.

Ath' assa so paripantho dassento gātham āha:

133. Niddā tandī vijambhikā⁹
aratī bhattasammado (Saṃyutta by Feer I p. 7) . 25
āvasanti sarīratṭhā, bahū hi paripanthayo ti. 253.

Ta. tandīti ālasiyaṃ, aratīti ukkaṇṭhitā¹⁰, bhatta - - do ti chattapari-
jāho. i. v. h.: samaṇa tvaṃ pāsādiko suvaṇṇavaṇṇo r. pahāya pabbajito ti vutte¹¹
tuyhaṃ paṇītaṃ ojavantaṃ piṇḍapātaṃ dassanti, so tvaṃ pattapūram¹² ādāya
yāvadattham bhuñjitvā paṇḍasālān pavasitvā kaṭṭhattharikāya¹³ nipajjitvā kā- 30
kacchamāno niddān okkamitvā antarā¹⁴ pabuddho aparāparaṃ parivattetvā
hatthapāde pasārento utṭhāya civaravaṃsaṃ gahe tvā ālasiyo hutvā n' eva sam-
muñjanaṃ¹⁵ ādāya sammajjissasi¹⁶ na paṇīyaṃ āharissasi puna nipajjitvā niddā-

¹ so Bā; C^{ks} kilikililā. ² Bā yo ahaṃ. ³ C^{ks} massu. ⁴ Bā -itta. ⁵ Bā abhi-
raṇeyyam, C^{ks} ati-. ⁶ Bā paṇḍu - - nivattham. ⁷ Bā saggamaggam. ⁸ Bā yo.
⁹ Bā -itā. ¹⁰ so all three MSS. for -kā? ¹¹ C^{ks} -o. ¹² C^{ks} pattam-. ¹³ Bā kattaraṇe.
¹⁴ Bā -raṃ. ¹⁵ C^{ks} sammūñchanān, Bā sammajjanān. ¹⁶ Bā sampajjissasi.

yissasi kāmavitakkaṃ vā vitakkessasi, tadā pabbajjāya ukkaṇṭhissasi bhatta-parilāho te bhaviesati, āvasanti sariraṭṭhā ti ime ettakā paripantā tāva sariraṭṭhakā hutvā hutvā nivasanti, sarire yeva nibbattaṭṭi dasseti.

Ath' assa M. thutiṃ karonto gātham āha :

- 5 134. Kalyāṇaṃ vata maṃ bhavaṃ brāhmaṇa-m-anusāsati¹,
brāhmaṇam eva pucchāmi: ko nu tvam asi mārisā 'ti. 254.

Ta. br. -- sāsatīti² brāhmaṇa kalyāṇaṃ vata maṃ anusāsasi.

Tato naṃ Nārado āha :

135. Nārado iti me nāmaṃ, Kassapo iti maṃ vidū,
10 bhoto sakāse āgañchiṃ, sādhu sabbhi samāgamo. 255.
136. Tassa te sabbo ānando vihāro upavattatu,
yad³ ūnaṃ taṃ paripūrehi khantiyā upasamena ca. 256.
137. Pasāraya sannataṃ ca unnataṃ ca pasāraya⁴,
kammaṃ vijjaṃ ca dhammaṃ ca sakkatvāna paribbajā 'ti. 257.

- 15 Ta. vidū ti gottena maṃ Kaseapo ti jānanti, sabbhīti paṇḍitehi sad-
dhiṃ samāgamo nāma sādhu hotīti āgato 'mhi, ānando ti tassa tava imiessā
pabbajjāya ānando tuṭṭhi soṃmanassam eva hotu mā ukkaṇṭhi, vihāro ti ca-
tubbidho pi brahamvihāro, upavattatū 'ti pavattatu, yadūna⁵ ti yan te
sīlena kaṣiṇaparikkammaṃ jhānena ca ūnaṃ taṃ etehi sīlādīhi paripūraya,
20 khantiyā -- cā 'ti ahaṃ rājababbajito ti mānaṃ akatvā adhiśāsakantiyā
kilesūpasamena⁶ ca samannāgato hohi, pasārayā 'ti mā ukkhipa mā patthara⁷,
pajabā 'ti a., sannataṃ ca unnataṃ cā 'ti kimjātiko nāma ahan ti ādinā na-
yena pavattaṃ omānaṃ ca aham asmi jātisampanno ti ādinayappavattaṃ ati-
mānaṃ ca, kamman ti dasakusalapathakammaṃ, vijjan ti pañcābhīṇāṭṭha-
25 saṃpattīṇāṇaṃ, dhammaṃ ti kaṣiṇaparikkammasaṃkhatāṃ samāpaddhammaṃ,
sakkatvāna -- jā 'ti ete guṇe sakkatvā vattassu, ime vā guṇe sakkatvā dalhaṃ
samādāya paribbaja, pabbajjāṃ pālehi, mā ukkaṇṭhi.

- Evaṃ so M-aṃ ovaditvā ākāseṇa sakatṭhānam eva gato.
Tasmiṃ gate aparo pi Migājino nāma tāpaso tath' eva samā-
30 pattito utṭhāya olokento M-aṃ disvā „mahājanam nivattanat-
thāy' assa ovādam dassāmīti“ tath' eva gantvā ākāse attānaṃ
dassetvā āha :

¹ Cks -sasi. ² Cks -sāsīti. ³ Bā yaṃ. ⁴ Cks omīti pa. ⁵ Bā yaṃ-. ⁶ Cks
-samayena. ⁷ Cā panthara? Pā patta.

138. Bahū hatthī ca asse ca nagare¹ janapadāni² ca
hitvā Janaka pabbajito³ kapalle ratim ajjhagā. 258.
139. Kacci nu te janapadā mittāmaccā ca nātakā
dūbhiṃ akaṃsu Janaka, kasmā c⁴ etaṃ⁴ aruccathā⁵ 'ti. 259.

Ta. kapalle ti mattikāpattaṃ sandhāyāha, i. v. h. : mahārāja tvam eva- 5
rūpaṃ issariyaṃ chaddetvā pabbajito imasmīṃ kapallake ratim ajjhagā adhi-
gato ti³ pabbajjākāraṇaṃ pucchanto evam ā., dūbhīn ti kin nu ete tava
antare kañci aparādhaṃ karīṃsu, kasmā tava evarūpaṃ issariyasukhaṃ pabhāya
etaṃ kapallam eva aruccitthā 'ti.

Tato Mahāsatto āha:

140. Na Migājina jātuca⁶ ahaṃ kañci⁷ kudācanaṃ
adhammena jine nātiṃ⁸ na cāpi nātayo maman ti. 260.

Ta. na Migājina 'ti ambho Migājina jātuca⁶ ekaṃsen⁷ eva ahaṃ kañci⁷
nātiṃ⁸ kudācanaṃ kismiñci kāle na adhammena jīnāmi, te pi ca nātayo maṃ
adhammena na¹⁰ jinant⁹ eva, itī na koci mama¹¹ dūbhīn nāma akāsīti a. 15

Evam assa pañhaṃ paṭikkhipivā idāni yena kāraṇena
pabbajito taṃ dassento āha:

141. Divvāna lokavattantaṃ khajjantaṃ kaddamīkataṃ
haññare bajjhare c⁹ ettha yattha sanno¹² puthujjano
et⁹ ahaṃ upamaṃ katvā bhikkhako¹³ 'smi Migājina¹⁴ 'ti 261. 20

Ta. lokavattan¹⁴ ti vaṭṭānugatassa¹⁵ bālalokaassa vattantaṃ¹⁶ ti jave-
nīṃ ahaṃ addasaṃ, taṃ divvā pabbajito 'smi ti dipeti, khajjantaṃ - - ti kile-
sehi khajjantaṃ tehi ca kaddamīkataṃ lokam divvā, yattha sanno¹² ti yamhi
kilesavattumbhi sanno¹⁷ laggo puthujjano tattha laggā bahusattā haññanti c⁹ eva
andubandhanādīhi¹⁸ ca bajjhanti¹⁹, etāhaṃ ti ahaṃ sacce ettha bajjhissāmi 25
ime sattā viya haññissāmi c⁹ eva bajjhissāmi cā 'ti²⁰, evam etad eva kāraṇaṃ
attano upamaṃ katvā bhikkhako¹³ jāto 'smi ti a., Migājina¹⁴ 'ti taṃ ālapati¹
kathaṃ pana teva tassa nāmaṃ nātan ti paṭisanthārakāle paṭhamam eva
pucchitattā.

¹ so all three MSS. for nā-? ² so all three MSS. for jā-? ³ so all three MSS.
for -ji? ⁴ Bā tetam. ⁵ C^{ks} omit adhigato ti. ⁶ Bā jātuच्चे. ⁷ Bā ki-. ⁸
all three MSS. -i. ⁹ C^k -ī, C^s -i. ¹⁰ C^{ks} omit na. ¹¹ Bā mayi. ¹² C^k santo,
C^s satto. ¹³ Bā -uko. ¹⁴ so all three MSS. ¹⁵ Bā vattā-. ¹⁶ C^k vattan,
C^s Bā vattāntan. ¹⁷ C^{ks} satto. ¹⁸ C^s anub-, Bā aṭṭanab-. ¹⁹ Bā byajhanti.
²⁰ C^{ks} -ssāmīti.

Tāpaso taṃ kāraṇaṃ vitthārato sotukāmo hutvā g. ā.:

142. Ko nu te Bhagavā Satthā, kass' etaṃ vacanaṃ suciṃ,
na hi kappāṃ vā vijjāṃ¹ vā paccakkhāya rathesabha
samaṇaṃ āhu vattantaṃ yathā dukkhass' atikkamo ti. 262.

- 5 Ta. kassetan ti etaṃ tayā vuttaṃ sucivacanaṃ kassa vacanaṃ nāma,
kappan ti kappetvā pavattitānaṃ abhīññāsamāpattinaṃ lābhino² kamma-
vādiṃ tāpasāṃ³, vijjanti āsavakkhayaññāvijjāya samannāgataṃ paccaka-
buddhaṃ, i. v. b.: rathesabha mahārāja na hi kappasamaṇaṃ⁴ vā vijjasamaṇaṃ
vā paccakkhāya tass' ovādaṃ vinā⁵ yathā dukkhassa atikkamo hoti evaṃ vattan-
10 taṃ samaṇaṃ āhu, tesāṃ pana vacanaṃ sutvā sakkā evaṃ paṭipajjitum, tasmā
vadehi ko nu te Bhagavā Satthā ti.

Atha Mahāsatto āha:

143. Na Migājina jātucca⁶ ahaṃ kañci kudācanaṃ
samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vāpi sakkatvā anupāvisin ti. 263.

- 15 Ta. sakkatvā ti pabbajjāya guṇaṃ pucchantaṭṭhāya pūjetvā, anupā-
visin ti na kiñci⁷ anupavīṭṭhapuṭṭho⁸ 'smi, na mayā koḍi samaṇo pucchita-
pubbo ti vadati, imiṃ hi paccakabuddhānaṃ santike dhammaṃ suṇantaṃ pi
kadāci odissakavasena pabbajjādiguṇo na puṭṭhapubbo, tasmā evaṃ āha.

Evaṃ ca pana vatvā yena kāraṇena pabbajito taṃ ādito

20 paṭṭhāya dassetum ā.:

144. Mahatā cānubhāvena⁹ gacchanto siriyaḥ jaḷaṃ
gīyamānesu gītesu vajjamānesu vaggusu
turiyatāḷitasamghuṭṭhe sammataḷasamāhite 264.
145. Sa Migājina-m-addakkhim phalaṃ ambaṃ tirochadaṃ
25 taddamānaṃ¹⁰ manussehi phalakāmehi jantuhi. 265.
146. So kho 'haṃ taṃ sirim hitvā orohitvā Migājina
mūlaṃ ambass' upagañchim phalino nipphalassa¹¹ ca. 266.
147. Phalaṃ ambaṃ hataṃ disvā viddhastāṃ vinaḷikataṃ
ath' etaṃ¹² itaraṃ ambaṃ nīlobhāsaṃ manoramaṃ. 267.

¹ C* vijjā, B^d vjja. ² so C^{ks}; B^d lābhi. ³ C^{ks} -ditṭhasānaṃ. ⁴ C* kappasasa-. ⁵ B^d adds evaṃ paṭipajjitum sakkā. ⁶ B^d jātucche-. ⁷ so all three MSS. for kañci? ⁸ B^d -puppo. ⁹ C^{ks} ca ānu -. ¹⁰ B^d hatamānaṃ. ¹¹ C^{ks} nipphalitassa. ¹² B^d -kaṃ.

148. Evam eva nūna amhe issare bahukaṅṭake
amittā no vadhissanti yathā¹ ambo phalī² hato. 268.
149. Ajinamhi haññate dīpī, nāgo dantehi haññati³,
dhanamhi dhanino⁴ hanti aniketam asanthavaṃ,
phalī ambo aphalo ca te satthāro ubho maman ti. 269. 5

Ta. vaggusū 'ti unadhurassaresu turīyesu vajjamānesu, turīyatāḷīta-
samghuṭṭhe ti turīyaṇaṃ tāḷītehi samghuṭṭhe uyyāne, sammataḷāsamāhite
ti sammehi ca tāḷehi ca samannāgate, sa Migājīnā 'ti Migājīna so ahaṃ,
addakkhīm phalaṃ ambaṃ ti phalitaṃ ambarukkhaṃ ti a., tirochadaṇ
ti tīropākāraṃ uyyānassa anto ṭhitaṃ⁵ ca bahipākāraṃ nissāya jātaṃ amba- 10
rukkhaṃ addasaṃ, taddamānaṃ⁶ ti poṭhiyamānaṃ, orohitvā ti hatthik-
khandhā otaritvā, vīnaḷīkantaṃ nīppattanaṃ⁷ kataṃ, evamevā 'ti evam
eva, phalīti⁸ phalasaṃpanno, ajīnaṃhīti cammatthāya cammakāraṇā,
dantehīti attano dantehi haññati, dantaṇimittaṃ haññati ti a., hantīti
haññati, aniketamasanthavaṃ ti yo paṇa nīketaṃ pahāya pabbajitattā ani- 15
keto sattaṇaṃkharavathukassa taṇhāsanthavassa⁹ abhāvā asanthavo, taṃ anike-
tam asanthavaṃ ko hanissatīti adhippāyo, te satthāro ti te dve rukkha
mama satthāro ahesuṇ ti vadati.

Taṃ sutvā Migājīno „appamatto hobhī¹⁰“ rañño ovādaṃ
datva sakaṅṭhānaṃ eva gato. Tasmīṃ gate Sīvalidevī rañño 20
pādesu patitvā ā.:

150. Sabbo jano pavyadhito¹¹: rājā pabbajito iti,
hatthārūhā anīkaṅṭhā rathikā pattikārikā. 270.
151. Assāsāyitvā janataṃ ṭhapayitvā paṭicchadaṃ
puttaṃ rajje ṭhapetvāna atha pacchā pabbajissasīti. 271. 25

Ta. pavyadhito¹¹ ti bhīto utraṣṭo, paṭicchadaṇ ti amhe ḍayhamāne
pi vilumpamāne pi rājā na oloketīti pavyadhitassa janassa āvaraṇaṃ rakkhaṃ
ṭhapetva puttaṃ te Dīghāvukumāraṃ rajje¹² ṭhapetvā abhisīcītvā pacchā pabba-
jissasīti a.¹³

Tato Bodhisatto āha:

152. Cattā mayā janapadā mittāmaccā ca nātakā,

¹ Cks yathāyaṃ. ² Bḍ phalo ³ so all three MSS. ⁴ so all three MSS. for
dhanā, ko? ⁵ Cks ṭhito. ⁶ Bḍ hatamānaṃ or phāta-? ⁷ Bḍ -nāli. ⁸ Bḍ phalo.
⁹ Cks taṇhāya-. ¹⁰ all three MSS. hotīti. ¹¹ so Cks; read pavyathito? Bḍ
pavyādīto. ¹² Cks rajjaṃ. ¹³ Cks omit pacchā pabbajissasīti attho.

santi puttā¹ Videhānaṃ, Dīghāvu raṭṭhavaddhano²,
te rajjaṃ kārayissanti Mithilāya pajāpatīti. 272.

Ta. santiputtā ti Sīvall, samaṇānaṃ puttā nāma n' atthi Videharaṭṭha-
vāsīnaṃ puna puttā, Dīghāvu atthi, te rajjaṃ kārayissanti, pajāpatīti
5 devīm ālapati.

Devī āhā: „Deva tumhe³ tāva pabbajitā⁴, ahaṃ kiṃ
karomīti“. Atha so āhā: „ahaṃ anussāsāmi⁵, vacanaṃ me
karohīti“ vatvā āhā:

153^a. Ehi⁶ taṃ anusikkhāmi yaṃ vākyam mama ruccati
10 rajjaṃ tuvaṃ⁷ kārayanti⁸ pāpaduccaritaṃ bahun
kāyena vācā manasā yena gañchisi duggatīm.

153^b. Paradinnakena paraniṭṭhitena
piṇḍena yāpehi, sa dhīradhammo ti. 273.

Ta. tvaṃ ti tvam puttassa chattaṃ ussāpetvā mama puttassa⁹ rājāti-
15 rajjaṃ¹⁰ anussāsāmanā bahun pāpam karissasi, gañchisīti yena kāyādihi
katena bahunā pāpena duggatīm gamissasi, sa dhīradhammo ti piṇḍiyālopena
yāpetabban ti esa dhīraṇaṃ dhammo.

Evam M. tassā ovādam adāsi. Tesam aññamaññaṃ sallā-
pena gacchantānaṃ suriyo atthanāgato. Devī patirūpaṭṭhāne
20 khandhāvāraṃ nivāsāpesi. M. pi ekaṃ rukkhamūlaṃ upagato
so tattha vasitvā punadivase sarīrapaṭṭijagganaṃ katvā mag-
gaṃ paṭipajji. Devī pi „senā pacchato āgacchatū“¹¹ ti vatvā
tassa pacchato va ahoṣi. Te bhikkhācāravelāya Thūṇaṃ¹¹ nāma
nagaraṃ pāpuṇṇiṃsu. Tasmīṃ khaṇe antonagare eko puriso
25 sūṇato mahantaṃ maṃsakhaṇḍaṃ kiṇitvā sūlena¹² añgāresu
pacāpetvā nibbāpanatthāya phalakatotiyaṃ ṭhapetvā atṭhāsi,
tassa aññavihitassa¹³ eko sunakho taṃ ādāya palāyi, so ṇatvā
taṃ anubandhanto yāva bahidakkhiṇadvāraṃ gantvā nibbiṇṇo
nivatti. Rājā ca devī ca sunakhassa purato āgacchantā dvidhā

¹ C^k satti putto, C^s santiputto ² C^k -vaddhana, C^s -naṃ, B^d -vaddhano. ³
B^d -esu. ⁴ B^d -tesu. ⁵ so C^k; B^d ahaṃ taṃ anusikkhāmi. ⁶ C^k adds ca,
C^s va. ⁷ C^k s tvaṃ. ⁸ B^d kārayasi-. ⁹ C^k s putto. ¹⁰ C^k rājāni-, B^d rajjanti
taṃ rajjaṃ. ¹¹ C^k s thūṇaṃ, B^d dhuṇaṃ. ¹² C^k s supkkena. ¹³ C^k aññāni,
B^d aññā-.

ahesuṃ, so bhayena maṃsaṃ chaḍḍetvā palāyi, M. taṃ disvā cintesi: „ayaṃ chaḍḍetvā anapekho palāto, añño pi 'ssa sāmiko na paññāyati, evarūpo anavajjo paṃsukūlapiṇḍapāto nāma n' atthi, paribhuñjissāma nan“ ti so mattikāpattāṃ nīharitvā taṃ maṃsakhaṇḍāṃ ādāya puñchitvā patte katvā udakaphā-⁵ sukattāhānaṃ gantvā paribhuñji'. Tato devī „sace esa rajjen' atthiko bhaveyya evarūpaṃ jegucchaṃ paṃsumakkhitaṃ sunakhucchiṭṭhakaṃ na khādeyya, na dān' esa amhākan“ ti² cintetvā „mahārāja evarūpaṃ jegucchaṃ khādasīti“ ā. „Devi tvāṃ andhabālatāya imassa piṇḍapātassa viśesaṇaṃ³ na jānā-¹⁰ sīti“ tass'eva⁴ patitaṭṭhānaṃ⁵ paccavekkhitvā amataṃ viya taṃ paribhuñjitvā mukhaṃ vikkhāletvā hatthapāde dhovi. Tasmim khāpe devī nindamānā⁶ ā.:

151. Yo pi catutthe bhattakāle na bhuñje
ajaddhumāriva⁷ khudāya mīye, 15
na tv-eva⁸ piṇḍāṃ luṭitaṃ anariyaṃ
kulaputtarūpo sappuriso na seve,
ta-y-idaṃ na sādhu, ta-y-idaṃ na sutṭhu,
sunakhucchiṭṭhakaṃ⁹ bhuñjase tvan ti. 274.

Ta. ajaddhumārivā¹⁰ 'ti anāsakamaṇaṃ eva, luṭitaṃ ti paṃsu-²⁰ makkhitaṃ, anariyaṃ ti asundaraṃ, na seve ti nakāro paṭipucchanattho¹¹, i. v. h.: sace catutthe bhattakāle pi na bhuñjeyya khudāya¹² mareyya, nanu evaṃ sante pi kulaputtarūpo sappuriso evarūpaṃ piṇḍāṃ na tv-eva seveyyā 'ti, na tayidaṃ ti taṃ idaṃ¹³.

Mahāsatto āha: 25

152. Na cāpi me Sivalī¹⁴ so¹⁵ abhakkho
yaṃ hoti cattaṃ gihino sunakhassa¹⁶ vā,

¹ Bā -jituṃ ārabhhi. ² Bā na khādeyya sace khādeyya sace khādeyya idānesa ambhākaṃ sāmiko na bhavissatīti. ³ Bā viśesaṃ. ⁴ so Bā; C^{ks} tassā. ⁵ so Bā; C^{ks} patiṭṭhānaṭṭhānaṃ. ⁶ Bā nindhiyamānā. ⁷ so C^{ks}; Bā anajūṭhamāriva; read: ajuṭṭhamā-r-iva? ⁸ so all three MSS. ⁹ Bā adds Janaka; read: ucchiṭṭhakaṃ Janaka, omitting sunakh? ¹⁰ Bā ajuṭha-. ¹¹ Bā -natte nipāto. ¹² C^{ks} add vā. ¹³ Bā adds tayā kataṃ. ¹⁴ Bā sivalī. ¹⁵ C^{ks} yo. ¹⁶ so all three MSS. for sunassa.

ye keci bhogā idha dhammaladdhā

sabbo [so] bhakkho anavajjo¹ ti vutto ti. 275.

Ta. abhakkho ti so piṇḍapāto mama abhakkho nāma na hoti, yaṃ hotīti yaṃ gihino ca sunakhassa ca cattarā hoti taṃ paṃsukūlan nāma assā-
5 mikattā anavajjāṃ, ye kecīti tasmā aññe pi ye keci dhammaladdhā bhogā sabbo so bhakkho anavajjo¹ ti anu avayo² punappuna olokiyamāno pi anavayo³ paripunnaguno anavajjo, adhammaladdhāṃ pana sahasasagghapakam pi jigucchaniyam eva.

Evan te aññamaññāṃ kathentā va nagaradvāraṃ pā-
10 puñiṃsu. Tatra dārakesu kilāntesu⁴ ekā kumārikā khuddaka-
kullakena⁵ vālikāṃ poṭheti⁶, tassā ekasmiṃ hatthe ekaṃ vala-
yam ekasmiṃ dve, tāni aññamaññāṃ ghaṭṭenti, itarāṃ nissad-
dam. Rājā taṃ kāraṇāṃ ñatvā „Sīvali mama pacchato carati,
itthi⁷ nāma pabbajitassa malaṃ, ayaṃ pabbajitvāpi bhari-
15 yaṃ jahitum na sakkotīti garahanti pi maṃ, sac' āyaṃ ku-
mārikā paṇḍitā bhavissati S-deviyā nivattanakāraṇāṃ kathes-
sati, imissā kathāṃ sutvā Sīvaliṃ uyyojessāmīti“ cintetvā āha :
156. Kumāriye⁸ upaseniye niccaṃ⁹ nigalamaṇḍike¹⁰

[kasmā] te eko bhujō janati eko¹¹ na janatī bhujō ti. 276.

20 Ta. upaseniye ti mātarāṃ upagantvā sayanike¹², nigalamaṇḍike¹³
ti agalltamaṇḍanena¹⁴ maṇḍanasīlike ti vadati, ja natīti sanati¹⁵ saddaṃ karoti.

Kumārikā āha :

157. Imasmiṃ [me] samaṇa hatthe paṭimukkā duniḍhurā¹⁶,
saṃghātā¹⁷ jāyate saddo, dutiyass' eva sā gati. 277.

25 158. Imasmiṃ [me] samaṇa hatthe paṭimukko ekanīdhuro¹⁸,
so adutiyo na janati¹⁹, munibhūto va²⁰ tiṭṭhati. 278.

159. Vivādamanto²¹ dutiyo, ken' eko vivadissati,
tassa te saggakāmassa ekattam uparocatan²² ti. 279.

¹ Bā anavayo. ² Bā adds anu. ³ Cks anvayo. ⁴ Bā dārīkāsū kilāntīsu. ⁵ Bā khuddakapālena. ⁶ Cks poṭhoti, Bā pappoṭeti. ⁷ Bā adds ca. ⁸ Ck -kāye. Bā -ke. ⁹ Cks omit niccaṃ. ¹⁰ Cks nihaḷa, Bā niggalamaṇḍite. ¹¹ Bā adds te. ¹² Bā sayanasīle. ¹³ Bā niggalamaṇḍite. ¹⁴ Cks -ne. ¹⁵ Cks sanati, Bā ovits sa-. ¹⁶ Bā duniḍharā. ¹⁷ Bā -ghattā. ¹⁸ Bā -nivarō. ¹⁹ Cks -eti ²⁰ Bā ca. ²¹ so Cks for -matto? Bā -ppatto. ²² Bā -citu.

Ta. *dunīdhurā*¹ ti *dve*² *valayā*³, *saṃghātā*⁴ ti *saṃhananato saṃ-*
ghaṭṭanato ti *a.*, *gattī* *nipphatti*, *dutiyassa evarūpā nipphatti hotīti*, so ti so
*ekanidhuro*⁵, *muni bhūto vā*⁶ 'ti *pahīnasabbakilesa arīyapuggalo viya tīṭṭhati*,
*vivādamatto*⁷ ti *samaṇadutiyako nāma vivādasamaṇo*⁸ *hoti kalahaṃ karoti*⁹
nānāgāhaṃ gaṇhāti, *keneko ti ekako pana kena saddhīm vivādisseati*, *ekatta-* 5
*muparocatan*¹⁰ ti *ekbhāvo te ruccatu*, *samaṇā nāma bhaginīm pi ādāya na*
*caranti kim*¹¹ *pana evaṃ uttamarūpadharaṃ bhariyaṃ*¹², *ayan te antarāyaṃ*
karisseati, *īmaṃ nīharitvā ekako va samaṇadhammaṃ karohīti naṃ ovadī.*

So *tassā daharakumārikāya vacanaṃ sutvā paccayaṃ*
labhitvā deviyā kathento āha: 10

100. *Suṇasī Sīvali gāthā kumāriyā paveditā,*
pessikā maṃ garahittho, dutiyass' eva sā gati. 280.

101. *Ayaṃ dvedhāpatho bhaddo anuciṇṇo pathāvīhi,*
tesaṃ tvaṃ ekaṃ gaṇhāhi, ahaṃ ekaṃ punāparaṃ,
*n' eva*¹³ *maṃ tvaṃ pati me ti* 15
māhaṃ bhariyā ti vā punā 'ti. 281.

Ta. *kumāriyā* ti *kumārikāya kathitā*, *pessiyā* ti *sac' āhaṃ r. kāreyyaṃ*
esā me pessiyā vacanakārikā bhaveyya oloketum pi maṃ na visabheyya, *idāni*
*pana attano pessaṃ*¹⁴ *viya dāsaṃ viya ca maṃnāti*¹⁵, *dutiyasseva sā gattī*
*maṃ ovadati*¹⁶, *anuciṇṇo ti anusaṃcarito*, *pathāvīhīti pathikehi*, *ekaṃ ti* 20
*tava ruccanakam*¹⁷ *gaṇha ahaṃ pana tayā gahitāvesesaṃ aparaṃ gaṇhissāmi*,
*meva*¹⁸ *maṃ tvaṃ ti Sīvali ito paṭṭhāya tvaṃ puna maṃ pati me ti mā*
*vada ahaṃ vā bhariyā me ti mā avacaṃ*¹⁹.

Sā *tassa vacanaṃ sutvā „deva tumhe uttamaṃ*²⁰ *dak-*
*khiṇaṃ*²¹ *maggaṃ gaṇhatha ahaṃ vāmaṃ*²² *ti vanditvā thokaṃ* 25
gantvā sokaṃ sandhāretum asakkontī punāgantvā raññā saddhīm
ekato va nagaraṃ pāvisi.

Tam *atthaṃ pakāsento Satthā upaḍḍhaṃ g. ā.:*

102. *Imaṃ eva kathaṃ kathentā*²³
*Thūpaṇ*²⁴ *nagaraṃ upāgamun*²⁵ *ti. 282.* 30

¹ Bḍ *dunīvarā*. ² Cks omit *dve*. ³ Bḍ *-ghaṭṭā*. ⁴ Cks add *ti*. ⁵ Bḍ so *nīvaro*.
⁶ Cks *cā*. ⁷ Bḍ *-ppatto*, Cks *-manto*, Bs *-matto*. ⁸ Bḍ *vivādamāpanno*. ⁹ Cks *karoti*.
¹⁰ Ck *-itan*, Bḍ *itun*. ¹¹ Bḍ *kimmaṅgam*. ¹² Bḍ *adda ādāya gacchanto*. ¹³ so
Cks for m' eva? Bḍ *mā vaca*. ¹⁴ Bḍ *pessiyāṃ*. ¹⁵ Ck *ma maṃ*, C² *ca maṃ*.
¹⁶ Cks *ti ovadīti*. ¹⁷ Bḍ *adda maggaṃ*. ¹⁸ Bḍ *mā ca*. ¹⁹ Bḍ *nāvacaṃ*. ²⁰
all three MSS. *-mā*. ²¹ Bḍ *-ṇa*. ²² Cks *kathayantā*. ²³ Bḍ *dhuna*, Cks
add nāma. ²⁴ all three MSS. *nagarūpa-*.

Ta naḡarūpāgamun ti naḡaraḡ pavitṡhā.

Pavisitvā ca pana M. piṇḡāya caranto usukārassa geha-
dvārāḡ patto, Sīvalī pi ekamante aṡṡhāsi, tasmīḡ samaye
usukāro aṡṡārakapalle usūḡ tāpetvā kaṡṡijkena temetvā ekaḡ
5 akkhiḡ nimiletvā¹ eken'² olokento ujūḡ karoti. Taḡḡ disvā
M. cintesi: „sac' āyaḡ paṇḡito bhavissati mayhaḡ etaḡ kāra-
naḡ kathessati, pucchissāmi naḡ“ ti upasaḡkkaḡi.

Taḡ atthaḡ pakāseḡto S. ā.:

163. Koṡṡhake usukārassa bhattakāle upaṡṡhite³
10 tatra ca so usukāro ekaḡ ca cakkhu niggayha
jimhaḡ ekena pekkhatīti. 283.

Ta. koṡṡhake ti bhikkhave so rājā attano bhattakāle upaṡṡhite⁴ usukā-
rassa koṡṡhake aṡṡhāsi, tatra cā 'ti tasmīḡ ca koṡṡhake, niggayhā 'ti ni-
miletvā, jimhamekenā 'ti eken' akkhiḡ vāḡkaḡ pekkhati.

15 Atha naḡ Mahāsatto āha:

164. Evan no sādhu passasi⁵, usukāra suḡohi me,
yaḡ ekaḡ cakkhuḡ niggayha jimhaḡ ekena pekkhasīti. 284.

T. a.: samma usukāra evaḡ nu tvaḡḡ sādhu passasi yaḡ ekaḡ nimiletvā
eken' akkhiḡ vāḡkaḡ pekkhasīti.

20 Ath' assa so kathento āha:

165. Dvīhi samaṡa cakkhūhi visālaḡ viya khāyati,
asampatvā paraḡ liṡṡaḡ n' ujjubhāvāya kappati. 285.

166. Ekaḡ ca cakkhuḡ niggayha jimhaḡ ekena pekkhato⁶
sampatvā paraḡḡ liṡṡaḡ ujjubhāvāya kappati. 296.

25 167. Vivādamatto⁷ dutiyo, ken' eko vivadissati,
tassa te saggakāmassa ekattam uparocatan' ti. 287.

Ta. visālaḡ viyā 'ti vitthiṡṡaḡ viya hutvā khāyati, aḡ - - liṡṡaḡ ti
parato vāḡkaṡṡhānaḡ appatvā, nujjubhāvāya 'ti na ujjubhāvāya, i. v. h.: visāle
khāyamāne parato ujuṡṡhānaḡ¹⁰ na pāpūṡṡyā 'ti, tasmīḡ asampatte adissamāne
30 ujukabhāvāya kiccaḡ na kappati na sampaṡṡatīti, sampatvā ti cakkhuḡ

¹ Bḡ nimiletvā, Cḡ ummī-. ² Bḡ ekena akkhiḡ. ³ so all three MSS. ⁴
Cḡ -ṡṡhake, Cḡ -ṡṡhate. ⁵ Cḡ Bḡ -ti, Cḡ passa. ⁶ Bḡ -ko. ⁷ Cḡ paraḡ. ⁸
Bḡ -ppatto. ⁹ Bḡ -rocītu. ¹⁰ Bḡ adde vā vāḡkaṡṡhāna vā.

patvā disvā ti a., vivādamatto¹ ti yathā dutiye akkhiṃhi ummiṃte liṅgaṃ
na paññāyati vaṃkaṭṭhānaṃ ujum ujukaṭṭhānaṃ pi vaṃkaṃ paññāyati vivādo
hoti evaṃ samaṇassa pi dutiyo vivādamatto².

Evam assa so ovādaṃ datvā tuṃhi ahoṣi. M. pi piṇḍāya
caritvā missakabhataṃ saṃkaḍḍhitvā nagarā nikkhamma uda- 5
kaphāsukaṭṭhāne nisiditvā kattabbakicco pattaṃ thavikāya
osāretvā³ Sivaliṃ āmantetvā āha:

108. Suṇasī Sivali gāthā usakārena paveditā,
pessiyā⁴ maṃ garahitto, dutiyass⁵ eva sā gati. 288.
109. Ayaṃ dvedhāpatho bhaddo anuciṇṇo pathāvīhi, 10
tesaṃ tvaṃ ekaṃ gaṇhāhi, ahaṃ ekaṃ punāparam,
n⁶ eva⁷ maṃ tvaṃ pati me ti
māhaṃ bhariyā ti vā punā⁸ 'ti. 289.

Ta. suṇasīti sutā te tā gāthā, pessiyā maṃ ti idaṃ pana kumārīkāya
ovādam eva sandhāyāha. 15

Sā kira „neva⁹ maṃ tvaṃ“ ti vuttāpi⁶ Mahāsattaṃ anu-
bandhi yeva, rājānaṃ nivattetuṃ na sakkoti, mahājano anu-
bandhati. Tato pana aṭavi na dūre hoti, M. nilavanarājim
disvā taṃ nivattetuṃ hutvā gacchanto yeva maggasamīpe
muñjatiṇaṃ addasa, tato isikaṃ⁷ luñcitvā „passa Sivali, ayaṃ⁸ 20
idha puna ghaṭetuṃ na sakkā, evam eva⁹ puna mayhaṃ tayā
saddhiṃ saṃvāso nāma ghaṭetuṃ na sakkoti“ ti vatvā imaṃ
upaḍḍhagātham āha:

110. Muñjā v⁹ isikā pavalhā¹⁰ ekā vihara Sivalīti. 290.

Ta. ekā - - Sivalīti ahaṃ ekibhāvena viharissāmi, tvaṃ pi ekā va viharā 25
'ti tassā ovādam adāsi.

Sā taṃ sutvā „ito dāni paṭṭhāya n⁶ atthi mayhaṃ Mahā-
janakanarindena saddhiṃ saṃvāso“ ti sokaṃ dhāretuṃ asak-
kontī ubhoḥi hatthehi uraṃ paharivā asaṅṅi hutvā mahā-

¹ B^d -ppatto. ² B^d -ppatto vivādāpanno etc. vide supra p. 65,4 ³ C^k
osāpetvā. ⁴ C^k -yo. ⁵ B^d mā vaca. ⁶ B^d vutte. ⁷ C^k -kā. ⁸ B^d imaṃ.
⁹ C^k evamevaṃ. ¹⁰ so C^k; B^d pabyulha?

magge pati. M. tassā asaṇṇībhāvaṃ ūtvā padaṃ vikopetvā
 araṇṇaṃ pāvisi. Amaccā āgantvā tassā sarīraṃ¹ udakena
 siñcitvā hatthapāde parimajjitvā² saṇṇaṃ labhāpesuṃ. Sā
 „tātā kuhim rājā“ ti pucchi. „Nanu tumhē va jānāthā“³ 'ti.
 5 „Upadhāretha tātā“ ti⁴. Ito c' ito ca dhāvitvā na passimsu.
 Sā mahāparidevaṃ paridevitvā raṇṇo t̥hitat̥thāne cetiyaṃ kā-
 retvā gandhamālādīhi pūjetvā nivatti. M. pi Himavantaṃ
 pavisitvā sattāhabbhantare yeva abhiññā ca samāpattiyo ca
 nibbattetvā puna manussapathaṃ nāgami. Devī pi usukārena
 10 saddhiṃ kathitat̥thāne kumārikāya saddhiṃ k-t̥thāne maṇsa-
 paribhojanat̥thāne Migājīnena saddhiṃ k-t̥thāne Nāradena sad-
 dhiṃ k-t̥thāne ti sabbat̥thānesu cetiyāni kāretvā gandhamālā-
 dīhi pūjetvā senaṅgaparivutā Mithilaṃ patvā ambuyyāne
 puttassa abhisekaṃ kāretvā taṃ senaṅgaparivutaṃ nagaraṃ
 15 pesetvā⁵ sayāṃ isipabbajjāṃ pabbajitvā tatth' eva uyyāne
 vasantī kaṣiṇaparikkammaṃ katvā jhānaṃ nibbattetvā Brahma-
 loka-parāyaṇā ahoṣi.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idāṃ' eva pubbe pi T. mahābhinnikkha-
 manaṃ nikkhanto yevā“⁶ 'ti vatvā j. s.: „Tadā samuddadevatā Uppala-
 20 vaṇṇā ahoṣi, Nārado Sāriputto, Migājīno Moggallāno, kumārikā Khemā
 bhikkhunī, usukāro Ānando, Sīvalī Rāhulamātā, Dīghāvukumāro Rāhulo.
 mātāpitaro mahārājakulāni, Mahājanakanarindo pana aham evā“⁷ 'ti.
 Mahājanakajātakaṃ.

3. Sāmajātaka.

25 Ko nu maṃ usunā vijjhīti. Idāṃ S. J. v. ekaṃ mātīposā-
 kaṃ bhikkhuṃ ā. k. Sāvattiyāṃ kira at̥thārasakotīvibhavass' ekassa
 set̥thikulassa ekaputtako ahoṣi mātāpitunnaṃ piyo manāpo. So eka-
 divasaṃ pāsādātalaṃ gato sīhapaṇjaraṃ ugghātetvā vīthiṃ olokeno
 gandhamālādihattham⁸ mahājanaṃ dhammasavanat̥thāya Jetavanaṃ

¹ B^d - re. ² C^{ks} - maddetvā. ³ B^d adds ahaṃsu sā. ⁴ B^d adds te. ⁵ B^d
 pavisetvā. 3. Cfr. Carīyā-P. p. 101. Alwis, Attanag. 167. Indian An'iq. March 1875
 p. 91. J. R. A. Soc. 1871. p. 173. Rāmāyaṇa ed. Schlegel II, 63. ⁶ C^{ks} - ā.

gacchantam disvā „aham pi gamissāmiti“¹ gandhamālādini gāhāpetvā viharāṃ gantvā vatthabhesajjapānakāni saṃghassa dāpetvā gandhamālādīhi ca² Bhagavantam pūjetvā ekamantaṃ nisinno. Dhammaṃ sutvā kāmesu ādinavam³ pabbajjāya ca ānisaṃsam sallakkhetvā parisāya utthitāya Bh-tam pabbajjam yācitvā „mātāpitūhi ananuññātam Tathā- 5 gatā na pabbājentīti“ sutva gantvā sattāhaṃ nirāhāro mātāpitaro anujānāpetvā āgantvā pabbajjam yāci. So ekam bhikkhum ānāpesi⁴, so tam pabbājesi, tassa pabbajitassa mahālābhasakkāro nibbatti, so ācariyupajjhāye ārādhetvā laddhupasampado pañca vassāni dhammaṃ pariyaṇṇitvā „ aham idhākiṇṇo viharāmi, na me tam patirūpan“ ti araṇṇāvāse vipassanadhuraṃ pūretukāmo upajjhāyassa santike kammatthānam gahetvā ekam paccantagāmaṃ gantvā araṇṇe vihāsi, so tattha vipassanaṃ paṭṭhapetvā dvādasa vassāni ghaṭento vāyamanto visesaṃ nibbattetuṃ na sakkhi. Mātāpitaro pi 'ssa gacchante gacchante kāle duggatā ahesuṃ, ye pi nesaṃ khettaṃ vā vaṇijjam vā 15 payojesuṃ te „imasmim kule putto vā bhātā vā iṇaṃ codetvā gaṇhanto nāma n' atthīti“ attano attano hatthagataṃ gahetvā yathārucim palāyimsu, gehe dāsakammakarādayo pi hiraṇṇasuvannaṇṇādīni gahetvā palāyimsu, aparabhāge dve janā kapaṇā⁵ hutvā hatthe udakasecanakam pi alabhivā gehuṃ vikkīṇitvā agharā hutvā kāruṇṇābhāvappattā pilotika- 20 nivāsanaṃ kapālahatthā bhikkhāya carimsu. Tasmim kāle eko bhikkhu Jetavanaṃ nikkhamitvā tassa vasanaṭṭhānam āgamāsi⁶, so tam āgantukavattam katvā sukhaṃ nisinno „kuto āgat' atthā“ 'ti pucchitvā „J-vanā“ ti vutte Satthu o' eva mahāsāvakaḍḍinaṃ ca ārogyaṃ pucchitvā mātāpitunnaṃ pavattim pucchi: „bhante Sāvatthiyaṃ asu- 25 kassa nāma seṭṭhikulassa ārogyan“ 'ti, „āvuso mā tassa kulassa pavattim pucchīti“, „kim bhante“ ti, „āvuso tassa kira kulassa eko va putto, so sāsane⁷ pabbajito, tassa pabbajitakālato paṭṭhāya etaṃ⁸ kulam parikkhīṇam, idāni dve janā paramakāruṇṇataṃ pattā bhikkhāya carantīti“. So tassa vacanaṃ supanto sabhāvena saṅghātum nāsakkhi, 30 assupuṇṇehi akkhīhi roditum ārabhi, „āvuso kim rodasīti“ ca vutte „bhante te mayhaṃ mātāpitaro, aham tesam putto“ ti, „āvuso tava m-ro tam nissāya vināsaṃ pattā⁹, gaccha te paṭṭijaggāhīti“. So „aham dvādasa vassāni ghaṭento vāyamanto maggaṃ vā phalaṃ vā nibbattetuṃ

¹ B'd dhammaṃ supissāmiti mahāpitāro vanditvā. ² C^{ks} -lādini. ³ all three MSS. ādi-. ⁴ C^k anā-, C^s ānā-. ⁵ C^{ks} omīti ka-. ⁶ C^s B'd a-. ⁷ B'd buddha-sāsane. ⁸ C^{ks} evañcevaṃ ⁹ C^{ks} add ti.

nāsakkhīm, abhabbo bhavissāmi, kim me pabbajjāya, gihī hutvā m-ro
 posetvā dānaṃ datvā saggaparāyano bhavissāmiti⁴ cintetvā araṇṇa-
 vāsam tassa therassa niyyādetvā punadivase⁵ nikkhamitvā anupubbena⁶
 Sāvattthito avidūre Jetavanapiṭṭhivihāraṃ pāpuni. Tattha dve maggā⁷:
 5 eko J-vanam gacchati eko Sāvattthim⁸. So tattha ṭhatvā „kin nu
 kho paṭhamam mātāpitāro passāmi⁹ udāhu Dasabalan“ ti cintetvā „mayā
 m-ro ciradiṭṭhapubbā, ito paṭṭhāya pana me Buddhadassanam dulla-
 bham bhavissati, ajja Sammāsambuddham disvā dh. sutvā sve pāto va
 m-ro passissāmiti¹⁰“ Sāvattthimaggam pahāya sāyaṇhasamaye⁷ J-vanam
 10 pāvisi. Tam divasam pana S. paccūsakāle lokam volokento imassa
 kulaputtassa upanissayam⁸ addasa, so tassa āgamanakāle Mātiposaka-
 suttena⁹ mātāpitunnam guṇam vaṇnesi. So bhikkhuparisante ṭhatvā
 dhammakatham suṇanto cintesi: „aham ‘gihī hutvā m-ro paṭijag-
 gitum sakkomiti¹⁰, S. pana ‘pabbajitaputto va upakārako nāma’ ti
 15 vadati, sv-āham¹¹ S-ram adisvā gato¹², evarūpāya pabbajjāya pari-
 hīno assam¹³, idāni pana gihī ahutvā pabbajito va samāno m-ro
 possessāmiti“ so salākam gahetvā salākabhataṇ c’ eva salākayāguṇ
 ca gaṇhitvā dvādasa vassāni araṇṇe vuttam¹⁴ bhikkhupārājikam patto
 viya ahoṣi. So pāto va Sāvattthim pāpetvā¹⁵ „kin nu kho paṭhamam
 20 yāguṃ gaṇhāmi udāhu¹⁶ m-ro passissāmiti“ cintetvā „kapaṇānam¹⁷
 santikam tucchahatthena gantum ayuttan“ ti yāguṃ gahetvā va etesam
 purāṇagehadvāraṃ gato, m-ro yāgubhikkham caritvā parabhattim¹⁸ upa-
 gantvā nisinnake disvā uppannasoko assupunṇehi nettehi tesam avidūre
 aṭṭhāsi. Te tam disvāpi na saṅjānimsu, ath’ assa mātā „bhikkhat-
 25 thāya ṭhito bhavissatiti“ saṅṇāya „bhante tumhākam dātābbayuttakam
 n’ atthi, aticchathā“ ti āha, so tassā katham sutvā hadayapūram
 sokam gahetvā assupunṇehi nettehi tath’ eva aṭṭhāsi, dutiyam p,
 tatiyam pi vuccamuāno pi aṭṭhāsi yeva. ath’ assa pitā mātaram ā.
 „gaccha jātaputto¹⁹ nu ko te eso“ ti, sā utṭhāya gantvā saṅjānitvā
 30 pādāmūle patitvā paridevi, pitāpi ’ssa tath’ eva akāsi, mahantam kā-
 ruṇām ahoṣi. So pi m-ro disvā sakabhāvena saṅṭhātum asakkonto
 assūni pavattesi, so sokam adhivāsetvā „mā cintayittha, aham vo

¹ B^d adds araṇṇā. ² B^d adds gacchanto. ³ B^d adds ahesum tesu. ⁴ C^k
 -iyam. ⁵ B^d passissāmi. ⁶ B^d adds sallakkhetvā. ⁷ C^k sāyanha-. ⁸ B^d -yasam-
 pattim. ⁹ C^k -puttena. ¹⁰ C^k add cintesi. ¹¹ B^d sacāham. ¹² C^k add
 assam. ¹³ B^d bhavēyyam. ¹⁴ so C^k; B^d vuttha. ¹⁵ so C^k; C^k pāpesitvā, B^d
 pāvisitvā. ¹⁶ C^k omitt udāhu. ¹⁷ B^d adds mātāpitūnam. ¹⁸ C^k pari-. ¹⁹
 C^k jāna-, B^d gaccha bhadda jānāhi putto.

posessāmīti¹ m-ro assāsetvā yāguṃ pāyevā ekamante nisidā-
 petvā puna bhikkhaṃ āharitvā te bhojetvā attano bhikkhaṃ pariye-
 sitvā tesam̄ santikaṃ gantvā puna bhattena pucchitvā bhattakiccaṃ
 katvā te ekamante nivāsam̄ akāsi. So tato paṭṭhāya iminā niyāmena
 m-ro paṭijaggati, attanā laddhāni pakkhikabhaddādīni pi tesam̄ datvā 5
 sayam̄ piṇḍāya caritvā² labhamāno bhūjati, vassāvāsikam pi annam̄³
 yam̄ kiñci labhitvā tesam̄ yeva deti, tehi paribhuttajīṇṇapilotikam̄⁴
 aggaḷam̄ datvā⁵ rañjitvā⁶ sayam̄ paribhūjati, bhikkhaṃ labhana-
 divasam̄⁷ pan' assa appam̄⁸ alabhanadivasāni⁹ bahūni⁹ ahesuṃ, nivā-
 sanapārupanam̄ atilūkkam̄ hoti. So m-ro paṭijagganto va aparabhāge 10
 kiso uppaṇḍuppaṇḍukajāto ahoṣi, atha nam̄ sandiṭṭhasambhattā¹⁰ puc-
 chiṃsu: „āvuso pubbe tava sarīravaṇṇo sobhati idāni pana uppaṇ-
 ḍuppaṇḍukajāto si, vyādhi nu kho te uppanno“ ti, so „n' atthi me
 āvuso vyādhi palibodho pana me atthīti“ tam̄ pavattim̄ ārocesi.
 „āvuso S. saddhādeyyam̄ vinipātetuṃ na deti, tvaṃ saddhādeyyam̄ 15
 gahetvā gihīnam̄ dadamāno ayuttam̄ karosīti“. So tesam̄ katham̄
 sutvā lajjito oliyyi¹¹. Te tattakenāpi atuṭṭhā gantvā „asuko nāma
 bhante bhikkhu saddhādeyyam̄ vinipātetvā gihī¹² poseṭīti“ Satthu
 ārocesuṃ. S. tam̄ kulaputtam̄ pakkosāpetvā „saccam̄ kira tvaṃ
 bhikkhu saddhādeyyam̄ gahetvā gihī¹³ poseṭīti“ pucchitvā „saccam̄ 20
 bhante“ ti vutte S. tassa tam̄ sukiriyaṃ vaṇṇetukāmo attano ca
 pubbacariyaṃ pakāsetukāmo hutvā „gihī¹³ bhikkhu posento ke¹⁴
 poseṭīti¹⁵“ pucchi. „m-ro bhante“ ti, tato S. tassa ussāham̄ jane-
 tukāmo hutvā „sādhū sādhū“ 'ti tikkhattum̄ sādhukāram̄ datvā „tvaṃ
 mayā gatamagge ṭhito, aham̄ pubbe¹⁶ cariyam̄ caranto m-ro poseṣin“ 25
 ti ā. So bhikkhu ussāham̄ paṭilabhi. S. tāya pubbacariyāya āvi-
 karaṇattham̄ bhikkhūhi yācīto a. ā.:

Atīte Bārāṇasīto avidūre nadiyā orinatīre eko nesādagāmo
 ahoṣi paratīre eko, ekekasmim̄ pañca pañca kulasatāni vasanti,
 dvīsu pi gāmesu dve nesādajēṭṭhakā sahāyā, te daharakāle yeva 30
 katikam̄ karīmsu: „sace amhesu ekassa dhītā hoti ekassa
 putto¹⁷ tesam̄ āvāhavivāham̄ hotū“ 'ti. Atha orimatīragāma-

¹ Cks add ye. ² Cks add pi. ³ Bδ adds gahetvā. ⁴ so Ck; Bδ katvā, Cc
 anvā. ⁵ Bδ raj-. ⁶ Bδ labhamānadivasam̄, Cks labhanadivasehi. ⁷ Cks omit
 appam̄. ⁸ Cks alabhanadivasā, Bδ appam̄ alabhamāna divasāni. ⁹ Cks bahū.
¹⁰ Bδ adds bhikkhu. ¹¹ Bδ ohtyi. ¹² Ck gihī, Bδ gihīnam̄. ¹³ Ck -i, Bδ -ino.
¹⁴ Cks ko. ¹⁵ Cks poseṭīti. ¹⁶ Bδ pubba. ¹⁷ Cks -ā.

vāsinesādajetṭhakassa gehe putto jāyi, jātakkaṇe c' assa dukūlena paṭiggahitattā Dukūlako t' eva nāmaṃ karīmsu, itarassa gehe dhītā jāyi, tassā paratīre jātattā Pārikā ti nāmaṃ karīmsu, te ubho pi abhirūpā ahesuṃ suvaṇṇavaṇṇā, nesādakule

5 jātāpi pāṇātipātan nāma na karīmsu. Aparabhāge solasavassakam Dukūlakumāraṃ mātāpitaro āhaṃsu: „putta kumārikan te ānessāmā“¹ 'ti, so pana¹ Brahmālokā āgato suddhasatto ubho kaṇṇe pidhāya „na me gharāvāsen' attho, mā evarūpaṃ avacutthā“² 'ti vatvā yāvataṭṭhiyaṃ vuccamāno pi na icchi yeva.

10 Pārikakumārikāpi „amma amhākaṃ sahāyassa putto atthi abhirūpo suvaṇṇavaṇṇo, tassa taṃ dassāmā“³ 'ti mātāpitūhi vuttā tath' eva vatvā kaṇṇe pidahi, sāpi Brahmālokato āgatā. Dukūlakumāro tassā rahassena sāsanaṃ paṇiṇi „sace kira methunadhammena atthikā aññassa gehaṃ gaccha“⁴, mama methune

15 chando n' atthīti“⁴, sāpi tassa tath' eva sāsanaṃ pesesi. Tesāṃ anicchamānānaṃ yeva āvāhavivāhaṃ karīmsu. Te ubho pi kilesasamuddaṃ anotarivā dve Mahābrahmāno viya ekato vasiṃsu. D-kumāro macchaṃ vā migāṃ vā na māreti, antamaso āhaṭṭhaṃ maṃsam pi na vikkīṇāti. Atha naṃ m-ro vadiṃsu: „tāta tvaṃ nesādakule nibbattivā n' eva gharāvāsaṃ icchasi na pāṇavadhaṃ karosi, kin nāma karissasīti“⁴. „Amma tāta tumhesu anujānantesu ajj' eva pabbajissāmā“⁴ 'ti. „Tena hi gacchathā“⁴ 'ti dve pi jane uyyojesuṃ. Te m-ro vanditvā nikkhamma Gaṅgātīre Himavantaṃ pavisitvā yasmīṃ ṭhāne

25 Migasammatā nāma nadī Himavantaṭo otarivā Gaṅgāṃ pattā taṃ ṭhānaṃ gantvā Gaṅgāṃ pahāya Migasammatābhīmukhā abhirūhiṃsu. Tasmīṃ kaṇṇe Sakkabhavaṇaṃ uphākāraṃ dassesi, Sakko taṃ kāraṇaṃ ūatvā Vissakammaṃ āmantetvā „tāta Vissakamma dve mahāpurisā nikkhamitvā Himavantaṃ

30 pavitṭhā, nivāsanatṭhānaṃ tesāṃ laddhuṃ vaṭṭati, Mi-nadiyā

¹ Cks omīti so pana. ² Cks gacchatu, Bđ gaccheyyāhi. ³ Cks -mīti. ⁴ Cks gacchāmā, Bđ pabbājethā.

aḍḍhakosantare¹ etesaṃ paññasālaṃ ca] pabbajitaparikkhāre ca
 māpetvā ehīti² ā. So „sādhū“³ 'ti sampatiçchitvā Mūgapakkha-
 jātake āgatanayen' eva sabbaṃ saṃvidahitvā amanāpasadde
 mige palāpetvā ekapadikajaṃghamaggaṃ māpetvā sakaṭṭhānam
 eva gato. Te pi taṃ maggaṃ disvā tena assamapadaṃ pāpu- 5
 niṃsu. Dukūlapaṇḍito paṇṇasālaṃ pavisitvā pabbajitapakkhāre
 disvā „Sakkena mayāṃ dinnā“⁴ ti Sakkadattiyabhāvaṃ ūtvā
 sāṭakaṃ omuñcitvā rattavākacivaraṃ nivāsetvā pārurpitvā ajinaṃ
 aṃse katvā jaṭāmaṇḍalaṃ bandhitvā isivesaṃ gahetvā Pāri-
 yāpi⁵ pabbajjaṃ datvā ubho kāmāvacaramettaṃ bhāventā⁶ tattha 10
 paṭivasīṃsu. Tesāṃ mettānubhāvena sabbe migapakkhino añña-
 maññaṃ mettaccittam eva paṭilabhiṃsu, na koci kassaci⁷ vi-
 heṭheti. Pāri⁸ pāṇiyaṃ paribhojaniyaṃ āharati assamapadaṃ
 sammajjati sabbakiccāni karoti, ubho pi phalāphalam āharitvā
 paribhuñjitvā attano attano paṇṇasālaṃ pavisitvā samaṇa- 15
 dhammaṃ karontā⁹ vāsaṃ kappayīṃsu. Sakko tesāṃ upaṭṭhā-
 naṃ āgacchati. So ekadivesaṃ olokento „imesaṃ cakkhūni
 parihāyissantīti“ antarāyaṃ disvā D-paṇḍitaṃ upasaṃkamitvā
 vanditvā ekamantaṃ nisiditvā evam ā.: „bhante tumhākaṃ
 antarāyo paññāyati, paṭijaggaṇakaṃ puttaṃ laddhuṃ vaṭṭati, 20
 lokadhammaṃ patisevathā“¹⁰ 'ti ā. „Sakka kin nāṃ' etaṃ
 kathesi, mayaṃ agāramajjhe pi etaṃ lokadhammaṃ pahāya
 puḷavagūtharāsīṃ viya jigucchimha, idāni araññaṃ pavisitvā
 isipabbajjaṃ pabbajitvā¹¹ kathaṃ evarūpaṃ karissāma“¹² 'ti.
 „Bhante sace na evaṃ karotha Pāritāpasīyā¹³ utunikāle nā- 25
 bhīṃ hatthena parāmaseyyāthā“¹⁴ 'ti. M. „idāṃ sakkā kātun“¹⁵
 ti sampatiçcehi. Sakko taṃ vanditvā sakaṭṭhānam eva gato.
 M. pi taṃ kāraṇaṃ Pāriyā ācikkhitvā tassā utunikāle nābhīṃ
 parāmasi. Tadā B. devalokā cavitvā tassā kucchimhi paṭi-

¹ Cks -ghosa-. ² Cks diṭṭhā. ³ Bḍ pārikāyāpl. ⁴ Cks -to, Bḍ -etvā ⁵ Bḍ kiñci.
⁶ Cks pāri, Bḍ pārikā. ⁷ Ck kārento, Cs Bḍ karonto. ⁸ Bḍ paṭisevathā. ⁹
 Cks -itā. ¹⁰ Bḍ pārikāya tā-.

sandhiṃ gaṇhi. Sā dasamāsaccayena suvaṇṇaṃ puttaṃ vijāyi,
 ten' ev' assa Suvāṇṇasāmo ti nāmaṃ karimṃsu. Pāriyāpi
 pabbatantare kinnariyo dhātikiccaṃ karimṃsu. Te ubho pi
 B-aṃ nahāpetvā paṇṇasālāya nipajjāpetvā 'phalāphalattḥāya
 5 gacchanti. Tasmim̄ khaṇe kinnarā kumāraṃ gahetvā kandarā-
 disu nahāpetvā pabbatamatthakaṃ āruya nānāpupphehi alaṃ-
 karitvā haritālamanoṣilādīhi¹ tilake katvā ānetvā paṇṇasālāya
 nipajjāpentī. Pāri² āgantvā puttaṃ thaṇṇaṃ pāyeti. Taṃ
 aparabhāge vaḍḍhitvā solasavassuddesikaṃ pi³ anurakkhantā
 10 mātāpitaro paṇṇasālāya nisīdāpetvā sayam eva vanamūlaphalā-
 phalattḥāya gacchanti. M. „kadāci kocid eva antarāyo bha-
 veyyā“ 'ti tesam̄ gatamaggaṃ sallakkheti. Ath' ekadivasam̄
 tesam̄ vanamūlaphalāphalaṃ ādāya sāyaṇhasamaye⁴ nivattan-
 tānaṃ assamapadato avidūre mahāmegho utṭhahi, te ekaṃ
 15 rukkhamaṃlaṃ pavisitvā vammikamatthake aṭṭhaṃsu, tassa
 abhantare āsiviso atthi, tesam̄ sarīrato sedagandhamissakaṃ
 udakaṃ otarivā tassa nāsāpuṭaṃ pāvīsi, so kujjhitvā nāsā-
 vātena pahari, dve pi andhā hutvā aññamaññaṃ na passimṃsu.
 D-paṇḍito Pāriṃ āmantetvā „Pāri⁵ mama cakkhūni parihīnāni,
 20 na taṃ passāmīti“ ā., sāpi tath' evāha, te „n' atthi no dāni
 jīvitan“ ti maggaṃ apassantā paridevamānā vicarimṃsu. „Kīṃ
 pana tesam̄ pubbakammaṃ“ 'ti. Taṃ kira pubbe vejjakulaṃ
 ahoṣi⁶, atha so vejjo ekassa mahaddhanassa purisassa akkhi-
 rogaṃ paṭijaggi, so tassa kiñci na dāpesi, vejjo kujjhitvā bhari-
 25 yāya ārocetvā „kīṃ karomā“ 'ti ā., sāpi kujjhitvā „na no tassa
 santike dhanen' attho⁷, bhesajjaṃ tassa vatvā ekaṃ yogaṃ
 datvā akkhīni kāṇāni karohīti“ ā., so „sādhū“ 'ti tassā va-
 canaṃ sampaṭicchitvā tathā akāsi, tesam̄ ubhinnam pi iminā
 kammena cakkhūni andhāni jāyimṃsu⁸. Atha M. cintesi „mama

¹ Ck* -lāhi. ² Bđ parikā. ³ Ck* add taṃ. ⁴ Ck* sāyana-. ⁵ Bđ pārīke. ⁶ Bđ te kira pubbe vajjakūle ahesuṃ. ⁷ Bđ santakenattho. ⁸ so Bđ; Ck* te ubho pi iminā kammena cakkhūni jāyimṃsu.

m-ro aññesu divasesu imāya velāya āgacchanti, idāni tesam pavattim na jānāmi, paṭimaggam gamissāmīti¹ paṭimaggam gantvā saddam akāsi, te tassa saddam sañjānitvā paṭisaddam katvā puttasinehena „tāta Sāma' idha paripantho atthi, mā āgamīti“ vadimsu, atha nesaṃ „tena hi imam gahetvā ethā“ 5
 'ti dighalatthim adāsi, te latthikoṭiyam gahetvā tassa santikam āganiṃsu, atha ne „kena vo kāraṇena cakkhūni vinaṭṭhānīti“
 pucchi, „tāta mayam deve vassante rukkhānūle vammika-
 matthake thitā, tena kāraṇenā“ 'ti, so sutvā va aññāsi:
 „tatha āsivisena bhavitabbam, tena kuddhena nāsāvāto vis- 10
 sattho bhavissatīti“ so m-ro disvā rodi c' eva hasi ca, atha
 nan te pucchiṃsu: „kasmā tāta rodi kasmā hasīti“, „amma
 tāta tumhākam daharakāle yeva cakkhūni vinaṭṭhānīti rodim,
 idāni paṭijaggissāmīti hasim, mā cintayittha, aham vo paṭi-
 jaggissāmīti“ so m-ro assamapadam ānetvā tesam rattiṭ- 15
 ṭhānadivatthānesu camkamē paṇṇasālāya vaccaṭṭhāne passā-
 vatthāne ti sabbatthānesu rajjūke bandhi, tato paṭṭhāya te
 assame ṭhapetvā vanamūlaphalāni āharati, pāto va nesaṃ va-
 sanatthānam samvujjati, Mi-nadim gantvā pāniyam āharati,
 paribhojaniam upaṭṭhpeti, dantakaṭṭhamukhodakādim katvā 20
 madhuraphalāphalam deti, tehi mukhe vikkhālite sayam pari-
 bhūjati, paribhūjītvā m-ro vanditvā migagaṇaparivuto phalā-
 phalatthāya araññam pavisitvā pabbatantare kinnaraparivāro
 phalāphalam gahetvā sayanavelāyam² āgantvā ghaṭe³ udakam
 āharitvā tāpetvā uḥodakena nesaṃ yathārucim nahāpanam vā 25
 pādadhovanam vā katvā aṅgārapallam upanetvā gatte se-
 detvā nisinnānam phalāphalam datvā pariyosāne sayam pi khā-
 ditvā sesakam ṭhpeti⁴, iminā niyāmena m-ro paṭijaggati.
 Tasmim samaye Bārānasiyam Piliyakkho nāma rājā r. kāreti,
 so migamaṃsalobhena mātaram r. paṭicchāpetvā sannaddha- 30
 pañcāvudho Himavantam pavisitvā mige vadhitvā maṃsam

¹ C^{ks} yāma. ² C^{ks} sāyanha-. ³ C^o Bā -ena. ⁴ C^k -siti? Bā dhapesi.

khādanto Migasammataṃ nadim̄ patvā anupubbena Sāmassa
 pāṇiyagahaṇatitthaṃ patto migavalaṅjaṃ disvā maṇivaṇṇāhi
 sākāhi koṭṭhakaṃ katvā dhanuṃ ādāya visapītaṃ saraṃ
 sannahitvā tatha nilīno acchi. M. pi sāyaṇhasamaye¹ phalā-
 5 phalaṃ āharitvā assamapade ṭhapetvā m-ro vanditvā „nahātva
 pāṇiyam̄ ādāya āgamissāmīti“ ghaṭaṃ gahetvā migagaṇaparivuto
 dve mige ekato katvā tesam̄ piṭṭhe pāṇiyaghaṭaṃ ṭhapetvā
 hatthena gahetvā nadītitthaṃ agamāsi. Rājā koṭṭhake ṭhito
 tathā āgacchantaṃ disvā „mayā ettakaṃ kālaṃ vicarantena
 10 manūso nāma na diṭṭhapubbo, devo nu kho esa, nāgo nu kho
 ti, sace kho panāhaṃ etaṃ upasaṃkamitvā pucchissāmi devo
 ce ākāse uppatissati nāgo ce bhūmiyaṃ pavekkhati, na kho
 panāhaṃ sabbakālaṃ Himavante yeva vasissāmi, Bārāṇasim
 pi gamissāmi, tatra maṃ amaccā pucchissanti: ‘api nu kho te
 15 mahārāja Himavante vasantena na kiñci acchariyaṃ diṭṭhapubban’
 ti, ‘tatrāhaṃ² evarūpo me satto diṭṭho’ ti vatvā ‘ko nām’ eso’
 ti vutte sace ‘na jānāmīti’ vakkhāmi garahissanti maṃ, tasmā
 etaṃ vijjhivā dubbalaṃ katvā pucchissāmīti“ ciutesi, atha
 tesu mīgesu paṭhamam eva otarivā pāṇiyam̄ pivitvā uttiṇṇesu
 20 Bo. uggahitavatto viya mahāthero saṅikaṃ udakaṃ otarivā
 paṭippassaddharato³ paccuttaritvā vākacīvaram⁴ nivāsetvā ajina-
 cammaṃ ekaṃsaṃ katvā pāṇiyaghaṭaṃ ukkhipitvā udakaṃ puñ-
 jītvā vāmaṃsakūte ṭhapesi, tasmim̄ kāle⁵ „idāni vijjhituṃ samayo“
 ti rājā visapītasaraṃ khipitvā M-am̄ dakkhiṇapasse vijjhi, saro
 25 vāmapassena nikkhami, tassa viddhabhāvaṃ ṇatvā migagaṇo
 bhīto palāyi, Suvannaśāmapaṇḍito pana viddho pi pāṇiyaghaṭaṃ
 yathā vā tathā vā anusumbhitvā⁶ satim̄ paccupaṭṭhāpetvā saṅi-
 kaṃ otāretvā vālukaṃ viyūhitvā ṭhapetvā disā vavatthapetvā
 mātāpitunnaṃ vasanaṭṭhānadisābhāgena⁷ sīsam̄ katvā rajata-

¹ C^o sāyanha-. ² C^k tatrāhaṃ. ³ C^o -ratho, B^d -ratho. ⁴ B^d rattavāka-
 cīram̄. ⁵ C^k ṭhapanakāle. ⁶ so C^k; C^o anusumbhitvā, B^d anavasumbhitvā. ⁷
 C^k -ṭṭhānāmbhāge, C^o -ṭṭhānabhāge.

paṭṭavaṇṇavālukāya suvaṇṇapaṭimā viya nipajjitvā satim upaṭ-
 ṭhapetvā „imasim Himavantapadese mama verino nāma n'
 atthi, mama pi aṇṇasim veram nāma n' atthīti“ vatvā mu-
 khena lohitaṃ chaḍḍetvā rājānam adisvā va g. ā.:

1. Ko nu maṃ usunā vijjhi pamattaṃ udahārakaṃ, 5
 khattiyō brāhmaṇo vesso ko maṃ viddhā niliyasīti. 291.

Ta. pamattan ti mettābhāvanāya 'anupaṭṭhitasatim, idaṃ hi so saudhāya
 tasmim khape attānaṃ pamattaṃ nāma akāsi, viddhā ti vijjhivā.

Evañ ca pana vatvā puna attano sarīramaṃsassa abhakkha-
 sammatabhāvaṃ dassetuṃ g. ā.:

2. Na me maṃsāni khajjāni, cammen' attho na vijjati,
 atha kena nu vaṇṇena viddheyyaṃ maṃ amaṇṇathā 'ti 292.
 dutiyaṃ g. vatvā tam eva nāmaḍivasena pucchanto:

3. Ko vā tvaṃ kassa vā putto, kathaṃ jānemu taṃ mayā,
 puṭṭho me samma akkhāhi, 15
 kiṃ maṃ viddhā niliyasīti āha. 293.

Ta. amaṇṇathā 'ti ayaṃ puriso kena kāraṇena maṃ vijjhittabbaṃ
 amaṇṇittā 'ti a.

Taṃ sutvā rājā „ayaṃ mayā visapītena kaḍḍena' vijjhivā
 pātito pi n' eva maṃ akkosati na paribhāsati, hadayaṃ sam- 20
 bhānto viya piyāvacanena samudācarati, gacchissāmi 'ssa
 santikan“ ti cintetvā gantvā santike ṭhito ā.:

4. Rājāhaṃ asmi Kāsīnaṃ, Piliyakkho ti maṃ vidū,
 lobhā raṭṭhaṃ pahatvāna migam esaṇ carāṃ' ahaṃ. 294.
 5. Issatthe c' asmi kusalo daḷhadhammo ti vissuto, 25
 nāgo pi me na muñceyya āgato usupātanan ti. 295.

Ta. rājāhamasmiti evaṃ kir' assa² ahoṣi, devāpi nāgāpi manussa-
 bhāsam eva kathenti yeva, ahaṃ etaṃ devo vā nāgo vā manusso vā ti na
 jānāmi, sace kujjheyya nāseyya cāpi maṃ rājā ti vutte kho pana abhāyanto
 nāma n' atthīti, tasmā attano tejasi⁴ jānāpetuṃ paṭhamam rājāham asmiti ādim 30
 ā., lobhā ti maṃsalobhena, migamesaṃ ti mige esanto, dutiyagāthāya pi

¹ C² khaṇ-, B^d sallena. ² C² tassa. ³ B^d adds vitakko. ⁴ B^d rājabbhāvāni.

attano balaṃ dīpetukamo evam ā., ta. issatthe ti dhanusippe, daḷha-dhammo ti daḷhadhanuṃ saḥassatthāmaṃ dhanuṃ oropetuṃ ca āropetuṃ ca samattho.

Iti attano balaṃ vaṇṇetvā tassa nāmagottaṃ pucchanto ā.:

- 5 6. Tvaṃ ca kassa vā putto si, kathaṃ jānemu taṃ mayam,
pituno attano cāpi nāmagottaṃ pavedayā 'ti. 296.

Ta. pavedayā 'ti kathaya.

Taṃ sutvā M. „sac' āhaṃ 'devanāgakinnarādisu khattiyā-disu vā aññataro 'ham asmīti' katheyyaṃ saddaheyy' eva' esa,
10 saccam eva kathetuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā ā.:

7. Nesādaputto, bhaddan te, Sāmo iti maṃ nātayo
āmantayimsu jīvantam, sv-ājji' ev' ahaṃ' gato saye. 297.
8. Viddho 'smi puthusallena savisena yathā migo,
sakamhi lohite rāja passa semi paripluto. 298.
15 9. Paṭicamma gataṃ' sallaṃ passa vihāmi' lohitaṃ,
āturo ty-ānupucchāmi: kiṃ maṃ viddhā nilīyasi. 299.
10. Ajjanamhi haññate dīpi, nāgo dantehi haññati,
atha kena nu vaṇṇena viddheyyaṃ' mam amaññathā 'ti. 300

Ta. jīvantan ti maṃ ito pubbe jīvamānaṃ ehi Sāma yāhi Sāmā 'ti
20 voharanti nātayo Sāmā 'ti āmantayimsu, svājjevahaṃ' gato ti so ahaṃ aḷja
evam gato maraṇamukhe appīto, saye ti sayāmi, paripluto ti nimuggo,
paṭicammā' ti paṭicamītvā' vāmapassena pavisītvā dakkhiṇapassena vinigga-
tan ti a., passā 'ti olokayassu maṃ, vihāmīti' uttubhāmi, idaṃ so satim
paccupaṭṭhapetvā avikampamāno va jlohitaṃ mukhena chaḍḍetvā ā., āturo ti
25 gilāno hutvā ahaṃ taṃ anupucchāmi, nilīyasīti etasmim gumbhe nilīno acchasi,
viddheyyaṃ' ti vijjhatabbhaṃ, amaññathā 'ti amaññittha.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā yathābhūtaṃ anācikkhitvā
musāvādaṃ karonto ā.:

11. Migo upatṭhito āsi āgato usupātanaṃ,
30 taṃ disvā ubbijji Sāma, na te' kodho mam āvisīti. 301.

Ta. āvisīti ajjhotthari, tena me kāraṇena kodho uppanno ti dīpeti.

¹ Ck^s saddahateva. ² Ck^s svājjevam, B^d svājjevahaṃ. ³ B^d -vamma-. ⁴ C^k
vī-, B^d dhimbāmi. ⁵ Ck^s -yya. ⁶ B^d -vammā. ⁷ B^d -vami-. ⁸ C^s B^d te na.

Atha nam M. „kiṃ vadesi mahārāja, imasmiṃ Himavante maṃ disvā palāyanamigo nāma n' atthīti“ vatvā ā.:

12. Yato sarāmi attānaṃ yato patto 'smi viññutaṃ
na maṃ migā uttasanti araṇṇe sāpadāni pi. 302.
13. Yato nidhiṃ pariharim yato patto 'smi yobbanam
na maṃ migā uttasanti' araṇṇe sāpadāni pi. 303. 5
14. Bhīrū kimpurisā rāja pabbate Gandhamādane
sammodamānā gacchāma pabbatāni vanāni ca,
atha kena nu vaṇṇena utrase so migo imaman ti. 304.

Ta. na maṃ migā ti maṃ disvā migā nāma na uttasanti, sāpadānīti 10
vālamigādāyo, yato nidhiṃ ti yato paṭṭhāya ahaṃ vākacīranivāsanaṃ pari-
harim, bhīrū kimpurisā ti mahārāja migā tāva tiṭṭhantu kimpurisā nāma
atibhīrukā nāma hontī, G-ne ti te imasmiṃ gandhena madakare pabbate
Gandhamādane viharanti, te pi maṃ disvā na uttasanti, atha kho mayam añña-
maññaṃ sammodamānā gacchāma, utrase ti mama migo utraseyyā 'ti kena 15
nu kāraṇena tvaṃ maṃ saddahāpessasiti dīpeti.

Taṃ sutvā rājā „mayā imaṃ niraparādhaṃ vijjhivā mu-
sāvādo kato, saccam eva kathessānūti“ cintetvā ā.:

15. Na t' addasā migo Sāma kin t' āham alikaṃ bhāṇe,
kodhalobhābhūto 'haṃ, usum te taṃ avissajīti. 305. 20

Ta. na taddasā ti na taṃ addasā², kintāhan ti kin te evaṃ kalyāṇa-
dassanassa santike ahaṃ alikaṃ bhāṇissāmi, k-bhūto han ti kodhena ca
lobhena ca abhūto hutvā ahaṃ, so hi paṭhamam eva migesu kodhena mīge
vijjhissāmīti dhanum āropetvā ṭhito pacchā B-am disvā tassa devatādīsu añña-
tarabhāvaṃ ajānanto pucchissāmi nan ti lobhaṃ uppādesi, tasmā evam āha. 25

Evaṃ ca pana vatvā „nāyaṃ Suvannaśāmo imasmiṃ araṇṇe
ekako va vasissati, nātakehi pi 'ssa bhavitabbaṃ, pucchissāmi
nan“ ti cintetvā itaraṃ g. ā.:

16. Kuto nu samma āgamma kassa vā pahito tuvaṃ
udahāro nadim gaccha āgato Migasammataṃ ti. 306. 30

Ta. sammā 'ti M-am ālapati, āgamma 'ti kuto desā imaṃ vanaṃ
āgamma ambhākaṃ udakaṃ āharitum udahāro nadim gacchā 'ti, kassa vā pa-
hito ti kena pahito hutvā tvaṃ imaṃ Migasammataṃ āgato ti a.

¹ C^k uttā-, B^d utrā-. ² B^d na taṃ disvā migo aṭṭhaṃ na bhūto ti a.

So tassa kathaṃ sutvā mahantaṃ vedanaṃ adhvāsetvā mukhena lohitaṃ chaḍḍetvā g. ā.:

17. Andhā mātāpitā mayhaṃ, te bharāmi brahāvane,
tes' āham udahārako āgato Migasammataṃ ti. 307.

5 Ta. bharāmitī mūlaphalādīni āharitvā posemi.

Evaṃ ca pana vatvā m-ro ca ārabba vilapanto āha:

18. Atthi nesaṃ usāmettaṃ atha sāhassa jīvitam,
udakassa cālābhena maññe andhā marissare. 308.

19. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, labbhā pi pumunā idaṃ,
10 yaṃ ca ammaṃ na passāmi, tam me dukkhataraṃ ito. 309.

20. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ, labbhā hi pumunā idaṃ,
yaṃ ca tātaṃ na passāmi, tam me dukkhataraṃ ito. 310.

21. Sā nūna kapaṇā ammā cirarattāya rucchitī¹
addharatte va ratte vā nadīva avasucchati². 311.

15 22. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchitī¹
aḍḍharatte³ va ratte vā nadīva avasucchati⁴. 312.

23. Uṭṭhānapāricariyāya pādasambāhanassa ca
Sāma tāta⁵ vilapantā hiṇḍissanti brahāvane. 313.

24. Idaṃ dutiyakaṃ sallaṃ kampaṇi hadayaṃ mama
20 yaṃ ca andhe na passāmi yaṃ ca hessāmi jīvitaṃ ti. 314.

Ta. usāmettan ti bhojanamattaṃ, usā ti kira bhojanassa nāmaṃ, tassa ca atthitāya atha sāhassa jīvitaṃ ti chaḍḍivasamattaṃ jīvitaṃ ti a., idaṃ āharitvā ṭhapitaṃ phalāphalaṃ sandhāyāha, athavā usā ti usmā⁶, ten' etaṃ dasseti: tesam sarīre usmāmettaṃ atthi, atha mayā ābhataṃ phalāphalena sā-
25 hassa jīvitam atthīti, marissare ti marissanti, pumuna ti purisena, evarū-
paṃ hi dukkhaṃ purisena laddhabbam evā 'ti a., cirarattāya rucchitī⁷
cirarattaṃ⁸ rodissati, aḍḍharatte vā 'ti majjhimaratte vā ratte vā ti⁹ pac-
chimaratte vā, avasucchati¹⁰ kunnadī viya sussesati¹¹ a., uṭṭhāna--yā
'ti mahārāja yaṃ ahaṃ rattim pi divāpi dve tayo vīre uṭṭhāya attano uṭṭhāna-
viriyena tesam pāricariyaṃ karomi hatthapāde sambāhāmi maṃ adīsvā tesam
30 atthāya te parhiṇacakkhukā Sāma tāta 'ti vilapantā kaṇṭhakehi vijjhiyamānā

¹ Bā rujjati. ² C^k -sicchati. ³ C^k -ratto. ⁴ Bā -sujjhati. ⁵ C^k tāta ti. ⁶ C^k usamā. ⁷ Bā rujjati. ⁸ C^k -ā, C^s -o. ⁹ C^k omitt majjhima--vāti
¹⁰ C^k -sicchitī, Bā -sujjhatī, C^k add avasicchissati. ¹¹ C^k sukkesatīti.

imasmiñ mahante vane hiñḍissantīti¹ a., dutiyan ti paṭhamañ pavittḥavisa-
pitasallato pi satagunena daḥataram idam dutiyam nesan adassanasokasallam.

Rājā tassa vilāpañ sutvā „ayam accantabrahmacāri
dhamme tḥito m-ro bharati, idāni evaṃ dukkhappatto pi tesam
yeva vilapati, evaṃ guṇasampanno nāma mayā aparādho kato, 5
katham nu kho imam samassāseyyan“ ti cintetvā „mama
nirayapavittḥakāle r. kiñ karissāti, iminā paṭijaggitaniyāmen’
ev’ assa m-ro paṭijaggissāmi, icc-assa maraṇam amaraṇam bha-
vissatīti“ sannittḥānam katvā ā.:

25. Mā bālham paridevesi Sāma kalyāṇadassana, 10
aham kaminakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 315.
26. Issatthe c’ asmi kusalo daḥhadhammo ti vissuto
aham kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 316.
27. Migānam vighāsam² anvesam vanamūlaphalāni ca
aham kammakaro hutvā bhariyassan te brahāvane. 317. 15
28. Kataman tam vanam Sāma yattha mātāpitā tava,
ahan te tathā bharissam yathā te abhari tuvan ti. 318.

Ta. bhavissante ti te tava mātāpitāro bharissāmi, migānan ti thūlā-
dinam migānam vighāsam anvesanto idam so issatthe casmi kusalo ti
thūlathūlamige vadhitvā madhuramaṃsena tava m-ro bharissāmiti vatvā mahā- 20
rāja ambe nissāya mā pāṇavadham karitī vutte evam ā., yathā te ti yathā
tvan te abhari tath’ eva ne aham pi bharissāmi.

Atha M. „sādhu mahārāja, tena hi m-ro bharassū“³ ti
vatvā maggam ācikkhanto ā.:

29. Ayam ekapadī rāja yo ’yam ussīsake mama, 25
ito gantvā aḍḍhakosam⁴ tattha tesam agārakam,
tattha mātāpitā mayham, te bharassu ito gato ti. 319.

Ta. ekapadīti ekapadamaggo, ussīsake ti yo⁴ esa mama mattha-
kaṭṭhāne, aḍḍhakosan⁵ ti aḍḍhakosantaram⁶.

Evaṃ so tassa maggam ācikkhitvā matāpitusu balava- 30

¹ Bḍ hiñḍissanti vicarissantīti. ² read: ghāsam? ³ Cks -ghosam. ⁴ Cks so.

⁵ Cks -ghosan. ⁶ Cks -ghosan-.

sinehena tathārūpaṃ vedanaṃ adhiṅvāsetvā tesam bharaṇatthāya
añjaliṃ paggayha yācanto puna ā.:

30. Namō te Kāsīrāj' atthu¹, namō te Kāsivaddhana,
andhā mātāpitā mayhaṃ, te bhārassu brahāvane. 320.

5 31. Añjalīn te pagaṇhāmi², Kāsīrāja nam' atthu te,
mātaraṃ pitaraṃ mayhaṃ vutto vajjāsī vandanaṃ ti. 321.

Ta. vutto vajjāsīti putto vō Sāmo naditīre visapītasallena viddho
rajatapaṭṭasādise vālukapullīne passena nīpanno añjalīn paggayha tumbhākaṃ
pāde vandatīti evaṃ mahārāja mayā vutto hutvā mātāpitunnaṃ me vandanaṃ
10 vandeyyāsīti ā.

Rājā „sādhū“ 'ti sampatīcchi. M. mātāpitunnaṃ vanda-
naṃ pesetvā visaññutaṃ pāpuṇi.

T. a. p. S. āha:

32. Idam vātvāna so Sāmo yuvā kālyāṇadassano
15 mucchito³ visavegena visaññī samapajjathā 'ti. 322.

Ta. samapajjathā 'ti jāto.

So hi hetthā ettakaṃ kathento nirussāso viya katesi,
idāni pan' assa visavegena upatṭitā⁴ bhavaṅgacittasantaṭṭihada-
yarūpan⁵ nissāya pavattikathā⁶ pacchijji mukhaṃ pidahi ak-
20 khīni nimmilitāni hatthapādā thaddhabhāvappattā, sakalasarīraṃ
lohitena tintaṃ⁷. Rājā „ayaṃ idān' eva mayā saddhiṃ ka-
thesi, kin nu kho ti 'ssa assāsapassāse upadhāresi, te pana
niruddhā, sarīraṃ thaddhaṃ jātaṃ, so niruddho dāni Sāmo“ ti
sokaṃ sandhāretuṃ asakkonto ubho hatthe matthake ṭhapetvā
25 mahāsaddena paridevi.

T. a. p. S. āha:

33. Sa⁸ rājā paridevesi bahūṃ kāruṇāsamhitaṃ:
ajarāmaro 'haṃ⁹ āsīm, ajj' etaṃ¹⁰ nāmi¹¹ no pure. 323.

34. Sāmaṃ kālakataṃ disvā n' atthi maccussa nāgamo,
y' assu¹² maṃ patimanteti sa visena samappito 324.

¹ Cks -rāja, omitting atthu. ² Bđ paggayhāmi. ³ Bđ puñjito. ⁴ so Bđ; Ck
pattame, C' patthave. ⁵ Cks omit bhavaṅga. ⁶ Bđ pavattā-. ⁷ Ck tīnnaṃ, Bđ mak-
khitāṃ. ⁸ Bđ so. ⁹ Cks ahain. ¹⁰ Cks ajjevataṃ. ¹¹ Cks nāsi. ¹² Cks yassa.

35. Sv-ājī' evaṃ' gate kāle na kiñci-m-abhibhāsati,
nirayaṃ nūna gacchāmi, ettha me n' atthi saṃsayo. 325.
36. Tadā hi pakataṃ pāpaṃ cirarattāya kibbisam
bhavanti tassa vattāro, gāme kibbisakārakaṃ'
araññe nimmanussamhi ko' maṃ vattum arahati. 326. 5
37. Sārayanti hi kammāni gāme saṃgaccha' māṇavā,
araññe nimmanussamhi ko' maṃ sārayissatīti. 327.

Ta. āsin ti ahaṃ ettakaṃ ajārāmaro 'mhīti saññī ahoṣiṃ, ajj' etau ti
ahaṃ ajja imaṃ Sāmaṃ kālakataṃ disvā mamañ c' eva anññesaṃ ca n' atthi
maccussa nāgamo taṃ maccuno āgamaṇaṃ ajja jānāmi⁵ ito pure na jānāmiti 10
vilapati, svājjevau⁶ ti yo⁷ savisena sallaena samappito idān' eva maṃ pati-
manteti so ajja⁸ evaṃ gate kāle ti evaṃ maraṇakāle pavatte kiñci appa-
mattakam pi na bhāsati, tadāhīti tasmīn khaṇe Sāmaṃ vijjhantena mayā
pāpaṃ kataṃ, cirarattāya kibbisam ti taṃ pana cirarattaṃ vipaccanassamattaṃ
dāruṇaṃ pharusaṃ, tassa 'ti tassa evarūpaṃ pāpaṃ vicarantassa, vattāro ti 15
ninditāro bhavanti, kuhīn gāme kinti kibbisakārako ti imasmīn pana araññe
nimmanussamhi ko maṃ vattum arahati, sace hi⁹ bhaveyya vadeyyā 'ti vilapati,
sārayanti hīti game vā nigamādisu, saṃgaccha māṇavā ti tattha tattha
purisā sannipattivā ambho purisaghātaka dāruṇaṃ te kammaṃ kataṃ asuka-
daṇḍappatto nāma tvaṃ ti evaṃ kammāni sārenti codenti, imasmim pana nim- 20
manusse araññe imaṃ rājānaṃ ko sārayissatīti attānaṃ codento vilapati.

Tadā Bahusodari¹⁰ nāma devadhītā Gandhamādāna-vāsini
Mahāsattassa sattame attabhāve mātubhūtapubbā¹¹ puttasiṇehena
B-aṃ niccaṃ āvajjati, taṃ divasaṃ pana sā dibbasampattim
anubhavamānā na taṃ āvajji¹², devasaṃ āgamaṃ gatā ti pi va- 25
dant' eva¹³, sā tassa visaññībhūtakāle „kin nu kho me put-
tassā¹⁴“ 'ti āvajjamānā addasa: „Piliyakkho rājā mama puttāṃ
savisena sallaena vijjhivā Migasammatātīre vālukapuline pātetvā
mahantena saddena paridevati, sac' āhaṃ na gamissāmi mama
putto Suvannaśāmo etth' eva nassissati rañño pi hadayaṃ 30
phalissati Sāmassa m-ro pi nirāhārā pāṇīyam pi alabhitvā sus-
sitva marissanti, mayi pana gatāya rājā pāṇīyaghaṭaṃ ādāya
tassa mātāpitunnaṃ santikaṃ gamissati vacanaṃ ca nesaṃ

¹ B^d svājjevāṃ. ² B^d -ko. ³ add nu? ⁴ so all three MSS. ⁵ C^k jānitim,
C^s jānīm. ⁶ B^d svājjevaṅgate kāle. ⁷ C^k so. ⁸ C^k ahaṃ. ⁹ B^d pi. ¹⁰ B^d
-sundari. ¹¹ B^d mātā-. ¹² C^s -jja, B^d -jjati. ¹³ B^d -tiyeva. ¹⁴ B^d -ssapavattī.

sutvā te puttassa santikaṃ ānessati, atha te ca ahañ ca sacca-
kiriyaṃ karissāma, Sāmassa visaṃ nimmadissati', evam me
putto jīvitāṃ labhissati, m-ro cakkhūni labhissanti, rājā Sā-
massa dhammadesanaṃ sutvā gantvā mahādānaṃ datvā sagga-
5 parāyano bhavissati, tasmā gacchāmi' ahaṃ tatthā''ti sā
gantvā Migasammātānadītīre adissamānā ākāse thatvā raññā'²
saddhiṃ kathesi.

T. a. p. S. āha:

38. Sā devatā antarahitā pabbate Gandhamādane
10 rañño va anukampāya imā gāthā abhāsatha: 328.
39. Āgum kari³ mahārāja akari⁴ kamma dukkaṭaṃ⁵,
adūsakā pitāputtā tayo ekūsunā hatā. 329.
40. Ehi⁶ taṃ anusikkhāmi yathā te sugati siyā:
dhammen' andhe vane posa⁷ maññe 'haṃ sugatīṃ tayā ti. 330.
- 15 Ta. rañño vā 'ti rañño yeva, āgum karitī mahārāja tvaṃ mahāparā-
dham mahāpāpaṃ kari, dukkaṭaṃ⁸ ti yaṃ kataṃ dukkaṭaṃ⁹ hoti taṃ lāka-
kammaṃ akari⁹, adūsakā ti niddosā, pitāputtā ti mātā ca pitā ca putto ca
ime tayo ekūsunā¹⁰ hatā tasmīṃ gate¹¹ tappaṭibaddhā tassa mātāpitaro pi
pi hatā va honti, anusikkhāmi¹¹ ti sikkhāpemi anusāsāmi, posa⁷ 'ti¹² Sāmassa
20 thāne thatvā¹³ sinehaṃ paccupaṭṭhāpetvā Sāmo viya te ubho andhe posehi,
maññe -- tayā ti evaṃ tayā sugatī yeva¹⁴ gantabbā¹⁵ bhavissatīti maññāmi.

So devatāya vacanaṃ sutvā „ahaṃ kir' etassa m-ro po-
setvā saggam gamissāmi¹⁶“ saddahitvā „kim me rajjena, te
yeva possessāmi¹⁶“ daḥam adhiṭṭhāya balavaparidevaṃ pari-
25 devanto sokam tanum katvā „Suvannasāmo mato bhavissatīti¹⁶“
nānāpupphehi tassa sarīraṃ pūjetvā udakena siñcitvā tikkhattum
padakkhiṇaṃ katvā catusu thānesu vanditvā tena pūjitaṃ udaka-
ghaṭaṃ ādāya domarassappatto dakkhiṇadisābhimukho pāyāsi.

T. a. p. S. āha:

- 80 41. Sa rājā paridevitvā bahum kārūṇāsamhitam
udakakumbham ādāya pakkāmi dakkhiṇāmukho ti. 331.

¹ so C^{ks} for -ddissati? B^d vinassati. ² C^{ks} -o. ³ B^d kira. ⁴ C^k akārā, C^s akarā,
⁵ C^{ks} -raṃ. ⁶ C^{ks} add va. ⁷ B^d pose. ⁸ C^{ks} dukkat-. ⁹ C^{ks} akiri. ¹⁰ B^d
ekus-. ¹¹ B^d hate. ¹² B^d pose ti. ¹³ C^k ṭhapetvā. ¹⁴ C^{ks} -tiṃ ñeva. ¹⁵
C^k -bba, C^s -bbam.

Pakatiyāpi ca mahāthāmo rājā pāṇiyaghaṭaṃ ādāya assa-
mapadaṃ koṭṭento viya pavisitvā Dukūlapaṇḍitaṃ sāladvāraṃ
pāpuni. Paṇḍito antonisinno tassa padasaddaṃ sutvā „nāyaṃ
Sāmassa padasaddo, kassa nu kho“ ti pucchanto gāthadvayam ā.:

42. Kassa¹ [nu] eso padasaddo manussass² eva āgato, 5
n' eso Sāmassa nigghoso, ko nu tvam asi mārīsa. 332.
43. Santaṃ hi Sāmo vajati, santaṃ pādāni neyati³,
n' eso Sāmassa nigghoso, ko nu tvam asi mārīsā 'ti. 333.

Ta. ma'nussassevā 'ti nāyaṃ sīhavyagghānaṃ na yakkhānārānaṃ
āgato⁴ pana manussass⁵ evāyaṃ padanigghoso na Sāmassā 'ti, santaṃ hīti 10
upasaṃyuttaṃ hi vajati caṃkamati, neyatīti⁶ patitṭhabeti.

Taṃ sutvā rājā „sac' āhaṃ attano rājabhāvaṃ akathetvā
'mayā tumbhākaṃ putto mārīto' ti vakkhāmi ime kujjhivā⁷ mayā
saddhiṃ pharusaṃ kathessanti, evaṃ mama etesu kodho up-
pajjissati, atha te vibheṭhessaṃ⁸, taṃ mam' assa⁹ akusalam, rājā 15
ti pana vutte abhāyanto¹⁰ nāma n' atthi, tasmā rājabhāvaṃ
tāva kathessāmiti“ cintetvā pāṇiyamālake pāṇiyaghaṭaṃ ṭha-
petvā paṇṇasāladvāre ṭhatvā ā.:

44. Rājāham asmi Kāsīnaṃ Piliyakkho ti maṃ vidū,
lobhā raṭṭhaṃ pabavāna migam esaṃ carāma' ahaṃ. 334. 20
45. Issatthe c' asmi kusalo daḥhadhammo ti vissuto,
nāgo pi me na muñceyya āgato usupātanan ti. 335.

Paṇḍito pi tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha:

46. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ, (V $\frac{22}{29}$)
issaro pi¹ anupatto yam idh' atthi pavedaya. 336. 25
47. Tiṇḍukāni¹⁰ piyālāni madhuke kāsunaṃriyo
phalāni khuddakappāni bhūṇja rāja varaṃ¹¹ varaṃ. 337.
48. Idam pi pāṇiyaṃ sītaṃ ābhattaṃ girigabbharā,
tato piva mahārāja sace tvam abhikaṃkhasīti. 338.

¹ C^k kasaṃ, C^s kassaṃ. ² so B^d; C^k nāttati. ³ C^k āgacanto, C^s āgacchanto,
for -tassa? ⁴ C^k nāttatīti. ⁵ santaṃ hīti - - - kujjhivā wanting in C^s. ⁶ B^d
vibheṭhessāmi. ⁷ C^k assatu, B^d mama, omitting assa. ⁸ C^k -tā. ⁹ B^d C^s si.
¹⁰ C^k tindu-. ¹¹ B^d varā.

T. a. Sattigumbajātake kathito, idha pana girigabbharā ti Migasammataṃ sandhāya vuttam, sā hi girigabbharato nikkhantattā girigabbharā t' eva jāta.

Evam tena paṭisanthāre kate rājā „putto vo mayā mārito' ti paṭhamam eva vattum ayuttam, ajānanto viya katham
5 samuṭṭhāpetvā kathessāmīti“ cintetvā āha :

49. Nālam andhā vane daṭṭhum, ko nu vo¹ phalam āhari,
anandhass' evāyaṃ sammā nivāpo² mayham khāyatīti. 339.

Ta. nālan ti tumbe andhā imasmīm vane kiñci daṭṭhum na samatthā, ko nu vo¹--āharitī ko nu tumhākaṃ ime phale āhari, nivāpo² ti ayam sammā nayena upāyena kato³ khādītabbayuttokānaṃ superisuddhānaṃ phalāphalānaṃ nivāpo³ sannicayo anandhassa viya na andhassā 'ti mayham khāyati upaṭṭhāti.

Tam sutvā paṇḍito „mahārāja, na mayam phalāphalāni āharāma, putto pana no āharatīti“ dassetuṃ gāthadvayam ā.:

15 50. Daharo yuvā nātibrahā Sāmo kalyāṇadassano,
dīgh' assa kesā asitā athero sunaggavellitā⁴, 340.

51. So have phalam āhatvā⁵ ito ādā⁶ kamaṇḍalum
nadiṃ gato udahāro, maññe na dūram āgato ti. 341.

20 Ta. nātibrahā ti nātīdīgho nātīrasso, sunaggavellitā⁴ ti suna-
samkhātāya maṃsakotṭhanapothhaniyā aggaṃ viya vinatā⁷, kamaṇḍalum ti ghaṭam, na dūram āgato ti na dūram āgato idāni na dūram ito āsannaṭṭhānaṃ āgato bhavissatīti maññāmīti a.

Tam sutvā rājā āha :

25 52. Ahan tam avadhīm Sāmaṃ yo tuyham paricārako
yam kumāraṃ pavedetha Sāmaṃ kalyāṇadassanaṃ. 342.

53. Dīgh' assa kesā asitā athero sunaggavellitā⁴,
tesu lohitalittesu seti Sāmo mayā hato ti. 343.

Ta. avadhīm ti migassa khittena⁸ sarena vijjhītvā māresīm, pavedethā 'ti kathetha, setīti Mī-nadītīre vāḷīkapuline seti.

30 Paṇḍitassa pana avidūre yeva Pārikāya paṇṇasālo hoti,
sā tattha nisinnā rañño vacanaṃ sutvā tam pavattīm nātu-

¹ C^{ks} me. ² B^d nivāto. ³ C^k kate, C^s kathe, B^d ayam sammā upayena tato.
⁴ B^d so-. ⁵ B^d āharitvā, C^{ks} āhanatvā. ⁶ B^d ādāya. ⁷ B^d kiñci natā. ⁸ B^d visapitena instead of m. kh.

kāmā hutvā nikkhamitvā rajjusaññāya D-pañḍitassa santikaṃ gantvā āha:

54. Kena Dukūla mantesi hato Sāmo ti vādinā,
hato Sāmo ti sutvāna hadayaṃ me pavedhati. 344.
55. Assatthassēva taruṇaṃ pavālaṃ māluteritaṃ 5
hato Sāmo ti sutvāna hadayaṃ me pavedhatīti. 345.

Ta. vādinā ti mayā Sāmo hato ti vadantena, pavālan ti pallavaṃ, māluteritan ti vātena pahaṭaṃ.

Atha naṃ paṇḍito ovādaṃ dento āha:

57. Pārike Kāsirājāyaṃ so Sāmaṃ Migasammate 10
kodhasā usunā vijjhi, tassa mā pāpam icchimhā 'ti. 346.

Ta. Migasammate ti M-tanadītīre, kodhasā ti mige uppannena kodhena, mā - - mhā 'ti tassa mayā ubho pi pāpaṃ mā icchimhā.

Pārī āha:

59. Kicchā laddho piyo putto yo andhe abharī vane 15
taṃ ekaputtaṃ ghātimhi kathaṃ cittaṃ na kopaye ti. 347.
- Ta. ghātimhīti ghātako.

D-pañḍito āha:

58. Kicchā laddho piyo putto yo andhe abharī vane
taṃ ekaputtaṃ ghātimhi akkodhaṃ¹ āhu paṇḍitā ti. 348. 20

Ta. akkodhan ti kodho nāma nīrayasaṃvattaniko. tasmā taṃ akatvā puttaghātikamhi pi akkodho yeva kattabbo² ti paṇḍitā āhu.

Evam vatvā ubho pi te hatthehi ure patipimsantā M-assa guṇe vanṇetvā bhusaṃ parideviṃsu. Atha ne rājā samassāsento ā.:

59. Mā bālhaṃ paridevetha hato Sāmo ti vādinā, 25
ahaṃ kamma-karo hutvā bharissāmi brahāvane. 349.
60. Issatthe c' asmi kusalo daḥhadhammo ti vissuto,
ahaṃ kamma-karo hutvā bharissāmi brahāvane. 350.
61. Migānaṃ vighāsaṃ anvesaṃ vanamūlaphalāni ca
ahaṃ kamma-karo hutvā bharissāmi brahāvane ti. 351. 30

¹ so all three MSS. ² B^d ako-. ³ C² akkodhe yeva kattabban. C² akkode yeva kattabbo, B^d kodho eva na kattabbo.

Ta. vādinā ti tumhe hato Sāmo ti vadantena mayā saddhīm, tayā no¹
 evaṃ guṇasampanno putto mārito² idāni ko amhe bhāriṣṣatīti ādīni vatvā mā
 bālhaṃ paridevetha ahaṃ tumhākaṃ kammakero hutvā Sāmo vīya tumhe bhā-
 riṣṣāmīti evaṃ rājā tumhe mā cintayittha na mayāṃ rajjena attho ahaṃ vo
 5 yāvajjivaṃ bhāriṣṣāmīti te assāsesi.

Te tena saddhīm sallapantā³ āhaṃsu:

- es. N' eso dhammo mahārāja, n' etaṃ amhesu kappati,
 rājā tvam asi amhākaṃ, pāde vandāma te mayān ti. 352.

Ta. dhammo ti sabhāvo kāraṇaṃ vā, kappatīti evaṃ tava kamma-
 10 karaṇaṃ⁴ amhesu na kappati na sobhati, pāde -- mayān ti idaṃ pana te
 pabbajjalīṅge⁵ t̥hitāpi puttāsokassa mahantattāya⁶ c' eva nibatamānatāya ca⁷
 vadāmsu, rañño viṣṣāsaṃ uppādetum pi evaṃ āhaṃsū 'ti vadanti.

Taṃ sutvā rājā ativiya tussitvā „aho acchariyaṃ, evaṃ
 dosakārake nāma mayi pharusuvacanamattam pi n' atthi⁸,
 15 paggaṇhanti yeva man⁹ ti⁹ cintetvā g. ā.:

- es. Dhammaṃ nesādā¹⁰ bhāṇatha, kato apacitī tayā,
 pitā tvam asi asmākaṃ, mātā tvam asi Pārīke ti. 353.

Ta. tayā ti ekekaṃ vadanto evaṃ ā., pitā ti D-paṇḍita ajja paṭṭhāya
 tvam mayhaṃ pituṭṭhāne t̥t̥tha, amma Pārīke tvam pi mātiṭṭhāne t̥t̥tha, ahaṃ
 20 pana vo puttassa Sāmassa thāne pādadhovanādīni sabbakiccāni karissāmi, maṃ
 rājā ti asallakkhetvā Sāmo ti¹¹ sallakkhetvā 'ti.

Te añjalim paggayha „mahārāja tayā amhākaṃ kamma-
 kārakakiccaṃ n' atthi, yaṭṭhikotiyaṃ pana no gahetvā tattha
 netvā Sāmaṃ dassēhīti¹² yācantā gāthadvayam āhaṃsu:

- es. 25. Namo te Kāsīrāj' atthu¹², namo te Kāsivaddhana,
 añjalim te paggaṇhāma yāva Sām' ānupāpaya. 354.
 es. Tassa pāde pavatṭantā¹³ mukhaṃ ca bhujadassanaṃ
 saṃsumbhamānā attānaṃ kālam āgamayāmasē¹⁴ ti. 355.

Ta. Sāmānupāpaya 'ti yāva Sāmo yattha tattha¹⁵ amhe anupāpaya.

¹ B^d omits no. ² C^k adds ti. ³ C^k B^d to. ⁴ C^{ks} kammaṃ karontāṃ. ⁵ B^d
 pabbajjalīṅge. ⁶ B^d -sokena samabbhahatāya. ⁷ C^{ks} omit ca. ⁸ C^k natti, C^s
 tattha. ⁹ C^{ks} matti, B^d mamanti. ¹⁰ C^{ks} nesāda. ¹¹ C^s neva, C^k te. ¹² C^{ks}
 -ja, omitting atthu. ¹³ so C^{ks}; B^d sapajantā. ¹⁴ C^k -yemase, C^s āgamase. ¹⁵
 B^d sāmāṃ, omitting yattha tattha.

bhujadassanaṃ ti kalyāṇadassanaṃ abhirūpaṃ, saṃsumbhamānā ti vaṭ-
tentā¹, kālamāgamayāmasa² ti kākakiriyaṃ āgamessāma³.

Tesaṃ evaṃ kathentānaṃ yeva Suriyo atthaṃ gato. Atha
rājā „sac' āhaṃ idān' eva ime tattha nesaṃ pi tam disvā va
nesaṃ hadayaṃ phalissati, iti tiṇṇaṃ pi etesaṃ matakāle 5
ahaṃ niraya nipanno yeva nāma, tasmā ne tattha gantuṃ na
dassāmīti“ cintetvā catasso gāthā abhāsi:

66. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsantaṃ padissati
yattha Sāmo hatō seti Cando va patito chamā. 356.
67. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsantaṃ padissati 10
yattha Sāmo hatō seti Suriyo va patito chamā. 357.
68. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsantaṃ padissati
yattha Sāmo hatō seti paṃsunā patikuṇṭhito. 358.
69. Brahāvālamigākiṇṇaṃ ākāsantaṃ padissati
yattha Sāmo hatō seti idh' eva vasath' assame ti. 359. 15

Ta. brahā⁴ ti accagataṃ⁵, ākāsantaṃ ti evaṃ⁶ taṃ vanaṃ ākāsassa
anto viya hutvā padissati, athavā ākāsantaṃ⁷ ti ākāsasamānaṃ⁸ pakāsamānaṃ⁹
ti a., chamā ti chamāya paṭhaviyaṃ ti a., chaman ti pi pāṭho, paṭhaviṃ pati-
taṃ viyā 'ti a., paṃsunā -- to ti parikiṇṇo palivethito.

Atha ne attano vāḷādīnaṃ nissāya bhayamabhāvaṃ¹⁰ das- 10
setuṃ g. āhaṃsu:

70. Yadi tattha sahaṃsāni satāni nahutāni ca
n' ev' amhākaṃ bhayaṃ koci vane vāḷesu vijjati. 360.

Ta. kocīti imasmīṃ vane katthaci ekapadesa pi amhākaṃ vāḷesu bhayaṃ
nāma n' atthi. 25

Rājā te paṭibāhituṃ asakkonto hatthesu gahetvā tattha nesi.

Taṃ atthaṃ pakāsento Satthā āha:

71. Tato andhānaṃ ādāya Kāsirājā brahāvane
hatthe gahetvā pakkāmi yattha Sāmo hatō ahū 'ti. 361.

¹ Bḍ pothentā parivaṭṭamānā. ² Ck^s -yemase. ³ Bḍ -missāma. ⁴ Bḍ brahūā.
⁵ Bḍ -tā, Ck accagataṃ. ⁶ Bḍ e. ⁷ Ck ākāsāna. ⁸ Ck ākāsasā-, Bḍ ākāsassa
pamāṇaṃ. ⁹ Bḍ pakāsantaṃ. ¹⁰ Bḍ vāḷamigabhayābhāvaṃ.

Ta. tato ti tadā, andhānaṃ ti mātāpītunnaṃ, ahū 'ti ahoṣi, yasmiṃ
thāne so pi nīpanno tattha nesīti a.

Netvā ca pana tassa santike ṭhapetvā „ayaṃ vo putto“
ti ācikkhi. Ath' assa pitā sīsaṃ mātā pāde ūrūsu katvā nisi-
6 ditvā vilapiṃsu.

Tam atthaṃ pakāseto Sattā āha :

73. Divāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ¹
apaviddhaṃ² brahāraṇṇe Candaṃ va patitaṃ chamā 362.
74. Divāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ¹
10 apaviddhaṃ² brahāraṇṇe Suriyaṃ va patitaṃ chamā 363.
75. Divāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ¹
apaviddhaṃ² brahāraṇṇe karuṇaṃ³ paridevayum. 364.
76. Divāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunḍitaṃ¹
bāhā paggayha pakkandum: adhammo kira bho iti. 365.
- 15 77. Bālhaṃ kho⁴ si sutto⁵ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 366.
78. Bālhaṃ kho⁴ si matto⁷ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 367.
79. Bālhaṃ kho⁸ si pamatto⁹ Sāma kalyāṇadassana
20 yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 368.
80. Bālhaṃ kho⁴ si kuddho¹⁰ Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 369.
81. Bālhaṃ kho⁴ si ditto Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi¹¹. 370.
- 25 82. Bālhaṃ kho⁴ si vimano Sāma kalyāṇadassana
yo ajj' evaṃ⁶ gate kāle na kiñci-m-abhibhāsasi. 371.
83. Jaṭaṃ valīnaṃ paṃkagataṃ¹² ko dāni saṅṭhapessati¹³,
Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 372.
84. Ko ve¹⁴ sammajjan' ādāya¹⁵ sammajjissati assamaṃ¹⁶,
30 Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 373.
85. Ko dāni nahāpayissati sīten' uṇhodakena ca,
Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako. 374.

¹ so all three MSS. ² Bđ -viṭhaṃ. ³ Bđ kalunaṃ. ⁴ add tvaṃ? ⁵ C^s yutto,
Bđ kho tvaṃ pamatto si. ⁶ Bđ svajjevaṃ, C^{ks} yojjevaṃ. ⁷ Bđ kho tvaṃ pa-
ditto si. ⁸ add tvaṃ? ⁹ Bđ kho tvaṃ pasutto si, comp. v. 76. ¹⁰ Bđ kho tvaṃ
pakuddho si. ¹¹ Bđ omits this verse, but compare v. 77. ¹² Bđ paṃsugataṃ,
read: malinaṃ paṃkagaṃ? ¹³ Bđ -si. ¹⁴ Bđ me. ¹⁵ Bđ -jjamādāya. ¹⁶ Bđ -me.

85. Ko dāni bhūñjayissati¹ vanamūlaphalāni ca,
Sāmo ayaṃ kālakato andhānaṃ paricārako ti. 375.

Ta. apavidhhan ti niratthakaṃ chaḍḍitaṃ, adhammo kira bho itīti
ayuttam kira bho ajja imasmīṃ loke vaṭṭati, matto² ti khīnasuraṃ pivītvā
matto sammatto³, ditto⁴ ti dappito⁵ dhuttako si jāto ti⁶ sabbaṃ vilāpavasena 5
bhaṇanti, jaṭan ti tāta ambhākaṃ jaṭamaṇḍalaṃ, valinaṃ paṃkagatan ti
yadā ākulaṃ malaggahītaṃ bhavissati tadā naṃ idāni ko saṅṭhapessati, sodhetvā
ujjūṃ karissati.

Ath' assa mātā bahūṃ vilapitvā ure hattham ṭhapetvā
santāpaṃ upadhārentī „puttassa me santāpo pavattat' eva, 10
visavegena visaññitaṃ' āpanno bhavissati, nibbisabhāvattāya
c' assa saccakiriyaṃ karissāmīti“ cintetvā saccakiriyaṃ akāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha :

86. Divāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukuṇṭhitaṃ⁸
attitā puttasaṅkena mātā saccam abhāsatha. 376. 15
87. Yena saccen' ayaṃ Sāmo dhammacārī pure ahu
etena saccavajjena visam Sāmassa haññatu. 377.
88. Yena saccen' ayaṃ Sāmo brahmacārī pure ahu
etena saccavajjena visam Sāmassa haññatu. 378.
89. Yena saccen' ayaṃ Sāmo saccavādī pure ahu 20
etena saccavajjena visam Sāmassa haññatu. 379.
90. Yena saccen' ayaṃ Sāmo mātāpettibharo' ahu
etena saccavajjena visam Sāmassa haññatu. 380.
91. Yena saccen' ayaṃ Sāmo kule jetthāpacāyiko
etena saccavajjena visam Sāmassa haññatu. 381. 25
92. Yena saccen' ayaṃ Sāmo pāṇā piyataro mama
etena saccavajjena visam Sāmassa haññatu. 382.
93. Yam kiñc' atthi kataṃ puññaṃ mayhañ c' eva pitu-cca¹⁰ te
sabbena¹¹ tena kusalena visam Sāmassa haññatū 'ti. 383.

Ta. yena saccenā 'ti yena bhūtena sabhāvena, dhammacārīti kusala- 30
pathadhammacārī¹², saccavādīti hassakena pi musā avutto¹³, mātāpettib-

¹ Ck -ssanti, C^o Bā bhujayissati. ² Bā pamatto. ³ Bā -tvā viya matto pa-
matto pamādaṃ āpanno. ⁴ Bā paditto. ⁵ Bā tabbīto. ⁶ Bā pakuddho si vi-
mano si ti. ⁷ Bā visaññitaṃ, Ck^o visañña-. ⁸ Bā -kuṇḍi-. ⁹ Bā -pitti-.
¹⁰ Bā ca. ¹¹ Ck^o saccena? ¹² Bā kusalakammāpatha-. ¹³ so C^o; Ck attano,
Bā hasitavassena pi musāvādaṃ na vadati.

bharo¹ ti analaso hutvā rattindivaṃ m-ro bhari, jeṭṭhā--ti jeṭṭhānaṃ
mātāpītunnaṃ sakkārakārako.

Evaṃ mātārā sattahi gāthāhi saccakiriya² katāya Sāmo
parivattitvā nipajji. Ath' assa pitā „jīvati me putto, aham
5 pi 'ssa saccakiriyaṃ karissāmi³“ tath' eva s-yaṃ kari.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

94. Disvāna patitaṃ Sāmaṃ puttakaṃ paṃsukunṭhitaṃ³
aṭṭito puttasokena pitā saccam abhāsatha: 384.
95. Yena saccen' ayaṃ Sāmo dhammacāri pure ahu
10 etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 385.
96. 97. 98. 99. 100 = 88. 89. 90. 91. 92.
101. Yaṃ kiñc' atthi kataṃ puññaṃ mayhañ ca mātuyā ca⁴ te
sabbena⁵ tena kusalena visaṃ Sāmassa haññatū 'ti. 386.

Tasmiraṃ s-yaṃ karonte M. parivattitvā itarena passena
15 nipajji. Ath' assa s-yaṃ sā devatā akāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

102. Sā devatā antarahitā pabbate Gandhamādane
Sāmassa anukampāya imaṃ saccam abhāsatha: 387.
103. Pabbaty-āham⁶ Gandhamādane cirarattanivāsini,
20 na me piyataro koci añño Sāmā na vijjati,
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 388.
104. Sabbe vanā gandhamayā pabbate Gandhamādane,
etena saccavajjena visaṃ Sāmassa haññatu. 389.
105. Tesam lālappamānānaṃ bahuṃ kāruññasamhitam
25 khippam Sāmo samuṭṭhāsi yuvā kalyāṇadassano ti. 390.

Ta. pabbatyāhan ti pabbate aham, vanā gandhamayā ti rukkā
gandhamayā, na hi tattha agandho nāma koci rukkho atthi, tesam ti bhī.
tesam ubhinnaṃ lālappamānānaṃ yeva devatāya saccakiriyaṃ pariyoṣāne khippam
Sāmo utthahi, padumapattato udakam viy' assa⁷ vinivaṭṭetvā ābāddho vigo,
30 idha nu ko viddho ettha nu kho⁸ ti viddhaṭṭhānaṃ na paññāyi.

Iti Mahāsattassa nīrogatā mātāpītunnaṃ cakkhupaṭilābho
aruṇuggamanā devatānubhāvena tesam catunnaṃ pi assame

¹ Bā - pitti-. ² C^{ks} - kiriya. ³ Bā - kuṇḍi-. ⁴ Bā mayhañceva mātucca. ⁵ C^{ks}
saccena. ⁶ read: pabbate? ⁷ Bā viya visaṃ. ⁸ Bā adda viddho.

pākaṭabhāvo cā 'ti sabbam ekakkhaṇe ahoṣi. M-ro „cakkhuñ
ca no laddham, Sāmo ca arogo jāto“ ti atirekataram tussimēu.
Atha ne Sāmo paṇḍito gāthā ajjhabhāsi:

106. Sāmo 'ham asmi, bhaddam vo, sotthin' amhi¹ samuṭṭhito,
mā bālham paridevetha, mañjunābhivadetha man ti². 391. 5
Atha³ rājānam disvā paṭisanthāram karonto āha:
107. Svāgatan te mahārāja atho te aduragatam, (V $\frac{828}{29}$)
issaro si anuppatto, yaṁ idh' atthi pavedaya: 392.
108. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsumāriyo (= $\frac{85}{26}$)
phalāni khuddakappāni bhūñja rāja varam varam. 393. 10
109. Atthi me pāṇiyam sītam ābhataṁ girigabbharā
tato piva mahārāja sace tvam abhihamkhasīti. 394.
Rājā tam pi acchariyam disvā āha:
110. Sammuyhāmi pamuyhāmi, sabbā⁴ muyhanti medisā,
petam tam Sāma addakkhim, ko nu tvam Sāma jīvasīti. 395. 15

Ta. petam ti Sāma⁵, aham tam matakam addasam, ko nu tvam ti
kathan nu tvam jīvitam paṭlabhīti pucchati.

Sāmo „ayam rājā maṁ mato ti sallakkhesi, amatabhāvam
assa pakāsessamīti“ ā.:

111. Api jīvam mahārāja purisam gālhavedanam 20
upanītamanasakappam⁶ jīvantaṁ maññate matam. 396.
112. Api jīvam mahārāja purisam gālhavedanam
tam nirodhagatam santam jīvantaṁ maññate matam ti. 397.

Ta. api jīvan ti jīvamānampi, upanītamanasakappam⁶ ti bhavaṅgam
otiṇṇacittācāram⁷, jīvan ti jīvamānam eva mato ti maññati, nirodhagatan 25
ti assāsapassāsanirodham pattam⁸.

Evam „loko maṁ jīvantam eva matam maññatīti“ vatvā
rājānam atthe yojetukāmo dh. desento puna dve gāthā abhāsi:

¹ Cks -nampi, Bā sotthināmhi. ² Bā adds: tattha sotthināmhi samuṭṭhito ti
sotthinā sukhena uṭhito amhi bhavāmi, mañcunā ti madhurasarena maṁ abhi-
vadetha. ³ Bā adds so. ⁴ so all three MSS. ⁵ Cks -am. ⁶ Cks -samkappam.
⁷ Cks otiṇṇam-. ⁸ Bā adds santam samvijjamānam.

113. Yo mātaraṃ¹ pitaraṃ vā macco dhammena posati
devāpi naṃ tikicchanti mātāpettibharaṃ jaṇaṃ. 398.
114. Yo mātaraṃ¹ pitaraṃ vā macco dhammena posati
idh' eva naṃ pasaṃsanti, pecca sagge ca modatīti. 399.
- 5 Tam sutvā rājā „acchariyaṃ vata bho, mātāpettibharassa
kira uppannarogaṃ devatāpi tikicchanti, ativiya ayaṃ Sāmo
sobhatīti“ añjalim paggayha ā.:
115. Esa bhiiyo pamuyhāmi, sabbā muyhanti medisā,
saraṇaṃ taṃ Sāma gacchāmi,
10 tvaṃ ca me saraṇaṃ bhavā² 'ti. 400.

Ta. bhiiyo ti yasmā tādise parisuddhasiḷagaṇasampanne aparajjhīṃ
tasmā atirekatarāṃ muyhāmi, tvaṃ ca -- bhavā² 'ti saraṇaṃ gacchantaṃ me
tvaṃ s. bhava patitthā hohi devalokagāmiṇaṃ maṃ karohi.

Atha naṃ M. „sace mahārāja devalokaṃ gantukāmo ma-
15 hantaṃ dibbasampattiṃ paribhuñjitukāmo imāsu dasasu dham-
macariyāsu³ vattassū“ 'ti dasakammacariyagāthā kathesi:

116. Dhammaṃ cara mahārāja mātāpitusu khattiya³, (V. p. 123.)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁴ saggāṃ gamissasi. 401.
117. Dhammaṃ cara mahārāja
20 puttadāresu khattiya³, (Sen. Mahāv. I p. 231)
idha dhammaṃ caritvāna rāja⁴ saggāṃ gamissasi. 402.
118. Dhammaṃ cara mahārāja mittāmaccesu khattiya etc. 403.
119. Dhammaṃ cara mahārāja vāhanesu balesu ca etc. 404.
120. Dhammaṃ cara mahārāja gāmesu nigamesu ca etc. 405.
- 25 121. Dhammaṃ cara mahārāja raṭṭhe janapadesu ca etc. 406.
122. Dhammaṃ cara mahārāja samaṇabrāhmaṇesu ca etc. 407.
123. Dhammaṃ cara mahārāja migapakkhisu khattiya etc. 408.
124. Dhammaṃ cara mahārāja dhammo, ciṇṇo⁵ sukhāvaho etc. 409.
125. Dhammaṃ cara mahārāja saindadevā⁶ sabrahmakā
30 sucinṇena divaṃ pattā, mā dhammaṃ rāja pamādo⁷ ti. 410.

Tāsaṃ attho Tesakunajātake vitthārito va.

¹ C^{ks} add vā. ² B^d dasarājadhamma-. ³ C^k khattiyā. ⁴ C^k B^d rājā. ⁵ C^k -.
⁶ B^d indādevā. ⁷ so all three MSS. for pamādo.

Evam M. tassa dasarājadhamme desetvā uttarim pi ova-
ditvā pañcasīlāni adāsi. So tassa ovādam sirasā sampaticchitvā
vanditvā Bārāṇasim gantvā dānādīni puññāni katvā sapariso
saggaparāyano ahosi. B. pi saddhim mātāpitūhi abhiññā ca
samāpattiyo ca nibbattetvā Brahmaloḷkūpago ahosi. 5

S. imam dhammadesanam āharitvā „bhikkhave mātāpitunnam po-
sanan nāma paṇḍitānam esa vaṃso¹“ ti vatvā saccāni pakāsetvā j. s.
(Saccapariyosāne so bhikkhu sotāpattiphalaṃ pāpuṇi): „Tadā rājā
Ānando ahosi, devadhītā Uppalavaṇṇā, Sakko Anuruddho, pitā³ Kas-
sapo, mātā³ Bhaddakāpilāni⁴, Suvāṇṇasāmapaṇḍito aham evā⁵“ ti⁵. 10
Sāmajātakam⁶.

4. Nimijātaka.

Accheraṃ vata⁷ lokasmin ti. Idam S. Mithilam upanissāya
Makhādevambavane⁸ v. sitapātukammaṃ ārabha kathesi. Ekadivasam
hi S. sāyaṇhasamaye⁹ sambahulehi bhikkhūhi saddhim tasmim am- 15
bavane cārikam caramāno ekam ramaṇīyam bhūmippadesam disvā
attano pubbacariyam kathetukāmo sitam pātukatvā āyasmatā Ānan-
dattherena sitakaraṇam puṭṭho „Ānanda ayam bhūmippadeso pubbe
mayā Makhādevarājakāle¹⁰ jhānakīlam kīlantena ajjhāvutthapubbo¹¹“
ti vatvā tena yācito paññattāsane nisiditvā a. ā.: 20

A. Videharatṭhe Mithilanagare Makhādevo¹² nāma rājā
ahosi, so caturāsītivassasahassāni kumārakīlam kīli, caturā-
sītivassasahassāni uparajjam kāresi, caturāsītivassasahassāni
r. kārento „yadā me samma kappaka sirasim phalitāni pas-
seyyāsi tadā me āroceyyāsīti“ vatvā aparabhāge kappakena 25
phalitāni disvā ārocite saṇḍāsena uddharāpetvā hatthe patitṭhā-
petvā phalitam oloketvā¹³ āgantvā nalāṭe laggam viya maraṇam

¹ B^d omits esa ² B^d dukūlapaṇḍito. ³ B^d pārikā. ⁴ B^d adds bhikkhuni. ⁵
B^d aham eva sammāsambuddho loke udapādīti. ⁶ B^d suvaṇṇasāmapālito. ⁷
Cfr. Morris, B. & C. p. 76. Mā. = Mātali. ⁸ C^k add bho. ⁹ B^d maggha-,
B^e majjha-. ¹⁰ C^k sāyaha-. ¹¹ B^d magghā, B^e majjha-. ¹² C^k B^d -vutta-.
¹³ B^d magghā. Cfr. Morris in J. P. T. S. 1855 p. 62. Hultzsch in Z. d. d.
m. Ges. 40 p. 60. ¹⁴ B^d adds maccurājānaṃ.

passamāno „idāni me pabbajitum kālo“ ti kappakassa gāma-
 varam datvā jetṭhaputtam pakkosāpetvā „tāta r. paṭicca,
 aham pabbajissāmīti“ vatvā „kimkāraṇā devā“ 'ti vutte
 „uttamaṅgarūhā mayham ime jātā vayoharā
 5 pātubhūtā devadūtā, pabbajjāsamayo maman'“ ti
 vatvā tam rajje abhisīcivā „tvam pi evam evam paṭipajjey-
 yāsīti“ vatvā ovaḍitvā nagarā nikkhamma¹ bhikkhupabbajjāya
 pabbajitvā caturāsītivassasahassāni cattāro Brahmavihāre bhā-
 vetvā Brahmaloke nibbatta². Putto pi 'ssa eten' upāyena
 10 pabbajitvā Brahmaloaka-parāyano ahosi, tathā tassa putto⁴ ti,
 evam dvihi ūnāni caturāsītikhattiyasahassāni sīse phalitam
 disvā va imasmim ambavane pabbajitvā cattāro Brahmavihāre
 bhāvetvā Brahmaloce nibbatta⁵. Tesaṃ sabbapaṭhamam nib-
 batto Makhādevarājā Brahmaloce tṭhito attano vaṃsam olokeno
 15 dvihi ūnāna caturāsītikhattiyasahassāni pabbajitāni disvā tuṭṭha-
 mānaso hutvā „ito nu kho param pavattissati na-ppavattissa-
 tīti“ olokeno appavattanabhāvam ūtvā „mama vaṃsam aham
 eva ghaṭessāmīti“ tato cavitvā Mithilanagare rañño aggamahe-
 siyā kucchimhi paṭisandhim gaṇhi. Tassa nāmagahaṇadvase
 20 nemittakā lakkhaṇāni oloketvā „mahārāja ayaṃ kumāro tum-
 hākaṃ vaṃsam ghaṭento uppanno, tumhākaṃ vaṃso hi pabbaj-
 janavaṃso⁶ imassa parato na gamissatīti⁷“ vadimsu. Tam
 sutvā rājā „ayaṃ rathacakkanemi viya mama vaṃsam ghaṭento
 jāto“ ti Nemikumāro⁸ ti 'ssa nāmam akāsi. So daharakālato
 25 paṭṭhāya dāne sīle uposathakamme ca abhirato ahosi. Ath'
 assa pitā purimanayen' eva phalitam disvā kappakassa gāma-
 varam datvā puttassa r. niyyādetvā ambavane pabbajitvā
 Brahmaloaka-parāyano ahosi. Nimirājā⁹ dānājñāsayatāya catūsu
 nagaradvāresu nagaramajjhe cā 'ti pañcādānasālāyo kāretvā

¹ = vol. I p. 137. ² C* nikkhami, B^d nikkhamitvā. ³ B^d -i. ⁴ C* repeats tathā tassa putto. ⁵ B^d nibbattimsu. ⁶ B^d pabbajita-. ⁷ B^d purato añño nāga-
 missatīti. ⁸ C* nemiya-. ⁹ B^d nemi-.

mahādānaṃ pavattesi, ekekāya dānasālāya sataśahassaṃ katvā devasikaṃ pañca pañca kahāpaṇasatasahassāni pariccaji, niccaṃ pañcasilāni ca rakkhi, pakkhadivasesu uposathaṃ samādayi, mahājanam pi dānādīsu puññesu samādapesi¹, sagga-maggaṃ ācikkhitvā nirayabhayena tajjetvā dh. d. Tassa ovāde 5
 ʒhitā dānādīni puññāni katvā cutā cutā devaloke nibbattanti, devaloko paripūri, nirayo tuccho viya ahosi. Tadā Tāvatiṃsabbhavane devasaṅghā Sudhammāya devasabhāya sannipatitā „aho amhākaṃ ācariyo Nimirājā², naṃ nissāya mayaṃ imaṃ Buddhañāṇeṇāpi aparicchindiyāṃ dibbasampattiṃ anubhomā“ 10
 'ti vatvā M-assa guṇe vaṇṇayimsu. Manussaloke pi 'ssa mahāsamuddapiṭṭhe āsittatelaṃ viya guṇakathā³ patthari.

S. tam atthaṃ āvibhūtaṃ katvā bhikkhusaṅghassa kathento āha:

1. Accheraṃ vata lokasmiṃ uppajjanti vicakkaṇā yadā ahū Nimirājā paṇḍito kusalatthiko. 411. 15
2. Rājā sabba-Videhānaṃ adā dānaṃ arindamo, tassa taṃ dadato dānaṃ saṃkappo udapajjatha: dānaṃ vā brahmacariyaṃ vā katamaṃ su mahapphalan ti. 412.

Ta. yadā ahū ti bhī. paṇḍito attano ca paresaṃ ca kusalatthiko Nimirājā³ ahosi tadā devamanussānaṃ accheraṃ vata no evarūpāpi⁴ nāma anup- 20
 panne Buddhañāṇe mahājanassa Buddhakiccaṃ sādhayamānā lokasmiṃ vicakkaṇā uppajjantīti evaṃ tassa guṇakathaṃ kathesun ti a., yathā ahū ti pi pāṭho, tass' attho: yathā ahu Nimirājā paṇḍito kusalatthiko yeva⁵ tathārūpā mahājanassa Buddhakiccaṃ sādhayamānā uppajjanti vicakkaṇā ti⁶ yaṃ tesaṃ uppannaṃ⁷ taṃ accheraṃ vata lokasmiṃ ti, iti S. sayam eva acchariyajāto evam 25
 āha, sabbavidehānaṃ ti sabbesaṃ Videhavāsīnaṃ, katamaṃ sū 'ti otesu dvīsu katamaṃ nu, so kira pannarasuposathiko omuttasabbābharāṇe sīrisayana-
 piṭṭhe nipanno dve yāme niddaṃ okkamitvā pacchīmayāme pabuddho pallaṃkaṃ ābhujitvā aham pi mahājanassa aparimāṇaṃ dānaṃ pi demi silaṃ pi rakkhāmi dānassa nu kho phalaṃ mahantaṃ udāhu brahmacariyavāsassa⁸ ti cintetvā 30
 attano kaṃkhaṃ chinditum nāsakkhi.

Tasmiṃ khaṇe Sakkabhavanaṃ uṇhākāraṃ dassesi, Sakko tassa kāraṇaṃ āvajjanto taṃ tathā vitakkentaṃ disvā „kaṃ,

¹ C^k -dā-. ² B^d nemi-. ³ C^k -thaṃ. ⁴ B^d -pāni. ⁵ C^k ye. ⁶ B^d omits ti.

⁷ C^k uppajjan, C^s uppajjana.

kham assa chindissāmīti“ ekako va sīgham āgantvā sakalanivesanaṃ ekobhāsaṃ katvā sirigabbhaṃ pavisitvā obhāsaṃ pharitvā ākāse thatvā tena puṭṭho vyākāsi.

Tam atthaṃ pakāseto S. āha:

- 5 3. Tassa saṃkappam aññāya Maghavā devakuñjaro
sahassanetto pātur ahu vaṇṇena nihanaṃ tamaṃ. 413.
4. Salomahaṭṭho manujindo Vāsavaṃ avacā Nimi:
devatā nu si gandhabbo ādu Sakko purindado,
na ca me tādiso vaṇṇo diṭṭho vā yadvā suto¹. 414.
- 10 5. Salomahaṭṭham nātvāna Vāsavo avacā Nimi²:
Sakko 'ham asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
alomahaṭṭho manujinda puccha pañham yad³ icchasi. 415.
6. So ca tena katokāso Vāsavaṃ avacā Nimi:
pucchāmi taṃ mahābāhu sabbabhūtānaṃ issara:
15 dānaṃ vā brahmacariyaṃ vā katamaṃ su mahapphalam. 416.
7. So puṭṭho naradevena Vāsavo avacā Nimi²,
vipākaṃ⁴ brahmacariyassa jānaṃ akkhās⁵ ajānato: 417.
8. Hīnena brahmacariyena khattiye upapajjati
majjhīmena ca devattaṃ uttamaṃ visujjhati. 418.
- 20 9. Na h' ete sulabhā kāyā yācayogena kenaci
ye kāye upapajjanti anāgārā tapassino ti. 419.

Ta. salomahaṭṭho ti bhi. so Nimirājā obhāsaṃ disvā ākāsaṃ olokento taṃ dibbābharanapatimaṇḍitaṃ disvā bhayena haṭṭhalomahaṃso hutvā devatā nu sīti pucchi, alomahaṭṭho ti nibbhayo ahaṭṭhalomo hutvā puccha mahārājā
25 'ti (add: vutte?), Vāsavaṃ⁵ avacā ti tuṭṭhamānaso hutvā avoca, jānaṃ -- ti bhi. so Sakko atītabhave attanā paccakkham diṭṭhapubbaṃ brahmacariyassa vipākaṃ jānanto tassa ajānato akkhāsi, hīnena 'ti ādisu puthutitthāyatane⁶ methunaviratimattān⁷ silāṃ hīnaṃ nāma, tena khattiyakule upapajjati⁸, jhānassa upacāramattāṃ majjhīmaṃ nāma, tena devattaṃ upapajjati⁹, aṭṭhasamāpattinibbattaṃ pana uttamaṃ nāma, tena Brahmaloke upapajjati⁹, taṃ bāhirakā nibbānaṃ ti kathenti, tenāha visujjhatīti, imasmīn paṇa sāsane parisuddhasīlassa bhikkhuno aññātaṃ devanikāyaṃ patthentassa brahmacariyacetanā hīnatāya hīnaṃ nāma, tena yathāpatthite¹⁰ devaloke nibbattati, parisuddhasīlassa pana aṭṭhasamāpattinibbattaṃ majjhīmaṃ nāma, tena Brahmaloke

¹ Bā adds ācikkha me tvaṃ bhaddante kathaṃ jānemu taṃ mayāṃ. ² Cks nīmi, Bā nemī. ³ Bā yam. ⁴ Cks -ka. ⁵ Cks -vo. ⁶ so Bā; Cks -na. ⁷ Cks -mattā, Bā -virahitamattāṃ. ⁸ Cks uppajjanti. ⁹ Bā nibbatti, Cks uppajjantīti. ¹⁰ Ck pattate, Cs pattite.

nibbattati, parisuddhasīlassa vipassanaṃ vaḍḍhetvā arahattapatti¹ uttamaṃ nāma, tena visuḍḍhatī, iti Sakko mahārāja dānato satagaṇena sahaṣṣagaṇena brahmacariyavāso va mahapphalo ti vaṇṇesi, kāyā ti brahmaghaṭṭā, yācayogena² ti yācanayuttakena yācayogena vā yaññayuttakena vā ti ubhayatthāpi dāyakass³ ev' etaṃ nāma, tapassino ti tapanissitakā.

5

Imāya pi gāthāya brahmacariyavāsass⁴ eva mahapphala-bhāvaṃ dīpetvā idāni ye atīte mahādānaṃ datvā kāmāvacaram pi atikkamituṃ nāsakkhimsu te rājāno dassento ā.:

10. Dudīpo⁵ Sāgaro Selo Mucalindo Bhagīraso

Usīnaro Aṭṭhako ca Assako ca Puthujjano 420.

10

11. Ete c' aññe ca rājāno khattiyā brāhmaṇā bahū

puthuyaññaṃ yajitvāna Petau te⁶ nātivattisun⁷ ti. 421.

T. a.: mahārāja pubbe Bārāṇasīyaṃ Dudīpo⁸ nāma rājā mahādānaṃ datvā maraṇacakkhena chinno kāmāvacarake yeva nibbatti tathā Sāgarādayo aṭṭhā⁹ 'ti ete ca pana aññe ca bahurājāno c' eva khattiyabrāhmaṇā ca puthuyaññaṃ yajitvāna anekappakāraṃ dānaṃ datvā kāmāvacarabhūmisaṃkhātaṃ Petau te nātivattimsu, kāmāvacaradevatā hi rūpādino kilesavatthussa kāraṇā paraṃ paccāsim-sanato kapaṇatāya petā ti vuccanti, vuttam pi c' etaṃ:

ye adutiya¹⁰ na ramanti ekikā

vivekajaṃ ye na labhanti pīṭhī

kiñcāpi te indasamānabhogā

te ve parādhīnasukhāvarakā ti.

20

Evam pi dānaphalato brahmacariyaphalass¹¹ eva mahanta-bhāvaṃ dassetvā idāni brahmacariyavāsena Petabhavanaṃ atikkamitvā Brahmaloke nibbattatāpase dassento ā.:

25

12. Addhā¹² ime¹³ avattimsu anāgarā tapassino

satt' isayo Yāmahanu Somayāgo Manojavo 422.

13. Samuddo Māgho Bharato [ca¹⁴] isi Kālikarakkhiyo¹⁵

Añgīraso Kassapo ca Kisavaccho Akitti¹⁶ cā¹⁷ ti. 423.

Ta. avattimsū ti kāmāvacaram atikkamimsu, tapassino ti silatapaṇi c'¹⁸ eva samāpattitapaṇi ca nissitā, sattisayo ti Yāmahanuādayo satta bhātaro va¹⁹ sandhāyāha Añgīrasādīhi paṇa catūhi saddhim ekādas' ete.

1 Bā -ttupatti. 2 Bā dutīpo, Ck dudīpo. 3 Bās petattham. 4 C² iyun, Bā -ttimsū. 5 Ck yeñce adutiya, ye ve adutiya, Bā ye adutiya. 6 Ck añḍā, Bā ati. 7 Bā yime. 8 Bā cāpi. 9 Bā kālapurakkhito. 10 Bā akinti. 11 C² ca.

Evan tāva sutivasen' eva brahmacariyavāsassa mahapphala-
lataṃ vaṇṇetvā idāni attanā diṭṭhapubbam āharanto ā.:

14. Uttarena nadī Sīdā gambhīrā duratikkamā,
naḷaggivaṇṇā jotanti sadā kañcanapabbatā 424.
- 15 16. Parūḷhakacchā tagarā rūḷhakacchā vanā nagā,
tatrāsūṃ dasasahassā porāṇaisayo pure. 425.
16. Aham seṭṭho 'smi dānena saṃyamena damena ca
anuttaram vataṃ katvā pakiracārī samāhite. 426.
17. Jātivantaṃ ajaccaṃ ca aham ujjugataṃ naram
ativelaṃ namassissam kammabandhū hi mātiyā¹. 427.
- 18 19. Sabbe vaṇṇā adhammaṭṭhā patanti nirayaṃ adho,
sabbe vaṇṇā visujjhanti² caritvā dhammam uttaman ti. 428.

Ta, uttarenā 'ti mahārāja atīte Uttarahimavante dvīnam suvaṇṇapabbata-
tānaṃ antarena pavattā Sīdā nāma nadī gambhīrā nāvāhi³ pi duratikkamā
15 ahoṣi, kimkāraṇā: sā hi atisukhumodakā, sukhumattā udakassa antamaso mora-
pīṇjam pi tattha patītaṃ na saṅṭhāti sīditvā heṭṭhātalam⁴ eva gacchatī, ten'
ev' assā Sīdā ti nāmaṃ ahoṣi, te pana tassā tīresu Kañcanapabbatā sadā naḷaggi-
vaṇṇā butvā jotanti, parūḷhakacchā tagarā ti tassā pana nadiyā kacchā⁵
parūḷhatagarā ahesuṃ tagaragandhasugandhino, rūḷhakacchā vanā nagā ti
20 ye tattha aṇṇe pi pabbatā tesam pi kacchā rūḷhavanā ahesuṃ, pupphaphala-
dhararukkhasaṅghanā ti a., tatrāsūṃ ti tasmīṃ evaṃ ramaṇiye bhūmibhāge
dasasahassā isayo ahesuṃ sabbe pi pañcābhīṇāatṭhasamāpattilābhino va, tesu
bhikkhācāraṇelāya keci Uttarakuruṃ gacchanti keci mahājambupesin āharanti
keci Himavante yeva madhuraphalāphalāni āharitvā khādanti keci Jumbudīpatale
25 taṃ taṃ nagaram gacchanti, eko pi rasatāṇhābhībhūto n' atthi, jhānasukken'
eva vītināmenti, tadā eko tāpaso ākāseṇa Bārāṇasīṃ gantvā supāruto sunivattho
piṇḍāya caranto purohitassa gehadvāraṃ pāpuni, so tassa upasame pasiditvā
antonivesanaṃ ānetvā bhojetvā katipāham patijagganto vissāse uppane bhante
tumble kuhīṃ vasathā 'ti pucchi, asukaṭṭhāne nāma āvuso ti, kim pana
30 tumble ekako va tattha viharatha udāhu aṇṇe pi atthīti, āvuso kiṃ vadesi
tasmīṃ padese dasasahassā isayo vasanti sabbe va abhiṇṇāsamāpattilābhino⁶ ti,
so' tesam guṇaṃ sutvā pabbajjāya cintam nami, atha naṃ bhante mam pi
tattha netvā pabbajethā 'ti ā., āvuso tvam rājapuriso na sakkā taṃ pabbājetun
ti, tena hi bhante ajjāham rājānaṃ āpucchissāmi tumble sve⁷ pi idhāgacchethā⁸
35 'ti, so adhiṇvasesi, itaro pi bhuttapātarāso rājānaṃ upasamkamitvā icchāma' aham

¹ Bḍ māṇavā. ² Ck nirujjhanti. ³ Cks nacāpihi. ⁴ Cks omit heṭṭhā, Bḍ osi-
ditvā heṭṭhātalam. ⁵ Rḍ gacchā. ⁶ Ck abhinā ca samā-. ⁷ Cks tassa. ⁸ Ck
yeva. ⁹ Cg gacchethā, Eḍ āgaccheyyāthā.

deva pabbajitun ti ā., kimkāraṇā ācariya pabbajasīti, kāmesu dosaṃ nekkham-
 mesu ānisaṃsaṃ diṣvā ti, tena hi pabbajāhi¹ pabbajito pi maṃ dasseyyāsīti,
 so sādhu² 'ti sampaticchitvā gehaṃ āgantvā puttadāraṃ anusāssetvā sabbaṃ sāpa-
 teyyaṃ dassetvā attano pabbajitaparikkhāraṃ gahetvā tāpasassa āgamaṇaṃ olo-
 kento nisīdi, tāpaso pi tath' evākāsenāgantvā antonagaraṃ paviseitvā tassa 5
 gehaṃ pāvisi, so taṃ sakkaccaṃ parivisitvā bhante kataṃ mayā kātappaṇaṃ ti ā.,
 so taṃ bahinagaraṃ netvā hatthe ādāya attano ānubhāvena tattha netvā pabbā-
 jetvā punadivase² taṃ tath' eva katvā³ bhattaṃ āheritvā datvā kaṣiṇaparī-
 kammaṃ ācikkhī, so katipāhassa⁴ eva abhiññāsamāpattiyō nibbattetvā sayam eva
 piṇḍāya carī, so āparabhāge ahaṃ rañño attānaṃ dassetuṃ patinūṇaṃ adāsīm das- 10
 sessam' assa attānaṃ ti cintetvā tāpase vanditvā ākāseṇa Bārāṇasīm gantvā bhikkhaṃ
 caranto rājadvēraṃ pāpuṇi, rājā taṃ diṣvā sañjānitvā antonivesanaṃ pavesetvā
 sakkāraṃ katvā bhante kuhiṃ vassathā⁵ 'ti pucchī, Uttarahimavantaṃpasse Kañ-
 canapabbatantarena⁴ pavattāya Sīdānadiyā tīre mahārājā⁷ 'ti, kim ekako va udāhu
 añño pi tattha atthīti, kim vadesī mahārāja dasasahasā isayo sabbe abhiññā- 15
 samāpattīlābhīno⁶ tattha vasantīti, rājā tesāṃ guṇaṃ sutvā sabbesāṃ bhikkhaṃ
 dātukāmo ahoṣi, aha nam āha: bhante ahaṃ tesāṃ isīnaṃ dānaṃ dātukāmo
 ahoṣīm kim karomīti, mahārāja te isayo jivhāvīññeyyārasa agiddhā na sakkā
 idhānetun ti, bhante tumhe nissāya te bhojessāmi upāyā me ācikkhathā⁷ 'ti,
 tena hi mahārāja sace pi nesaṃ dānaṃ dātukāmo ito nikkhamitvā Sīdānadi- 20
 vāsanto tesāṃ dānaṃ dehīti, so sādhu² 'ti sampaticchitvā sabbupakaraṇāni gāhā-
 petvā caturaṅginīyā senāya saddhīm nikkhamitvā attano rajjasīmāṃ sampāpuṇi,
 aha naṃ tāpaso attano ānubhāvena saddhīm senāya Sīdānadiṭṭiraṃ netvā
 nadiṭṭire khandhāvāraṃ kārāpetvā⁸ ākāseṇa attano vasanaṭṭhānaṃ gantvā puna-
 divase paccāgami, aha naṃ rājā sakkaccaṃ bhojetvā sve bhante dasasahasā 25
 isayo ādāya idh' eva āgacchathā⁷ 'ti ā., so sādhu² 'ti sampaticchitvā gantvā puna-
 divase bhikkhācāravelāya isīnaṃ ārocesi: mārisā Bārāṇasirājā tumbhākaṃ bkik-
 khaṃ dassāmīti āgantvā Sīdānadiṭṭire nisīno, so vo nīmanteti, tassa kirānu-
 kampāya khandhāvāraṃ gantvā bhikkhaṃ gaṇhathā⁷ 'ti, te⁶ sādhu² 'ti sampa-
 ticchitvā ākāsenāgantvā khandhāvārasāvīdūre otaṛīṃsu, rājā paccuggamaṇaṃ 30
 katvā kh-vāraṃ pavesetvā paññattāsane nisīdāpetvā isigaṇaṃ paññitēnāhāreṇa
 santappetvā tesāṃ iriyāpathe pasanno svātanāya pi nīmantesi, ten' upāyena
 dasannaṃ tāpasasahasānaṃ dasavassasahasāni dānaṃ adāsī, dadanto ca tasmīṃ
 yeva padese nagaraṃ māpetvā sassakammaṃ kāresi, na kho pana mahārāja tadā
 so rājā añño ahoṣi, aha kho ahaṃ seṭṭho⁹ 'smi dāneṇā⁷ 'ti, ahaṃ eva⁹ hi tadā 35
 dāneṇa seṭṭho hutvā etaṃ mahādānaṃ datvā imaṃ petalokaṃ atikkamitvā
 Brahmaloke nibbattitūṃ nāsakkhiṃ, mayā dīnaṃ pana dānaṃ bhūñjitvā sabbe
 va ne kāmāvacaraṃ atikkamitvā Brahmaloke nibbattā, imināp' etaṃ vedītabbaṃ
 yatthā brahmaceriyāvāso va mahapphalo ti, evaṃ dāneṇa attano seṭṭhabhāvāṃ

¹ Bā pabbajāhi, Cks omī pa-. ² Cks add brāhmaṇaṃ pabbaji. ³ Bā dhapetvā.

⁴ Bā -re. ⁵ Cks abhiññācasamā-. ⁶ Cks katvā. ⁷ Bā gaṇha- corr. to gaṇhā-.

⁸ Cks so. ⁹ C' āhameva, Bā ayameva.

pakāsetvā itarehi tīhi padehi tesam isīnam guṇam pakāsesi: ta. saṃyamenā
 'ti silena, damenā 'ti indriyadarena, anuttaran ti etehi guṇehi niruttarān
 uttamavatasamādānam caritvā, pakiracārti ganam¹ pakiritvā khipitvā pahāya
 ekacārike ekībhāvaṃ gate² ti a., samāhite ti upacārappanayasamādhihi samā-
 5 hitacitte evarūpe aham tapassīno upaṭṭhahin ti dasseti, ahamujjagatan ti
 aham mahārāja tesam dassasahasānam isīnam antare kāyavamkādinam abhavana
 ujjagatān ekam pi naram hinajacco vā hotu jātisampanno vā jātim avicāretvā
 tesam guṇesu pasannamānaso hutvā sabbe va te ativelam namassissam nicca-
 kālam eva namassissan ti vadati, kimkāraṇā: kammabandhū hi mātiyā³ ti⁴
 10 maccā⁵ hi nān' ete kammabandhū kammaṭṭisaraṇā⁶ ten' eva kāraṇena sabbe
 vaṇṇā ti vedittabbaṃ.

Evañ ca pana vatvā „kiñcāpi mahārāja dānato brahma-
 cariyam eva mahapphalam dve pi pan' ete mahāpurisavitakkā
 va, tasmā dvīsu pi appamatto hutvā dānam dehi silam rakkhā“
 15 'ti tam ovaditvā sakatṭhānam eva gato.

T. a. p. S. āha:

19. Idam vatvāna Maghavā, devarājā Sujampati
 Vedeham anusāsetvā saggakāyam apakkamīti. 429.

Ta. apakkamīti pakkāmi, Sudhammādevasabbhāya nisinnam eva attānam
 20 daasesīti a.

Atha nam devagaṇo āha: „mahārāja na nūna⁷ paññāyittha,
 kuhim gat' atthā“ 'ti. „Mārisā Mithilāya Nimirāṇo ekā kam-
 khā uppajji, pañham kathetvā tam rājānam nikkamkham
 kātum gato⁸ 'mhīti“ evañ ca pana vatvā puna tam kāraṇam
 25 gāthāya kathetum āha:

20. Imam bhonto nisāmetha yāvant' ettha samāgatā
 dhammikānam manussānam vaṇṇam uccāvacaṃ bahum. 430.
 21. Yathā ayaṃ Nimirajā paṇḍito kusalatthiko
 rājā sabba-Videhānam adā dānam arindamo 431.

30 22. Tassa tam dadato dānam samkappo upapajjatha:
 dānam vā brahmacariyam vā katamaṃ su mahappalan ti. 432.

Ta. iman ti dhammikānam kalyāṇadhammānam manussānam mayā
 vuccamānam silavasena uccaṃ dānavasena avacaṃ bahum vaṇṇam nisāmetha,
 suṇāthā 'ti a., yathā ayan ti ayaṃ Nimirajā yathā⁹ ativiya paṇḍito ti.

¹ B^s guṇam. ² B^d -ve rate. ³ B^d mānavā. ⁴ C^k omit ti. ⁵ B^d sattā. ⁶ C^k
 add ti. ⁷ C^k nu, B^d nuna. ⁸ B^d katvā āgato. ⁹ C^k add paṇḍito.

Ito so aparihāpetvā rañño vaṇṇaṃ kathesi. Taṃ sutvā devatā¹ rājānaṃ daṭṭhukāma hutvā „mahārāja, amhākaṃ Nimirājā ācariyo, tass' ovāde ṭhatvā taṃ nissāya amhehi ayam dibbasampatti laddhā², daṭṭhukāma' amha, taṃ pakkosāpetvā amhe dassehi mahārājā“ 'ti vadiṃsu. Sakko „sādhū“ 'ti sampaticchitvā Mātaliṃ pakkosāpetvā „samma Mā- Vejayantarathaṃ yojetvā Mithilaṃ gantvā Nimirājānaṃ dibbayāne āropetvā ānehīti“ ā., so „sādhū“ 'ti sampaticchitvā rathaṃ yojetvā pāyāsi. Sakkassa pana devehi saddhiṃ kathentassa Mātaliṃ āṇāpentassa ca rathaṃ yojentassa ca manussagaṇānāya māso atikkanto. Iti Nimissa rañño puṇṇamāya uposathikassa pācīnasīhapañjaraṃ vivaritvā mahātale nisīditvā amaccagaṇaparivutassa silaṃ paccavekkhantassa pācīnalokadhātuto ugacchantena candamaṇḍalena saddhiṃ yeva so ratho paññāyi, manussā bhuttasāyamāsā gharadvāre nisīditvā sukhakathaṃ kathentā „ajja dve candā uggatā“ ti āhaṃsu, atha nesaṃ sallapantānaṃ ũeva ratho pākaṭo ahoṣi, mahājano „nāyama cando ratho“ ti vatvā kamena³ sindhavasahassee Mātalisamgāhake Vejayantarathe ca pākaṭe jāte „kassa nu kho imaṃ dibbayānaṃ āgacchatīti“ cintetvā „kassa aṇṇassa amhākaṃ rājā dhammiko, tassa Sakkena Ve-ratho pesito bhavissati amhākaṃ rañño va anucchaviko“ ti tuṭṭhahaṭṭhā g. āhaṃsu:

23. Abbhuto vata lokasmiṃ uppajji lomahaṃsano,
dibbo ratho pātur ahu Vedehassa yasassino ti. 433.

Ta. abbhuto ti abhūtapubbo⁴ acchariyo ti vā⁵ vimhayen' evaṃ⁶ āhaṃsu. 25

Tassa pana janassa kathentassa kathentass' eva Mā- vāta- vegenā āgantvā rathaṃ nivattetvā sihapañjarummāre pacchābhāgena⁷ ṭhapento ārohaṇasajjaṃ⁸ katvā ārohaṇatthāya⁹ rājānaṃ nimantesi.

¹ B^d devasaṃghā. ² B^d add ti mayāṃ. ³ B^d anuttamena. ⁵ C^k B^d abbhuta-.
⁵ B^d te. ⁶ B^d vimhayavaseneva. ⁷ B^d -gaṃ. ⁸ C^k -na-.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

24. Devaputto mahiddhiko Mātali devasārathi
nimantayittha rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahaṃ: 434.

25. Eh' imaṃ ratham āruyha rājasettha disampati,
5 devā dassanakāmā te Tāvatiṃsā saindakā,
saramānā hi te devā Sudhammāyaṃ samacchare ti. 435.

Ta. Mithilaggahaṃ ti Mithilāya paṭiṭṭhagehaṃ catūhi saṃgaha-
vatthūhi Mithilāya saṃgaṇhanakam¹, samacchare ti tath' evaṃ² guṇakathaṃ
kathentā nisinnā.

10 Rājā „adiṭṭhapubbaṃ devalokaṃ ca passissāmi, Mātaliṃ
ca me saṃgaho kato bhavissati, gacchissāmi” cintetvā ante-
puraṇā ca mahājanaṃ ca āmantetvā „ahaṃ nacirenāgamissāmi,
tumhe appamattā dānādīni puññāni karoṭhā” 'ti vatvā ratham
abhiruhi.

15 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

26. Tato [ca] rājā taramāno Vedeho Mithilaggaho
āsanā vuṭṭhahitvāna pamukho ratham āruhi. 436.

27. Abhirūḷhaṃ³ rathaṃ dibbaṃ Mātali etad abravi:
kena taṃ nemi maggena rājasettha disampati
20 yena vā pāpakamantā puññakammā ca⁴ ye narā ti. 437.

Ta. pamukho ti uttamo abhimukho vā, janassa piṭṭhiṃ datva ārūḷho ti
a., yena vā ti yena maggena gantvā yattha pāpakamantā vasanti taṃ⁵ ṭhānāni
sakkā daṭṭhun yena vā gantvā ye puññakammā narā te sakkā daṭṭhun ti, idaṃ
so Sakkena anāṇatto⁶ pi attano visesadassanatthaṃ⁷ āha.

25 Atha taṃ rājā „mayā dve pi ṭhānāni adiṭṭhapubbāni, dve
pi passissāmi” cintetvā āha:

28. Ubhayen' eva maṃ nehi Mātali devasārathi
yena vā pāpakamantā puññakammā ca ye narā ti. 438.

Tato Mā- „dve ekappahārena na sakkā dassetuṃ, pucchis-
30 sāmi naṃ” ti pucchanto puna gātham āha:

29. Kena taṃ paṭhamaṃ nemi rājasettha disampati
yena vā pāpakamantā puññakammā ca ye narā ti. 439.

¹ B^d -yaṃ saṅgāhakaṃ. ² B^d tameva, read: tav' evaṃ? ³ so all three MSS.
for -ruyha? ⁴ so all three MSS. ⁵ B^d tesāṃ. ⁶ C^k anāṇatto. ⁷ B^d dūtavi-.

Tato rājā „ahaṃ avassaṃ devalokaṃ gamissāmi, nirayaṃ
tāva passissāmīti“ cintetvā anantaraṃ gātham āha :

so. Niraye¹ tāva passāmi āvāse² pāpakammināṃ
ṭhānāni luddakammānaṃ dussilānaṃ ca yā gatīti. 440.

Ta. yā gat ti yā etesaṃ nippatti³ taṃ ca passāmi.

Ath' assa Vetaraṇiṃ tāva dassesi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

31. Dassesi Mātali rañño duggaṃ⁴ Vetaraṇiṃ nadim
kuthantiṃ⁵ khārasamyuttaṃ tattaṃ aggisikhūpaman ti. 441.

Ta. Vetaraṇiṃ ti bhi. Mā- rañño kathaṃ sutvā nirayābhimukhaṃ rathaṃ 10
posetvā paṭhamāṃ kammaṇṇāyena utunā samuṭṭhitaṃ Vetaraṇiṃ dassesi, tatha
nirayapālā jalitāni asisattitomarabbindivālamuggarādīni āvudhāni gaheṭvā nera-
yikasatte paharanti vijjhanti pothenti⁶, te taṃ dukkhaṃ asahantā Vetaraṇiṃ
patanti, sā upari bhindivālapamāṇāhi kaṇṭakāhi vettalatāhi sañchannā, te tatha
bahūni vassasahasāni pajjalitesu khuradhārātikhiṇesu kaṇṭakesu⁷ khaṇḍā- 15
khaṇḍikā honti, tesam heṭṭhā tālappamāṇāni jalitaayasulāni utṭhahanti, nera-
yikasattā bahuuddhānaṃ⁸ vitānāmetvā vettalatāhi galitvā sūlesu patitvā vini-
viddhasarirā⁹, sūlesu āvutamaccā viya ciraṃ paccanti, sūlāni pi jalanti, nera-
yikasattāpi pejalanti¹⁰, sūlānaṃ pana heṭṭhā udakapiṭṭhe pajjalitāni khuradhā-
rātikhiṇāni ayopokkharapattāni¹¹, te sūlehi galitvā pokkharapattesu patitvā ciraṃ 20
chedanadukkhāṃ anubhavanti, tato khārodake patanti, udakaṃ jalati, sattā
jalanti, dhūmo utṭhahati¹², udakassa pana heṭṭhā nadītaṃ khuradhārāhi sañ-
channaṃ, te heṭṭhā nu kho kīdisaṃ ti udake nimumjītvā khuradhārāsu khaṇḍā-
khaṇḍikā honti, te taṃ mahādukkhāṃ adhivāsetuṃ asakkontā mahantaṃ bhera-
varavaṃ ravantā vicaranti, kadāci anusotaṃ vuyhanti kadāci paṭisotaṃ, aha ne 25
tīre ṭhitā nirayapālā ususattitomarādīni¹³ khipitvā macche viya vijjhanti, te
dukkhavedanāmetvā mahāraṃravanti, aha pajjalitehi ayabalisehi uddharitvā
parikaḍḍhantā jalitaayapaṭhavīyaṃ nipaḍḍāpetvā mukhe tattaṃ ayogulaṃ pakkhīpanti.

Iti rājā Vetaraṇiṃ mahādukkhapiṭṭe satte disvā bhīta-
tasito „kin nāṃ' ime sattā pāpam akaṃsū“ 'ti Mātaliṃ pucchi, 30
so pi vyākāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

32. Nimi have Mātaliṃ ajjhabhāsatha
disvā janaṃ patamaṇaṃ vidugge,

¹ Bds -yaṃ. ² Bds -saṃ. ³ Bd nippatti, Ck nipati. ⁴ Bd dukkhaṃ. ⁵ so C, Ck ka-, Bd kudhitāṃ. ⁶ Bd vibedhenti. ⁷ Cks tekaṇ-. ⁸ Bd omits bahu. ⁹ Bd omits vini. ¹⁰ Cks omit pa-. ¹¹ Bd adds honti. ¹² Cks -hiti. ¹³ Cs -dīhi.

- bhayam hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kim akāmsu pāpaṃ
 ye 'me janā Vetaraṇiṃ patanti. 442.
- 5 33. Tassa puṭṭho vyākāsi¹ Mātali devasārathi,
 vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 443.
34. Ye dubbale balavanto jīvaloke²
 hīmsanti³ rosentī supāpadhammā
 te luddakammā pasavetvā⁴ pāpaṃ
 10 te 'me janā Vetaraṇiṃ patantīti. 444.

Ta. vindatīti ahaṃ attano anissaro hutvā bhayasantako⁵ viya jāto,
 disvā ti patamānaṃ disvā, jānaṃ ti bhī. so Mā- sayam jānanto tassa ajānato
 akkhāsi, dubbale ti sarīrabalabhogabalaṇṇābalarahite, balavanto ti tohi
 balehi samannāgatā, hīmsantīti⁶ pāpābhārādīhi kilamenti, rosentīti nā-
 15 nappakārehi akkosanti ghaṇenti, pasavetvā ti janetvā katvā.

Evam Mātali 'ssa pañhaṃ vyākāritvā raññā Vetaraṇiniraye
 diṭṭhe taṃ padesaṃ antaradhāpetvā purato rathaṃ pesetvā
 sunakhādīhi khādanaṭṭhānaṃ dassetvā taṃ disvā bhītena raññā
 pañhe⁷ puṭṭho vyākāsi.

- 20 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:
 35. Sāmā ca soṇā sabalā ca gijjhā
 kākolasāṅghā ca adenti bheravā,
 bhayam hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 25 ime nu maccā kim akāmsu pāpaṃ
 yay-ime jane kākolā⁸ adenti. 445.
36. Tassa puṭṭho vyākāsi⁹ Mātali devasārathi,
 vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 446.
37. Ye kec' ime maccharino kadariyā
 30 paribhāsakā samaṇabrāhmaṇānaṃ
 hīmsanti¹⁰ rosentī supāpadhammā
 te luddakammā pasavetvā¹ pāpaṃ
 tay-ime jane kākolā¹¹ adentīti. 447.

¹ read: viyā-. ² so all three MSS. for va loko? ³ Cks -senti. ⁴ Bđ pasave-
 tvāna, read: -tvā. ⁵ Cks bhassantako. ⁶ Cks -sent-. ⁷ C^s -ena, Bds -am. ⁸
 Cks yayimam janam kākolā, Bđ ye me jane kākolasāṅghā. ⁹ read: viyākāsi.
¹⁰ Cks -senti. ¹¹ Cks tayimam janam kākolā, Bđ te me jane kākolasāṅghā.

Tato paresu pi pañhesu vyākaraṇesu ca es' eva nayo. Ta. sāmā ti ratta-
vaṇṇā, soṇā ti sunakkhā, sabalā cā 'ti kabaraṇṇā ca setakālapitavaṇṇā ti,
evaṃ pañcavaṇṇehi¹ sunakhe dasseti, te kira mahābatthippamāṇā jalitāya aya-
paṭhaviyā nerayikasatte mige viya anubandhitvā piṇḍikamaṃsesu ḍasitvā tesam
tigāvutappamāṇam sarīram jalitapaṭhaviyam pātetvā mahāraṇam ravantānam 5
dvihi purimāpādehi uram akkamitvā aṭṭhim eva sesentā maṃsam luñcivā luñ-
civā khādanti, giĵjhā ti mahantā bhaṇḍasakaṭappamāṇā lohatuṇḍagiĵjhā, te
tesam kaṇayasadihehi² tuṇḍehi aṭṭhīni bhinditvā aṭṭhimīñjam khādanti, kākolā-
saṃghā ti lohatuṇḍā³ kākagaṇā, te atibhayānakā ditṭhaditṭhe khādanti, yayi
mam⁴ janam ti yam⁵ imam janam⁶ kākolā khādanti ime nu kin nāma pāpa- 10
kammaṃ akamsū 'ti pucchati, maccharino ti aññesaṃ adāyakā, kadariyā-
ti pare dente⁷ paṭisedhakā thaddhammaccharino, samaṇabrāhmaṇānaṃ tā
samitabāhitapāpānaṃ.

38. Sajotibhūtā paṭhaviṃ kamanti,
tattehi khandhehi ca pothayanti, 15
bhayaṃ⁸ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akamsu pāpaṃ
ye 'me janā khandhahatā sayanti. 448.
39. Tassa puttḥo vyākāsi Mātali devasārathi, 20
vipākam pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 449.
40. Ye jīvalokasmiṃ supāpadhammino
naraṃ ca nārīṃ ca apāpadhammaṃ
himsanti rosentī supāpadhammā
te luddakammā pasavetvā pāpaṃ 25
te 'me janā khandhahatā sayantīti. 450.

Ta. sajotibhūtā ti pajjalitasarīrā, paṭhaviṃ ti pajjalitanavayojana-
bahalaṃ ayapaṭhaviṃ, kamantīti akkamanti, khandhehi ca pothayantīti
nirayapālehi anubandhitvā tālappamānehi jalitayakkhandhehi jaṃghāsū⁹ paba-
ritvā patitā¹⁰, teh' eva khandhehi pothayanti cupṇavicupṇaṃ karonti, supāpa- 30
dhammino ti attanā suṭṭhu pāpadhammā hutvā, apāpadhammaṃ ti silā-
cārādisampannaṃ niraparādham vā.

41. Aṅgārakāsūṃ apare phunanti¹¹
narā rudantā paridaḍḍhagattā,

¹ Bđ -vaṇṇe. ² Bđ kattariyasadi-. ³ Cks -a. ⁴ so Cks; Bđ yamimaṃ. ⁵
Cks yā. ⁶ Bđ adds ye ime nerayikasatte. ⁷ so Cks; Bđ paresaṃ dente pi. ⁸
Cks bhayā. ⁹ Bđ -ādisu. ¹⁰ so Cks for pātītā? Bđ pātetvā. ¹¹ Ck tunanti,
C^s thunanti.

- bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kim akāmsu pāpaṃ
 ye 'me janā aṅgāraṃ phunanti'¹. 451.
- 5 43. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 452.
44. Ye keci pūgāyatanassa² hetu
 sakkhīṃ karitvā iṇaṃ³ jāpayanti
 te jāpayitvā janataṃ janinda
 10 te luddakammā pasavetva⁴ pāpaṃ
 te 'me janā aṅgārakāsuṃ⁵ phunantīti⁶. 453.

Ta. aṅgārakāsuṃ ti samma Mātali ke nāṃ' ete apare vajaṃ apavi-
 santiyo gāvo viya samparivāretvā nīrayapālehi jalitāvudhehi koṭṭhiyamānā aṅ-
 gārakāsuṃ papatanti, tatra ca nesaṃ yāvakaṭṭippamāṇā⁷ nīmuggānaṃ mahatīhi aya-
 15 parchīhi ādāya uparī aṅgāre⁸ okiranti, atha te aṅgāre paṭṭicchitum asakkontā rodantā
 daḍḍhagattā phunanti vīdhunanti⁹, kammabalena vā attanā va¹⁰ attano sīse
 aṅgāre phunanti¹¹ okirantīti a., pūgāyatanassa¹² 'ti okāse sati dānaṃ vā
 dassāma pūjāṃ vā pavattessāma vihāraṃ vā karissāma saṃkaḍḍhitvā ṭhapitassa
 pūgasantakassa dhanassa hetu, jāpayantīti taṃ dhanāṃ yathāruclīṃ khādītva
 20 gaṇajetṭhakānaṃ lañcaṃ datvā asukaṭṭhāne ettakaṃ vayakaraṇaṃ kataṃ¹³ asu-
 kaṭṭhāne amhehi ettakaṃ dinnā ti kūṭasakkhīṃ datvā¹⁴ taṃ iṇaṃ jāpayanti¹⁵
 vināsenti.

44. Sajotibhūtā jalitā padittā
 padissatī mahatī lohakumbhī,
 25 bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kim akāmsu pāpaṃ
 ye 'me janā [avaṃsīrā] lohakumbhīṃ patanti. 454.
45. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 30 vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 455.
46. Ye silavaṃ¹⁶ samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vā
 hiṃsanti¹⁷ rosentī supāpadhammino
 te luddakammā pasavetvā pāpaṃ
 te 'me janā [avaṃsīrā] lohakumbhīṃ patantīti. 456.

¹ C^k punanti. ² B^d -dhanassa. ³ C^k iṇa. ⁴ C^k -tvā, B^d -tvana. ⁵ so B^d; C^k aṅgāraṃ. ⁶ C^k pu-. ⁷ so B^d; C^k kathito, C^s kaṭṭitā? ⁸ C^k -rehi. ⁹ B^d vīdhunanti. ¹⁰ C^k attānāma, B^d attano. ¹¹ C^k pu-. ¹² B^d -yadha-. ¹³ B^d etthakaṃ kassaci kassaṃ vā upakaraṇaṃ kataṃ. ¹⁴ B^d karitvā. ¹⁵ C^k chā-.
¹⁶ B^d -vantaṃ. ¹⁷ C^k -senti.

Ta. padittā ti ādittā, mahatīti pabbatappamāṇā kappena saṅghitalo-
harasapunnā, avamstrā ti bhayānekehi nirayapālehi uddhapāde¹ adhosire katvā
khipiyamānā² taṃ kumbhīm patanti, silavan ti silavantam ācāraguṇasampannam.

47. Luñcanti³ gīvaṃ atha veṭṭhayitvā⁴
uṇhodakasmīm pakiledayitvā, 5
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārati:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā luttasirā sayanti. 457.
48. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi, 10
vipākam pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 458.
49. Ye jīvalokasmīm supāpadhammino
pakkhī gahetvāna viheṭṭhayanti
te heṭṭhayitvā janastaṃ janinda
te luddakammā paavetvā pāpaṃ 15
te 'me janā luttasirā sayantīti. 459.

Ta. luñcanti⁵ uppāṇenti, atha veṭṭhayitvā⁶ ti jalitalohayottehi
adhomukhaṃ veṭṭevā uṇhodakasmīm ti kappena saṅghitalohaudakasmīm,
pakiledayitvā⁷ ti temetvā khipitvā, i. v. h.: samma Mātali yesaṃ ime nira-
yapālā jalitalohayottehi gīvaṃ veṭṭevā tigāvutappamāṇaṃ sarīraṃ oṇametvā⁸ 20
taṃ gīvaṃ samparivattakam luñcivā jalitaayadaṇḍakehi ādāya etasmīm jalita-
lobakumbhinraye pakkhipitvā tuṭṭhahaṭṭhā honti, tāya ca gīvāya luttāya itaresaṃ
puna sīsena saddhīm gīvaṃ uppajjati yeva kin nām' ete kammaṃ kariṃsu, etehi
me disvā bhayaṃ uppajjati, pakkhī--ṭhayantīti mahārāja ye lokasmīm
sakuṇe gahetvā pakkhe luñcivā gīvaṃ luñcivā jīvitakkhayaṃ pāpetvā khādanti 25
vā vikkiṇanti vā te ime luddā idha luttasirā sayantīti⁹.

50. Pahūtatoyā anikbhātakulā
nadī ayaṃ sandati suppatitthā¹⁰,
ghammābhitattā manujā pivanti
pivataṃ ca tesam bhusam¹¹ hoti pāni¹². 460. 30
51. Bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
pivataṃ ca tesam bhusam¹³ hoti pāni¹⁴. 461.

¹ Ck -dehi. ² Ck^s khipa-. ³ Ck^s -enti. ⁴ Bđ vihedhayitvā. ⁵ Ck^s luñce-. ⁶
Bđ vihedha-. ⁷ Bđ patilatayitvā. ⁸ Bđ oṇametvā. ⁹ Ck^s pananti. ¹⁰ Ck^s
sūpa-. ¹¹ Bđ bhūsam, C^s bhusa. ¹² Ck^s pāni, Bđ^s pāni. ¹³ Ck^s bhusa, Bđ
bhūsam. ¹⁴ Bđ pāni.

52. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhāss' ajānato: 462.
53. Ye suddhadhaññaṃ palāpena missaṃ
asuddhakammā kayino dadanti
5 ghammābhitattānaṃ pipāsītānaṃ
pivataṃ ca tesam bhusaṃ¹ hoti pānīti. 463.

Ta. anikhātakūlā ti agambhīratīrā, suppatitthā ti sobhanehi titthehi upetā, bhusaṃ hotīti vihībhusaṃ sampajjati, pānīti pānīyaṃ tasmīn kira padese pahūtasallā ramaṇīyā nadī sandati, nerayikasattā aggsantāpena² tattā
10 pipāsaṃ dhāretuṃ asakkontā bāhā paggayha jalitalohapathavim maddantā³ taṃ nadīm otaranti, taṃ khaṇaṃ yeva tīraṇi pajjalanti pānīyaṃ bhusapalāpabhāvaṃ āpajjītvā pajjalati, te pipāsaṃ dhāretuṃ asakkontā taṃ jalitāṃ bhusapalāpaṃ kbādanti, taṃ tesam sakalasarīraṃ jhāpentaṃ⁴ adbhohāgena nikkhamati⁵, te dukkhaṃ addivāsetuṃ asakkontā bāhā paggayha, dhaññaṃ ti vihlādisattavidha-
15 parisuddhadhaññaṃ, palāpena⁶ missaṃ ti palāpena⁶ vā bhuseṇa vā vālitkamattikādīhi vā missakam katvā, asuddhakammā ti killīṭṭhakāyavacīmano-kammā, kayino ti suddhaṃ dassāma⁷ 'ti kayikassa hatthato mūlaṃ gahetvā tathārūpaṃ asuddhaṃ dadanti.

54. Usūhi sattīhi ca tomarehi⁷
20 dubhayāni passāni tudanti kandatam⁸,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akamsu pāpaṃ
ye 'me janā sattihatā sayanti. 464.
- 25 55. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam pāpakammānam jānam akkhāss' ajānato: 465.
56. Ye jīvalokasmiṃ asādhukammino
adinnam ādāya karonti jīvikam
dhaññaṃ dhanam rajatam jātarūpaṃ⁹
30 ajeḷakaṃ cāpi¹⁰ pasuṃ mahīsaṃ¹¹
te luddakammā pasavetva¹² pāpaṃ
te 'me janā sattihatā sayantīti. 466.

Ta. dubhayānīti ubhayāni, tudantīti vijjhanti, kandatan ti kandatānaṃ, pbarusā nirayapālā araṇṇe luddā migam vīya samparivāretvā usuādīhi

¹ Cks bhusa, Bđ bhūsaṃ. ² Cks -pe. ³ Bđ akkamantā, Bs kāmaddantā, Cs meddantā. ⁴ Bđ -etvā. ⁵ Cks -mīti. ⁶ Bds -sena. ⁷ Bđ adds ca. ⁸ Bđ kaṇḍakā. ⁹ Bđ pañca. ¹⁰ Cks -kaṃ vāpi. ¹¹ Bđ pahīsaṃ, Bs mahīsaṃ, Ck catussaṃ? Cs manussaṃ. ¹² Bđ -tvāna.

nānāvudhehi dve passāni tudanti, sarīraṃ chiddāvachiddaṃ purāṇapaṇṇaṃ viya
khāyati, adīnaṃ mādāyā 'ti parasantakaṃ 'saviññāṇakāvīññākaṃ sandhicchedā-
dīhi c' eva vañcanaṃ ca gahevā jīvikāṃ kappenti.

57. Gīvāya baddhā kissa¹ ime pun' eke,
aññe vikattā bilakatā pun' eke², 5
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā bilakatā³ sayanti. 467.
58. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi, 10
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 468.
59. Orabbhikā sūkarikā⁴ ca macchikā (V $\frac{270}{3}$)
pasuṃ mahisaṃ ca ajeḷakaṃ⁵ ca
hantvāna sūnesu pasārayiṃsu,
te luddakammā pasavetva pāpaṃ 15
te 'me janā bilakatā² sayantīti. 469.

Ta. gīvāya baddhā ti mahantehi jalītalohayottehi gīvāyaṃ bandhītvā
kaḍḍhitvā ayapaṭhaviyaṃ pāte tvā nānāvudhedi koṭṭhiyamāne⁶ disvā pucchati,
aññe vikattā⁷ ti aññe paṇa te khaṇḍākhāṇḍikāṃ chinnā, bilakatā³ ti aññe
jalītesu ayaphalakesu⁸ ṭhapetvā maṃsaṃ viya potthantiyā koṭṭhetvā⁹ puñjakatā¹⁰ 20
butvā sayanti, macchikā ti macchaghātakā, pasuṃ ti gāvīṃ, sūnesu - - ti
maṃsaṃ vikkīḷitvā jīvikakappanattaṃ¹¹ sūnāpaṇesu ṭhapesuṃ.

60. Rahado ayaṃ muttakarīsapūro
duggandharūpo asuciṃ pūti¹² vāyati, 25
khudāparetā manujā adenti,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā muttakarīsabhakkhā. 470. 30
61. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 471.
62. Ye kec' ime kāraṇikā¹³ virosakā
paresaṃ himsāya sadā nivīṭṭhā

¹ read: kiss'. ² Cks bila-, Bd vikaṇḍāpīlakatā sayanti. ³ Cks bī-. ⁴ Bd su-
⁵ Cks -kā. ⁶ Bd koṭṭi-, B' koṭṭi-. ⁷ Bd vikaṇḍā. ⁸ Ck saphali-, B' ayabila.
⁹ Bds koṭṭe-. ¹⁰ Bd puñca-. ¹¹ Cks jīvitāṃ-. ¹² so C; Ck asuciṃputi, Bd asuci-
puti; read: asuciṃ pi? ¹³ Cks kāru-.

te luddakammā pasavetva pāpaṃ
mittadduno mīḥam adenti bālā ti. 472.

Ta. khudā - - adenti e te nerayikasattā chātakena puṭṭhā¹ khudaṃ
sahitum asakkontā pakkatṭhitam dhūmayantaṃ jalantaṃ kappena saṅṭhitaṃ
5 purāṇamīḥam piṇḍam piṇḍam katvā khādanti, kāraṇikā² ti kāraṇakarakā³.
virosakā ti mittasuhajjānam pi viheṭṭhakā, mittadduno ti etesaṃ yeva gehe
khādītva bhūñjitvā mano trāsāyitvā⁴ paññattāsane 'sayitvā puna vā pabāraka-
hāpaṇaṃ⁵ nāma āharāpentī lañcaṃ gaṇṭanti te mittadūbhikā bālā evarūpaṃ⁶
mīḥam khādanti mahārājā⁷ 'ti.

- 10 63. Rahado ayaṃ lohitapubbapūro
 duggandharūpo asuciṃ pūti⁷ vāyati,
 ghammābhitattā manuḍā pivanti,
 bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
15 ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
 ye 'me janā lohitapubbabhakkhā. 473.
 64. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 vipākam pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 474.
 65. Ye mātaraṃ vā pitaraṃ va loke⁸
20 pārājikā⁹ arahante¹⁰ hananti
 te luddakammā pasavetva pāpaṃ
 te 'me janā lohitapubbabhakkhā ti. 475.

Ta. pārājikā¹¹ ti jarājīṇe¹² mātāpitaro ghātetvā¹³ gihibhāve yeva pārā-
jikaṃ¹⁴ pattā, arahante ti pūjāvisesassa anucchavike, hanantīti dukkara-
25 kārike mātāpitaro mārenti, apī ca arahante ti padena Buddhasāvake pi saṃ-
gaṇṭha' eva, aparasmim pi Ussadantraye nīrayapālā nerayikānaṃ tālappamaṇa
jalitaayabalisena jivhā¹⁵ vijjhītva ākaḍḍhitvā te satte jalitalohapaṭṭhaviyaṃ
pātetvā usabhammaṃ viya pattharitvā saṃkusatena hananti, te thale khitta-
maechā viya phandanti taṃ ca dukkhaṃ sahitum asakkontā mukhena kheḷaṃ
30 muñcanti¹⁶, tasmim rājā Mātalinā dassite¹⁷ āha:

66. Jivhaṃ ca passa balisena viddhaṃ
 vihataṃ yathā saṃkusatena cammaṃ,

¹ C^{ks} puṭṭhā. ² all three MSS. kāru-. ³ B^d ti paresaṃ dukkhakāraṇā. ⁴ so C^{ks}; B^d omits m. tr. ⁵ so C^k; C^s -ḥun, B^d puna māsakahāpanaṃ. ⁶ C^{ks} -pā. ⁷ C^k asucipūti, B^d asuciputi. ⁸ C^{ks} pitaraṃ vā jivaloke, B^d mātaraṃ pitaraṃ pi vā jivaloke, B^s mātari pitari vā jivaloke. ⁹ C^{ks} parājikaṃ. ¹⁰ C^{ks} add vā. ¹¹ C^{ks} parājikā. ¹² C^{ks} parājitā. ¹³ B^d ghāte. ¹⁴ C^{ks} parājikaṃ, B^d parājika. ¹⁵ B^d -aṃ. ¹⁶ C^{ks} -enti ¹⁷ read: tasmim M. d. rājā? B^d has tasmā mātalinā rājā dassento.

- phandanti macchā va thalami khittā
muñcanti khelaṃ rudamānā kim ete¹. 476.
67. Bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akaṃsu pāpaṃ
ye 'me janā vaṃkaghastā sayanti. 477. 5
68. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 478.
69. Ye keci santhānagatā² manussā
agghena agghaṃ kayāṃ hāpayanti
kūṭena kūṭaṃ dhanalobhahetu
channaṃ yathā vāricaraṃ vadhāya 479. 10
70. Na hi kūṭakārissa bhavanti tāṇā
sakehi kammehi purakkhatassa
te luddakammā pasavetva pāpaṃ
te 'me janā vaṃkaghastā sayantīti. 480. 15

Ta. kimete ti kimkāraṇā ete, vaṃkaghastā ti gilītaballā, santhānagatā³ ti santhānamariyādaṃ gatā, agghānakatṭhāne⁴ (hīta ti a, agghena agghan ti taṃ taṃ agghaṃ lañcaṃ gahetvā batthiassādīnaṃ vā jātarūparajātādīnaṃ vā tesāṃ tesāṃ saviññāpakānaṃ aviññāpakānaṃ agghaṃ hāpentī kayā ti⁵ taṃ hāpentā kayikānaṃ kayāṃ⁶ sate dātabbe paṇṇāsaṃ dāpentī itaraṃ paṇṇāsaṃ tehi saddhīm vibhajtvā gaṇhanti, kūṭena kūṭaṃ ti tulākūṭādisu taṃ taṃ kūṭaṃ, dhanalobhahetū 'ti dhanamhi lobhena etaṃ kūṭakammaṃ karonti, channaṃ--yā 'ti taṃ pana kammaṃ karontā madhura-vācāya tatbhākatabhāvaṃ⁷ paṭicchannaṃ katvā taṃ vadhenti yathā vāricaraṃ macchaṃ vadhāya upagacchantā ballāsaṃ āmisaṃ paṭicchannaṃ katvā taṃ kammaṃ karonti, na hi kūṭakārīkassā 'ti paṭicchannaṃ mama kammaṃ na taṃ keci jānātīti maññamānassāpi hi kūṭakārīssa tāṇā nāma na honti, na so tehi kammehi purakkhato patīṭṭhaṃ⁸ labhati. 25

71. Nariyo⁹ imā samparibhinnagattā
paggayha kandanti bhujō dujaccā¹⁰
sammakkhitā lohītapubbalitā
gāvo yathā āghātane vikattā¹¹
tā bhūmibhāgasmiṃ sadā nikhātā
khandhātivattanti sajotibhūtā. 481. 35

¹ so all three MSS. ² Cks santāna-, Bds sandhāna-. ³ so Cks; Bds sandhāna-

⁴ Bds agghāpaniya-, Bs agghāpana-. ⁵ Cks omit kayanti. ⁶ Cks ayaṃ. ⁷ Bds cāthāgata-. ⁸ Ck' ṭṭhānaṃ. ⁹ Bds nā-. ¹⁰ Cks bhujorūjaccā, Bds bhujedujaccā.

¹¹ Bds vikantā.

73. Bhayaṃ hi maṃ vindati sūtā disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
imā nu nariyo¹ kim akaṃsu pāpam
yā bhūmibhāgasmim sadā nikhātā
5 khandhātivattanti sajotibhūtā. 482.
73. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajanato: 483.
74. Kolīniyāyo² idha jīvaloke
asuddhakammā asataṃ acāruṃ,
10 tā dittarūpā³ pati⁴ vippahāya
aññaṃ acāruṃ ratikhiḍḍahetu,
tā jīvalokasmim ramāpayitvā
khandhātivattanti sajotibhūtā ti. 484.

Ta. nariyo¹ ti nāriyo, samparibhinnagattā ti suṭṭhu samantato
15 paribhinnagattā jīṇṇasarirā², dujaccā³ ti dujjītikā virūpā jegucchā, vikattā⁷
ti chinnaśāsā gāvo viya pubbalohitalittā hutvā, sadā nikhātā ti nīccaṃ jalita-
paṭhaviyaṃ kaṭimattaṃ pavisitvā nikhanitvā ṭhapitā viya ṭhitā, khandhāti-
vattantīti samma Mā- nāriyo ete pabbatakhandhā atikkamanti, tāsāṃ kira
evaṃ kaṭippamānaṃ pavisitvā ṭhapitakāle puratthimāya disāya jalito ayapabbato
20 samuṭṭhahitvā asanī viya viravanto āgantvā sariraṃ saṅhakaraṇiyaṃ⁸ viya piṇ-
santo gacchati, tasmim ativattitvā pacchimapasse ṭhite puna tāsāṃ sariraṃ
pātubhavati, tā dukkhaṃ adhivāsetuṃ asakkontiyo bāhā paggayha sandanti,
sesadisāsu uṭṭhitapabbatesu pi es' eva nayo, dve pabbatā samuṭṭhāya uechugha-
ṭṭikam⁹ viya piḷenti, lohitaṃ pakkatṭhitam¹⁰ sandati, kadāci tayo kadāci cattāro
25 pabbatā uṭṭhāya tāsāṃ sariraṃ piḷenti, tenāha khandhātivattantīti, kolīni-
yāyo¹¹ ti kule patiṭṭhitā kuladhītaro, asataṃ acāruṃ ti asaṇṇātakammaṃ ka-
riṃsu, dittarūpā¹² ti saṅharūpā¹³ dhuttajātikā hutvā, pati vippahāyā¹⁴ ti
attano patiṃ jahitvā, acāruṃ ti¹⁴ agamaṃsu, ratikhiḍḍahetū¹⁵ ti kāmara-
tihetu c' eva kiḷāhetu ca, ramāpayitvā ti parapuriṣehi saddhīm attano cittaṃ
30 ramāpetvā idha uppannā¹⁶. ath' etāsāṃ sariraṃ ime khandhātivattantī sajotibhūtā ti.

75. Pāde gahetvā kissa¹⁶ ime pun' eke
avaṃsirā Narake pātayanti,
bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:

¹ Bā nā-. ² Ck^o kolī-, Bā kolittiyāyo. ³ Bā^s titta-. ⁴ so all three MSS. for patiṃ? ⁵ Ck^o jinna-, C^s pinna-, Bā omits gattā jīṇṇa. ⁶ Ck^o ruja-, C^s rūja-.
⁷ Bā vikantā. ⁸ Bā^s -niyaṃ, Ck^o -ṇī. ⁹ so all three MSS. for -kā? ¹⁰ Bā^s
pakkuṭṭhi-. ¹¹ Ck^o kolī-, Bā kolittiyō. ¹² Bā tītha-. ¹³ Bā sāhassa-, B^s suṭṭhu-.
¹⁴ Bā adds añṇapurisaṃ. ¹⁵ Bā uppannā. ¹⁶ read: kiss'.

- ime nu maccā kiṃ akāmsu pāpaṃ
 ye 'me janā [avaṃsirā] Narake pātayanti. 485.
76. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
 vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 486.
77. Ye jīvalokasmiṃ asādhukammino 5
 parassa dārāni atikkamanti
 te tādisā uttamabhaṇḍathenā
 te 'me janā [avaṃsirā] Narake pātayanti. 487.
78. Te vassapūgāni bahūni tattha 10
 Niraye dukkhaṃ vedanaṃ vediyanti¹,
 na hi pāpakārissa bhavanti tāṇā
 sakehi kammehi purakkhatassa,
 te luddakammā pasavetva pāpaṃ
 te 'me janā [avaṃsirā] Narake pātayantīti. 488.

Ta. Narake ti jalitaṅgārapuṇṇamahāāvāṭe, te kira vajjaṃ apavisaṅtiyo 15
 gāvo viya nīrayapālehi nānāvudhāni gahetvā vijjhiyamānā pothiyamānā yadā taṃ
 nagaraṃ upagacchanti aṭha te nīrayapālā uddhapāde katvā tattha khīpanti, evaṃ
 pātiyamāne disvā pucchanto evaṃ ā, uttamabhaṇḍathenā ti manussehi
 piyāyitassa varabhaṇḍassa thenakā.

Evaṃ ca pana vatvā Mātali saṃgāhako taṃ pi Nīrayaṃ 20
 antarādhāpetvā rathaṃ purato pesetvā micchādīṭṭhikānaṃ
 paccananīrayaṃ dassesi, puṭṭho c' assa vyākāsi:

79. Uccāvacā 'me vividhā upakkamā
 nīrayesu dissanti sughorarūpā, 25
 bhayaṃ hi maṃ vindati sūta disvā,
 pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
 ime nu maccā kiṃ akāmsu pāpaṃ
 ye 'me janā adhimattā dukkhā tībā²
 kharā kaṭukā³ vedanā vediyanti¹. 489. 30
80. Tassā puṭṭho vyākāsi Mātehi devasārathi,
 vipākāṃ pāpakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 490.
81. Ye jīvalokasmiṃ supāpadīṭṭhino
 vissāsakammāni karonti mohā
 paraṇ ca dīṭṭhīsu samādapenti 35

¹ C* B^d veda-. ² read: mahā dukkhā for d. t. ? ³ read: kaṭukā kharā?

te pāpadiṭṭhīsu pasavetva pāpaṃ
te 'me janā adhimattā dukkhā tibbā
kharā kaṭukā vedanā vediyantīti. 491.

Ta uccāvacaṃe ti uccāvacaṃ ime, khuddakā¹ ca mahantā cā 'ti a.
6 upakkamā ti kārāṇā payogā², supāpadiṭṭhīno ti n' atthi dinnan ti ādi-
kāya³ dasavattukāya micchādiṭṭhīyā suṭṭhu pāpadiṭṭhīno⁴, viśśāekammā-
nīti tāya diṭṭhīyā viśśāseṇa taṃ niśśitā hutvā nānāvīdhāni pāpakammāni karonti,
te me ti te ime janā evarūpaṃ dukkhaṃ anubhavanti Mātali⁵ rañño micchā-
diṭṭhīkānaṃ paccananirayaṃ⁶ ācikkhī.

10 Devaloke pi devatā⁷ rañño āgamaṇaṃ olokayamānā Su-
dhammāya sannisīdiṃsu yeva. Sakko „kin nu kho Mātali
cirāyatīti“ upadhārento taṃ kārāṇaṃ ṇatvā „Mā- dūtavisesaṃ
dassetuṃ 'mahārāja asukakammaṃ katvā asukaniraye nāma
paccantīti' niraye dassento carati, Nimirāñño pana āyūṃ khī-
15 yetha, na nirayadassanassa pariyantaṃ gaccheyyā“ 'ti ekaṃ
mahājavamaṃ devaputtaṃ pesesi: „sīghaṃ rājānaṃ gahetvā āgac-
chatū 'ti Mātaliṣṣa vadehīti“. So javena gantvā ārocesi.
Mā- tassa vacanaṃ sutvā „na sakkā cirāyitun“ ti rañño
ekappahāren' eva catūsu disāsu bahuniraye dassetvā g. ā.:

20 29. Vīditāni te mahārāja āvāsaṃ pāpakammaṇaṃ
ṭhānāni luddakammaṇaṃ dussīlānaṃ ca yā gati,
uyyāhi dāni rājasi⁸ devarājassa santike ti. 492.

T. a.: mahārāja imaṃ⁹ pāpakammānaṃ sattānaṃ āvāsaṃ diāvā ludda-
kammaṇaṃ ṭhānāni tayā vīditāni dussīlānaṃ ca yā gati yā nipphatti sāpi te
25 vīditā, idāni devarājassa santike dibbasampattīnaṃ dassanattaṃ uyyāhi gaccha
mahārājā 'ti āha. Niraya khaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ.

Evaṃ ca pana vatvā¹⁰ Mā- devalokābhimukhaṃ¹¹ rathaṃ
pesesi. Rājā Devalokaṃ gacchanto dvādasayojanikaṃ maṇi-
mayakañcanaṭhūpikaṃ¹² sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ uyyāna-

¹ Ck ladda-, C² ludda-. ² B² karaṇappa-. ³ Ck² ādi. ⁴ B² pāpadhammino.
⁵ Ck² omit mātali. ⁶ B² pacana-. ⁷ B² devaparisa. ⁸ B² rājasi, C² rājisi.
⁹ B² idam. ¹⁰ Ck² evaṃ vatvā pana, C² evaṃ vatvā ca pana. ¹¹ B² -kho. ¹²
B² -mayam pañcathū-.

pokkharāṇisampannaṃ kapparukkhaparivutaṃ Biraṇiyā deva-
dhītāya ākāsaṭṭhakavimānaṃ disvā taṃ ca devadhītaṃ anto-
kūṭāgāre sayanapitṭhe nisinnaṃ accharāsaḥassaparivutaṃ maṇi-
sīhapaṇjaraṃ vivarivā olokeṇtiṃ disvā Mātaliṃ pucchanto
g. ā., itaro pi 'ssa vyākāsi:

53. Pañcaṭṭhūpanāṃ dissat' idaṃ vimānaṃ,
mālāpilandhā sayanassa majjhe
tattḥ' acchati¹ nārī mahānubhāvā
uccāvacaṃ iddhiṃ² vikubbamānā³. 493.
54. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayaṃ nu nārī kim akāsi sādhuṃ,
sā modati saggapattā vimāne. 494. 10
55. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākāṃ puñṇakammaṇāṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 495. 15
56. Yadi te sutā Biraṇī jīvaloke
āmāyadāsī ahu brāhmaṇassa,
sā pattakālaṃ atithiṃ viditvā
mātā va puttāṃ sakim ābhinandi
saṃyamā saṃvibhāgā ca sā vimānasmi modatīti. 496. 20

Ta. pañcaṭṭhūpanā ti pañcaṭṭhūpāṇi kūṭāgārehi samannāgataṃ, mālāpilandhā
ti pilandhamālādīhi sabbābharāṇehi paṭimaṇḍitā ti a., tattḥacchati ti tasmiṃ
vimāne acchati nisidati, uccā - - nā ti nānappakāraṃ deviddhiṃ dassayamānā,
disvā ti etaṃ disvā ṭhitaṃ maṃ vittī vindati paṭilabhati vittisantaḥko vya-
homi⁵ tuṭṭhiyā abhībūṭatā, āmāyadāsīti gehadāsīyā kucchisimīṃ jātadāsī, 25
ahu brāhmaṇassa⁶ 'ti sā kira Kassapadasabalassa kāle ekassa brāhmaṇassa
dāsī ahoṣī, sā pattakālaṃ ti tena brāhmaṇena aṭṭha salākabhattāni saṃghassa
paricattāni ahesuṃ, so gehaṃ gantvā eve paṭṭhāya ekassa⁷ bhikkhussa kāhā-
paṇṇaggaṇakāṃ⁸ katvā aṭṭha bhattāni sampādeyyāsīti⁹ brāhmaṇiṃ ā., sā bhikkhu
nāma dhutto nāhaṃ sakkhissāmi¹⁰ti paṭikkhipī, dhītaṃ pi 'ssa paṭikkhipīsu, 30
so dāsīṃ sakkhissasi amā ti ā., sā sakkhissāmi ayyā 'ti sampācchitvā tato
paṭṭhāya sakkaccaṃ yāgukhaṃjjakabhattādīni sampādetvā salākaṃ⁹ labhitvā āgataṃ
pattakālaṃ atithiṃ vinditvā haritagomayalīte katapuppūpāhāre supaññattāsana-
padese nisidāpetvā yathā nāma pavāsā āgataṃ puttāṃ mātā sakim ābhinandati
tathā niccakālaṃ¹⁰ ābhinandi sakkaccaṃ parivāsati attano santakam pi kiṇel 35

¹ Cks -ti, Bđ -si. ² Cks -j. ³ Cks -nam. ⁴ all three MSS. -smin. ⁵ Bđs
hoti. ⁶ Bđ ekekassa. ⁷ all three MSS. -n-n. ⁸ Cks -yyā ti. ⁹ Bđ salāka-
bhattāṃ. ¹⁰ Bđ vipā-.

kiñci deti¹, saṃyamā saṃvibhāgā ti sā sīlavatī ahoṣi cāgavatī ca², tasmā tena sīlena c' eva cāgena ca sā imasmīm³ vimāne modatī, athavā saṃyamā ti indriyadamaṇā.

Evam vatvā Mātali ratham purato pesetvā Soṇadinnā
5 devaputtassa satta kanakavimānāni dassesi. So tāni ca tassa
ca sirisampattim disvā tena katakammaṃ pucchī, itaro pi
'ssa ācikkhi:

87. Daddallamānā ābhenti⁴ vimānā satta nimmitā,
tatha yakkho mahiddhiko sabbābharanābhūsito
10 samantā anupariyāti nāriṅgapurakkhato. 497.
88. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhum,
so⁴ modatī saggapatto vimāne. 498.
- 15 89. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānam jānam akkhās' ajānato: 499.
90. Soṇadinnō gahapati esa dānapatī ahu,
esa pabbajit' uddissa vihāre satta kārayi. 500.
91. Sakkaccaṃ ne upaṭṭhāsi bhikkhavo tatthavāsike,
20 acchādanaṃ ca bhattaṃ ca senāsanapadipiyaṃ
adāsi ujubhūtesu vippasannena cetasā⁵. 501.
92. Cātuddasim pañcadasim yāva pakkhassa aṭṭhamim (IV $\frac{320}{19}$)
pāṭihāriyapakkhaṃ ca atthaṅgasusamāgataṃ 502.
93. Uposathaṃ ca upavasi sadā sīlesu saṃvuto,
25 saṃyamō saṃvibhāgo⁶ ca so vimānasmi⁷ modatīti. 503.

Ta. daddallamānā ti jalamānā, ābhenti⁸ taruṇasuriyo viya obhā-
sayanti⁹, tatthā 'ti tesu paṭipāṭiyā ṭhitesu sattavimānesu eko devaputto,
Soṇadinnō ti mahārāja ayaṃ pubbe Kassapadasabalassa kāle Kāsiraṭṭhe aṇṇa-
tarasmim nigame Soṇadinnō nāma gahapati dānapati ahoṣi, so pabbajite uddissa
30 sattavihāraṅkiyo kāretvā tatthavāsike bhikkhū catūhi paccayehi sakkaccaṃ
upaṭṭhahi, uposathaṃca upavasi, niccaṃ sīlesu ca sadā saṃvuto ahoṣi, so tato
cavitvā idh' uppanno modatīti a, ettha ca pāṭihāriyapakkhaṃ ti idaṃ pana
aṭṭhami uposathassa paccuggamanānugamanavasena sattaminavamiyo cātuddasi-
paunarasānam¹⁰ paccuggamanānugamanavasena terasīcatuddasipāṭipade¹¹ ca
35 sandhāya vuttaṃ.

¹ Bds adāsi. ² Cks cāgavā. ³ Ck āhenti, Bds ābhanti. ⁴ Bds yo. ⁵ Bd tejasā.
⁶ so all three MSS. ⁷ all three MSS. -smim. ⁸ Bds ābha-. ⁹ Cks obhā-
santi. ¹⁰ Bds -sīnam. ¹¹ Cks omit catuddasi.

Evam̄ Sonadinnassa kammaṃ kathetvā purato ratham̄ pe-
setvā phalikavimānaṃ dassesi, tam̄ ubbedhato pañcavīsatiyo-
janāni¹ anekasatehi sattaratanamayathambhehi samannāgataṃ
anekasatakūṭagārapatimaṇḍitaṃ kimkiṇikajālaparikkhitaṃ sa-
mussitasuvannarajatamayadhajaṃ nānāpupphavicittauyyānavana- 5
vibhūsitam̄ ramaṇīyapokkharanīsamannāgataṃ gītavādītādisu
cbekāhi accharāhi samparikiṇṇam̄, tam̄ disvā rājā tāsam̄ accha-
rānaṃ pubbakammaṃ pucchi, itaro pi ācikkhi:

94. Pabhāsati idam̄² vyamham̄ phalikāsu sunimmitam̄
nārivaragaṇākiṇṇam̄ kūṭagāravaroçitaṃ³ 10
upetaṃ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ⁴. 504.
95. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi tam̄ Mātali devasārathi:
imā nu nariyo kim akāmsu sādhum̄
yā modare saggapattā vimāne. 505. 15
96. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam̄ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 506.
97. Yā kāci nariyo idha jīvaloke
[silavatiyo⁴] upāsikā⁵ [dāne ratā]
niccapasannacittā⁶ 20
sacce ṭhitā uposathe⁷ appamattā
saṃyamā saṃvibhāgā ca tā vimānasmī⁸ modare ti. 507.

Ta. vyamham̄ ti vimānaṃ, pāsādo ti vuttam̄ hoti, phalikāsū 'ti phali-
kabhittisu, kūṭagāravaroçitaṃ⁹ ti varakūṭāgārehi ocitaṃ, vaḍḍhitaṃ ti a.,
ubhayaṃ ti ubhayehi, yā kācīti idam̄ klīncāpi aniyamtvā vuttam̄, tā pana 25
Kassapabuddhakāle Bārāṇasīyam̄ upāsikā hutvā gaṇabandhanena etāni vuttappa-
kārāni puṇṇāni katvā tam̄ sampattim̄ pattā ti veditabbā.

Ath' assa so purato ratham̄ pesetvā ekaṃ maṇivimānaṃ
dassesi, tam̄ same bhūmibhāge patiṭṭhitaṃ ubbedhasampannaṃ
maṇipabbato viya obhāsamaṇaṃ tiṭṭhati dibbagītavādītanādītam̄ 30
bahūhi devaputtehi samparikiṇṇam̄, tam̄ disvā rājā tesam̄ deva-
puttānaṃ katakammaṃ pucchi, itaro pi 'ssa akkhāsi:

¹ C^o B^d -naṃ. ² B^d midam̄. ³ B^d -viroçitaṃ. ⁴ B^d -vantīyo. ⁵ B^d adds yeva.

⁶ B^d niccaṃ-. ⁷ read: -th'. ⁸ all three MSS. -im̄. ⁹ B^d -viro-.

99. Pabhāsati idam¹ vyamham veḷuriyāsu nimmitam
upetaṃ bhūmibhāgehi vibhattam bhāgasō mitam. 508.
99. Ālambārā mutiṅgā ca naccagītā suvādītā
dibbā saddā niccharanti savaneyyā² manoramā. 509.
- 5 100. Nāham evaṃgataṃ jātu³ evaṃsuruciraṃ pure
saddam samabhijānāmi ditṭham vā yādivā sutam. 510.
101. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ime nu maccā kim akāmsu sādhum
10 ye modare saggapattā vimāne. 511.
102. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānam jānam akkhās⁴ ajānato: 512.
103. Ye keci maccā idha jīvaloke
sīlavanto upāsakā ārāme udapāne ca
15 papāsamkamanāni ca 513.
104. Arahante sītibhūte sakkaccam paṭipādayum
cīvaram piṇḍapātāṃ ca paccayam sayanāsanaṃ 514.
105. Adāmsu ujubbhūtesu vippasannena cetasā
cātuddasim pañcadasim yāva pakkhassa⁴ aṭṭhamim 515.
- 20 106. Pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ⁵
uposathaṇ ca upavasum⁶ sadā sīlesu samvutā,
saññamā samvibhāgā ca te vimānasmī⁷ modare ti. 516.

Ta. veḷuriyāsū 'ti veḷuriyabhittisu, bhūmibhāgehīti ramaṇiyehi bhūmi-
bhāgehi upetaṃ, ālambārā -- cā 'ti ete ettha vajjanti, nacca -- tā ti nā-
25 nappakārāni naccāni c' eva gītāni ca aparesam pi turiyānam⁸ suvādītāni c' ettha
pavattanti, evaṃgataṃ ti evam manoramabhāvaṃ gataṃ, ye kecīti idam pi
kammaṃ aniyamato⁹ vuttam, te pana Kassapadasabalassa kāle Bāraṇasivāsino
upāsakā gaṇabandhanena etāni puññāni katvā taṃ sampattim pattā ti veditabbā,
ta. paṭipādayum ti pāpāyimsu, tesam adāmsū 'ti a., paccayaṃ ti gilānap-
30 paccayaṃ adāmsū 'ti, evam nānappakāram dānam dadimsu.

Iti 'ssa so tesam kammaṃ ācikkhitvā purato ratham pe-
setvā aparam pi phalikavimānam dassesi, taṃ anekakūtāgāra-
patimaṇḍitam nānākusumasañchannaṃ taruvarapatimaṇḍitam
tīrāya vīdihavihaganonādītāya nimmalasalilāya nadiyā parik-

¹ B^d midam. ² B^d -niyā. ³ B^d jātam. ⁴ B^d yā ca. ⁵ B^d -aamābitam. ⁶
C^k -vasayum, C^s -vassum. ⁷ all three MSS. -smim. ⁸ B^d aparāni turiyāni.
⁹ B^d -metvā.

khittam accharāgaṇaparivutass' ekassa puññavato nivāsabhūtam,
tam disvā rājā tassa kammaṃ pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi:

107. Pabhāsati idam¹ vyamham phalīkāsu sunimmitam
nārivaragaṇākiṇṇam kūṭāgāvarocitam² 517.
108. Upeṭam annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ, 5
najjo ca anupariyāti nānāpupphadumāyutā. 518.
109. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi tam Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 519. 10
110. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānam jānam akkhās' ajānato: 520.
111. Kimbilāyam³ gahapati esa dānapatī ahu,
ārāme udapāne ca papāsamkamanāni ca 521.
112. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādāyi, 15
cīvaraṃ piṇḍapātāṃ ca paccayaṃ sayanāsanam 522.
113. Adāsi ujjbhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ
paṭihāriyapakkhaṃ ca atthaṅgasusamāgataṃ 523.
114. Uposathaṃ c' upavasi⁴ sadā sīlesu samvuto, 20
sammyamo samvibhāgo ca so vimānasmi⁵ modatīti. 524.

Ta. najjo ti vacanavipallāso, ekā nadī tam vimānam parikkhipitvā gatā
ti ā, dumāyutā ti sā nadī nānapupphehi dumehi āyutā, Kimbilāyan³ ti
esa mahārāja Kassapabuddhakāle Kimbilānagare⁶ eko gahapati dānapati ahoṣi,
so etāni āramaropanādīni puññāni katvā imam sampattim patto ti. 25

Evam assa tena katakammaṃ ācikkhitvā purato ratham
pesetvā aparam pi phalīkavimānam dassesi, tam purimavimānato
atīrekāya nānāpupphaphalasañchannāya tarughatāya samannā-
gataṃ, tam disvā rājā tāya sampattiyā samannāgatassa deva-
puttassa kammaṃ pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi: 30

115. Pabhāsati idam¹ vyamham phalīkāsu sunimmitam
nārivaragaṇākiṇṇam kūṭāgāvarocitam⁷ 525.

¹ B^d midam. ² B^d -vi-. ³ B^d mithilāyam. ⁴ C^k -vasasi. ⁵ all three MSS.
-smim. ⁶ C^k -lāya-, B^d mithila-. ⁷ B^d -viro-.

116. Upetaṃ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ
najjo ca anupariyāti nānāpupphadumāyutā, 526.
117. Rājāyatanakapitthā [ca] ambasālā ca jambuyo
tindukā ca piyālā ca dumā niccaphalā bahū. 527.
- 5 118. Vitti hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhuṃ
yo modati saggapatto vimāne. 528.
119. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
10 vipkāmaṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 529.
120. Mithilāyaṃ gahapati esa dānapatī ahu,
ārāme udapāne ca papāsaṃkamanāni ca 530.
121. Arahante sītibhūte sakaccam paṭipādayi,
cīvarāṃ piṇḍapātāṃ ca paccayaṃ sayanāsaṇaṃ 531.
- 15 122. Adāsi ujjbhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva¹ pakkhassa aṭṭhamiṃ 532.
123. Pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ
uposathaṇ c' upavasi sadā sīlesu samvuto,
samyamo samvibhāgo ca so vimānasmi² modatīti. 533.
- 20 Ta. Mithilāyaṃ ti esa mahārāja Kassapabuddhakāle Videharatṭhe Mithi-
lanagare eko dānapatī etāni puññāni katvā imāni sampattiṃ patto ti.

Evam assa tenāpi katakammaṃ ācikkhitvā purato rathaṃ
pesetvā purimasadisam eva aparam pi veḷuriyavimānaṃ das-
setvā tattha sompattiṃ anubhavantassa devaputtassa kammaṃ
25 puṭṭho ācikkhi:

124. Pabhāsati idaṃ vyamaṃ veḷuriyāsu nimmitaṃ
upetaṃ bhūmibhāgehi vibhattaṃ bhāgaso mitaṃ, 534.
125. Ālambarā mutiṅgā ca naccagītā suvādītā
dibbā saddā niccharanti savaneyyā³ manoranā. 535.
- 30 126. Nāhaṃ evaṃgataṃ jātuṃ⁴ evaṃsuruciraṃ pure
saddaṃ samabhijānāmi ditṭhaṃ vā yadivā sutā. 536.
127. Vitti hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:

¹ B^o yā ca. ² all three MSS. -smim. ³ C^k -niyyā, B^d -niyā. ⁴ B^d jātam.

- ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 537.
128. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 538.
129. Bārāpasīyaṃ¹ gahapati esa dānapatī ahu,
ārāme udapāne ca papāsāṃkamanāni ca 539. 5
130. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādāyi,
cīvaraṃ piṇḍapātāṇ ca paccayaṃ sayanāsaṇaṃ 540.
131. Adāsi ujubbhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ 541. 10
132. Pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ
uposathaṇ c' upavasi sadā sīlesu saṃvuto,
saṃyamo saṃvibhāgo² ca so vimānasmi³ modatīti. 542.

Ath' assa purato rathaṃ pesetvā bālasuriyasannibhaṃ
kanakavimānaṃ dassetvā tatthanivāsino devaputtassa sam- 15
pattim puṭṭho ācikkhi:

133. Yathā udayam ādicco hoti lohitaḥ mahā
tathūpamaṃ idaṃ vyamaṇaṃ jātarūpassa nimmitaṃ. 543.
134. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
ayan nu macco kim akāsi sādhum
yo modati saggapatto vimāne. 544. 20
135. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 545.
136. Sāvattīyaṃ gahapati esa dānapatī ahu,
ārāme udapāne ca papāsāṃkamanāni ca 546. 25
137. Arahante sītibhūte sakkaccaṃ paṭipādāyi,
cīvaraṃ piṇḍapātāṇ ca paccayaṃ sayanāsaṇaṃ 547.
138. Adāsi ujubbhūtesu vippasannena cetasā,
cātuddasiṃ pañcadasiṃ yāva pakkhassa aṭṭhamiṃ 548. 30
139. Pāṭihāriyapakkhaṇ ca aṭṭhaṅgasusamāgataṃ
uposathaṇ c' upavasi sadā sīlesu saṃvuto,
saṃyamo saṃvibhāgo² ca so vimānasmi³ modatīti. 549.

Ta. udayamādicco ti udento ādicco viya, Sāvattīyaṇ ti Kassapa-
buddhakāle Sāvattīnagare. 35

¹ read: -ṇasīyaṃ. ² so all three MSS.. ³ all three MSS. -smīṇ.

Evam tena imesaṃ atṭhannaṃ vimānānaṃ kathitakāle
Sakko devarājā „Mātali aticirāyatīti“ aparam pi javanadeva-
puttaṃ pesesi, so tassa vacanaṃ sutvā „na sakkā idāni cirā-
yitun“ ti ekappahāren' eva bahuvimānāni dassesi, rañño ca
5 tattha sampattim' anubhavantānaṃ kammaṃ puṭṭho ācikkhi:

140. Vehāyasā 'me bahukā' jātarūpassa nimmitā
daddallamānā ābhenti³ vijju v' abbhaghanantare³. 550.
141. Vittī hi maṃ vindati sūta disvā,
pucchāmi taṃ Mātali devasārathi:
10 ime nu maccā kim akāmsu sādhum
ye modare saggapattā vimāne. 551.
142. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākaṃ puññakammānaṃ jānaṃ akkhās' ajānato: 552.
143. Saddhāya sunivīṭṭhāya saddhamme suppedite
15 akāmsu Satthu vacanaṃ Samuāsambuddhasāsanaṃ
tesaṃ etāni ṭhānāni yāni tvaṃ rāja passasīti. 553.

Ta. vehāyasāme ti vehāsayā ime ākāsen' eva sandhāritā, ākasatṭhaka-
vimānā ime ti vadati, vijjuvabbhaghanantare ti ghanavalāhakanantare cara-
mānā vijju viya, sunivīṭṭhāyā 'ti maggena āgatattā supatīṭṭhāya, i. v. b.:
20 mahārāja ete pure nīyyānikabuddhasāsane pabbajitvā parisuddhasīlā samāpadham-
maṃ karontā sotāpattīphalaṃ sacchikatvā arahattaṃ nibbattetuṃ asakkontā tato
cutā imesu kauakavimānesu uppannā, etesaṃ Kassapabuddhasāvakanānaṃ tāni
ṭhānāni yāni tvaṃ rāja passasī, pass' etāni mahārājā 'ti.

Evam assa ākāsakavimānāni dassetvā Sakkassa santikaṃ
25 gamanattṭhāya ussāhaṃ karonto āha:

144. Veditā te mahārāja āvāsā⁴ pāpakammaṇaṃ,
atho kalyāṇakammānaṃ⁵ ṭhānāni viditāni te,
uyyāhi dāni rājasi devarājassa santike ti. 554.

Ta. āvāsāna⁶ ti mahārāja tayā paṭhamam eva nerāyikānaṃ āvāsaṃ disvā
30 pāpakammaṇaṃ ṭhānāni viditāni, imāni pana ākāsatṭhakavimānāni passantena
atha kalyāṇakammānaṃ ṭhānāni viditāni te, idāni devarājassa santike sampattim'
dattūṃ uyyāhīti.

¹ C² add vimānā. ² B² ābhanti. ³ B² vijjugabbha-. ⁴ all three MSS. vidi-
tāni -- āvāsaṃ. ⁵ C² -ni. ⁶ so all three MSS.

Evañ ca pana vatvā purato ratham pesetvā Sinerum parivāretvā ṭhite satta paribhaṇḍapabbate dassesi, te disvā rañño Mātalissa puṭṭhabhāvaṃ āvikaronto Satthā āha :

146. Sahassayuttam hayavāhiṃ dibbam yānam adhiṭṭhito
yāyamāno mahārājā addā sīdantare nage, 5
disvānāmantayī sūtam: ime ke nāma pabbatā ti. 555.

Ta hayavāhiṃ ti hayehi vāhiyamānaṃ dibbayānaṃ, adhiṭṭhito ti dibbayāne ṭhito hutvā, addā ti addasa, Sīdantare ti Sīdāmahāsamuddassa antare, tasmīṃ kira samudde udakam sukhumam morapattam pi pakkhittam patiṭṭhātum na sakkoti sīdat' eva, tasmā so Sīdāmahāsamuddo ti vuccati, tass' 10 antare nage ti pabbate, ke nāmā 'ti ke nāma nāmena ime pabbatā ti.

Evaṃ Nimiṇā puṭṭho Mātali devaputto āha :

146. Sudassano Karavīko Īsadharo¹ Yugandharo
Nemindharo Vinatako Assakaṇṇo giribrahā 556.
147. Ete Sīdantare nagā anupubbasmuggatā 15
mahārājānaṃ āvāsā yāni tvaṃ rāja passasīti. 557.

Ta Sudassano ti ayaṃ mahārāja etesaṃ sabbabāhīro S-pabbato nāma, tadānantare Karavīko nāma, so Sudassanato uccataro, ubhinnam pi pana tesam antare eko Sīdantarasmuddo², Karavīkassa antare Īsadharo¹ nāma, so kira Karavīkato uccataro, tesam pi antare eko Sīdantarasmuddo, Īsadharassa antare Yu- 20 gandharo nāma, so Īsadharato uccataro, tesam pi antare eko Sīdantarasmuddo, Yugandharassāntare Nemindharo nāma, so Yugandharato uccataro, tesam pi antare eko Sīdantarasmuddo, Nemindharassa antare Vinatako nāma, so tato uccataro tesam pi antare eko Sīdantarasmuddo, Vinatakassa antare Assakaṇṇo nāma, so Vinatakato uccataro, tesam pi antare eko Sīdantarasmuddo³, anu- 25 pubbasmuggatā ti ete sīdantarasmudde sattapabbatā anupaṭipāṭiyā smuggatā sopānasadīsa hutvā ṭhitā, yāniti pabbatāni, tvaṃ mahārāja ime pabbate passasīti, ete catunnam mahārājānaṃ āvāsā ti.

Evam assa cātummahārājikadevalokaṃ dassetvā purato ratham pesetvā Tāvatisabhavanassa Cittakūṭadvārakoṭṭhakaṃ so parivāretvā ṭhitā Indapaṭimā dassesi, taṃ⁴ disvā rājā pucchi, itaro pi 'ssa ācikkhi:

148. Anekarūpaṃ ruciraṃ nānācitraṃ pakāsati
ākiṇṇaṃ Indasudisehi⁵ vyagghel' eva surakkhitaṃ, 558.

¹ Bā isindharo. ² Bā sīdantare mahāsamuddo. ³ Bā adds ete nagā ete pabbatā. ⁴ read: tā? ⁵ read: -dise = disehi.

149. Vittī hi mañ vindati sūta disvā,
pucchāmi tañ Mātali devasārathi:
imañ nu dvārañ kimabhiññam āhu. 559.
- 5 150. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānañ jānañ akkhās' aṇāto: 560.
151. Cittakūḷo ti yañ āhu devarājabavesanañ
Sudassanassa girino dvārañ h' etañ pakāsati, 561.
152. Anekarūpañ rucirañ nānācitrañ pakāsati
ākiññañ Indasadisehi vyagghē' eva surakkhitañ¹,
10 pavis' etena rājisi, arajañ bhūmiñ akkamā 'ti. 562.

Ta. anekarūpañ ti anekajātikañ, nānācitrañ ti nānāratana-cittañ, pakāsati ti kinnam' etañ paññāyati, ākiññañ ti samparivāritañ, vyagghē-
heva surakkhitañ¹ ti yathā nāma vyagghēhi vā sīhēhi vā mahāvanañ
evañ tañ indasadiseh' eva surakkhitañ, tassañ ca pana Indapaṭimānañ āra-
15 khatthāya ṭhapitabhāvo Ekanipāte Kulāvakejātakena kathetabbo, kimabhiññā-
māhū² ti kinnāma kannāma³ vadanti, pavesanañ ti nikkhamanapavesana-
thāya nimmitañ, Sudassanassa 'ti Sinerugirino, dvārañ hetuñ ti etañ
Sinerumatthake paṭiṭṭhitañ dasasāhassayojanikassa devanagarañ dvārañ pa-
kāsati, dvārakoṭṭhako paññāyati⁴ ti a, pavisetena⁴ 'ti etena dvārena devana-
20 garañ pavisa, arajañ -- mā 'ti arajasi suvaṇṇarajatamañimayañ nānāpuppha-
samākiññañ dibbabhūmiñ dibbayānañ akkama mahārājā 'ti.

Evañ ca pañ avatvā Mātali rājānañ devanagarañ pavesesi,
tena vuttañ:

153. Sahassayuttañ hayavāhiñ dibbañ yānañ adhiṭṭhito
25 yāyamañno mahārājā addā devasabhañ idañ⁵ ti. 563.

So dibbayāne ṭhito va gacchanto Sudhammadevasabhañ
disvā Mātaliñ pucchī, so pi 'ssa ācikkhi:

154. Yathā sarade ākāso nīlo ca⁶ patidissati
tathūpamañ imañ vyamañ veḷuriyāsu nimmita. 564.
- 30 155. Vittī hi mañ vindati sūta disvā,
pucchāmi tañ Mātali devasārathi:
imañ hi vyamañ kimabhiññam āhu. 565.
156. Tassa puṭṭho vyākāsi Mātali devasārathi,
vipākam puññakammānañ jānañ akkhās' aṇāto: 566.

¹ B^d purak-. ² B^d kinnāsaññamāhu. ³ so C^{ks}; B^d kinnāmakarañ. ⁴ C^k paṭisotenā, C^s pavisotenā. ⁵ so all three MSS. for imañ? ⁶ read: va?

157. Sudhanmā iti yam āhu pass' esā¹ dissate sabhā,
 veḷuriyārucirā citrā dhārayanti sunimmitā 567.
158. Atṭhamsā sukatā thambhā sabbe veḷuriyāmayā
 yattha devā tāvatimsā sabbe Inda-purohitā 568.
159. Attham devamanussānam cintayantā samacchare,
 pavis' etena rājisi devānam anumodanam ti. 569.

5

Ta. idan ti nipātamattam, devasabham addasā ti a., passesā ti¹ passa² esā,
 veḷuriyārucirā ti ruciraveluriyā, citrā ti nānāratana-citrā, dhārayanti imam
 sabham ete atṭhamsādibhedā sukatā thambhā dhārayanti, Indapurohitā ti
 Indam purohitam purecārikam katvā parivāretvā devamanussānam attham cin- 10
 tentā acchanti, pavisetenā 'ti iminā maggena yattha devā aññamaññam anu-
 modantā acchanti tam ṭhānam devānam anumodanam pavisa.

Devāpi kho tassāgamanam oloketā nisinnā³, te „rājā
 āgato“ ti sutvā ca⁴ dibbagandhavāsapupphahatthā yāva Citta-
 kūṭadvāra-koṭṭhakā paṭimaggam gantvā Mahāsattam gandhādīhi 15
 pūjentā Sudhammasabham ānayimsu, rājā rathā otarivā de-
 vasabham pāvīsi, tattha nam devā āsanena nimantayimsu, Sakko
 āsanena c' eva kāmehi ca⁵.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

160. Tam devā paṭinandimsu disvā rājānam āgataṃ: (IV. p. 356) 20
 svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ,
 nisīda dāni rājisi devarājassa santike. 570.
161. Sakko pi paṭinandittha Vedeham Mithilaggaham
 nimantayi ca kāmehi āsanena ca Vāsavo: 571.
162. Sādhu kho si anuppatto āvāsam vasavattinam, 25
 vasa devesu rājisi sabbakāmasamiddhisu,
 tāvatimsesu devesu bhūjja kāme amānuse ti. 572.

Ta. paṭinandimsu 'ti sampiyāyimsu, haṭṭhatuṭṭhā hutvā sampaticchimsu,
 sabbakāmasamiddhisu ti sabbesam devakāmānam samiddhiyuttesu.

Evam Sakkena dibbakāmena nimantito rājā paṭikkhi- 30
 panto āha:

163. Yathā yācitakam yānam yathā yācitakam dhanam (IV. p. 358)
 evamsampadam ev' etam yam parato dānapaccayā. 573.

¹ Bds esesā ² Bds esa. Cks omit passa. ³ Bds nisidimsu. ⁴ Bds omits ca. ⁵
 Bds adds nimantesi. ⁶ Cks -te.

164. Na cāham etaṃ icchāmi yam parato dānapaccayā,
sayamkatāni puññāni tam me āveṇiyam dhanam. 574.

165. So 'haṃ gantvā manussesu kāhāmi kusalaṃ bahum̐ (cfr. II $\frac{237}{1}$)
dānena samacariyāya saṃyamena damena ca
5 yam katvā sukhito hoti na ca pacchānutappatīti. 575.

Ta.¹ yamparato dānapaccayā ti yam parato tassa parassa dānapaccayā² tena dinnattā labbhatī taṃ yācītasadisaṃ hotī, tasmā nāhaṃ etaṃ icchāmi, sayamkatānūti yāni paṇa mayā attanā katāni puññāni tadeva³ mama parehi asādhāraṇaṃ āveṇiyam dhanan ti, samacariyāyā 'ti tīhi dvārehi samakīriyāya, 10 saṃyamena 'ti silarakkhanena, damena 'ti indriyadammena.

Evam̐ M. devānaṃ madhurasaddena dh. d., dhammaṃ desento yeva manussagaṇanāya sattadivasaṇi ṭhatvā devagaṇaṃ tosetvā devagaṇamajjhe ṭhito va Mātaliṣṣa guṇaṃ kathento ā.:

166. Bahūpakāro no bhavaṃ 'Mātali devasārathi
15 yo me kalyāṇakammānaṃ pāpāni paṭidam̐sayīti. 576.

Ta. yo me -- dam̐sayīti yo esa mayhaṃ kalyāṇakammānaṃ devānaṃ ca vasaṇaṭṭhānāni pāpakammānaṃ nerayikānaṃ ca pāpāni ṭhānāni desesēti a.

Atha rājā Sakkam̐ āmantetvā „icchāmi' ahaṃ mahārāja manussalokaṃ gantun“ ti ā., Sakko „tena hi samuna Mā- Ni- 20 mirājānaṃ tath' eva Mithilaṃ nehīti“ ā., so „sādhū“ 'ti sampatīcchitvā rathaṃ upaṭṭhapesi, rājā devagaṇena saddhiṃ sammoditvā deve⁵ nivattetvā rathaṃ abhirūhi, Mā- rathaṃ pesento pācīnabhāgena Mithilaṃ pāpuṇi, mahajano dibbarathaṃ divvā „rājā no āgacchatīti“ pamudito ahoṣi, Mā- Mithilaṃ 25 padakkhiṇaṃ katvā tasmim̐ yeva sīhapaṇjare Mahāsattam̐ otāretvā „gacchāma mahārājā“ 'ti āpucchitvā sakaṭṭhānam eva gato. Mahājano pi rājānaṃ parivāretvā „kīdiso devaloko“ ti pucchi, rājā devānaṃ Sakkassa ca devaraṇṇo sampattim̐ vaṇṇetvā „tumhe dānādīni puññāni karoṭha, evam̐ tasmim̐ deva- 30 loke nibbattissathā“ 'ti dh. d. So aparabhāge kappakena phalitassa jātabhāve ārocite phalitaṃ gahetvā ṭhapāpetvā kappa-

¹ C^{ks} yattha. ² B^d dānapaccayā. ³ B^d tadeva. ⁴ C^{ks} bhayam̐. ⁵ B^d adda āpucchetvā.

kassa gāmvaram datvā pabbajitukāmo puttam r. paṭicchāpesi, tena ca „kasmā deva pabbajasīti“ vutte „uttamaṅgaruhā mayhan“ ti imam gātham vatvā purimarājāno viya pabbajitvā tasmiṃ yeva ambavane viharanto cattāro Brahmavihāre bhāvetvā Brahmaloḷūpago ahoṣi.

Tass' eva pabbajitabhāvam āvikaronto Satthā osānagātham āha:

107. Idam vatvā Nimirājā¹ Vedeho Mithilaggaho
puthuyaṇṇam yajitvāna samyamam ajjhupāgamīti. 577.

Ta. idam vatvā ti uttamaṅgaruhā mayhan ti imam gātham vatvā, puthuyaṇṇam yajitvāna 'ti mahādānam datvā, samyamam ajjhupā- 10
gamīti sīlasāmyamam upagato.

Putto pan' assa Kaḷārajanako² nāma tam vaṃsam upacchinditvā³ apabbaji⁴.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi T. mahānek-
khammam nikkhanto yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā Sakko Anuruddho 15
ahoṣi, Mātali Anando, cāturasītirājasahassāni Buddhaparisā, Nimirājā
aham evā“ ti⁵. Nimijātakam.

5. Khaṇḍahālaḷātaka.

Rājāsi luddakammo ti. Idam S. Gijjhakūṭe v. Deva-
dattam ā. k. Tassa vatthum⁶ Saṅghabhedakakkhandhake āgatam 20
eva, tam tassa pabbajjato paṭṭhāya yāva Bimbisāraṇṇo maraṇā
tatthāgatanayen' eva⁷ veditabbam. Tam pana mārāpetvā De-
Ajāta-sattum upasāmkamitvā ā.: „mahārāja tava manoratho matthakam
patto, mama manoratho tāva na pāpuṇātīti“. „Ko pana vo bhante
manoratho“ ti. „Dasabalam mārāpetvā Buddho bhavissāmīti“. 25
„Amheh' eva kim kātabban“ ti. „Dhanuggahe sannipātetum vaṭṭa-
tīti“. „Sādhu bhante“ ti rājā akkhaṇavedhinam dhanuggabhānam
pañcasatāni sannipātipetvā tato pi ekatimsa jane uccinitvā „therassa

¹ Bḍ ne-. ² C^o kalāra-, Bḍ kālāra-. ³ C^o acch-, Bḍ upacchindi. ⁴ Bḍ omits ap-. ⁵ Bḍ nemirājā pana aham eva sammāsambuddho loke udapādīti nemijātakanī niṭhitam. 5. Is in Bḍ called Candakumārājātaka, Cfr. Bv & C. p. 77. De- = Devadatto. ⁶ C^o Bḍ -u. ⁷ C^k maraṇattagata-, C^o maraṇatathāgata-.

vacanam karothā" 'ti De - assa santikam pāhesi. So tesam jetṭha-
kam āmantetvā „āvuso Samaṇo Gotamo Gijjhakūṭe viharati, asukavelāya
divaṭṭhāne caṅkamati, tvam tattha gantvā tam visapītena sallena
vijjhivā jīvitakkhayam pāpetvā asukena nāma maggena eḥīti" pesetvā
5 tasmim magge dve dhanuggahe ṭhapesi. „Tumhākam ṭhitamaggena
eko puriso āgacchissati, tam tumhe jīvitā voropetvā asukamaggena
nāma ethā" 'ti tasmim magge cattāro¹ ṭhapesi. „Tumhākam ṭhita-
maggena dve² purisā āgacchissanti, tumhe te jīvitā voropetvā asuka-
maggena nāma ethā" 'ti tasmim magge aṭṭha jane ṭhapesi. „Tum-
10 hākam ṭhitamaggena cattāro purisā āgamissanti, tumhe te jīvitā
voropetvā asukamaggena nāma ethā" 'ti tasmim magge soḷasa
purise ṭhapesi. „Tumhākam ṭhitamaggena aṭṭha purisā āgamissanti,
tumhe te jīvitā voropetvā asukamaggena ethā" 'ti. Kasmā pan' esa
evam akāsīti attano kammassa paṭicchādanattham. Atha so jetṭha-
15 dhanuggaho vāmato khaggaṃ³ piṭṭhiyā tuṅhīram⁴ bandhitvā meṇḍa-
kasiṅgamahādhanum gahetvā Tathāgatassa santikam gantvā „vijjhis-
sāmi nan" ti dhanum āropetvā saram sannahitvā kaḍḍhitvā vissajjetum
nāsakki⁵, sakalasarīram thaddham yante piṭitākārapattam viya ahoṣi,
so maraṇabhayatajjito aṭṭhāsi. Atha nam S. disvā madhurassaram
20 nicchāretvā „mā bhāyi, ito eḥīti" ā. So tasmim khaṇe āvudhāni
chaddetvā Bhagavato pādesu sirasā patitvā „accayo maṃ bhaute acca-
gamā yathābālam yathāmūlham yathāakusalam, sv-āham tumhākam
guṇe ajānanto andhabālassa De - ssa vacanena tumhe jīvitā voro-
petum āgato, khamatha me bhante" ti khamāpetvā ekamante nisīdi.
25 Atha nam S. saccāni pakāsetvā sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā „āvuso
De - ena ācikkhitamaggaṃ apaṭipajjitvā aṇṇena maggena yāhīti"
tam uyyojesi, tam uyyojetvā ca pana caṅkamā oruyha aṇṇatarasmim
rukhamūle nisīdi. Atha tasmim dhanuggahe anāgacchante itare dve
„kin nu kho so cirāyatīti" paṭimaggena⁶ gacchantā Dasabalam disvā
30 upasamkamitvā vanditvā ekamante nisīdīmsu. So tesam pi saccāni
pakāsetvā sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā „āvuso De - ena kathitam
maggaṃ apaṭipajjitvā iminā maggena gacchathā" 'ti uyyojesi, iminā
nāma upāyena itare⁷ pi āgantvā nisinne⁸ sotāpattiphale patiṭṭhāpetvā
aṇṇena maggena uyyojesi. Atha so paṭhamam āgato dhanuggaho

¹ B_d adds purise. ² B_d aṭṭha. ³ E_d adds laggetvā. ⁴ B_d tuṅḍisaram. ⁵ B_d
adds so saram oropetum asakkonto pāsukā bhijjanti viya mukhato kheḷena
pagghirantena kiḷantarūpo ahoṣi. ⁶ C_{ks} -nā. ⁷ B_{ds} -resu. ⁸ B_{ds} -esu.

De - aṃ upasaṃkamitvā „bhante De - a, ahaṃ Sammāsambuddhaṃ
 jīvitā voropetum nāsakkhiṃ, mahidhiyo so Bhagavā mahānubhāvo“
 ti ārocesi. Te sabbe pi' „Sammāsambuddhaṃ nissāya amhehi jīvitam
 laddhan“ ti Satthū santike pabbajitvā arahattaṃ pāpuṇṇsu. Ayam
 pavatti bhikkhusaṃghe pākāṭā ahoṣi, bhikkhū dhammasabhāyaṃ katham 5
 samuṭṭhāpesuṃ: „āvuso De- kira ekasmiṃ Tathāgate veracittena
 bahujane jīvitā voropetum vāyāmaṃ akāsi, te sabbe pi Satthāran
 nissāya jīvitam labhiṃsū“ 'ti. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s.“ ti p.
 „i. n.“ ti v., „na bh. i. p. pi De- maṃ ekam nissāya mayi veracittena
 bahujane jīvitā voropetum vāyami yevā“ 'ti vatvā a. ā.: 10

Atīte ayam Bārāṇasī Pupphavatī nāma ahoṣi. Ta. Vaṣa-
 vattiraṇṇo putto ekarājā nāma r. kāresi. Tassa putto Canda-
 kumāro nāma oparajjāṃ kāresi. Khaṇḍahālo nāma brāhmaṇo
 purohito ahoṣi, so raṇṇo atthaṇ ca dhammaṇ ca anusāsati, taṃ
 kira rājā paṇḍito ti vinicchaye nisīdāpesi. So lañcavittako hutvā 15
 lañcam gahevā assāmike sāmike karoti sāmike assāmike. Ath'
 ekadivasam eko aṭṭaparājito puriso vinicchayaṭṭhānā upakkosanto
 nikkhamitvā rājupaṭṭhānaṃ gacchantaṃ Candakumāraṃ disvā
 tassa pādesu pati. So „kiṃ bho purisā“ 'ti ā. „Sāmi Khaṇḍa-
 hālo vinicchaye vilopaṃ khādati, ahaṃ tena lañcam gahevā parā- 20
 jayaṃ pāpito“ ti. C-kumāro „mā bhayīti“ taṃ assāsetvā vi-
 nicchayaṃ netvā sāmikam akāsi. Mahājano mahāsaddena
 sādhu-kāraṃ adāsi. Rājā sutvā „kimsaddo eso“ ti pucchitvā.
 „C-kumārena kira Kh-lassa dubbinicchitaṃ aṭṭam suvinicchitaṃ,
 tatr' eso sādhu-kārasaddo“ ti. Rājā taṃ sutvā kumāraṃ āgantvā 25
 vanditvā ṭhitaṃ „tāta eko kira te aṭṭo vinicchito“ ti pucchi.
 „Āma devā“ 'ti. „Tena hi tāta ito paṭṭhāya tvam eva vi-
 nicchayaṃ paṭṭhapehīti“ vinicchayaṃ kumārassa adāsi. Kh-lassa
 āyo pacchijji, so tato paṭṭhāya kumāre āghātaṃ bandhitvā
 oṭārāpekkho acari. So pana rājā muddhappasanno², so eka- 30
 divasaṃ paccūsasamaye supinantena alaṃkatadvārakoṭṭhakaṃ
 sattaratanamayapākāraṃ saṭṭhiyojanikaṃ suvaṇṇamahāvīthiṃ

¹ C* ti. ² Bā mandapaṇṇo.

yojanasahassubbedham Vejayantapāsādādīpatimaṇḍitaṃ Nandanavanādivanarāmaṇeyyakaṃ Nandāpokkhaniādīpokkharanīrāmaṇeyyakasamannāgataṃ ākiṇṇadevagaṇaṃ Tāvatiṃsabbhavanāṃ disvā ta. gantukāmo hutvā cintesi: „ācariya-Kh-lassa āgatave-
5 lāya Devalokagāmiṃmaggaṃ pucchitvā tena desitamaggena Devalokaṃ gamissāmīti“. Kh-lo pi pāto va rājanivesanaṃ pavisitvā rañño sukhaseyyaṃ pucchi. Ath' assa rājā āsanaṃ dāpetvā pañhaṃ pucchi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

- 10 1. Rājāsi luddakammo¹ ekarājā² Pupphavatiyā³,
so pucchi brahmabandhuṃ Khaṇḍahālaṃ purohitaṃ mūlhaṃ. 578.
2. Saggamaggaṃ⁴ ācikkha, tvam si⁵ brāhmaṇa dhammavinayakusalo,
yathā ito vajanti Sugatiṃ narā puññāni katvānā⁶ 'ti. 579.

Ta. rājāsi ti rājā āsi, luddakammo⁴ ti kakkhalapharusakammo, saggamaggaṃ ti saggānaṃ maggaṃ, dhammavinayakusalo ti sucaritadhamme
15 ca ācārinaye ca kusalo, yathā ti yathā narā puññāni katvā ito Sugatiṃ gacchanti taṃ Sugatimaggam ācikkhāhīti pucchati.

Imaṃ pana pañhaṃ sabbaññū-Buddhaṃ vā tassa sāvake vā alābhena⁷ Bodhisattaṃ vā pucchitum vaṭṭati, rājā pana
20 yathā nāma sattāhaṃ maggaṃūlho puriso aññaṃ addhamāsa-mattaṃ maggaṃūlhaṃ maggaṃ puccheyya evaṃ Kh-lam pucchi. So cintesi: „ayam me paccāmittassa piṭṭhiṃ passana-kālo, idāni C-kumāraṃ jīvitakkhayaṃ pāpetvā mama manorathaṃ pūressāmīti“. Atha rājānaṃ āmantetvā tatiyaṃ g. ā.:

- 25 3. Atidānaṃ deditvāna avajjhe deva ghātetvā
evaṃ vajanti Sugatiṃ narā puññāni katvānā⁸ 'ti. 580.

T. a.: mahārāja Saggam gacchantā nāma atidānaṃ dadanti avajjhe ghātentī, sace Saggam gantukāmo tvam pi tath' eva karohīti.

Atha naṃ rājā pañhassa atthaṃ pucchi:

- 30 4. Kim pana taṃ atidānaṃ, ke ca avajjhā imasmim lokasmim, etaṃ⁹ ca kho no akkhāhi, yajissāma dadāma dānānūti. 581.

¹ Ck adds si. ² Cks add ti. ³ B^d -yāyam. ⁴ B^d saggānaṃmaggaṃ. ⁵ B^d tvamaśi. ⁶ Cks add si. ⁷ Ck -bhe, C^e -bho. ⁸ Ck ek-.

So pi vyākāsi:

- e. Puttehi deva yajitabbaṃ mahesihi negamehi ca
usabhehi ājāniyehi catūhi
sabbacatukkena deva yajitabban ti 582.

vyākaronto ca Devalokamaggaṃ puṭṭho Nirayamaggaṃ vyākāsi. 5

Ta. puttehīti attano jātehi piyaputtehi c' eva piyadhītāhi ca, mahesi-
hīti piyabharīyāhi, negamehīti seṭṭhīhi, usabhehīti sabbasetausabharājūhi,
ājāniye hīti maṅgalassehi, catūhīti etehi sabbe¹ eva aññehi ca hatthiādīhi
catūhi catūhīti evaṃ sabbacatukkena deva yajitabbaṃ, etesaṃ sabbesaṃ khaggena
eīsaṃ chinditvā suvaṇṇapātiyā galalohitaṃ gahetvā āvāte pakkhipitvā yañña²
yajanakarājāno sarīren' eva saha Devalokam gacchanti mahārāja, samaṇabrāh-
maṇakapaṇḍhikavanibbakaṃyācakānaṃ ghāsacchādanādisampādanaṃ³ dānaṃ eva
pavattati, ime pana puttadhītādayo māretvā tesam galalohitena⁴ yajanaṃ ati-
dānaṃ nāma⁵ 'ti rājānaṃ saññāpesti.

Iti so „sace C-kumāraṃ ekaṃ ñeva gaṇhissāmi veracittena 15
kāraṇaṃ maññissantīti“ taṃ mahājanassa antare pakkhipi.
Imaṃ pana tesam kathentānaṃ kathaṃ sutvā antepurajano
bhītatasito ekappahārena mahāviraṃ viravi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā gātham āha:

- e. Tam sutvā antepure: kumārā ca³ mahesiyo ca haññantu 20
eko ahoṣi nigghoṣo bhesmā accuggato saddo ti. 583.

Ta. taṃ ti taṃ kumārā ca mahesiyo ca haññantū 'ti saddaṃ sutvā, eko
ti sakalarājanivesane eko va nigghoṣo ahoṣi, bhesmā ti bhayānako, accug-
gato ti ati uggato ahoṣi.

Sakalarājakulaṃ yugantavātāhataṃ viya sālavanaṃ ahoṣi, 25
brāhmaṇo pi rājānaṃ ā: „kiṃ mahārāja yaññaṃ yajitum sak-
kosi na sakkosīti“. „Kiṃ kathesi ācariya, yaññaṃ yajitvā
Devalokam gamissāmīti“. „Mahārāja bhīruno⁴ dubbalajjhāsayaṃ
yaññaṃ yajitum samatthā nāma na honti, tumhe idha sabbe
sannipātetha, ahaṃ yaññāvāte kammaṃ karissāmīti“ attano 30
pahonakabalaṃ gahetvā nagarā nikkhamma yaññāvātaṃ sama-
talaṃ kārapetvā vatiyā parikkhipi, kasmā⁵: dhammiko pi samaṇo vā
brāhmaṇo vā āgantvā vāreyyā⁶ 'ti yaññāvāte vatiparikkhepanaṃ

¹ Bā -sampādanaṃ. ² Bā adde yañña². ³ Bā omits ca. ⁴ Bā bhirukā. ⁵
C* omits kasmā. ⁶ Bā nivāreyyā.

cārittān ti katvā porāṇakabrāhmaṇehi ṭhapitaṃ. Rājāpi purise
pakkosāpetvā „tāta ahaṃ attano puttadhītarō ca bhariyāyo
ca māretvā yaññaṃ yajitvā Devalokaṃ gamissāṃṭhi, gacchatha
nesaṃ ācikkhitvā sabbe idhānethā“ 'ti puttānaṃ tāva ānaya-
5 natthāya āha:

7. Gacchatha vadetha kumāre Canda-Suriyaṃ Bhaddasenaṃ ca
Sūraṃ ca Vāmagottaṃ ca:
pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 584.

Ta. C-kumāro ca Suriyakumāro ca dve Gotamādeviyā aggamahesiyā puttā,
10 Bhaddaseno ca pana Sūro ca Vāmagotto ca tesāṃ vemātikabhātarō, pasurā
kira hothā 'ti pasurā kira hotha, ekasmiṃ ṭhāne rāsi hothā 'ti kir' ettha¹ attho.

Te paṭhamāṃ C-kumārassa santikaṃ gantvā āhaṃsu:
„kumāra tumhe kira māretvā tumhākaṃ pitā D-lokaṃ gantu-
kāmo, tumhākaṃ gaṇhanatthāya amhe pesesīti“. „Kassa va-
15 canena maṃ gaṇhāpetīti“. „Kh-lassa devā“ 'ti. „Kiṃ so
maṃ ñeva gaṇhāpeti udāhu aññe pīti“. „Aññe pi gaṇhāpeti,
catukkaṃ kira yaññaṃ yajāpetukāmo“ ti. So cintesi: „tassa
aññehi saddhīṃ verā n' atthi, 'vinicchaye vilopaṃ kātum na
labhāmīti' pana mayi ekasmiṃ verena bahuṃ mārapeti², pitaraṃ
20 daṭṭhum labhantassa sabbesaṃ mocāpanaṃ mama bhāro“ ti.
Atha ne „tena hi me pitu vacanaṃ karoṭhā“ 'ti. Te taṃ
netvā rājaṅgaṇe ekamante ṭhapetvā itare pi tayo ānetvā tass'
eva santike katvā rañño ārocayimsu: „ānītā te deva puttā“
ti. So tesāṃ vacanaṃ sutvā „tātā idāni me dhītarō ānetvā
25 tesāṃ ñeva santike karoṭhā“ 'ti itaraṃ gātham āha:

8. Kumāriyo pi vadetha Upaseṇiṃ Kokilaṃ Muditaṃ ca
Nandaṃ cāpi kumāriṃ: pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 585.

Te „evaṃ karissāmā“ 'ti tāsāṃ santikaṃ gantvā tā roda-
mānā paridevamānā³ ānetvā bhātikānaṃ ñeva santike kariṃsu.
30 Tato rājā attano piyabhariyānaṃ gaṇhanatthāya itaraṃ g. aha:
9. Vijayam pi mayhaṃ mahesiṃ ekapatiṃ Kesiniṃ Sunandaṃ ca
lakkhaṇavarūpapannā pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 586.

¹ B^d hothā ti ācikkhatthā ti. ² C^k -petvā. ³ C^k adds so, C^e yo.

Ta lakkhaṇa- ti uttamehi catusaṅghiyā itthilakkhaṇehi upapannā, ethā
'ti pi vadethā 'ti a.

Te tāpi paridevamānā ānetvā kumārānaṃ santike kariṃsu.
Atha rājā cattāro seṭṭhī ānāpento itaraṃ g. āha:

10. Gahapatayo pi vadetha Puṇṇamukhaṃ Bhaddiyaṃ Siṅgālaṃ ca 5
Vaddhaṃ cāpi gahapatim:
pasurā kira hotha yaññatthāyā 'ti. 587.

Rājapurisā gantvā te ānayiṃsu. Rañño puttadāre gayha-
māne sakalanagaraṃ na kiñci avoca, seṭṭhikulāni pana mahā- 10
sambandhāni, tasina tesam gahitakāle sakalanagaraṃ sam-
khubhitvā „rañño seṭṭhī māretvā yaññam yajitum va dassamā“
'ti seṭṭhī parivāretvā va tesam nātivaggena saddhim rājakulaṃ
agamāsi. Atha te seṭṭhī nātijanaparivutā rājānaṃ attano
jīvitam yāciṃsu.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

11. Te tattha gahapatayo avociṃsu [samāgatā] puttadāraparikiṇṇā: 15
sabbasikhino deva karohi athavā no dāse sāvehīti. 588.

Ta sabbasikhino ti sabbe amhe matthake cūlam ṭhapetvā attano
ceṭake karohi, mayan te ceṭakakiccaṃ karissāma, athavā no dāse sāvehīti
athavā asaddabanto sabbe seniye¹ sannipādetvā tesaṃ majjhe amhe dāse sāvehi, 20
mayan te dāsattam paṭisunissamā 'ti.

Te evam yācantā jīvitam laddhum nāsakkhiṃsu. Rāja-
purisā sese paṭikkamāpetvā te gahetvā kumārānaṃ yeva san-
tike nisīdāpesum. Tato rājā hatthiādīnaṃ ānayanatthāyā²
ānāpento³ āha: 25

12. Abhayaṃkaram pi hatthim Rājagirim⁴ Accutavarunadantaṃ
ānetha kho te khippam, yaññatthāyā bhavissanti. 589.
13. Assataram pi Kesim Surāmmukhaṃ Puṇṇakaṃ Vindakaṃ ca⁵
ānetha kho ne⁶ khippam, yaññatthāyā bhavissanti. 590.

¹ so C^o; C^k seniye, B^d seniyo. ² C^k -dīni atthāya. ³ C^k ānāpento. ⁴ B^d
nālāgirim. ⁵ B^d assaratanaṃ pi kesaniṃ surāmmukhaṃ muṇṇakaṃ vindaṭṭakaṃ
ca. B^d ne.

14. Usabhe pi yūthapatine gavāmpatine¹
mayhaṃ ānetha samupakarontu,
sabbhaṃ yajissāma, dadāma dānāni. 591.
15. Sabbhaṃ paṭiyādetha yaññaṃ pana uggatamhi suriyamhi,
5 āṇāpetha ca kumāre: abhiramantu imaṃ rattim. 592.
16. Sabbhaṃ upaṭṭhāpetha yaññaṃ pana uggatamhi suriyamhi,
vadetha ca dāni kumāre: ajja vo pacchimā rattiti. 593.

Ta. samupakarontu sabbhaṃ ti na kevalaṃ ettakam eva avasesam pi, sabbe catuppadagaṇam eva pakkhigaṇaṃ ca sabbhaṃ catukkaṃ katvā rāsīm² karontu, sabbacatukkaṃ yaññaṃ yajissāma, yācakabrāhmaṇānaṃ ca dānaṃ dassāma³ 'ti, sabbhaṃ paṭiyādethā 'ti etaṃ⁴ mayā vuttaṃ anavasesam⁵ upaṭṭhāpetha, uggatamhīti ahaṃ pana yaññaṃ uggate suriye sve pāto va yajissāmi, sabbhaṃ upaṭṭhāpethā 'ti sesam pi sabbhaṃ yaññopakaraṇaṃ upaṭṭhāpetha.

Raṇṇo pana mātāpitaro dharanti⁶ yeva, ath' assa gantvā
15 mātu ārocesuṃ: „ayye putto vo puttadāre māretvā yaññaṃ yajitukāmo“ ti. Sā „kiṃ kathetha tātā“ ti hatthena hadayaṃ dhāretvā⁷ rodamaṇā āgantvā „saccaṃ kira putta evarūpo te yañño bhavissatīti“⁸ pucchi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 20 17. Tam taṃ mātā avacā⁹ rodanti⁸ āgatā vimānato:
yañño kira te putta bhavissati catūhi puttehiti. 594.

Ta. tautan ti taṃ etaṃ rājānaṃ, vimānato ti attano vasaṇaṭṭhānato.

Rājā āha:

18. Sabbe mayhaṃ puttā cattā Candasmim haññaṃānasmim,
25 puttehi yaññaṃ yajitvāna sugatim Saggam gamissāmi. 595.

Ta. cattā ti C-kumāre haññaṃāne yeva sabbe pi yaññaṭṭhāya mayā paricattā.

Atha naṃ mātā āha:

19. Mā putta saddahesi: sugatī⁹ kira hoti puttayaññaena,
30 nirayān' eso maggo, n' eso maggo saggānaṃ. 596.

¹ Bḍ usabhaṃ pi yudhapatiṃ anojaṃ nisabhaṃ gavampatiṃ te pi. ² Ck^o rāsi.
³ Ck^o ekaṃ, Bḍ evaṃ. ⁴ Ck^o ava-. ⁵ Ck^o dhananti. ⁶ Bḍ paharivā. ⁷ Ck^o -ca,
Bḍ avocā. ⁸ all three MSS. -ti. ⁹ Bḍ -tiyā-, Ck^o -tim.

20. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabhavyānaṃ
esa maggo sugatiyā, na ca maggo puttayaññenā 'ti. 597.

Ta. nirayāneso ti nīrassādatthena catunnaṃ apāyānaṃ esa maggo,
Koṇḍañña 'ti rājānaṃ gottenālapati, bhūtabhavyānaṃ ti bhavitabbasattā-
naṃ¹, yaññenā 'ti evarūpena puttadhītarō māretvā yajanakayaññena saggā- 5
maggo nāma n' atthi.

Rājā āha:

21. Ācariyānaṃ vacanā ghāteṣsaṃ Candañ² ca Suriyañ ca,
puttehi yajitvā duccajehi sugatiṃ Saggāṃ gamissamīti. 598.

Ta. ācariyānaṃ vacanā ti amma n' esā mama attano matī, ācāra- 10
sikkhāpanakassa pana me³ Kh-lassa ācariyassa etaṃ vacanaṃ esā anusatthi,
tasmā ahaṃ ete ghātayissaṃ⁴, duccajehi puttehi yaññaṃ yajitvā saggāṃ ga-
missāmi.

Ath' assa mātā attano vacanaṃ gāhāpetuṃ asakkontā
apagatā. Pitā taṃ pavattiṃ sutvā āgantvā pucchi. 15

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

22. Tam taṃ pitāpi avaca Vasavattī orasaṃ sakaṃ puttaṃ:
yañño⁵ kira te putta bhavissati catūhi puttehīti. 599.

Ta. Vasavattīti tassa nāmaṃ.

Rājā āha: 20

23. Sabbe pi mayhaṃ puttā cattā Candasmim haññamānasmim,
puttehi yaññaṃ yajitvāna sugatiṃ Saggāṃ gamissamīti. 600.

Atha naṃ pitā āha:

24. Mā putta saddaheṣi: sugatī⁶ kira hoti puttayaññena,
nirayān' eso maggo, n' eso maggo saggānaṃ. 601. 25

25. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabhavyānaṃ
esa maggo sugatiyā, na ca maggo puttayaññenā 'ti. 602.

Rājā āha:

26. Ācariyānaṃ vacanā⁷ ghāteṣsaṃ Candañ⁸ ca Suriyañ ca,
puttehi yajitvā duccajehi sugatiṃ Saggāṃ gamissamīti. 603. 30

¹ Ck^s bhavitasattānaṃ. ² Ck^s candiyañ. ³ B^d omits me. ⁴ B^d ghātissaṃ. ⁵
Ck^s -e. ⁶ Ck^s -tiṃ, B^d -tiyā. ⁷ all three MSS. -naṃ.

Atha nam pitā āha :

27. Dānāni dehi Koṇḍañña, ahimsā [sabba] bhūtabhavyānāni
puttāparivuto tuvaṃ raṭṭhaṃ janapadaṃ ca pālehiṭi. 604.

5 Ta. puttāparivuto ti puttehi parivute, raṭṭhaṃ -- cā 'ti sakala-
Kāstraṭṭhaṃ ca tass' eva taṃ taṃ¹ koṭṭhāsabhūtaṃ janapadaṃ ca.

So pi taṃ attano vacanaṃ gāhāpetuṃ nāsakkhi. Tato
C-kumāro cintesi: „imassa ettakassa janassa dukkhaṃ maṃ
ekakaṃ nissāya uppannaṃ², mama pitarāṃ yācitvā³ ettakassa
janassa maraṇadukkhato mocessāmīti“ so pitarā saddhiṃ salla-
10 panto aha:

28. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalābandhakāpi hatthī asse ca pālema. 605.

29. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalābandhakāpi hatthichakaṇāni ujjhema. 606.

15 30. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalābandhakāpi assachakaṇāni ujjhema. 607.

31. Mā no deva avadhi, dāse no dehi⁴ yassa honti tava kāmā
api raṭṭhā pabbājita⁵ bhikkhācariyaṃ carissāma⁶ 'ti. 608.

20 Ta. nigalā -- pti api nāma mayā mahānigalehi bandhakāpi hutvā,
yassa -- kāmā ti sace pi Khaṇḍahālassa dātukāmo si tassa pi no dāse katvā
dehi karissām' assa dāsakammaṃ ti vadati, api raṭṭhā ti sace amhākaṃ koci
doso atthi raṭṭhā no pabbājehi api nāma raṭṭhā pabbājita⁵ kapaṇā viya ka-
palaṃ gahetvā bhikkhācariyaṃ carissāma, mā no avadhi dehi no jīvitān ti vilāpi.

Tassa taṃ nānappakāraṃ vilāpaṃ sutvā rājā hadaya-
25 phalitaṃ⁷ patto viya assupunṇehi nettehi „na me koci putte
māretuṃ lacchati, na maṃ⁸ attho Devalokenā“ 'ti sabbe te
mocetuṃ āha:

32. Dukkhaṃ kho me janayatha⁷ vilapantā jīvitassa kāmāhi,
muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayaññenā⁸ 'ti. 609.

30 Taṃ rañño kathaṃ sutvā rājaputte ādiṃ katvā sabbaṃ
taṃ pakkhipariyosānaṃ pāṇigaṇaṃ vissajjesuṃ. Kh-lo pi

¹ B^d santakāṃ in the place of taṃ taṃ. ² C^k omit upp-. ³ C^k omit yā-.

⁴ B^d adds khaṇḍahālassa. ⁵ C^k pabba-. ⁶ B^d bālita. ⁷ B^d -yittha.

yaññāvāṭe kammañ samvidahati, atha nañ eko puriso „are
duṭṭha Kh-la raññā puttā vissajjitā, tvañ attano putte māretvā
tesaṃ gaḷalohitena yaññañ yajassū“ ti āha. So „kiñ nāma
raññā katan“ ti vegena gantvā āha :

33. Pubbe va kho si¹ vutto: dukkarañ² 5
durabbhisambhavañ c' etañ,
atha no upakkhaṭassa
yaññaassa kasmā³ karosi vikkhepañ. 610.
34. Sabbe vajanti sugatim ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānañ edisañ mahāyaññañ ti. 611. 10

Ta. pubbe ti mayā tvañ¹ pubbe va vutto na tumhādisena bhīrujātikena
sakkā yaññañ yajitum yaññayajanañ nāma² etañ dukkarañ durabbhisambhavañ
ti, atha no idāni upakkhaṭassa paṭiyattassa yaññaassa vikkhepañ karosi vikkham-
bhantitī⁴ pi pāṭho paṭisedhentīti a., mahārāja kasmā evañ karosi, yattakā hi
yaññañ yajanti vā yājenti vā anumodanti vā sabbe Sugatim eva yajantitī dasaeti. 15

So andhabūto rājā tassa kodhavasikassa kathañ gahetvā
dhammasaṇṇī hutvā puna putte gaṇhāpesi. Tato C-kumāro
pitarāñ anubodhayamāno āha :

35. Atha kissa ca⁵ no pubbe sotthānañ brāhmaṇo avācesi,
atha no akāraṇasmā yaññaṭṭhāya deva ghātesi. 612. 20
36. Pubbe va⁶ no daharake ca samāne⁷ na hanesi⁸ na ghātayesi⁹,
dahar' ambhā¹⁰ yobbanāñ pattā adūsakā tāta haññaṃa. 613.
37. Hatthigate assagate sannaddhe passa no mahārāja
yuddhe va yujjhamāne¹¹
na hi mādisā sūrā honti yaññaṭṭhāya. 614. 25
38. Paccante vā kupite aṭavīsu vā mādisa niyojenti,
atha no akāraṇasmā abhūmiyañ tāta haññaṃa. 615.
39. Yāpi hitā sakunīyo vasanti tiṇagharāni katvāna
tāsam pi piyā puttā, atha no tvañ deva ghātesi. 616.

¹ B^d adds me. ² C^k dukkha-. ³ C^k omits ka-. ⁴ C^k -mhanitīti. ⁵ B^d ja.
⁶ C^k ca. ⁷ C^k -ko ca samāno, B^d daharakāle. ⁸ B^d māresi. ⁹ B^d -tesi.
¹⁰ C^k yuvādharamha. ¹¹ B^d yuddhehi yujjhamānehi.

40. Mā tassa¹ saddaheṣi: na mañ Khaṇḍahālo ghātaye,
mamañ hi so ghātetvāna anantaram pi tañ deva ghāteyya. 617.
41. Gāmvaram nīgamavaram dadanti bhogañ pi 'ssa mahārāja,
ath' aggaṇḍikāpi kule kule h' ete bhūñjanti. 618.
- 5 42. Tesam pi tādisānañ icchanti dubbhituñ mahārāja
yebhuyyena ete akataññuno brāhmaṇā deva. 619.
43. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nīgaḷabandhakāpi hatthī asse ca pālema. 620.
44. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
10 api nīgaḷabandhakāpi hatthicchakaṇāni ujjhema. 621.
45. Mā no deva avadhi, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nīgaḷabandhakāpi assachakaṇāni ujjhema. 622.
46. Mā no deva avadhi, dāse no dehi yassa honti tava kāmā,
api raṭṭhā pabbājita² bhikkhācariyañ carissāmā 'ti. 623.

15 Ta. pubbe ti tāta yadi ahañ māretabbo atha kasmā ambhākañ nātijane
pubbe mama jātakāle brāhmaṇo sotthānañ avācesi tadā kira Kh-lo mama lak-
khaṇāni upadhāretvā imassa kumārassa na koci antarāyo bhavissati tumhākañ
accayena r. kāreṣṣatīti ā., icc-assa purimena pacchimañ na sameti musāvādi³
esa, atha no etassa vacanañ gahetvā akāraṇasmā ti nikkāraṇā yeva yaññat-
20 thāya deva ghātesī, mā amhe ghātayī, ayañ hi mayi ekaeṃim verena mahājanañ
māretukāmo, sādhukañ sallakkhehi nañdā 'ti, pubbe va no ti mahārāja sace
pi amhe māretukāmo pubbe va no daharake samāne⁴ kasmā sayañ vā na
hanesi⁵ aññehi vā na ghātāpesi, idāni paua mayañ daharā taruṇā paṭhamavaye
ṭhitā puttadhītāhi vaḍḍhāma, evambhūtā tava⁶ adūsakā va kimkāraṇā haññāmā
25 'ti, passa no ti amhe cattāro pi bhātike, yujjhamāne ti paccatthikārañ
nagarañ parivāretvā ṭhitakāle amhādiso putte tehi saddhiñ yujjhamāne passa,
aputtakā hi rājāno anāthi nāma honti, mādisā ti amhādisā, sūrā ti bala-
vantā⁷ na yaññatthāya māretabbā honti, niyojenti ti nesam paccāmittānañ
gaṇhanatthāya yojenti, atha no ti atha nu, akāraṇasmā ti akāraṇena, abhū-
30 miyañ anokāse yeva kasmā tāta haññāmā 'ti s., mā tassa⁸ saddaheṣitī
mahārāja tvañ mañ Kh-lo na ghātaye ti mā tassa⁹ saddaheyyāsi, bhogañ
piṣṣā 'ti bhogañ pi assa brāhmaṇajanassa¹⁰ rājāno denti, aggaṇḍikāpīti
atha te aggodakañ aggaṇḍikāñ labhantā aggaṇḍikāpi honti, tesampīti
yesam kule bhūñjanti tesam pi evarūpānañ piṇḍadāyākānañ¹¹.

¹ B^d tvassa, C^k kassa. ² C^k pabba-. ³ C^k -dā. ⁴ B^d daharakāle ⁵ C^s
heṣi, B^d haññāsi. ⁶ B^d omits tava. ⁷ all three MSS. -to. ⁸ C^k kassa. ⁹
C^k kassaci. ¹⁰ B^d brahmaṇassa. ¹¹ B^d adds dubbhituñ icchanti.

Rājā kumārassa vilāpaṃ sutvā

47. Dukkhaṃ kho me janayatha¹ vilapantā jīvitassa kāmāhi,
muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayaññenā² 'ti. 624.
imāṃ g. vatvā puna pi mocesi. Kh-lo āgantvā puna pi
48. Pubbe va kho si³ vutto: dukkaraṃ durabhisambhavaṃ c⁴ etaṃ, 5
atha no upakkhaṭassa
yaññassa kasmā⁵ karosi vikkhepaṃ. 625.
49. Sabbe vajanti sugatīṃ ye yajanti ye pi c⁶ eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññaṃ ti 626.
vatvā pana gaṇhāpesi. Ath⁷ assa anunayatthaṃ⁸ kumāro āha: 10
50. Yadi kira yajitvā puttehi Devalokaṃ ito cutā yanti
brāhmaṇo tāva yajatu pacchāpi yajissate⁹ rājā 627.
51. Yadi kira yajitvā puttehi Devalokaṃ ito cutā yanti
eso ca Khaṇḍahālo yajatu sakehi puttehi. 628.
52. Evaṃ jānanto¹⁰ Khaṇḍahālo kiṃ puttake na ghātesi 15
sabbaṃ ca ñātījanaṃ attānaṃ ca na ghātesi. 629.
53. Sabbe vajanti nirayaṃ ye yajanti ye pi c⁶ eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānaṃ edisaṃ mahāyaññaṃ ti. 630.

Ta. brāhmaṇo tāvā 'ti paṭhamāṃ Kh-lo yajatu, puttakehīti sakehi
puttakehī, ath⁷ etasmīṃ evaṃ yajitvā Devalokaṃ gate pacchā tvaṃ yajissasi 20
deva, sādhuṣasabhojanaṃ pihitvā⁷ aññehi vīmamsitūṃ⁸ bhujjasi, puttamaṇaṃ
yeva kasmā avīmamsitvā kathesi⁹ dipento evaṃ āha, evaṃ jānanto¹⁰ putta-
dhītaro māretvā D-lokaṃ gacchatīti evaṃ jānanto kiṃkāraṇā attano putte ca
ñāti ca attānaṃ ca na ghātesi, sace hi paraṃ māretvā D-lokaṃ gacchanti attānaṃ
māretvā Brahmaṇaṃ gantabbāṃ bhavissati, evaṃ yaññagupaṃ jñāntena param 25
amāretvā vā attā va māretabbo siyā, ayam pana tathā akatvā mam mārapeti,
imināpi kāraṇena jāna¹⁰ mahārāja yathā esa vīnicchaye vilopam kātum alabhanto
evaṃ karotīti, edisaṃ ti evarūpaṃ puttaghātayaññaṃ.

Kumāro ettakaṃ kathento pītaṃ attano vacanaṃ gāhā-
petuṃ asakkonto rājānaṃ parivāretvā tṭhitaṃ parisāṃ ārab- 30
bha āha:

¹ B^d -yittha. ² B^d adds me. ³ C^k omīti kasmā. ⁴ B^d anudassanattam. ⁵
B^d yajassituvāṃ. ⁶ C^k jānam vo. ⁷ so C^k; B^d pihitvam. ⁸ B^d vīmamsāpetvā,
C^k vīmamsitū. ⁹ C^k jāna. ¹⁰ B^d jānātha.

54. Kathañ ca kira puttakāmāyo
 [gahapatayo] gharāṇiyo ca¹ nagaramhi
 na uparavanti² rājānaṃ: mā ghātayi orasaṃ puttaṃ. 631.
55. Kathañ ca kira puttakāmāyo
 5 [gahapatayo] gharāṇiyo ca¹ nagaramhi
 na uparavanti³ rājānaṃ: mā ghātayi atrajaṃ puttaṃ. 632.
56. Rañño c' amhi atthakāmo hito ca sabbadā janapadassa,
 na koci assa paṭighaṃ mayā janapado⁴ pavedetīti. 633.

Ta. puttakāmāyo ti gharāṇiyo sandhāya vuttaṃ, gahapatayo pana
 10 puttakāmā nāma hontī, na uparavantīti⁵ na upakkosanti na vadanti,
 atrajan ti attano jātaṃ, evaṃ vutte pi koci raññā saddhiṃ kathetuṃ sa-
 mattho nāma nāhosi, na koci assa paṭighaṃ mayā ti iminā no lañco va
 gahito issariyamadena vā idaṃ nāma dukkhaṃ katan ti koci eko pi mayā
 15 saddhiṃ paṭighaṃkattā⁶ nāma nāhosi, janapado⁷ pavedetīti evaṃ rañño
 ca janassa ca atthakāmassāpi mama pitaraṃ ayaṃ janapado guṇasampanno te
 putto ti na pavedeti na jānāpetīti a.

Evaṃ vutte pi koci kiñci na katheti. Tato rājakumāro
 attano bhariyāyo taṃ yācanatthāya uyyojento āha:

57. Gacchatha bho⁸ gharāṇiyo tātañ ca vadetha Khaṇḍahālañ ca :
 20 mā ghātetha kumāre adūsake sīhasaṃkāse. 634.
58. Gacchatha bho⁸ gharāṇiyo tātañ ca vadetha Khaṇḍahālañ ca :
 mā ghātetha kumāre apekkhite sabbalokassa⁹ 'ti. 635.
- Tā gantvā yācimsu. Rājā no olokesi pi. Tato kumāro
 anātho hutvā vilapanto
- 25 59. Yan nūnāhaṃ⁹ jāyeyyaṃ
 rathakārakulesu¹⁰ vā pukkusakulesu¹⁰ vā
 vesesu¹¹ vā jāyeyyaṃ,
 na hajja¹² maṃ rājā yaññatthāya¹³ ghāteyyā 'ti 636.
- vatvā puna tā uyyojento¹⁴ āha:
- 30 60. Sabbā sīmantiniyo gacchatha, ayyassa Khaṇḍahālassa
 pādesu nipatatha: aparādh' āhaṃ na passāmi. 637.

¹ read: va? ² C^k uparamanti, B^d upavadanti. ³ B^d upavadanti, C^s upavaranti
⁴ B^d adds na. ⁵ C^s upavcrantīti, B^d upavadantīti. ⁶ B^d -ghakato. ⁷ B^d adds
 na. ⁸ B^d vo. ⁹ B^d handāhaṃ nūnā. ¹⁰ C^{ks} -kulaṃ. ¹¹ C^k venesu, C^s venasu.
¹² h' ajja? ¹³ B^d raññe. ¹⁴ C^{ks} tamuyyo-, B^d tātariyāyo uyyo-.

61. Sabbā sīmantiniyo gaḥchatha, ayyassa Khaṇḍahālassa
pādesu nipatatha: kin te bhante mayam adūsemā¹ 'ti 638.

Ta. aparadh--ti aham ācariya Kh-la attano aparādham na passāmi,
kin te bhante ti ayya Kh-la mayam tuyham kim dussit' amha, aha C-kumā-
rassa doso atthi tari khamathā 'ti vadatha. aha C-kumārassa kaniṭṭhabhagīni⁵
Selakumārī nāma sokam sandhāretum asakkontī pitu pādamūle patitvā paridevi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

62. Kapaṇam² vilapati Selā disvāna bhātaro upanītatte:
yaṇṇo kira me ukkhipito tātena³ saggakāmenā 'ti. 639.

Ta. upanītatte ti upanītasabhāve, ukkhipito ti ukkhitto, saggakā-¹⁰
menā 'ti mama bhātaro māretvā Saggam icchantena tāta ime māretvā kim
Saggena karissasīti⁴ vilapi.

Rājā tassāpi katham na gaṇhi. Tato C-kumārassa putto
Vāsulo nāma pitaram dukkhitam disvā „aham ayyakam jācivā
mama pitu jīvitaṃ dāpessāmīti“ raṇṇo pādamūle paridevi. 15

Tam attham pakāsento Satthā āha:

63. Avattatī⁵ ca parivattati⁶ ca Vāsulo sammukhā raṇṇo:
mā no pitaram avadhi, dahar' ambā ayobbanam pattā ti. 640.

Ta. daharamhā ayobbanappattā ti deva mayam taruṇadārakā na
tāva yobbanappattā, amhesu pi tāva anukampāya ambakam pitaram mā avadhīti. 20

Rājā tassa paridevitaṃ sutvā bhijjamānahadayo viya hutvā
assupunṇehi nettehi kumāram āliṅgitvā „tāta assāsam paṭilabha,
vissajjemi te pitaram“ ti vatvā g. āha:

64. Eso te Vāsula pitā, [samehi pitaram⁷],
dukkham kho me janayasi [vilapanto antarapurasmim⁸], 25
muñcatha dāni kumāre, alam pi me hotu puttayaṇṇenā ti. 641.

Ta. antarapurasmim ti rājanīvesanassa antare.

Puna Kh-lo āgantvā āha:

65. Pubbe va kho si vutto: dukkaram durabhisambham c' etaṃ,
atha no upakkhaṭassa 30
yaṇṇassa kasmā⁹ karosi vikkhepaṃ. 642.

¹ so C^s; C^k adusemā, B^d adusamhā. ² C^k -ṇā. ³ so all three NSS. ⁴ C^k -tīti
⁵ B^d āvattī. ⁶ B^d -vattī. ⁷ B^d pitarā sahā. ⁸ B^d sate pūrasasmim. ⁹ C^k omīti ka-

66. Sabbe vajanti sugatim̄ ye yajanti ye pi c' eva yājenti
ye cāpi anumodanti yajantānam̄ edisam̄ mahāyaññan ti. 643.

Rājāpi andhabālo puna tassa vacanena putte gaṇhāpesi.
Tato Kh-lo cintesi: „ayam̄ rājā muducitto kālena gaṇhāti
5 kālena vissajjeti, puna pi dārakānam̄ vacanena putte vissaj-
jeyya, yaññāvātam̄ nēva ñam̄ nemīti¹“. Ath' assa tathaga-
manatthāya gātham̄ āha:

67. Sabbaratanassa yañño upakkhaṭo ekarāja tava pāsādato²
abhinikkhamassu deva, Saggam̄ gato tvaṃ pamodissasīti. 644.

10 T. a.: mahārāja tava yañño sabbaratanehi upakkhaṭo paṭiyatto, idāni te
abhinikkhamanakālo, tasmā abhinikkhama yaññam̄ yajitvā Saggam̄ gato pamod-
dissasīti.

Tato Bodhisattam̄ ādāya yaññāvātagamanakāle tassa orodhā
ekato va nikkhamimsu.

15 Tam attham̄ pakāsento Satthā āha:

68. Daharā sattasatā etā pana Candakassa bhariyāyo
kese parikiritvāna³ rodantiyo maggam̄ anuyanti⁴. 645.

69. Aparā pana sokena⁵ nikkhantā⁶ Nandane⁷ viya devā
kese parikiritvāna⁸ rodantiyo maggam̄ anuyanti⁴. 646.

20 Ta. Nandane viya devā ti N-vane ca vanadhammam̄ devaputtam̄ pari-
vāretvā devadhītā viya.

Tatoparam̄ tāsam̄ vilāpo hoti:

70. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā⁹
nīyanti Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 647.

25 71. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā⁹
nīyanti Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 648.

72. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā⁹
nīyanti Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ. 649.

73. [Maṃsarasabhojanā⁹]

30 nahāpakasunahātā¹⁰ kuṇḍalino akalucandanavilittā
nīyanti Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 650.

¹ Ck̄ nemeti. ² Bds̄ paṭiyatto. ³ Bđ vikiritvā. ⁴ Bđ -yāyimsu. ⁵ Ck̄ vacana
sokena. ⁶ Bđ -mantā. ⁷ Ck̄ add vane. ⁸ Bđ aggalu-. ⁹ Ck̄ -jano, C̄ -jīno.
¹⁰ Bđ nhāpikasunhāpītā.

74. Y' assu pubbe hatthivaradhuragate¹ pattikā² anuvajanti
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 651.
75. Y' assu pubbe assavaradhuragate pattikā³ anuvajanti
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 652.
76. Y' assu pubbe rathavaradhuragate pattikā⁴ anuvajanti 5
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yanti. 653.
77. Ye hi 'ssu⁵ pubbe niyyamsu⁶ tapaniyakappanehi⁷ turagehi
ty-ajja Canda-Suriyā ubho va pattikā yantīti. 654.

Ta. kāsika -- ti kāsiyāni sucīni vatthāni dbārayamānā, Canda -- ti
C-kumāro ca S-kumāro ca, nahāpaka -- ti kañcanaṇṇeṇa ubbaṭṭetvā nahā- 10
pakehi kataparikkamātāya sunahāpitā, yassū 'ti⁸ assu ti nipātamattam, ye
kumāre ti a, assavara -- ti assavarapiṭṭhigate, rathavara -- ti rathavaramaj-
jhagate, niyyamsū 'ti nikkhamīmsu.

Evam tāsu paridevantīsu yeva Bodhisattam nagarā nī-
harīmsu. Sakalanagaram saṁkhubhitvā nikkhamitum ārabhi. 15
Mahājane nikkhamante dvārāni na-ppahonti. Brāhmaṇo ati-
bahujanam disvā „ko jānāti kiṁ bhavissatīti“ nagaradvārāni
thakāpesi. Mahājano nikkhamitum alabhanto — antonagara-
dvārassa āsannaṭṭhāne uyyānam atthi tassa santike — mahāvira-
vam viravi, tena ravena sakunasaṁgho saṁkhubhito ākāsam 20
pakkhandi. Mahājano tam tam sakunim⁹ āmantetvā vila-
panto āha:

78. Yadi sakuni māmsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi puttehi. 655.
79. Yadisakuni māmsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā, 25
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi kaññāhi. 656.
80. Yadi sakuni māmsam icchasi dayassu¹¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi mahesīhi. 657.
81. Yadisakuni māmsam icchasi dayassu¹⁰ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi gahapatīhi. 658. 30

¹ Bā - tā. ² Bā hatthīhi. ³ Bā assehi. ⁴ Bā rathehi. ⁵ Bā yassu. ⁶ Bā
niyyāmsu. ⁷ Bā kappakehi. ⁸ Bā adds ye. ⁹ Bā - ṇam. ¹⁰ Bā uyyassu.

¹¹ Cā yajassu, Bā uyyassu.

82. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi hatthīhi. 659.
83. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi assehi. 660.
- 5 84. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho catūhi usabhehi. 661.
85. Yadi sakuṇi maṁsam icchasi dayassu¹ pubbena Pupphavatiyā,
yajat' ettha ekarājā sammūlho sabbacatukkenā 'ti. 662.

Ta. maṁsam icchasi² ambho sakuṇi, sace maṁsam icchasi uyyassu³
10 Pupphavatiyā pubbena puratthimāya dīśāya yaññāvāto atthi tattha gaccha, ya-
jatetthā 'ti ettha Kh-lassa vacanaṁ gahetvā sayam sammūlho ekarājā catūhi
puttehi yajati, sesagāthāsu pi es' eva nayo.

Evam mahājano tasmim̄ thāne paridevitvā Bodhisattassa
vasanattḥānaṁ gantvā pāsādaṁ padakkhiṇaṁ karonto ante-
15 purakūṭṭāgārauyyānādīni ca passanto gāthāhi paridevi:

86. Ayam assa pāsādo idam̄ antepuraṁ suramaṇiyam̄,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 663.
87. Idam̄ assa kūṭṭāgāraṁ sovaṇṇam̄ pupphamalyavikīṇam̄,⁴
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 664.
- 20 88. Idam̄ assa uyyānaṁ supupphitaṁ⁴ sabbakālikam̄ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 665.
89. Idam̄ assa asokavanaṁ supupphitaṁ⁵ sabbakālikam̄ rammaṁ.
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 666.
90. Idam̄ assa kaṇikāraṇam̄
25 supupphitaṁ⁴ sabbakālikam̄ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 667.
91. Idam̄ assa pāṭalivanaṁ supupphitaṁ⁴ sabbakālikam̄ rammaṁ,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 668.
92. Idam̄ assa ambavanaṁ supupphitaṁ sabbakālikam̄ rammaṁ,
30 te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnitā. 669.

¹ Bā uyyassu. ² Cks omit uy-. ³ Cks vītik-. ⁴ Cks omit su. ⁵ Cks -vaniyā
pupphitā.

99. Ayam assa pokkharaññi sañchannā padumapundarīkehi,
nāvā ca sovaṇṇavikātā pupphāvaliyā¹ vicittā² suramaññiyā,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītāti. 670.

Ta te dānti idāni te Candakumārapamukhā ambhakaṃ ayyaputtā eva-
rūpaṃ pāsādaṃ chaḍḍetvā vadhāya nīyanti, sovaṇṇa -- ti suvaṇṇavikātā su- 5
vaṇṇakhacitā

Ettakesu ṭhānesu vilapitvā puna hatthisālādīni upasañ-
kamitvā āhaṃsu:

94. Idam assa hatthiratanam Erāvaṇo gajo balidanti,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 671. 10
95. Idam assa assaratanam ekakhuro asso,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 672.
96. Ayam assa assaratho sālikanigghoso subho ratanacitto
yatth' assu ayyaputtā sobhiṃsu Nandane viya devā,
te dāni ayyaputtā cattāro vadhāya ninnītā. 673. 15
97. Kathan nāma sāmasamasundarehi candanamarakatagattehi³
rājā yajissate yaññam sammūḷho catūhi puttehi. 674.
98. Kathan nāma sāmasamasundarāhi candanamarakatagattāhi³
rājā yajissate yaññam sammūḷho catūhi kaññāhi. 675.
99. Kathan nāma sāmasamasundarāhi candanamarakatagattāhi³ 20
rājā yajissate yaññam sammūḷho catūhi mahesihi. 676.
100. Kathan nāma sāmasamasundarehi candanamarakatagattehi³
rājā yajissate yaññam sammūḷho catūhi gahapatihi. 677.
101. Yathā honti gāmanigamā suññā amanussakā brahāraññā
tathā hessati Pupphavatiyā⁴ yitthesu Canda-Suriyesū⁵ 'ti. 678. 25

Ta. Erāvaṇo ti tassa hatthino nāmaṃ, ekakhuro ti abhinnaḥkuro,
sāḷiyā -- ti gamanakāle sāḷiyānaṃ viya madhurena [nigghosena samannāgato,
kathannāmā 'ti kathana nāma⁶, sāmasama -- ti suvaṇṇasāmehi⁶ jātiyā
samehi⁷ niddosatāya sundarehi, candana -- ti lohita candanalittagattehi gaha-
pativarehi, sāmasamasundarehiti suvaṇṇasāmehi aññamaññam jātiyā 30

¹ C^s -valiyā, B^d puppavalliyā. ² C^s vimānā. ³ B^d muduka in the place
of marakata. ⁴ so all three MSS. ⁵ B^d kena nāma kāraṇena. ⁶ B^d adds
ca aññamaññā. ⁷ B^d adds ca.

samehi sundarehi cā 'ti a., brahāraṇṇā yathā te¹ gāmanigamā suṇṇā nimmanussā brahāraṇṇā honti tathā Puppavattiyāpi² yaṇṇayitṭhesu rājaputtesu suṇṇāraṇṇāsadīsā bhavissatṭī.

Bahi nikkhamitum alabhantā antonagare yeva vicarivā
5 paridevimsu. Bo. pi yaṇṇāvāṭam nīto. Ath' assa mātā Gotamī
nāma devī³ „puttānaṃ me jīvitaṃ dehi devā“ 'ti raṇṇo pādamaṇṇe pavattivā paridevamānā āha:

100. Ummattikā bhavissāmi bhūnahatā paṃsunā ca parikiṇṇā
sace Candavaraṃ hanti pāṇā me deva nirujjhanti⁴. 679.
10 100. Ummattikā bhavissāmi bhūnahatā paṃsunā ca parikiṇṇā
sace Suriyavaraṃ hanti pāṇā me deva nirujjhantīti⁴. 680.

Ta. bhūnahatā ti hatavaḍḍhi, paṃsunā -- ti paṃsuparikiṇṇasarīra
ummattikā hutvā vicarissāmi.

Sā evaṃ paridevantī raṇṇo santikā kiṇci⁵ kathaṃ alabhitvā
15 „mama putto tumhākaṃ kujjhivā gato bhavissati, kissa na
na nivattethā“ 'ti kumārassa catasso bhariyāyo āliṅgitvā pari-
devantī āha:

104. Kin nu 'mā na ramāpeyyuṃ⁶ aṇṇamaṇṇaṃ piyaṃvadā⁷
Ghaṭṭiyā Oparakkhī⁸ ca Pokkharakkhī⁸ ca Gāyikā
20 Canda-Suriyesu naccantiyo, samo tāsāṃ na vijjatīti. 681.

Ta. kinnu mā na ramāpeyyuṃ⁹ ti kena nu kāraṇena imā Ghaṭṭiyā
ti ādikā catasso aṇṇamaṇṇaṃ piyaṃvadā C-S-kumārānaṃ santike naccantiyo¹⁰
mama putte na² ramāpayimsu¹¹ ukkaṇṭhāpayimsu, sakala-Jambudīpasīmīṃ hi
nacce vādite vā samo aṇṇo koci tāsāṃ na vijjatīti a.

25 Iti sā suṇṇāhi saddhiṃ paridevitvā aṇṇaṃ gahetabbaga-
haṇaṃ apassantī Kh-laṃ akkosamānā aṭṭha gāthā abhāsi:

106. Imaṃ mayhaṃ hadayasokaṃ
paṭimuṇcatu¹² Khaṇḍahāla tava mātā (cfr. IV $\frac{286}{12}$)
yo mayhaṃ hadayasoko Candasmīṃ vadhāya ninnīte. 682.

¹ B^d tam. ² so all three MSS. ³ C^k gotamadevināma. ⁴ B^d rugga-. ⁵ C^k ramāye-, C^s ramaye-. ⁶ B^d -ikā. ⁷ B^d ova-. ⁸ B^d -raṇi. ⁹ C^k ramāye-.
¹⁰ C^k add gāyantiyo. ¹¹ C^k ramāyimsu. ¹² all three MSS. -muccatu.

106. Imañ mayhañ hadayasokañ
paṭimuñcatu¹ Khaṇḍahāla tava mātā
yo mayhañ hadayasoko Suriyasmiñ vadhāya ninnīte. 683.
107. Imañ mayhañ hadayasokañ
paṭimuñcatu¹ Khaṇḍahāla tava jāyā
yo mayhañ hadayasoko Candasmiñ vadhāya ninnīte. 684.
108. Imañ mayhañ hadayasokañ
paṭimuñcatu¹ Khaṇḍahāla tava jāyā
yo mayhañ hadayasoko Suriyasmiñ vadhāya ninnīte. 685.
109. Mā putte mā ca patiñ addakkhi Khaṇḍahāla tava mātā
yo ghātesi kumāre adūsake sīhasaṃkāse. 686.
110. Mā putte mā ca patiñ addakkhi Khaṇḍahāla tava mātā
yo ghātesi kumāre apekkhite sabbalokassa. 687.
111. Mā putte mā ca patiñ addakkhi Khaṇḍahāla tava jāyā
yo ghātesi kumāre adūsake sīhasaṃkāse. 688.
112. Mā putte mā ca patiñ addakkhi Khaṇḍahāla tava jāyā
yo ghātesi kumāre apekkhite sabbalokassa. 689.

Ta. imañ mayhañ ti imañ mayhañ², paṭimuñcatū¹ 'ti paṭiyātu³
pāpupātu, yoghātesiti yo tvañ ghātesi, apekkhite ti sabbalokena olokite
dissamāne māresīti a.

Bo. yaññāvāte pitarañ āyācanto āha:

113. Mā no deva avadhī, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthī asse ca pālema. 690.
114. Mā no deva avadhī, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi hatthichakaṇāni ujjhema. 691.
115. Mā no deva avadhī, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
api nigalabandhakāpi assachakaṇāni ujjhema. 692.
116. Mā no deva avadhī, dāse no dehi Khaṇḍahālassa,
yassa honti tava kāmā, api raṭṭhā pabbajitā⁴
[bhikkhācariyañ carissāma]. 693.

¹ all three MSS. -muccatu. ² Bā mayhañ imañ. ³ Bā pavāsatu. ⁴ Cā
pabba-

117. Divyaṃ deva upayācanti puttattikhā daliddāpi¹
paṭibhānāni pi hitvā putte na hi labhanti ekaccā². 694.
118. Assāsakāni karonti: puttā no jāyantu, tato puttā,
atha no akāraṇasmā yaññatthāya deva ghātesī. 695.
- 5 119. Upayācitakena puttaṃ labhanti, mā tāta no aghātesī³,
mā kicchāladdhakehi puttehi yajjittho imaṃ yaññaṃ. 696.
120. Upayācitakena puttaṃ labhanti, mā tāta no aghātesī,
mā kapaṇaladdhakehi puttehi ammāya no vippavāsehi. 697.

Ta. divyaṃ ti deva aputtikā daliddāpi nāriyo puttattikhā hutvā bahum
10 paṇṇākāraṃ haritvā puttaṃ vā dhītaṃ vā labhāmā 'ti divyaṃ upayācanti,
paṭibhānāni pi hitvā ti dohaḷāni chaḍḍetvāpi, alabhitvāpīti a., i. v. h. ma-
hārāja nārīnaṃ hi uppannaṃ dohaḷaṃ alabhitvā gabbho sussitvā nassati, tattha
ekaccā putte alabhamānā kāci laddham pi dohaḷaṃ pahāya aparibhuñjitvā na
labhanti kāci dohaḷaṃ alabhamānā ca na labhanti, mayhaṃ pana mātā up-
15 pannaṃ dohaḷaṃ labhitvā paribhuñjitvā uppannaṃ gabbhaṃ anāsetvā putte
paṭilabhi, evaṃ paṭiladdhe mā no avadhīti yāceti, assāsakānīti mahārāja ime
sattā āsā⁴ karonti kinti puttā no jāyantū 'ti, tato puttā⁵ ti puttānaṃ pi
no puttā jāyantū 'ti, atha no akāraṇasmā ti atha tvaṃ amhe akāraṇena
yaññatthāya ghātesīti, upayācīta kenā 'ti devatānaṃ āyācānena, kapaṇa--ti
20 kapaṇā viya⁶ hutvā laddhakehi puttehi, amhehi saddhīṃ ambākaṃ ammāya
mā vippavāsehi mā no mātaraṃ saddhīṃ vippavāsaṃ karīti vadati.

So evaṃ vadanto pi pitu santikā kiñci vacanaṃ alabhitvā
mātu pādāmūle nipajjitvā paridevamāno āha:

121. Bahudukkhaposiyā⁷ Candaṃ amma tuvaṃ jiyase puttaṃ,
25 vandāmi kho the pāde, labhataṃ⁸ tāto⁹ paralokaṃ. 698.
122. Handa ca maṃ upagūha¹⁰, pāde¹¹ te amma vanditūṃ dehi,
gacchāmi dāni pavāsaṃ yaññatthāya ekarājassa. 699.
123. Handa ca maṃ upagūha¹⁰, pāde te amma vanditūṃ dehi,
gacchāmi dāni pavāsaṃ mātu katvā hadayasokaṃ. 700.
- 30 124. Handa ca maṃ upagūha¹⁰, pāde te amma vanditūṃ dehi,
gacchāmi dāni pavāsaṃ janassa katvā hadayasokan ti. 701.

¹ C^{ks} add nāriyo. ² C^{ks} -ccc. ³ B^d āghātesī. ⁴ C^{ks} āsā, B^d āsāsaṃ. ⁵ B^d
paputtā. ⁶ C^{ks} kapaṇa ya. ⁷ B^d -dukkhā posiyā. ⁸ B^d -tu. ⁹ C^{ks} tato
¹⁰ B^d -guyha. ¹¹ C^{ks} -dā.

Ta. bahudukkhaṇḍaposiya¹ 'ti [bahūhi dukkhehi posiya², Candan ti maṃ³ C-kumāraṃ evaṃ positaṃ Idāni amma tvaṃ jīyasse puttaṃ, labhataṃ⁴ tāto⁵ - - ti piṭā me bhogaśampannaṃ paralokaṃ labhatu, upagūhā⁶ 'ti āliṅga⁷ pariśasja, pavāsaṃ ti puna anāgamanatīya accantavippavāsaṃ⁸.

Ath' assa mātā paridevanti catasso gāthā abhāsi: 5

125. Handa ca padumapattānaṃ molim bandhassu Gotamiputta
campakadalivītimissāyo, esā te porāṇiyā⁹ pakati. 702.
126. Handa ca vilepauṇa te¹⁰ pacchimakaṃ candanaṃ vilimpassu
yehi ca suvilitto sobhasi¹¹ rājaparisāya. 703.
127. Handa ca mudukāni vatthāni pacchimakaṃ Kāsikaṃ vāsehi 10
yehi ca sunivattho sobhasi¹¹ rājaparisāya. 704.
128. Mutthamaṇikanakavibhūsitāni gaṇhassu hatthābharāṇāni
yehi ca hatthābharāṇehi sobhasi rājaparisāya. 705.

Ta. padumapattānaṃ ti padumapattaveṭhanan nāma¹ etaṃ pasādhanaṃ,
taṃ sandhāy' evaṃ ā., tava vippakīṇṇamolim ukkhīpitvā padumapattaveṭhanena 15
yojetvā bandhā 'ti a., Gotamiputtā 'ti C-kumāraṃ ālapati, campakadali--ti
abbhantarimehi campakadalihi missakā vaṇṇagaṇḍhasampannā nānapupphamālā
piṇḍhassu¹², esā te ti esā tava porāṇikā pakati, tam eva bhūñjassu¹³ puttā
'ti paridevati, yehi cā 'ti yehi lohitaṇḍanavilepānehi vilitto rājaparisāya
sobhasi¹⁴ tāni vilimpassū 'ti a., Kāsikaṃ ti satasahassaggaṇakaṃ Kāsika- 20
vattham, gaṇhassū 'ti piṇḍhassu.

Idāni 'ssa Candā nāma aggamahesi¹⁶ pādāmūle nipajjitvā
paridevamānā āha:

129. Na ha¹⁶ nūnāyaṃ raṭṭhapālo, bhūmipati janapadassa dāyādo,
lokissaro mahanto¹⁷ putte¹⁸ sinehaṃ na janayatīti¹⁹. 706. 25
- Taṃ sutvā rājā gātham āha:
130. Mayhaṃ piyā puttā attāpi piyo tumhe ca bhariyāyo,
Saggaṇ ca patthayāno tena-m-ahaṃ²⁰ ghātayissāmīti. 707.

T. a.: kimkāraṇā puttāsinehaṃ na janemi²¹ na kevalaṃ Gotamiyā²² eva
atha kho mayhaṃ piyā puttā tathā²³ attā ca tumhe ca suṇhāyo ca bhariyāyo 30

¹ Bđ -dukkhā posiya. ² Bđ posiya, Cks posita. ³ Cks omiṭ maṃ. ⁴ Bds -tu.
⁵ Bđ tāto. ⁶ Bđ -guyhā. ⁷ Bđ āliṅgiya. ⁸ Bđ adds gacchāmi. ⁹ Bđ -ikā. ¹⁰ Cks
vilimpante. ¹¹ Bds -ti. ¹² Cks -mālāhibandhassu. ¹³ Bds gaṇhassu. ¹⁴ Bđ
-ti. ¹⁵ all three MSS. -si. ¹⁶ Bđ hi. ¹⁷ Cks -tā. ¹⁸ Bđ putta. ¹⁹ Cks jin--
²⁰ Bđ tenāhaṃ. ²¹ Ck jānemi, Bđ jānehi. ²² so all three MSS. ²³ Bđ atha kho.

ca me piyā yeva, evaṃ sante pi Saggā ca paṭṭhayāno ahaṃ Saggā paṭṭhayāmi¹
tona kāraṇena ete ghāteṣāmi, mā cintayittha sabbe p' ete mayā saddhīm deva-
loke ekato vasissanti.

Candā āha:

- 5 181. Maṃ paṭṭhamāṃ ghātehi, mā me hadayaṃ dukkhaṃ aphālesi²,
alaṃkato sundarako putto tava³ deva⁴ sukhumālo. 708.
182. Hand' ayya maṃ⁴ hanassu, salokā⁵ Candiyeṇa hessāmi,
puññaṃ karassu vipulaṃ: vicārāma ubho va paraloke ti. 709.

Ta. paṭṭhamāṃ ti deva mama sāmikato paṭṭhamataraṃ maṃ ghātehi,
10 dukkhaṃ ti Candassa maraṇadukkhaṃ mama hadayaṃ aphālesi², alaṃkato⁶
ti ayaṃ mama eko va alaṃ⁷ paṭṭhayatto⁸ ti evaṃ⁹ alaṃkato¹⁰, evarūpaṃ nāma
puttaṃ mā¹¹ ghātayi¹² mahārājā¹³ ti dipeti, handayyā¹⁴ ti handa ayya rājānaṃ
ālapanti evaṃ ā., salokā⁵ ti Candiyeṇa saddhīm salokā gamissāmi¹⁵, vica-
rāma -- ti tayā ekato ghātita ubho pi paraloke sukhaṃ anubhavanti vicārāma
15 mā no saggantarāyaṃ akāsi.

Rāja āha:

183. Mā tvaṃ Cande rucci maraṇaṃ¹⁴, bahukā tava devarā¹⁵,
visālakkhite taṃ ramayissanti yitṭhasmiṃ Gotamiputte ti. 710.

Ta. mā tvaṃ -- ti mā tvaṃ attano maraṇaṃ rocesi, mā rujitī¹⁶ pi pāṭho
20 mā rodhīti a. devarā¹⁷ ti patibhātukā.

Tatoparaṃ Saṭṭhā

- 184^a. Evaṃ vutte Candā attānaṃ hanti hatthatalakehī¹⁸
upaḍḍhag. ā. 711.

Tatoparaṃ tassā yeva vilāpo hoti:

- 25 184^b. Alam atthu jīvītena, pāyāmi¹⁹ visaṃ marissāmi. 712.
185. Na ha²⁰ nūn' imassa rañño mittāmaccā ca vijjare
suhadā yena vadanti rājānaṃ: mā ghātayi orase putte. 713.
186. Na ha nūn' imassa rañño nātimitā ca vijjare
suhadā yena vadanti rājānaṃ: mā ghātayi orase putte. 714.

¹ C^{kk} -yemi, B^d -yanto, B^s paṭṭhento. ² C^k apā, B^d abā-. ³ B^d tadeva, C^k omīta
deva. ⁴ C^{ks} add paṭṭhamāṃ. ⁵ B^d paraloke. ⁶ B^d anal-. ⁷ B^d alaṃkatehina. ⁸
C^{ks} pari-. ⁹ B^d adda na. ¹⁰ B^d adda analaṃkato. ¹¹ C^{ks} ma, B^d na. ¹² B^d
māreyyāsi. ¹³ B^d paraloke bhavissāmi. ¹⁴ C^{ks} omīta ma-. ¹⁵ C^{ks} devacarā.
¹⁶ B^d ruddhīti. ¹⁷ C^k devamarā, C^s devacarā. ¹⁸ C^s -tālakehī, B^d -talehīti.
¹⁹ C^{ks} passāmi. ²⁰ B^d hi.

137. Ime te pi mayhaṃ puttā guṇino kāyūradhārino,
rājā tehi pi yajassu yaññaṃ atha muccatu ¹ Gotamiputte. 715.
138. Bilasataṃ maṃ katvā yajassu sattadhā mahārāja,
mā jeṭṭhaputtam avadhi adūsakaṃ sīhasaṃkāsaṃ. 716.
139. Bilasataṃ maṃ katvā yajassu sattadhā mahārāja, 5
mā jeṭṭhaputtam avadhi apekkhitāṃ sabbalokassa ²ti. 717.

Ta. evan ti evaṃ andhabālena ekarājena vutte, hantīti deva kin nāṃ¹ etaṃ kathesīti vatvā hatthatalehi attānaṃ hantī, pāyāmīti² pivissāmi, ime te pīti ime pi Vāsulakumāraṃ ādīvaṃ katvā sesadārake hatthe gahetvā rañño pādamaṃle ṭhitā evaṃ āha, guṇino ti mālāguṇaābharaṇehi samannāgatā, kāyūradhārino ti kāyūrapasādhanaḍḍharā, bilasatan ti mahārāja maṃ ghātetvā koṭṭhāsakaṃ³ katvā, sattadhā ti sattasu ṭhānesu yaññaṃ yaja.

Iti sā rañño santike imāhi gāthāhi paridevitvā assāsāṃ alabhamānā Bodhisattass⁴ eva santikaṃ gantvā⁵ paridevamānā aṭṭhāsi, atha naṃ so āha: „Cande mayi jivamaṇe tuyhaṃ tas-
mim⁶ tasmiṃ⁷ subhaṇitesu⁸ kathitesu uccāvacaṇi muttādīni⁹ bahūni ābharaṇāni dinnāni, ajja pana te idaṃ pacchimaṃ dānaṃ ti sarirārūḷhaṃ ābharaṇaṃ dammi, gaṇhāhi naṃ“ ¹⁰ti.

Imam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

140. Bahukā tava¹¹ dinnā ābharaṇā uccāvacaṇi subhaṇitamhi 20
muttā maṇiveḷuriyā idan te pacchimakaṃ dānaṃ ti. 718.

C-devī pi taṃ sutvā tatoparāhi navahi¹² gāthāhi vilapi:

141. Yesaṃ pubbe khandhesu phullamālāguṇā vivattiṃsu
tes¹³ ajja pītanisito¹⁴ nettimso vivattissati khandhesu. 719.
142. Yesaṃ pubbe khandhesu citramālāguṇā vivattiṃsu 25
tes¹⁵ ajja pītanisito¹⁶ nettimso vivattissati khandhesu. 720.
143. Acirā¹⁷ vata nettimso vivattissati rājaputtānaṃ khandhesu
atha mama hadayaṃ na phalati¹⁸
tāva daḷhabandhanaṃ ca me āsi. 721.

¹ so all three MSS. for muccatu? ² C^{ks} passāmīti. ³ B^d koṭṭhāsasataṃ. ⁴ C^{ks} omīti ga-. ⁵ B^d adds vatthusmim. ⁶ C^k -ni-. ⁷ B^d maṇimuttā-. ⁸ C^{ks} va. ⁹ C^k -rānavahi, C^s -rānava. ¹⁰ so C^{ks}: B^d pisunisado. ¹¹ B^d -raṃ. ¹² B^d phāleti.

144. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 722.
145. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 723.
- 5 146. Kāsikasucivatthadharā kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ. 724.
147. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā yaññatthāya ekarājassa. 725.
- 10 148. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
niyyātha Canda-Suriyā mātu katvā hadayasokaṃ. 726.
149. [Maṃsarasabhojino²] nahāpakasunahātā
kuṇḍalino akalucandanavilittā¹
15 niyyātha Canda-Suriyā janassa katvā hadayasokaṃ ti. 727.

Ta. mālāguṇā ti pupphadāmāni, tesajjā 'ti tesam ajja, nettimsō ti
asi, vivattissatīti patissati, acirā³ vatā 'ti acirena vata, na phalatīti na
bhijjati, tāva daḷhabandhanañca me āsīti atīriya thīrabandhanam me
hadayam bhavissatīti s., niyyāthā 'ti gacchatha.

- 20 Evaṃ tassā paridevantiyā va yaññāvāṭe sabbakammaṃ
niṭṭhāsi⁴. Rājaputtam netvā gīvaṃ nāmetvā⁵ nisīdāpesuṃ.
Kh-lo suvaṇṇapātīm upanāmetvā khaggaṃ ādāya „tassa gīvaṃ
kantissāmīti“ atṭhāsi. Taṃ disvā C-devī „aññam me saraṇam
n' atthi, attano saccabalena sāmikassa sotthim karissāmīti“
25 añjalim paggayha parisāya antarena carantī saccakiriyaṃ akāsi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

150. Sabbasmiṃ upakkaṭasmiṃ nisīdite Candiyasmiṃ yaññatthāya
Pañcālarājadhītā pañjalikā sabbaparisaṃ anupariyāsi: 728.
151. Yena saccena Khaṇḍahālo pāpakammaṃ karoti dummedho
80 etena saccavaṃjīna samaṅgini sāmikena homi. 729.
152. Ye 'dh' atthi amanussā yāni ca yakkhabhūtabhavyāni
karontu veyyāvāṭikam, samaṅgini sāmikena homi. 730.

¹ Bā aggalu. ² Bā -janā. ³ Bā -ram. ⁴ Bā niṭṭhāpesi. ⁵ Bā onā-

153. Yā devatā idhāgatā yāni ca bhūtabbhavyāni
saraṇesiniṃ¹ anāthaṃ² tāyatha maṃ, yācāṃ³ ahaṃ
[pati māhaṃ ajeyyaṃ⁴] ti. 731.

Ta. sabbasmīṃ upakkhaṭasmiṃ ti sabbasmīṃ yaññasambhāre sajjite
paṭiyatte, samaṅginīti sampayuttā ekasāvāsā, yedhatthīti ye idha atthi, 5
yakkha -- ti devasāmkhātā yakkhā ca vaḍḍhitvā ṭhitā sattasāmkhātā bhūtā ca
idāni vaḍḍhanakasattasāmkhātāni bhavyāni ca, veyyā -- ti mayhaṃ veyyā-
vaccāṃ karontu, tāyatha maṃ ti rakkhatha maṃ, yācāmaṃ ti ahaṃ vo
yācāmi, patimāhaṃ ti pati mā ahaṃ ajeyyaṃ⁴.

Sakko devarājā tassa paridevasaddaṃ sutvā taṃ pavattiṃ 10
ñatvā jalitaṃ ayakūṭaṃ ādāya gantva rājānaṃ tāsentō⁵ sabbe
vissajjāpesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

154. Tam sutvā amanusso ayokūṭaṃ paribbhametvāna
bhayam assa janayanto rājānaṃ idam avoca: 732. 15
155. Bujjhassu kho rājakali mā t' āhaṃ matthakam nitālemi⁶,
mā jeṭṭhaputtam avadhi adūsakam sihasāmkāsam. 733.
156. Ko te diṭṭho⁷ rājakali puttabhariyāyo haññamānāyo
setthā ca gahapatayo adūsakā saggakāmā hi⁸. 734.
157. Tam sutvā Khaṇḍahālo ca rājā ca abhutam idam divāna 20
sabbesaṃ bandhanāni mocesaṃ yathā taṃ apāpānaṃ⁹. 735.
158. Sabbesu vippamuttesu ye tattha samāgatā tadā āsūṃ
sabbe ekekaledḍḍukam¹⁰ adamsu, esa vadho Khaṇḍahālassā 'ti. 736.

Ta. amanusso ti Sakko devarājā, bujjhassū 'ti jāna sallakkhehi,
rājakalīti rāja-Kālakappaṃ¹¹ rājālamaka, mā tāhaṃ ti pāparāja bujja¹² mā te 25
ahaṃ matthaṃ nitālemi⁶, ko te diṭṭho ti kubiṃ tayā diṭṭhapubbo, saggā-
kāmā hīti ettha hīti nipātamattaṃ, saggakāmā saggam patthayamānā ti a., taṃ
sutrā ti bhikkhave taṃ Sakkassa vacanaṃ Kh-lo sutvā abhutam idam ti rājā¹³
ca idam Sakkadassanaṃ pubbe abhūtapubbaṃ divā, yathā taṃ ti yathā apā-
pānaṃ¹⁴ mocenti evam eva mocesaṃ, sabbekekā -- 'ti bhi. yattakā tasmīṃ 30
yaññāvāṭe samāgatā sabbe ekakolāhalaṃ katvā Kh-lassa ekekaledḍḍupahāraṃ
adamsu, esa vadho ti esa Kh-lassa vadho ahoṣi, tatth' eva taṃ jīvitakkha-
yaṃ pāpāyimsū 'ti attho.

¹ C^k Bā -ni, C^s -nī. ² C^k -ā. ³ so Bā; C^k ajiyyaṃ. ⁴ so Bā; C^k avajjiyyaṃ.

⁵ Bā tāsetvā. ⁶ Bā nīhalesi. ⁷ so all three MSS. for diṭṭhā? ⁸ so all three
MSS. for -kāmehi? ⁹ so C^k = apāpānaṃ? Bā anupaghātaṃ. ¹⁰ C^k omit
eke. ¹¹ C^k rāja muddhakāla-. ¹² C^k muddha. ¹³ C^k rājānaṃ. ¹⁴ Bā anupa-
ghātaṃ pāpānaṃ. ¹⁵ C^k eka-.

Tam pana māretvā mahājano rājānaṃ māretuṃ ārabhi.
 Bo. pitaraṃ parissañjitvā¹ māretuṃ na adāsi. Mahājano
 „jīvitāṃ tāva etassa pāparaṇṇo dema, chattaṃ pan' assa na-
 gare ca vāsaṃ na dassāma, caṇḍalaṃ katvā bahinagare vāsā-
 5 pessāma“² 'ti vātvā rājavasaṃ haritvā kāsāvaṃ nivāsāpetvā
 haliddapilotikāya sīsaṃ veṭhetvā caṇḍalaṃ katvā caṇḍalavāṭa-
 kaṃ pahīṇimsu. Ye pan' etaṃ³ pasughātakaṃ yaññaṃ ya-
 jimsu c' eva yajāpesuṃ ca anumodiṃsu ca sabbe Niraya-parā-
 yanā yeva ahesuṃ.

10 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

159. Sabbe patitvā Nirayaṃ yathā taṃ pāpakaṃ karitvāna
 na hi pāpakammaṃ katvā labbhā Sugatiṃ ito gantun ti. 737.

So pi kho mahājano dve pi kālakaṇṇiyo hāretvā tatth'⁴
 eva abhisekasambhāre āharitvā C-kumāraṃ abhisiñci.

15 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

160. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candaṃ abhisiñciṃsu samāgatā rājaparisā ca. 738.

161. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candaṃ abhisiñciṃsu samāgatā rājakaṇṇāyo. 739.

20 162. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candaṃ abhisiñciṃsu samāgatā devaparisā ca. 740.

163. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 Candaṃ abhisiñciṃsu samāgatā devakaṇṇāyo. 741.

25 164. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā rājaparisā ca. 742.

165. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā rājakaṇṇāyo ca. 743.

166. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā devaparisā ca. 744.

30 167. Sabbesu vippamuttesu ye ca tattha samāgatā tadā āsuṃ
 celukkhepaṃ akarūṃ samāgatā devakaṇṇāyo. 745.

168. Sabbesu vippamuttesu bahu ānandito⁵ ahu⁴ vaṃso,
 nandippavesi⁵ nagaraṃ, bandhanā mokkho aghosithā 'ti. 746.

¹ C^o -ssañjitvā, B^d palisañjitvā. ² C^o panatetaṃ. ³ C^o anandato, B^d ānandatā, C^o ānandīno. ⁴ C^o B^d āhu. ⁵ so all three MSS. for nandim pavesi?

Ta. rājaparisā cā 'ti rājaparisāpi tīhi saṅkhehi abhisīñci, rājakaññāyo pi khattiyadhītaro pi tam abhisīñcimsu, devaparisā cā 'ti Sakko devarāja Vijayuttarasamkham gabetvā devaparisāya saddhīm abhisīñci, devakaññāyo ti Sujāpi devadhītāhi saddhīm abhisīñci, celu -- ti nānāvapnehi vatthehi dhaje ussāpetvā uttariyāni¹ ākāse bhamentā² celukkhepaṃ karīmsu, rājaparisā ti 5
 itare ca tayo koṭṭhāsā ti abhisekakarakā³ cattāro pi koṭṭhāsā karīmsu yeva, ānandito ahu vaṃso ti āmoditapamoditā ahesuṃ, nandippavesi na-
 garan ti Candakumārassa chatteṃ ussāpetvā nagarampavitthakāle negare ānan-
 dibherim ācarīmsu⁴ kiṇu vatvā ti yathā ambhākaṃ C-kumāro bandhanā mutto
 evam evam sabbe bandhanāni muñcantū⁵ 'ti, tena vuttam: bandhanā -- ittha 'ti. 10

Bo. pitu vattam⁶ paṭṭhapesi, antonagaram paṇa pavisitum na labhati, paribbayassa khīṇakāle Bodhisatte uyyānakīlā-
 dīnam atthāya gacchante tam upasaṅkhamitvā „pati 'mhīti“
 na vandati añjalim paṇa katvā „ciraṃ jīva sāmīti“ vadati,
 „ken' attho“ ti vutte ārocesi, so paribbayaṃ dāpesi. So 15
 dhammena r. kāretvā āyupariyosāne Devalokaṃ pūrayamāno
 agamāsi.

S. i. dhammadesanam āharitvā „na bhikkhave idān' eva pubbe pi Devadatto maṃ ekakaṃ nissāya bahū māretum vāyāmaṃ akāsīti“
 vatvā j. s.: „Tadā Kh-lo Devadatto ahoṣi, Gotamādevī Mahamāyā, 20
 Candā Rāhulamātā, Vāsulo Rāhulo, Selā Uppalavaṇṇā, Sūro Vāma-
 ggotto Kassapo, Candaseno⁷ Moggallāno, Suriyakumāro Sāriputto⁸,
 Candarājā aham evā 'ti¹⁰. Khaṇḍahārajātakaṃ.

6. Bhūridattajātaka.

Yam kiñci ratanam atthīti. Idam S. Sāvattiyam v. upo- 25
 sathike upāsake ā. k. Te kira uposathadivase pāto va uposatham
 adhiṭṭhāya dānam datvā pacchā bhattam gandhamālādihattā Jetavanam
 gantvā dhammasavanavelāya ekamantaṃ nisīdimsu. S. dhammasabham
 āgantvā alamkatabuddhāsane nisīditvā bhikkhusamgham olokesi. Bhik-

¹ Bđ uttarisātakāni. ² Pđ khipentā. ³ Bđ -raṇā. ⁴ Ck^o cari. ⁵ so Bđ; Ck^o muccantu, read: -nehī mucc-? ⁶ Bđ vaṭṭam. ⁷ Ck^o pītīmbhīti, Bđ^o pitarombhīti. ⁸ Bđ bhaddaseno. ⁹ Bđ adds ahoṣi tadā sakko anuruddho ahoṣi. ¹⁰ candarājā paṇa aḥameva sammāsambuddho loke udapīdim ti sakrāj 33 (55?). The title is wanting. 6. Cfr. J. R. A. Soc. 1692 p. 77. Bv. & C. p. 85. L'Institut II Sec- tion, 18 Année Tome 18 p. 23, 1653. N = nāga. U = uposatha.

khuādīsu pana ye ārabha dhammakathā samuṭṭhāti tehi saddhim
Tathāgatā sallapanti, tasmā ajja upāsake ārabha pubbacariyapaṭi-
samūyuttā¹ dhammakathā samuṭṭhahissatīti nātvā upāsakehi saddhim
sallapanto „uposathik’ attha upāsakā“ ti pucchitvā „āma bhante“ ti
vutte „sādhū upāsakā, kalyāṇam vo kataṃ, anacchariyam kho pan’
etam yaṃ tumhe mādisaṃ Buddhovādakam’ labhantaṃ uposatham ka-
reyyātha, porāṇakapaṇḍitā anācariyakāpi mahantaṃ yasaṃ pabhāya
uposatham karimsu yevā“ ’ti vatvā tehi yācito a. ā.:

A. B. Brahmaddatto r. k- to puttassa oparajjam datvā tassa
mahantaṃ yasaṃ disvā „r. pi me gaṇheyyā“ ’ti uppannasamko
„tāta tvaṃ ito nikkhamitvā yattha te ruccati tattha vasitvā
mam’ accayena kulasantakam r. gaṇha“ ’ti ā. So „sadhū“
’ti pītaram vanditvā nikkhamitvā anukkāmena Yamunaṃ gantvā
Yamunāya ca samuddassa ca antare paṇṇasālam māpetvā vana-
mūlaphalāhāro paṭivasati. Tadā samuddaṭṭhakanāgabhavane²
ekā matapatikā nāgamānavikā aṇṇesaṃ sapatikānaṃ yasaṃ
oloketvā kilesaṃ nissāya nāgabhavanā nikkhamitvā samuddattire
caranti rājaputtassa padavalaṅgam disvā padānūsārena gantvā
tam paṇṇasālam addasa. Tadā rājaputto phalāphalathāya
gato hoti. Sā paṇṇasālam pavisitvā kaṭṭhattharikaṃ⁴ ca sesa-
parikkhāre ca disvā cintesi: „idaṃ ekassa pabhajitassa va-
sanaṭṭhānaṃ, vīmaṃsissā minam, saddhāpabbajito nu kho no“ ti
„sace hi saddhāpabbajito bhavissati nekkhammādhimutto⁵ na me
alamkatasayanaṃ sādiyissati, sace kāmābhirato bhavissati na
saddhāpabbajito mama sayanasmiṃ yeva nipajjissati, atha naṃ
gahetvā attano sāmikam katvā idh’ eva vasissāmiti“ sā nāga-
bhavanaṃ gantvā dibbapupphāni c’ eva dibbagandhe cāharitvā
pupphasayanaṃ sajjetvā paṇṇasālāya pupphupahāraṃ katvā
gandhacunṇam vikiritvā paṇṇasālam alamkaritvā nāgabhavanaṃ
eva gatā. Rājaputto sāyaṇhasamaye āgantvā paṇṇasālam pa-
viṭṭho tam kiriyam disvā „kena nu kho imaṃ sayanaṃ sajj-

¹ Cks -ttam. ² Bā buddham ovāḍāyakaṃ ācariyam. ³ Bā samuddassa heṭhā
nāga-. ⁴ Bā kaṭṭhatthari-. ⁵ Cks -ābhimutto.

jitan“ ti phalāphalaṃ paribhuñjitvā „aho sugandhāni pupphāni,
 manāpaṃ vata katvā sayanaṃ paññattan“ ti' na saddhāya
 pabbajitabhāvena somanassajāto pupphasayane nipanno uiddaṃ
 okkamitvā punadivase suriyuggamane utthāya paṇṇasālaṃ
 asammajjitvā va phalāphalattāya agamāsi. N-māṇavikā tas- 5
 miṃ khaṇe āgantvā milātāni pupphāni disvā „kāmādhimutto esa,
 na saddhāya pabbajito, sakkā naṃ gaṇhitun“ ti ñatvā purāṇapup-
 phāni niharitvā aññāni pupphādāni āharitvā navaṃ sayanaṃ sajjetvā
 paṇṇasālaṃ alaṃkaritvā caṃkame pupphāni vikiritvā n-bhava-
 nam eva gatā. So taṃ divasam pi pupphasayane sayitvā 10
 punadivase cintesi: „ko nu kho imaṃ paṇṇasālaṃ alaṃkarotīti“
 so phalāphalattāya agantvā' va paṇṇasālato avidūre paṭicchanno
 atthāsi. Itarāpi bahugandhe c' eva pupphāni cādāya assama-
 padaṃ agamāsi. Rājaputto uttamarūpadharaṃ n-māṇavikaṃ
 disvā va paṭibaddhacitto attānaṃ adassetvā va tassā paṇṇa- 15
 sālaṃ pavisitvā sayanaṃ sajjanakāle pavisitvā „kāsi tvaṃ“ ti
 pucchi. „N-māṇavikā sāmīti“. „Sassāmikāsi assāmikāsīti“.
 „Sāmi ahaṃ assāmikā vidhavā“ ti, „tvaṃ pana katthavāsiko
 sīti“. „Ahaṃ pana Bārāṇasirañño putto Brahmadaṭṭaku- 20
 māro nāma, tvaṃ n-bhavanaṃ pahāya kasmā vicarasīti“.
 „Sāmi, ahaṃ tattha sassāmikānaṃ n-māṇavikānaṃ yasaṃ olo-
 ketvā kilesaṃ nissāya ukkaṇṭhitā tato nikkhamitvā sāmikaṃ
 pariyesanti carāmi“. „Ahaṃ pi na saddhāpabbajito, pitarā
 pana niharitattā' idha āgantvā vasāmi, tvaṃ mā cintayi, ahan
 te sāmiko bhavissāmi, ubho pi idha samaggavāsaṃ' vasissāmā“ 25
 'ti. Sā „sādhū“ 'ti sampaṭicchhi. Tato paṭṭhāya te ubho pi
 tatth' eva samaggavāsaṃ vasimsu. Sā attano ānubhāvena
 mahārahaṃ gehaṃ māpetvā mahārahaṃ pallaṃkaṃ āharitvā
 sayanaṃ paññāpesi. Tato paṭṭhāya mūlaphalaṃ na khādi,
 dibbannaṇāpanam eva ahoṣi. Aparabhāge n-māṇavikā gabbhaṃ 30
 paṭilabbhitvā puttaṃ vijāyi, tassa Sāgara-Brahmadatto ti

1 Bd adds so. 2 Cks āg-. 3 Ck nihaṭṭatā corr. to -ṭatvā, C^o nihavattā. 4
 Ck -ggā.

nāmaṃ kariṃsu. Tassa padasāgamanakāle n-mānavikā dhīta-
 raṃ vijāyi, tassā samuddatīre jātattā Samuddajā ti nāmaṃ
 kariṃsu. Ath' eko Bārāṇasivāsi-vanacarako taṃ ṭhānaṃ patvā
 katapaṭisanthāro¹ rājaputtaṃ sañjānitvā katipāhaṃ tattha va-
 5 sitvā „deva ahaṃ tumhākaṃ idha vasanabhāvaṃ rājakulassa
 ārocessāmiti“ nikkhamitvā nagaraṃ agamāsi. Tadā rājā kālam
 akāsi, amaccā tassa sarīrakiccaṃ katvā sattame divase sannip-
 patitvā „arājakarattṭhaṃ na saṅṭhahati, rājaputtassa vasanaṭṭhā-
 naṃ vā atthibhāvaṃ vā natthibhāvaṃ vā na jānāma, phussa-
 10 rathaṃ vissajjetvā rājānaṃ gaṇhissāma“² 'ti mantayim̐su. Tas-
 miṃ khaṇe vanacarako nagaraṃ patvā taṃ kathaṃ sutvā
 amaccānaṃ santikaṃ gantvā „ahaṃ rājaputtassa santike tayo
 cattāro divase vasitvā āgato“³ ti taṃ pavattim̐ ācikkhi. Taṃ
 sutvā amaccā tassa sakkāraṃ katvā tena magganāyakena tattha
 15 gantvā katapaṭisanthārā rañño kālakatabhāvaṃ ārocetvā „deva
 r. paṭipajjā“⁴ 'ti āhaṃsu. So „n-mānavikāya cittaṃ jānissāmiti“
 taṃ upasaṃkami: „bhadde pitā me kālakato, amaccā mayhaṃ
 chattaṃ ussāpetum āgatā, gacchāma bhadde, ubho pi dvā-
 dasayojanikāya Bārāṇasiyaṃ r. kāressāma, tvaṃ soḷasannaṃ
 20 itthisahassānaṃ jeṭṭhikā bhavissasīti“⁵. „Sāmi na sakkā mayā
 gantun“⁶ ti. „Kimkāraṇā“⁷ ti. „Mayaṃ ghoravisā khippakopā
 appamattake pi kujjhāma, sapattiroso⁸ nāma bhāriyo, sac' ahaṃ
 kiñci disvā vā sutvā vā kuddhā olokessāmi bhusamuttṭhi viya
 vipakkirissati, iminā kāraṇena na sakkā mayā gantun“⁹ ti.
 25 Rājaputto punadivase pi yācat' eva. Atha naṃ evam āha:
 „ahaṃ tāva kenaci pi pariyāyena na gamissāmi, ime puna me
 puttā na¹⁰ nāgakumārā, tava sambhavena jātā manussajātikā,
 sace te mayi sineho atthi imesu appamatto bhava, ime kho
 pana udakabijakā sukhumālā, maggaṃ gacchantā vātātapena
 30 kilamitvā mareyyum pi¹¹, ekaṃ nāvaṃ khaṇāpetvā¹² udakassa
 pūretvā tāya ne udakakīlaṃ kiḷāpento netvā¹³ nagare pi nesaṃ

¹ Ck^o -raṃ. ² B^d sapativāso ca. ³ B^d omits na. ⁴ B^d adds taṃ. ⁵ so
 all three MSS. ⁶ B^d omits ne-.

antovatthusmim yeva pokkharanīm kāreyyāsi, evaṃ ete na
 kilanissantīti“ evaṃ ca pana vatvā rājaputtam vanditvā pa-
 dakkhiṇam katvā puttake āliṅgitvā thanantare nipajjāpetvā sise
 cumbitvā rājaputtassa niyyādetvā roditvā kanditvā tatth' ev'
 antarahitā n-bhavanam agamāsi. Rājaputto pi domanassappatto 5
 assupunnehi nettehi nivesanā nikkhamitvā akkhīhi assūni puñ-
 chitvā amacce upasamkami, te tatth' eva abhisinñcitvā „deva
 amhākam nagaram gacchāma“ 'ti vadimsu, „tena hi sīgham
 nāvam khaṇitvā' sakaṭam āropetvā udakassa pūretvā udaka-
 piṭṭhe vaṇṇagandhasampannāni nānapupphāni vikiratha, mama 10
 puttā udakabījakā, te tattha kilantā sukham gamissantīti“,
 amaccā tathā karimsu. Rājā Bārāṇasim patvā alamkatana-
 garam pavisitvā soḷasasahassāhi nāṭakitthīhi amaccādīhi ca
 parivuto mahātale nisīditvā sattāham mahāpānam pivitvā puttā-
 nam atthāya pokkharanīm kāresi, te nibaddham tattha kilimsu. 15
 Ath' ekadivasam pokkharaniyam udake pavesiyamāne eko kac-
 chapo pavisitvā nikkhamanaṭṭhānam apassanto pokkharanitale
 nipajjitvā dārakānam kilānakāle udakato utthāya sīsam ni-
 haritvā te oloketvā puna udake nimujji, te tam disvā bhītā
 pitu santikam gantvā „tāta pokkharaniyam eko yakkho amhe 20
 tāsetīti“ āham su, rājā „gacchatha nam gaṇhāthā“ 'ti purise
 āṇāpesi, te jālam khipitvā kacchapaṃ ādāya rañño dassesum,
 kumārā tam disvā „esa tāta pisāco“ ti viravimsu, rājā putta-
 sinehena kacchapassa kujjhitvā „gaccha tassa kammakaraṇam
 karoṭhā“ 'ti āṇāpesi, tatth' ekacce „ayam rājaveriko, etaṃ 25
 udukkhalamusalehi pakkhipitvā koṭṭetvā cuṇnetum vaṭṭatīti“
 āham su, ekacce „tīhi pākehi pacitvā khāditum“, ekacce „aṅgāresu
 uttāpetum“, ekacce „antokaṭāhe yeva nam pacitum vaṭṭatīti“
 āham su, eko pana udakabhīruko amacco „imam Yamunāya
 āvaṭṭe pakkhipitum vaṭṭati, so tattha mahāvināsam pāpuṇisati, 30
 evarūpaṃ¹ hi 'ssa karaṇan n' atthīti“ āha. Kacchapo tassa

¹ Bā khaṇāpetvā. ² C^{ks} uttāse. ³ C^{ks} - pā.

kathaṃ sutvā sīsam nīharitvā evaṃ āha: „ambho, kiṃ te mayā
 aparaddhaṃ yena maṃ evarūpaṃ kammakaraṇaṃ vicāresi,
 mayā hi sakkā itarā kammakaraṇā sahitaṃ, ayaṃ pana atikak-
 khalā, mā evarūpaṃ avacā“ 'ti, taṃ sutvā rājā „etaḍ eva
 5 kāretuṃ vaṭṭatīti“ Yamunāya āvaṭṭe khipāpesi. So ekaṃ
 nāgabhavanagāmiṃ udakavāhaṃ patvā nāgabhavanaṃ agamāsi,
 atha naṃ tasmīṃ udakavāhe kīlāntā Dhataratṭhanāga-
 raṇṇo puttā n-māṇavakā disvā „gaṇhatha naṃ dāsan“ ti
 āhaṃsu, so cintesi: „ahaṃ Bārāṇasiraṇṇo hatthā muñcitvā
 10 evaṃpharusānaṃ nāgānaṃ hatthaṃ patto, kena nu kho upā-
 yena muñceyyan“ ti cintetvā so „atth' eso upāyo“ ti musā-
 vādaṃ katvā „tumhe Dhataratṭhassa n-raṇṇo santikā hutvā
 kasmā evaṃ vadetha, ahaṃ Cittacūlo nāma kacchapo Bā-
 rāṇasiraṇṇo dūto Dhataratṭhassa santikaṃ āgato, amhākaṃ
 15 rājā Dh-assa dhītaraṃ dātukāmo maṃ pahīṇi, tassa maṃ das-
 sethā“ 'ti, te somanassajātā taṃ ādāya raṇṇo santikaṃ gantvā
 taṃ atthaṃ ārocesuṃ. Rājā „ānetha naṃ“ ti pakkosāpetvā
 disvā va anattamaṇo hutvā „na evaṃlāmakasarīrā dūtakammaṃ
 kātuṃ sakkontīti“ ā., taṃ sutvā kacchapo „kiṃ raṇṇo pana
 20 rājadūtehi tālappamāṇehi bhavitabbaṃ, sarīraṃ hi khuddakaṃ
 vā mahantaṃ vā appamāṇaṃ gataṭṭhāne¹ kammanipphādanam
 eva pamāṇaṃ, mahārāja amhākaṃ raṇṇo bahū dūtā, thala-
 kammaṃ manussā karonti, ākāse pakkhiṇo, uḍake ahaṃ, ahaṃ
 hi Cittacūlo nāma ṭhānantaraṃ patto rājavallabho, mā maṃ
 25 paribhāsathā“ 'ti attano guṇaṃ vaṇṇesi, atha naṃ Dh-o
 pucchi: „kena paṇ' atthena raṇṇo pesito sīti“, „mahārāja rājā
 me evaṃ āha: 'mayā sakala-Jambudīpe rājūhi saddhim mitta-
 dhammo kato, idāni Dh-nāgaraṇṇā saddhim² kātuṃ mama
 dhītaraṃ Samuddajaṃ dammīti' vatvā maṃ pahīṇi, tumhe pa-
 30 pañcaṃ akatvā mayā saddhim yeva paṇisaṃ pesetvā divasaṃ
 ṭhapetvā dārikaṃ gaṇhathā“ 'ti. So tussitvā tassa sakkāraṃ

¹ Bā gatagataṭṭhāne. ² Bā adds mittadhammaṃ.

katvā tena saddhiṃ cattāro n-māṇavake pesesi, „gacchatha, rañño vacanaṃ sutvā divasaṃ ṭhapetvā ethā“ 'ti, te „sādhū“ 'ti vatvā kacchapaṃ gahetvā nāgabhanā nikkhamiṃsu. Kacchapo Yamunāya ca Bārāṇasiyā ca antare ekaṃ padumasaraṃ disvā eken' upāyena palāyitukāmo evaṃ āha: „bho n-māṇavakā, 5 amhākaṃ rājā ca puttadāro c' assa maṃ udakato' carantaṃ rājanivesanaṃ gataṃ disvā 'padumāni no dehi, bhisamuḷāle dehīti' yācanti, ahaṃ tesāṃ atthāya tāni gaṇhissāmi, ettha maṃ vissajjetvā maṃ apassantāpi puretaraṃ rañño santikaṃ gacchatha, ahaṃ vo tatth' eva passāmīti“, te tassa saddahitvā 10 taṃ vissajjesuṃ, so tattha ekamante nilīye, itare' pi taṃ adisvā „rañño santikaṃ gato bhavissatīti“ gantvā māṇavakavannaena rājānaṃ upasaṅkamīṃsu. Rājā paṭisanthāraṃ katvā „kuto āgat' atthā“ 'ti pucchi. „Dh-assa santikā mahārājā' 'ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Mahārāja, mayāṃ tassa dūtā, Dh-o vo 15 ārogyaṃ pucchati, yaṅ ca iccbatha taṃ vo deti, tumhākaṃ kira dhītaraṃ Samuddajaṃ amhākaṃ rañño pādaparicārikaṃ katvā dethā“ 'ti imaṃ atthaṃ pakāsentā' paṭhamaṃ gātham āhaṃsu:

1. Yaṃ kiñci ratanaṃ atthi Dhataratṭhassa nivesane 20
sabbāni te upāyanti, dhītaraṃ dehi rājino ti. 747.

Ta. sabbāni - - ti tassa nivesane sabbāni ratanāni tava nivesanaṃ upāyantu upagacchantū 'ti a.

Taṃ sutvā rājā dutiyaṃ gātham āha:

2. Na no vivāho nāgehi katapubbo kudācanaṃ, 25
taṃ vivāhaṃ asaṃyuttaṃ kathaṃ amhe karomase ti. 748.

Ta. asaṃyuttan ti tiracchānehi saddhiṃ saṃsaggaṃ ananucchavikaṃ, amhe ti manussa-jātikā samānā ti kathaṃ tiracchānānaṃ sambandhaṃ karoma.

Taṃ sutvā te māṇavakā „sace te Dh-ena saddhiṃ sambandho ananucchaviko atha kasmā attano upatṭhākaṃ Citta- 30
cūlakacchapaṃ 'Samuddajaṃ nāma te dhītaraṃ dammīti' am-

¹ so Cks; Bā-ke. ² Cks -ro. ³ all three MSS. -to.

hākaṃ rañño santikaṃ pesesi, evaṃ pesetva idāni te amhākaṃ
rājānaṃ paribhavaṃ karontassa¹ kattabbayuttakaṃ mayāṃ
jānissāma, mayāṃ hi nāgā nāmā² 'ti vatvā rājānaṃ tājJayantā
dve gāthā abhāsimsu:

- 5 s. Jīvitāṃ nūna te cattaṃ³ raṭṭhaṃ vā manujādhipa,
 na hi nāge⁴ kupitamhi ciraṃ jīvanti tādisā. 749.
 4. Yo⁵ tvaṃ deva manusso 'si⁶ iddhimantaṃ aniddhimā
 Varuṇassa niyaṃ puttāṃ Yamunaṃ atimaññasīti. 750.

10 Ta. raṭṭhaṃ vā ti ekamsena tava jīvitāṃ vā raṭṭhaṃ vā pariccattaṃ,
 tādisā ti tumhādisā evaṃmahānubhāve nāge kupite ciraṃ jīvitum na sakkonti
 antarā va⁷ antaradhāyanti, yo tvaṃ devā 'ti deva yo tvaṃ manusso samāno,
 Varuṇassā 'ti Varuṇanāgarājassa, niyaṃ puttān ti ajjhattikaputtāṃ,
 Yamunaṃ⁸ ti Yamunāya heṭṭhā jātaṃ⁹.

Tato rājā dve gāthā abhāsi:

- 15 s. Nātimaññāmi rājānaṃ Dhataratṭhaṃ yasassinaṃ,
 Dhataratṭho hi nāgānaṃ bahunnam api issaro. 751.
 e. Ahi mahānubhāvo pi na me dhītaram āraho,
 khattiyo ca¹⁰ Videhānaṃ, abhijātā¹¹ Samuddajā ti. 752.

20 Ta. bahunnampitī pañcayojanasatikassa n-bhavanassa issarabhāvaṃ
 sandhāy' evaṃ ā, na me dhītaramāraho ti evaṃmahānubhāvo pi pan' eso
 abhijātikkattā mama dhītaram araho na hoti¹², khattiyo ca -- ti idāni māti-
 pakkhe nātike¹³ dassento ā, Samuddajā ti yo ca Videharājaputto dhīta
 Samuddajā ti (add: ca?) ubho pi abhijātā te aññamaññaṃ saṃvāsaṃ ara-
 hanti, na h' eā mañḍūkabhakkhassa sappassa anucchavikā ti ā.

- 25 N-mānavakā taṃ tath' eva nāsāvātena māretukāmā hutvāpi
 „amhākaṃ divasaṃ ṭhapanatthāya pesitānaṃ imaṃ māretvā
 gantum na yuttaṃ, gantvā rañño ācikkhitvā jānissāmā“ 'ti te
 tath' eva antarahitā gantvā „kin tātā laddhā vo rājadhītā“ ti
 rañña pucchitā¹⁴ kujjhitvā „kim deva amhe akāraṇena yattha vā
30 tattha vā pesesi, sace pi māretukāmo si idh' eva no mārehi, so

¹ Bḍ paribhāsantassa in the place of p. k. ² Cks raṭṭhaṃ cattaṃ. ³ Cks
nāgehi. ⁴ Cks so. ⁵ Cks manussesu. ⁶ Cks ca. ⁷ Cks -nā. ⁸ Cks jāta. ⁹
Ck va. ¹⁰ Cks -to. ¹¹ Bḍ - - pi so puna ahijātiko tasmā mama dhītaram araho
na hoti. ¹² Cks nātikā. ¹³ Bḍ so. ¹⁴ Bḍ adds te.

tumbe akkosati paribhāsati attano dhītarāṃ jātimadena ukkhi-
patīti“ tena vuttaṃ ca avuttaṃ ca vatvā rañño kodhaṃ uppā-
dayimsu. So attano parisāṃ sannipātetuṃ āṇapento āha:

7. Kambalassatarā uṭṭhentu, sabbe nāge nivedaya:

Bārāṇasim pavajjantu¹ mā ca kiñci² viheṭṭhayun ti. 753. 5

Ta. kamb--ti kambalassatarā nāma tassa mātīpakkhikā Sinerupāde
vasanakā nāgā te ca uṭṭhabantu añño ca catūsu disāsu catūsu anudisāsu yattakā
ca mayhaṃ vacanakārā te sabbe nāge nivedaya gantvā jānāpetha: khippaṃ kira
sannipataṭṭhā³ ti āṇapento evam ā., tato sabbe⁴ eva sīghaṃ sannipatītehi kiṃ
karoma devā⁵ ti vutte sabbe pi me nāgā Bārāṇasim⁶ pavajjantū⁷ ti ā., tattha 10
gantvā kiṃ katabbhaṃ deva kam⁸ nāsāvātappahārena bhasmaṃ karomā⁹ ti ca
vutte⁵ rājadhītari paṭibaddhacittatāya tassā vinēsaṃ aniebhanto mā kiñci¹
viheṭṭhayun ti ā., tumhesu koci kiñci (kañci?) mā viheṭṭhayun ti ā., ayam
eva vā pāṭho.

Atha naṃ nāgā „sace koci manusso na viheṭṭhetabbo 10
tattha gantvā kiṃ karissāma“¹ ti. Atha ne „idaṃ ca karoṭha,
aham pi idan nāma karissāmīti“² ācikkhanto gāthadvayam ā.:

8. Nivesanesu sobbhesu rathiyā caccasesu ca

rukkhaggesu ca lambantu vitatā toraṇesu ca. 754.

9. Aham pi sabbasetena⁶ mahatā sumahaṃ puram 20

parikkhipissam bhogehi Kāsīnam janayam bhayan ti. 755.

Ta. sobbhesū¹ ti pokkharāṇisu, rathiyā² ti rathikāya, vitatā³ ti vitata-
sarīrā hutvā, etesu c⁴ eva nivesanādīsu dvāroranesu ca olambantu, ettakam nāgā
karontu, karontā ca nivesane tāva⁷ mañcapīṭhānaṃ heṭṭhā ca upari ca antogabbhā-
disu ca bahigabbhādīsu ca pokkharāṇīnaṃ udakapīṭṭhe rathikādīnaṃ passesu c⁵ eva 25
thalesu ca mahantāni sarīrāni māpetvā mahante phaṇe katvā kammāragaggari
viya dhamamānā susū¹ ti saddam karontā olambatha c⁴ eva nipajjatha c³, attānaṃ
pana taruṇadārakānaṃ jarājiṇṇānaṃ gabbhinīṭṭhānaṃ Samuddajāya cā² ti
imesam catunnam mā dassayittha, aham pi sabbasetena⁶ mahantena sarīrena
gantvā sumahantaṃ Kāsīpuram sattakkhattum bhogehi parikkhipissam, mahan- 30
tona ca nam phaṇena chādetvā ekandhakāram⁷ katvā Kāsīnam bhayaṃ jānento
susū¹ ti saddam muñcissāmīti.

Nāgā tathā akāmsu.

¹ so all three MSS. ² C^k -siyam. ³ C^k pavajjen-. ⁴ B^d kiṃ. ⁵ B^d adds
so. ⁶ C^k sabbe-. ⁷ C^k nivesanto ⁸ C^k sabbe-

Tam atthañ paḥāseṇo Satthā āha:

10. Tassa tañ vacanañ sutvā uragā nekavaṇṇino
Bārāṇasim pavajjimsu¹ na ca kañci² viheṭṭhayum. 756.
11. Nivesanesu sobbhesu rathiyā caccāsesu ca
5 rukkhaḡgesu ca lambimsu vitatā torānesu ca. 757.
12. Te su³ disvāna lambante puthu kandimsu nāriyo
nāge soṇḍikate disvā passasante muhum muhum. 758.
13. Bārāṇasi⁴ pavyadhita⁵ ātura samapajjatha,
bhāha pagḡayha pakkandum: dhītarañ dehi rājino ti. 759.
- 10 Ta. nekavaṇṇino ti nīlādivasena anekavaṇṇā, evarūpañi hi⁶ rūpañi te
māpayimsu, pavajjimsu¹ 'ti adharattasamaye pavimsu, lambimsu² 'ti
Dh-ena vuttaniyāmen' eva sabbe tesu tesu ṭhānesu manussānañ sañcārañ
pacchinditvā olambimsu, dūtā hutvā āgatā pana cattāro n-māṇavā rañño sayā-
nassa cattāro pāde parikkhipitvā upariṇise mahante phaṇe katvā tuṇḍehi sīsañ
15 paharitvā dāṭhā vivaritvā passasanta atthañsu, Dh-o pi attanā vuttaniyāmen'
eva nagarañ paṭicchādehi, pabujjhamānā purisā yato hatthañ vā pādañ vā
pasārenti ta. ta. sappe chupitvā sappo sappo ti viravimsu⁷, puthu kan-
dīmsu⁸ 'ti yesu gehesu dīpā jalanti tesu itthiyo pabuddhā gopānasiyo oloketvā
olambaṇte nāge disvā bahu ekappahārena kandimsu, evañ sakalanagarañ eka-
20 rāvañ ahoṣi, soṇḍikate ti kataphaṇe, pakkandun ti vibhātāya rattiyā nā-
gānañ assāsavātena sakalanagare ca rājanivesane ca uppāṭṭiyamāne viya bhītā
manussā nāgarāje⁹ kissa no viheṭṭhethā 'ti vatvā tumhākañ rājā dhītarañ dassā-
mīti Dh-assa dūtāñ pesetvā puna tassa dūtehi āgantvā dehitī vutto¹⁰ ambhākañ
rājānañ akkoṣi pariḥāsā sace ambhākañ rañño dhītarañ na¹⁰ dassati¹¹ sakala-
25 nagarassa jīvitañ n' atthīti vutte tena hi no sāmi okāsañ deṭṭha mayāñ gantvā
rājānañ yācissāma¹¹ 'ti yācanta okāsañ labhitvā rājadvārañ gantvā mahanteṇa
ravena pakkandum, bhariyāpi 'ssa attano attano gabbhesu nipannaḡa ca dhī-
tarañ Dh-rañño dehitī ekappahāren' eva kandimsu, te pi nañ cattāro n-māṇa-
vakā dehitī tuṇḍena sise paharanta atthañsu.
- 30 So nipannaḡo va nagaravāsikānañ ca attano ca bhariyānañ
paridevañ sutvā catūhi ca n-māṇavehi tajjittatā maraṇa-
bhayabhīto „mama dhītarañ Samuddajañ Dh-assa dammīti“
tikkhattum kathesi, tañ sutvā sabbe pi n-rājāno gāvutamattañ
paṭikkamitvā devanagarañ viya ekañ nagarañ māpetvā ta.
35 ṭhitā „dhītarañ kira pesetū“ ti paṇṇākārañ paṇiñimsu. Rājā

¹ so all three MSS. ² Bā kiñci. ³ Bā ca. ⁴ Cks -sim, Bā -ai. ⁵ so Cks for pavyadhita? Bā pabyadhita. ⁶ Bā ahi. ⁷ Bā -vanti. ⁸ Bā -jā. ⁹ Bā -e. ¹⁰ Cks omīti na. ¹¹ Cks add muñcemanadassati.

tehi ābhatapaṇṇākāraṃ gahevā „tumhe gacchatha, ahaṃ dhī-
 taraṃ amaccānaṃ hatthe paṇiṣṣāmīti“¹ te uyyojtvā dhīta-
 raṃ pakkosāpetvā uparipāsādaṃ āropetvā sihapāñjaraṃ viva-
 ritvā „amma passas’ etaṃ² alaṃkatanagaraṃ, tvaṃ kira
 ettha ekassa rañño aggamaheṣi bhavissasi, na dūre nagaraṃ, 5
 ukkaṇṭhitakāle yeva āgantum³ sakkā, ettha te gantabban“ ti
 saññāpetvā sīsaṃ nahāpetvā sabbālaṃkārehi alaṃkaritvā channa-
 yogge nisidāpetvā maccānaṃ hatthe datvā pesesi. N-rājāno
 paccuggamaṇaṃ katvā mahāsakkāraṃ karimsu. Amaccā na-
 garaṃ pavisitvā taṃ tassa datvā bahum dhanam ādāya ni- 10
 vattimsu. Rājadhītaṃ pāsādaṃ āropetvā alaṃkatadibba-
 sayane nipajjāpesum, taṃ khaṇaṃ ũeva taṃ māṇavikā khujja-
 kādivesaṃ⁴ gahevā manussapariṇāyiko viya parivārayimsu.
 Sā dibbasayane nipannamattā va dibbaphassaṃ phusitvā nid-
 daṃ okkami. Dh-o taṃ gahevā saddhiṃ n-parisāya tath’ 15
 ev’ antarahito n-bhavane yeva pātur ahoṣi. Rājadhīta pa-
 bujjhitvā alaṃkatadibbasayanaṃ ca aññe ca suvaṇṇamaṇimaya-
 pāsādādayo uyyānapokkharāṇiyo alaṃkatadevanagaraṃ viya
 n-bhavanaṃ disvā khujjādikā pariṇāyiko pucchi: „idaṃ na-
 garaṃ ativiya alaṃkataṃ, na amhākaṃ nagaraṃ viya, kass’ 20
 etan“ ti. „Sāmikassa santakan te devīti, na appapuññā
 evarūpaṃ sampattiṃ labhanti, mahāpuññatāya te ayaṃ laddhā“
 ti. Dh-o pi pañcayojanasatike n-bhavane bheriṃ carāpesi: „yo
 Samuddajāya sappavaṇṇaṃ dasseti tassa rājāṇā⁵ bhavissatīti“,
 tasmā eko pi tassā sappavaṇṇaṃ dassetuṃ samattho nāma 25
 nāhoṣi. Sā manussalokasaññāya eva ta. tena saddhiṃ sammo-
 damānā piyasaṃvāsaṃ vasi. Nagarakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ.

Sā aparabhāge Dh-aṃ paṭicca gabbhaṃ paṭilabhitvā puttaṃ
 vijāyi, tassa piyadassanattā Sudassano ti nāmaṃ karimsu.
 Puna aparaṃ puttaṃ vijāyi, tassa Datto ti nāmaṃ karimsu, 30

¹ C^k parinissāmīti. ² B^d passetaṃ. ³ B^d idbhāg-. ⁴ B^d khojjavāmanakādi-.

⁵ C^k rājāno, B^d rājadaṇḍo.

so pana Bo. Pun' ekaṃ puttaṃ vijāyi, tassa Subhago ti nāmaṃ kariṃsu. Aparam pi vijāyi, tassa Ariṭṭho ti nāmaṃ kariṃsu. Iti sā cattāro putte vijāyitvāpi nāgabhanabhāvaṃ na vijānāti. Ath' ekadivasaṃ Ariṭṭhassa ācikkhiṃsu: „tava

5 mātā mānusi na nāginīti“. Ariṭṭho „vīmaṃsissāmi nan“ ti ekadivasaṃ thanaṃ pivanto va sappasarīraṃ māpetvā nañguttṭhena mātu piṭṭhipāde ghaṭṭesi, sā tassa sappasarīraṃ disvā bhītatasitā mahāravaṃ ravitvā taṃ bhūmiyaṃ khipitvā nakhena tassa akkhiṃ bhindi, tato lohitaṃ pagghari. Rājā tassā sad-

10 daṃ sutvā „kiss' esā viravatīti“ pucchitvā Ariṭṭhena katakiriyaṃ¹ ti sutvā „gaṇhatha naṃ dāsaṃ, gaḥetvā jīvitakkhayaṃ pāpethā“² ti tajjento āgañchi³. Rājadhīta tassa kujjhana-bhāvaṃ nātva puttāsinehena „deva puttaṃ me akkhi bhinnāṃ, khamath' etassā“⁴ ti. Rājā etāya evaṃ vadantiyā „kiṃ

15 sakkā kātun“ ti khami. Taṃ divasaṃ „idaṃ n-bhavanaṃ“ ti aññāsi, tato paṭṭhāya ca Ariṭṭho Kāṇāriṭṭho nāma jāto. Cattāro pi puttā viññūtaṃ pāpuṇiṃsu. Atha nesaṃ pitā yojanasatikaṃ yojanasatikaṃ katvā r. adāsi, mahanto yaso ahosi, soḷasa soḷasa n-kaññāsahassāni parivārayiṃsu. Pitu ekayo-

20 janasatikam eva r. ahosi, tayo puttā māse māse mātāpitaro passituṃ āgacchanti. Bo. pana anvaddhamāsenā āgacchati, n-bhavane samuṭṭhitaṃ pañhaṃ Bo. va katheti, pitarā saddhiṃ Virukkhamaḥārājassāpi upaṭṭhānaṃ gacchati, tassa santike samuṭṭhitaṃ pañhaṃ pi so va kathesi. Ath' ekadivasaṃ Vi-

25 rukkhe⁵ n-parisāya saddhiṃ Tidasapuram gantvā Sakkaṃ parivāretvā nisinne⁶ devānaṃ antare pañho⁷ samuṭṭhāsi, taṃ koci kathetuṃ nāsakkhi, pallaṃkavaragato paṇa hutvā M. va kathesi, atha naṃ devarājā dibbagandhapupphehi pūjetvā „Datta tvaṃ paṭhavisamānāya vipulāya paññāya samannāgato ito

30 paṭṭhāya Bhūridatto hohīti“⁸ Bhūridatto ti 'ssa nāmaṃ akāsi.

¹ Ck^s add disvā. ² so Ck^s; B^d āgacchī. ³ B^d -o. ⁴ B^d nisinnānaṃ. ⁵ Ck^s -am. ⁶ B^d hotūti, B^s hotīti.

So tato paṭṭhāya Sakkassa upaṭṭhānaṃ gacchanto alaṃkata-
 Vejayantapāsādaṃ devaccharāhi parikiṇṇaṃ¹ atimanoharaṃ
 Sakkasampattiṃ ca disvā devaloke pihaṃ² katvā „kiṃ iminā
 maṇḍūkabhakkhena attabhāvena, n-bhavanaṃ gantvā uposatha-
 vāsaṃ vasitvā imasmiṃ devaloke uppattikāraṇaṃ karissāmīti“³ 5
 cintetvā n-bhavanaṃ gantvā mātāpitaro āpucchi: „amma tāta
 ahaṃ uposathakammaṃ karissāmīti“. „Sādhu tāta karohi,
 karonto pana bahi agantvā imasmiṃ yeva n-bhavane ekasmiṃ
 suññavimāne karohi, bahigatānaṃ pana nāgānaṃ mahantaṃ
 bhayaṃ“ ti. So „sādhū“⁴ 'ti paṭisunītvā tatth' eva suññavimāne 10
 āramuyyānesu uposathavāsaṃ vasati, atha naṃ nānāturīya-
 hatthā n-kaṇṇā parivārenti, so „na mayhaṃ idha vasantassa
 uposathakammaṃ⁵ matthakaṃ⁶ pāpuṇissati, manussapathaṃ
 gantvā uposathakammaṃ karissāmīti“ cintetvā nivāraṇabha-
 yena mātāpitunnaṃ anārocetvā attano bhariyāyo āmantetvā 15
 „bhadde, ahaṃ manussalokaṃ gantvā Yamuṇāttīre mahani-
 grodharukkho atthi, tassa avidūre vammikamatthake bhoge
 ābhujjivā⁷ caturaṅgasamannāgataṃ uposathaṃ adhiṭṭhāya ni-
 pajjitvā u-kammaṃ karissāmi, mayā sabbarattiṃ nipajjitvā
 u-kamme kate aruṇuggamanavelāyam eva tumhesu⁸ dasa dasa 20
 janiyo⁹ vārena vārena turīyahatthā mama santikaṃ āgantvā
 maṃ gandhehi pupphehi ca pūjetvā gāyivā naccitvā maṃ
 ādāya n-bhavanaṃ eva āgacchantū“⁹ 'ti vatvā ta. gantvā vam-
 mikamatthake bhoge ābhujjivā⁷ „yo mama cammaṃ vā na-
 hāruṃ vā atthiṃ vā ruhiraṃ vā icchati so haratū“⁹ 'ti catu- 25
 raṅgasamannāgataṃ uposathaṃ adhiṭṭhāya naṅgalasīsamattam
 eva sarīraṃ māpetvā nipanno u-kammaṃ akāsi, aruṇe utṭha-
 hante yeva n-māṇavikā gantvā yathānusiṭṭhaṃ paṭipajjitvā
 n-bhavanaṃ ānenti, tassa iminā niyāmen' eva u-kammaṃ

¹ C^k - rāni, omitting parikiṇṇaṃ. ² B^d piyati. ³ B^d -assa. ⁴ B^d C^k
 mattakaṃ. ⁵ B^d bhogehi ābhujjivā. ⁶ B^d tumhe. ⁷ C^k niyo, B^d itthiyo
 ādāya. ⁸ B^d gacchantū. ⁹ B^d āharatū.

karontassa dīgho addhā vītivatto¹. Uposathakhaṇḍam
nitthitam².

Tadā eko Bārāṇasīdvāragāmaśi-brāhmaṇo³ Somadat-
tena nāma puttana saddhim araṇṇam gantvā sūlayantapāsa-
5 vāgurā oḍḍetvā mige vadhitvā maṃsam kācena haritvā vikki-
nanto jīvikam kappeti. So ekadivasam antamaso godhapotaka-
mattam pi alabhitvā „tāta Somadatta, sace tucchahatthā ga-
missāma mātā te kujjhissati, yaṃ kiñci gahetvā va gamissāmā“
'ti Bo-assa nipannavammikaṭṭhānābhimukho gantvā pāṇiyam
10 pātum Yamunaṃ otarantānaṃ migāuṃ padavalañjaṃ disvā
„tāta migamaggo paññāyati, tvaṃ paṭikkamitvā tiṭṭha, ahaṃ
pāṇiyatthāya āgataṃ migam vijjhissāmīti“ dhanuṃ ādāya mige
olokento ekasmiṃ rukkhamaṇe aṭṭhāsi. Ath' eko migo sā-
yaṇhasamaye pāṇiyam pātum āgato, so taṃ vijjhi, migo ta.
15 apatitvā saravegena tajjito lohiteṇa paggharanteṇa palāyi,
pitāputtā naṃ anubandhitvā patitaṭṭhāne maṃsam gahetvā
araṇṇā nikkhamantā suriyatthagamanavelāyam taṃ nigrodham
patvā „idāni akālo, na sakkā gantum, idh' eva vasissāmā“ 'ti
maṃsam ekamante ṭhapetvā rukkham āruyha viṭapantare ni-
20 pajjimsu, brāhmaṇo paccūsasamaye pabujjhitvā migasaddasa-
vanāya sotam odahi, tasmim khaṇe nāgamāṇavikāyo āgantvā
Bo-assa pupphāsanam paññāpesum, so abisarīram antara-
dhāpetvā sabbālamkārapatimaṇḍitam dibbasarīram māpetvā
Sakkalīhāya pupphāsane nisīdi, n-māṇavikāpi naṃ gandha-
25 mālādīhi pūjetvā dibbaturiyam vādetvā naccagitam paṭṭhapesum,
brāhmaṇo taṃ saddam sutvā „ko nu kho esa, jānissāmi naṃ,
ti „ambho puttā“ 'ti vatvāpi puttam pabodhetum asakkonto
„sayatu esa, kilanto bhavissati, ahaṃ eva gamissāmīti“ rukkhā
oruyha tassa santikam agamāsi, n-māṇavikā naṃ disvā saddhim
30 turīyehi bhūmiyam nimujjitvā n-bhavanam eva gatā. Bo. ekako

¹ Ck viati-, Cs viati, Bd vītivattā. ² upo - - taṃ wanting in Ck. ³ Bd -nesāda-
brahmaṇo.

va ahoṣi. Brāhmaṇo tassa santike t̥hatvā pucchanto gāthādvayaṃ abhāsi:

14. Pupphābhīhārassa vanassa majjhe
ko lohitakkho vihatantaramso,
kā kambukāyūradharā suvatthā 5
tiṭṭhanti nariyo dasa vandamānā. 760.
15. Ko tvaṃ brahābāhu vanassa majjhe
virocasi ghaṭasitto va aggī,
mahesakkho¹ aññataro si yakkho,
udāhu nāgo si mahānubhāvo ti. 761. 10

Ta. pupph--ti Bo-assa pūjatthāyābhatena dibbapupphābhīhārena sammānāgatassa, ko ti ko nāma tvaṃ, loh--ti rattakkho, vih--ti puthulāntaramso, kā kambu--ti suvaṇṇālamkāradharā, brahābāhu² ti mahābāhu.

Taṃ sutvā M. „sace pi ‘Sakkādīsu annataro ahaṃ asmiti’ vakkhāmi saddahissat’ evāyaṃ brāhmaṇo, ajja pana mayā saccam eva kathetuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā attano nāgarājabhāvaṃ kathento āha:

16. Nāgo ‘ham asmi³ iddhiṃ tejasī⁴ duratikkamo
daseyyaṃ tejasā kuddho phītaṃ janapadam api. 762.
17. Samuddajā hi me mātā, Dhatarattho ca me pitā, 20
Sudassanakaniṭṭho ‘smi, Bhūridatto ti maṃ vidū ti. 763.

Ta. tejasīti visatejena tejavā, duratikkamo ti aññena atikkamitūṃ asakkuṇeyyo, daseyyaṃ ti sac’ ahaṃ kuddho phītaṃ janapadam pi daseyyaṃ pathaviyaṃ mama dāthāya patitamattāya saddhiṃ pathaviyā mama tejasā sabbo janapado bhasmaṃ bhavyeyā⁵ ti⁶ vadati, Sudassana--ti ahaṃ mama bhātu 25
Sudassanassa kaniṭṭho, vidū ti evaṃ maṃ pañcayojanakasatike nāgabhanāve jānanti.

Idaṃ ca pana vatvā M. cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo caṇḍo pharuso⁷ ahiguṇḍikassa⁸ ārocetvā⁹ u-kamassa me antarāyam pi kareyya, yan nūnāhaṃ imaṃ n-bhavanaṃ netvā mahantaṃ so yasaṃ datvā u-kammaṃ addhaniyaṃ kareyya“ ti, atha naṃ

¹ C^k -kkhā, C^s B^d -kho. ² C^k B^d asmiti. ³ so all three MSS. for tejasī?

⁴ C^k -yyasīti, C^s -yyāsīti. ⁵ B^d add sace. ⁶ B^d ahiku-. ⁷ B^d āroceyya.

āha: „brāhmaṇa mahantan te yasaṃ dassāmi, ramaṇiyam
n-bhavanaṃ ehi, ta. gacchāmā“ 'ti. „Sāmi, putto me atthi,
tasmim āgacchante gamissāmīti“. Atha taṃ Bo. „gaccha
brāhmaṇa, ānehi nan“ ti vatvā attano āvāsaṃ ācikkhanto ā.:

6 18. Yaṃ gambhīraṃ sadāvaṭṭaṃ rahadaṃ bhesmaṃ avekkhasi
esa divyo mamāvāso anekasataporiso. 764.

10. Mayūraakoṇḍābhiraṇḍaṃ nīlodaṃ vanamajjhato

Yamunaṃ pavisa mābhito khemaṃ vattavataṃ sivaṃ ti. 765.

Ta. sadāvaṭṭan ti sadāpavattanaāvaṭṭaṃ, bhesman ti bhayānakaṃ,
10 avekkhasāṇi ti yaṃ etaṃ evarūpaṃ rahadaṃ passasi, mayūra -- ti ubhosu
tīresu vanaghaṭṭāya vasantehi mayūrehi ca koṇḍehi ca abhiraṇḍaṃ upagītaṃ,
nīlodaṃ ti nīlasallīlaṃ, vanamajjhato ti vanamajjhena sandati, pavisa -- ti
evarūpaṃ Yamunaṃ abhito hutvā pavisa, vattavataṃ ti vattasampannānaṃ¹
ācāravantānaṃ vasanaḥhūmim pavise, gaccha brāhmaṇa puttāṃ ānehi.

15 Brāhmaṇo gantvā puttassa taṃ atthaṃ ārocetvā taṃ
ānesi. M. te ubho pi ādāya Yamunāya tīraṃ gantvā tīre
ṭhito āha:

20. Tattha patto sānucaro saha puttana brāhmaṇa

pūjito mayhaṃ kāmehi sukhaṃ brāhmaṇa vacchasīti. 766.

20 Ta. patto ti taṃ ambakaṃ bhavanaṃ patto hutvā, mayhaṃ ti mama
santakehi² kāmehi pūjito, vacchasīti ta. n-bhavane sukhaṃ vasissasi.

Evam vatvā M. ubho pi te pitāputte attano ānubhāvena
n-bhavanaṃ abhinesi, tesam ta. dibbo attabhāvo pātubhavi,
atha nesaṃ M. dibbasampattiṃ datvā cattāri cattāri nāga-
25 kaṇḍāsātāni adāsi, te mahāsampattiṃ anubhavimsu. Bo. pi
appamatto u-kammaṃ karoti, anvaddhamāsaṃ mātāpitunnaṃ
upaṭṭhānaṃ gantvā dhammakathaṃ kathetvā tato ca brāhma-
ṇassa santikaṃ gantvā ārogyaṃ pucchitvā „yena te attho taṃ
vadeyyāsi, anukkaṇṭhamāno abhiramā“ 'ti vatvā Somadattena
30 pi saddhiṃ paṭisanthāraṃ katvā attano nivesanaṃ gacchati,
brāhmaṇo saṃvaccharaṃ n-bhavane vasitvā mandapuṇṇatāya

¹ Cks -pannaṃ. ² Cks santi.

ukkaṅṭhi, manussalokaṃ gantukāmo ahoṣi, n-bhavanam assa Nirayo viya alaṃkatapāsādo bandhanāgāraṃ viya alaṃkatanāgakaññāyo yakkhiniyo viya upaṭṭhahimsu, so „aham tāva ukkaṅṭhito, Somadattassa pi cittaṃ jānissāmīti“ tassa santikaṃ gantvā āha: „kiṃ tāta na ukkaṅṭhasīti“. „Kasmā ukkaṅṭṭhissāmi, na ukkaṅṭhāma, tvaṃ pana ukkaṅṭhasi tāta“ 'ti. „Āma tātā“ 'ti. „Kiṃkāraṇā“ ti. „Tava mātu c' eva bhātubhaginīnaṃ ca adassanena, ehi tāta Somadatta, gacchāmā“ 'ti. So „na gacchāmīti“ vatvā punappuna pitarā yāciyamāno sādhu 'ti sampatiṅcchi. Brāhmaṇo „puttassa tāva me mano laddho, sace panāham Bhūridattassa 'ukkaṅṭhito 'mhīti' vakkhāmi atirekataram me yasaṃ dassati, evam me gamanaṃ na bhavissati, ekena upāyen' ev' assa sampattiṃ vaṇṇetvā 'tvaṃ evarūpaṃ sampattiṃ pahāya kiṃkāraṇā manussalokaṃ gantvā u-kammaṃ karosīti' pucchitvā 'saggaṭṭhāya' 'ti vutte 'tvaṃ tāva evarūpaṃ sampattiṃ pahāya saggaṭṭhāya u-kammaṃ karosi, kimaṅga pana mayaṃ ye paravadhena¹ jīvikāṃ kappema, aham pi manussalokaṃ gantvā nātāke disvā pabbajitvā samaṇadhammaṃ karissāmīti' naṃ saññāpessāmi, atha me so gamanaṃ aujānissatīti“ cintetvā ekadivasāṃ tenāgantvā² „kiṃ brāhmaṇa³ ukkaṅṭhasīti“ pucchito „tumbhākaṃ santikā ambhākaṃ na⁴ kiñci parihāyatīti“ kiñci gamanapaṭibaddham⁵ avatvā ādito tāva tassa sampattiṃ vaṇṇento āha.

21. Samā samantā⁶ parito bahūtatagarā mahī⁷
indagopakasañchaṇṇā sobhati harituttamā. 767.
22. Rammāni vanacetyāni rammā haṃsūpakūjita
opupphapadumā tiṭṭhanti pokkharaññā sunimmitā. 768.
23. Aṭṭhaṃsā sukataṃ thambhā sabbe veluriyāmayā,
sahassathambhā pāsādā pūrā kaññāhi jotare. 769.

¹ B^d ye na paradānena vibhāvena. ² C^k tena. ³ C^k add na. ⁴ B^d omits na. ⁵ B^d -bandham. ⁶ B^d -ia. ⁷ C^k bahuta - - mahi, B^d bahukātagarāmahi.

24. Vimānaṃ upapanno si dibbapuññehi attano
asambādhaṃ sivaṃ rammaṃ accantasukhasaṃhitaṃ. 770.
25. Maññe Sahassanettassa vimānaṃ nābhikaṃkhasi,
iddhī hi t' āyaṃ¹ vipulā Sakkass' eva jutīmato ti. 771.

5 Ta samāsamaṅṭā² -- ti parisamantato sabbadisābhāgesu ayaṃ tava u-bha-
vane mahī suvaṇṇarajatamaṇimuttāvālukaparikiṇṇā samā ti samatalā³, bahute⁴
ti bahūtehi⁵ tagaragacchehi samannāgatā suvaṇṇaṇḍagopakehi sañchannā,
hari-ti heritavaṇṇadabbatīnasañchannā sabbatīti a., vanacetyāntī vana-
ghatā⁶, opuppha -- ti pupphitvā patitehi padumapattehi sañchannā udaka-
10 piṭṭhā, sunimmitā ti tava puññasampattiyā suṭṭhu nimmitā, aṭṭhaṃsā ti
tava vasanaṇḍādesu aṭṭhaṃsā sukata veḷuriyamaya thambhā, tehi thambhehi sa-
hassathambhā tava pāsādā nāgakaññāhi purā vijjotanti, upapanno sīti evarūpe
vimāne nibbato sīti a., saḥassanettassa -- ti Vejayantapāsādaṃ, iddhī
tāyaṃ⁷ vipulā ti yasmā ayaṃ vipulā iddhī tasmā tvaṇa tena u-kammaṇa
15 Sakkassāpi vimānaṃ patthesi aññaṃ tato uttariṃ mahantaṃ tṭhānaṃ patthesīti
maññāmi.

Taṃ sutvā M. „mā h' evaṃ avaca brāhmaṇa, Sakkassa
yasaṃ paṭicca amhākaṃ yaso Sinerusantike sāsapo viya khā-
yati, mayāṃ tassa paricārake pi na agghāmā“⁸ 'ti vatvā g. ā. :
20 26. Manasāpi na pattabbo ānubhāvo jutīmato
paricārayamānānaṃ saindānaṃ⁹ vasavattinaṃ ti. 772.

T. a. : brāhmaṇa Sakkassa yaso nāma ekaṃ dve tayo cattāro va divase⁹
ettako siyā ti¹⁰ manasā cittaṇa¹¹ pi na abhipattabbo, ye pi naṃ cattāro ma-
hārājāno parivārenti¹² tesam pi Sakkāṃ devarājānaṃ parivārayamānānaṃ Indāṃ
25 nāyakaṃ katvā carantānaṃ saindānaṃ vasavattinaṃ catunnaṃ lokapālānaṃ
yasaṃ pi amhākaṃ tiracchāugatānaṃ yaso soḷasīṃ kamaṃ nāgghatīti,

Evañ ca pana vatvā „idan te Sahassanettassa vimānaṃ“
ti vacanaṃ sutvā „ahaṃ taṃ anussariṃ, ahaṃ hi Vejayantaṃ
patthento u-kammaṃ karomīti“ tassa attano patthanaṃ ācik-
30 khanto āha :

27. Taṃ vimānaṃ abhijjhāya amarānaṃ sukhesinaṃ
uposathaṃ upavasanto semi vammikamuddhaṇṭi. 773.

¹ Bā tyāyaṃ. ² Bā -ta. ³ Ck^s omīti ti samatalā. ⁴ so Ck^s; Bā bahukā tag-
garā. ⁵ Bā bahukehi. ⁶ Bā -āni. ⁷ Ck^s tāsaṃ, Bā tyāyaṃ. ⁸ Bā omīti se.
⁹ Ck^s -seva. ¹⁰ C^s si. ¹¹ Ck^s cittaṇa, Bā manusā cittaṇa. ¹² Bā -caranti.

Ta. abhiḥjhāyā 'ti taṃ patthetvā, sukhe -- ti esitasukhānaṃ sukhe patitṭhitānaṃ.

Taṃ sutvā brāhmaṇo „idāni me okāso laddho“ ti so-manassappatto gantuṃ āpucchanto gāthadvayam āha:

28. Ahañ ca migam esāno saputto pāvisiṃ vanaṃ, 5
taṃ maṃ mataṃ vā jīvaṃ vā nābhivedenti nātakā. 774.
29. Āmantaye Bhūridattaṃ Kāsiputtaṃ yasassināṃ:
tayā vo samanūñātā api passemu nātake ti. 775.

Ta. nābhivedentīti na jānanti, kathento pi nesaṃ n' atthi, āmantaye ti āmantayāmi, Kāsi - ti Kāsirājadhītaya puttaṃ. 10

Tato Bodhisatto āha:

30. Eso hi' vata me chando yaṃ va sesi maṃ' antike,
na hi etādisā kāmā sulabhā honti mānuse. 776.
31. Sace tvaṃ icchase vatthuṃ mama kāmehi pūjito
mayā tvaṃ samanūñāto sotthiṃ passāhi nātake ti 777. 15
gāthadvayaṃ vatvā cintesi: „ayaṃ maṃ nissāya sukhaṃ jī-
vanto kassaci nācikkhissati, etassa sabbakāmadadaṃ maṃiṃ
dassāmīti“; atha tassa taṃ dadanto āha:

32. Dhāray' imaṃ maṃiṃ divyaṃ pasuṃ¹ putte ca vindati
arogo sukhito hoti, gacch' evādāya brāhmaṇā 'ti. 778. 20

Ta. pasuṃ² - ti imaṃ maṃiṃ dhārayamāno imassānubhāvena pasuṃ³ ca putte ca aññāṃ ca yaṃ⁴ icchatī taṃ sabbaṃ labhati.

Tato brāhmaṇo gātham āha:

33. Kusalaṃ paṭinandāmi Bhūridatta vaco tava,
pabbajissāmi jiṇṇo 'smi, na kāme abhipatthaye ti. 779. 25

T. a.: Bhūridatta tava vacanaṃ kusalaṃ anavajjaṃ taṃ paṭinandāmi na paṭikkhipāmi, ahaṃ pana jiṇṇo tasmā pabbajissāmi na kāme patthāmi, kim me maṃiṇā 'ti.

Bodhisatto āha:

34. Brahmacariyassa ce⁴ bhaṅgo⁵ hoti bhogehi kāriyaṃ, 30
avikampamāno eyyāsi bahuṃ dassāmi te dhanan ti. 780.

¹ Cks omīti hi. ² Cks -u. ³ Cks yasaṃ. ⁴ Cks ye. ⁵ Cks -ā.

Ta. bhaṅgo¹ ti brāhmaṇa brahmacariyavāso nāma dukkaro, anabhīra-
tassa brahmacariyabhaṅgo ce² hoti tadā gihībhūtaṣṣa bhogehi kāriyam hoti,
evaṃrūpe kāle tvaṃ nīrasaṃko hutvā mama santikaṃ āgaccheyyāsi bahum te
dhanam dassāmiti.

5 Brāhmaṇo āha :

35. Kusalam paṭinandāmi Bhūridatta vaco tava,
puna pi āgamissāmi sace attho bhavissatīti. 781.

Ta. puna pīti puna api³ ayam eva vā paṭho.

Ath' assa ta. avasitukāmatam nītvā M. nāgamāṇavake
10 āmantetvā brāhmaṇam manussalokam pāpesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha :

36. Idam vatvā Bhūridatto pesesi caturo jane :
etha gacchatha uṭṭhetha khippam pāpetha brāhmaṇam. 782.

37. Tassa tam vacanam sutvā uṭṭhāya caturo janā
15 pesitā Bhūridattena khippam pāpesum brāhmaṇan ti. 783.

Ta. pāpesu ti Yamunato uttāretvā Bārāṇasimaggam pāpayimsu, pāpa-
yitvā ca pana tumhe gacchathā 'ti vatvā n-bhavanam eva paccāgamimsu.

Brāhmaṇo pi „tāta Somadatta imasmim ṭhāne imigam⁴
vijjhimha, imasmim sūkaran“ ti puttassa ācikkhanto antarā-
20 magge pokkharāṇim disvā „tāta So- nahāyāmā“ 'ti vatvā „sādhu
tātā“ 'ti vutte ubho pi dibbābharaṇāni dibbavatthāni ca omuñ-
citvā bhaṇḍikam katvā pokkharāṇītīre ṭhapetvā otarivā nahā-
yimsu, tasmim khane tāni pasāddhanāni⁵ antaradhāyitvā n-bha-
vanam eva āgamimsu, paṭhamam nivatthakāsāvapilotikā va
25 nesaṃ sarīre paṭimuccimsu⁶, dhanusarasattiyo pi pākatikā va
ahesuṃ, Somadatto „nāsit' amhā tāta tayā“ ti paridevi, atha
nam pitā „mā cintayi, migesu santesu⁷ araṇṇe mige vadhitvā
jivikam kappessāmā“ 'ti assāsesi. Somadattamātā tesam āga-
manam sutvā paccuggantvā gharam netvā annapānena santap-
30 pesi, brāhmaṇo bhūñjitvā niddam okkami, itarā puttam pucchi :

¹ Cks -ā. ² Cks omit ce. ³ Cks puna pi. ⁴ Cks migā. ⁵ pa- wanting in Bd.
⁶ Ck -muñci, Cs -muci, Bd -muccisu. ⁷ Cks sati.

„tāta ettakam kalam kuhim gat' atthā“ 'ti. „Amma Bhūridattanāgarājena mahānāgabhavanam nitā, tato ukkaṇṭhitvā idāni āgatā“ ti. „Kiñci vo ratanam ābhatan“ ti. „Nābhataṃ ammā“ 'ti. „Kim tumbhākam tena na kiñci dinnan“ ti. „Amma Bh-ena me pitu sabbakāmadado maṇi dinno āsi, iminā pana 5 na gahito“ ti. „Kimkāraṇā“ ti. „Pabbajissati kirā“ 'ti. Sā „ettakam kalam dārake mama bhāram karonto n-bhavane vasitvā idāni kira pabbajissatīti“ kujjhivā vihībhajjanadabbiyā¹ piṭṭhīm pothentī „duṭṭha brāhmaṇa 'pabbajissāmīti“² kira maniratanam na gaṇhi, atha kasmā apabbajitvā idhāgato si, 10 nikkhama mama gharā sghan“ ti santajjesi. Atha nam „bhadde mā kujjhi, araṇṇe migesu sautesu aham taṃ ca dārake ca posissāmīti“ vatvā punadvase puttena saddhīm araṇṇam gantvā purimaniyāmen' eva jivikam kappesi. Vanappavesanakaḥaṇḍam nitthitam³. 15

Tadā dakkhiṇamabhāsamuddassa disābhāge Himavante⁴ simbalivāsī eko garuḷo pakkhavātehi samudde udakam viyūhitvā n-bhavanam otarivā ekaṃ n-rājānam sīse gaṇhi, — tadā hi supaṇṇānam nāge⁵ gahetuṃ ajānanakālo, Paṇḍarajātaka⁶ jānimsu — so pana taṃ sīse gahetvāpi udae anottharante yeva 20 ukkhipitvā olambantaṃ⁷ ādāya Himavantamatthakena pāyāsi, tadā c' eko Kāsiraṭṭhavāsi-brāhmaṇo isipabbajjam pabbajitvā Himavantapadese paṇnasālam māpetvā paṭivasati, tassa camkamanakoṭiyam mahānigrodharukkho, so tassa mūle divāvilhāram karoti, supaṇṇo nigrodhamatthakena nāgam harati, nāgo olam- 25 bhanto mokkhatthāya naṅgutṭhena nigrodhaviṭapam⁸ hi⁹ veṭhesi⁹, supaṇṇo taṃ ajānanto va mahabbalatāya ākāse¹⁰ pakkhandi yeva, nigrodharukkho nimmūlo¹¹ uppāṭito, supaṇṇo uāgam simbalivānam¹² netvā tuṇḍena paharivā kucchiṃ¹³ phāletvā nāga-

¹ Ck vihijjana-, Bđ vihibhāncana-. ² Cks -mi. ³ vana - - wanting in Cks. ⁴ so Bđ; Cks -samudde disā, omitting bhāge himavante. ⁵ Ck paṇḍarajātakena, Bđ pacchā p-ke. ⁶ Cks -tā. ⁷ Cks -piṇ. ⁸ so Cks for pi? Bđ omits hi. ⁹ Bđ pavethesi. ¹⁰ Bđ -ena. ¹¹ Bđ samūlo. ¹² Cks disāsīm- ¹³ Ck aḍa vā.

medaṃ khāditvā sarīraṃ samuddakucchimhi chaḍḍesi, nigrodharukkho patanto mahantasaddam akāsi, supaṇṇo „kissa saddo eso“ ti adho olokeno ni-rukkhaṃ disvā „kuto esa mayā uppāṭito“ ti cintetvā „tāpasassa caṃkamanakoṭiyaṃ nigrodho
 5 eso“ ti tatvato¹ nītvā „ayaṃ tassa bahūpakāro, akusalaṃ nu kho me pasutaṃ udāhu no“ ti „tam eva pucchitvā jānissāmīti“ māṇavakavesena tassa santikaṃ agamāsi, tasmiṃ khaṇe tāpaso taṃ ṭhānaṃ samaṃ karoti, supaṇṇarājā tāpasam vanditvā ekamantaṃ nisinnō ajānanto viya „kissa ṭhānaṃ bhante idan“ ti
 10 pucchi. „Eko supaṇṇo gocaratthāya² nāgaṃ haranto nāgena mokkhatthāya nigrodhaviṭapiyā³ naṅguṭṭhena veṭhitāya attano mahabbalatāya pakkhanditvā gato⁴, ath' ettha rukkho uppāṭito, idaṃ tassa uppāṭitatṭhānan“ ti. „Kiṃ pana bhante tassa supaṇṇassa akusalaṃ hotīti“. „Sace⁵ na jānāti acetanakan⁶ nāma,
 15 akusalaṃ na hotīti“. „Nāgassa pana kiṃ bhante“ ti. „So imaṃ nāsetuṃ na gaṇhi, tasmā tassāpi na hoti yevā“⁷ ti. Supaṇṇo tāpasassa tussitvā „bhante ahaṃ so su-rājā, tumhākaṃ hi pañhaveyyā-karaṇena tuṭṭho, tumhe araṇṇe yeva vasatha, ahaṃ c' ekaṃ Ālambāyanamantaṃ⁸ jānāmi, anaggho manto, taṃ ahaṃ tum-
 20 hākaṃ ācāriyabhāgaṃ katvā dammi, patigaṇhatha nan“ ti. „Alaṃ mayhaṃ mantena, gacchatha tumhe“ ti. So taṃ punappuna yācitvā sampaticchāpetvā mantaṃ datvā ca osadhāni ācikkhitvā pakkāmi. Tasmiṃ kāle Bārānasiyaṃ eko dalidda-brāhmaṇo bahuṃ iṇaṃ gahetvā iṇāyikehi codiyamāno „kim
 25 me idhavāsenā, araṇṇaṃ pavisitvā mataṃ seyyo“ ti nikkhamitvā anupubbeva taṃ assamapadaṃ pāvisitvā tāpasam vatta-sampadāya ārādhesi, tāpaso „ayaṃ brāhmaṇo mayhaṃ ativiya upakārako, su-rājena dinnam dibbamantaṃ assa dassāmīti“ cintetvā „brāhmaṇa ahaṃ Ālambāyanamantaṃ⁸ jānāmi, tan te
 30 dammi, gaṇha nan“ ti vatvā „alaṃ bhante na mayhaṃ

¹ B^d tathato. ² B^d bhojanatthāya. ³ B^d -piyaṃ. ⁴ C^k tato. ⁵ B^d adds so.
⁶ B^d -nakammaṃ. ⁷ B^d alampāyana-, C^k ālambana-. ⁸ C^k alambayana-, C^s ālambayana-, B^d ahaṃ analambāyena.

manten' attho¹ ti vutte pi punappuna nibandhitvā¹ sampaticchā-
 petvā adāsi yeva, tassa ca mantassa anucchavikāni osadhāni
 c' eva mantupacāraṇi ca sabbam kathesi, brāhmaṇo „laddho
 me jivitupāyo“ ti katipāham vasi tvā „vātābādho me bhante
 bādhatīti“ apadesakam katvā tāpasena vissajjito tam vanditvā⁵
 khamāpetvā araṇṇā nikkhamitvā anupubbena Yamunātīraṃ
 patvā tam mantam sajjhāyanto mahāmaggena gacchati, tasmim
 kāle sahasamattā Bhūridattassa paricārikā n-māṇavikā tam
 sabbakāmadadam maṇiratanam ādāya n-bhavaṇā nikkhamitvā
 Ya-tīre vālukarāsimatthake ṭhapetvā tass' obhāsena sabbarattim¹⁰
 udakīlam kilivā aruṇuggamane sabbālamkārena attānam alam-
 karitvā maṇiratanam parivāretvā siriṃ pavesayamānā nisi-
 diṃsu, brāhmaṇo pi mantam sajjhāyanto tam ṭhānam pāpuni,
 tā mantasaddam sutvā va „iminā supañna bhavitabban“ ti
 bhayatajjitā maṇiratanam agahetvā³ va paṭhaviyam nimujjitvā¹⁵
 n-bhavanam agamaṃsu³, brāhmaṇo maṇiratanam disvā „idān' eva
 me manto samiddho“ ti tuṭṭhamānaso maṇiratanam ādāya pāyāsi,
 tasmim khaṇe so nesādabr. Somadattena saddhim migavadhāya
 araṇṇam pavisanto tassa hatthe tam maṇiratanam disvā puttam
 āha: „nanu esa so amhākam Bh-ena dinnamaṇīti“. „Āma tāta²⁰
 eso so“ ti. „Tena hi 'ssa aḷaṇam kathetvā imam brāhmaṇam
 vañcetvā gaṇhām' etam maṇiratanam“ ti. „Tāta tvaṃ pubbe
 Bh-ena diyyamānam na gaṇhi, idāni pan' esa br. tam ūeva
 vañcessati, tuṇhi hohīti“. Br. „hotu tāta, passissasi etassa
 vā mama vā vañcanabhāvan“ ti Ālambāyanena⁵ saddhim²⁵
 sallapanto āha:

38. Maṇim paggayha maṅgalyam sādhu cittaṃ manoranam
 selam vyañjanasampannaṃ ko imam maṇim ajjhagā ti. 784.

Ta. maṅgalyan ti maṅgalasammataṃ sabbakāmadadam, ko imam ti
 kuhim imam maṇim adhigato si.

30

¹ B^d nippiletvā. ² C^k agga-. ³ C^k āg-. ⁴ C^k vacana-. ⁵ C^o ālambāyan-
 tona, B^d alampāyanena.

Tato Ālambāyano¹ gātham āha:

so. Lohitakkhasahassāhi samantā parivāritam

ajjakālam padam² gaccham ajjhagāham maṇim iman ti. 785.

T. a.: aham ajjakālam pāto va padam² mahāmaggam gacchanto rattakkhi-
5 kāhi sahasamattāhi n-mānavikāhi samantā parivāritam imam maṇim ajjhagā,
mam divā hi sabbā tā bhayatajjitā imam pahāya palātā ti,

Nesādaputto tam vañcetukāmo maṇiratanassa agunam
pakāsento attanā gaṇhitukāmo tisso gāthā āha:

40. Sūpacinno ayam selo accito mahito³ sadā

10 sudhārito sunikkhitto sabbattham abhisādhaye. 786.

41. Upacāravipannassa nikkhepe dhāraṇāya vā

ayam⁴ selo vināsāya paricinno ayoniso. 787.

42. Na imam akusalo⁵ divyam maṇim dhāretum āraho,

paṭipajja satan nikkham deh⁶ imam ratanam maman ti. 788.

15 Ta. sabbatthan ti yo imam selam suṭṭhu upacaritum accitum attano
jīvitam viya mamāyitum suṭṭhu dhāretum suṭṭhu ca nikkhīpitum jānāti tass⁷
eva sūpacinno accito mahito⁸ sudhārito sunikkhitto va sabbam attham sādhetīti
s., vipannassa⁹ 'ti yo pana upacāravipanno hoti tass⁷ eso anupāyena pari-
20 cinno vināsam eva vahatīti vadati, dhāretum āraho ti dhāretum araho, paṭi-
pajja - - ti ambhākam gehe bahū maṇi mayam etaṃ gahetum jānāma ahan te
nikkhasatam dassāmi tam paṭipajja deh⁶ imam ratanam maman ti, tassa pi gehe
eko pi suvaṇṇanikkho n¹⁰ atthi, so pana tassa maṇino sabbakāmadadabhāvam
jānāti ten⁷ assa etad ahoṣi: aham sasīsam nahātvā⁷ maṇim udakena parippho-
25 dassāmitī tasmā sūro hutvā evam āha.

Tato Ālambāyano⁶ gātham āha:

43. Na vā⁹ m⁸ āyam maṇi keyyo gobi vā ratanena vā,

selo vyañjanasampanno, n¹⁰ eva keyyo maṇi maman ti. 789.

30 Ta. na vā⁹ māyan ti ayam maṇi mama santikā¹⁰ kenaci vikiṇṭabbo
nāma na hoti n¹⁰ eva keyyo ti, ayam mama maṇi lakkaṇasampanno tasmā n¹⁰
eva keyyo kenaci vatthunā vikkīṇṭabbo nāma na hotīti.

¹ C^k al-, B^d alampāyano. ² B^d patham. ³ B^d ajjito mānito ⁴ C^k alam. ⁵
B^d nayimam kusalam, read: nēmam. ⁶ B^d ajjito mānito. ⁷ so C^k; B^d
nhatvā. ⁸ B^d al-. ⁹ B^d ca. ¹⁰ B^d santako.

Brāhmaṇo āha:

44. No ce tayā maṇī keyyo gohi vā ratanena vā,
atha kena maṇī keyyo, tam me akkhāhi pucchito ti. 790.

Ālambāyano¹ āha:

45. Yo me samse mahānāgaṃ tejasim duratikkamaṃ
tassa dajjam imam selam jalanta-r-iva tejasā ti. 791. 5

Ta. jalantariva tejasā ti pabhāya jalantaṃ viya.

Brāhmaṇo āha:

46. Ko nu brāhmaṇavaṇṇena supaṇṇo patataṃ varo
nāgaṃ jigimsam anvesi² anvesam bhakkham attano ti. 792. 10

Ta. ko nū 'ti idam nesādabrāhmaṇo. attano bhakkham anvesantena
garuḷeṇ' etena bhavitabban ti cintetvā evam āha.

Ālambāyano āha:

47. Nāham dijādhipo homi, na diṭṭho garuḷo mayā,
āsivisena vitto ti³ vejjo⁴ maṃ brāhmaṇaṃ vidū ti. 793. 15

Ta. maṃ vidū ti mam esa āsivisavittako⁵ Āl-o nāma vejjo ti jānanti.

Brāhmaṇo āha:

48. Kin nu tuyham balaṃ atthi, kim sippaṃ vijjate tava,
kismim⁶ vā tvaṃ paratthaddho uragaṃ nāpacāyasīti⁷. 794.

Ta. kismim -- ti tvaṃ kismim vā upatthaddho hutvā kim nissayaṃ
katvā uragaṃ āsivisaṃ nāpacāyasi⁷ jeṭṭham akatvā avajānāsīti tam pucchati.

So attano balaṃ dīpento āha:

49. Araññakassa isino cirarattatapassino
supaṇṇo Kosiyass' akkhā visavijjam anuttaraṃ. 795.
50. Tam bhāvitatt' aññataraṃ sammantaṃ pabbatantare 25
sakkaccaṃ tam upatṭhāsi rattindivam atandito. 796.
51. So tadā paricijjho me vatavā brahmacariyavā
dibbaṃ pātukarī mantaṃ kāmasā bhagavā mamaṃ. 797.

¹ Bḍ al-. ² Cks -ti. ³ Bḍ vitto smim, Cks citto ti. ⁴ Cks vejja, Bḍs vajjo. ⁵
Cks -cittako. ⁶ Bḍ kimsi. ⁷ Bḍ napajāyas-.

53. -āhaṃ mante paratthaddho, nāhaṃ bhāyāmi bhoginaṃ,
ācariyo visaghātānaṃ Ālambāno¹ ti maṃ vidū ti. 798.

Ta. Kosiyassakkhā ti Kosiyagottassa isino supanno ācikkhī, tena akkhātāṃ kāraṇaṃ pana sabbaṃ vitthāretvā kathetabbāṃ, bhāvitattaññātaraṃ
5 ti bhāvitattānaṃ isīnaṃ aññātaraṃ, sammantaṃ ti vasaṇṭaṃ, kāmasā ti
attano icchāya, mamaṃ ti taṃ mantaṃ mayhaṃ pakāsesi, tyāhaṃ -- ti ahaṃ
te mante upatthaddho nissito, bhoginaṃ ti nāgānaṃ, visa -- ti visaghāta-
kavejjānaṃ.

- Taṃ sutvā nesādabrāhmaṇo cintesi: „ayaṃ Ālambāyano
10 yv-āssa² nāgaṃ dasseti tassa maṇṭirataṇaṃ deti, Bhūridattaṃ
assa dassitvā maṇiṃ gaṇhissāmīti“ tato puttena saddhiṃ man-
tento gātham āha:

54. Gaṇhāmase maṇiṃ tāta, Somadatta vijānahi,
mā daṇḍena siriṃ pattāṃ kāmasā pajahimhase³ ti. 799.

15 Ta. gaṇhāmase ti gaṇhāma, kāmasā ti attano ruciyā, daṇḍena paharivā
mā jahāma.

Somadatto āha:

54. Sakaṃ nivesanaṃ pattāṃ yo taṃ brāhmaṇa pūjaya
evaṃkalyāṇakārissa kiṃ mohā⁴ dūbhiṃ icchasi. 800.
20 55. Sace hi⁵ dhanakāmo si⁶ Bhūridatto padassati⁷,
tam eva gantvā yācassu bahuṃ dassati te dhanan ti. 801.

Ta. pūjayīti dibbakāmehi pūjayittha⁸ dūbhimicchasi⁹ kiṃ nu tvaṃ
evarūpassa mittassa mittadūbhikkamaṃ kātuṃ icchasi tāta 'ti.

Brāhmaṇo āha:

- 25 56. Hatthagataṃ pattagataṃ nikkiṇṇaṃ khādītum varaṃ,
mā no sandiṭṭhiko attho Somadatta upaccagā ti. 802.

Ta. hatthagataṃ ti tāta So. tvaṃ dharako !lokavattitṃ na hi jānāsi
yaṃ hi hatthagataṃ vā hoti pāṭigataṃ⁹ vā purato vā nikkiṇṇaṃ ṭhapitaṃ tad
eva khādītum varaṃ na dūre ṭhitaṃ.

¹ B^d alampāyano ² B^d yo me. ³ B^d vijahāmase. ⁴ C^k -aṃ, C^s -a. ⁵ B^d
tvaṃ. ⁶ B^d -mesi, C^k -kāmehi. ⁷ B^d -dattaṃ padissasi. ⁸ C^k pūjayitatta.
⁹ so C^k, B^d patta-.

Somadatto āha:

57. Paccati Niraye ghore mahissam avadīyati¹
mittadūbhī hitaccāgī jīvare cāpi sussare². 803.

58. Sace hi³ dhanakāmo si Bhūridatto padassati⁴,
maññe attakataṃ verañ naciraṃ vedayissasīti. 804. 5

Ta. mahissamavadiyatīti⁵ tāta mittadūbhīno jīvantass' eva paṭhavi⁶
bhijjivā vivaraṃ deti, hitaccāgīti attano hitapariaccāgī, jīvarecāpi sus-
sare ti jīvamāno va sussati manussapeto hoti, attakataṃ veran ti attanā
kataṃ pāpaṃ, naciraṃ ti nacirass' eva vedayissasīti maññāmi.

Brāhmaṇo āha:

59. Mahāyaññaṃ yajitvāna evañ sujjhanti brāhmaṇā,
mahāyaññaṃ yajissāma, evañ mokkhāma pāpakā ti. 805. 10

Ta. sujjhantīti tāta Somadatta tvaṃ daharo kiñci na jānāsi brāhmaṇa
nāma yaṃ kiñci pāpaṃ katvā yaññena sujjhantīti dassento evañ āha.

Somadatto āha:

60. Handa dāni apāyāmi nāhaṃ ajja tayā saha
padam p' ekaṃ na gaccheyyaṃ evañkibbisakarīnā ti. 806. 15

Ta. apāyāmiti apagacchāmi palāyāmiti ā.

Evañ vatvāna paṇḍitamāṇavo pitaraṃ attano vacanaṃ
gāhāpetuṃ asakkonto mahantena saddena devatā ujjhāpetvā⁷ 20
„evarūpena pāpakārīnā saddhiṃ na gamissāmfīti“⁸ pitu passan-
tass' eva palāyitvā Himavantāṃ pavisitvā pabbajitvā abhiññā
ca samāpattiyo ca nibbattetvā aparihīnājjhāno Brahmaloke
uppajji.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

61. Idam vatvāna pitaraṃ Somadatto bahussuto
ujjhāpetvāna⁹ bhūtāni tamhā ṭhānā apakkamīti. 807. 25

Nesādabr. „Somadatto ṭhapetvā attano gehaṃ kuhiṃ ga-
missatīti“¹⁰ cintento Ālambāyanāṃ thokaṃ anattamaṇaṃ disvā

¹ so C^{ks}; B^d mahimayavinhiyati. ² so C^{ks}; B^d jīvarevāpi sussati. ³ B^d tvaṃ.

⁴ C^{ks} -ssasi, B^d -dattaṃ padissasi. ⁵ B^d mahimayamapi vinhiyatīti. ⁶ C^{ks}
-viyaṃ. ⁷ C^k upajjhā-. ⁸ C^k ajjhāpetvāni, C^s ujjhāpetvāni.

„Ālambāyana mā cintayi, dassessāmi te Bhūridattan“ ti tam ādāya n-rājassa uposathakaraṇaṭṭhānaṃ gantvā vammikamatthake bhoge¹ ābhujitvā² nipannaṃ n-rājānaṃ disvā avidūre ṭhito hatthaṃ pasāretvā dve gāthā abhāsi:

- 5 99. Gaṇhāh' etaṃ mahānāgaṃ āhar' etaṃ maṇiṃ mama indagopakavaṇṇābhā³ yassa lohitako siro. 808.
 100. Kappāsapicurāsīva⁴ eso kāy' assa dissati, vammikaggagato seti, taṃ tvaṃ gaṇhāhi brāhmaṇā⁵ 'ti. 809.

Ta. vaṇṇābhā ti indagopakavaṇṇā⁶ viya ābhā⁶, kappāsapicurāsīva⁷
 10 'ti suvihitassa kappāsapicuno viya.

M. akkhīni ummīletvā nesādaṃ disvā „ayaṃ uposathassa me antarāyaṃ kareyyā“ 'ti „imaṃ n-bhavanaṃ netvā mahā-sampattiyāṃ paṭiṭṭhāpesiṃ, mayā diyyamānaṃ maṇiṃ gaṇhituṃ na icchi, idāni pana ahiguṇṭhikaṃ gahetvā āgacchati, sac'
 15 āhaṃ imassa mittadūbhino kujjheyyaṃ sīlam me khaṇḍaṃ bhavissati, mayā kho pana paṭhamāṃ nēva cāturaṅgasamannāgato uposatho adhiṭṭhito, so yathāṭhito va hotu, Āl-no maṃ chin-datu vā pacatu vā sūle vā bhindatu n' ev' assa kujjhissāmīti“
 20 bhindissatīti“ akkhīni nimīletvā⁸ adhiṭṭhānapāramiṃ purecārikaṃ katvā bhogantare sīsam pakkhipitvā niccalo hutvā nipajji. Sīlakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ⁹.

Nesādabr. pi „bho Āl-a, imaṃ nāgaṃ gaṇha, dehi me maṇiṃ“ ti ā. Āl-o nāgaṃ disvā va tuṭṭho maṇiṃ kismiñci¹⁰ agaṇetvā
 25 „gaṇha brāhmaṇā“ 'ti tassa hatthe maṇiṃ khipi, so tassa hatthato gaḷitvā paṭhaviyaṃ patitamatto va paṭhaviṃ pavisitvā n-bhavanam eva gato, brāhmaṇo maṇiratanato Bhūridattena saddhiṃ mittabhāvato puttato cā 'ti¹¹ tīhi parihāyi, so „nippaccayo jāto 'mhi, puttassa no vacanaṃ na katan“ ti paridevanto geham agamāsi, Āl-o

¹ Bđ -ehi. ² C^s ābhujj-. ³ so C^{ks}; Bđ vaṇṇābhā. ⁴ C^{ks} -rasseva = rāsyeva?
⁵ C^{ks} -o. ⁶ C^{ks} abhāsati. ⁷ Bđ -rāsivā, C^{ks} -rassā. ⁸ C^{ks} ummī. ⁹ sīl - -
 wanting in C^{ks}. ¹⁰ C^k ka-. ¹¹ C^{ks} omit cā ti.

pi dibbosadhehi attano sarīraṃ makkhetvā thokaṃ khāditvā an-
tokāyam pi paribhāvetvā¹ dibbamantaṃ japanto² Bo-aṃ upa-
saṃkamitvā naṅguṭṭhe gahetvā ākaḍḍhitvā sise daḷhaṃ gaṇ-
hanto mukhaṃ assa vivarivā osadhaṃ saṃkhāditvā mukhe
kheḷaṃ opi³, sucijātikol⁴ nāgarājā silabhedabhayena akujjhivā⁵
akkhīni vivarivāpi na ummīlesi, atha naṃ osadhamantaṃ katvā
naṅguṭṭhe gahetvā heṭṭhā sīsaṃ katvā saṅcāletvā gahitagocaraṃ
chaddāpetvā bhūmiyaṃ dīghato nipajjāpetvā masūrakaṃ mad-
danto viya hatthehi maddi, aṭṭhīni cuṇṇiyamānāni viya ahesuṃ,
puna naṅguṭṭhe gahetvā dussaṃ pothento viya pothesi⁶, M.⁷
evarūpaṃ dukkhaṃ anubhavanto pi n' eva kujjhi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

“Ath' osadhehi dibbehi japaṃ⁸ mantapadāni ca
evan taṃ asakkhi saṭṭhum⁹ katvā parittam attano ti. 810.

Ta. asakkhīti asakkhī⁷, saṭṭhun⁶ ti gaṇhitum.

15

Iti so M-aṃ dubbalaṃ katvā vallīhi peḷaṃ sajjetvā M-aṃ
ta. pakkhipi, sarīraṃ pana mahantaṃ ta. na pavisati, atha
naṃ pañhīhi koṭṭento pavesetvā peḷaṃ ādāya ekaṃ gāmaṃ
gantvā gāmamajjhe otāretvā „nāgassa naccam daṭṭhukāmā
āgacchantū“ 'ti saddam akāsi, sakalagāmavāsino sannipatiṃsu,¹⁰
tasmiṃ khaṇe Ālambāno „nikkhama mahānāgā“ 'ti ā., M. cin-
tesī: „ajja mayā parisantosantena kilītuṃ vaṭṭati, evaṃ Āl-o
bahuṃ dhanam labhitvā tuṭṭho maṃ vissajjessati, yaṃ yaṃ esa
maṃ kāreti taṃ taṃ karissāmīti“, atha naṃ so peḷato nīharivā
„mahā hohīti“ ā., mahā ahoṣi, „khuddako vaṭṭo vippito⁹ ekaphaṇo⁸
dvīphaṇo tīphaṇo catuphaṇo pañcachasattaatṭhanavadasavīsati-
tiṃsacattāḷsapannāsaphaṇo sataphaṇo ucco nīco dissamānakāyo
adissamānakāyo nīlo pīto lohito odāto mañjetṭhako hohi⁹, jā-
laṃ vissajjehi¹⁰, udakaṃ dhūmaṃ vissajjehīti“ imesu pi ākāresu

¹ so Cks; Bđ attano kāyaṃ paribbhositvā. ² Bđ japp-. ³ Bđ khelena pakkhipi.
⁴ Cks suvijātako. ⁵ Cks pothento-pothesi. ⁶ Bđ satthum. ⁷ Bs sakkhi, Bđ
samatto ahoṣi. ⁸ so Cks; Bđ simpito, Bs vappito. ⁹ Bđ hoti. ¹⁰ Cks -esi.

tena¹ vuttaniyāmena attabhāvaṃ² nimminivā naccaṃ dassesi,
 taṃ disvā koci assūni sandhāretuṃ nāsakkhi, manussā bahūṃ
 hiraññasuvannaṃvatthālaṃkāradim adāmsu, iti tasmiṃ gāme yeva
 sataśahassamattam labhi, so kiñcāpi M-am gaṇhanto „sa-
 5 hassam labhitvā etaṃ³ vissajjessāmīti“ cintito⁴ ettakaṃ pana
 dhanam labhitvā „gāmake pi tāva mayā ettakaṃ dhanam
 laddham, nagare⁵ kīva bahūṃ dhanam labhissāmīti“ dhana-
 lobhena taṃ na muñci, so tasmiṃ gāme kuṭumbaṃ saṅṭha-
 petvā ratanamayaṃ! peḷam karitvā ta. M-am pakkhipivā su-
 10 khayānakaṃ āruyha mahantena parivārena nikkhamitvā taṃ
 gāmanigamādisu kilāpento Bārāṇasim pāpuṇi, nāgarājassa
 pana madhulāje deti maṇḍūke māretvā deti, so gocaraṃ na
 gaṇhāti avissajjanabhayena, gocaraṃ agaṇhantaṃ pi pana taṃ
 cattāro dvāragāme ādim katvā ta. ta. māsamattam kilāpesi,
 15 pannarasaupcsathadivase pana „ajja tumhākaṃ kilāpessāmīti“
 rañño ārocāpesi, rājā bheriṃ carāpetvā mahājanaṃ sannipātā-
 pesi, rājaṅgaṇe mañcātimañce bandhiṃsu. Kīḷanakhandaṃ
 niṭṭhitam⁶.

Ālambānena pana Bo-assa gahitadivase yeva M-assa
 20 mātā supinanta kāḷena rattakkhinā purisena asinā attano
 bāham chinditvā lohitena paggharantena niyyamānaṃ addasa,
 sā bhītātasitā utṭhāya dakkhiṇabāhuṃ parāmasitvā supiua-
 bhāvaṃ jāci, ath' assā etad ahoṣi: „mayā kakkhaḷo pā-
 pasupino diṭṭho, catunnaṃ vā me puttānaṃ Dhataratṭha-
 25 rañño vā mama vā paripantha bhavitabban“ ti, api kho
 pana M-am eva ārabha adhikātaraṃ cintesi: „kimkāraṇā
 sesā attano n-bhavane vasanti, itaro pana silajjhāsāyattā ma-
 nussalokaṃ gantvā u-kammaṃ karoti, tasmā kacci nu kho me
 puttaṃ ahigūḍiko vā supaṇṇo vā gaṇheyyā“ 'ti tass' eva
 30 adhikātaraṃ cintesi, tato addhamāse atikkante „mama putto
 addhamāsātikkame⁷ maṃ vinā vattituṃ na sakkoti. addhāssa

¹ C^k nate, C^s te. ² C^{ks} vuttāvutte attabhāve. ³ B^d taṃ. ⁴ B^d āha. ⁵ C^{ks} nā-

⁶ B^d kilāna-, C^{ks} omit k. n. ⁷ B^d -ena.

kiñci bhayaṃ uppanuaṃ bhavissatīti¹“ domanassā ahoṣi, māsā-
tikkamen’ eva pan’ assā sokena assūnaṃ apaggharaṇakavelā
nāhoṣi hadayaṃ sussi akkhīni upacciṃsu, sā „idāni āgamissati
idāni āgamissatīti²“ tassāgamanamaggam eva olokeṇti nisīdi,
ath’ assā jeṭṭhaputto Sudassano māsaccayena mahatīyā pari- 5
sāya mātāpitunnaṃ dassanattāya āgato parisāṃ bahi ṭhapetvā
pāsādaṃ āruya mātaraṃ vanditvā ekamantaṃ aṭṭhāsi, sā
Bhūridattaṃ anusocantī tena saddhiṃ na kiñci sallapi, so cin-
tesī „mayhaṃ mātā mayi pubbe āgate tussati paṭisanthāraṃ
karoti, ajja pana domanassappattā, kin nu kāraṇaṃ“ ti, atha 10
naṃ pucchanto āha:

66. Mamaṃ disvāna āyantaṃ sabbakāmasamiddhinaṃ
indriyāni ahaṭṭhāni sāmaṃ jātaṃ mukhaṃ tava, 811.

66. Padumaṃ yathā hatthagataṃ paṇinā parimadditaṃ
sāmaṃ jātaṃ mukhaṃ tuyhaṃ mamaṃ disvāna edisaṃ ti. 812. 15

Ta. ahaṭṭhāni ti na vipasannāni, sāmaṃ ti kañcanādāsavaṇṇaṃ mukhaṃ
pi kālakaṃ jātaṃ, hatthagataṃ ti hatthena chinnakaṃ¹, edisaṃ ti evarūpaṃ
mahantena srisobhagena tumhākaṃ dassanattāya āgataṃ pi maṃ disvā.

Sā evaṃ vutte pi n’ eva kathesi, Sudassano cintesi: „kin
nu kho kenaci akkuṭṭhā vā paribhaṭṭhā vā bhaveyyā“³ ti, atha 20
naṃ pucchanto itaraṃ gāthaṃ āha:

67. Kaccin nu te nābhisasi², kacci te n’ atthi³ vedanā,
yan te sāmaṃ⁴ mukhaṃ tuyhaṃ
mamaṃ disvāna āgataṃ ti. 813.

Ta. kaccin nu - -² ti kacci nu taṃ koci na abhisasi⁵ akkosena vā 25
paribhāsāya vā na vihiṃsīti pucchati, tuyhaṃ ti tava pubbe mamaṃ disvāna
āgataṃ edisaṃ mukhaṃ na hoti, yena pana kāraṇaṃ⁶ ajja tava mukhaṃ sāmaṃ⁶
jātaṃ taṃ me akkhāhīti⁷ pucchati.

Ath’ assa sā ācikkhanti āha:

68. Supinaṃ tāta addakkhim ito māsaṃ adhogataṃ: 30

¹ B^d chinditaṃ. ² C^k -sayt. ³ B^d omits n. ⁴ B^d yena sāvaṇi. ⁵ C^k -sayi,
C^s -ssi, B^d koci abhisavasi nu, B^s abhibhavasi. ⁶ B^d sāvaṇi. ⁷ C^k akkhāti,
B^d ācikkhā ti.

dakkhiṇaṃ viya me bāhaṃ chetvā ruhiramakkhitaṃ
puriso ādāya pakkāmi mamaṃ¹ rodantiyā sati. 814.

60. Yato² supinam addakkhim Sudassana vijānahi
tato divā vā rattiṃ vā sukham me nōpalabbhatī³. 815.

5 Ta. ito māsam -- ti ito hetthā māsātikantaṃ ajja me ditthasupinassa
māso hotīti dasseti, puriso ti eko kājo rattakkhipuriso, rodantiyā satīti
rodamānāyā satiṃyā, nopalabbhatī³ mama sukhaṃ nāma na vijjatīti.

Evaṃ ca pana vatvā „tāta piyaputtako me tava kaṇṭhho
na dissati, bhayen' assa uppanna bhavitabban“ ti paride-
10 vantī āha :

70. Yaṃ pubbe paricāriṃsu⁴ kaññā ruciraviggahā
hemajālapaṭicchannā Bhūridatto na dissati. 816.

71. Yaṃ pubbe paricāriṃsu⁴ nettimsavaradhārino
kaṇikārā va⁵ samphullā Bhūridatto na dissati. 817.

15 72. Handa dāni gamissāmi Bhūridattanivesanaṃ,
dhammaṭṭhaṃ silasampannaṃ passāma tava bhātaran ti. 818.

Ta. samphullā ti suvaṇṇālaṃkāradhāritāya samphullakaṇikārā viya,
handā ti vavassagatthe nipāto, ehi tāta Bh-assa nivesanaṃ gacchāma 'ti vadati.

Evaṃ ca pana vatvā tassa c' eva attano ca parisāya
20 saddhim ta. agamāsi, Bhūridattabhariyāyo pana taṃ vammika-
matthake adisvā „mātu nivesane bhavissatīti“ avyāvaṭā ahe-
sum, tā „sassū kira attano⁶ puttaṃ apassantī āgacchatīti“
'sutvā paccuggamanaṃ katvā „ayye puttassa⁷ te adissantassa⁸
ajja māso“ ti mahāparidevaṃ paridevamānā⁹ pādamūle patīmsu.

25 Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

73. Taṃ ca¹⁰ disvāna āyantim¹¹ Bhūridattassa mātaraṃ
bāhā paggayha pakkandum Bhūridattassa nāriyo¹². 819.

74. Puttaṃ t' ayye¹³ na jānāma ito māsam adhogataṃ
mataṃ vā yadivā jīvaṃ Bhūridattaṃ yasassinan ti. 820.

¹ Bđ mama. ² Cks add taṃ, Bđ haṃ. ³ Cks na upa. ⁴ Bđ parivā-. ⁵ Cks
viya. ⁶ Cks no. ⁷ Ck putta, C' najanassa. ⁸ so Cks; Bđ -tānaṃ. ⁹ Bđ
adds tassā. ¹⁰ Ck tam a. ¹¹ Cks -ti, Bđ -taṃ. ¹² Ck bhārisā, C' bhāriyā. ¹³
Bđ teyye.

Ta. puttāṃ taye ti ayan nāsaṃ paridevamānagāthā.

Bhūridattamātā suṇhāhi saddhiṃ antaravīthiyaṃ paridevitvā tā ādāya nassa pāsādaṃ āruyha puttassa sayanaṃ ca oloketvā paridevamānā āha:

75. Sakuṇī hataputtā va suṇṇāṃ disvā kulāvakaṃ 5
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 821.
76. Sakuṇī hataputtā va suṇṇāṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissaṃ piyaputtaṃ apassatī. 822.
77. Kurarī hatachāpā va suṇṇāṃ disvā kulāvakaṃ
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 823. 10
78. Sā nūna cakkavākīva pallalasmaṃ anūdake¹
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ Bhūridattaṃ apassatī. 824.
79. Kammārānaṃ yathā ukkā anto jhāyati no bahi
evaṃ jhāyāmi sokena Bhūridattaṃ appassatī. 825.
- Ta. apassatīti apassantī, hatachāpā vā 'ti hatapotā. 15

Evaṃ Bh-mātari vilapamānāya Bh-nivesanaṃ aṇṇavakucchi viya ekasaddaṃ ahoṣi, eko pi sakabhāvena saṇṭhāturaṃ nāsakki, sakalanivesanaṃ yugantavātapahaṭaṃ viya sālavanaṃ ahoṣi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

80. Sālā va sampamathitā² mālutena pamadditā 20
senti puttā ca dārā ca Bhūridattanivesane ti. 826.

Ariṭṭho pi Subhago pi bhātaro mātāpitunnaṃ upaṭṭhānaṃ gacchantā taṃ saddaṃ sutvā Bh-nivesanaṃ pavisitvā mātaraṃ assāsayaṃsu.

Tam attham pakāsento Satthā āha: 25

81. Idam sutvāna nigghosaṃ Bhūridattanivesane
Ariṭṭho ca Subhago ca upadhāvimsu anantarā³. 827.
82. Amma assāsa mā soci, evaṃdhammā hi paṇiṇo
cavanti upapajjanti, es' assa pariṇāmitā ti. 828.

Ta. esassa -- ti esā cutūpapatti assa lokassa pariṇāmitā, evaṃ hi loko³⁰ pariṇāmeti⁴, etehi dvīh' atthehi⁵ mutto⁶ nāma n' atthīti vadati.

¹ B^d ano-. ² C^s -majitā, B^d sampatitā, B^s -pamaddittha. ³ C^s antarā. ⁴ C^{ks} -ṇāmatī. ⁵ C^k dvīhattehi, C^s dvīhantehi, B^d dvīhaṅgehi. ⁶ C^{ks} -ā.

Samuddajā āha:

33. Aham pi tāta jānāmi: evaṃdhammā hi pāṇino,
Sokena ca paret' asmi¹ Bhūridattaṃ apassatī. 829.
34. Ajja ce me imaṃ rattim — Sudassana vijānāhi —
5 Bhūridattaṃ apassantī maññe hessāmi jīvitān ti. 830.

Ta. ajja ce me ti tāta Sudassana sace ajja imaṃ rattim Bh-o manā
dassanaṃ nāgamissatī athāhaṃ taṃ apassantī jīvitān jāhissāmīti maññāmi

Puttā āhaṃsu:

35. Amma assāsa mā soci, ānāyissāma bhātaraṃ,
10 disodisaṃ gamissāma bhātu pariyesanaṃ caraṃ 831.
36. Pabbate giriduggesu gāmesu nigamesu ca,
orena dasarattassa² bhātaraṃ passa āgatan ti. 832.

Ta. caran ti amma tayo pi jānā bhātupariyesanaṃ carantā, diso-
disaṃ - - ti naṃ assāsesuṃ.

- 15 Tato Sudassano cintesi: „sace tayo pi ekadisaṃ gamissāma
papañco bhavissati, tīhi tīpi tñhānāni gantum vaṭṭati: ekena
Devalokaṃ ekena Himavantaṃ ekena Manussalokaṃ, sace kho
pana Kāṇarīttho manussalokaṃ gamissati yatth' eva Bh-aṃ
passati taṃ gāmaṃ vā nigamaṃ vā jhāpetvā essati, esa³
20 kakkhaḷo pharuso, na sakkā etaṃ tattha pesetun“ ti cintetvā
„tāta Ariṭṭha, tvaṃ d-lokaṃ gaccha, sace devatāhi dhammaṃ
sotukāmāhi Bh-o⁴ d-lokan nīto⁵ tato nam ānehīti“ Ariṭṭhaṃ
d-lokaṃ paṇiṇi⁶, Subhagaṃ pana „tvaṃ tāta Himavantaṃ
gantvā pañcasu mahānadīsu Bh-aṃ upadhāretvā ehīti“ Hi-aṃ
25 paṇiṇi, sayāṃ pana m-lokaṃ gantukāmo cintesi: „sac' āhaṃ
māṇavakavaṇṇena gamissāmi manussā osappissanti⁷, mayā tā-
pasavesena gantum vaṭṭati, manussānaṃ hi pabbajitā piyā
manāpā“ ti so tāpasavesaṃ gahetvā mātaraṃ vanditvā nik-
khami, Bo-assa pana Accimukhī nāma vemātikabhaginī atthi,
30 tassā Bo-e adhimatto sineho, sā Su-aṃ gacchantaṃ disvā ā:

¹ Cks -tasmim, Bd -tāsmim. ² Bd satta-. ³ Cks omit esa. ⁴ Bds -ttaṃ. ⁵
Ck tino, C* tito, Bd nito. ⁶ Cks -niṃsu. ⁷ Bd apīyanti.

„bhātiya, ativiya kilamāmi, aham pi tayā saddhim gamissā-
 mīti“¹. „Amma na sakkā tayā gantum², aham pabbajitavesena
 gacchāmīti“³. „Aham khuddakamaṇḍūkī hutvā tava jaṭantare
 nipajjitvā gamissāmīti“⁴. „Tena hi ehīti“ sā maṇḍukapotiḥ
 hutvā tassa jaṭantare nipajji, Su-o „mūlato paṭṭhāya vicinanto 5
 gamissāmīti“ Bo-assa bhariyāyo tass’ uposathakaraṇaṭṭhānaṃ
 pucchitvā paṭhamaṃ ta. gantvā Ālambānena M-assa gahita-
 ṭṭhāne lohitaṃ ca vallihi katapelaṭṭhānaṃ ca disvā „Bh-o ahi-
 guṇḍikena gahito“ ti nātvā samuppannasoko assupunnehi net-
 tehi Ālambānassa gatamaggen’ eva paṭhamaṃ kilāpitagāmakam 10
 gantvā manusse pucchi: „evarūpo nāma nāgo kenaci ahi-
 guṇḍikena kilāpito“ ti. „Āma Ālambānena ito māsamatthake
 kilāpito“ ti. „Kiñci⁵ tena laddhan“ ti. „Āma idh’ eva sata-
 saḥassamattaṃ laddhan“ ti. „Idāni kuhiṃ gato“ ti. „Asuka-
 gāmanā nāmā“⁶ ti So tato paṭṭhāya pucchanto anupubbena 15
 rājadvāram agamāsi, tasmiṃ khaṇe Āl-o pi sunabhāto suvilitto
 paṭṭasātakaṃ nivāsetvā ratanapeḷam gāhāpetvā rājadvāram eva
 gato, mahājano sannipati, rañño āsanaṃ paññattaṃ, so antoni-
 vesane ṭhito va āha: „āgacchāmi, nāgarājānaṃ kilāpetu“⁷ ti
 pesesi, Āl-o citrattharake ratanapeḷam ṭhapetvā vivarivā „ehi 20
 mahānāgarājā“⁸ ti saññam adāsi, tasmiṃ samaye Su-o pi pari-
 sante⁹ ṭhito, M. sīsam niharitvā sabban taṃ parisam olokesi,
 nāgā dvīhi kāraṇehi parisam olokenti: supaṇṇaparipanthaṃ¹⁰ vā
 nātake vā dassanattbhāya, te supaṇṇe disvā bhītā na naccanti,
 nātake disvā lajjamānā, M. pana olokento parisantare bhātikam 25
 addasa, so akkhipuram assuṃ¹¹ niggahetvā¹² peḷato nikkhamma
 bhātarābhimukho¹³ pāyāsi, mahājano taṃ āgacchantam disvā
 bhīto paṭikkami, eko Sudassano va atṭhāsi, so gantvā tassa
 pādapiṭṭhiyam sīsam ṭhapetvā rodi, Su-o pi rodi, M. roditvā
 nivattitvā peḷam eva pāvīsi, Āl-o „iminā nāgēna tāpaso daṭṭho 30
 bhavissatīti, assāsessāmi nan“¹⁴ ti upasaṃkamitvā āha:

¹ C^k āg-, C^s ag-. ² C^k āg-. ³ B^d adds dhanam. ⁴ B^d -antare. ⁵ B^d
 -bandham. ⁶ C^k B^d -u, C^s -ū. ⁷ all three MSS. nigā-. ⁸ so all three MSS.

87. Hatthā pamutto¹ urago pāde te nipatī bhusam,
kacci² t' ānuḍasī tāta³, mā bhāyi sukhito bhavā⁴ 'ti. 838.

Ta. mā bhāyīti tāta tāpasa aham Āl-o nāma mā bhāyi tava paṭijjaganan
nāma mama bhāro ti.

- 5 Sudassano tena saddhim kathetukāmo āha:

88. N' eva mayham ayaṃ nāgo alan dukkhāya kāyaci,
yāvat' atthi ahiggāho⁴ mayā bhiyyo na vijjatīti. 834.

Ta. kāya cīti kassaci appamattakassāpi dukkhassa uppādane ayaṃ mama
asamattho, mayā hi sadiso ahiggaḍiko nāma n' atthid.

- 10 Ālambāno „asuko nām' eso“ ti ajānanto kujjhitvā āha:

89. Ko nu brāhmaṇavaṇṇena datto parisam āgamā⁵
avhayantu suyuddhena, suṇātu parisā maman ti. 835.

Ta. datto ti dandho lāḷako⁶. avhayantū 'ti avayhanto ayaṃ eva vā
pātho, i. v. h.: ayaṃ pi ko si⁷ bālo ummattako maṃ suyuddhena⁸ avhayanto
15 attanā saddhim samaṃ karonto parisam āgato ti, parisā mama vacanaṃ
suṇātu⁹: mayham doso n' atthi, mā kho me kujjhitthā 'ti.

Atha nam Su-o gāthāya ajjhabhāsi:

90. Tvaṃ maṃ nāgena ālamba aham maṇḍūkachāpiyā,
hotu no abbhutaṃ tattha ā sahassehi pañcahīti. 836.

- 20 Ta. nāgenā 'ti tvaṃ nāgena mayā saddhim yujjha, aham maṇḍūkachā-
piyā tayā saddhim yujjhissāmi, ā sahassehīti tasmim no yuddhe yāva pañcahi
sahassehi pañitako¹⁰ hotū 'ti.

Ālambāno āha:

91. Aham hi vasumā aḍḍho, tvaṃ daliddo si mānava,
25 ko nu te pāṭibhog' atthi¹¹, upajūtaṃ ca kim siyā. 837.

92. Upajūtaṃ ca me assa pāṭibhogo¹¹ ca tādiso,
assa¹² no abbhutaṃ tattha ā sahassehi pañcahīti. 838.

Ta. ko nu te ti tava jītaṃ¹³ ko pāṭibhogo atthi, upajūtaṃcā 'ti
īmasmim vā jūte upanikkhepabhūtaṃ kin nāma tava dhanam siyā, dassēhi me

¹ Bā me mutto. ² Bā kiñci. ³ Ck -sitāya, Bā tam dānisitotāta. ⁴ Bā yā
vatatthi ahiggāho, Dk^o tāvatatthi ahiggāhā. ⁵ Bā āgato. ⁶ Bā dammito bālako.
⁷ Bā koci. ⁸ Bā omits su. ⁹ Bā -antu. ¹⁰ so C^o; Ck pañitako, Bā abbhutaṃ.
¹¹ Ck^o pa-. ¹² Bā hotu. ¹³ Pā pabbajitassa.

ti vadati, upajūtañca me ti mayhañ pana dātubbañ upanikkhepadhanañ
vā t̥apetabbapāṭibhogo¹ vā tādiso atthi, tasmā no ta. yāva pañcahi sahassehi
abbhutañ hotū 'ti.

Su-o tassa kathañ sutvā „pañcahi no sahassehi abbhutañ
hotū“ 'ti abhīto rājanivesanañ āruya mātularaṅṅo santike 5
t̥hito gātham āha :

93. Suṇohi me mahārāja vacanañ, bhaddam atthu te,
pañcannañ me sahasānañ paṭibhogo² hi kittimā ti. 839.

Ta. kittimā ti suṇakittisampannā.

Rājā „ayañ tāpaso mañ atibahuñ dhanam yācati, kin nu 10
kho“ ti cintevā gātham āha :

94. Pettikañ vā iṇaṃ hoti yañ vā hoti sayamkatañ,
kiñ tvañ evañ bahuñ mayhañ
dhanam yācasi brāhmaṇā 'ti. 840.

Ta. pettikañ vā ti pitarā vā gahetvā khāyitañ³ attanā vā katañ iṇaṃ 15
nāma hoti, kim mama pitarā vā tava hatthato gahitañ atthi udāhu mayā, kiñ-
kāraṇā evañ bahuñ dhanam yācasi.

Evañ vutte Sudassano dve gāthā abhāsi :

95. Ālambāno hi nāgena mamañ abhijigimsati,
ahañ mañḍukachāpiyā ḍamsayissāmi⁴ brāhmaṇañ. 841. 20

96. Tañ tvañ daṭṭhuñ mahārāja ajja raṭṭhābhivaddhana⁵
khattasamghaparibbūlho niyyāhi abhidassanañ ti. 842.

Ta. abhī--ti yuddhe jñitūñ icchati, ta. sacce hi so jiyissati⁶ mayhañ pañ-
casahassāni dassati, sac' ahañ jiyissāmi aham assa dassāmi, tasmā tañ bahuñ
dhanam yācāmi, tau ti tasmā tvañ mahārāja ajja abhidassanañ daṭṭhuñ 25
niyyāhīti

Rājā „tena hi gacchāmā“ 'ti tāpasena saddhiñ yeva nik-
khami, tañ disvā Āl-o „ayañ tāpaso gantvā va rājānañ gahetvā
āgato, rājakulūpako bhavissatīti“ bhīto tañ anuvattanto g. ā. :

97. N' eva tañ atimaññāmi sippavādena⁷ māṇava, 30
atimatt' āsi sippena, uragañ nāpacāyasīti. 843.

¹ Cks -paṭi-. ² Cks pa-. ³ Bā khāyitañ. ⁴ Cks ḍassa-. ⁵ Ck' raṭṭhāvivaddhana.

⁶ all three MSS. ji-. ⁷ Bā -pādena.

Ta. sippavādenā 'd māṇava ahaṃ attano sippena taṃ nātinaññāmi,
tvam̐ pana sippena atimatto imaṃ uragaṃ na pūjesi nāssa apacittim̐ karosīti.

Tato Sudassano dve gāthā abhāsi:

98. Mayam̐¹ pi nātimaññāma sippavādena brāhmaṇaṃ,
5 avisena ca nāgena bhusaṃ vañcayase janaṃ. 844.
99. Evaṃ ce taṃ jano² jaññā yathā jānāmi taṃ ahaṃ
na tvam̐ labhasi Ālamba sattumuṭṭhim̐³ kuto dhanan ti. 845.
Ath' assa Ālambāno kujjhivā āha:

100. Kharājino jaṭi⁴ rummi⁵ datto parisam āgato,
10 so tvam̐ evaṃgataṃ nāgaṃ 'aviso' atimaññasi. 846.
101. Āsajja kho naṃ jaññāsi puṇṇaṃ uggassa tejasā⁶,
maññe taṃ bhasmarāsīm̐ va khippaṃ eso karissatīti. 847.

Ta. rummīti⁷ anañjitamaṇḍito, 'aviso -- ti nibbiso ti avajānāsi, āsajjā
'ti upagantvā, jaññāsi⁸ jāneyyāsi.

- 15 Atha tena saddhim̐ keḷim̐ karonto Sudassano gātham̐ āha:
109. Siyā visam̐ siluttassa deḍḍubhassa silābhuno
n' eva lohitasīsassa visam̐ nāgassa vijjatīti. 848.

Ta. siluttassā 'ti gharasappassa, deḍḍubhassā 'ti udakasappassa,
silābhuno ti nilapaṇṇavaṇṇasappassa, iti nibbise sappe dassetvā etesaṃ visam̐
20 siyā n' eva lohitasīsassa sappassā 'ti āha.

Atha naṃ Ālambāno dvīhi gāthāhi ajjhabhāsi:

108. Sutaṃ me taṃ arahataṃ saññatānaṃ tapassinam̐:
idha dānāni datvāna saggam̐ gacchanti dāyakā,
jīvanto dehi dānāni yadi te atthi dātave. 849.
25 104. Ayaṃ nāgo mahiddhiko tejasī duratikkaṃ,
tena taṃ ḍaṃsayissāmi⁹, so taṃ bhasmaṃ karissati. 850.

Ta. dātave ti yadi te kiṭṭhi dātabbam̐ atthi taṃ dehi.

(Sudassano:)

106. Mayāp' etaṃ sutam̐ samina¹ saññatānaṃ tapassinam̐:
30 idha dānāni datvāna saggam̐ gacchanti dāyakā,
tvam̐ eva dehi jīvanto yadi te atthi dātave. 851.

¹ B^d aham. ² C^{ks} janaṃ. ³ B^d bhusa-. ⁴ C^{ks} jaṭim̐, B^d jaṭi. ⁵ B^d dummi.
⁶ so all three MSS. ⁷ B^d dumīti. ⁸ B^d ḍassa-. ⁹ C^{ks} sammaṃ.

106. Ayaṃ Accimukhī nāma puṇṇā uggassa tejasā,
tāya taṃ dāmsayissāmi, sā taṃ bhasmaṃ karissati. 852.
107. Yā' dhītā Dhataratṭhassa vemātābhaginī mama
sā dissatu² Accimukhī puṇṇī uggassa tejasā ti. 853.

Imā gāthā Sudassanassa vacanaṃ, ta. puṇṇā ti uggena visena puṇṇā. 5

Evaṃ ca pana vatvā „amma Accimukhi jaṭantarato me nikkhamitvā pāṇimhi patitṭhahā“ 'ti mahājanamajjhe yeva bhaginīm pakkositvā hatthaṃ pasāresi, sā tassa saddaṃ sutvā jaṭantare nipannā va tikkhattuṃ maṇḍūkavassitaṃ vassitvā³ nikkhamitvā aṃsakūṭe nisiḍitvā uppatitvā tassa hatthatale tīṇi¹⁰ visabindūni pādetvā puna tassa jaṭantaram eva pāvīsi, Su-
o visam gahetvā tṭhito „nassissat' āyaṃ janapado, vinassissat' āyaṃ janapado“ ti tikkhattuṃ abhāsi, tassa so saddo dvāda-
sayojanikaṃ Bārāṇasīm chādetvā aṭṭhāsi. Atha rājā „kim-
atthaṃ janapado nassissatīti“ pucchi. „Mahārāja imassa vi-¹⁵
sassa nisiṅcanatṭhānaṃ na passāmīti“. „Tāta mahantāyaṃ paṭhavi⁴,
paṭhaviyaṃ nisiṅcā“ 'ti. Atha naṃ „na sakkā mahārājā“ 'ti paṭikkhipanto gātham āha:

108. Chamāyaṃ ce nisiṅcissaṃ — Brahmadata vijānāhi —
tiṇalatāni osajjho⁵ ussusseyyuraṃ asaṃsayaṃ ti. 854. 20

Ta. tiṇa - - ti paṭhavinissitāni tiṇāni ca latāni ca sabbosadhiyo ca tasmā na sakkā paṭhaviyaṃ siṅcituṃ ti.

„Tena hi taṃ tāta uddhaṃ ākāse khipā“ 'ti. „Tatthāpi na sakkā“ ti dassento gātham āha:

109. Uddhaṃ ce pātayissāmi — Brahmadata vijānāhi —
sattavassān' ayaṃ devo na vasse na himaṃ pate ti. 855. 25

Ta. na himaṃ - - ti sattavassāni himabindumattam pi na patessati.

„Tena hi uduke siṅcāhīti“. „Tatrāpi na sakkā“ ti dassetuṃ gātham āha:

¹ C^{ks} sā. ² so C^{ks}; B^d sā dāmsati, B^e taṃ dāssati. ³ C^{ks} -vassaṃ vassitvā, B^d vassitaṃ vassitvā. ⁴ C^{ks} omittayāṃ paṭhavi. ⁵ C^{ks} osaddho? B^d osajho, or osadhyo?

110. Udakañ ce nisiñcissam — Brahmaddatta vijānahi —

yāvata udakajā pāṇā mareyyum macchakacchapā ti. 856.

Atha nam rājā ā: „tāta mayam na kiñci jānāma, yathā
ambhākam raṭṭham na nassati tam upāyam tvam eva jānāhīti“.

5 „Tena hi mahārāja imasmiñ ṭhāne paṭipāṭiyā tayo āvāte
khaṇāpethā“¹ ti. Rājā khaṇāpesi. Su-o majjhima² āvātam
nānābhesajjānam pūrāpesi, dutiyam gomayassa, tatiyam dibbc-
sadhānam nēva, tato majjhime³ āvāte visabindūni pātesi, tam
khaṇam nēva dhūmayitvā jalā utṭhahi, sā gantvā gomayaāvā-
10 tam gaṇhi, tato pi jalā utṭhāya itaram dibbosadhapunṇam
gahetvā osadhāni jhāpetvā nibbāyi. Āl-o tassa āvātassa avi-
dūre aṭṭhāsi, atha nam viśamūsumā pahari, sarīracchavi up-
pāṭetvā gatā, setakuṭṭhī ahosi, so bhayatajjito „nāgarājānam
viśajjemīti“⁴ tikkhattum vācāmi nicchāresi. Tam sutvā Bo.
15 ratanapeḷāya nikkhamitvā sabbālamkārapatimaṇḍitam attabhāvam
māpetvā Sakkadevarājajīhāya ṭhito. Su-o pi Accimukhī pi
tath⁵ eva aṭṭhamso. Tato Su-o rājānam āha: „sañjānāsi no⁶
mahārāja kass⁷ ete puttā“ ti. „Na sañjānāmi“⁸. „Amhe
tāva na sañjānāsi⁹, Kāsiraññā¹⁰ pana dhītu¹¹ Samuddajāya Dha-
20 taratṭhassa dinnabhāvam jānāsīti“¹². „Āma jānāmi, mayham sā
kañiṭṭhabhaginīti“¹³. „Mayam tassā puttā, tvam no mātulo“¹⁴ ti.
Tam sutvā rājā te āliṅgitvā sīse cumbitvā roditvā pāsādam
āropetvā mahantaṃ sakkāram kāretvā Bhūridattena saddhiñ
paṭisanthāram karonto pucchi: „tāta tam evam uggatejāni
25 katham Ālambāno gaṇhīti“¹⁵. o sabbam vitthārena kathetvā
„mahārāja raññā nāma iminā niyāmena r. kāretum vaṭṭatīti“¹⁶
mātulassa dh. d. Atha nam Su-o āha: „mātula mama mātā
Bhū-am apassantī kilamati, na sakkā amhehi bahi papañcam
kātan“¹⁷ ti. „Sādhu tāta, tumhe tāva gacchatha, aham pana
30 mama bhaginiñ daṭṭhukāmo, katham tam passissāmīti“¹⁸. „Mā-
tula kham pana¹⁹ ayyako Kāsirajā ti. „Tāta mama bhaginiyā

¹ B^d paṭham-. ² C* nā for nāma? ³ C* -jāni, C^e -jānamīti. ⁴ B^d -o. ⁵ B^d dhitāya ⁶ B^d adds no.

vinā vattitum asakkonto r. pahāya pabbajivā asukavanasaṇḍe nāma vasatīti“. „Mātula mama mātā tumhe c' eva ayyakaṇ ca me daṭṭhukāmā, tumhe asukadivasam mama ayyakassa santikaṁ gacchatha, mayam mātaram ādāya ayyakassa assamapadam āgacchissāma, ta. nam tumhe pi passissathā“ 'ti. Iti te mā- 5 tulassa divasam ṭhapetvā' rājanivesanā otarimsu. Rājā bhāginēyye uyyojetvā roditvā nivatti. Te pi paṭhaviyam nimujjitvā nāgabhanam gatā. Nagarapavesanakaḥaṇḍam niṭṭhitam².

Mahāsatte sampatte sakalanagaram³ ekaparidevasaddam ahoṣi. So pi māsam peḷāya kilanto gilānaseyyāya sayi, tassa 10 santikaṁ āgacchantānam nāgānam pamānam n' atthi, so tehi saddhim kathento kilamati. Kāṇarittḥo devalokaṁ gantvā M-am adisvā paṭhamam eva āgato, atha nam „esa caṇḍo pharusō sakkhissati nāgaparisaṁ vāretun“ ti M-assa nipannaṭṭhāne dovārikaṁ karimsu. Subhago pi sakala-Himavantam vi- 15 cinitvā tato mahāsamuddaṇ ca sesanadiyo ca upadhāretvā Yamunam upadhārento āgacchati. Nesādabrāhmaṇo pi Ālambānam kuṭṭhim⁴ disvā cintesi: „yam Bhū-am kilametvā kuṭṭhi-jāto, aham pana tam mayham tathā bahūpakāram maṇilobhena⁵ Ālambānassa dassesi, tam pāpam mam āgamissati, yāva tam 20 nāgacchati tāvad eva Yamunam gantvā pāpavāhatitthe⁶ pāpavāhanam karissāmīti“ ta. gantvā „mayā Bhūridatte mittadūbhikkammaṁ kataṁ pāpam pavāhessāmīti“ udakoroḥaṇakammaṁ⁷ karoti. Tasmim kaṇe Subhago tam ṭhānam patto, tassa tam vacanam sutvā „iminā kira pāpakammaṇa tāva mahantassa 25 yasassa dāyako mama bhātā maṇimantassa⁸ kāraṇā Ālambānassa dassito⁹, nāssa jīvitam dassāmīti“ naṅguṭṭhena nam pādesu veṭhetvā ākaḍḍhitvā udake osidāpetvā nirussāsakāle thokaṁ sithilam akāsi, so sīsam ukkhipi, atha nam punākaḍ-

¹ B^d divase vavattḥapetvā. ² n. n. wanting in C^{ks}. ³ B^d sakalanāgabhanam.
⁴ B^d kuṭṭitam. ⁵ C^{ks} maṇinālābhena. ⁶ B^d payāgatitthe. ⁷ C^{ks} udakā-. ⁸ C^k -mattassa, B^d -ratanassa. ⁹ B^d adde bhavissati.

dhītvā osīdāpesi, evaṃ bahuvāre tena kilamiyamāno nesāda-
hmaṇo sīsaṃ ukkhipitvā g. ā.:

111. Lokyaṃ sajjantaṃ¹ udakaṃ Payāgasmiṃ² patitṭhitaṃ
ko maṃ ajjhoḥarī bhūto ogāḷhaṃ Yamunaṃ nadin ti. 857.

5 Ta. lokyan ti pāpapavāhanasamatthan ti lokasammataṃ, sajjantaṃ ti³
evarūpaṃ udakaṃ abhisiṅcantaṃ, Payāgasmiṃ⁴ ti Payāgatitthe⁵.

Atha naṃ Subhago gāthāya ajjhabhāsi:

112. Ya-d-esa lokādhīpatiṃ yasassī
Bārāṇasīṃ pakiraparī⁶ samantato
10 tassāhaṃ⁷ putto uragūsabhaṣṣa⁸,
Subhago ti maṃ brāhmaṇa vedayantīti. 858.

Ta. yadesā 'ti yo esa⁹, pakiraparī¹⁰ samantato ti paccatthikānaṃ
upaharaṇasamatthātāya¹¹ pari¹² samantato pakiri¹³, sabbaṃ parikkhipitvā
upari phaṇena chādesi.

15 Atha brāhmaṇo „ayaṃ Bhū-assa bhātā na me jīvitāṃ
dassati, yan nūnāhaṃ etassa c' eva mātāpitunnaṃ c' assa
vaṇṇakittanena muducittataṃ¹⁴ katvā attano jīvitāṃ yāceyyan¹⁵“
ti cintetvā gātham āha:

113. Sace hi putto uragūsabhaṣṣa⁶
20 Kāmsassa¹⁶ rañño amarādhipassa¹⁷
mahesakkho aṇṇataro pitā te
macesu mātā pana te atulyā
na tādiso arahatī brāhmaṇassa
dāsam pi ohātum¹⁸ mahānubhāvo ti. 859.

25 Ta. Kāmsassa¹⁹ 'ti aparena nāmena evaṃnāmassa Kāsirañño²⁰ ti pi
vadanti yeva, Kāsīrajadhītāya gahitattā Kāsīrajjam pi tass' eva santakaṃ katvā
vaṇṇeti, amar - - ti dīghāyutāya²¹ amarasaṃkhātānaṃ nāgānaṃ adhipatissa,
mahesakkho ti mahānubhāvo, aṇṇataro ti mahesakkhānaṃ aṇṇataro, dā-

¹ so C^k; B^d sajjantaṃ, B^e sicantaṃ. ² C^k payātasmiṃ, C^e payākasmiṃ. ³
B^d sajj-, B^e sic-. ⁴ C^k payākasmiṃ. ⁵ C^k payāka-. ⁶ so B^d; C^e pakiraharī.
⁷ read: -ha. ⁸ B^d -go-. ⁹ C^k yadā so esa. ¹⁰ so B^d; C^e pakirahāji, C^k
pakirahāri, cfr. p. 100.g. ¹¹ so C^e; C^k -atthāyāya, B^d -atthāya. ¹² C^k pari. ¹³
B^d pakira. ¹⁴ B^d -cittam. ¹⁵ C^k yācessan. ¹⁶ B^d kāsissa. ¹⁷ B^d -dibbassa.
¹⁸ B^d ohāritum. ¹⁹ B^d kāsissa. ²⁰ B^d kāsika - -. ²¹ B^d -yukānaṃ.

sampi tādiso hi mahānubhāvo ānubhāvarahitaṃ brāhmaṇassa dāsampi udake oharitum nārahati pāgeva mahānubhāvabrāhmaṇan ti vadati.

Atha nam Subhago „duṭṭhabrāhmaṇa tvaṃ maṃ vañcetvā muñcissāmiti maññasi, na te jīvitam dammīti“ tena katakammaṃ pakāsento āha: 5

114. Rukkham nissāya vijjhitto eṇeyyam pātum āgataṃ,
so viddho dūram asarā¹ saravegena sekhavā². 860.
115. Tam tvaṃ patitam addakki araññasmiṃ brahāvane
sa maṃsakācam ādāya sāyam nigrodh' upāgami 861.
116. Suvasāliyasamghuṭṭham piṅgiyam³ santhatāyutam 10
kokilābhiraḍam rammaṃ dhuvam haritasaddalam. 862.
117. Tattha te so pāturahu iddhiyā yasasā jalam
mahānubhāvo bhātā me kaññāhi parivārīto. 863.
118. So tena pariciṇṇo tvaṃ sabbakāmehi tappito
adūbhassa⁴ tvaṃ dūbhi, tan te veram idhāgataṃ. 864. 15
119. Khippam givam pasārehi, na te dassāmi jīvitam,
bhātu parisaram veram chedayissāmi te siran ti. 865.

Ta. sāyam -- ti vikāle nigrodham upagato si, piṅgiyan³ ti pakkānam⁵ vaṇṇena piṅgalam, santhatāyutan ti pārohaparikiṇṇam, kokila -- ti kokilāhi abhirudam, dhuvam -- ti udakabhūmiyam jātattā niccam haritasaddala- 20 bhūmibhāgam, pāturahū 'ti tasmiṃ nigrodhe ṭhitassa tava⁶ so mama bhātā pakāso ahoṣi⁷, iddhiyā ti puññatejasa, so tenā 'ti so tvaṃ tena attano bhavanam netvā pariciṇṇo, parisaram ti tayā mama bhātu kataveram pāpakammaṃ parisaranto anussaranto, chedayissāmiti chindissāmi.

Atha brāhmaṇo „na me esa jīvitam dassati, yaṃ kiñci 25
pana katvā⁸ mokkhatthāya vāyamitum vaṭṭatiti“ g. ā.:

120. Ajjhāyako yācayogo āhutaggi ca brāhmaṇo,
eteḥi tīhi ṭhānehi avajjho bhavati brāhmaṇo ti. 866-

Eteḥi tī ajjhāyakattādīhi tīhi kāraṇehi br. avajjho, na labbhā brāhmaṇam vadhitum, kim tvaṃ vadesi, yo hi br-am vadheti so Niraye nibbatatīti 30

¹ Bde ācari. ² so Cks: Bđ sikhavā. ³ Bđ piṅgalam. ⁴ Bđ adūbhassa. ⁵ Bđ paṇṇapattānam. ⁶ Cks omit tava. ⁷ Ck adda paññasi, Cc paññāti. ⁸ Bđ vatvā.

Tam sutvā Subhago saṃsayapatto¹ hutvā „imaṃ n-bhavanam netvā bhātaro paṭipucchitvā jānissāmīti“ cintetvā dve gāthā abhāsi:

121. Yam puram Dhataratṭhassa ogāḷham Yamunam nadim
5 jotate sabbasovaṇṇam girim āhacca Yāmunam². 867.
122. Tattha te purisavyagghā sodariyā³ mama bhātaro,
yathā te tattha vakkhanti tathā⁴ hessasi brāhmaṇā⁵ 'ti. 868.

Ta. puram ti nagaram, ogāḷhan ti anupaviṭṭham, girim -- ti Yamunato avidūre ṭhitam Himavantaṃ āhacca jotati, tattha te ti tasmim nagare te
10 mama bhātaro vasanti, ta. nīte tayi⁶ yathā te vakkhanti tathā bhavissasi, sace hi saccam kathesi jīvitam te atthi no ce tath⁷ eva sīsam chindissāmīti.

Iti nam vatvā gīvāyam gahetvā khipanto akkosanto pari-
bhāsanto M-assa pāsādadvāram agamāsi. Mahāsattassa
pariyesanakhaṇḍam niṭṭhitam⁸.

- 15 Atha nam dovāriko hutvā nisinno Kāṇāriṭṭho tathā kila-
metvā āniyyamānam disvā paṭimaggam gantvā „Subhaga, mā
heṭṭhayi, brāhmaṇā nāma Mahābrahmuno puttā, sace hi Mahā-
brahmā jānissati 'mama puttam⁹ viheṭṭhayantīti' kujjhivā am-
hākam sakalam n-bhavanam vināsessati, lokasim brāhmaṇā
20 nāma seṭṭhā mahānubhāvā, tvam tesam ānubhāvam na jānāsi,
aham jānāmīti“¹⁰, Kāṇāriṭṭho kira atītānantare bhave yaññākāra-
brāhmaṇo¹¹ ahoṣi, tasmā evam ā., vatvā ca pana anubhūta-
pubbavasena yajanasīlo¹² hutvā Subhagaṃ ca nāgaparisaṃ ca
āmantetvā „etha¹³, yaññākarakabrāhmaṇānam vo guṇe vaṇ-
25 ṇessāmīti“ vatvā yaññavaṇṇam ārabhanto āha:

123. Anittarā ittarasampayuttā
yaññā ca vedā¹⁴ ca subhoga loke,
tad aggarayham¹⁵ hi vinindamāno
jahāti vittaṃ ca sataṃ ca dhamman ti. 869.

¹ C^k sassa pakkhanto corr. to tassa-, C^s saṃsaya pakkhanno. ² C^k B^d ya-. ³ C^k sa-udar-, B^d sodriyā. ⁴ C^k kathā. ⁵ B^d netvā in the place of nīte tayi.
⁶ m. p. n. wanting in C^k. ⁷ C^k -o. ⁸ B^d -karako-. ⁹ C^k bhañjana-. ¹⁰ B^d adde bho. ¹¹ B^d bhedā. ¹² B^d aggā-.

Ta anittarā ti bhoga imasmim loke yaññā ca vedā¹ ca anittarā na lāmekā mahānubbhāvā, te ittarehi brāhmaṇehi sampayuttā, tasmā brāhmaṇāpi anittarā va jātā, tad aggarayhan² ti tasmā agārayham brāhmaṇam viñinda-māne dhanā ca paṇḍitadhammā ca jahātīti, idam kira so iminā Bhūridatto mittadūbbikammaṃ katan ti vattuṃ mā labhatīti³ avoca.

5

Atha tam Kāṇārīṭṭho „Subhaga⁴ jānāsi pana ‘ayam loko kena vihito‘“ ti pucchitvā⁵ „na jānāmiti“ vutte „brāhmaṇānam pitāmahena Brahmunā“ ti dassetuṃ itaram g. ā.

124. Ajjhenam ariyā paṭhaviṃ janindā

vessā kasim pāricariyaṃ ca suddā

10

upāgu paccekam yathā padesaṃ

katāhu ete Vasinā ti āhū ti 870.

Ta. upāgū ti upagatā, Brahmā kira brāhmaṇādayo nimminivā ariye⁶ tāva brāhmaṇe āha: tumhe ajjhenam eva upagacchatha, mā aññam kiñci karittha, janinde⁷ ā: tumhe paṭhaviṃ yeva vijjetha⁸, vesse ā: tumhe kasim yeva upetha. suddā ā: tumhe tippam vaṇṇānam pāricariyaṃ yeva upethā⁹ ti, tato paṭṭhaya ariyā ajjhenam janindā paṭhaviṃ vessā kasim suddā pāricariyaṃ upagatā ti vadati, paccekam -- ti upagacchantā ca paṭṭiyekkam attano kulapadesānurūpeṇa Brahmunā vuttanlyāmen¹⁰ eva upagatā, katāhu ete Vasinā ti āhū ti evam kira tena Vasinā Mahābrahmaṇā katā¹¹ abhesuṃ ti kathenti¹².

20

Evam „mahāguṇā ete brāhmaṇā nāma, yo hi etesu cittam pasādetvā dānam deti tassa aññattha paṭisandhi n’atthi, deva-lokam eva gacchatīti“ vatvā āha:

125. Dhātā¹³ Vidhātā¹⁴ Varuṇo Kuvero

Somo Yamo Candimā y’ āpi¹⁵ Suriyo

25

ete hi¹⁶ yaññam puthuso yajitvā

ajjhāyakānam atha sabbakāme. 871.

126. Vikāsītā cāpasatāni pañca

yo Ajjuno balavā bhimaseno

sahassabāhu asamo pathavyā

30

so pi tadā ādahi¹⁷ jātavedan ti. 872.

¹ Bā bhedā. ² Bā aggā-. ³ Bā -tūti. ⁴ Bā Cā subhoga. ⁵ Ckā omit pu-. ⁶ Ckā ācā-, Cā acā-. ⁷ Ckā -do. ⁸ Bā -natha. ⁹ Ckā kataṃ. ¹⁰ Bā -eti. ¹¹ Ckā dātā. ¹² Ckā vidātā. ¹³ Bā ca. ¹⁴ so Ckā; Bā ete pi. ¹⁵ Ckā adahi, Cā adahī.

Ta. ete hīti¹ ete hi², Dhātā³ ti ādayo devarājāno, puthuso ti anekapa-
 kāram yaññam yajitvā, atha sabbakāme ti atha ajjhāyakanam brāhmaṇānam
 sabbakāme datvā etāni thānāni pattā ti dasseti, vikāsitā ti ākaḍḍhitā, cā pa-- ti
 na⁴ dhanupañcasatāni⁵ pañcacāpasatappamāṇam pana mahādhanuṃ⁶, bhīma-
 5 seno ti bhayānakaseno, sahasasabāhū⁷ 'ti na tassa bāhūnam sahasam, pañ-
 cannam pana dhanuggabhasatānam bāhusahasena ākaḍḍhitabbassa dhanuno
 ākaḍḍhanen⁸ eva evam vutto⁹, ādahi⁹ jātavedan ti so pi rājā tasmim kāle
 brāhmaṇe sabbakāmehi santappetvā aggim ādahi⁹ patitthahitvā¹⁰ paricari, ten'
 eva kāraṇena devaloke nibbato, tasmā brāhmaṇā nāma imasmim loke jetthakā ti ā.

10 So uttarim pi brāhmaṇe yeva vaṇṇento gātham āha:

127. Yo brāhmaṇe bhojayi digharattam
 annena pānena yathānubhāvam
 pasannacitto anumodamāno
 subhoga devaññatāro ahoṣīti. 873.

15 Ta. yo ti yo so porāṇako Bārāṇasirajā ti dasseti, yathānubhāvan ti
 yathābalam, yad assa atthi tam sabbam pariccajivā bhojesi, devaññatāro ti
 so aññatāro mahesakkhadevarajā ahoṣīti.

Evam brāhmaṇā nāma aggadakkhiṇeyyā ti. Ath' assa
 aparam pi kāraṇam āharitvā dassento gātham āha:

20 128. Mahāsanaṃ devaṃ anomavaṇṇam¹¹
 yo sappinā asakki jetum¹² Aggim
 so yaññatan tam varato yajitvā
 dibbam gatim Mujalind' ajjhagañchīti¹³. 874.

25 Ta. mahāsanaṃ ti mahābhakkham, jetum¹² ti santappetum, yaññatan
 ti yaññavidhānam, varato ti varassa Aggidevassa yajitvā, Mujalind' ajjha-
 gañchīti¹³ Mujalindo¹³ adhigato, eko kira pubbe Bārāṇasiyam Mujalindo¹³
 nāma rājā brāhmaṇe pakkosivā saggamaggam pucchī, atha nam te brāhmaṇānaṃ
 ca brāhmaṇadevatāya ca sakkāram karohīti vatvā kā nu brāhmaṇadevatā ti vutte
 Aggidevo ti tam navasappinā santappehīti āhamsu, so tathā akāsi.

30 Tam attham pakāsento esa imam gātham āha:

129. Mahānubhāvo vassasahassajīvi¹⁴
 yo pabbaji dassaneyyo ulāro

¹ Bā ete pi. ² Bā ete. ³ Cks datā. ⁴ C omits na. ⁵ Bā adds pañcacāpasa-
 tāni. ⁶ Cks -nū. ⁷ Bā -am. ⁸ Cks adāhi. ⁹ Cks adahi. ¹⁰ so Cks; Bā
 patitthapetvā. ¹¹ Cks -im. ¹² Bā bhoje-. ¹³ Bā muñca-, cfr. supra 99. ¹⁴
 read: va sahasa-?

hitvā apariyantaratham¹ sasenam
rājā Dujīpo² pi jagāma saggan ti. 875.

Ta. pabbajīti pañcavassasatāni r. kārento brāhmaṇānam sakkāraṁ kāretvā
apariyantaratham sasenam² hitvā pabbaji, Dujīpo pīti so cāpi Dujīpo³ nāma
rājā brāhmaṇe pūjetvā va saggam gato ti vadati, Dujīpo⁵ ti pi pātho. 5

Aparāni pi 'ssa udāharaṇāni dassento āha:

180. Yo sāgarantaṁ Sāgaro vijitvā
yūpaṁ subhaṁ soṇṇamayaṁ uḷāraṁ
ussesī Vessānaram ādahāno
subhoga devaṇṇataro ahosi. 876. 10
181. Yassānubhāvena subhoga Gaṅgā
pavattatha⁶ dadhisannam⁷ samuddaṁ
sa lomapādo paricariya-in-aggiṁ
Aṅgo sahasakkhapur' ajjhagaṇḍhīti. 877.

Tā. sāgarantaṁ ti sāgarapariyantaṁ paṭhavīṇ, ussesīti brāhmaṇe 15
saggamaggaṁ pucchitvā suvaṇṇayūpaṁ ussāpehīti vutto⁸ pasughātattāyā ussā-
pesi. vessānaramādahāno ti vessānaram [aggiṁ ādahanto, vessānaram ti pi⁹
pātho. devaṇṇataro ti Subhaga¹⁰ so hi rājā aggiṁ juhitvā¹¹ añṇataro mahe-
sakkhadevo ahoṣīti vadati, yassānu -- ti bho Subhaga¹⁰ Gaṅgā ca samuddo
ca kena kato ti jānāsīti na jānāmi kiṁ jānissasi tvam, brāhmaṇe yeva pothetum 20
jānāsi, atītasmiṁ hi Aṅgo nāma lomapādo Bārāṇasirājā brāhmaṇe saggamaggaṁ
pucchitvā tehi¹² Himavantaṁ pavisitvā br-ānaṁ sakkāraṁ katvā aggiṁ paricārā
'ti vutto⁸ aparimāṇā gāvīyo ca mahisiyo ca ādāya Hī-taṁ pavisitvā tathā akāsi,
brāhmaṇehi bhuttātīrittaṁ khīradadhīṁ¹³ kiṁ katabban ti ca vutte chaḍḍethā 25
'ti āha, ta. thokassa khīrassa chaḍḍitattāhāne kunnadiyo ahesuṁ, bahukaassa
chaḍḍitattāhāne Gaṅgā pavattatha¹⁴, taṁ paṇa khīraṁ yattha dadhī hutvā¹⁵
sannissinnaṁ tītaṁ taṁ yeva samuddaṁ nāma jātaṁ, iti so evarūpaṁ sakkā-
raṁ katvā brāhmaṇehi vuttavidhānena aggiṁ paricariya sahasakkhassa puram
ajjhagaṇḍhī.

Iti 'ssa idaṁ atītaṁ āharitvā i. g. āha: 30

182. Mahiddhiko devavaro yasassī
senāpatī tidive Vāsavassa

¹ Rd -raṭham. ² Bd dūdīpo, cfr. supra ⁹⁰/₉. ³ Bds -raṭham, Cks pariyantara-
thesanaṁ. ⁴ Bd dudīpo. ⁵ so Ck for dudīpo, C^o dujīpo, B^d dutīpo. ⁶ B^d
-ti. ⁷ Cks -ā. ⁸ Bd -e. ⁹ Cks vessānaranto va vā. ¹⁰ Bd subhoga. ¹¹ C^o jū-
Bd pūjetvā. ¹² Cks te. ¹³ Cks khīraṁ. ¹⁴ Bds -tittā. ¹⁵ Cks omit hutvā.

sa' somayāgena malaṃ vihantvā
subhoga devaññataro ahoṣīti. 878.

Ta. somayāgena -- ti bho subhoga, yo idāni Sakkassa senāpati mahā-
yaso devaputto so pi pubbe Bārāṇasirājā va brāhmaṇe saggamaggam pucchitvā
5 tehi somayāgena attano malaṃ pavāhetvā devalokaṃ gacchatīti vutto³ br-ānaṃ
mahantaṃ sakkāraṃ katvā tehi vuttavidhānena somayāgaṃ katvā tena attano
malaṃ vihantvā devaññataro jāto ti.

Imam atthaṃ pakāseto evam āha:

133. Akāri yo³ lokam imaṃ paraṃ ca
10 Bhāgīrasim Himavantaṃ ca Gijjhaṃ
yo iddhimā devavaro yasassī
so pi tadā ādahi jātavedaṃ. 879.

134. Mālāgiri⁴ Himavā yo ca Gijjho
Sudassano Nisabho Kākaneru
15 ete ca aññe ca nagā mahantā
cityā katā yaññakarehi-m-āhū ti. 880.

Ta. so pi tadā -- ti bhātiya⁵ subhoga, yena Mahābrahmunā ayaṃ ca
loko paro ca loko Bhāgīrasigaṅgā ca Himavanta-Gijjha-pabbatā ca katā so pi
yadā Brahmupapattīto pubbe māṇavako ahoṣi tadā aggim eva ādahi, aggim ju-
20 hitvā Mahābrahmā hutvā idaṃ sabbam akāsi, evaṃ mahiddhikā brāhmaṇā ti
dasseti, cityā katā ti pubbe kir' eko Bārāṇasirājā br-ṇe s-maggaṃ pucchitvā
br-ānaṃ sakkāraṃ karohīti⁶ vutto tesāṃ mahādānaṃ paṭṭhapetvā mayhaṃ dāne
kiṃ n' atthīti pucchitvā sabbam ñeva atthi br-ānaṃ pana āsanāni na-ppahontīti
vutte iṭṭhakāsi cināpetvā⁷ āsanāni kāresi, tadā cityāvayatapiṭṭhikā⁸ br-ānaṃ
25 ānubhāvena vaḍḍhitvā Mālāgiriādayo pabbatā jātā, evaṃ ete yaññakarehi brāh-
maṇehi katā ti kathentīti.

Atha naṃ punāha: „bhātika, jānāsi panāyaṃ samuddo
kena kāraṇena apeyyo loṇodako jāto“ ti „na jānāmi Aritṭhā“
'ti, atha naṃ „tvaṃ brāhmaṇe yeva hiṃsitaṃ jānāsi, suṇā-
30 hīti“ vatvā gātham āha:

135. Ajjhāyakaṃ mantaguṇūpapannaṃ
tapassinaṃ yācayogo ti cāha⁹,

¹ Bḍ yo. ² Bḍ -e. ³ Bḍ akāsiyaṃ. ⁴ Cks -rim. ⁵ Bḍ -ikā. ⁶ Cks pūjehīti in
the place of sakkāraṃ karohīti. ⁷ Cks vinā-. ⁸ so C^o; Ck vittyāvayanapitṭhika,
Bḍ etā cityā katā ṭhapaniṭṭhikā. ⁹ Bḍ cāhu.

tīre samuddass' udakaṃ sajantaṃ
taṃ sāgar' ajjhohari, ten' apeyyo ti. 881.

Ta. yācayogo ti cāhā¹ ti taṃ brāhmaṇaṃ yācayogo ti ca loko āha²,
udakaṃ -- ti so kir' ekadivasaṃ pāpavāhanakammaṃ karonto tīre tīhatvā
samuddato udakaṃ gahetvā attano upari³ sajati abbhukkirati, atha naṃ evaṃ 5
karontaṃ vaḍḍhitvā⁴ sāgaro ajjhohari, taṃ kāraṇaṃ Mahābrahmā sutvā iminā
kira me putto hato⁵ ti samuddaṃ apcyo loṇodako bhavatū 'ti abhisapi, tena
kāraṇeṃ esa aḷeyyo.

„Evarūpā ete brāhmaṇā nāmā“ 'ti vatvā puna pi āha:

186. Āyāgavatthūni⁶ puthū pathavyā 10
saṃvijjanti brāhmaṇā Vāsavassa,
purimaṃ disaṃ pacchimaṃ dakkhiṇuttaram
saṃvijjamānā janayanti vedān ti. 882.

Ta. Vāsavassā 'ti pubbe br-ānaṃ dānaṃ datvā Vāsavattaṃ pattassa
Vāsavassa⁷, āyāgavatthūni⁸ puññakkhettabhūtā aggadakkhiṇeyyā puthu- 15
brāhmaṇā saṃvijjanti, purimaṃ disaṃ ti te idāni purimaṃ catūsu disaṃ
saṃvijjamānā tassa Vāsavassa mahantaṃ vedān janayanti pītisomanassaṃ āvahanti.

Evaṃ Ariṭṭho cuddasahi gāthāhi brāhmaṇe ca yaññe ca
vede ca vaṇṇesi. Tassa taṃ kathaṃ sutvā M-assa gilānu-
patṭhānaṃ⁹ āgatā bahunāgā¹⁰ „bhūtam eva katheṭi“ micchā- 20
gāhaṃ gaṇhanākārappattā jātā. M. gilānaseyyāya nipanno va
taṃ sabbaṃ assosi, nāgāpi 'ssa ārocesuṃ, tato Bo. cintesi:
„Ariṭṭho micchāmaggaṃ vaṇṇesi, vādam assa bhinditvā pari-
saṃ sammādiṭṭhikaṃ karissāmīti“ so utṭhāya nahātvā¹¹ sabbā-
laṃkārapatimaṇḍito dhammāsane nisiditvā sabbaṃ nāgaparisaṃ 25
sannipātetvā Ariṭṭhaṃ pakkosāpetvā „Ariṭṭha tvaṃ abhūtaṃ
vatvā¹² vede ca yaññe ca brāhmaṇe ca vaṇṇesi, br-ānaṃ hi
vedavidhānena yaññayajananānaṃ anīṭṭhasammataṃ¹³ na sag-
gāvahaṃ, tava vāde¹⁴ abhūtaṃ passā“ 'ti yaññābhedavādanā
nāma ārabhanto āha: 30

¹ C^{ks} vāhā, B^d cāhū. ² B^d loko āhu. ³ B^d addo sise. ⁴ C^{ks} vadhi-. ⁵ C^{ks}
bhavo. ⁶ C^{ks} ayāga-. ⁷ B^d sakkassa. ⁸ C^{ks} āyāsa-, C^s ayāga-. ⁹ B^d -nāthānaṃ.
¹⁰ B^d addo ayaṃ. ¹¹ B^d nhatvā. ¹² B^d katvā. ¹³ B^d anariya-. ¹⁴ B^d vādam.

137. Kalī¹ hi dhirānaṃ kaṭaṃ magānaṃ
bhavanti vedajjhagatān² Aritṭha
marīcidhammaṃ asamekkhitattā,
māyāguṇā³ nātivahanti puññaṃ. 883.
- 5 138. Vedā na tāṇāya bhavanti-r-assa⁴
mittadduno bhūnahuno⁵ narassa,
na tāyate pariciṇṇo ca⁶ aggi
dosantaraṃ maccaṃ anariyakammaṃ. 884.
139. Sabbañ⁷ ca maccā sadhanā sabhogā
10 ādīpitaṃ dāru tiṇena missaṃ
dahan na tappe asamattatejo⁸,
ko taṃ subhikkhaṃ dirasaññu⁹ kuriyā¹⁰. 885.
140. Yathāpi khīraṃ viparināmadhammaṃ
dadhi bhavitvā navanītaṃ pi hoti
15 evaṃ pi aggi viparināmadhammo
tejo samorohatī yogayutto. 886.
141. Na dissate aggi-m-anuppaviṭṭho
sukkesu kaṭṭhesu navesu cāpi¹¹,
nāmanthamāno¹² araṇīnarena
20 nākammanā¹³ jāyati jātavedo. 887.
142. Sace hi aggi antarato vaseyya
sukkesu kaṭṭhesu navesu cāpi
sabbāni susseyyuṃ vanāni¹⁴ loke
sukkhāni kaṭṭhāni ca pajjaleyyuṃ. 888.
- 25 143. Karoti ce dārutīṇena puññaṃ
bhojaṃ naro dhūmasikhiṃ patāpavaṃ¹⁵
aṅgārikā lonakarā ca sūdā¹⁶
sarīradāhāpi¹⁷ kareyyuṃ puññaṃ. 889.

¹ C^s kallī. ² C^s -ṇau. ³ B^d -tidassa. ⁴ C^k bhanahato, C^s bhūnahato. ⁵ C^s va. ⁶ B^d sappe. ⁷ B^d apattatejo. ⁸ C^s -a. ⁹ C^s ki-, B^d kā-. ¹⁰ C^k vāpi. ¹¹ B^d nāmaṭhamāno, C^s na ma-. ¹² B^d -mmunā. ¹³ B^d navāni. ¹⁴ C^k -khī - - vā, C^s -khi - - vā, B^d -khi - - vai. ¹⁵ C^k sudhā, C^s C^d sudā. ¹⁶ B^d -ḍāhāpi.

144. Atha ce hi¹ ete² na karonti puññaṃ
 ajjhenamaggiṃ idha tappayitvā
 na koci lokasmiṃ karoti puññaṃ
 bhojaṃ naro dhūmasikhiṃ patāpavaṃ³. 890.
145. Kathaṃ hi lokāpacito samāno
 amanuññagandhaṃ bahunnaṃ akantaṃ
 yad eva maccā parivajjayanti⁴
 tad appasatthaṃ dirasaññu⁵ bhuñje. 891. 5
146. Sikhiṃ hi⁶ devesu vadanti h' eke,
 āpaṃ milakkhā⁷ pana devam āhu,
 sabbe va ete vitathaṃ bhaṇanti,
 aggī na devaññataro na cāpo⁸. 892. 10
147. Nirindriyaṃ santam⁹ asaññakāyaṃ
 vessānaraṃ kammakaraṃ pajānaṃ
 paricariya-m-aggiṃ sugatiṃ kathaṃ vaje¹⁰
 pāpāni kammāni pakubbamāno. 893. 15
148. Sabbābhibhū t' āhu 'dha jīvikatthā
 aggissa Brahmā paricārīko ti,
 sabbānubhāvī ca vasī kimatthaṃ
 animmito nimmitaṃ vandit' assa. 894. 20
149. Hassaṃ¹¹ anijjhānakhamaṃ atacchaṃ
 sakkārahetu pakirīmsu¹² pubbe,
 te lābhasakkāre apātubhonte¹³
 santhambhitā¹⁴ jantuhi santidhammaṃ. 895.
150. Ajjhenam ariyā paṭhaviṃ janindā
 vessā kasim pāricariyañ ca suddā
 upāgu paccekaṃ yathā padesaṃ,
 katāhu ete Vasinā ti āhu. 896. 25

¹ Bđ pi. ² Cks eke. ³ Cks -khī--vā. ⁴ Bđ -ccajjayanti ⁵ Cks -a. ⁶ Ck sakhī-, C^o sikhi-, Bđ pi. ⁷ Bđ -u. ⁸ Cks vāpo. ⁹ Bđ baddham. ¹⁰ Bđ vajje. ¹¹ Bđ sāyam. ¹² Bđ parikarīmsu. ¹³ Bđs -bhūte, Cks -bhonto. ¹⁴ C^o sanna-, Bđ sannābhītā.

151. Etañ ca saccañ vacanañ bhaveyya
yathā idañ bhāsitañ brāhmaṇehi
nākhattiyo jātu labhetha rajjañ
nābrāhmaṇo mantapadāni sikkhe
5 nāññatra vessehi kasim kareyya
suddo na muñce¹ parapessitāya². 897.
152. Yasmā ca etañ vacanañ abhūtañ
musā c' ime odariyā bhaṇanti
tad appapaññā abhisaddahanti
10 passanti tañ paṇḍita attanā va³. 898.
153. Khattā na⁴ vessā na baliñ haranti,
ādāya satthāni caranti brāhmaṇā,
tan tādisañ saṃkhubhitañ vibhinnañ
kasmā Brahmā n' ujjukaroti lokañ. 899.
154. Sace hi so issaro sabbaloke
15 Brahmā bahūbhūtapatī pajānañ
kiñ sabbaloke⁵ vidahī alakkhim
kiñ sabbalokañ na sukhim⁶ akāsi. 900.
155. Sace hi so issaro sabbaloke
20 Brahmā bahūbhūtapatī pajānañ
māyāmusāvajjamadena cāpi
lokañ adhammena kimatth' akāsi⁷. 901.
156. Sace hi so issaro sabbaloke
25 Brahmā bahūbhūtapatī pajānañ
adhammiyo⁸ bhūtapatī Ariṭṭha
dhamme satī yo vidahī adhammañ. 902.
157. Kiṭṭā paṭaṅgā uragā ca bhekā⁹
hantvā kimiñ sujhati maṅkhiḱā ca,
ete hi¹⁰ dhanmā anariyarūpā
30 Kambojakānañ vitathā bahunnañ ti. 903.

¹ Bđ mucce. ² Bđ -pesanāya ³ Cks ca. ⁴ Bđ khatyāhi. ⁵ Bđ -kañ. ⁶ Cks -i,
Bđ -i. ⁷ C^s kīmatvakkāri, C^k kimannukāri. ⁸ Bđ -ko. ⁹ Cks hekā, Bđ bhīṅgā
¹⁰ Bđ pi.

Ta vedajjhagatānariṭṭhā 'ti Ariṭṭha idāni vedādhigamāni¹ nāma dhīra-
 nam parājayasamkhāto kaliggaḥo² magānam bālānam jayasamkhāto kaṭaggāho³,
 marīcidhamman ti idam hi vedattayaṃ marīcidhamman, tayidaṃ⁴ asamekkhi-
 tattā yuttāyuttaṃ ajānantā bālā udakasaññāya migā marici viya bhūtasaññāya
 anavajjasaññāya attano vināsaṃ⁵ upagacchanti, nātivah--ti evarūpā pana
 māyakoṭṭhāsā⁶ puññam nāpasampannam purisaṃ nātivahanti na vañcenti, bha-
 vantirassa⁷ 'ti rakāro⁸ vyañjanasandhimattam, assa bhūnahuno ti⁹ vadḍhi-
 ghātakassa mittadduno narassa vedā¹⁰ tāpatthāya na bhavanti, paṭiṭṭhā hotum¹¹ na
 sakkontti a, paricijjō ca¹² aggiti aggi ca¹³ paricijjō tividhena duccarita-
 doseṇa sadosacittam pāpakammaṃ purisaṃ na tāyati na rakkhati, sabbaṃ ca
 maccā ti sace pi hi yattakaṃ¹⁴ loke dāru atthi taṃ sabbaṃ¹⁵ sadhanā sa-
 bbogā attano dhanena ca bhogehi ca saddhīm tinena missaṃ katvā ādīpeyyuṃ
 evaṃgatā¹⁶ sabbam pi taṃ tehi ādīpitam dahanto ayaṃ asamattatejo¹⁷ asa-
 disatejo tāva aggi na tappe, evaṃ atappaniyaṃ bhātika dirasaññū¹⁸ dvihi
 jivhāhi rasajānanasamattā ko taṃ sappiādīhi subhikkham¹⁹ subhitaṃ kuriyā²⁰
 sakkūpeyya kātum, evaṃ atittam pana taṃ mahaggham santappetvā ko nāma
 d-lokaṃ gamissati, passa etaṃ²¹ ca te dukkatāṭṭhaṃ ti, yogayutto ti araṇi-
 mathanayogena yutto hutvā taṃ paccayaṃ labhitvā va samārohati nibbattati aggi²², evaṃ
 paravāyameṇa uppajjmānam acetanaṃ taṃ²³ tvam devo ti vadaṣi, idam pi abhūtam
 eva kathesiṭi, aggimanuppaviṭṭho ti aggim anuppaviṭṭho, nāmattha-
 māno²⁴ ti nāpi araṇinarena araṇihatthena narena amanthiyamāno²⁵ nibbattati
 nāma, kammeṇā ti na jātavedatthikassa purisassa kiriyāṃ vinā attano dhamma-
 tāya yeva jāyati, susseyyuṃ ti antoagginā sosiyamānāni sukkheyyuṃ allā²⁶ eva
 na siyūṃ, bhojan ti bhojanto, dhūmasikhim patāpavan²⁷ ti dhūmasikhāya
 yuttar patāpavantaṃ, aṅgārikā ti aṅgārakammakarā, loṇakarā ti loṇodakaṃ
 pacitvā loṇakarakā, sūdā ti bhattakarakā, sarīradāhā ti matasarāvajjhāpakā,
 puññam ti ete pi sabbe puññam eva kareyyuṃ, ajjhena maggin ti ajjhena-
 ggin²⁸ mantajjhāyaka brāhmanāpi hontu²⁹, kociṭi koci naro dhūmasikhī-
 patāpavantaṃ aggim bhojento tappayiyāpi puññam na karoti nāma, lokāpa-
 cito³⁰ samāno ti tava vādo lokassa apacito pūjito samāno, yadevā 'ti yaṃ
 ahikunapādīm paṭikkūlajeguccham maccā dūrato parivajjenti³¹ tadappasathan
 ti taṃ appasattham samma dirasaññū³² katham kena kāraṇena paribhuñjeyya,
 devesū 'ti eke manussā sikhim devesu aññataram devan ti³³ vandanti, mi-
 lakkhā³⁴ panā 'ti aññānā pana milakkhā³⁵ udakaṃ devo ti³⁶ vadanti,

¹ Bā -manāni. ² Bā adds hoti. ³ Cks kā-. ⁴ Bā bodhayitum. ⁵ Cks omit a. v.
⁶ Cks ma-. ⁷ Bā -dassā. ⁸ Bā da-. ⁹ Cks omit bh ti. ¹⁰ Bā bheda. ¹¹ Bā
 paṭiṭṭhātum. ¹² Cks va. ¹³ Cks vā. ¹⁴ Bā -kā. ¹⁵ Bā te sabbe. ¹⁶ so Cks
 for -taṃ? Bā omits gatā. ¹⁷ Ck asmantitejo ¹⁸ Cks -ñña, Bā dvārasaññū ¹⁹
 Cks add vā taṃ ²⁰ Bā kareyyako. ²¹ Cks yāva. ²² Cks omit aggi. ²³ Cks omit
 taṃ. ²⁴ Bā nāpaṭha-, Cks na ma-. ²⁵ Cks amatthi-? Bā apaṭhaya-. ²⁶ Ck -ī--vā,
 Cs -i--vā, Bā -i--van. ²⁷ Cks -nāggim. ²⁸ Bā omits hontu. ²⁹ Cks loko-
³⁰ Bā -ccajjenti. ³¹ C/s -a, Bā -dvārasaññū. ³² Cks omit ti. ³³ Bā -u.

- asaññakāya¹ ti anindriyabaddham acittakāyañ² ca samānam³ etañ⁴ acetanañ pajānañ pacanādikammakaram vesaṇaram aggīñ paricaritvā pāpāni kammani karonto loko kathañ sugatīñ gamissati, idam te atīviya dukkathitañ, sabbābhībhūtāhu dha jīvikatthā ti ime brāhmaṇā attano jīvikattham
- 5 Mahābrahmā sabbābhībhū ti āhaṃsu, sabbo loko ten⁵ eva nimmito ti vadanti, puna aggeṣa Brahmā paricārako ti pi vadanti, so pi kira aggīñ juhat⁶ eva. sabbānubhāvī ca vasiṭi so pana yadi sabbānubhāvī ca vasi ca atha kimattham sayam⁷ animmito hutvā attanā va nimmitam vanditā⁸ bhaveyya, idam pi te dukkathitam eva, hassan⁷ ti Ariṭṭha brāhmaṇānañ vacanañ nāma hasitabbayuttakam, pañḍitānañ nijjhānañ na khamati⁹, pakarīmeṣū⁹ 'ti ime brāhmaṇā evarūpañ musāvādañ attano lābhasakkārahetu pubbe pattharīmsu¹⁰, sandambhītā¹¹ -- ti te ettakena¹² lābhasakkāre apātubhūte¹³ jantubi saddhīñ yojetvā pāpavadhapaṭisaṃyuttañ attano laddhīñ dhammasamkhātañ santidhammañ¹⁴ sandambhītā¹⁵ yaññasuttakam nāma gandhayīmsū¹⁶ 'ti a., etañca
- 15 saccañ ti yad etañ tayā ajjhenanariyā ti ādi vuttañ etañ ca saccañ bhavveyya, nākhattiyo ti evaṃ sante akhattiyo r. nāma na labheyya abrahmaṇāpi mantapadāni na sikkheyyuñ, musā cime ti musā ca ime, odariyā ti udaranisettajīvikā udarapūrahetu¹⁷ vā, tadappa paññā ti tañ tesam vacanañ appapaññā, attanā vā 'ti pañḍitā pana tesam vacanañ sadosañ ti attanā va pasanti, tañ tādīsañ ti tañ tathārūpañ samkhubhitvā Brahmaṇā ṭhapitamariyādañ¹⁸ bhinditvā ṭhitam samkhubhitam bhīnañ lokañ so tava Brahmā kasmā ujuñ na karoti, alakkhin ti kimkāraṇā sabbaloke dukkhañ vidahi¹⁹, kin ti kin na ekantasukhīñ eva sabbalokam akāsi, lokavinēsako coro maññe tava Brahmā ti, māyā ti māyāya, adhanmena kinnu kārīti²⁰ iminā māyādinā
- 25 adhammena kimkāraṇā lokañ anvākiyañ²¹ yojayati²² a., Ariṭṭhā 'ti A. tava bhūtapati adhammiko yo dasavidhe kusaladhamme sati dhammam eva avidahitvā adhammañ vidahi, kiṭṭā ti ādi²³ upyogatthe paccattañ²⁴, ete kiṭṭādayo pāpe hantvā macco sujjhāti etesam pi Kambojaraṭṭhavāsīnañ bahunnañ anariyānañ dhammā, te pana vitathā adhammā va dhammā ti vuttā, tehi pi²⁵
- 30 tava Brahmaṇā va nimmitēhi bhavitabbañ.

Idāni tesam²⁶ vitathābhāvañ dassento āha:

150. Sace hi so sujjhati yo hanāti
hato pi so saggam upeti ṭhānañ

¹ Ck^o -tāyan. ² B^d avitta-. ³ B^d kammakarañ pajānanti in the place of ca samānañ. ⁴ B^d evañ. ⁵ B^d adds parehi. ⁶ B^d nimmitassa aggeṣa vandako. ⁷ B^d hassan. ⁸ B^d na nijjhānakkhamañ. ⁹ B^d parik-. ¹⁰ B^d bandhayīmsu. ¹¹ B^d sandhābhītā -- suttadhammañ. ¹² B^d -ke. ¹³ B^d -bhonte. ¹⁴ B^d sutta-. ¹⁵ B^d sandhāpitā. ¹⁶ so all three MSS. for ganth-. ¹⁷ B^d -pūraṇa-. ¹⁸ Ck^o -dā. ¹⁹ all three MSS. -himsu. ²⁰ so Ck; C^o kinnukākārī ti, B^d kimattham makārīti. ²¹ B^d anattakārīsañ? ²² B^d yocesīti. ²³ B^d ādiṣu. ²⁴ B^d paccatta-vacanañ. ²⁵ Ck^o te pi, B^d te pi hi. ²⁶ Ck^o omit tesam.

- bhovādi bhovādina¹ mārayeyyūṃ
ye cāpi tesāṃ abhisaddaheyyūṃ. 904.
159. N' evā² migā na-ppasu no pi gāvo
āyācanti attavadhāya keci
vipphandamānā³ idha jīvikatthā,
yaññesu pāṇe pasum āharanti. 905. 5
160. Yūpassa ne pasubandhe ca bālā
cittehi vaṇṇehi mukhan nayanti:
ayan te yūpo⁴ kāmduho parattha
bhavissati sassato samparāye⁵. 906. 10
161. Sace ca yūpe maṇisaṃkhamuttaṃ
dhaññaṃ dhanāṃ rajataṃ⁶ jātarūpaṃ
sukkhesu kaṭṭhesu navesu cāpi
sace duhe⁷ tidive sabbakāme
tevijjasamghā ca puthū yajeyyūṃ
na brāhmaṇaṃ kañci taṃ yājajeyyūṃ⁸. 907. 15
162. Kuto ca yūpe maṇisaṃkhamuttaṃ
dhaññaṃ dhanāṃ rajataṃ jātarūpaṃ
sukkhesu kaṭṭhesu navesu cāpi,
kuto duhe⁷ tidive sabbakāme. 908. 20
163. Saṭṭhā ca luddā upaladdhabālā⁹
cittehi vaṇṇehi mukhan nayanti:
ādāya aggiṃ mama dehi vittaṃ¹⁰
tato sukhī hohisi¹¹ sabbakāme. 909.
164. Tam aggihuttaṃ saraṇaṃ pavissa
cittehi vaṇṇehi mukhan nayanti,
oropayitvā kesamassuṃ nakhañ ca
vedehi vittaṃ¹⁰ atigālayanti. 910. 25
165. Kākā ulūkaṃ¹² va raho labhitvā
ekaṃ samānaṃ bahukā samecca¹³ 30

¹ so all three MSS. ² B^d neva, C^s tavā. ³ so B^d, C^{ks} -no. ⁴ read yūpo ayaṃ, omitting te? ⁵ C^{ks} -yaṃ. ⁶ B^d ratanaṃ. ⁷ C^{ks} ju-. ⁸ C^{ks} yācayeyyūṃ, B^d nā brahmaṇaṃ kiñci na jayeyyūṃ. ⁹ B^d ca paluddhā-. ¹⁰ C^{ks} ci-, B^s vu-. ¹¹ C^s hobbisi, B^d hohiṭi. ¹² C^{ks} -kā, B^d -ka. ¹³ B^d samajja.

- annāni bhutvā¹ kuhakā kuhitvā
 muṇḍam katvā² yaññapath' ossajanti³. 911.
166. Evaṃ hi so vañcito brāhmaṇehi
 eko samāno, bahukā⁴ samecca
 5 te yogayogena vilumpamānā⁵
 diṭṭham adiṭṭhena dhanam haranti. 912.
167. Akāsiyā rājuhi vānusiṭṭhā⁶
 tad assa ādāya dhanam haranti,
 te tādisā corasamā asantā⁷
 10 vajjhā na haññanti Ariṭṭha loke. 913.
168. Indassa bāhā-r-asi dakkhiṇā ti
 yaññesu chindanti palāsayaṭṭhim,
 tam ce pi⁸ saccam Maghavā chionabāhu'
 ken' assa Indo asure jināti. 914.
169. Tañ c' eva tuccham, Maghavā samaṅgī
 hantā¹⁰ avajjho paramo sa¹¹ devo,
 mantā ime brāhmaṇā tuccharūpā
 sandiṭṭhiyā¹² vañcanā esa loke. 915.
170. Mālāgiri Himavā yo ca Gijjho (= p. 204,¹¹²)
 20 Sudassano Nisabho Kākaneru
 ete ca aññe ca nagā mahantā
 cityā katā¹³ yaññakarehi-m-āhu. 916.
171. Yathappakārāni hi iṭṭhakāni
 cityā katā yaññakarehi-m-āhu
 25 na pabbatā honti tathappakārā
 aññādisā acalā tiṭṭhaselā¹⁴. 917.
172. Na iṭṭhakā honti silā cirena pi¹⁵,
 na tattha sañjāyati ayo na loham,

¹ Cks bho-. ² Bđ karitvā. ³ Bđ oyayanti. ⁴ Cks bahuhī. ⁵ Cks -nam, Bđ viluppamānām. ⁶ Cks cānu-. ⁷ Cks -to. ⁸ Bđ tañcapi, Cks ve hi. ⁹ so all three MSS. for abāhu? ¹⁰ Cks hattā, Bđ hantvā. ¹¹ Bđ su. ¹² Bđ -kā, ¹³ Bđ tathā. ¹⁴ Bđ tiṭṭha, Cks diṭṭha. ¹⁵ Bđ omits pi.

- yaññāñ ca etañ parivaṇṇayantā¹
cityā katā yaññakarehi-m-āhu. 918.
173. Ajjhāyakañ mantaguṇūpapannañ
tapassinañ yācayogo ti-m-āhu,
tīre samuddass' udakañ sajjantañ² 5
tañ sāgar' ajjhohari ten' apeyyo. 919.
174. Parosahassam pi samantavede
mantūpapanne nadiyo vahanti,
na tena vyāpannarasūdakā nañ³,
kasmā samuddo atulo apeyyo. 920. 10
175. Ye keci kūpā idha jīvaioke
loṇūdakā kūpakhañehi khātā
na brāhmaṇajjhoharanaena⁴ tesu
āpo apeyyo dirasaññu-r-āhu⁵. 921.
176. Pure puratthā kā kassa bhariyā, 15
mano manussam ajānesi⁶ pubbe,
tenāpi dhammena na koci hīno,
evam pi vossaggavibhaṅgam āhu. 922.
177. Candālaputto pi adhicca⁷ vede
bhāseyya mante kusalo mutimā,
na tassa muddhāpi⁸ phaleyya sattadhā,
mantā ime attavadhāya kattā⁹. 923. 20
178. Vācā katā giddhikatā¹⁰ gahītā
dummocayā kavyāpathānupannā,
bālāna cittañ visame niviṭṭhañ
tad appapaññā abhisaddahanti. 924. 25
179. Sīhassa vyagghassa ca dīpino ca
na vijjatī porisiyañ balena,
manussabhāvo ca¹¹ gavañ va¹² pekkho
jāti hi tesañ asamā samānā¹³. 925. 30

¹ Bđ -ti. ² Ck sachattañ. ³ so C's; Bđ -ni. ⁴ C' Bđ brah-. ⁵ Bđ -ññumāhu.
⁶ Cks -hī. ⁷ Cks ādicca. ⁸ Bđ -vi. ⁹ Bđ katā. ¹⁰ Bđ -gatā. ¹¹ Ck va. ¹²
C' ca. ¹³ so Bđ; Cks -nañ.

180. Sace ca rājā paṭhavim vijitvā
sajīvavā assavo¹ pārisajjo
sayam eva so sattusaṅgham vijeyya
tassa pajā nīccasukhā bhavēyya. 926.
- 6 181. Khattiyamantā ca tayo ca vedā
atthēna ete samakā bhavanti,
tesaṅ ca attham avinicchinitvā
na bujhatī oghapatham va channam². 927.
182. Khattiyamantā ca tayo ca vedā
10 atthēna ete samakā bhavanti,
lābho alābho ayaso yaso ca
sabbe te sabbesam catunna dhammā. 928.
183. Yathāpi ibbhā dhanadhaññahetu
kammāni kārenti puthū pathavyā
15 tevijjasamghāpi³ tath' eva ajja
kammāni kārenti puthū pathavyā. 929.
184. Ibbhā hi ete samakā bhavanti,
nīccosukā⁴ kāmagaṇesu yuttā
kammāni kārenti puthū pathavyā,
20 tad appapaññā dirasaññū ārā⁵ ti. 930.

Ta. bhovādīti brāhmaṇā, bhovādīna⁶ mārayeyyūti ti brāhmaṇam eva⁷
māreyyūm, ye cāpīti ye cāpī brāhmaṇānam taṁ vacanam saddaheyūm ti
attano upaṭṭhāke yeva ca brāhmaṇe ca māreyyūm, brāhmaṇā pana brāhmaṇe ca
upaṭṭhāke ca amāretvā nānappakāre tiracchāne yeva mārenti, iti tesaṁ vacanam
25 micchā, kecīti yaṅ ca⁸ no māretha mayam saggaṁ gamissāmā⁹ ti āgacchantā
keci n' atthi, pāṇe pasumābarantīti¹⁰ migādayo pāṇe ca pasuṅ ca¹⁰ vip-
phandamānam jīvatthāya¹¹ mārenti, mukhaṁ -- ti etesu yūpassa¹² pasuban-
dhesu¹³ imasmiṁ te yūpe sabbam¹⁴ maṇisamkhamuttam¹⁵ dhaññadhanarajatajā-
tarūpaṁ saunhitam¹⁶, ayaṁ te yūpo parattha kāmduho bhavissati sassata-
30 bhāvam āvahissatīti citrehi kāraṇehi mukham pasārenti¹⁷, taṁ taṁ vatvā micchā-

¹ Bā -vā. ² C^k janam. ³ Bā -saṅkhāpi. ⁴ Bā nīccussuṇṇā. ⁵ C^k -ñā rāte,
C^e -ñā rāne, Bā dvīrasaññū ārakā. ⁶ so C^e Bā; C^k dīna. ⁷ C^k -ṇomeva, C^e
-ṇaveva, Bā -ṇameva. ⁸ so C^k; C^e ya ca, Bā yaññena. ⁹ Bā -ārabhantīti. ¹⁰
C^k pasuntī. ¹¹ C^k -tatthāya. ¹² Bā yupussanesu. ¹³ Bā -dhe ca. ¹⁴ C^k -ā.
¹⁵ C^k -yuttā. ¹⁶ C^k -rūpa, Bā dhaññam dhanam rajatam jātarūpaṁ --. ¹⁷
Bā -denti.

gāham gabentīti a., sacce cā 'ti sacce ca yūpe vā sesakatt̄hesu vā etaṃ maṇiādi
bhaveyya tidive vā sabbakāmadubhaṃ assa tevijjagaṇā ca¹ puthū hutvā yaññāni
yajeyyūni bahudhanatāya c' eva saggakāmatāya ca aññāni brāhmaṇaṃ na yā-
jeyyūni yasamā pana attano va dhanāni paccāsimsantā aññāni pi jājenti tasmā
abbhūtarādino ti vedittabbā, kuto cā 'ti etasmiṃ ca yūpe vā sesakatt̄hesu vā 5
kuto etaṃ maṇiṃ ādiṃ katvā avijjamānam eva kuto tidive sabbakāme dubbessati
sabbathāpi abbūtam eva tesāṃ vacanaṃ, saṭhā ca luddā ca upaladdha-
bālā² ti Ariṭṭha ime brāhmaṇā nāma kerāṭṭikā c' eva nikkaruṇā ca³ te bālā lokāni
palobhetvā upalāpetvā⁴ vicittrehi kāraṇehi mukhaṃ pasārenti⁵, sabbakāme ti
aggīni ādāya taṇ⁶ ca duha⁷ amhākaṃ ca vittāni dehi tato sabbakāme labhītvā sukhi⁸ 10
hohisi⁹, tamaggi buttam -- ti taṃ rājānam rājamahāmattāni vā ādāya aggi-
buttaṭṭhānaṃ gehaṃ pavisītvā, oropayītvā ti vicitrāni kāraṇāni vadantā kesa-
massuṃ c' assa nakhaṇ⁹ ca oropayītvā, atigālayantīti vuttatāya tayo vede
nissaya idaṃ dātābaṃ idaṃ kātābaṃ ti vadantā vedehi tassa santakāni dhanāni
atigālayanti vināseṃti viddhamāseṃti, annāni bhutvā -- ti te kuhakā n²nappa- 15
kāraṃ kuhakakammaṃ katvā yaññāni¹⁰ vaṇṇetvā vaṇṇetvā tassa santakāni nā-
naggarasabbojanaṃ bhuñjītvā aha naṃ muṇḍaṃ katvā yaññāpathe ossajanti
taṃ¹¹ gahetvā bahi yaññāvāṇaṃ gacchantīti a., yogeyyogena 'ti brāhmaṇā
ekaṃ¹² bahukā¹³ samicca¹⁴ tena tena yogena tāya tāya yuttiyā vilumpamānā¹⁵
ditṭhaṃ paccakkhaṇaṃ tassa dhanāni aditṭhena devalokena aditṭhaṃ devalokaṃ 20
vaṇṇetvā amarattṭhānaṃ¹⁶ katvā haranti, akāsiyā rājūhi vānusiṭṭhā ti
idaṃ ca idaṃ ca balim gaṇathā¹⁷ ti rājūhi anusiṭṭhā akāsiyassamkhātā¹⁷ rāja-
purisā viya, tadassā 'ti tem assa dhanāni ādāya haranti, corasamā ti abhūta-
balligāhakā sandhichecacosasāsiā, vajjhā ti vadhārahā evarūpā pāpadhammā
idāni loke na haññanti, bāhārasīti bāhāsi¹⁸, i. v. h.: idam pi Ariṭṭha brāh- 25
maṇānam pi musāvādam passa te¹⁹ kira yaññesu mahatiṃ palāsayatt̄hiṃ Indassa
bāhāsi¹⁸ dakkhiṇā ti vatvā chindanti, tav' etesaṃ vacanaṃ saccaṃ, aha chinna-
bāhu samāno ken' assa bāhubalena Indo asure jināti, samaṅgīti bāhusamaṅgī
achinnabāhu arogo yeva²⁰, paramo ti uttamo puññiddhisamaunāgato aññesaṃ
avaṅgho, brāhmaṇā ti brāhmaṇānaṃ²¹, tucchārūpā ti tucchāsabhāvā²² nip- 30
phalā, vaṇṇāni ti ye te brāhmaṇānaṃ mantā²³ nāma eā²⁴ loke sanditṭhikā
vaṇṇāni, yathāpakāraṇīti yādisāni itṭhakāni gahetvā yaññakarehi cityā katā²⁵
ti vadanti, tiṭṭhaselā ti pabbatā hi acalā tiṭṭhā²⁶ upacitā ekaghaṇā silāmayā
va²⁷ tiṭṭhakāni calāni na ca ekaghaṇāni na silāmayāni, parivaṇṇayantā²⁸ ti

¹ Bā va. ² Bā paluddhā ca bālā. ³ Bā ceva lohā ca. ⁴ Bā omits upa-. ⁵
Bā -dhenti. ⁶ Bā tvañ. ⁷ Ck duhaṃ, Bā juha. ⁸ Cks hosīti, Bā adds sabba-
kāmehi, sabbakāmehi palobhetvā pahadenti. ⁹ Cks nakhe. ¹⁰ Bā samajja samā-
gantvā paraṃ in the place of yaññāni. ¹¹ Cks omīti taṃ. ¹² Bā adds dāya-
kaṃ. ¹³ Cks bahurū. ¹⁴ Bā samajja. ¹⁵ Bā viluppa-. ¹⁶ Bā arabāya-, Bā
āharaṇa-. ¹⁷ Cks -khatā. ¹⁸ Bā bāhā asi. ¹⁹ Cks to, Bā -tehi. ²⁰ Bā adds
hantvā ti asūrānaṃ hantvā. ²¹ Bā brahmānānaṃ. ²² Cks -sabbhāgā. ²³ Bā
bedā. ²⁴ Cks esa. ²⁵ Ck cittaṃkatā, Cc cittaṃkatā. ²⁶ Bā tiṭṭhānaṃ, Cks ditṭhā.
²⁷ Bā ca. ²⁸ Bā -ti.

evaṃ yaññaṃ vaṇṇentā¹ brāhmaṇā², samantavede ti pariṇṇavade brāh-
 maṇe³, vabanti ti sotesu pi āvaṭṭesu patite vabanti. nimujjāpetvā jīvatikkha-
 yaṃ pāpenti, na tena -- kānaṃ⁴ ti ettha eko nakāro pucchānattho⁵ hoti, nanu
 tena vyāpannarasūdakā nadiyo⁶ ti hi nam pucchāto evam āha, kasmā ti kena
 5 kāraṇena tāva mahāsamuddo va apeyyo kato, kiṃ Mahābrahmā nadīsu udakaṃ
 apeyyaṃ kattum na sakkoti samudde yeva sakkoti, dirasaññurāhū⁷ ti dirasaññū⁸
 ahu jāto ti a., pure puratthā ti ito pure sabbapuratthā sabbapaṭṭhama-
 kappikakāle, kā kassa bhariyā ti kā kassa bhariyā nāma, tādā hi itthilīṅgam
 eva n' atthi, pacchā methunadhamavasena mātāpitāro nāma jātā, ma no ma-
 10 nussan ti tadā hi mano yeva manussaṃ ajanesi⁹, manomayā sattā nibbattiṃsū
 'ti a., tenāpi dhammenā 'ti tena pi kāraṇena tena sabbāvena na koci jātiyā¹⁰
 hīno nāma, na hi tadā khattiyādibhedo atthi, tasmā yaṃ brāhmaṇā vadanti
 brāhmaṇā va jātiyā seṭṭhā itare hīnā ti taṃ micchā, evampīti evaṃ vattamāne
 loke porāṇakavattān jāhitvā pacchā attanā pakkhanditvā¹¹ katānaṃ vasena
 15 khattiyādayo cattāro koṭṭhāsā jātā, evaṃ vossaggavibhaṅgam āhu, attanā va
 katehi kammavossaggehi¹² tesāṃ sattānaṃ ekacce khattiyā jātā ekacce brāh-
 maṇādayo ti imaṃ vibhaṅgaṃ kathenti, tasmā brāhmaṇā va seṭṭhā ti vacanaṃ
 micchā, sattadhā ti yadi Mahābrahmunā brāhmaṇānaṃ ũeva tayo vedā dinnā
 na aññesaṃ caṇḍālassa mante bhāsantassa muddhā sattadhā phaleyya na ca
 20 phalati, tasmā imehi brāhmaṇehi attavadhāya mantā¹³ katā, attano yeva tesāṃ
 musāvādāditaṃ¹⁴ pakāsentā guṇavadhaṃ¹⁵ karonti, vācā katā ti ete mantā
 nāma musāvādena cintetvā katā, giddhikatā gahitā ti lābhagiddhikatāya
 brāhmaṇehi gahitā, dumrocayā ti macchena gilṭitabalisso viya dumrocayā,
 kavyāpathānupannā ti kavyakārabrāhmaṇānaṃ vacanapatham anupānā¹⁶
 25 anugatā, tehi yathā icchanti tathā musā vatvā baddhā, bālānaṃ ti tesāṃ hi
 bālānaṃ cittaṃ visame nivṛṭṭhaṃ taṃ aññe appapaññā saddahanti, porisiyaṃ-
 balena¹⁷ ti porisiyaṃkhātena balena, i. v. h: yaṃ etesaṃ sīhādīnaṃ purisa-
 thāmasaṃkhātānaṃ porisiyaṃ¹⁷ balānaṃ tena porisiyabalena samannāgatā brāhmaṇā
 nāma n' atthi, sabbe¹⁸ imehi tiracchānehi pi hīnā yeva, mauussabhāvo ca
 30 gavaṃ va pekkho ti api ca yo¹⁹ etesaṃ manussabhāvo so gunnaṃ viya
 pekkhitabbo, kiṃkāraṇā: jāti hi tesāṃ asamā samānaṃ²⁰, tesāṃ hi brāhmaṇānaṃ
 duppaññātsya gohi saddhīṃ samānejāti yeva asamā²¹, aññaṃ eva hi gunnaṃ
 saṅṭhānaṃ aññaṃ etesaṃ ti etena brāhmaṇe tiracchānesu sīhādīsamo pi²² akatvā
 gorūpasame karoti, sace ca rājā ti Ariṭṭha yadi Mahābrahmunā dinnabhāvena
 35 khattiyō va paṭhaviṃ vijetvā, sajjivāvā ti²³ sajjivīhi amaccehi samannāgato,
 assavo pārīsajjo ti²⁴ attano ovādarkaraparisāvācaro siyā ath' assa parisāya²⁴

¹ Bđ -etvā. ² Bđ adds va brahmaṇe parivaṇṇayanti. ³ Ck -ṇā. ⁴ Bds -kāni.

⁵ Ck samuccanathe, Cṣ samucchahacceyatthe. ⁶ Bđ adds honti. ⁷ Cks -saññar-
 aho, Bđ dvirasaññumāhu. ⁸ Cks -sañña, Bđ dvirasaññukammā. ⁹ Cks ajā-. ¹⁰
 Cks add na. ¹¹ Bđ samanivā. ¹² Bđ adds vibhattā. ¹³ Bđ adds na. ¹⁴ Bđ
 -dikaṃ. ¹⁵ Bđ gaṇabhedāṃ. ¹⁶ all three MSS. anupp-. ¹⁷ Bđ -ya. ¹⁸ Cks
 sace. ¹⁹ Cks so. ²⁰ so Cks for -nā? Bđ asamā pamāṇā ti. ²¹ so Cks; Bđ
 asamānaṃ. ²² Bđ sīhādīsu samam eva. ²³ Bđ omits ti. ²⁴ Bđ pariyaṃ.

yujjhitvā r. dātabbān nāma na bhaveyya, sayam¹ eva so ekako va sattusāsi-
 ghaṃ vijjeyya, evaṃ sati yuddhadukkhābhāvena² tassa pana pajā³ niccasukhī
 bhaveyya, evaṃ ca n' atthi tasmāpi tesān vacanaṃ micchā, khattiyamanta
 ti rājasatthaṃ ca tayo ca vedā attano ānāya⁴ rucliyā idam eva kattabban ti
 pavattantā atthena ete samakā bhavanti, avinicchinitvā ti tesān khattiya- 5
 mantānaṃ khattiyō pi vedānaṃ brāhmaṇo pi atthaṃ avinicchinitvā ānāvasen'
 eva gaṇhanto tam atthaṃ udakoghena channaṃ maggaṃ viya na bujhati,
 atthena ete ti vacanatthena ete samakā bhavanti, kīmkāraṇā: brāhmaṇā va
 seṭṭhā⁵ añño vaṇṇo bhīno ti vadanti yeva, sabbe te ti te sabbe lābhādayo
 lokadhammā sabbe te sabbesān catunnam pi vaṇṇānaṃ dhammā ekasatto pi hi 10
 etehi muttako nāma n' atthīti, brāhmaṇā lokadhammehi aparimuttā vasamānā
 seṭṭhā mayan ti musā kathenti, ibbhā ti gaḥapatikā, te vijjasānighāpīti
 brāhmaṇā tath' eva puthū na kasigorakkhādīni kammāni karonti, niccossukā⁶
 ti⁷ niccaṃ ussukkaṇṇā chandajātā, tad appapaññā dirasaññu ārā⁸ ti tasmā
 bhātika dirasaññu⁹ nippaṇṇā brāhmaṇā ārā te dhammato, porāṇakā hi brāhmaṇa- 15
 dhammā etarahi sunakhesu sandissantīti.

Evam M. tesān vādaṃ bhinditvā attano vādaṃ paṭiṭṭhā-
 pesi, tassa dhammakathaṃ sutvā nāgaparīsā somanassajātā
 ahoṣi. M. nesādabrahmaṇaṃ nāgabhavanā nīharāpesi, pari-
 bhāsamattam pi pan' assa nākāsi. Sāgarabrahmadatto pi 20
 ṭhapitadivasān anatikkamitvā caturaṅginīyā senāya parivuto
 pituvasanaṭṭhānaṃ agamāsi. M. pi „mātulaṃ ca ayyakaṃ ca
 passissāmīti“ bheriṃ carāpetvā mahantena sirisobhaggena Ya-
 munato uttaritvā tam eva assamaṃ ārabha pāyāsi, avasesa-
 bhātaro ca tassa mātāpitaro ca pacchato pāyimsu. Tasmim 25
 khaṇe S-brahmadatto M-am mahatiyā parīsāya āgacchantān
 asaṅjānitvā pitarān pucchanto āha:

185. Kassa bheri¹⁰ mutiṅgā ca saṃkhā paṇavadeṇḍimā (V $\frac{322}{4}$)
 purato paṭipannāni hāsayantā rathesabhaṃ. 931.

186. Kassa kañcanapaṭṭena puthunā vijjuvaṇṇinā 30
 yuvā kalāpasannaddho, ko eti siriyā jalaṃ. 932.

187. Ukkāmukhe pahaṭṭhaṃ va khadiraṅgārasannibhaṃ
 mukhaṃ cāru-r-ivābhāti¹¹, ko eti siriyā jalaṃ. 933.

¹ Cks sā-. ² Bđ yuddhe-. ³ Cks padā. ⁴ Cks ānāya. ⁵ Cđ adds vaṇṇā. ⁶
 Cks -ukkā, Bđ niccossukā. ⁷ Bđ adds kāmagaṇesu. ⁸ Ck -ñāārāpe, Cđ -ñāārāte,
 Bđ -ñu ārākā ⁹ Cks -a. ¹⁰ Cks ok-. ¹¹ Cks -pivā-.

188. Kassa jambonadaṃ chattaṃ sasalākaṃ manoramaṃ
ādiccamaṃsāvaraṇaṃ, ko eti siriyā jalaṃ. 934.
189. Kassa aṅkaṃ¹ pariggayha vālavijaniṃ uttamaṃ
carate varapaññassa muddhani uparūpari. 935.
- 5 190. Kassa pekhunahatthāni vicitrāni mudūni ca
tapaññamaṇidaṇḍāni² caranti ubhatomukhaṃ. 936.
191. Khadiraṅgāraṇṇabhā ukkā mukhapahaṃsitā³
kass' ete kuṇḍalā vaggū sobhanti ubhatomukhaṃ. 937.
192. Kassa vātena chupitā niddhantā mudukāḷakā
10 sobhayanti nalātantaṃ nabhā vijju-r-iv' uggatā. 938.
193. Kassa etāni akkhīni āyatāni puthūni ca,
ko sobhati visālakkho, kass' etaṃ uṇṇajāṃ mukhaṃ. 939.
194. Kassa te lapanajā suddhā⁴ suddhasaṃkhavarūpamā⁵
bhāsamānassa sobhanti dantā kuppilasādisā⁶. 940.
- 15 195. Kassa lākhārasasamā hatthapādā sukhe ʿtītā,
ko so bimboṭṭhasampanno divā suriyo va bhāsati. 941.
196. Himaccaye⁷ hemavato⁸ brahāsālo va pupphito
ko so odātapāvāro jayaṃ Indo va sobhati. 942.
197. Suvanṇapilakākiṇṇaṃ maṇidaṇḍavicittitaṃ
20 ko so parisam ogayha⁹ iso khaggaṃ va muṇcati¹⁰ 943.
198. Suvanṇacitakā¹¹ citrā sukataṃ citrasibbanā¹²
ko so omuṇcate pādā namo katvā mahesino ti. 944.

Ta. paṭiparaṇṇāni kass' etāni turiyāni purato paṭipannāni, hāsayaṃtā
ti etaṃ rājānaṃ hāsayaṃtā, kaṇcana -- 'ti kassa nalātante bandhena uphāsa-
25 paṭṭena vijjuyā meghamukhaṃ viya varamukhaṃ ujjetatitī pucchati, yuvā -- ti
taruṇo sannaddhadhanukalāpo, ukkā -- ti kammāruddhane pahaṭṭhasuvanṇaṃ
viya, khadiraṅgāra -- ti ādittakhadiraṅgārasannibbanā, jambonadaṃ ti ratta-
suvanṇamayāṃ, aṅkaṃ¹ pariggayhā 'ti cāmarigāhakena aṅkena² pariggahitā
hutvā, vālavīja -- ti uttamaṃ vālavijaniṃ, pekhuna -- ti morapiṇṇajhattha-
30 kāni, vicitrāni ti sattaratanavicitrāni, tapaññā³ -- ti tapanīyasuvanṇena ca

¹ Bā aṅgaṃ. ² Bā suvaṇṇamaṇi-. ³ Ck^s ok-. ⁴ Bā kassete lapanajātā omitt-
ting suddhā. ⁵ Bā suddhā-. ⁶ Ck^s kucchila-, kujjila-. ⁷ Ck^s -ena. ⁸ Bā -ti.
⁹ Bā oggayha. ¹⁰ Ck^s iso-, Bā isā -- pamuṇcati. ¹¹ Bā -vikatā. ¹² Bā -sib-
bino, C^s -sippino. ¹³ C^s Bā aṅgena. ¹⁴ Bā suvaṇṇa-.

mañīhi ca khacitadāṇāni, ubhatomukhan ti mukhassa ubhatopassesu caranti,
 vātena -- ti vātāhatā, niddhantā ti siniddharutā¹, nalāṭantan ti kass' ete
 evarūpā keśā nalāṭantaṃ upasobhanti, nabhā ti nabhato uggatā vijju viya,
 uṇṇajan ti kañcanadāso viya paripuṇṇaṃ, lapanajā² ti mukhajā³, kuppila-
 sādīsā ti mantālakamakulasadīsā⁴, sukhe ṭhitā ti sukhaparihatā, jayam 5
 Indo vā 'ti jayappatto Indo viya, suvaṇṇa -ti suvaṇṇapilakāhi ākiṇṇaṃ,
 mañi -- ti mañitharūhi vicittitaṃ, suvaṇṇacitakā⁴ ti suvaṇṇakhacitā, citrā
 ti sattaratanavicitrā, sukatā ti suniṭṭhitā, citrasibbanā⁵ ti citrasibbaniyo⁶,
 ko -- pādā ti ko esa pādato evarūpā pādukā omuṇcaṭṭi.

Evam puttena S-brahmadattena puttḥo iddhimā abhiññā- 10
 lābhitāpaso „tāta ete Dhataratṭhassa rañño puttā tava lhāgi-
 neyyā nāgā“ ti ācikkhanto gātham āha:

100. Dhātaratṭhā' hi te nāgā iddhimanto yasassino

Samuddajāya uppannā nāgā ete mahiddhikā ti. 945.

Evam etesaṃ kathentānaṃ űeva nāgāparisā patvā tāpa- 15
 sassa pāde vanditvā ekamantaṃ nisīdi. Samuddajāpi pitaraṃ
 vanditvā roditvā nāgāparisāya saddhim n-bhavanam eva gatā.
 S-brahmadatto tatth' eva katipāhaṃ vasitvā Bārāṇasim eva
 gato. Samuddajā n-bhavane yeva kālam akāsi. Bo. yāvajivaṃ
 silaṃ rakkhitvā uposathakammaṃ katvā āyupariyosāne saddhim 20
 nāgāparisāya saggapadaṃ^a pūresi.

S. i. d. ā. „evam upāsakā porāṇakapaṇḍitā anuppanne pi Buddhe
 evarūpaṃ nāgasampattiṃ pahāya uposathakammaṃ karimsu yevā“ 'ti
 vatvā j. s.: „Tadā mātāpitaro mahārājakulāni ahesuṃ, nesādabrāh-
 maṇo Devadatto, Somadatto Ānando, Accimukhī Uppalavaṇṇā, Su- 25
 dassano Sāriputto, Subhogo Moggallāno, Kāṇarīṭṭho Sunakkhatto,
 Bhūridatto aham evā 'ti^b. Bhūridattajātakaṃ.

7. Mahānāradakassapajātaka.

Ahu rājā Videhānan ti. Idam S. Latṭhivanuyyāne viharanto
 Uruvelakassapadamaṃ ā. k. Yadā hi S. pavattavaradhammacakko¹⁰ 30

¹ C^k siddha-, C^s siniddane antā, B^d sinidhaantā. ² B^d -jātā. ³ so B^d; C^k
 maddālamakulisadīsā, C^s mantālokamakulasadīsā. ⁴ B^d C^s -vikaṭā. ⁵ B^d C^s
 -sippino. ⁶ C^k citrā-, B^d C^s -sippiniyo. ⁷ C^k dhataratṭhā, B^d -ṭhassa, omittung
 hi. ⁸ B^d C^s -pūraṃ. ⁹ B^d C^s aham eva sainmāsambuddho loke udapādinti.
¹⁰ B^d pavattita-.

Uruvelakassapādayo jaṭile dametvā Magadharājassa paṭissavamī muñ-
 cetum¹ purāṇasahassajaṭilaparivuto Laṭṭhivanuyyānam agamāsi. Tadhā
 dvādasanahutāya parisāya saddhim āgantvā Dasabalam vanditvā
 nisinnassa Magadharaṇṇo parisantare brāhmaṇagahapatikānam vitakko
 5 uppajji: „kin nu kho Uruvelakassapo mahāsamaṇe brahmacariyam ca-
 rati udāhu mahāsamaṇo Uruvelakassape“ ti. Atha Bh. „Kassapassa
 mama santike pabbajitabhāvam jānāpessāmīti“ imam gātham āha:

Kim eva disvā Uruvelāvāsi (vol. I p. 83. Vin. I p. 86.)

pahāsi aggimī kisako vadāno,
 10 pucchāmi taṃ Kassapa etam atthaṃ:
 kathaṃ pahīnaṃ tava aggihuttan ti.

Thero pi Bhagavato adhippāyam viditvā:

Rūpe ca sadde ca atho rase ca
 kāmitthiyo cābhivadanti yaṃnā.
 15 Etam malan ti upadhīsu ūatvā
 tasmā na yitṭhe na hute araṇṇin ti

imam gātham vatvā attano sāvaka bhāvam pakāsanattham T-assa pāda-
 piṭṭhe sīsam ṭhapetvā „satthā me bhante Bh., sāvako 'ham asmīti“
 vatvā ekatālam dvitālam titālan ti yāva sattatālapamānam satta-
 20 khattum vehāsam abhuggantvā oruyha T-am vanditvā ekamantaṃ
 nisīdi. Tam pāṭihāriyam disvā mahājano „aho mahānubhāvo Buddho,
 evamthāmagatadiṭṭhiko nāma attānam arahā ti mamāmano U-kassapo
 diṭṭhijālam bhinditvā T-ena damito“ ti² Satthu guṇakatham ūeva
 katesi. S. „anacchariyam idāni sabbamūtaṃ pattena mayā imassa
 25 damanaṃ, sv-āham pubbe sarāgakāle pi Nārado nāma Brahmā hutvā
 imassa diṭṭhijālam bhinditvā imam nibbisevanam akāsin“ ti vatvā tāya
 parisāya yācito a. ā.

Atīte Videharaṭṭhe Mithilāyam Aṃgati³ nāma rājā
 r. kāresi dhammiko dhammarājā. Rujā nāma dhītā aho
 30 abhirūpā pāsādikā kappasatasahassam patthitapatthanā mahā-
 puṇṇā aggamahesiyā kucchismim nibbattā. Sesā pan' assa
 soḷasasahassā itthiyo vaṇjhā ahesum. Tassa sā dhītā piyā
 aho manāpā. So tassā nānāpupphapūre pañcaviṣatipuppha-
 samugge sukhumāni ca vatthāni „imehi attānam alaṃkarotū“

¹ Bā mocetum. ² C^k dumīti. ³ C^k aṅgati.

'ti devasikaṃ pahīṇati' „khadaniyabhojanīyassa 'pamāṇaṃ n' atthi, anvaddhamāsaṃ dānaṃ detū" 'ti sahaṣsaṃ peseti. Tassa kho pana Vijayo Sunāmo Alāto ti tayo amaccā ahesuṃ. So komudiyā cātumāsiniyā chaṇe vattamāne devanagare' viya nagare c' eva antepure ca alaṃkate sunahāto suvilitto sabbā- 5
laṃkārapatimaṇḍito² vivataṣiḥapañjare mahātale amaccagaṇa-
parivuto visuddhagaganatalaṃ abhilaṃghamānaṃ candamaṇḍa-
laṃ disvā „ramaṇiyā vata bho dosinā ratti, kāya nu kho ajja
ratiyā abhirameyyāma' 'ti amacce pucchi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha: 10

1. Ahu rājā Videhānaṃ Aṃgati⁴ nāma khattiyo
pahūtayoggo dhanimā anantabalaporiso. 946.
2. So ca paṇṇarasim rattiṃ purime yāme anāgate
cātumassakomudiyā⁵ amacce sannipātayi: 947.
3. Paṇḍite sutasampanne mihitapubbe vicakkhane 15
Vijayaṃ ca Sunāmaṃ ca senāpatim Alātakaṃ. 948.
4. Tam anupucchi Vedeho: paccekāṃ brūtha saṃ rucim,
cātumassakomud' ajja, juṇhaṃ, vyapagataṃ tamaṃ,
kāy' ajja ratiyā rattiṃ imāṃ viharemu imaṃ utun ti. 949.

Ta. pahūtayoggo ti pahūtena hatthiyoggādīnā samannāgato, ananta- 20
balaporiso ti anantabalakāyo, anāgate ti pariyoṣānaṃ appatto anaticckamante
ti a., cātumassā 'ti catunnaṃ vassikamāsānaṃ pacchimadivasabhūtāya, komu-
diyā ti phullakumudāya, mihitapubbe ti paṭhamaṃ sitaṃ katvā pacchā ka-
thanasāle, tamanupucchīti taṃ tesu amaccesu ekekaṃ amaccaṃ anupucchi,
paccekāṃ brūtha saṃ⁶ rucim 'ti sabbeva tumhe attano rucim paccekāṃ 25
mayhaṃ kathetha, komudajjā 'ti komudī ajja, juṇhaṃ ti nissayabhūtaṃ canda-
maṇḍalaṃ abbhuggataṃ, vyapagataṃ tamaṃ ti tena sabbasandhakāraṃ vi-
bataṃ, utun ti ajja rattiṃ imaṃ evarūpaṃ utun kāya ratiyā vihareyyāma' 'ti
amacce pucchi.

Tena te pucchitā attano attano ajjhāsayānurūpaṃ kathaṃ
kathayinṇsu. 30

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

3. Tato senāpatī raṇṇo Alāto etad abravī:
hatthāṃ yoggaṃ balaṃ sabbāṃ senāṃ sannāhayāmaṣe. 950.

¹ B^d pahīṇi. ² B^d -raṃ. ³ B^d -paṭimaṇḍito. ⁴ C^k aṅgati. ⁵ B^d cātumāsā-.

⁶ B^d yaṃ.

6. Niyyāma deva yuddhāya¹ anantabalaporisā,
ye te vasaṃ na āyanti vasaṃ upanayāmase,
esā mayhaṃ sakā diṭṭhi: ajitam ojināmase. 951.
7. Alātassa vaco sutvā Sunāmo etad abravī:
sabbe tuyhaṃ mahārāja amittā va samāgatā, 952.
8. Nikkhittasatthā paccattā nivātam anuvattare,
uttamo ussavo ajja, na yuddham mama ruccati. 953.
9. Annaṃ pānaṃ ca khajjaṃ ca khippaṃ abhiharantu te,
ramassu deva kāmehi naccagītesu vādite. 954.
10. Sunāmassa vaco sutvā Vijayo etad abravī:
sabbe kāmā mahārāja niccaṃ tava-m-upatṭhitā, 955.
11. Na h' ete dullabhā deva tava kāmehi modituṃ,
sadāpi kāmā labbhanti² n' etaṃ cittaṃ mataṃ³ mama. 956.
12. Samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vāpi upāsemu bahussutaṃ
yo n' ajja vinaye kaṃkhaṃ atthadhammavidū ise. 957.
13. Vijayassa vaco sutvā rājā Amgati-m-abravī⁴:
yathā Vijayo bhaṇati mayhaṃ p' et' eva ruccati. 958.
14. Samaṇaṃ brāhmaṇaṃ vāpi upāsemu bahussutaṃ
yo n' ajja vinaye kaṃkhaṃ atthadhammavidū ise. 959.
15. Sabbe va [santā] karotha matiṃ: kaṃ upāsemu paṇḍitaṃ,
ko n' ajja vinaye kaṃkhaṃ atthadhammavidū ise. 960.
16. Vedehassa vaco sutvā Alāto etad abravī:
atth' āyaṃ migadāyasmim⁵ acelo dhīrasammato 961.
17. Guṇo Kassapagott' āyaṃ suto citrakathī gaṇī,
taṃ deva payirupāsaya, so no kaṃkhaṃ vinessati. 962.
18. Alātassa vaco sutvā rājā codesi sārathim:
migadāyaṃ gamissāma, yuttaṃ yānaṃ idhānaya 'ti. 963.

Ta. haṭṭhaṃ ti tuṭṭhaṃ, ojināmase ti yam no ajitam taṃ jināma, eso
mam' ajjhāsayo ti, rājā tassa kathaṃ n' eva paṭikkosi nābhinaudi, Sunāmo
30 etad abravīti rājānaṃ Alātassa vacanaṃ nābhinaudantaṃ appaṭikkosantaṃ
disvā nāyaṃ rājā yuddhājjhāsayo aham assa cittaṃ ganhanto kāmaguṇābhiraṭṭiṃ
vaṇṇayissāmiti cintetvā etaṃ sabbe tuyhaṃ ti ādivacanaṃ abravī, Vijayo
etad abravīti rājā Sunāmassa vacanaṃ nābhinaudi na paṭikkosi, tato Vijayo
ayaṃ imesaṃ dvinnam pi vacanaṃ sutvā tuṅhī yeva ṭhito, paṇḍitā nāma
35 dhammasavanasoṇḍā honti, dhammasavanaṃ assa vaṇṇessāmiti cintetvā etaṃ
sabbe kāmā ti ādi vacanaṃ abravī, tattha tavam upatṭhitā ti tava upatṭhitā,

¹ C* yuddhā. ² B^d sulabhā. ³ B^d mati. ⁴ C^{ks} amgātīrī. ⁵ B^d -dhāyasmim.

moditun ti tava kāmehi moditum abhīramitum icchāya sati na hi ete kāmā
dullabhā, n' etaṃ cittaṃ mataṃ¹ mamā 'ti etaṃ tava kāmehi abhīramanaṃ
nāma mama cittaṃmataṃ² na hoti, na ettha cittaṃ pakkhandati, yo n' ajjā 'ti
yo no ajja, atthadhammavidū ti pājjatthaṃ c' eva pālidhammaṃ ca jānante,
ise ti esitaguṇe, Aṃgatiṃ abravīti³ Aṃgati³ abravī, mayhaṃ peteva
ruccatīti mayhaṃ pi etaṃ nēva ruccati, sabbe va santā ti sabbe va tumhe
idha vijjamaṇā, matim karotha cintetha, Alāto etad abravīti raṇṇo kathaṃ
sutvā ayaṃ mama kulūpako Guṇo nāma ājiviko rājuyyāne vasati taṃ pasāsi-
sitvā rājakulūpakaṃ karissāmiti cintetvā etaṃ atthāyaṃ ti ādi vacanaṃ abravī,
'attha dhīrasammato ti paṇḍito sammato, Kassapagottāyaṃ ti Kassapa-
gotto ayaṃ, suto ti bahussuto, gaṇīti gaṇasatthā, codesīti āṇepesi.

19. Tassa yānaṃ ayojesum dantaṃ rūpiyapakkharaṃ
sukkamaṭṭhaparivāraṃ paṇḍaraṃ dosināmukhaṃ. 964.
20. Tatrāsuaṃ kumudā yuttā cattāro sindhavā hayā
anilūpamasamuppādā⁴ sudantā soṇṇamālino 965. 15
21. Setacchattam setaratho setassā setavijānī,
Vedehe saḥ' amaccehi niyyaṃ Cando va sobhatha. 966.
22. Tam annuyāyumaṃ⁵ bahavo iṭṭhikhaggadharā⁶ balī
assapiṭṭhigatā dhīrā narā naravarādhipaṃ. 967.
23. So muhuttaṃ va yāyitvā yānā oruyha khattiyo
Vedehe saḥ' amaccehi patti Guṇam upāgami. 968. 20
24. Ye pi tattha tadā āsuaṃ brāhmaṇibbhā samāgatā
na te apanayī rājā akataṃ⁷ bhūmim āgate ti. 969.

Ta. tassa yānaṃ ti tassa raṇṇo iathaṃ yojayimsu, dantaṃ ti danta-
mayam, rūpiyapakkharaṃ ti rajatapakkharaṃ, sukkamaṭṭhaparivāraṃ 25
ti parisuddhaapharusarathaparivāraṃ, dosināmukhaṃ ti vigatadosāya rattiyā
mukhaṃ viya, candasadisam ti a., tatrāsuaṃ ti tatra ahesum, kumudā ti
kumudavaṇṇā, sindhavā ti sindhava-jātikā, anilūpamasamuppādā⁸ ti vāta-
sadisavegā, setacchattan ti tasmim rathe samussāpitaṃ chattaṃ pi setam
ahosi, setaratho ti so pi ratho seto yeva, setassā ti assāpi setā, setavi- 30
janīti vijānī pi setā, niyyaṃ ti teva rathena niyyanto amaccaparivuto Vede-
harajā Cando viya sobhī, naravarādhipaṃ ti naravarānaṃ adhipatiṃ rājadhī-
rājāṃ, so muhuttaṃ va yāyitvā ti so rājā muhuttaṃ' eva uyyānaṃ gantvā,
patti Guṇam upāgamīti pattiko va Guṇam ājivikaṃ upāgami, ye pi tattha
tadā āsuaṃ ti ye tasmim uyyāne tadā puretaraṃ gantvā taṃ ājivikaṃ payi- 35
rupāsamaṇā nisinnā ahesum, na te apanayīti ambhākam eva doso ye mayam

¹ B^d matī. ² B^e cittaṃ matī. ³ C^k aṅgā-. ⁴ C^k -patā, C^e -patā, B^d anilū-
pakumuppādā. ⁵ B^d anu-. ⁶ B^d indakhagga-. ⁷ B^d agatam. ⁸ C^k -patā, C^e
-oppā, B^d anilūpakumuppādā.

pacchā āgamimhā tumhe mā calīthā 'ti te brāhmaṇe ca ibbhe ca raṅṅo c' eva
atthāya akataṃ akatobhāsam' bhūmim āgate na ussāraṇaṃ kāretvā apanayi.

Tāya² pana omīssakaparisāya parivuto va ekamantaṃ ni-
sīditvā paṭisanthāraṃ akāsi.

- 5 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:
25. Tato [so] mudukābhisiyā muducittakaḷandake
mudupaccatthate rājā ekamantaṃ upāvisi. 970.
26. Nisajja rājā sammodi kathaṃ sārāṇiyāṃ tato:
kacci yāpanīyam bhante vātānaṃ avisaggatā, 971.
10 27. Kacci akasirā vutti, labbhati³ piṇḍayāpanaṃ,
appābādho v' asī kacci cakkhuṃ na parihāyati. 972.
28. Taṃ Guṇo paṭisammodi Vedehaṃ vinaye rataṃ:
yāpanīyam mahārāja sabbam etaṃ tad ūbhayaṃ. 973.
29. Kacci tuyham pi Vedeha paccantā na baliyare,
15 kacci ārogaṃ yoggaṃ te, kacci vahati vāhanaṃ,
kacci te vyādhayo n' atthi sarīraṃ upatāpikā⁴. 974.
30. Paṭisammodito⁵ rājā tato pucchi anantārā
atthaṃ dhammaṃ ca nāyaṃ ca dhammakāmo rathesabho. 975.
31. Kathaṃ dhammaṃ care macco mātāpitūsu Kassapa,
20 kathaṃ care ācariye puttadāre kathaṃ care. 976.
32. Kathaṃ careyya vaddhesu⁶ kathaṃ samaṇabrāhmaṇe,
kathaṃ ca balakāyasmim kathaṃ jānapade⁷ care. 977.
33. Kathaṃ dhammaṃ caritvāna pecca gacchati suggatiṃ,
kathaṃ c' eke adhammaṭṭhā patanti nirayaṃ adho ti. 978.
- 25 Ta. mudukābhisiyā ti mudukāya sukhasamphassāya bhisiyā, mudu-
cittakaḷandake ti sukhasamphassacittattharake⁸, mudupaccatthate ti
mudunā paccattharaṇena paccatthate, sammodīti ājīvikena saddhīm sammo-
daniyakathaṃ akāsi⁹, tato ti nisajjanato¹⁰ anantaram eva sārāṇiyakathaṃ ka-
thesīti a., tattha kacci yāpanīyan ti kacci vo bhante sarīraṃ paccayehi
30 yāpetuṃ sakkā, vātānaṃ avisaggatā ti kacci vo sarīre vāyodhātuyo sam-
mappavattā¹¹, vātānaṃ visaggatā¹² n' atthi, tattha tattha vaggavaggā¹³ hutvā
vātā na bādhayanāntīti¹⁴, akasirā ti niddukkhā, vuttīti jīvītavutti, appā-
bādho ti iriyāpathabhañjakena bādhena virahito, cakkhuṃ ti kacci vo rakkhū-

¹ Bā-kāsam. ² Ck^s kāya. ³ Bā labhati. ⁴ Bā -yā. ⁵ Ck^s -te. ⁶ Ck^s ba-,
Bā vu-. ⁷ Ck^s jānapadañ, C^s janapadañ, Bā janapade. ⁸ Bā -raṇe. ⁹ Bā
kathesi. ¹⁰ Ck^s nisajjato. ¹¹ Ck^s sama-, Bā sammappavattānaṃ. ¹² Bā by-
aggatā. ¹³ Bā vaggā- ¹⁴ Ck^s bādhantīti.

ādīni indriyāni na parihāyanti pucchati, paṭisammoditī sammodaniya-kathāya paṭīkathesi, tattha sabbam etan ti yam yathāvuttaṃ vātānam avisa-gatā ti sabbam tam tath' eva, tadubbhayan ti yam pi tayā appābādho v' asi kacci cakkhum na parihāyanti vuttaṃ tam pi ubhayan tath' eva, na balli-yare ti nābhībhavanti na kuppanti, anantarā ti paṭisanthārānantarā pañham 5 pucchhi, tattha attham dhammaṃ ca nāyaṃ ca 'ti pāliatthaṃ ca pāliṃ ca kāraṇayuttiṃ ca¹ so hi katham dhammaṃ care ti pucchanto mātāpituādiu paṭipattidīpakam pāliṃ ca pāliatthaṃ ca kāraṇayuttiṃ ca me kathethā 'ti imam atthaṃ ca dhammaṃ ca nāyaṃ ca pucchhi, tattha katham ceke adhammaṭṭhā ti ekacce adhamme ṭhitā katham nirayaṃ c' eva adho sesaapāyesu ca patanti. 10

Sabbaññubuddha-pacceka-buddha-buddhasāvaka-mahābodhi-sattesu purimassa purimassa alābhena² pacchimaṃ pacchimaṃ pucchitabbayuttakam mahesakkhapañham rājā kiñci ajanantaṃ naggabhoggaṃ nissirikaṃ andhabālam ājivikaṃ pucchhi, so evam pucchito pucchānurūpaṃ vyākaraṇam adatvā carantaṃ goṇam 15 paharanto viya bhattapātiyam³ kacavaram khipanto viya „suṇa mahārājā“ 'ti okāsam kāretvā attano micchāvādam paṭṭhapesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

84. Vedeḥassa vaco sutvā Kassapo etad abravī:
suṇohi me mahārāja saccam avitatham padaṃ, 979. 20
85. N' atthi dhammacaritassa⁴ phalam kalyāṇapāpakam,
n' atthi deva paro⁵ loko, ko tato hi idhāgato, 980.
86. N' atthi deva pitaro vā. kuto mātā kuto pitā,
n' atthi ācariyo nāma, adantaṃ ko damissati, 981.
87. Samatulyāni bhūtāni, n' atthi jeṭṭhāpacāyino, 25
n' atthi balaṃ vā viriyam vā, kuto uṭṭhānaporisam⁶,
niyatāni hi bhūtāni, yathā goṭaviso⁷ tathā, 982.
88. Laddheyyam labhate macco, tattha dānaphalam kuto,
n' atthi dānaphalam deva, avaso dev' aviriyo, 983.
89. Bālehi dānam paññattaṃ paṇḍitehi paṭicchitam, 30
avasā denti dhīraṇam bālā paṇḍitamāniuo ti, 984.

Ta. idhāgato ti tato paralokato idhāgato nāma n' atthi, pitaro vā ti deva ayyakādayo⁸ vā n' atthi, tesu asantesu⁹ kuto mātā kuto pitā, yathā

¹ Bḍ -yuttaṃ ca. ² Cks -bhe. ³ Bḍ adisvā. ⁴ Bḍ bhattavuddhikāya. ⁵ Ck dhammassa-, C dhammaṃ corr. to -assa. ⁶ Bḍ para. ⁷ Cks -yo. ⁸ Ck ayya-ayyikāyo, C ayyaayyikāyo, Bḍ ayyākapeyyakādayo. ⁹ Cks asati.

goṭaviṣo¹ ti goṭaviṣo¹ vuccati pacchimbabandho, yathā nāvāya pacchimbabandho nāvam eva anugacchati tathā ime sattā niyatam eva anugacchanti vadati, avaso devavīriyo ti evam dānaphale asati yo koci bālo deti nāma so avaso aviriyo na attano vasena² balena deti dānaphalam pana atthīti saññāya aññesaṃ andhabālānaṃ saddahitvā deṭṭi dipeti, bālehi dānam paññattan ti dānam dātabban ti andhabālehi paññattam anuññātam, tam dānam bālā yeva denti paṇḍita gaṇhanti.

Evam dānassa nipphalataṃ vaṇṇetvā idāni pāpassa phalābhāvaṃ³ vaṇṇetum āha:

- 10 40. Satt' ime sassatā kāyā acchejjā avikopino:
tejo paṭhavi⁴ āpo ca vāyo sukhadukkhān' c' ime⁵
jīvo ca⁶, satt' ime kāyā⁶ yesaṃ chettā na vijjati, 985.
41. N' atthi hantā vā chettā vā haññare vāpi⁷ koci nam,
antaren' eva kāyānaṃ satthāni vītivattare. 986.
- 15 42. Yo p' āyam⁸ siraṃ ādāya paresaṃ nisitāsinaṃ
na so chindati te kāye, tattha pāpaphalam kuto. 987.
43. Cullāsītimahākappe sabbe sujjhanti samsaram,
anāgate tamhi kāle saññāto pi na sujjhati. 988.
44. Caritvāpi bahum bhadrān' n' eva sujjhanti nāgate,
20 pāpañ ce pi bahum katvā tam khaṇaṃ nātivattare. 989.
45. Anupubbena no suddhi kappānaṃ cullasītiyā,
niyatim nātivattāma velantam iva sāgaro ti. 990.

Ta. kāyā ti samūhā, avikopino ti vikopetum na sakkā, jīvo ca⁹ 'ti¹⁰ jīve¹¹ cā 'ti pi paṭho, ayam ev' attho: satt' ime kāyā ti ime satta kāyā,
25 haññare vāpi kocinān ti yo haññeyya so pi n' atth' eva, vītivattareti imesaṃ sattannaṃ kāyānaṃ antare yeva caranti chinditum na sakkonti, siraṃ ādāyā 'ti paresaṃ sīsaṃ gahetvā nisitāsinaṃ ti nisitena asinā chindatīti vuccati, so pi te kāye na chindati paṭhavi paṭhavim eva upeti āpādayo āpādi ke sukhadukkhajīva¹² ākāsaṃ¹³ pakkhandatīti dasseti, samsaran ti mahārāja ime sattā imaṃ paṭhavim ekamaṃsakhalam katvāpi ettake kappe samsarantā sujjhanti aññatra hi samsārasatte sodhetum samattho nāma n' atthi, sabbe samsāren' eva sujjhanti, anāgate tamhi kāle ti yathāvutte pana etasmim kāle anāgate appatte antarā susaññāto pi parisuddhasilo pi na sujjhati,

¹ Cks goṭaviyo. ² Cks add na. ³ Cs -ssāphalā-, Bđ -ssa nipphala-. ⁴ Cks -vir, Bđ -vi. ⁵ Bđ sukham dukkham jīve. ⁶ Cks jīvo va, Bđ sattime sassatā kāyā. ⁷ Cks cāpi. ⁸ Bđ cāpi. ⁹ Bđ jīvi ca, Cks jīvo vā. ¹⁰ Cks add jīvo va. ¹¹ Cs Bđ jīvo. ¹² Cks -dukkhejīvo. ¹³ Ck ākāraṃ.

taṃ khaṇan ti taṃ vuttappakāraṃ kālāṃ, anupubbena no ti ambhakaṃ vāde anupubbena suddhi, sabbesaṃ pi ambhakaṃ anupubbena suddhīti pi attho.

Iti so ucchedavādo attano thāmena sakavādaṃ nippadesato kathesīti.

46. Kassapassa vaco sutvā Alāto etad abravī: 5
yathā bhadanto bhaṇati mayhaṃ p' etaṃ ca¹ ruccati. 991.
47. Aham pi purimaṃ jātiṃ sare saṃsarit' attano,
Piṅgalo nāṃ' ahaṃ āsīṃ luddo goghātako pure. 992.
48. Bārānasiyaṃ phitāya¹ bahuṃ pāpaṃ kataṃ mayā,
bahū mayhaṃ³ hatā pāṇā: mahisā sūkarā ajā. 993. 10
49. Tato cuto idha jāto iddhe senāpatikule
n' atthi nūna phalaṃ pāpe¹ so 'haṃ na nirayaṃ gato ti. 994.

Ta. Alāto etad abravīti so kira Kassapadasabalassa cetiye anoja-pupphadāmena pūjāṃ katvā maraṇasamaye aṇṇena kammaṇa yathānubhāvaṃ khitto saṃsāre saṃsaranto ekassa pāpakammasa nissandena goghātakule nibbattivā bahuṃ pāpaṃ akāsi, ath' assa maraṇakāle bhasmāpaṭicchanno viya aggi ettakaṃ kālāṃ thitaṃ taṃ puñṇakammaṃ okāsaṃ akāsi, so tassānubhāvena idha nibbattivā taṃ vibhūtiṃ patto jātiṃ saranto⁵ pana atītanantarato paraṃ saritūṃ asakkonto goghātakammaṃ katvā idha nibbatto 'smīti saṇṇāya tassa vādaṃ upatthambhento idaṃ yathā bhadanto ti ādivacanāṃ abravī, tattha sare saṃsritattano ti attano saṃsritaṃ sarāmi, senāpaṭīkule ti senāpatikulamhī. 15 20

50. Ath' ettha Bijako nāma dāso āsi paḷaccari⁶,
uposathaṃ upavasanto Guṇasantikam upāgami. 995.
51. Kassapassa vaco sutvā Alātassa ca bhāsitaṃ 25
passasanto muhuṃ uḥhaṃ⁷ rudaṃ assūni vattayīti. 996.

Ta. athatthā 'ti atha etīssā⁸ Mithilāya paḷaccarīti⁹ daḷiddo kapaṇo, Guṇasantikam upāgamīti Guṇassa santikaṃ kiñcid eva kāraṇaṃ sossāmīti¹⁰ upāgato ti veditabbo.

52. Tam annupucchi¹¹ Vedeho: kimatthaṃ samma rodasi, 30
kin te sutāṃ vā diṭṭhaṃ vā, kiṃ maṃ vedesi vedanan ti. 997.

¹ C^o peteva, B^d petāṃ va. ² C^o pītāya, B^d phitāyaṃ. ³ B^d mayā. ⁴ B^d pāpaṃ. ⁵ C^o B^d jāti - -, C^o jātiisaranto. ⁶ C^o paḷaccari, C^o paḷaccari, B^d paṭicchari. ⁷ B^d ruṇṇaṃ. ⁸ B^d -ssāya. ⁹ B^d paṭicchariti. ¹⁰ B^d sosissāmīti.
¹¹ C^o B^d anu-

Ta. kiṃ maṃ vedesi vedanan ti kiṃ nāma tvaṃ kāyikaṃ vā ceta-
sikaṃ vā vedanam patto yaṃ evaṃ rodanto maṃ vedesi jānāpesi uttānam
naṃ katvā mayhaṃ ācikkhāhīti.

53. Vedeḥassa vaco sutvā Bijako etad abravī:
5 n' atthi me vedanā dukkhā, mahārāja suṇohi me. 998.
54. Aham pi purimaṃ jātīm sarāmi sukham attano:
Sāketāyaṃ pure āsīm Bhāvaseṭṭhi guṇe rato 999.
55. Sammato brahmaṇibbhānaṃ saṃvibhāgarato suci,
na cāpi pāpakaṃ kammaṃ sarāmi katam attano. 1000.
10 56. Tato cut' āhaṃ Vedeha idha jāto duritthiyā
gabbhamhi kumbhadāsiyā yato jāto suduggato. 1001.
57. Evam pi duggato santo samacariyaṃ adhiṭṭhito
upaḍḍhabhāgaṃ bhattassa dadāmi yo me icchati. 1002.
58. Cātuddasiṃ pañcadasīṃ sadā upavasāma' ahaṃ,
15 na cāpi bhūte himsāmi theyyaṃ cāpi vivajjayiṃ. 1003.
59. Sabbam eva hi nūna' etaṃ suciṇṇaṃ bhavati nipphalaṃ,
niratthaṃ maññ' idaṃ silaṃ Alāto bhāsati¹ yathā. 1004.
60. Kalim eva nūna gaṇhāmi asippo dhuttako yathā,
kaṭaṃ Alāto gaṇhāti kitavā sikkhito yathā. 1005.
20 61. Dvāraṃ na-ppatipassāmi yena gacchāmi suggatiṃ,
tasmā rāja parodāmi sutvā Kassapabhāsitan ti. 1006.

Ta. Bhāvaseṭṭhīti evaṃnāmaḥko asītikoṭivibhavo seṭṭhi, guṇe rato ti
guṇaṃhi rato, sammato ti sambhāvito, suciti sucikamma². idha jāto du-
ritthiyā ti imasmiṃ Mithilanagare duritthiyā daḷiddiyā³ kapaṇāya kumbha-
25 dāsiyā kucchimbi jāto 'smi, so kīra Kassapabuddhakāle araṇṇe naṭṭhaṃ bali-
vaddaṃ gavesamaṇo ekena maggamūlḥena bhikkhuna maggaṃ puṭṭho tuṇhī
hutvā puna tena pucchito kujjhivā samaṇadāsā nāma mukharā honti dāsena
tayā bhavitabbaṃ atimukharo sīti āha, taṃ kammaṃ tadā vipākaṃ adatvā
bhasmācchanno viya pāvako ṭhitaṃ maraṇasamaye aṇṇānaṃ kammaṃ upaṭṭhāpesi,
30 so yathākammaṃ saṃsāre saṃsaranto ekassa kusalakammassa phalena Sākete
vuttappakāro seṭṭhi hutvā dānādini puñṇāni akāsi, taṃ pan' assa kammaṃ
paṭṭhaviyā nihitanidhi⁴ viya ṭhitaṃ okāsaṃ labhitvā vipākaṃ dassati, yaṃ pana
tena taṃ bhikkhuṃ akkosantena katapāpakammaṃ tam assa tasmiṃ attabhāve
35 kucchiyā nibbatto ti sēṇṇāya evam āha, yato jāto suduggato ti sv-āhaṃ
jātakālato paṭṭhāya atiduggato ti dipeti, samacariyaṃ adhiṭṭhito ti sama-

¹ Cks yatha bhāsati, Bd bhāsati yathā. ² Cks -mmena. ³ Bd -ddāya. ⁴ Cks
-dhim.

carīyāyam eva patitthito 'mhi, nūnetan ti ekamsen' etaṃ, maññidaṃ sīlan
 ti deva idaṃ sīlaṃ nāma nīratthakam maññe, Alāto ti yathā ayaṃ Alātasenā-
 patī mayā purimabhavē bahum pānātipātakammaṃ katvā senāpatitthānaṃ lad-
 dhan ti bhāsati¹ tena kāraṇenāhaṃ nīratthakam sīlan ti maññāmi, kalim evā
 'ti yathā asippo asikkhito akkhadbutto parājayabhāvaṃ gaṇhāti tathā nūna gaṇ- 5
 hāmi, purimabhavē attano sāpateyyaṃ nāsetvā idāni dukkhaṃ anubhavāmi,
 Kassapabhāsitan ti Kassapagottassa acelakassa bhāsitaṃ sutvā ti vadati.

62. Bījakassa vaco sutvā rājā Aṅgati-m-abravī² :
 n' atthi dvāraṃ sugatiyā niyatim kāmka Bījaka. 1007.
 63. Sukhaṃ vā yadivā dukkhaṃ niyatiyā kira labbhati³
 saṃsārasuddhi⁴ sabbesaṃ, mā turittho anāgate. 1008. 10
 64. Aham pi pubbe kalyāṇo⁵ brāhmaṇibbhesu vyāvaṇo
 vohāraṃ anusāsanto ratihīno tadantarā ti. 1009.

Ta. Aṅgati-m-abravī⁶ pathamam eva itaresaṃ dvinnāṃ pacchā Bīja-
 kassā 'ti tīṇaṃ vacanaṃ sutvā dalhamicchādīttim⁷ gahetvā etaṃ n' atthi
 dvāraṃ ti ādivacanam abravī, niyatim kāmka Bījakā 'ti samma Bījaka 15
 niyatim eva olokehi, cullāsītimaḥāpapaṃaṇo kālo yeva hi satte sodheti, tvaṃ
 atiturito ti adhippāyen' evam āha. anāgate ti tasmiṃ kāle appatte autarā va
 devalokaṃ gacchāmi mā turittho, vyāvaṇo ti brāhmaṇesu ca gahapatikesu ca
 tesāṃ kāyaveyyāvaccadānādikammakāraṇena vyāvaṇo ahoṣi, vohāraṃ ti viniccha-
 yatthāne nisīditvā rājakece⁸ vohāraṃ anusāsanto va, ratihīno tadantarā ti 20
 ettakaṃ kālaṃ kāmgaṇaratiyā parihīno ti.

Evaṃ ca pana vatvā „bhante Kassapa mayāṃ ettakaṃ
 kālaṃ pamajjimha, idāni pan' amhehi ācariyo laddho, ito paṭ-
 ṭhāya kāmaratim eva anubhavissāma tumhākaṃ santike, ito
 uttarim⁹ dhammasavanam pi no papaṇco bhavissati, tiṭṭhatha 25
 tumhe mayāṃ gamissāma“ 'ti āpucchanto.

- 65^a. Puna pi bhante dakkhemu saṅgati ce bhavissatīti. 1010^a.

Ta. saṅgati ce ti ekatthāne ce no samāgamo bhavissati no ce asati puñña-
 phale¹⁰ kim tayā ditthenā 'ti.

- 65^b. Idam vatvāna Vedeho paccagā sanivesanan ti. 1010^b. 30

Ta. sanivesanan ti bhikkhave idam vacanam Videharājā vatvā ratham
 abhiruyha attano nivesanaṃ Candakapāsādatalam eva paṭigato.

¹ C^{ks} omī bhāsati. ² C^k aṅgati-. ³ B^d labhati. ⁴ C^{ks} -im. ⁵ C^{ks} vaso. ⁶ here
 all three MSS. aṅga-. ⁷ B^d dalham-. ⁸ B^d -ccam. ⁹ C^k B^d -ri. ¹⁰ C^{ks} -laṃ.

Rājā paṭhamam Guṇassa santikaṃ gantvā vanditvā pañ-
ham pucchi, gacchanto¹ pana na² vanditvā va gato³, Guṇo
attano aguṇatāya⁴ vandanam pi nālattha⁵, piṇḍādikaṃ sakkā-
ram kim eva lacchati, rājāpi tam rattim vitināmetvā puna-
5 divase amacce sannipātetvā „kāmaguṇe me upaṭṭhāpetha, ahaṃ
ito paṭṭhāya kāmasukham evānubhavissāmi, na me aññāni kic-
cāni ārocetabbāni, vicicchayakiccaṃ asuko ca asuko ca karotū⁶
'ti vatvā kāmaratiparo⁶ va ahoṣi.

Tam attham pakāseto Satthā āha:

- 10 66. Tato ratyā vivasane upaṭṭhānamhi Aṅgati
amacce sannipātetvā idaṃ vacanam abravi: 1011.
67. Candake me vimānasmim sadā kāme vidhentu me,
mā m' upagañchum⁷ atthesu guyhappākāsiyesu⁸ ca. 1012.
68. Vijayo ca Sunāmo ca senāpati Alātako
15 ete atthe nisīdantu vohārakusalā tayo. 1013.
69. Idaṃ vatvāna Vedeho kāme ca bahumaññatha,
na cāpi brāhmaṇibbhesu atthe kismiñci vyāvaṇo ti. 1014.

Ta. upaṭṭhānamhīti attano upaṭṭhānaṭṭhāne, Candake ti mama san-
take Candakapāsāde, vidhentu me ti niccaṃ mayham kāme samvidahantu
20 upaṭṭhahantu, guyhappākāsiyesū⁸ 'ti guyhesu pi pākāsiyesu pi atthesu
uppannesu maṃ koṭi mā upaganchi⁹, atthe ti atthakāraṇe vicicchayaṭṭhāne
nisīdantū 'ti mayā kattabakiccassa karaṇattham sesāmacchei saddhim nisī-
dantū 'ti.

70. Tato dvesattarattassa Vedeḥass' atrajā piyā
25 rājakaññā Rujā nāma dhātīmātaram abravi: 1015.
71. Alamkarotha maṃ khippam, sakhiyo ca karontu me,
sue pannaraso dibbo, gaccham issarasantike. 1016.
72. Tassā malyam¹⁰ abhihariṃsu candanaṃ ca mahārahaṃ
maṇisaṃkhamuttāratanaṃ nānāratte ca ambare. 1017.
30 73. Taṃ ca sovaṇṇaye piṭhe nisinnaṃ bahukitthiyo
parikiriya asobhiṃsu Rujam ruciravaṇṇinin ti. 1018.

Ta. tato ti rañño kāmapamke laggadivasato paṭṭhāya, dvesattarat-
tassā 'ti cuddasame divase, dhātīmātaram abravīti pitusantikam gantu-

¹ Bḍ āg-. ² Bḍ a. ³ Bḍ āgato. ⁴ C^k gu-. ⁵ Bḍ -laddham. ⁶ Bḍ -timaddo.
⁷ Bḍ -gaccha. ⁸ C^k guyhampā-. ⁹ C^k -gañchum, C^s -gachum, Bḍ maṃ kenaci
mā upagaccha. ¹⁰ read: maly'.

kāmā hutvā dhātīmātaram āha; sā kira cātuddase cātuddase pañcasatāhi kumārīkāhi parivutā dhātīggaṇaṃ ādāya mahantena sirivissena attano sattabhūmi-Rativaddhanapāsādā¹ oruyha pitu dassanattama Candakapāsādam gacchatī, atha nam pitā divā tuṭṭhamānaso mahāsakkāraṃ katvā uyyojento amma dānaṃ dehīti sahasaṃ datvā uyyojeti, sā attano nivesanaṃ āgantvā punadvase uposa-
 5 thikā hutvā kapañiddhikavanibbakayācākānaṃ mahādānaṃ detī, rañño kīr' assā² eko janapado pi dinno, tato āyena sabbakiccāni kareti³, tadā pana raññā kira Guṇaṃ ājīvikaṃ nissāya micchādassanaṃ gahitaṃ ti sakalanagare kolāhalam ahoṣi, tam Rujādātīyo sutvā rājadhītāya ārocayīmsu: ayye pitarā kira te ājīvī-
 10 kassa kathaṃ sutvā micchādassanaṃ gahitaṃ, so kira catūsu dvāresu dā-
 nassalā viddhamaṣpetvā parapaṭiggahitā⁴ itthīyo ca kumārīkā ca pasayhākārena⁵
 gaṇhitum⁶ āṇapeṭi, r. na vicāreti kāmamatto yeva kira jāto ti, sā tam kathaṃ
 sutvā anattamaṇā hutvā: me pitā tādīsan nāma⁷ apagatasukkadhammaṃ nillajjaṃ
 naggabhoggaṃ ājīvikaṃ upasaṃkamitvā pañhaṃ pucchissati⁸, nanu dhammika-
 15 samaṇabrāhmaṇo kammavādī upasaṃkamitvā pucchitabbo siyā, ṭhapetvā kho
 pana maṃ aṇṇo meyhaṃ [pitaraṃ micchādassanā apanetvā sammādassane pa-
 tiṭṭhāpetum samattho n' atthi, ahaṃ hi atīṭā satta anagatā sattā 'ti cuddasa-
 jātīyo anussarāmi, tasmā pubbe mayā katapāpakammaṃ kathetvā pāpakamassa
 phalaṃ dassenti⁹ mama pitaraṃ bodhessāmi, sace pana ajj' eva gamissāmi
 atha maṃ amma tvaṃ pubbe addhamāse āgacchasi ajja kasmā evaṃ lahuṃ¹⁰
 20 āgetāsīti vakkhati, tatra ce ahaṃ tumhehi kira micchādassanaṃ gahitaṃ ti sutvā
 āgat' amhīti vakkhāmi na me vacanaṃ garuṃ katvā gaṇhissati, tasmā ajja
 āgantvā ito cuddasame divase kālacatuddase yeva kiñci ajānantī viya pubbe-
 gamanākāren' eva gantvā āgamanakāle dānavatṭathāya sahasaṃ yācissāmi, tadā
 me pitā dīṭṭhīyā gahitabhāvaṃ kathessati, atha maṃ ahaṃ attano balena micchā-
 25 dīṭṭhīm chaḍḍāpessāmi ti cutesi, tasmā cuddasame divase pitu santīkaṃ gantu-
 kāmā hutvā evam āha, tattha sakhiyo eā 'ti saḥāyikāyo pi me pañcasatā
 kumārīkā ekāy' ekam asadisaṃ katvā nānālanīkārehi nānāvāṇṇehi pupphavatthā-
 nulepanehi alaṃkarontu, dibbo ti dibbasadiso¹⁰ devatāsannipātapatimaṇḍito
 ti pi dibbo, gacchan ti mama dānavatṭaṃ¹¹ āharāpetum Videhissarassa pitu
 30 santīkaṃ gamissāmi, abhīharīmsu 'ti soḷasahi gandhodakaghaṭehi nahāpetvā
 maṇḍanattāya abhīharīmsu, pa r i k i r i y ā 'ti parivāretvā, a s o b h i m s u 'ti Rujain¹²
 parivāretvā ṭhitadevakaññā viya tam divasaṃ ativiya sobhīmsu.

74. Sā ca saḥimajjhagatā sabbābharaṇabhūsitā
 sateratā abhham iva Candakaṃ pāvīsī Rujā. 1019. 35

75. Upasaṃkamitvā Vedehaṃ vanditvā vinaye rataṃ
 suvaṇṇavikate piṭhe ekamantaṃ upāvīsīti. 1020.

¹ C^{ks} - bhūma-, B^d - bhumma-. ² B^d rājā kirassa. ³ B^d karoti. ⁴ B^d sapa-
 rigghatā. ⁵ C^{ks} - kāreca, B^d pasayhākārena. ⁶ C^{ks} omit gaṇhitum. ⁷ B^d
 kathaṃ hināma me tāto. ⁸ B^d pucchati. ⁹ all three MSS. -i. ¹⁰ C^{ks} dibbo
 su divaso. ¹¹ B^d adde devahaṇṇā. ¹² C^{ks} sujāṃ, B^d rucāṃ.

Ta. upāvisīti pitu vasaṇaṭṭhānaṃ Candakapāsādaṃ pāvīsi, suvaṇṇa-
vikāte ti sattaratanavicitte suvaṇṇakhacite.

76. Tañ ca disvāna Vedeho accharānaṃ va saṅgamaṃ
Rujāṃ sakhimajjhagataṃ idam vacanam abravī: 1021.
- 6 77. Kacci ramasi pāsāde antopokkharāṇiṃ pati,
kacci bahuvīdhaṃ khajjāṃ sadā abhiharanti te. 1022.
78. Kacci bahuvīdhaṃ malyāṃ ocinitvā kumāriyo
gharake karoṭha paccekaṃ khīḍḍāratiratā¹ muhūṃ². 1023.
79. Kena vā vikalaṃ tuyhaṃ khippāṃ abhiharantu te,
10 mano karassu kuḍḍamukhī api candasamamhi pīti³. 1024.

Ta. saṅgaman ti accharānaṃ samāgamaṃ viya taṃ samāgamaṃ disvā,
pāsāde ti amma mayā tuyhaṃ Vejayanta-sadiso Rativaddhanapāsādo kārito,
kacci tattha ramasi, antopokkharāṇiṃ patīti antovatthusmiṃ yeva te
mayā Nandāpokkharāṇi-patibhāgā pokkharāṇi kāritā, kacci taṃ pokkharāṇiṃ
15 paṭicca udakakīlāṃ kīlanti ramasi, malyāṃ ti amma ahaṃ tuyhaṃ devasikaṃ
pañcaviṣaṭṭipupphasamugge paḥiṇāmi, kacci tumhe sabbā kumāriyo taṃ malyāṃ
ocinitvā ganthitvā abhiṇṇāṃ khīḍḍāratiratā hutvā kacci paccekaṃ gharake karoṭha
idam sundaraṃ idam suandaratan ti evaṃ pāṭiyekkaṃ sārāmbhe⁴ viya puppha-
gharakāni pupphagabbhe ca pupphāsanapupphasayanāni ca kacci karoṭhā 'ti
20 pucchati, vikaḷāṇ ti vekalyāṃ, mano karassū 'ti cittaṃ uppādehi, kuḍḍā-
mukhīti sāsapakkuḍḍena⁵ pasādītamukhatāya taṃ evaṃ āha, itthiyo hi mukha-
vaṇṇaṃ pasādentiyo duṭṭhalohitamukhadūsitapīlakaharaṇatthaṃ paṭhamāṃ sāsapa-
kakkena mukhaṃ vilīmpanti tato lohitaṃ samakaraṇatthaṃ mattikākakkena tato
chavīpasādanatthaṃ tilakakkena, candasamamhi pīti caudana⁶ dullabhataro
25 nāma n' atthi, tādise⁷ pi rucim katvā mamācikkha sampādessāmi te ti.

80. Vedehassa vaco sutvā Rujā pitaram abravi:
sabbam etaṃ mahārāja labbhat' issarasantike. 1025.
81. Suve pannaraso dibbo, sahaṃ āharantu me,
yathā dinnāṃ ca dassāmi dānaṃ sabbavanīsu 'han⁸ ti. 1026.
- 30 Tattha sabbavanīsuhan ti sabbavanībakesu ahaṃ.
82. Rujāya vacanaṃ sutvā rājā Aṅgati-m-abravi:
bahuṃ vināsitaṃ vittaṃ niratthaṃ aphaḷan tayā. 1027.
83. Uposathe vasaṃ niccaṃ annapānaṃ na bhūñjasi,
niyat' etaṃ⁹ abhuttappaṃ, n' atthi puññaṃ abhuñjato ti. 1028.

¹ Ck -tiṃ. ² Bḍ ahu. ³ Bḍ caudasamaṃ pi te ti. ⁴ Bḍ -ena. ⁵ Bḍ sāsapa-
kakkhehi. ⁶ Ck -ne, Cḥ -no, Bḍ candato. ⁷ Bḍ -saṃ. ⁸ Bḍ -ñisvahaṃ. ⁹ Bḍ
niyatitaṃ.

Ta. Aṅgatiṃabravīti bhi. so Aṅgatiṃajā pubbe ayācīto pi amma dānaṃ dehīti sahaṃsaṃ datvā taṃ dīvasaṃ yācīto pi micchādassanaṃ¹ gahitattā adavā idaṃ bahūṃ viṇāsitaṃ tī ādi abravī, niyatetaṃ abhuttabbān ti etaṃ niyatīvasena tayā abhuñjītabbāṃ bhavissati, bhūñjantānaṃ pi abhuñjantānaṃ pi n'atthi puññaṃ, sabbehi cullāsītīmahākappe atikkamītvā visuñjītabbān ti. 5

84. Bijako pi hi sutvāna tadā Kassapabhāsitaṃ
passasanto muhuṃ uṇhaṃ rudaṃ assūni vattayi. 1029.
85. Yāva Ruje jīvasi no² mā³ bhattam apanāmayi⁴,
n'atthi bhaddhe paro⁵ loko, kiṃ nīratthāṃ vihaññāsīti. 1030.

Ta. Bijako pīti Bijako pi pubbe kalyāṇakammaṃ katvā tassa nīssandena dāsīkucchiyaṃ nībbaṭṭo tī Bijakavattthum pi 'esā udāharapaṇṭhaṃ āhari, natthi bhaddhe tī bhaddhe Guṇācariyo evaṃ āha: n'atthi ayaṃ loko n'atthi paraloko n'atthi mātāpīṭā, n'atthi sattā opapātīkā n'atthi loke samaṇabrāhmaṇā sammaggatā⁶ sammāpaṭīpannā tī, paraloke hi satī idhaloko nāma bhaveyya so yeva ca n'atthi, mātāpīṭūsu santesu⁷ puttadhītarō nāma bhaveyyuṃ te yeva ca n'atthi, dhamme satī dhammikasamaṇabrāhmaṇā bhaveyyuṃ te⁸ yeva ca n'atthi, kiṃ dānaṃ denti sīlaṃ rakkhantī⁹ nīratthakaṃ¹⁰ vihaññāsīti. 10

86. Vedehassa vaco sutvā Rujā ruciravaṇṇīni
jānaṃ pubbāparaṃ dhammaṃ pītarāṃ etad abravī: 1031.
87. Sutāṃ eva pure āsi sakkhi dīṭṭhaṃ idaṃ mayā:
bālūpasevī¹¹ yo hoti bālo va samapajjatha. 1032. 20
88. Mūlho hi mūlham āgamma bhīyyo mohaṃ nīgacchati,
patirūpaṃ Alātena Bijakena ca muyhituṃ¹² tī. 1033.

Ta. pubbāparaṃ dhammaṃ pītu vacanaṃ sutvā Rujā rājadhītā atītasattajīvatīvasena¹³ pubbadhammaṃ anāgatasattajīvatīvasena¹⁴ anāgatadhammaṃ 25
ca jānantī pītarāṃ micchādīṭṭhito mocetukāmā etaṃ sutāṃ eva me tī ādīm āha, tattha samapajjathā¹⁵ tī yo puṅgalo bālūpasevī hoti so bālo va samapajjattī etaṃ mayā pubbe sutāṃ eva ajja pana paccakkhato dīṭṭhaṃ tī, mūlho tī maggamūlham āgamma maggamūlho viya dīṭṭhīmūlham āgamma dīṭṭhīmūlho pi uttarīṃ mohaṃ¹⁶ nīgacchati mūlhataro hoti, Alātenā¹⁷ tī deva tumhehi jātigottakulapadesaīssariyapaññāhi hīnena¹⁸ Alātasenāpatīnā¹⁹ accantahīnena uippanñāna Bijaka-dāsena ca gāmadārēkasadīsaṃ 'ahīrikāṃ bāla-Guṇāṃ ājīvikāṃ āgamma muyhituṃ²⁰ patirūpaṃ anucchavīkaṃ, kiṃ tena muyhissattī²¹ evaṃ te ubbo pi gaharītvā dīṭṭhito mocetukāmatāya pītarāṃ vaṇṇentī āha: 30

¹ so Cks; Bđ -nassa. ² C s jivasino, Bđ jivamāna. ³ Cks na. ⁴ Bđ upa-. ⁵ natthi amma para-. ⁶ Bđ sammaggatā. ⁷ Cks sapatī. ⁸ Cks so. ⁹ Bđ kiṃ dānaṃ denti kiṃ sīlaṃ rakkhasī. ¹⁰ Bđ nīratthāṃ kiṃ. ¹¹ all three MSS. -i ¹² Bđ muyhituṃ. ¹³ Bđ atīte-. ¹⁴ Bđ anāgate-. ¹⁵ Bđ uttari mūlhaṃ. ¹⁶ Bđ mūlhi-.

89. Tvañ ca devāsi¹ sappañño dhīro atthassa kovido,
katham bālehi sadisañ hīnañ² diṭṭhim³ upāgamī. 1034.
90. Sace hi saṃsārapathena sujjhati
niratthiyā pabbajjā Guṇassa,
5 kīṭo va aggim⁴ jalitañ apāpatañ⁵
upapajjati momuho⁶ naggabhāvañ. 1035.
91. Saṃsārasuddhīti pure nivīṭṭhā kammañ vidūseñti bahū ajānañ
pubbe kalī duggahito va atthā dummocayā balisā ambujo vā 'ti. 1036.

Ta. sappañño ti yasavayapuññatitthavāsayoḷsomanasikārasākacchāvasena
10 laddhāya paññāya sappañño, ten' eva kāraṇena dhīro dhīratāya atthānatthassa
kāraṇākāraṇassa kovido, bālehi sadisañ ti yathā te bālā upagatā katham
tathā tvañ hīnadiṭṭhim upagato, apāpatañ ti apa apātam⁷, patanto ti
attho, idañ vuttañ hoti: tāta saṃsārena suddhiyā sati yathā paṭaṅgakiṭo ratti-
15 bhāge jalitañ aggim diāvā tappaccayañ dukkhañ ajānitvā mohena tattha pa-
tanta mahādukkhañ āpajjati tathā Guṇo pi pañcakāmaguṇe pabāya momuho⁶
ti nirassādanañ naggabhāvañ upapajjati, pure nivīṭṭhā ti tāta saṃsārena
suddhīti kassaci vacanañ asutvā⁸ paṭhamam eva nivīṭṭhā n' atthi, sukāṭa-
dukkāṭaṇañ kammānañ phalañ ti gahitattā bahujanā ajānanta kammañ vidū-
señti tañ dūseñtā kammaphalañ pi dūseñti yeva, evañ tesañ pubbe gahito
20 kalī parājayaḡāho duggahito va hoti attho, dummocayā balisā ambujo vā
'ti te pana evañ ajānanta micchādassanena atthañ gahetvā ṭhitā bālā yathā
nāma balisañ gilivā ṭhito maccho balisā dummocayo hoti evañ tambā atthā⁹
dummocayā honti¹⁰.

92. Upamañ te karissāmi mahārāja tav' atthiyā¹¹,
25 upamāya pi ekacce atthañ jānanti pañḍitā. 1037.
93. Vāñjanañ yathā nāvā appamañuharā¹² garu¹³
atibhārañ samādāya aṇṇave avasīdati 1038.
94. Evam eva naro pāpañ thokathokañ pi ācīnañ
atibhārañ samādāya niraye avasīdati. 1039.
- 30 95. Na tāva bhāro paripūro¹⁴ Alātassa mahīpati
ācīnāti etañ pāpañ yena gacchati duggatiñ. 1040.
96. Pubbe c' assa katañ puññañ Alātassa mahīpati,
tass' eva deva nissando yañ c' eso¹⁵ labhate sukhañ. 1041.
97. Khiyyate c' assa tañ puññañ tathā hi aguṇe rato,
35 ujumaggam avahāya¹⁶ kummaggam anudhāvati. 1042.

¹ Ck^s deva. ² B^d hīna-. ³ all three MSS. -i. ⁴ all three MSS. aggi. ⁵ Ck^s
-thañ. ⁶ B^d mohamuho. ⁷ so Ck; C^s apa apātam, B^d api apātam. ⁸ B^d
sutvā vā asutvā vā. ⁹ B^d anattā. ¹⁰ B^d adds uttari pi udāraṇañ ābaranti
āha. ¹¹ so all three MSS. for -yam? ¹² C^s -harā, B^d -bhārā. ¹³ B^d garuñ.
¹⁴ Ck^s pati-. ¹⁵ B^d yañca so. ¹⁶ Ck^s apāhāya.

98. Tulā yathā paggaḥitā ohite tulamaṇḍale
unnameti tulāsīsam bhāre oropite sati 1043.
99. Evam eva naro puññam thokathokam pi ācinam
saggātimāno dāso va Bijako sātave rato ti. 1044.

Ta. nīraye ti aṭṭhavidhe mahānīraye soḷasavidhe ussadanīraye lokanta-
ranīraye ca, bhāro ti tāta na tāv' assa¹ akusalabhāro pūratī, tassevā 'ti tassa
pubbe katassa puññass' eva nīssando yam so Alāto senāpati ajja² sukhaṃ
labhati, na hi tāta etaṃ goghātakakammassa phalaṃ pāpassa hi nāma vipāko
iṭṭho kanto bhavissatīti aṭṭhānam etaṃ, agūṇe rato ti tathā h' esa idāni
akusalakamme rato, 'ujjumaggaṃ ti dasakusalakammamāpathamaggaṃ, ohite 10
tulamaṇḍale ti bhaṇḍapaticchādanatthāya tulamaṇḍale laggetvā ṭhapite, un-
nameṭīti uddham ukkhipatī, ācinan ti thokathokam pi puññam ācinanto pāpa-
bhāram otāretvā naro kalyāṇakammassa sīsam ukkhipitvā devalokaṃ gacchati,
saggātimāno ti sagge atimāno saggasampāpake sātaphale kalyāṇakamme abhi-
rato, saggādhimāno ti pi pāṭho saggam adhikaraṇam³ katvā ṭhitacitto ti attho, 15
sātave rato ti esa Bijakadāso sātave⁴ madhuravīpāke kusalakamme yeva rato,
so imassa pāpakammassa khīṇakāle kalyāṇakammassa phalaṃ devaloke nib-
battissati, yam paṇ' esa idāni dāsattaṃ upagato na taṃ kalyāṇassa phalaṃ
tathāttasamvattanikaṃ hi 'ssa pubbe kataṃ pāpaṃ bhavissatīti niṭṭham ettha 20
gantabban ti.

Imam attham pakāsentī āha:

100. Yam ajja⁵ Bijako dāso dukkham passati attani
pubbe tassa⁶ kataṃ pāpaṃ tam eso paṭisevati. 1045.
101. Khīyate c' assa⁷ taṃ pāpaṃ tathā hi vināye rato
Kassapaṇ ca samāpajja mā h' ev' uppatham āgamā ti. 1046. 25

Ta. mā hevuppathamaḷgamā ti tāta tvam pana imam naggam Kassa-
pājīvikam upagantvā mā heva nīrayagāmiṃ uppatham āgamma pāpaṃ akāṣṭī
pītaṃ ovadi.

Idāni 'ssa pāpūpasevanāya dosam kalyāṇamittūpasevanāya ca
guṇam dassentī āha: 30

102. Yam yam hi rājā bhajati satam vā yadivā asam (IV ^{4 3 5}/₁)
silavantaṃ visilam vā vasaṃ tass' eva gacchati. 1047.
103. Yādisam kurute mittam yādisam c' ūpasevati⁸
so pi tādisako hoti sahaṃso hi⁹ tādiso. 1048.

¹ Bḍ tāva ālatassa. ² Cks pecca. ³ Bḍ adhikāram. ⁴ Cks etc. ⁵ Ck yañcajja.
⁶ Bḍ vassaṃ. ⁷ Cks vassa. ⁸ Bḍ vūp-. ⁹ Bḍ pi,

104. Sevamāno sevamānaṃ samphuṭṭho¹ samphusaṃ¹ paraṃ
saro diddho² kalāpaṃ va alittaṃ upalimpati,
upalepabhayā dhīro n' eva pāpasakhā siyā. 1049.
105. Pūtimacchaṃ kusaggena yo naro upanayhati
5 kusāpi pūti³ vāyanti, evaṃ bālūpasevanā. 1050.
106. Tagaraṇ ca palāsena yo naro upanayhati
pattāpi surabhi³ vāyanti, evaṃ dhīrūpasevanā. 1051.
107. Tasmā phalapuṭassēva ṇatvā sampākamaṃ attano
asante n' ūpaseveyya sante seveyya paṇḍito,
10 asanto nirayaṃ nenti, santo pāpenti suggaṭin ti. 1052.

Ta. sataṃ vā ti sappurisaṃ vā, yadivā asan ti asappurisaṃ vā, saro
diddho⁴ kalāpaṃ vā 'ti mahārāja yathā nāma halāhalavāsalitto saro sarakalāpe
khitto sabbaṃ taṃ viṣeṇa alittam pi sarakalāpaṃ limpati viśadiddham⁵ eva
karoti evaṃ eva pāpamitto pāpaṃ⁶ sevamāno attānaṃ⁷ sevamānaṃ paraṃ tena
15 ca samphuṭṭho¹ taṃ samphusaṃ¹ alittam pāpeṇa purisaṃ attanā ekajjhāsayaṃ
karonto upalimpati, vāyanti tassa te kusāpi duggandham vāyanti, taga-
raṇ ca 'ti tagaraṇ ca aññaṇ ca gandhasampannaṃ ca gandhabjātaṃ, evaṃ ti
evarūpā dhīrūpasevanā, dhīro hi attānaṃ sevamānaṃ dhīraṃ eva karoti, tasmā
phalapuṭass' evā 'ti yasmā tagarādipalivethanāni paṇḍāni pi sugandhāni
20 honti tasmā palāsapattapuṭassēva paṇḍitūpasevanena aham pi paṇḍito bhavissā-
mīti evaṃ ṇatvā sampākamaṃ attano ti attano pariṇāmaṃ paṇḍitabhāvaṃ
pariṇāmaṃ ṇatvā asante pahāya paṇḍite sante upaseveyya, nirayaṃ nentiti
ettha Devadattādīhi ca nirayaṃ Sāriputtattherādīhi ca sugaṭin nīṇānaṃ vasena
udāharaṇāni āharitabbāni.

- 25 Evam rājadhītā chahi gāthāhi pitu dhammaṃ kathetvā idāni atīte
attanā anubhūtaṃ dukkhaṃ dassenti āha:
108. Aham pi jātiyo satta sare saṃsarit' attano
anāgatāpi⁸ satt' eva yā gamissaṃ ito cutā. 1053.
109. Yā me sā sattāni jāti ahu⁹ pubbe janādhīpa
30 kammaṃraputto Magadhe[su] ahu¹⁰ Rājagahe pure. 1054.
110. Pāpaṃ sahāyaṃ āgamaṃ bahuṃ pāpaṃ kataṃ mayā
paradārassa heṭhento¹¹ carimha¹² amarā viya. 1055.
111. Taṃ kammaṃ nihitaṃ aṭṭhā bhasmācchanno va pāvako,
atha aññehi kammehi ajāyim Vamsabhūmiyaṃ 1056.

¹ Cks -pu-. ² Cks diṭṭho, duṭṭho. ³ all three MSS. -i. ⁴ Cks diṭṭho, Bd diṭṭho.

⁵ Cks -disam, Bd -dutham. ⁶ Bd para. ⁷ Bd taṃ. ⁸ Bd -tepi. ⁹ Cks āhu.

¹⁰ Ck ahū, Cs āhu, Bd asu. ¹¹ Bd pothentā. ¹² Bd caramhā.

112. Kosambiyam seṭṭhikule iddhe phīte mahaddhane
ekaputto mahārāja niccam sakkatapūjito. 1057.
113. Tattha mittam asevissam sahāyam sātave ratam
paṇḍitaṃ sutasampannam, so maṃ atthe nivesayi'. 1058.
114. Cātuddasim pañcadasiṃ bahum rattim upāvasim, 5
tam kammaṃ nihitam aṭṭhā, nidhiva udakantike. 1059.
115. Atha pāpānam kammānam yaṃ etaṃ Magadhe kataṃ
phalaṃ pariyāgataṃ⁷ pacchā bhutvā duṭṭhavisam yathā 1060.
116. Tato cut' āham Vedeha⁸ Roruve niraye ciram,
sakammanā apaccisam, tam saram na sukham labhe. 1061. 10
117. Bahuvassagaṇe tattha khepayitvā bahum dukham
Bheṇṇākaṭe⁴ ahum⁵ rāja chakalo uddhitapphalo ti. 1062.

Ta. satta¹ 'ti mahārāja idhalokaparalokā nāma sukata dukkatānaṃ ca
phalam atthi, na samsāro satte sodhetum sakkoti, sakammanā eva hi satta
sujjhanti, Alātasenāpati ca Hijako dāso ca ekam eva jātim anussaranti, na ke- 15
valam ete ca⁶ jātissarā aham pi atitā satta jātiyo attano samsaritarū sarāmi,
anāgate pi ito gantabbā⁷ satt' eva⁸ jānāmi, yā me sā ti yā sā mama atīte
sattamī jāti āsi, kammāraputto ti tāya jātiyā aham Magadhesu Rajagahana-
gare suvaṇṇakāraputto ahoṣim, paradārassa heṭhento⁹ ti paradāraṃ he-
ṭhento⁹ vihethento¹⁰ paresam rakkhite¹¹ gopite bhaṇḍe aparajghanako¹², aṭṭhā 20
ti tam tadā mayā katapāpakammaṃ okāsam alabhitvā okāse sati vipākādāyakaṃ
hutvā bhasmācchanno aggi viya nihitam aṭṭhāsi, Vamsabhūmiyan ti Vam-
saraṭṭhe, ekaputto ti asīṭikoṭivibhava seṭṭhikule aham ekaputto va ahoṣim,
sātave ratan ti kalyāṇakamme abhirataṃ, so maṃ ti so sahāyako maṃ atthe
kusalakamme patitṭhāpesi, tam kamman ti tam pi me kalyāṇakammaṃ tadā 25
okāsam alabhitvā okāse sati vipākādāyakaṃ hutvā udakantike nidhim viya
nihitam aṭṭhāsi, yametān ti atha mama santakesu¹³ pāpakammesu yaṃ etaṃ
mayā Magadhesu paradārikakammaṃ kataṃ tassa phalaṃ pacchā maṃ pariyāga¹⁴.
upagatan ti a., yathā kim: bhutvā duṭṭhavisam yathā savisaṃ bhojanaṃ
bhutvā ṭhitassa tam duṭṭham kakkhalam halāhalavisam kuppati tathā maṃ pari- 30
yāga¹⁵ 'ti a., tato ti tato Kosambiyam seṭṭhikulato, tam saṃan ti tam tasmim
niraye anubhūtapubbam dukkham saranti cittasukham nāma na labhāmi bhayam
eva uppajjati, Bheṇṇākaṭe¹⁶ ti Penṇākaṭe¹⁷, uddhitapphalo ti uddhaṭa-
bijo. So pana chakalako balasampanno ahoṣi¹⁸, piṭṭhiyam abhirūhitvāpi nam
vāhayimsu yānake pi yojayimsu.

¹ Bā nivedayi. ² Bā -gamum. ³ Cks -hā, Bā -hi. ⁴ Bā bhinnāgate, C^o geṇṇā.
⁵ Cks āhu, Bā ahu. ⁶ Bā va. ⁷ Cks -e. ⁸ Cks ca. ⁹ Bā pothento. ¹⁰ Bā
omits vih-. ¹¹ Bā -ta. ¹² Cks -kā, Bā -rajjhantā. ¹³ Ck santisu, C^o santikesu.
¹⁴ Bā adda maṃ. ¹⁵ Bā -gatan. ¹⁶ Bā bhinnāgate. ¹⁷ Bā bhinnāgate? ¹⁸
Cks -sim.

Tam attham dassentī gātham āha:

118. Sātaputtā mayā vūlhā¹ piṭṭhiyā ca rathena ca,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me ti. 1063.

Ta. sātāputtā ti amaccaputtā, tassa kammassā 'ti deva Roruve
5 mahāniraye paccanañ² ca chakalakāle [bijuppāṭanañ³ ca piṭṭhivāhanayānakayoja-
nāni ca sabbo p'esa tassa kammassa nissando paradāragamanassa me ti.

Tato pana cavitvā araṇṇe kapiyoniyam paṭisandhim gaṇhi⁴.
atha nam jātadivase yūthapatino dassesuṃ, so „ānetha me puttan“ ti
dalham gahevā tassa viravantassa dantehi phalāni uppāṭesi. Tam
10 attham pakāsenti āha:

119. Tato cut' āham Vedeha kapi āsim brahāvane
nilicchitaphalo⁵ yeva yūthapena pagabbhinā,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me ti. 1064.

Ta. nilicchitaphalo⁵ yevā 'ti tattha p' āham⁶ pagabbhena yūtha-
15 patinā luñcivā⁷ uppāṭitaphalo yeva ahoṣin ti.

Ath' aparāpi jātiyo dassenti āha:

120. Tato cut' āham Vedeha Dasaṇṇesu⁸ pasū ahuṃ⁹
nilicchito¹⁰ javo¹¹ bhadro, yoggam vūlham ciraṃ mayā,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me. 1065.
- 20 121. Tato cut' āham Vedeha Vajjisu kulam āgamam¹²,
n' ev' itthi na pumā¹³ āsim manussatte sudullabhe,
tassa kammassa nissando paradāragamanassa me. 1066.
122. Tato cut' āham Vedeha ajāyīm Nandane vane,
bhavane Tāvatiṃs' āham accharā kāmavaṇṇini¹⁴ 1067.
- 25 123. Vicittavatthābharaṇā āmuttamanikuṇḍalā
kusalā naccagītassa Sakkassa paricārikā. 1068.
124. Tattha ṭhitāham Vedeha sarāmi jātiyo imā
anāgatāpi¹⁵ satt' eva yā gamissam ito cutā. 1069.
125. Pariyāgatan tam kusalam yam me Kosambiyam katam
30 deve c' eva manusse ca sandhāvissam ito cutā. 1070.
126. Sattajaccā¹⁶ mahārāja niccam sakkatapūjita¹⁷,
thibhāvāpi na mucissam chaṭṭhā¹⁸ nigatiyo imā. 1071.

¹ Cks mūlhā, Bđ vūlhā. ² Bđ paca-. ³ Bđ bijuppāda-. ⁴ Ck -ī, C° Bđ -i. ⁵
Bđ niluñji-. ⁶ Bđ pāham. ⁷ Bđ luñj-. ⁸ Bđ dassanesu. ⁹ Bđ ahu, Ck āham,
C° āhum. ¹⁰ Bđ niluñc-. ¹¹ Cks -e. ¹² Cks -mā, Bđ āgatā. ¹³ Cks -mo. ¹⁴
Bđ varavaṇ-. ¹⁵ Bđ -tepi. ¹⁶ Cks -cco. ¹⁷ Cks -o. ¹⁸ so Cks; Bđ chaḷā.

127. Sattamī ca gati deva: devaputto mahiddhiko
pumadevo¹ bhavissāmi devakāyasmim uttamo. 1072.
128. Ajjāpi santānamayaṃ mālaṃ ganthenti Nandane
devaputto Javo nāma yo me mālaṃ paṭicchati. 1073.
129. Muhutto viya so dibbo imāni vassāni soḷasa,
rattindivo ca so dibbo mānusi² sarado sataṃ. 1074. 5
130. Iti kammāni anventi asamkheyyāpi jātiyo
kalyāṇaṃ yadvivā pāpaṃ, na hi kammaṃ panassatitī³. 1075.

Ta. Dasanṇesu⁴ 'ti Dasanṇaraṭṭhe⁵, pasū ti goṇo ahoṣim, nilic-
chito⁶ ti vacchakakāle yeva maṃ evaṃ maṇḍo bhavissatīti nibbijakam akāṃsu, 10
so 'haṃ nilicchako⁶ uddhatabhījo Javo bhadro ahoṣim⁷, Vajjisū kulam āga-
man⁷ ti goyonito cavitvā Vajjiraṭṭhe ekasmim mahābhogakule nibbattin ti das-
seti, nevitthi na pumā⁹ ti napumsakattaṃ sandhāyāha, bhavane tāvatim-
sāhan ti Tāvattimsabhavane ahaṃ, tattha thitāhaṃ Vedeha sarāmi
jātiyo imā ti sā kira tasmim devaloke thitā ahaṃ evarūpaṃ devalokaṃ āgac- 15
chanti kuto nu kho āgatā ti olokenā Vajjiraṭṭhe mahābhogakule napumsakatta-
bhāvato cavitvā tattha nibbattabhāvaṃ passi, tato kena nu kho kammena evarūpe
ramaṇiye thāne nibbatto 'mhīti olokenā Kosambiyāṃ seṭṭhikule nibbattitvā
kataṃ dānādikusalakammaṃ disvā etassa phalena nibbatto 'mhīti nātvā ananta-
rāṭṭhe napumsakattabhāve nibbattamānā kuto āgat⁹ ambhīti olokenā Dasanṇesu 20
goyoniyāṃ mahādukkhasa anubhūtabhāvaṃ aññāsi, tato anantaram jātim
anussaramānā vānarayoniyāṃ uddhaṭṭaphalabhāvaṃ addasa, tato anantaram
Bheṇṇākaṭṭhe¹⁰ chakalayoniyāṃ uddhaṭṭabijabhāvaṃ anussari, tato anantaram
anussaramānā Roruve nibbattabhāvaṃ anussari, ath' assā niraye tiracchānayoṇi-
yaṇ ca anubhūtaṃ dukkhaṃ anussarantiyā bhayaṃ upajji, tato kena nu kho 25
kammena evarūpaṃ dukkhaṃ anubhūtaṃ mayā ti chaṭṭhaṃ jātim olokenā
tāya jātiyā Kosambiyānagare kataṃ kalyāṇakammaṃ disvā sattamaṃ olokenā
Magadharaṭṭhe pāpasahāyāṃ nissāya kataṃ paradārikakammaṃ disvā etassa me
phaleṇ' etaṃ mahādukkhaṃ anubhūtan ti aññāsi, atha ito cavitvā anāgate kuhim
nibbattissāmīti olokenā yāvatāyukaṃ thātvā puna Sakkasa⁹ eva paricārikā hutvā 30
nibbattissāmīti aññāsi, evaṃ punappunaṃ olokayamānā tatiye pi attabhāve
Sakkasa⁹ eva paricārikā hutvā nibbattissāmīti tathā catutthe pañcame pana
tasmim yeva devaloke Javanadevaputtassa aggamahesī hutvā nibbattissan ti
nātvā anantaram olokenā chaṭṭhe attabhāve ito Tāvattimsabhavanato cavitvā
Aṅgātiraṇṇo¹¹ aggamahesiyā kucchimhī nibbattissāmī Rujā¹² ti me nāmaṃ 35
bhavissatīti nātvā tato anantaram kuhim nibbattissāmīti olokenā sattamāya
jātiyā tato cavitvā Tāvattimsabhavane mahiddhiko devaputto hutvā nibbattissāmī

¹ Bḍ pumā-. ² Cks -sīm, Bḍ -si. ³ Bḍ vin-. ⁴ Bḍ dassane-. ⁵ Bḍ dassana-.
⁶ Bḍ niluñcite. ⁷ all three MSS. -i. ⁸ Cks -mā, Bḍ -gatā. ⁹ Cks pumo. ¹⁰
Bḍ bhīṇṇāgate. ¹¹ Cks añṅā-. ¹² Bḍ rucā.

itthibhāvato mucclissāmīti aññasi, tasmā tattha t̄hitāhaṃ Vedeha sarāmi
 satta jātiyo anāgatāpi¹ satt' eva yā gamissaṃ ito cutā ti āha, pa-
 riyāgatan ti pariyāyena attano vārena āgataṃ, sattajaccā² ti Vajjiraṭṭhe
 5 napuṃsakajātiyā saddhīm devaloke pañca ayaṃ ca chaṭṭhā ti satta jātiyo nib-
 battin³, etā satta jātiyo niccaṃ sakkatapūjitā va ahoṣin ti dasseti, chaṭṭhā⁴
 nigatiyo ti devaloke pana pañca ayaṃ ca ekā ti imā cha gatiyo itthibhāvā na
 mucclissan ti vadati, sattamī cā 'ti ito caritvā anantarasantānamayan ti ekato-
 vaṇṭakādīvasena kataṃ santānaṃ, ganthenti yathā santānamayā honti
 evaṃ s̄jjāpi mama paricārikā Nandanavane mālaṃ ganthenti yeva, yo me
 10 mālaṃ paṭicchatīti mahārāja anantarajātiyaṃ mama sāmiko Javo nāma
 devaputto yo rukkhato patitaṃ⁵ mālaṃ paṭicchati, soḷasā ti mahārāja mama
 jātāya idāni soḷasavassāni, ettako pana kālo devānaṃ eko muhutto, tena te⁶
 mama cutabhāvam⁷ pi s̄janantā mam' atthāya māle ganthenti yeva, mānuṣīti⁸
 manussānaṃ gaṇaṇaṃ āgamma esa sarado sataṃ hoti, evaṃ dīghāyukā devā,
 15 imināpi kāraṇena paralokassa ca kalyāṇapāpakānaṃ ca atthitaṃ jānāhi⁹ devā
 'ti, anventīti yathā maṃ anubandhīmsu evaṃ anubandhanti, na hi kammaṃ
 panassatīti¹¹ diṭṭhadhammavedanīyaṃ tasmīm űeva attabhāve uppattivedanī-
 yaṃ¹¹ anantare bhve vipākāṃ deti, aparāparavedanīyaṃ pana vipākāṃ adatvā
 na nassati, taṃ sandhāya na hi kammaṃ panassatīti¹⁰ vatvā deva ahaṃ para-
 20 dārikakammassa nissandena niraye ca tīracchānāyoniyaṃ ca mahantaṃ dukkhaṃ
 anubhaviṃ, sace tumbe pi idēni Guṇassa kathaṃ gahetvā evaṃ karissatha mayā
 anubhūtasadisam eva dukkhaṃ anubhavissatha tasmā mā evam akatthā¹² 'ti
 tam āha.

Ath' assa uttaridhammaṃ desenti āha:

- 25 131. Yo icche puriso hotuṃ jātijātiṃ punappunaṃ
 paradāraṃ vivajjeyya dhotapādo va kaddamaṃ. 1076.
 132. Yo icche puriso hotuṃ jātijātiṃ punappunaṃ
 sāmikaṃ apacāyeyya Indaṃ va paricārikā. 1077.
 133. Yo icche dibbahhogaṃ ca dibbaṃ āyu¹⁴ yasaṃ sukhaṃ
 30 pāpāni parivajjetvā tividhaṃ dhammaṃ ācare. 1078.
 134. Kāyena vācā manasā appamatto vicakkhaṇo
 attano hoti atthāya itthi vā yadivā pumā. 1079.
 135. Ye kec' ime manujā jīvaloke yasassino sabbasamantabhogā
 asaṃsayāṃ tehi pure suciṇṇaṃ
 35 kammassakā ye¹⁴ puthu sabbasattā. 1080.
 136. Inghānucintesi sayam pi deva kutonidānā te imā janinda
 yā te imā accharāsannikāsā alamikatā kaṇcaṇajālachannā ti. 1081.

¹ Bđ -te pi. ² Cks -o. ³ Bđ vuccanti. ⁴ Bđ chaḷā. ⁵ Cks pātipātitaṃ. ⁶
 Bđ tā. ⁷ Bđ cutī-. ⁸ all three MSS. -sinti. ⁹ Bđ jānāti. ¹⁰ Bđ vin-. ¹¹ Bđ
 upapajjave-. ¹² Bđ karitthā. ¹³ Bđ āyuiṃ. ¹⁴ Bđ -kāse.

Ta. hotun ti bhavitum, sabbasamantabhogā ti paripunnasabbabhogā, sucinṇan ti suṭṭhucinṇaṃ kalyāṇakammaṃ katam, kammassakā ye¹ ti kammassakā attanā katakammass' eva vipākapaṭisaṃvedino, na hi mātāpitūhi katakammaṃ puttadhītānaṃ² nāpi tehi³ kataṃ kammaṃ mātāpitunnaṃ vipākam deti, secehi kataṃ sesānaṃ kim eva dassati, imghā 'ti codanatto nipāto, 5 anuciṇṇesīti anuciṇṇeyyāsi⁴, yā te imā ti yā imā soḷasa sahasā itthiyo taṃ upaṭṭhahanti imā te kutonidānā, kim nipajjivā niddāyantena laddhā udāhu panthadūsanasandhicchēdādīni⁵ pāpāni katvā⁶ ādu kalyāṇakammaṃ nissāya laddhā ti idan tva attanāpi cinteyyāsi devā 'ti.

Evam sā pitaraṃ anusāsi. Tam atthaṃ pakāsentō Satthā āha: 10
187. Icc-evaṃ pitaraṃ kaññā Rujā tosesi Aṅgatiṃ,
mūlhassa maggam ācikkhi, dhammam akkhāsi subbatā ti. 1083.

Ta. iccevan ti bhī. iti imehi evarūpehi madhuramadhurehi vacanehi sā rājakaññā pitaraṃ tosesi, mūlhassa maggam viya tassa sugatimaggam ācikkhi, nānāyehi sucaritāṃ dhammāṃ akkhāsi, dhammāṃ kathenti yeva sā subbatā 15 sunderavatā attano atītajātiyo pi ka'hesi yeva.

Evam pubbaṅhato paṭṭhāya sabbarattim pitu dhammaṃ desetvā „deva mā naggassa micchādītṭhikassa vacanaṃ gaṇhi, 'atthi ayaṃ loko atthi paraloko atthi sukaṭadukkaṭānaṃ kam- mānaṃ phalaṃ' ti vadantassa mādisassa kalyāṇamittassa va- 20 canaṃ gaṇha, mā atitthena pakkhandīti“ āha. Evam sante pi pitaraṃ micchādassanā vimocetuṃ nāsakkhi, so hi kevalam tassā madhuravacanaṃ sutvā tussi, mātāpitaro hi piyaputtānaṃ vacanaṃ piyāyanti na pana taṃ dassanaṃ vissajjenti. Nagare pi „Rujā kira rājadhitā pitu dhammaṃ desetvā micchādassa- 25 naṃ vissajjāpetīti“ ekakolāhalaṃ ahosi, „paṇḍitā rājadhitā ajja pitaraṃ micchādassanā mocetvā nagaravāsīnaṃ sotthibhāvaṃ karissatīti“ mahājano tussi. Sā pitaraṃ bodhetuṃ asakkonti viri- yaṃ avissajjētvā va „yena kenaci upāyena pitu sotthibhāvaṃ karissāmīti“ 'sirasi añjaliṃ paṭṭhapētvā dasadisā namassitvā 30 „inasmim loke lokasandhārakā dhammikā samaṇabrāhmaṇā uāna lokapāladevatā nāma Mahābrahmāno nāma atthi, te āgantvā attano balena mama pitaraṃ micchādassanaṃ vissajjā-

¹ Bā se. ² Bā adds vipākam deti. ³ so Cka; Bā tāhi. ⁴ Bā punappunnaṃ cinteyyāsi. ⁵ C* -dusa-, Bā duhana-, omitting pantha. ⁶ Bā adds laddhā.

pentu, etassa guṇe asati pi mama guṇena mama balena mama
 saccena āgantvā imaṃ micchādassanaṃ vissajjāpetvā sakala-
 lokassa sotthiṃ karontū“¹ ti namassi. Tadā Bodhisatto Nārado
 nāma Mahābrahmā ahoṣi Bodhisattā² ca nāma attano mettā-
 5 bhāvanāya anuddayāya mahantabhāvena suppaṭipannaduppaṭi-
 panne³ satte dassanattaṃ kālānukālaṃ lokāṃ olokenti⁴. So
 taṃ divasaṃ lokāṃ volokento taṃ rājadhītaraṃ pitu micchā-
 diṭṭhivimocanattaṃ lokasandhārakā devatā namassamānaṃ
 disvā „ṭhapetvā maṃ añño etaṃ micchādassanaṃ vissajjāpetuṃ
 10 samattho nāma n’ atthi, ajja mayā rājadhītāya saṅghaṃ rañño
 ca saparijanassa sotthibhāvaṃ katvā āgantuṃ⁴ vaṭṭati, kena
 nu vesena gamissāmīti“ cintetvā „manussānaṃ pabbajitā piyā
 c’ eva garuno⁵ ca ādeyyavacanā ca, tasmā pabbajitavesena
 gamissāmīti“ sannitṭhānaṃ katvā pāsādikāṃ suvaṇṇavannaṃ
 15 manussattabhāvaṃ māpetvā manuṇṇāṃ jaṭamaṇḍalaṃ bandhitvā
 jaṭantare kañcanasūciṃ odahitvā antorattaṃ⁶ uparirattaṃ cīra-
 kaṃ⁷ nivāsetvā ca suvaṇṇatāraḥkacittaṃ⁸ rajatamayāṃ ajina-
 cammaṃ ekaṃsagataṃ katvā muttāsikkāya pakkhittaṃ su-
 vaṇṇamayāṃ bhikkhābhājanaṃ ādāya tīsu ṭhānesu vaṃka-
 20 gataṃ⁹ suvaṇṇakācaṃ khandhe katvā muttāsikkāya eva pa-
 vālakamaṇḍalaṃ ādāya iminā isivesena gaganatale Cando viya
 virocamaṇo ākāsenāgantvā alaṃkata-Candapāsādamaḥātalaṃ
 pavisitvā rañño purato ākāse atṭhāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

- 25 188. Athāgamā Brahmaloḥā Nārado mānusiṃ pajāṃ,
 Jambudīpaṃ avekkhanto adda¹⁰ rājānaṃ Aṅgatiṃ. 1084.
 189. Tato paṭiṭṭhā pāsāde Vedehassa puratthato
 taṃ ca disvā anuppattaṃ Rujā isim avandathā¹¹ ti. 1085.

Ta. addā¹⁰ ti Brahmaloḥe ṭhito va Jambudīpaṃ apekkhanto¹¹ Guṇājiva-
 30 kassa santike gahitamicchādassanaṃ rājānaṃ Aṅgatiṃ addasa, tasmā āgato ti a.,
 tato paṭiṭṭhā ti tato so Brahmā tassa rañño amaccagāparivutassa nisīnussa

¹ Ck Hd -o. ² Cks -nnaṃ duppaṭipannaṃ. ³ Bā adds -to vicaranti. ⁴ so all
 three MSS. ⁵ Bā karuṇā. ⁶ Bā antosurattapaṭaṃ. ⁷ Bā -rattavākāciraṃ. ⁸
 Bā -nakhacitaṃ. ⁹ Bā onataṃ. ¹⁰ Bā addasa. ¹¹ Bā āve.

purato tasmim pāsāde apade padam¹ dassento ākāse patitthahi, anuppattan ti pattam āgataṃ, isin ti isivesenāgatattā S. isin ti āha, avandathā 'ti mamānuggahena mama pitari kāruṇāṃ katvā eko devarājā āgato bhāvissatthi tuṭṭhapahaṭṭhā vātābbihatasuvaṇṇakadalī viya onamitvā Nārada-Mahābrahmānaṃ vandi.

5

Rājāpi tam diśvā Brahmatejena tajjito attano āsane san-
ṭhātum asakkonto oruyha bhūmiyaṃ ṭhatvā āgataṭṭhānañ ca
nāmagottañ ca pucchi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

140. Athāsanamhā oruyha rājā vyamhitamānaso 10
Nāradaṃ paripucchanto idaṃ vacanam abravi: 1086.
141. Kuto nu āgacchasi devavaṇṇi
obhāsayaṃ samvarim Candimā va,
akkhāhi me pucchito nāmagottaṃ
katham tam jānanti manussaloke ti. 1087. 15

Ta. vyamhitamānaso ti bhītaṭṭo, kuto nū 'ti kacci nu kho vijjā-
dharo bhaveyyā 'ti maññamāno avanditvā evaṃ pucchi.

Atha so „ayaṃ rājā 'paraloko n' atthīti' maññati, para-
lokam eva tāv' assa ācikkhissāmīti“ cintetvā gātham āha:

142. Aham hi devato idāni emi obhāsayaṃ samvarim Candimā va, 20
akkhāmi te pucchito nāmagottaṃ
jānanti maṃ Nārado Kassapo cā 'ti. 1088.

Ta. devato ti devalokato, Nārado Kassapo cā 'ti maṃ nāmena Nā-
rado gottena Kassapo ti jānanti.

Atha rājā „imam pacchāpi paralokam pucchissāmi, iddhiyā 25
laddhakāraṇam tāva naṃ pucchāmīti“ cintetvā gātham āha:

143. Acchariyarūpaṃ vata yādisaṃ ca
vehāsayaṃ gacchasi tiṭṭhasi ca,
pucchāmi tam Nārada etam attham:
atha kena vaṇṇena tavāyam iddhīti. 1089. 30

Ta. yādisaṃ cā 'ti yādisaṃ ca tava saṅghāsam yaṃ ca tvaṃ ākāse gac-
chasi ca tiṭṭhasi ca idaṃ acchariyajātikam².

¹ B^d ākāse aparāparam in the place of apade p. ² B^d -jātam.

Nārado āha:

144. Saccañ ca dhammo ca damo ca cāgo
 guṇā mam' ete pakatā purānā,
 teh' eva dhammehi susevitehi
 5 manojavo yenakāmañ gato 'smīti. 1090.

Ta. saccañ ti vacīsaccañ, dhammo ti tividhasucaritadhammo c' eva
 kaṣiṇsparikkammajjhānadhammo ca, damo ti indriyadamañ, cāgo ti kilesa-
 pariccāgo ca deyyadharmapariccāgo ca, pakatā purānā ti mayā purimabhava
 10 paricārītehi, manojavo ti manojavasādisajavo, yenakāmañ gato smīti
 yena devatṭhāne ca manussatṭhāne ca gantuñ icchanañ tena gato 'smīti a.

Rājā tasmīñ evañ kathente pi micchādassanassa suga-
 hitattā paralokañ asaddahanto „atthi nu kho puññānañ vi-
 pāko“ ti vatvā gātham āha:

145. Acchariyam ācikkhasi puññasiddhiñ,
 sace hi ete tvañ' yathā vadesi
 pucchāmi tañ' Nārada etam atthañ,
 15 puṭṭho ca me sādhu viyākarohīti. 1091.

Ta. puññasiddhiñ ti puññānañ siddhiñ phaladāyakattañ ācikkhanto
 20 acchariyañ ācikkhasi.

Nārado āha:

146. Pucchassu mañ rāja, tav' esa attho,
 yañ saṃsayañ kuruse' bhūmipāla,
 ahañ tañ nissaṃsayatañ gamemi
 25 nāyehi nāyehi ca hetubhī cā 'ti. 1092.

Ta. tavesa attho ti pucchitabbañ⁵ nāma tava esa attho, yañ saṃ-
 sayanañ ti yañ kismīcid eva atthe saṃsayañ karosi tañ mañ puccha, nis-
 saṃsayatañ ti ahañ tañ nissaṃsayabhāvañ gamemi, nāyehīti kāraṇavacanehi,
 30 nāyehīti nāyehi, hetubhīti paccayehi paṭiññamattañ' eva avatvā nāyena
 paṭicchinditvā⁶ kāraṇavacanena tesañ dhammānañ samuṭṭhāpakapaccayehi tañ
 nissaṃsayañ karissāmīti attho.

¹ teheva - - ti attho wanting in Cks. ² Cks sace hi etvī, Bđ sacehī etehi tuvañ.
³ Bđ ham. ⁴ Bđ -te. ⁵ so Cks; Bđ -bbako. ⁶ Bđ pari.

Rājā āha:

147. Pucchāmi taṃ Nārada etam atthaṃ
 puṭṭho ca me Nārada mā musā bhaṇi:
 atthi nu' devā pitaro nu atthi
 loko paro atthi jano yam āhū 'ti. 1093. 5

Ta. jano yamāhū 'ti yam jano evam āha atthi devā atthi pitaro atthi
 paraloko ti taṃ sabbaṃ atthi no kho ti pucchati.

Nārado āha:

148. Atth' eva devā pitaro ca atthi
 loko paro atthi jano yam āhu, 10
 kāmesu giddhā ca narā pamūlḥā
 lokaṃ paraṃ na vidū mohayuttā ti. 1094.

Ta. atthevā 'ti mahārāja d. ca p. ca atthi yam pi jano paralokam āhu
 so pi atth' eva, na vidū ti kāmagiddhā paṇa mohamūlḥā janā paralokaṃ na
 vidū na vindantī'tam na jānanti. 15

Taṃ sutvā rājā parihāsaṃ karonto gātham āha:

149. Atthīti ce² Nārada saddahāsi
 nivesanaṃ paraloke matānaṃ
 idh' eva me pañca satāni dehi
 dassāmi te paraloke sahasaṃ ti. 1095. 20

Ta nivesanaṃ ti nivāsanaṃ'thānaṃ, pañca satānīti pañcakahāpaṇasatāni.

Atha naṃ M. parisamajjhe va garahanto āha:

150. Dajjemu kho pañca satāni bhoto
 jaññāma³ ce silavantaṃ vadaññūm⁴,
 luddaṃ taṃ bhontaṃ niraye vasantaṃ 25
 ko codaye paraloke sahasaṃ. 1096.
 151. Idh' eva yo hoti akammaṣilo⁵
 pāpācāro alaso luddakamma
 na paṇḍitā tasmim ināṃ dadanti,
 na hi āgamo hoti tathāvidhamhā. 1097. 30

¹ C^{ks} nanu. ² C^{ks} te. ³ B^d -mu. ⁴ C^{ks} -ū. ⁵ B^d adhamma-.

159. Dakkhañ ca posañ manujā¹ viditvā
 uṭṭhānakañ sīlavantañ vadaññuṃ²
 sayam bhogehi nimantayanti,
 kammañ karitvā punam āhasesīti. 1098.

8 Ta. jaññāma³ ce ti yadi mayāñ bhavantañ⁴ sīlavā esa vadaññū ti⁵
 dhammikasamaṇabrāhmaṇāñ imasmīñ kāle iminā nāma⁶ jānitvā tassa kiccassa
 kāreko vadaññū ti jāneyyāma atha te vaḍḍhiyā pañca satāni dadeyyāma, tvañ
 pana luddo sāhasiko micchādassanañ gaḥetvā dānasālam viddhamsetvā parādāresu
 aparajjhesi, ito cuto niraye uppajjesi⁷, evañ luddan tañ bhontañ niraye va-
 10 santāñ tattha gantvā ko sahasañ me dehīti codessati, tathāvidhambā ti
 tādisā purisā dinnassa ipassa puna āgamo nāma na hoti, dakkhan ti dha-
 nuppādanakusalañ, puna māh'aresīti⁸ attano kammañ karitvā dhanāñ uppā-
 detvā puna ambhākañ santakañ āhareyyāsi, mā nikkhame mā vasīti sayam eva
 nimantenti.

15 Iti rājā tena niggayhamāno appaṭibhāno ahosi. Mahājano
 haṭṭhatuṭṭho hutvā „mahiddhiko devīsi⁹, ajja rājānañ micchā-
 dassanañ vissajjāpessati“ sakalanagarañ ekakolāhalañ ahosi.
 Mahāsattassānubhāvena tadā sattayojanikāya Mithilāya tassa
 . dhammadesanañ asuñanto nāma nāhosi. Atha M. „ayāñ rājā
 20 ativiya daḷhañ katvā micchādassanañ gaṇhi, nirayabhayena
 tañ tajjetvā micchadiṭṭhiñ vissajjāpetvā puna devalokena
 assāsessāmiti“ cintetvā „mahārāja sace diṭṭhiñ na vissajjes-
 sasi evañ anantaḍukkhañ nirayañ gamissasīti“ vatvā niraya-
 kathañ paṭṭhapesi:

25 159. Ito gato⁹ dakkhasi tattha rāja
 kākolasañghehi pi kaḍḍhamānañ¹⁰
 tañ khajjamānañ niraye vasantañ,
 kākehi gijjhehi ca senakehi¹¹
 sañchinnagattañ ruhirañ savantañ,
 30 ko codaye paraloke sahasañ ti. 1099.

Ta. kākolasañghehitī lohatuṇḍehi kākasañghehi pi, kaḍḍhamānañ¹⁰
 ti attānañ ākaḍḍhiyamānañ tattha niraye passissasi, tañ ti tañ bhavantañ.

¹ Cks -jam. ² Cks -ū. ³ Bđ -u. ⁴ so Ck; Bđ bhante, C^o bhavantiñ. ⁵ Cks
 omit ti. ⁶ so Cks; Bđ nāmattho ti. ⁷ Bđ upapa-. ⁸ C^o -isi, Bđ devo pi. ⁹
 Bđ cuto. ¹⁰ Bđ kaḍḍha-. ¹¹ Bđ soṇa-.

Taṃ pana Kākolanirayaṃ vaṇṇetvā „sace pi ettha na nibbattissasi Lokantaraniraye nibbattissasīti“ vatvāna taṃ nira-
yam dassetuṃ gātham āha:

154. Andhaṃ tamaṃ tattha na Canda-Suriyā,
nirayo sadā tumulo ghorarūpo, 5
sā n' eva rattī na divā' ti' paññāyati³,
tathāvidhe ko vicare dhanatthiko ti. 1100.

Ta. andhantamaṃ ti mahārāja yamhi Lokantaraniraye micchādīṭṭhikā
nibbattanti tattha cakkuviññāpassa⁴ uppattinivāraṇaṃ andhatamaṃ, sadā tu-
mulo ti so nirayo niccabahalandhakāro, ghorarūpo ti bhīmsanajātiyo⁵, sā 10
neva rattī ti yā idha rattī vā divaso vā sā n' eva tattha paññāyati, ko
vicare ti ko uddhāraṃ sodhento⁶ vicarissati.

Tam pi 'ssa Lokantaranirayaṃ vitthārena vaṇṇetvā „ma-
hārāja micchādīṭṭhiṃ avissajjanto na kevalaṃ etad eva aññaṃ
pi dukkhaṃ anubhavissasīti“ dassento imaṃ gātham āha: 15

155. Sabalo ca Sāmo ca duve suvānā'⁷
pavaddhakāyā'⁸ balino mahantā
khādanti dantehi ayomayehi
ito paṇuṇṇaṃ paralokapattan ti. 1101.

Tattha ito paṇuṇṇaṃ ti imambā manussalokā cutaṃ. 20

Paratonirayesu pi es' eva nayo, tasmā sabbāni tāni ṭhā-
nāni nirayapālānaṃ upakkamehi saddhiṃ heṭṭhāvuttanayen'
eva vitthāretvā tāsāṃ tāsāṃ gāthānaṃ anuttānāni padāni
vaṇṇetabbāni.

156. Taṃ khajjamānaṃ niraye vasantaṃ 25
luddehi vālehi aghammigeḥi' ca
saṃchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paroloke saḥassaṃ ti. 1102.

Ta. luddehīti dāruṇehi, vālehīti duṭṭhehi, aghammihīti⁹ aghāva-
behi migeḥi dukkhāvahehi, sunakhehīti attho. 30

¹ C^k rattīndivā. ² B^d omits ti. ³ so all three MSS. for dissati? ⁴ C^k cak-
khum-. ⁵ B^d -ko. ⁶ C^k sā-, C^e sādento. ⁷ C^k supānā, C^e -ṇa. ⁸ B^d pa-
vaḍḍha-. ⁹ B^d aghambikehi.

157. Usūhi sattfhi sunissitāhi
hananti vijjhanti ca paccamittā¹
Kāḷūpakāḷā nirayamhi ghore
pubbe naraṃ dukkaṭakammakārin ti. 1103.

5 Ta. hananti vijjhanti cā² ti jalitāya ayapaṭhaviyā pāṭetvā sakalasarīraṃ
chiddāvachiddaṃ karontā paharanti c'³ eva vijjhanti ca, Kāḷūpakāḷā ti evaṃ-
nāmaka⁴, nirayamhīti tasmīn tesam űeva vasena Kāḷūpakāḷasaṃkhāte nīraye,
15 dukkaṭakammakārin ti micchādīṭṭhivasena dukkaṭānaṃ kammānaṃ kārakaṃ.

158. Taṃ haññamānaṃ niraye vajantaṃ
10 kucchismiṃ passasmiṃ viphalītūdaraṃ
saṃchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paraloke sahasan ti. 1104.

Ta. taṃ ti taṃ bhavantaṃ tattha nīraye tathā haññamānaṃ, vajantaṃ
ti ito c' ito ca dhāvantaṃ, kucchismiṃ ti kucchīyaṃ ca, passasmiṃ ti passe
15 ca, haññamānaṃ ti vijjhiyamānaṃ ti attho.

159. Sattfusūtomarabhindivālā⁵
vividhāvudhā⁶ vassati tattha devo⁷
patanti aṅgāra-m-iv⁸ accimanto⁹,
silāsani vassati luddakamme ti. 1105.

20 Ta. aṅgāramivaccimanto⁶ ti jalitaṅgārā viya accimanto āvudhavisē
patanti, silāsanti jalitasilāghaṭṭā, vassati luddakamme ti yathā nāma
deve vassante asani patati evaṃ eva ākāse samuṭṭhāya ciccīṭṭayamānaṃ jalita-
silāvassaṃ tesam luddakammānaṃ upari patati.

160. Uṇho¹⁰ ca vāto nirayamhi dussaho,
25 na tahiṃ¹¹ sukhaṃ labbhati ittaram pi,
taṃ taṃ vidhāvantaṃ alenam āturaṃ
ko codaye paraloke sahasan ti. 1106.

Ta. ittarampīti parittakam pi, vidhāvantaṃ ti vidhāvantaṃ.

161. Sandhāvamānaṃ¹² taṃ rathesu yuttaṃ
30 sajotibhūtaṃ paṭhaviṃ kamantaṃ

¹ B^d pothayanti. ² B^d adds nirayapālā. ³ C^k bheṇḍī-, B^d bhiṇḍivālā. ⁴ C^k
-dham. ⁵ so C^k for deve? B^d vassanti tattha devā. ⁶ so all three MSS. ⁷
B^d tamhi. ⁸ C^k sandhov-, B^d sandhāvajānaṃ.

patodalatṭhīhi su codiyantaṃ
ko codaye paraloke sahassan ti. 1107.

Ta. rathesu yuttaṃ ti vārena vāraṃ tesu jalitaloharathesu yuttaṃ,
kamaṅtan ti akkamānaṃ, suḷcodiyantaṃ ti suṭṭhu codiyantaṃ.

109. Tam āruhantaṃ khurasamcitaṃ girim 5
vibhimsanaṃ¹ pajjalitaṃ bhayānakaṃ
sañchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paraloke sahassan ti. 1108.

Ta. tamāruhantaṃ ti taṃ bhavantaṃ jallitāyudhapabhāre asahitvā jalita-
khurehi sañcitaṃ jalitalohapabbataṃ āruhantaṃ. 10

109. Tam āruhantaṃ pabbatasannikāsaṃ
aṅgāraraṣiṃ jalitaṃ bhayānakaṃ
sandaḍḍhagattaṃ² kapaṇaṃ rudantaṃ
ko codaye paraloke sahassan ti. 1109.
Tattha sandaḍḍhagattaṃ ti suṭṭhu daḍḍhasariraṃ. 15

104. Abbhakūtasamā uccā kaṇṭakāpacitā³ dumā
ayomayehi tikkhehi naralohitapāyihīti. 1110.

Ta. kaṇṭakāpacitā³ ti jallitakaṇṭakanicitaṃ, ayomayehīti idaṃ yehi
kaṇṭakehi⁴ ācītaṃ te dassetuṃ vuttaṃ.

105. Tam āruhanti nāriyo⁵ narā ca paradāragū 20
coditā sattihatthehi Yamaniddesakārihīti. 1111.

Ta. tamāruhantiṃ taṃ evarūpaṃ simbalirukkhāṃ ārohanti, Yamanid-
desakārihīti Yamassa vacanakārehi, nirayapālehiṃ attho.

106. Tam āruhantaṃ nirayaṃ simbalim ruhiramakkhitaṃ
viduṭṭhakāyaṃ⁶ vitacaṃ⁷ āturaṃ gāḷhavedanaṃ 1112. 25

107. Passasantaṃ muhuṃ uṇhaṃ pubbakammāparādhikaṃ
dumagge vitacagattaṃ⁸ ko taṃ yāceyya taṃ dhanan ti. 1113.

Ta. viduṭṭhakāyaṃ⁹ ti vihimsitakāyaṃ, vitacaṃ⁷ ti cammamānisānaṃ
chinnāvachinnatāya pacchitaṃ viya¹⁰.

¹ Bḍ vibhisa-. ² Bḍ sudaḍḍha-. ³ Bḍ -nicitā. ⁴ Cks add te. ⁵ Cks na-. ⁶ Bḍ viddaṇḍa-. ⁷ Cks vitacaṃ. ⁸ so Bḍ; C^o dummaggavīṭapaggagataṃ, C^k -hataṃ. ⁹ Bḍ viddaḍḍha-. ¹⁰ so Cks; Bḍ -sānaṃ chiddāvachiddaṃ chinnatāya kovīlāra-
pupphitaṃ viya kusikapupphāṃ viya.

168. Abbhakūṭasamā uccā asipattācitā¹ dumā
ayomayehi tikkhehi naralohitapāyihīti. 1114.
Ta. asipattācitā¹ ti aslmayehi pattehi nicitā.
169. Tam ānupattam² asipattapādapaṃ
5 aslhi tikkhehi ca chijjamānaṃ
sañchinnagattaṃ ruhiraṃ savantaṃ
ko codaye paraloke sḥassan ti. 1115.
Ta. tamānupattan² ti tam bhavantaṃ nīrayapālānaṃ āvudhappahāre
asahitvā anuppattam³.
- 10 170. Tato nikkhantamattan taṃ asipattanirayā dukhā⁴
samppatitaṃ Vetaraṇiṃ ko taṃ yāceyya taṃ dhanan ti. 1116.
Ta. sampatitān ti patitān.
171. Kharā kharodikā tattā duggā Vetaraṇi nadi
ayopokkharasañchannā tikkhapattehi⁵ sandatīti. 1117.
15 Ta. kharā ti pharusā, ayopokkharasañchannā ti ayomayehi tikkha-
pariyantehi pokkharapattehi sañchannā, pattehitī tehi pattehi sā nadi tikkhā
hutvā sandatī.
172. Tattha sañchinnagattaṃ taṃ vuyhantaṃ ruhiraṃakkhitaṃ
Vetaraṇiṃ anālambe ko taṃ yāceyya taṃ dhanan ti. 1118.
20 Ta. Vetaraṇiṃ ti Vetaraṇiudake. Nīrayakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ⁶.
Imaṃ pana M - assa Nīrayakathaṃ sutvā rājā samviggā-
hadayo M - aṃ nēva tāṇagavesī hutvā āha:
173. Vedhāmi rukkho viya chijjamāno,
disaṃ na jānāmi pamūlhasaṇṇi⁷,
25 bhayasānutappāmi⁸ mahā ca me bhayā⁹
suvāna gāthā tava bhāsitaṃ ise. 1119.
174. Āditte vārimajjhaṃ va dīpaṃ v¹⁰ oghē-riv¹¹ aṇṇave
andhakāre va pajjoto tvaṃ no si saraṇaṃ ise. 1120.

¹ Cks -pattanicitā. ² Bd tamāruhantaṃ. ³ Bd āruhantaṃ. ⁴ Bd aspattanicitādumā. ⁵ Cks tikkhā-. ⁶ Cks omit nīrayakhaṇḍaṃ niṭṭhitaṃ. ⁷ Bd -o. ⁸ Bd bhayānu-. ⁹ so all three MSS.

175. Atthañ ca dhammañ ca anusāsa mañ ise,
atītam addhā aparādhitañ mayā,
ācikkha me Nārada suddhimaggañ
yathā ahañ no niraye pateyyan ti. 1121.

Ta bhayasānutappāmiti¹ attanā katassa pāpassa bhayena anutappāmi, 5
mahā ca me bhayā ti mahantañ ca me nirayabhayañ uppannañ, dīpañ
voghe ti dīpañ va oghe, idañ vuttañ hoti: āditte kāye vārimajjhañ viya
bhinnanāvānañ oghe vā aṇṇave vā patitthañ alabbamānañ dīpañ viya
andhakāragatānañ pajjoto viya ca tvañ no ise saraṇañ, atītamaddhā apa-
rādhitañ mayā ti ekamsena mayā atītakammañ² aparādhitañ virādhitañ, 10
kusalañ atikkamitvā akusalam eva katan ti.

Ath' assa M. suddhimaggañ ācikkhitañ³ sammāpaṭipanne
porāṇakarājāno udāharaṇavasena dassento āha:

176. Yathā ahū Dhatarattho Vessāmitto ca Atthako
Yāmataggi⁴⁵ 15
Usinnaro⁶ cāpi Sivī ca rājā
parivārakā⁷ samaṇabrāhmaṇānañ 1122.
177. Ete c' aññe ca rājāno ye Sakkavisayañ⁸ gatā
adhammañ parivajjetvā dhammañ cara mahīpati. 1123.
178. Annahatthā ca te vyamhe ghosayantu pure tava: 20
ko chāto ko ca tasito ko mālañ ko vilepanañ
nānārattānañ vatthānañ ko naggo paridaheṣṣati, 1124.
179. Ko panthe chattam ādeti⁹ pādukā¹⁰ ca mudū subhā,
iti sāyañ ca pāto ca ghosayantu pure tava. 1125.
180. Jijñañ posañ gavassañ ca mā-ssu yuñji¹¹ yathā pure, 25
parihārañ ca dajjāsi, adhikārakato balīti. 1126.

Ta, ete cā 'ti yathā ete ca Dhatarattho Vessāmitto Atthako Yāmataggi
Usinnaro¹² Sivīti cha rājāno aññe ca dhammañ caritvā Sakkavisayañ⁸
evañ tvañ pi adhammañ parivajjetvā dhammañ cara, ko chāto ti mahārāja
tava vyamhe ca pure ca rājanīvesane ca nagare ca annahatthā purisā ko chāto 30
ko tasito ti tesañ dātukāmatāya ghosayantu, ko mālañ ti ko mālañ icchati

¹ Bđ bhayānu-. ² Bđ atītam-. ³ Cks -i tam. ⁴ Bđ yamadaggi. ⁵ something
wanting?. ⁶ Bđ usindhāro. ⁷ Bđ -cārikā. ⁸ Bđ sagga-. ⁹ Bđ pante - - dhāreti.
¹⁰ Cks pānado. ¹¹ Bđ mā su yuñja. ¹² Bđ yamadaggi usindhāro.

ko vilepanaṃ icchatī nānārattānaṃ vatthānaṃ yaṃ yaṃ icchatī taṃ taṃ ko
 naggo paridahissatīti ghesentu, ko panthe chattam ādiyatīti ko panthe
 chattam dhārayissati, pāduka¹ cā 'ti upāhanā ca mudū subhā ko icchatī, jīṇ-
 5 jīṇakāle yathā porānaṃ kammaṃ kātuṃ na sakkoti ye pi te gavassādayo
 jīṇatāya kammaṃ kātuṃ na sakkonti tesu ekam pubbe viya kammesu mā
 yojayi, jīṇakālasmitṭhi hi te tāni kammāni kātuṃ na sakkonti, pariḥāraṃ cā
 'ti idha parivāro pariḥāro ti vutto, idaṃ vuttaṃ hoti: yo ca te balī hutvā
 adhikārakato va pubbe katupakāro hoti tassa jarājīṇakāle yathā porānaṃ pari-
 10 vāraṃ dadeyyāsī, asappurīsā hi attano upakarakānaṃ upakāraṃ kātuṃ samattha-
 kāle yeva sammānaṃ karonti asamatthakāle na olokeṃti, sappurīsā pana asa-
 matthakāle pi tesāṃ tath'eva sakkāraṃ karonti, tasmā tvam pi evaṃ kareyyāsīti.

Iti M. rañño dānakathaṃ ca sīlakathaṃ ca kathetvā idāni
 yasmā ayaṃ rājā attano attā'hāve rathena upametvā² vaṇṇi-
 15 yamāne tussati tasmāssa sabbakāmaduharathopamāya dham-
 maṃ desento āha:

181. Kāyo te rathasaññāto manosārathiko lahu
 avihimsāsāritakkho samvibhāgapaṭicchado³ 1127.
 182. Pādasaññāmanemiyo hatthasaññāmapakkharo
 20 kucchisaññāmanabbhanto vācāsaññāmakūjano 1128.
 183. Saccavākyasamattaṅgo apesuññasusaññāto
 girāsakhilanelaṅgo mitabhāṇisilāsito⁴ 1129.
 184. Saddhālobhasusamkhāro nivātañjalikubbaro⁵
 atthaddhatānatīsāko sīlasamvaranandhano 1130.
 25 185. Akkodhanamanugghātī dhammapaṇḍarachattako
 bāhusaccamapālambo⁶ ṭhitacittamupādhiyo 1131.
 186. Kālaññūtācittasāro vesārajjatidaṇḍako
 nivātavuttiyottako⁷ anātimānayo lahu 1132.
 187. Alīnacittasanthāro vaddhasevī⁸ rajohato,
 30 sati patodo dhīrassa, dhiti yogo⁹ ca rasmiyo, 1133.
 188. Mano dantaṃ path' anveti¹⁰ samadantehi vāhihi
 icchā lobho ca kummaggo, ujumaggo ca samñāmo. 1134.

¹ Cks pānado. ² Cks upanetvā. ³ Bđ -to. ⁴ Bđ silāsito. ⁵ Bđ -kuvaro. ⁶ Bđ
 -mupā-. ⁷ Bđ -yottaṅgo. ⁸ Bđ buddhisevi. ⁹ Cks yogā. ¹⁰ Bđ dantapathaṃ neti.

189. Rūpe sadde rase gandhe vāhanassa padhāvato
paññā ākoṭaṇi rāja tattha attā va sārathi. 1135.
190. Sace etena yānena samacariyā dalhā dhiti
sabbakāmaduho rāja na jātu nirayaṃ vaje ti. 1136.

Ta. rathasamānāto ti mahārāja tava kāyo ratho ti samānāto hotu, ma no 5
sārathiko ti manasamkhātena kusalacittena sārathinā samannāgato, lahū 'ti
vigatathīnamiddhatāya sallahuko, avihimsāsāritakkho ti avihimsāmayena
sāritena supariniṭṭhitena akkhena samannāgato, samvibhāgapāṭicchado¹
ti dānasamvibhāgamayena paṭicchadena² samannāgato, pādasamānamemiyō
ti pādasamānamamayāya nemiyā samannāgato, hattha--pakkharo ti hattha- 10
samānamamayena pakkharena samannāgato, kucchi--nabbhanto³ ti kucchi-
samānamasamkhātena mitabhojanamayena telena abbhanto³, vācā--kūjano⁴
ti vācāsamāmena akūjano⁴, saccavākyasamattaṅgo ti saccavākyena pari-
puṇṇaṅgo akhaṇḍarathaṅgo, apesuññasusuññato ti apesuññena suṭṭhu-
samānāto suphassito⁵, girāsakhilanaṅgo ti sakhilāya saṅhavācāya niddo- 15
saṅgo maṭṭharathaṅgo, mitabhāṇisilāsito⁶ ti mitabhāṇisamkhātena silā-
sena⁷ suṭṭhusambaudho, saddhālobhasusamkhāro ti kammaphalasaddhana-
saddhāmayena ca lobhamayena ca sundarena alaṅkārena samannāgato, nivā-
tāñjalikuḍḍharo⁸ ti silavantānaṃ nivātavuttimayena c'eva añjalikammamayena
ca kubbarena⁹ samannāgato, atthadhatānatisāko ti sakhilasammodabhāva- 20
samkhātāya atthadhatāya anataiso, thokanataiso ti a., silasamvaranandhano
ti akhaṇḍapañcaṣilacakkhuudriyādisamvarasamkhātāya nandhanarajjuyā sa-
mannāgato, akkodhamanuggahāṭṭi akkodhanabhāvasamkhātena anuggahātena
samannāgato, dhammapaṇḍarachattako ti dasakuslakammaphathasam-
khātena paṇḍarachattena samannāgato, bāhusaccamapālambo⁹ ti atthasan- 25
nissitabhussutabhāvamayena apālambena¹⁰ samannāgato, ṭhitacittamupā-
dhiyo ti lokadhammehi avikampanabhāvena suṭṭhuṭhitakaggabhāvaccittasam-
khātena upādhiṇā uttarattharaṇena vā rājāsānena vā samannāgato, kālāññūtā-
cittasāro ti ayaṃ dānassa dānakālo¹¹ ayaṃ silassa rakhanakālo ti evaṃ
kālaññūtāsamkhātena kālaṃ jānitvā katena cittaena kusalacittasārena samannāgato, 30
i. v. h.: yathā mahārāja rathassa nāma ājīm ādim katvā sabbasambhārajātaṃ¹²
parisuddhaṃ saramayaṃ vā¹³ lechhitabbaṃ evaṃ hi so thiro¹⁴ addhānakkhamo
hoti evaṃ tava pi kāyaratho kālaṃ jānitvā katena cittaena parisuddhena dānā-
dikusalasārena samannāgato hotu¹⁵, vesārajjatidaṇḍako ti parisamajjhe
kathentassa pi visāradavācāsamkhātena¹⁵ tidaṇḍena samannāgato, nivāta- 35
vuttiyottako¹⁶ ti ovāde vattanabhāvasamkhātena¹⁷ mudunā dhurayottena

¹ Bā -to. ² Bā -tena. ³ Bā adds abbañcitabbo nābhito ti pi pāṭho. ⁴ Bā
-kūjano. ⁵ Bā samuṣṣito. ⁶ so C^{ks}; Bā silesito. ⁷ so C^{ks}; Bā silesena. ⁸
Bā -kūva-. ⁹ Bā -mupa-. ¹⁰ Bā upa-. ¹¹ Bā dinnakālo. ¹² Bā dabba-. ¹³
Bā -mayāna. ¹⁴ Bā ratho ¹⁵ Bā visāradabhāvasam-. ¹⁶ Bā -yottaṅgo. ¹⁷ Bā
paṭṭattana-

samannāgato, mudunā hi dhurayottena baddharatham sīndhavā sukham vabanti.
 evam tavāpi kāyaratho paṇḍitānaṃ ovādavattitāya ābaddho sukham yātū 'ti a..
 anatimānāyugo labhū 'ti anatimānasamākhātena labhukena yugena samannā-
 5 gato, alīnacittasanthāro ti yathā ratho nāma dantamayena ulārena santhā-
 rena sobhati evam tava kāyaratho pi¹ alīnaasamākuṭitacittasanthāro hotu,
 vaddhasevī rajohato² ti yathā ratho nāma viśamena rajuttāhanamaggena
 gaḅhanto rajokīṇo na sobhati samena virajena maggena gaḅhanto sobhati
 evam tava kāyaratho pi paññāvuddhisevitāya³ samatalaṃ ujumaggam paṭi-
 . pajjitvā hatarajo pi hotu. satī patodo dhīrasā 'ti dhīrasa tava tasmīn
 10 kāyarathe suppatitthitā satī patodo hotu, dhīti yogo⁴ ca rasmiyo ti ab-
 bhocchinnaviriyasamākhātā dhīti hitapaṭipattiyam yūñjanabbāvassamākhāto yogo ca
 tava tasmīn rathe suvatthitā thirā rasmiyo hontu, manodantaṃ pathan-
 veti⁵ samadantehi vāhihīti yathā nāma ratho viśamadantehi sīndhavehi
 uppatham bhajati⁶ samadantehi samasikkhitehi yutto ujupatham eva anveti
 15 evam mano pi dantaṃ nibbisevanam kummaggam pahāya ujumaggam gaḅhāti,
 tasmā sudantaṃ⁷ ācārasampauncittaṃ tava kāyarathassa sīndhavakkecam sād-
 dhetu, icchā lobho cā 'ti tattha appattesu vatthosū icchā pattesu lobho ti
 ayam icchā ca lobho ca kummaggo nāma kuṭilo anujumaggo apāyam eva neti
 dasakusalakammaphavasena pana aṭṭhaṅgikamaggavasena vā pavatto sīlasam-
 20 yamo ujumaggo nāma so te kāyarathassa maggo hotu, rūpe ti etesu manāpi-
 yesu rūpādisu kāmaguṇesu nimittaṃ gaḅetvā dhāvantassa tava kāyarathassa
 uppathapaṭipannassa rājarathassa sīndhave ākoṭetvā nivāraṇapatodalatthi viya
 paññā koṭinī hotu, eā hi tam uppathagamanato nivāretvā ujum sucaritamaggaṃ'
 āropessati, tattha attā vā ti tasmīn pana te kāyarathe añño sārathī nāma
 25 n' atthi tava attā va sārathī hotu, saccē etena yānena 'ti mahārāja yass
 etaṃ evarūpaṃ yānaṃ, saccē etena yānena samacariyā daḷhā dhīti
 yassa samacariyā ca dhīti ca daḷhā hoti thirā so etena yānena yasmā esa ratho
 sabbakāmeduho rāja yathāpatthite sabbe kāme deti tasmā na jātu nira-
 yam vaje ti ekaṃseu' etaṃ vārehi⁸, evarūpena yānena nīrayam na
 30 gaḅhati⁹.

„Iti kho mahārāja yaṃ maṃ avaca 'ācikkha me Nārada
 suddhimaggaṃ yathā ahaṃ no nīrayam pateyyan' ti ayan te
 so¹⁰ mayā anekapariyāyena akkhāto“ ti. Evam assa dhammaṃ
 35 desetvā micchādītthim hāretvā sile patitthāpetvā „ito paṭṭhāya
 pāpamitte pahāya kalyāṇamitte upasamākama, viccaṃ appa-
 matto hobhīti“ naṃ ovaditvā rājadhītu guṇe vaṇṇetvā rāja-

¹ Bā adds dānādīnā. ² Bā buddhisevi-. ³ Bā -buddhi-. ⁴ C* -gā. ⁵ Bā
 patham neti. ⁶ Bā yāti. ⁷ Bā sundaraṃ. ⁸ Bā dhāretī. ⁹ Bā gaḅhasīti.
¹⁰ Bā omits so.

parisāya ca rājorodhānañ ca ovādam datvā mahantenānubhā-
vena tesam passantānañ ñeva Brahmalokeyaṃ gato.

S. i. d. ā. „na bhikkhave idān' eva pubbe pi mayā diṭṭhijālam
bhinditvā Uruvelakassapo damito yevā“ 'ti vatvā jātakam samodhā-
nento osāne imā gāthā abhāsi:

191. Alāto Devadatto 'si, Sunāmo āsi Bhaddaji,

Vijayo Sāriputto 'si, Mogallāno 'si Bijako. 1137.

192. Sunakkhatto Licchaviputto Guḥo āsi acelako,
Anando ca Rujā āsi yā rājānañ pasādayi. 1138.

193. Uruvelakassapo rājā pāpaditṭhi tadā ahu,

Mahābrahmā Bodhisatto, evaṃ dhāretha jātakan ti. 1139.

Mahānāradakassapajātakaṃ¹.

8. Vidhurapaṇḍitajātaka.

Paṇḍū kisiyāsi dubbalā ti. Idam S. J. v. paññāpāramiṃ
ā. k. Ekadivasam hi bhikkhū dh. k. s.: „āvuso S. mahāpaṇḍo 15
puthupaṇḍo² hāsup. javanap. tikkhap. nibbedhikap. paravādappamad-
dano attano paññānubhāvena khattiyapaṇḍitādīhi abhisamkhaṭe sukhu-
mapaṇḍe³ bhinditvā nibbisevane katvā saraṇesu c' eva silesu ca pa-
tiṭṭhāpetvā amatagāmaggaṃ paṭipādeti“⁴. S. āgantvā „k. n. bh.
e. k. s.“ ti p. „i. n.“ ti v. „anacchariyam bhi. yam T. paramā- 20
bhisambodhippatto parappavāde bhinditvā khattiyādayo vineyya⁵, pu-
rimabhavasmim hi bodhiñāṇam pariyesanto pi T. paññāvā parappa-
vādamaṭṭhāno⁶ yeva, tathā hi aham Vidhurakumārakāle saṭṭhiyojanub-
bedhe Kālāpabbatamuddhani⁷ Puṇṇakam nāma yakkham⁸ senāpatim
nānabalena⁹ eva dametvā nibbisevanam katvā attano jīvitadānam dā- 25
pesin“ ti vatvā a. ā.:

A. Kururaṭṭhe Indapattanagare Dhanāñjayakorabbo r. kā-
resi⁹. Vidhurapaṇḍito⁹ nāma amacco tassa atthadhammā-
nusāsako ahoṣi, so madhurakatho mahādharmakathiko sakāla-
Jumbudīpe rājāno hatthikantaviñāsarena¹⁰ paluddhahatthino¹¹ 30

¹ B^d nāradajātakaṃ niṭṭham. 8. Vi. = Vidhuro. Sa. = Sakko. N. = nāgo.
Pu. = Puṇṇako. ² B^d adds gambhīrap-. ³ C^{ks} -paṇḍe. ⁴ B^d dameyya. ⁵
B^d -maddano. ⁶ B^d kālāgiripabbata-. ⁷ C^s B^d yakkha. ⁸ C^{ks} kārento. ⁹ as
often written vidhūra in the MSS, cfr. IV $\frac{261}{10}$. ¹⁰ C^{ks} -re. ¹¹ C^{ks} -ddho hatthi.

viya attano madhuradhammedasanāya palobhetvā tesam saka-
 sakarajjāni¹ gantuṃ adadamāno Buddhāṃbhāya mahājanassa
 dh. desento mahantena yasena tasmim nagare paṭivasi. Bā-
 rāṇasiyam pi kho gihi sahāyakā cattāro brāhmaṇamahāsālā
 5 kāmesu ādīnavam disvā Himavantaṃ pavisitvā isipabbajjam
 pabbajitvā abhiññā ca samāpattiyo ca nibbātetvā vanamūla-
 phalāhārā tath' eva ciram vasitvā loṇambilasevanatthāya² cāri-
 kam caramānā Aṅgaratṭhe Kālacampānagaraṃ bhikkhāya pa-
 visimsu, tatha cattāro sahāyakā kuṭimbikā tesam iriyapathe
 10 pasiditvā vanditvā bhikkhābhājanam gahetvā ekekaṃ attano
 attano nivesane paṭītenāhārena parivisitvā paṭiññam gahetvā
 uyyāne yeva³ vāsesum, cattāro tāpasā catunnam pi kuṭimbi-
 kānam gehe bhūñjitvā divāvihāratthāya eko Tāvatisabhava-
 nam gacchati eko Nāgabavanaṃ eko Supaṇṇabhavanaṃ eko
 15 Koravyassa rañño Migāciruyyānam⁴, tesu yo Devalokam gantvā
 divāvihāram karoti so Sakkassa yasaṃ oloketvā attano upaṭ-
 ṭhākassa tam eva vaṇṇeti, yo Nāgabh. gantvā divāvihāram k.
 so nāgarājassa⁵ sampattim oloketvā attano up. tam eva v., yo
 Supaṇṇabh. gantvā di. karoti so supaṇṇarājassa vibhūtim o.
 20 attano up. tam eva v., yo Koravyassa uyyāne divāvihāram k.
 so Dhanañjaya-rañño sirisobhaggaṃ o. a. u. tam eva v., te
 cattāro pi janā tam devaṭṭhānam patthetvā dānādini puññāni
 katvā āyupariyosāne eko Sakko hutvā nibbatti eko saputta-
 dāro Nāgabhavane nibbatti eko simbalidahavimāne⁶ supaṇṇa-
 25 rājā hutvā nibbatti eko Dhanañjaya-rañño aggamahesiyā kuc-
 chimhi nibbatti, te pi tāpasā Brahmaloke nibbattimsu. Kora-
 vyakunāro vuddhim anvāya pitu accayena rajje paṭiṭṭhahitvā
 dhammena r. kāresi, jūtavittako⁶ pana ahoṣi, so Vidhura-
 paṇḍitassa ovāde ṭhatvā dānam deti silam rakkhati uposatham
 30 upavasati, so ekadivasam samādinnuposatho „vivekam anu-

¹ C^{ks} sakalarajjāni. ² C^{ks} eva. ³ B^d migājīnam nāma uyyānam. ⁴ C^{ks} -rañ-
 ṇāse. ⁵ B^d omits dāna. ⁶ C^k dūtacittako, C^s dūtacittuko corr. to -vittako.

brūhissāmīti“ uyyānaṃ gantvā manuṇṇatṭhāne nisīditvā sa-
 maṇadhammaṃ akāsi, Sa- pi samādinuuposatho „Devaloke
 palibodho hotīti“ manussaloke tath' eva' uyyānaṃ gantvā
 manuṇṇatṭhāne nisīditvā samaṇadhammaṃ akāsi, Varuṇo nā-
 garājāpi samādinuuposatho „Nāgabhave palibodho“ ti tath' 5
 eva gantvā ekasmiṃ manuṇṇatṭhāne ni. s. akāsi, Supaṇṇarājāpi
 samādinuuposatho „Supaṇṇabhavane palibodho“ ti tath' eva
 gantvā ekasmiṃ m. nisīditvā s. akāsi. Te cattāro pi sāyaṇ-
 hasamaye sakatṭhānehi nikkhamitvā maṅgalapokkharapīṭṭhe
 samāgatā aññamaññaṃ oloketvā pubbasinehavasena samaggā 10
 sammodamānā hutvā aññamaññaṃ mettīm paccupaṭṭhāpetvā
 madhurapaṭisaṇṭhāraṃ katvā nisīdiṃsu¹, Sakko maṅgalasilā-
 paṭṭe nisīdi, itare attano yuttam okāsaṃ² ṇatvā nisīdiṃsu.
 Atha ne Sa- ā.: „mayam cattāro pi rājāno va, amhesu pana
 kassa silam mahantan“ ti. Atha nam Varuṇo nāgarājā ā.: 15
 „tumbhākaṃ tippam janānaṃ silato mayham silam mahantan“
 ti, „kim ettha kāraṇaṃ“ ti: „ayam tāva Supaṇṇarājā ambhākaṃ
 jātānam pi³ ajātānam pi paccāmitto, aham evarūpaṃ ambhākaṃ
 jīvitakkhaya kāraṃ paccāmittam disvāpi kodham na karomi,
 iminā kāraṇena mama silam mahantan“ ti vatvā 20

1. Yo kopaneyye na karoti kopam (IV p. 14)

na kujjhati sappuriso kadāci

kuddhō pi so⁴ nāvīkaroti kopam

taṃ ve naram samaṇam āhu loke ti

imam Dasanipāte Catuposathajātakassa paṭhamam g. ā. 25

Ta. yo ti khattiyādīsu yo koci, ko pa- ti kujjhitabbayuttake puggale Khanti-
 vādāpaso viya kopam na karoti, kadācīti yo ca kismīci kāle na kujjhat
 eva, kuddhopīti sace pi pana so sappuriso kujjhati, atha kuddho pi taṃ
 kopam nāvīkaroti Cūlabodhitāpaso viya, taṃ ve naram ti mahārāja taṃ
 purisaṃ samītapāpatāya loke paṇḍitā samaṇan ti kathenti. 30

¹ Ck tadeva, Bd tameva. ² Cks omit ni. ³ Bd yuttāsaṇam. ⁴ Cks omit pi.

⁵ read: yo?

„Ime pana guṇā mayi santi, tasmā mam' eva' sīlam mahantan“ ti. Taṃ sutvā Supaṇṇarājā „ayaṃ nāgo mama aggabakkho, yasmā paṇāhaṃ evarūpaṃ aggabakkhaṃ disvāpi khudaṃ adhiṅasetvā āhārahetu pāpaṃ na karomi tasmā mama
5 sīlam mahantan“ ti vatvā

1. Ūnūdarō yo' saḥate jighacchaṃ
danto tapassī mitapānabhojano
āhārahetu na karoti pāpaṃ
taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ g.ā.

10 Ta. danto ti indriyadamanena samannāgato. tapassīti tapanisītakō. āhārahetū 'ti atīghacchito pi yo lāmakāṃ kammaṃ na karoti dhamma-
senāpatī Sāriputtathero viya, ahaṃ pana ajja āhārahetu pāpakammaṃ na karomi,
tasmā mama sīlam mahantan ti.

Tato Sa- devarājā „ahaṃ nānappakāraṃ sukhapadaṭṭhā-
15 naṃ devalokasampattiṃ pahāya sīlam rakkhatthāya manussa-
lokaṃ āgato, tasmā mama sīlam mahantan“ ti vatvā

2. Khīḍḍaṃ ratim vippajahetva sabbaṃ
na cālikaṃ bhāsati kiñci' loke
vibhūsanatṭhānā virato methunasmā⁴

20 taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ g.ā.

Ta. khīḍḍan ti kāyikacetasikaṃ⁵ kīḷaṃ, ratin ti dibbakāmaguṇaratim,
kiñcīti appamattakam pi, vibhūsanatṭhānā ti maṃsavibhūsa chavivibhūsa
ti dve vibhūsa, tattha ajjhocharaṇiyāhāro maṃsavibhūsa nāma mālāgandhādīni
chavivibhūsa nāma, yena akūsalacittena sā⁶ kariyati⁷ taṃ tassa⁸ ṭhānaṃ, tato
25 paṭivirato, methunasmā ti methunasevanato ca yo paṭivirato, taṃ ve
naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti, ahaṃ ajja devaccharā pahāya idhāgantvā samaṇa-
dhammaṃ karomi, tasmā mama sīlam mahantan ti.

Evam Sa- pi attano sīlam eva vaṇṇesi. Taṃ sutvā
Dhanañjayarājā „ahaṃ ajja mahantaṃ pariggahaṃ soḷasa-
30 saḥassanāṭakithiparipuṇṇaṃ antepuraṃ cajitvā uyyāne samaṇa-
dhammaṃ karomi, tasmā mama sīlam mahantan“ ti vatvā

¹ C^{ks} add guṇaṃ; ² B^d anudaro yo, C^k unūdareso, C^s anūdaresa. ³ C^{ks} ka-. ⁴ so all three MSS.; read: vibhūsanā vi - - ? ⁵ C^{ks} kāyikavācasikaṃ. ⁶ C^{ks} yā, B^d taṃ. ⁷ C^k karirati, C^s kayirati, B^d dhārayati. ⁸ C^{ks} tassa.

4. Pariggahaṃ lobhadhammañ ca sabbam
 ye ve pariññāya pariccajanti
 dantaṃ t̥hitattaṃ amamaṃ nirāsaṃ
 taṃ ve naraṃ samaṇaṃ āhu loke ti imaṃ g. ā.

Ta. pariggahan ti nānappakāraṇaṃ vatthukāmaṃ, lobhadhammaṃ ti 5
 tasmim̄ uppaṇṇatapaṇaṃ, pariññāyā 'ti nānappariññā tīraṇappariññā pahāna-
 pariññā ti imāhi tīhi pariññāhi parijānitvā, tattha khandhādīnaṃ sabhāvajāna-
 naṃ nānappariññā, tesu sguṇaṃ upadhāretvā tīraṇaṃ tīraṇappariññā, tesu dosaṃ
 disvā chandarāgassa apakaḍḍhanaṃ pahānappariññā, ye imāhi tīhi pariññāhi
 parijānitvā vatthukāmakilesakāme pariccajanti chaḍḍetvā gacchanti, dantaṃ ti 10
 nibbisevanaṃ, t̥hitattaṃ ti micchāvittakkābhāvena¹ t̥hitasabhāvaṃ, amamaṃ
 ti mamaṇṇatapaṇaṃ, nirāsaṃ ti puttadārādisu nirāsaṃ², taṃ ve ti eva-
 rūpaṃ puggalaṃ samaṇo³ ti vadanti.

Iti te sabbe pi attano sīlam eva mahantaṃ ti vaṇṇetvā
 Sakkādayo⁴ Dhanañjayaṃ pucchimsu: „mahārāja atthi pana 15
 koci tumhākaṃ santike paṇḍito yo no imaṃ kaṃkhaṃ vino-
 deyyā⁵“ 'ti, „āma mahārājāno mama atthadhammānusāsako asa-
 madhuro Vidhuraṇḍito nāma atthi, so no kaṃkhaṃ vino-
 dessati, tassa santikaṃ gacchāmā⁶“ 'ti, „sādhū⁷“ 'ti sampa-
 ticchimsu. Atha sabbe pi uyyānā nikkhamitvā dhammasabhaṃ 20
 gantvā alaṃkārapetvā Bodhisattaṃ pallaṃkamajjhe nisīdāpetvā
 paṭisanthāraṃ katvā ekamantaṃ nisinnā „paṇḍita, amhākaṃ
 kaṃkhā uppānā, taṃ no vinodehīti“ vatvā

5. Pucchāma kattāraṃ⁸ anomapaññaṃ,
 gāthāsu⁹ no viggaho atthi jāto, 25
 chinda¹⁰ ajja kaṃkhaṃ vicikicchitāni,
 tay¹¹ ajja kaṃkhaṃ vitaremu sabbe ti imaṃ g. āhaṃsu¹².

Ta. kattāraṃ⁸ ti kattabbayuttakānaṃ kāraṇaṃ¹⁰, atthi jāto ti eko
 sīlaviggaho sīlavivādo uppanno atthi, chinda¹⁰ ajja¹¹ 'ti amhākaṃ taṃ kaṃkhaṃ
 tāni ca vicikicchitāni vajjrena Sineruṃ paharanto viya ajja chinda,¹² vitaremu 30
 'ti vitareyyāma nitthareyyāma.

¹ Cks -kkabhā-. ² Cks -dīhi nirāsaṃ, Bd⁸ -dārādisu nicchandarāgaṃ. ³ Bd
 -nan. ⁴ Cks omīti sak-. ⁵ Cks vineyyā. ⁶ Bd -ra. ⁷ Bd kathāsu. ⁸ Cks āha.
⁹ Bd -rā. ¹⁰ Bd -yuttakaṃ kāraṇe.

Paṇḍito tesam katham sutvā „mahārājāno¹ tumbhākam
sīlam nissāya uppannavivādagāthānam² katham sukathitaduk-
kathitam jānissāmīti“ vatvā

- 5 e. Ye paṇḍitā atthadassā bhavanti
bhāsanti te yoniso tattha kāle,
kathan nu gāthānam³ abhāsītānam
attham nayeyyūm kusalā janindā ti i. g. ā.

Ta. atthadassā ti atthadassanasamathā, tattha kāle ti tasmīn vig-
gaha ārocite yuttapayuttakāle paṇḍitā tam attham ācikkhantā yoniso bhāsanti,
10 attham nayeyyūm kusalā ti kusalā chekāpi samānā abhāsītānam gāthānam³
kathan nu attham nāpema nayeyyūm, janindā ti rājāno ālapati, tasmā idam
tāva me vadetha.

- 15 v. Katham have bhāsati Nāgarājā,
katham pana Garuḷo venateyyo,
Gandhabbarājā pana kiṃ vadeti⁴,
katham Kurūnam⁵ pana⁶ rājasetṭho ti.

Ta. Gandhabbarājā ti Sakkaṃ sandhāyāha.

Ath' assa te imam gātham āhaṃsu:

- 20 a. Khantiṃ have bhāsati Nāgarājā
appāhāram Garuḷo venateyyo
Gandhabbarājā rativippahānam
ākiñcanam Kurūnam⁶ rājasetṭho ti.

T. a.: paṇḍita nāgarājā tāva⁷ kopaneyye pi puggale akuppasamkhātān⁸
adhivāsana-khantiṃ vaṇṇeti Garuḷo appāhāratāsamkhātān āhārahetu pāpassa
25 akaraṇam Sa- pañcakāmaguṇaratīnam pahānam Kururājā nippalibodhabhāvān⁹
vaṇṇetīti.

Tesam katham sutvā Mahāsatto imam gātham āha:

- 30 a. Sabbāni etāni subhāsītāni,
na h' ettha dubbhāsitam atthi kiñci,
yasmiṃ ca etāni patiṭṭhitāni

¹ C^{ks} -rāja. ² C^{ks} -gāthā, B^d -dakatham. ³ B^d kathānam. ⁴ B^d -si. ⁵
C^k B^d pana kurūnam, C^e pana kurūnam. ⁶ C^{ks} kurū-. ⁷ C^k tāñca, C^e taca.
⁸ B^d akodhasam-. ⁹ C^k nippha-.

arā va nabhyā¹ susamohitāni
 catubbi dhammehi samaṇḡgibhūtaṁ
 taṁ ve naraṁ samaṇaṁ āhu loke ti.

Ta. etānīti etāni cattāri pi guṇajātāni yasmiṁ puggale sakaṭaṇābhīyaṁ
 sutṭhusamohitā² arā viya patīṭṭhitāni catūbi p' etehi dhammehi samannāgataṁ 5
 puggalaṁ paṇḍitā samaṇaṁ āhu loke.

Evam M. catunnam pi silaṁ³ ekasamam eva akāsi. Taṁ
 sutvā cattāro pi janā⁴ tassa tuṭṭhā thutiṁ karontā imaṁ
 gātham āhamsu:

10. Tvaṁ⁵ nu seṭṭho tvam anuttaro si, 10
 tvaṁ dhammagū dhammavidū sumedho,
 paṇḡāya paṇhaṁ samadhiggahetvā
 acchechchi⁶ dhiro vicikicchitāni,
 acchechchi⁶ kaṁkhaṁ vicikicchitāni
 cundo yathā nāgadantaṁ kharenā 'ti. 15

Ta. tvamanuttarosīti⁷ tvaṁ⁸ anuttaro asi⁹, n' atthi tayā uttaritaro
 nāma, dh - gū ti dhammassa gopako c' eva dhammaṇḡū ca, dh - viḍū ti pākaṭa-
 dhammo, sumedho ti sundarapaṇḡo, paṇḡāyā 'ti attano paṇḡāya ambhākaṁ
 paṇhaṁ sutṭhu adbigaṇhitvā idam ettha kāraṇaṁ ti yathābhūtaṁ ḡatvā, ac-
 chechchitī tvaṁ dhiro ambhākaṁ vicikicchitāni chīndī, evaṁ chīndanto ca chīnd' 10
 aḷja kaṁkhaṁ vicikicchitānīti imaṁ ambhākaṁ yācanaṁ sampādentō acchechhi
 kaṁkhaṁ vicikicchitāni, cundo - - kharenā 'ti yathā dantakāro kakacena
 hatthidantaṁ chīndeyya evaṁ chīndīti a.

Evam te cattāro pi janā tassa paṇhavyākaraṇena tuṭṭha-
 mānasā ahesuṁ. Atha naṁ Sa- dibbadukūlena pūjeti Garuḷo 25
 suvaṇṇamālāya Varuṇo n-rājā maṇinā Dhanaṇḡjaya-rājā gavasa-
 hassādīhīti, ten' evam āha:

11. Gavaṁ sahassaṁ usabhaṁ ca nāgaṁ
 ājaṇḡyayutte ca rathe dasā ime
 paṇhassa veyyākaraṇena tuṭṭho 30
 dadāmi te gāmavarāni soḷasā 'ti

¹ C^{ks} arā - -, B^d arā va nabhyāṁ. ² C^{ks} -tāni. ³ C^{ks} silānaṁ. ⁴ B^d rājāno. ⁵
 C^{ks} tvaṁ. ⁶ C^{ks} accheḷḷi, B^d acchijḷi. ⁷ C^{ks} tvannu-. ⁸ C^{ks} tvaṁ. ⁹ C^{ks} si.

Sakkādayo M-am pūjetvā sakaṭṭhānam eva gamimsu. Caturposathakhaṇḍam niṭṭhitam¹.

Tesu nāgarājassa bhariyā Vimalā devī nāma, sā tassa gīvāya pilandhanamanim apassanti pucchi: „deva kham pana te maniti“, „bhadde Candabrāhmaṇaputtassa² Vi-panḍitassa dhammakatham sutvā pasannacitto aham tena maṇinā tam pūjesim, na kevalam aham eva Sa- pi tam dibbadukūlena pūjesi Supaṇṇarājā suvaṇṇamālāya Dh-rājā gavasaḥassādihiti“, „dhammakathiko so devā“³ ti, „bhadde kim vadesi Jambudipatale Buddhuppādo viya vattati, sakala-Jambudīpe ekasatarājāno tassa madhurakathāya bajjhivā hatthikantaviṇāsarena⁴ paluddhā mattavāraṇā viya attano rajjāni na gacchanti, evarūpo so madhuradhammakathiko“⁵ ti, sā Vi-panḍitassa guṇakatham sutvā tassa dhammakatham sotukāmā hutvā cintesi: „sac⁶ āham vakkhāmi ‘deva, aham tassa dh-katham sotukāmā, idh’ eva tam ānehiti’ na me tam ānessati, yan nūnāham tassa ‘me hadaye dohaḷo uppanno’ ti gilānālayam kareyyan“⁷ ti, sā tathā katvā paricārikānam saññam datvā nipajji, nāgarājā upaṭṭhānavelāya nam apassanto „kham Vimalā“⁸ ti paricārikāyo pucchivā „gilānā devā“⁹ ti vutte tassā santikam gantvā sayanapasse nisīditvā sarīram omaddanto paṭhamam g. ā.:

1. Paṇḍu kisiyāsi dubbalā,
vaṇṇarūpam⁴ na tav’ edisam⁵ pure,
Vimale akkhāhi pucchitā:

25 kīdisi tuyham sarīravedanā ti. 1140.

Ta. paṇḍu¹ ti paṇḍupalāsavaṇṇā, kisiyā ti kisā, dubbalā ti apatthāmā, vaṇṇarūpam⁴ na tavedisam⁵ pure ti tava vaṇṇasamkhātam rūpam pure edisam na hoti niddosam anavajjam tam idāni parivattitvā amanuṇṇasabhāvam jātam, Vimale ti tam ālapati.

30 Ath’ assa sā ācikkhanti dutiyam gātham āha:

¹ Cks omī catu -- niṭṭhitam. Cfr. IV p. 14. ² Cks candra-. ³ Cks -re. ⁴ Bds -pe. ⁵ Cks -sī, Bds -si. ⁶ Ck -sa, Cs Bds -si.

1. Dhammo manujesu mātinaṃ
dohaḷo nāma janinda vuccati,
dhammāhaṭaṃ nāgakuñjara
Vidhurassa haday' ābhipatthaye ti. 1141.

Ta. dhammo ti sabhāvo, mātinaṃ ti itthinaṃ, janinda 'ti nāgaja- 5
nassa inda, dhammāhaṭaṃ -- haday' ābhipatthaye ti ā., nāgaseṭṭha¹
ahaṃ dhammena semena asāhasiyakammaṃ ahaṭaṃ V-assa hadayaṃ abhi-
patthayāmi, taṃ me labhamānāya jivitaṃ atthi alabhamānāya idh' eva maraṇaṃ
ti tassa pañhaṃ sandhāy' evaṃ āha.

- Taṃ sutvā nāgarājā tatiyaṃ gātham āha: 10
2. Candaṃ kho tvaṃ dohaḷāyasi²
Suriyaṃ vā athavāpi Mālutaṃ
dullabhe³ hi Vidhūrassa dassane³
ko Vidhūrāṃ idha-m-ānayaissatīti. 1142.

Ta. dullabhe³ hi -- ne ti asamadhurassa Vidhurassa dassanaṃ eva 15
dullabhaṃ, tassa hi sakala-Jambudīpe rājāno dhammikarakkhāvarapaṇḍitaṃ⁴
paccupatthapetvā vicaranti passitum pi na koci labhati, idha ko ānayaissa-
tīti vadati.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „alabhamānāya me idh' eva ma-
raṇaṃ“ ti parivattetvā piṭṭhiraṃ dassetvā sātakakappaṇena mukhaṃ 20
pidahitvā nipajji, n-rājā attano sirigabbhaṃ gantvā sayanaṇapitthe
nisinno „Vimalā Vidhurassa hadayamaṃsaṃ āharāpetīti“ saññī⁵
huvā „paṇḍitassa hadayaṃ alabhantiyā Vimalāya jivitaṃ n'
atthi, kathaṃ nu kho tassa hadayamaṃsaṃ labhissāmiti“ cin-
tesī, ath' assa dhītā Irandatī nāma nāgakaññā sabbālaṃkāra- 25
patimaṇḍitā mahantena sirivilāsena upatthānaṃ āgatā pitaraṃ
vanditvā ekamantaṃ ṭhitā, sā tassa indriyavikāraṃ divvā
„tāta ativiya domanassapatto si, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti puc-
chantī gātham āha:

4. Kin nu tāta tvaṃ pajjhāyasi⁶, 30
padumaṃ hatthagataṃ va te mukhaṃ,

¹ C² -am. ² C² -jāsasi, C² jāsī. ³ so C²; B^d -am. ⁴ B^d -tāṃ, B^d
dhammikaṃ-. ⁵ B^d viññāṇī. ⁶ C² kin nu tvaṃ pajjhāyasi, C² -pajjhāyasi.

kiṃ dummanarūpo si¹ issara,
mā tvaṃ soci amittatāpanā 'ti. 1143.

Ta. pajjhāyasīti² pajjhāyasi cintesi, hatthagatan ti hatthena pari-
madditapadumaṃ viya te mukhaṃ jātaṃ, issarā 'ti pañcayojanasatikassa Mañ-
5 jerikanāgabhavanassa sāmī.

Dhītu vacanaṃ sutvā nāgarājā tam atthaṃ ārocento āha:

s. Mātā hi tava³ Irandati
Vidhurassa hadayaṃ vaniyati⁴,
dullabhe⁵ hi Vidhurassa dassane⁶
10 ko⁶ Vidhūraṃ idha-m-ānayissati. 1144.

Ta. vaniyatīti⁷ pattheti.

Atha naṃ „amma, mama santike Vi-raṃ ānetuṃ samattho
n' atthi, tvaṃ mātu jīvitaṃ dehi, Vi-aṃ ānetuṃ samattham
bhattāraṃ pariyesāhīti“ uyyojento upaddhagātham ā.:

15 e⁸. Bhattu pariyesanaṃ cara
yo Vidhūraṃ idha-m-ānayissatīti. 1145^a.

Ta. carā 'ti vicara.

Iti so kilesāratibhāvena⁹ dhītu ananucchavikam pi ka-
thaṃ kathesi.

20 e^b. Pituno ca sā sutvāna⁹ vākyaṃ
rattim¹⁰ nikkhamma avassutim carīti¹¹. 1145^b.

Ta. avassutinti¹² bhī. sā nāgamānavikā pītu vacanaṃ sutvā pītaraṃ
assāsetvā mātu santikaṃ gantvā tam pi assāsetvā attano sīrigabbhaṃ gantvā
sabbāleṃkārehi attānaṃ alaṃkaritvā ekaṃ kusumbharattavattham¹³ nivāsetvā
25 ekaṃ ekaṃsaṃ katvā tam eva rattim udakaṃ dvidhā katvā nāgabhavanato nīk-
khamitvā Hīmavantapadese samuddatīre thitaṃ saṅghīyojanubbedhaṃ ekaghanam
Kālapabbataṃ nāma añjanagirim gantvā avassutim¹⁴ carī kilesāvassutim¹⁵ bhattu
pariyessanaṃ caratīti a.

¹ so O^{ks}; B^d kiṃ nu tvaṃ dummano si. ² C^{ks} pajjhāyāsīti. ³ read tavā.
⁴ C^k vatīyati, C^s vaniyati? B^{ds} dhanīyati. ⁵ C^{ks} -am. ⁶ C^{ks} koci. ⁷ C^{ks}
canī, B^d dhanī-. ⁸ so C^{ks}; B^d -sābhiratabhāvena. ⁹ C^{ks} sutvā. ¹⁰ B^d -i.
¹¹ C^s avassutī carī, C^k avassūti carīti, B^d avasuti carīti. ¹² C^k avassūtinti, C^s
avassukinti, B^d avassutīti. ¹³ C^k kumbharattim, C^s kusumbharattam, both omitting
vattham. ¹⁴ B^d avassutī, C^k avassatim, C^s avassunī? ¹⁵ B^d -vassutī, C^{ks} -ssūti-

Carantī ca¹ yāni Himavante vaṇṇagandharasasampannāni
pupphāni tāni āharitvā sakalapabbataṃ maṇim agghiyam viya
alamkaritvā uparitale pupphasantharam katvā manoramena-
kārena naccitvā madhuraṃ gītaṃ gāyanti sattamaṃ g. ā.:

7. Ke² gandhabbe³ ca rakkhase⁴ 5
nāge⁵ kiṃpurise⁶ ca mānuse⁷
ke⁸ paṇḍite⁹ sabbakāmade¹⁰
dīgharattaṃ bhattā¹¹ bhavissatīti. 1146.

Ta. ke - - se ti ko gandhabbo vā rakkhaso vā, ke paṇḍite - - de ti ko
etesu gandhabbādīsu paṇḍito sabbakāmaṃ dātum samattho so⁴ Vi-assa hadaya- 10
maṃsadohaṇḍinīyā mama mātu manorathaṃ matthakaṃ pāpetvā mayhaṃ dīgha-
rattaṃ bhattā bhavissati.

Tasmiṃ khaṇe Vessavaṇamahārājassa bhāgineyyo Puṇ-
ṇako nāma Yakkhasenāpati tigāvutappamāṇaṃ manomayaṃ
sindhavaṃ abhiruyha Kālapabbatamatthakena manosilātale 15
yakkhasamāgamaṃ gacchanto taṃ tassā gītasaddaṃ assosi,
anantare attabhāve anubhūtapubbāya itthiyā gītasaddo⁴ chavi-
ādīni chinditvā atṭhim⁵ āhacca atṭhāsi, so paṭibaddhacitto hutvā
nivattitvā sindhavapitṭhe nisinno va „bhadde, ahaṃ mama pañ-
ṇāya dhammena samena Vi-assa hadayaṃ ānetum samattho, 20
mā cintayīti“ taṃ assāsento atṭhamaṃ g. ā.:

8. Assāsa hessāmi te pati,
bhattā te [hessāmi] anindilocane,
pañṇā hi mama⁷ tathāvidhā,
assāsa hessasi bhariyā⁸ maman ti. 1147. 25

Ta. anindilocane ti aninditabbalocane, tathāvidhā ti Vi-assa hadaya-
maṃsaṃ āharasamatthā.

9. Atha naṃ avacāsi⁹ Irandatī
pubbapathānugatena cetasā:

¹ Bds omit avassutī - - carantī ca. ² so all three MSS. ³ Bd adds me. ⁴ so
all three MSS. ⁵ Bd adds tassa. ⁶ Bd athimiṇcaṃ. ⁷ read mamā. ⁸ read
bhariyā? ⁹ read -s'.

ehi gacchāma pitu' mam' antike,
eso² ca te etam atthaṃ pavakkhatīti. 1148.

Ehi gacchāma 'ti bhī. so Yakkhasenāpati evaṃ vatvā imaṃ assapiṭṭhīm
āropetvā nessesāmiti pabbatamatthake³ otarivā tassā gahaṃpatthaṃ hatthaṃ pasā-
5 resi, sā attano hatthaṃ gaṇhitum adatvā tena pasāritahatthaṃ sayam gahetvā
pubbapathānugatena anantare attabhāve bhūtapubbasāmike tasmīm pubba-
pathen' eva anugatena cetasā: sīmi nāhaṃ anāthā, mayhaṃ pitā Varuṇo
n-rājā, mātā Vimalā devī, ehi mama pitu santikaṃ gacchāma, eso ca te yathā
smhākaṃ maṅgaḷakiriyaṃ bhavitabbaṃ evaṃ tam atthaṃ pavakkhatīti avacāsī.

10 10. Alambkatā suvasanā mālinī candanussadā
yakkhaṃ hatthe gahetvāna pitu santikaṃ⁴ upāgamīti. 1149.

Ta. pitu -- miti pitu santikaṃ upāgamī.

Puṇṇako pi kho yakkho paṭihāretvā nāgarājassa santikaṃ
gantvā Irandatim vārento āha:

15 11. Nāgavara vaco suṇohi me:
patirūpaṃ paṭipajja sumkiyaṃ,
patthemī⁵ ahaṃ Irandatim,
tāya samaṅgikarohi me tuvaṃ. 1150.

12. Sataṃ hatthī sataṃ assā sataṃ assatarī rathā
20 sataṃ vaḷabhiyo puṇṇā nānāratanaṃ kevalā —
te nāga paṭipajjassu, dhītaraṃ dehi⁶ Irandatim ti. 1151.

Ta. sumkiyaṃ ti attano kulapadesānurūpaṃ dhītu sumkaṃ dhanam
paṭipajja gaṇha, sa maṅgikarohīti mamā tāya saddhīm samaṅgibhūtaṃ karohi,
vaḷabhiyo ti bhaṇḍasakattīyo, nānāratanaṃ kevalā ti nānāratanaṃ
25 sakalaparipuṇṇā.

Atha nam nāgarājā āha:

16. Yāva āmantaye nātī mitte ca suhadam janam,
anāmanta kataṃ kammaṃ tam pacchā-m-anutappatīti. 1152.

Ta. yāva -- ti bho Yakkhasenāpati ahaṃ tuyhaṃ dhītaraṃ demī nona
30 demī, thokaṃ pana āgamehī, yāva-nātīti nātāke pi⁷ tāva jānāpemi, tam
pacchā -- ti itthīyo hi gataṭṭhāne abhīramanti pi, anabhīratikāle nūtakādayo

¹ read pitū. ² read so. ³ B^d -kā. ⁴ read santik'. ⁵ C^s patthe. ⁶ read
deh'. ⁷ C^{ks} hi.

amhehi saddhīm anāmantetvā katakammaṃ nāma evarūpaṃ hotīti ūsukkaṃ
na karontī, evaṃ taṃ kammaṃ pacchā anutāpaṃ āvahatīti.

14. Tato so Varuṇo nāgo pavisitvā nivesanaṃ
bhariyaṃ āmantayitvāna idaṃ vacanaṃ abravi: 1153.
15. Ayaṃ so Puṇṇako yakkho yācatī maṃ Irandatī, 5
bahunā vittalābhena tassa dema piyaṃ mamaṃ ti. 1154.

Pavisitvā ti [Puṇṇakaṃ tath' eva ṭhapetvā sayāṃ uṭṭhāya yatth' assa
bhariyā nīpannā taṃ nivesanaṃ pavisitvā, piyaṃ mamaṃ ti mama piyadhī-
taraṃ tassa bahunā vittalābhena demā 'ti pucchati.

Vimalā āha: 10

16. Na dhanena na vittena labbhā amhaṃ Irandatī,
sace hi kho¹ hadayaṃ paṇḍitassa
dhammena laddhā idha-m-āhareyya²
etena vittena kumāri labbhā,
n' aññaṃ dhanāṃ uttari patthayāmā³ 'ti. 1155. 15

Ta. amhaṃ Irandhatīti amhākaṃ dhitā I., etena vittena 'ti etena
tuṭṭhikāraṇena.

17. Tato so Varuṇo nāgo nikkhamitvā nivesanā
Puṇṇak' āmantayitvāna idaṃ vacanaṃ abravi: 1156.
18. Na dhanena na vittena labbhā amhaṃ Irandatī, 20
sace tuvaṃ hadayaṃ paṇḍitassa
dhammena laddhā idha-m-āhāresi
etena vittena kumāri labbhā,
n' aññaṃ dhanāṃ uttari patthayāmā⁴ 'ti. 1157.

Puṇṇakāmantayitvānā 'ti Puṇṇakaṃ āmantayitvā. 25

Puṇṇako āha:

19. Yaṃ paṇḍito ty-eke⁵ vadanti⁶ loke
tam eva bālo ti punāhu aññe,
akkhāhi me, vippavadanti ettha,
kaṃ paṇḍitaṃ nāga tuvaṃ vadesīti. 1158. 30

¹ Cks vo, Bā sace ca kho. ² Bā -yyaṃ. ³ Cks teke. ⁴ Cks bhavanti.

Yaṃ paṇḍito ti so kira hadayaṃ paṇḍitassa 'ti sutvā cintesi: yaṃ eke paṇḍito ti vadanti tam ev' aññe bālo ti kathenti, kiñcāpi me Irandatiyā Vidhuro ti akkhātaṃ tathāpi tatvato jāntum pucchissāmi nan ti tasmā evaṃ ā.

Nāgarājā āha:

5 20. Koravyarājassa Dhanañjayassa

yadi te suto Vidhuro nāma kattā

ānehi taṃ paṇḍitaṃ, dhammaladdhā

Irandatī paddhacarā te hotū 'ti. 1159.

10 Ta. dhammaladdhā ti dhammena labhivā, paddhacarā ti pīda-
particārikā.

21. Idañ ca sutvā Varuṇassa vākyam

utthāya yakkho paramappatito

tatth' eva santo' purisaṃ asaṃsi:

ānehi ājaññam idh' eva yuttan ti. 1160.

15 Ta. asaṃsīti attano upatthākam āñāpesi, ājaññan ti kāraṇākāraṇajā-
nanakasindhavaṃ, yuttan ti kappitaṃ.

22. Jātarūpamayā kaṇṇā, kācambhamayā² khurā,

jambonadassa pakassa suvaṇṇassa uracchado ti. 1161.

20 Ta. jātarūpamayā ti tam eva sindhavaṃ vaṇṇento āha, tassa hi mano-
mayasindhavassa jātarūpamayā kaṇṇā kācambhamayā² khurā rattamañimayā ti a.,
jambonadepākapakkhassa³ rattasuvaṇṇassa uracchado ti.

25 So puriso tāvad eva taṃ sindhavaṃ ānesi, Puṇṇako taṃ
abhiruyha ākāseṇa Vessavaṇassa santikaṃ gantvā nāgabhavanam
vaṇṇetvā taṃ pavattim ārocesi, tass' atthassa pakāsanattham
idaṃ vuttam:

23. Devavāhavaham yānam assam⁴ āruyha Puṇṇako

alamkato kappitakesamassu

pakkāmi vehāsayam antalikkhe⁵. 1162.

24. Sa⁶ Puṇṇako kāmavegena⁷ gidḍho

30 Irandatim nāgakaññam jigimsam

¹ so all three MSS., cfr. v. 33. ² so Cks; B^d kācampicamayā. ³ B^d jambonadassa pakkassa. ⁴ Cks assak. ⁵ B^d -am. ⁶ B^d so. ⁷ B^d -rāgena.

- gantvāna taṃ bhūtapatiṃ yasassiṃ
icc-abravī Vessavaṇaṃ Kuveraṃ. 1163.
25. Bhogavati nāma mandire¹
vāsā Hiraṇṇavatīti vuccati,
nagare¹ nimmite¹ kaṇcanamaye² 5
maṇḍalassa uragassa niṭṭhitaṃ. 1164.
26. Aṭṭālakā oṭṭhagīviyo
lohitaṃkamasāragallino³,
pāsād' ettha silāmayā (add: suvaṇṇā?)
sovaṇṇaratanena chāditā. 1165. 10
27. Ambā tilakā ca jambuyo
sattapaṇṇā mucalindaketakā
piyakā⁴ uddālakā saha⁵
uparibhaddakā sinduvāritā 1166.
28. Campeyyakā nāgamālikā 15
bhaginīmālā atha-m-ettha koliyā
ete dumā parināmitā (add: va?)
sobhayanti uragassa mandiraṃ. 1167.
29. Khajjur' ettha silāmayā sovaṇṇadhuvapupphitā
bahu yattha vasat' opapātiko 20
nāgarājā Varuṇo mahiddhiko. 1168.
30. Tassa komārikā bhariyā
Vimalā kaṇcanavelliviggahā
kālā taruṇā va uggatā
pucimandathanī⁶ cārudassanā 1169. 25
31. Lākhārasarattasucchavi
kaṇikāro va⁷ nivātapupphito⁸
tidivokacarā va accharā
vijjut' abbhaghanā⁹ va nissaṭā¹⁰. 1170.

¹ so all three MSS. ² read: kaṇcatā-. ³ C^{ks} lohitaṃkassamasāragalluno, B^d -taṃkamasārakallīno. ⁴ B^d piyuṅgu. ⁵ C^{ks} saha. ⁶ C^{ks} -datha. ⁷ B^d -rā va, C^{ks} -ro ca. ⁸ B^d -tā. ⁹ B^d vijjugabbha-. ¹⁰ C^k nissava, B^d nissatā.

23. Sā dohaḥiṇi suvimhitā

Vidhurassa hadayaṃ vaniyati¹,

taṃ tesāṃ dadāmi issara

tena te denti Irandatiṃ² maman ti. 1171.

- 5 Ta. vahiṭṭabbo ti vāho, devasaṃkkhātāṃ vāhaṃ vabatṭti devavāhavaḥaṃ,
yanti etonā 'ti yānaṃ, kappita--ti maṇḍanavasena susaṃvibhītakesaṃsassa,
devānaṃ pana kesamaṣṣukaraṇāṃ nāma n' atthi, jīgimsaṃ ti paṭṭhayaṃto³,
Vessavaṇaṃ ti Viśānarājadhāniyā⁴ rājānaṃ, Kuveraṃ ti evaṃnāmakāṃ,
Bhogavati nāmā 'ti sampannabhogātāya⁵ evaṃbladdhanāmā⁶, mandire ti
10 mandiraṃ bhavanaṃ ti a., vāsā Hiraṇṇavatīti n-rājassa vasaṇāṭṭhānattā vāsā
ti ca, kañcanavatīyā suvaṇṇapākāreṇa parikkhittattā Hiraṇṇavatīti ca vuccati,
nagare--ti nagaraṃ nimmitaṃ, kañcanaṃ maye ti suvaṇṇamayāṃ, maṇḍa-
laṣṣā 'ti bhogaṃmaṇḍalena samaunāgatassa, niṭṭhitaṃ ti karaṇapariniṭṭhitaṃ⁷,
oṭṭhagīviyo ti oṭṭhagīvasaṇṭhānena katā rattamaṇḍisāragallamayā aṭṭalākā
15 pāsādethhā 'ti ettha nāgabhavane pāsādā, silāmayā ti maṇimayā, sovaṇṇa-
ratanenā 'ti suvaṇṇasaṃkkhātēna ratanēna suvaṇṇiṭṭhikāhi⁸ chādītā ti a., sahā
ti sahakārā, uparibhaddakā ti uddālakajātikā yeva rukkḥā campeyyakā
nāgamālikā ti campakā ca nāgā ca bhaginimālā ca, atha mettha koḷiyā ti
bhaginimālā c' eva aṭṭha ettha n-bhavane⁹ koḷiyā ūma ca rukkḥā, ete dumā
20 parināmītā ti ete pupphūpegā phalūpegā rukkḥā aññaṃaṇṇāṃ saṃsattā sā-
khāya parināmītā ākulasamākulā, khajjurethhā 'ti khajjurarukkḥā ettha,
silāmayā ti indaṇḍimaṇimayā, sovaṇṇadhuvapupphitā ti te pana su-
vaṇṇapupphēhi niccapupphitā, yattha--ti yattha n-bhavane opapātiko n-rājā
vasati, kañcanaṃ velliviggahā ti suvaṇṇarāsisaṣṣirīkaṣarīrā¹⁰, kālā taruṇā
25 va uggaṭā ti vilāsayuttatāya mandavāteritakālavallipallavā¹¹ viya uggaṭā, puḥi-
mandathanāti nimbaphalasaṇṭhānathanayuggalā¹², lākharaśarattas uc-
chavīti¹³ hatthapādatalachavīṃ sandhāya vuttāṃ, tīdivokarā ti tīdasa-
bhavanacarā, vijjutabbhagghana¹⁴ ti abbhagghana¹⁵ ghanavālābhakantarato
niṣṣatā¹⁶ vijjullatā viya, taṃ tesāṃ dadāmi ti taṃ tassa hadayaṃ ahaṃ tesāṃ
30 demī evaṃ jānassu, issarā 'ti mātuḷaṃ ālapati.

Iti so Vessavaṇeṇa ananuññāto¹⁷ gantuṃ avisahitvā taṃ
jānāpetuṃ etā ettikā gāthā kathesi. Vessavaṇo pana tassa
kathaṃ na suṇāti¹⁸, dvinnāṃ devaputtānaṃ vimānaṭṭaṃ paric-
chindati¹⁹. Puṇṇako attano vacanassa assutabhāvaṃ ūtvā va

¹ Bḍ dhant-. ² Ck^s-ti. ³ Ck^s yatthayaṃto, C^s yapaṭṭhayaṃto, Bḍ paṭṭhayaṃto.

⁴ so Ck^s; Bḍ viśālāyārājadhāniyā. ⁵ Ck^s -bhogāya. ⁶ Bḍ -maṇ. ⁷ Bḍ karaṇa-
pari-. ⁸ Ck^s suvaṇṇaniṭṭhikāti tehi, C^s -kāni tehi. ⁹ Ck^s -no. ¹⁰ Ck^s -kā-.

¹¹ Ck^s -pavālaṃ. ¹² Ck^s -ṭhana. ¹³ Ck^s cucukāratta-, C^s cchukāratta-. ¹⁴ Bḍ
vijjuvabba-. ¹⁵ Bḍ omits ghanato. ¹⁶ Bḍ niccharitā. ¹⁷ Ck^s Bḍ -te. ¹⁸ Bḍ
adde kīrākaṇā. ¹⁹ Ck^s pacch-.

jinakadevaputtassa¹ santike atthāsi. Vessavaṇo attham vi-
nicchinitvā parājitam apaṭṭhapetvā² itaram „gaccha tvaṃ, tava
vimāne vasāhīti“ ā. Puṇṇako „gaccha tvaṃ“ ti vuttakkhane
yeva „mayhaṃ mātulena mama pesitabhāvaṃ jānāthā“³ 'ti
katicī⁴ devaputte sakkhiṃkatvā heṭṭhāvuttanayen' eva sin- 5
dhavaṃ āṇāpetvā⁴ abhirūhitvā pakkāmi.

Tam attham pakāseno Satthā āha:

33. Sa Puṇṇako bhūtapatiṃ yasassim
āmantaya⁵ Vessavaṇam Kuveraṃ
tatth' eva santam⁶ purisam asaṃsi: 10
ānehi ājāṇāṃ idh' eva yuttam. 1172.
34. Jātarūpamayā kaṇṇā, kācambhamayā⁷ khurā,
jambonadassa pākassa suvaṇṇassa uracchado. 1173.
35. Devavāhavaṃ yānaṃ assam āruya Puṇṇako
alaṃkato kappitakesamassu 15
pakkāmi vehāsayaṃ antalikhe ti. 1174.

Ta. āmantaya 'ti āmantetvā.

So ākāseno gacchanto yeva cintesi: Vidhuraṇḍito mahā-
parivāro, na sakkā taṃ gaṇhītum, Dhanañjayakoravyo pana
jūtavittako⁸, taṃ jūtena⁹ jinitvā V-am gaṇhissāmi, ghare pan' 20
assa bahūni ratanāni, appagghena lakkhena jūtam na klīṣṣati,
mahaggharatanam haritum vaṭṭati, aṇṇam ratanam rājā na
gaṇhissati, Rājagahanagarasāmanta⁹ - Vepullapabbatabbhantare
cakkavattiraṇṇo paribhogamaṇiratanam atthi mahānubhāvaṃ,
taṃ gahetvā tena rājānam palobhetvā rājānam jinissāmīti¹⁰. 25
So tathā akāsi.

Tam attham Satthā dassetuṃ¹⁰ āha:

36. So agamā Rājagahaṃ surammaṃ
Aṅgassa raṇṇo nagaram durāyutam
pahūtabhakkhaṃ bahuannaṇānam 30
Masakkasāram viya Vāsavassa 1175.

¹ C^{ks} Jinna-. ² B^{ds} anu-. ³ B^d katipaya. ⁴ B^d āharāpetvā. ⁵ C^k -yīm;
C^s -yi. ⁶ B^d -to. ⁷ so C^{ks}; B^d kācāmpicamayā. ⁸ C^{ks} dūta-. ⁹ B^d -tā.
¹⁰ B^d tamattham pakāseno satthā.

57. Mayūraḥcagaṇasampaghutṭham
dijābhigutṭham dijasaṅghasevitam
nānāsakuntābhīrudam subhaṅgaṇam¹
pupphābhikīṇṇam Himavam va pabbatam². 1176.
- 5 58. Sa Puṇṇako Vepullam ābhīrucchi³
siluccayam kimpurisānucīṇṇam
anvesamāno [maṇi] ratanam ulāram,
tam addasā pabbatakūṭamajjhe ti. 1177.
- 10 Ta. A. rañño ti tadā Aṅgarañño va Magadharajjam ahoṣi, teu' evam
vuttam, durāyutan ti paccatthikehi durāsadam, Masakka -- ti Masakkasāra-
saṅkhāte Sīnerumatthake māpītatā Masakkasāraṇa ti laddhanāmaṃ Vāsava
bhavanam viya, dijābhi -- ti aññehi pakkhīhi abhigutṭham, nānā -- ti ma-
dhurassareṇa gāyantehi viya nānāvīdhehi sakuntehi abhīrudam, abhigītan ti a.,
subhaṅganam¹ ti sundaram aṅgaṇam manuññatam⁴, Himavamvapa-
15 batam² ti Himavantapabbatam viya, Vepullamābhīrucchīti³ bhi. so Pu-
evarūpaṃ Vepullapabbatam abhīrūhi, pabbatakūṭa -- ti pabbatakūṭabbhantare
maṇim addasa.
- 20 59. Disvā maṇim pabhassaram jātimantaṃ dhanāharam
[maniratanam ulāram] daddallamānam yasasā yasassinam
obhāsati vijju-r-iv' antalikkhe. 1177.
- 30 40. Tam aggahī veluriyam mahaggham
manoharam nāma mahānubhavam,
ājaññam āroyha anomavaṇṇo
pakkāmi vehāsayam antalikkhe ti. 1178.
- 25 Ta. dhanā -- ti manasā patthitassa dhanassa āharasamattham, dadd -- ti
jalamānam, yasasā ti parivāramāṅgaṇa, obhāsati ti tam maniratanam
ākāse vijju-r-iva obhāsati, tamaggahīti tam maniratanam Kumbhīro nāma
yakkho kumbhaṇḍasatasahassaparivāro, so⁶ pana tena⁷ kuṃjhītvā olokītamatten'
eva bhītatasīto palāyītvā cakkavālapabbatamatthakam patvā kampamāno olokeno
30 aṭṭhāsī, iti tam palāpetvā Puṇṇako maniratanam aggahī, manoharannāmā
'ti manasā cintītam⁸ āharitum sakkotīti evamladdhanāmaṃ⁹.
41. So agamā nagaram Indapattam
oruyha cāgañchi¹⁰ sabham Kurūnam,

¹ B^d suvaṅgaṇam. ² B^d Himavantapab-. ³ B^d -rūhi, C^{ks} abhīrucchi. ⁴ C^{ks}
-nam talam. ⁵ B^d -ruhīti, C^{ks} -abhīrucchīti. ⁶ C^{ks} yo. ⁷ C^{ks} te. ⁸ C^{ks} -tum,
B^d adde dhanam. ⁹ C^{ks} add maṇi. ¹⁰ B^d pāg-.

samāgame ekasataṃ samagge
avhettha yakkho avikampamāno: 1179.

42. Ko n' idha raññaṃ¹ varam ābhijeti,
kam ābhijeyyāma² varamdhanena
kam anuttaram ratanavaram jināma
ko vāpi no jeti varam dhanānaṃ³. 1180.

6

Ta. oruyha cāgañchi⁴ -- ti bhī. so Pu. yakkho assapiṭṭhito oruyha
assaṃ adissamānarūpaṃ⁵ ṭhapetvā māṇavakavapṇena Kurūnaṃ sabbaṃ upagato,
ekasatan ti ekasatarājjāno asambhito hutvā ko nīdhā 'ti vadanto dūtena
avhettha, ko nīdhā 'ti ko nu imasmīn rājasamāgame, raññaṃ ti rājānaṃ 10
autare, varamābhijetīti ambhakaṃ santakaṃ setṭharatanaṃ abhijeti ahaṃ
jināmīti vattuṃ ussahati, kamābhijeyyāma² 'ti kam vā mayāṃ jineyyāma,
varam dhanenā 'ti uttamadhanena, kamanuttaran ti jinanto ca kataram⁶
rājānaṃ anuttaram ratanavaram jināma, ko vāpi no ti atha vā ko rājā ambhe⁷
varadhanena jeti. 15

Iti so catūhi padehi Koravyam evaṃ ghaṭṭesi. Atha
rājā „mayā ito pubbe evaṃ⁸ sūro hutvā kathento nāma na
diṭṭhapubbo, ko nu kho eso“ ti cintetvā pucchanto g. ā.:

43. Kuhin nu raṭṭhe tava jātabhūmi,
na Koravyass' eva vaco tav' etaṃ⁹,
abhibhosi¹⁰ no vaṇṇanibhāya sabbe,
akkhāhi me nāmaṃ¹¹ ca bandhave cā¹² 'ti. 1181.

20

Ta. na ko -- ti Kururaṭṭhavāsikass' eva tava vacanaṃ na hoti.

Taṃ sutvā itaro „ayaṃ rājā mama nāmaṃ pucchati,
punnako ca dāso hoti, sac' āhaṃ 'Punnako 'smīti' vakkhāmi 25
'esa eko dāso, kasmā maṃ pagabbhatāya evaṃ vadetīti'¹³
avamaññissati anantarāṭṭhe attabhāve nāmam assa kathessā-
mīti“ cintetvā gātham āha:

44. Kaccāyano māṇavako 'smi rāja,
Anūnanāmo iti m' avhayanti,

30

¹ C^{ks} rañña, ² C^{ks} kamāvaje-. ³ B^d varadhanenā. ⁴ B^d pāg-. ⁵ C^{ks} -naṃ-
rūpaṃ. ⁶ C^k jinnavarataram, C^s jinantā ca kataram. ⁷ C^{ks} ambho. ⁸ B^d
evarūpo. ⁹ C^k tave, C^s tavevaṃ, B^s tavedaṃ. ¹⁰ B^d -tosī. ¹¹ C^s nāma. ¹²
C^{ks} nā. ¹³ so C^{ks}; B^d tasmā maṃ -- vadesīti.

Añgesu me nātayo bandhavā ca,
akkhena dev' asmi' idhānupatto ti. 1182.

Ta. anūnanāmo ti no ūnanāmo, iminā attano puṇṇānāmam² eva pa-
ñicchanuam katvā katheti, iti mavhayantīti iti mañ avhayanti pakkosanti,
5 Añgesū 'ti Añgaratthe Kālacampānagare vasanti, akkhena - -' ti deva jūte³
kīlanatthena idh' eva anuppatto 'smi.

Atha nañ rājā „māṇava tvañ jūte jito kiñ dassasi, kiñ
te atthīti“ pucchanto gātham āha:

45. Kiñ māṇavassa ratanāni atthi
10 ye⁴ tañ jinanto hare akkhadhutto,
bahūni⁵ rañño ratanāni atthi,
te⁶ tvañ daliddo katham avhayesīti. 1183.

T. a.: kittakāni⁷ bhoto māṇavassa taruṇassa ratanāni atthi, yetam - - ti
yāni tañ jinanto akkhadhutto āharā 'ti vatvā hareyya, rañño pana nivesane
15 bahūni ratanāni atthi, te rājāno evaṃ⁸ bahudhane tvañ daliddo samāno
katham jūtena avhayesi.

Tato Puṇṇako:

46. Manoharo⁹ nāma mañi mamāyañ,
dhanāharam¹⁰ mañiratanam uḷāram
20 imañ ca ājaññam amittatāpanam
etañ me jetvā¹¹ hare akkhadhutto ti g. ā. 1184.

Pālipothakesu pana mañi mama¹² vijjati lohitañko ti likhitam, so
pana mañi veluriyo, tasmā idha me vasam eti. Ta. ājaññan ti imañ ājāni-
yassañ ca mañi cā 'ti etañ me ubhayañ¹³ hareyya akkhadhutto ti assam
25 dassetvā evam āha.

Taṃ sutvā rājā gātham āha:

47. Eko mañi māṇava kiñ karissati,
ājāniy' eko pana kiñ karissati,
bahūni rañño mañiratanāni
30 ājāniyā vātajavā anappakā ti. Do haḷakhaṇḍam. 1185.

¹ Bđ akkhena devasmiñi, Ck^s atthena devosmi. ² Bđ puṇṇakanāmam, B^s puṇṇa-
koti nāmam. ³ Bđ devajuta. ⁴ Ck^s yo. ⁵ Ck^s -hi. ⁶ Bđ so. ⁷ Ck^s kīkānici.
⁸ Bđ eva. ⁹ Bđ -ram. ¹⁰ Ck^s -ro. ¹¹ Ck^s ma jetvā, Bđ me jinitvā. ¹² read:
mañi mamā. ¹³ Ck^s upāyañ.

So raṇṇo kathaṁ sutvā „mahārāja kiṇ nāṁ' etaṁ vadetha, eko asso assasahassam¹ pi lakkhaṁ hoti, eko maṇi maṇisa-hassam² pi, na hi sabbe assā ekasadisā, imassa tāva javaṁ passathā“³ 'ti vatvā assaṁ abhirūhitvā pākāramatthakena pesesi, sattayojanikaṁ nagaraṁ assehi gīvāya gīvaṁ paharantehi 5 parikkhittaṁ viya ahoṣi, athānukkamena asso na paṇṇāyi yakkho na paṇṇāyi, udare baddharattapaṭṭo va ekaparikkhittaṁ viya ahoṣi, so assato oruyha „diṭṭho te mahārāja assassa vego“⁴ ti vatvā „āma diṭṭho“⁵ ti vutte „idāni passa mahārājā“⁶ 'ti vatvā assaṁ antonagaruyyāne⁷ udakapitṭhe pesesi, khu- 10 raggāni atemento va pakkhandi, atha naṁ paduminipaṇṇesu vicārāpetvā pāṇiṁ paharivā hatthaṁ pasāreti, asso āgantvā pāṇitale patiṭṭhāsi, tato⁸ „vaṭṭat' eva evarūpaṁ⁹ assaratanaṁ narindā“¹⁰ 'ti vatvā „vaṭṭati māṇavā“¹¹ 'ti vutte „mahārāja, assaratanaṁ tāva tiṭṭhatu, maṇiratanassānubhāvaṁ passā“¹² 'ti 15 vatvā tassānubhāvaṁ pakāseto āha:

48. Idaṇ ca me maṇiratanam passa tvaṁ dipaduttama:

itthīnaṁ viggahā c' ettha purisānaṁ ca viggahā⁶, 1186.

49. Migānaṁ viggahā⁶ c' ettha sakuṇānaṁ ca viggahā,
nāgarāje⁷ supaṇṇe⁸ ca maṇimhi passa nimmitaṁ ti. 1187. 20

Itthīnaṁ ti taṁhiṇi hi maṇiratane alaṁkatapaṭṭiyattā anekaitthiviggahā purisaviggahā nānappakāraṁ migapakkhisamghā senaṅgādīni ca paṇṇāyanti, tāni dassento evaṁ āha, nimmitaṁ ti idaṁ evarūpaṁ accherakaṁ maṇimhi passa; aparaṁ pi:

50. Hatthānīkaṁ rathānīkaṁ asse pattī dhajāni ca⁹ 25
caturaṅginīṁ imaṁ senaṁ maṇimhi passa nimmitaṁ. 1188.

51. Hatthāruhe anīkaṭṭhe rathike pattikārike
balaggāni¹⁰ viyūḷhāni maṇimhi passa nimmitaṁ ti. 1189.

Balaggānī¹⁰ balāni ca, viyūḷhānīti pabbūḷhasena ṭhitā ti.

¹ Cks - ssā. ² Cks - hassassā ³ Bd adds pakkharaniyaṁ. ⁴ Bd adds naṁ. ⁵ Cks assarūpaṁ. ⁶ Cks - aṁ. ⁷ Bd - j. ⁸ Ck - o, Bd - ā. ⁹ Bd kāvaṁmike. ¹⁰ Bd balakāni.

53. Puram̄ uddāpasampannam̄¹ bahupākāratoranam̄
siṅghāṭakesu bhūmiyo maṇimhi passa nimmitam̄. 1190.
53. Esikā parikhāyo ca palikham̄ aggalāni ca
aṭṭālake ca dvāre ca maṇimhi passa nimmitam̄. 1191.
- 5 Puran̄ti nagram̄, uddāpa--¹ ti pākāravatthunā sampannam̄, bahu-
pā-- ti uccapākāranagaradvāram̄, siṅghāṭakesū² 'ti catukkādisu³, bhūmiyo ti
nagarūpacāre vicittā ramaṇiyabhūmiyo, esikā ti nagraadvāresu uṭṭhāpīte esi-
katthambhe, palikhan ti paligham̄, ayam eva vā pāṭho, aggalānīti nagra-
dvārakavātāni, dvāre cā 'ti gopurāni ca.
- 10 54. Passa: toraṇamaggesu nānādijaganā bahū
ham̄sā koṇcā mayūrā ca cakkavākā ca kukkuhā (V⁴⁰⁶/₂). 1192.
55. Kuṇālakā bahucitrā sikhāṇḍī jīvajīvakā,
nānādijaganākiṇṇam̄ maṇimhi passa nimmitam̄. 1193.
- Toraṇamaggēsū 'ti imasmīn nagare toraṇaggesu, kuṇā-- ti kālākōkilā,
15 citrā⁴ ti citrapattakōkilā.
56. Passa nagram̄ supākāram⁴ abbhutam̄ lomahamsanam̄
samussitadhajam̄ rammaṇ suvaṇṇavālukasanthatam̄. 1194.
57. Passa⁵ tvam⁵ paṇṇasālāyo vibhattā bhāgasō mitā
nivesane niveśe ca sandhibbūhe⁶ patatthiyo⁷- 1195.
- 20 Supākāran⁴ ti kaṇcanapākāraparikkhittam̄, paṇṇa-- ti nānāpaṇiya-
pupṇe āpaṇe⁸, niveśane-- ti gehāni c⁷ eva gehavatthūni ca, sandhibbūhe⁶
ti gharasandhiyo ca anibbidharacchā ca, patatthiyo⁷ ti nibbidhaviṭhiyo.
58. Pānāgāre ca soṇḍe ca sūnā⁹ odaniyāgharā¹⁰
vesī ca gaṇikāyo ca maṇimhi passa nimmitam̄. 1196.
- 25 59. Mālākāre ca rajake ganthike atha dussike
suvaṇṇakāre maṇikāre maṇimhi passa nimmitam̄. 1197.
60. Ālāriye ca sūde ca naṭanaṭṭakagāyane
pāṇissare kumbhathūnike maṇimhi passa nimmitam̄. 1198.
- Soṇḍecā 'ti attano anurūpehi katakaṇṇapilandhanehi samannāgate āpāna-

¹ Bḍ uṭṭāla-. ² Bḍ vidhicatukkānisu. ³ C^{ks} omīti citrā. ⁴ C^{ks} sa-. ⁵ Bḍ
passettha. ⁶ Bḍ -byūhe. ⁷ so C^{ks} for pathaddhiyo? see Abhidh. by Subhūti
v. 202; Bḍ pathathiyō. ⁸ C^k -pāniyapupṇā, Bḍ nānābhaṇḍapupṇe. ⁹ C^k suno,
C^o suno, Bḍ suddā. ¹⁰ C^{ks} -sāgharā.

bhūmīm¹ sajjetvā nisinne surāsoṇḍe ca, ālārike ti sūpke, pāṇissare ti pāṇippahārena gāyante, kumbha - - ti ghaṭadaddaravādake².

61. Passa: bherī mutiṅgā ca saṁkhāpaṇavadeṇḍimā,
sabbāṇ ca tālāvacaramāṇaṁ maṇimhi passa nimmitam. 1199.
62. Sammatālaṇ³ ca vīṇaṇ ca naccagītaṁ suvāditaṁ
turiyatālitasamghuṭṭhamāṇaṁ maṇimhi passa nimmitam. 1200.
63. Lamghikā mutṭhikā c' ettha māyākārā ca sobhiyā,
vetālike ca jalle ca maṇimhi passa nimmitam. 1201.

Sammatālan ti khadirādisammaṇ c' eva kaṁsatālaṇ ca, turiya - - ti nānāturiyānaṁ paṭhamatālitaṇ c' eva samghuṭṭhaṇ ca, mutṭhikā ti mallā, so- 10
bhiyā ti nagarasobhanā sampannarūpā purisā, vetālike ti vetālā⁴ utṭhā-
pake⁵, jalle ti massūni karonte nahāpīte.

64. Samajjā c' ettha vattanti ākiṇṇā naranāribhi,
maṇcātimaṇce⁶ bhūmiyo maṇimhi passa nimmitam. 1202.

Maṇcātimaṇce⁷ ti maṇcānaṁ uparī baddhamaṇce⁸, bhūmiyo ti ra- 15
maṇiyasamajjabhūmiyo.

65. Passa malle samajjasmiṁ poṭhente⁹ digunaṁ bhujam
nihate nihataṁāne¹⁰ ca maṇimhi passa nimmitam. 1203.

Samajjasmiṁ ti mallaraṅge, nihate ti nihantivā¹¹ ṭhite, nihata-
māne¹² ti parājite¹³. 20

66. Passa: pabbatapādesu nānāmigagaṇā bahū
sīhavyagghavarāhā ca acchakokataracchayo¹⁴ (V ⁴⁰⁶/₃) 1204.

67. Palasatā ca gavajā ca mahisā rohitā rurū
eṇeyyā ca varāhā ca¹⁴ gaṇino nīmkasūkarā 1205.

68. Kadalīmigā bahucitrā bilārā sasakaṇṇakā,
nānāmigagaṇākiṇṇam¹⁵ maṇimhi passa nimmitam. 1206. 25

Palasatā¹⁶ ti kbaggamigā, balasatā ti pi pāṭho, gavajā cā 'ti gavayā,
varāhā ti ekā migajātī, tathā gaṇino c' eva nīmkasūkarā ca, bahu - - ti nā-
nappakārā citramigā, bilārā ti araṇṇe bilārā, sasa - ti sasā ca kaṇṇakā ca.

¹ Ck apāna-, C^o apāna-, B^d āpāna-. ² B^d -dudrabhivā-. ³ B^d sammā-. ⁴ Ck
-la, C^o -lam, B^d vettāya. ⁵ B^d upaṭṭhā-. ⁶ Ck^o -ca. ⁷ Ck^o -can. ⁸ C^o -co.
⁹ B^d poṭente. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ so Ck^o; B^d niharitvā jīnitvā. ¹² so all
three MSS. ¹³ Ck^o -ye. ¹⁴ Ck^o eva. ¹⁵ Ck^o -o. ¹⁶ Ck^o pha-.

69. Najjāyo supatitthāyo¹ soṇṇavālukasanthatā
acchā savanti ambūni macchagumbanisevitā². 1207.
70. Kumbhīlā makarā c' ettha sumsumārā ca kacchapā
pāthīnā³ pāvusā⁴ macchā vāljā⁵ muñjarohitā. 1208.
- 5 Najjāyo ti nadiyo, soṇṇa -- ti suvaṇṇavālūkāya santhatatalā, kum-
bhīlā ti ime evarūpā jalacarā antonadiyaṃ vicaranti, te pi mañimhi passa⁶ 'ti
71. Nānādumagaṇākiṇṇā nānādiyagaṇāyutā
veluriyakaro dāyo⁶, mañimhi passa nimmitaṃ. 1209.
Veluriyakarodāyo⁶ ti veluriyapāsāne paharitivā⁷ saddaṃ karontiyo.
- 10 72. Pass' ettha pokkharāṇiyo suvibhattā catuddisā
nānādiyagaṇākiṇṇā puthulomanisevitā. 1210.
73. Samantūdakasampannaṃ mahiṃ sāgarakuṇḍalam
upetaṃ vanarājehi mañimhi passa nimmitaṃ. 1211.
Puthu -- ti macchasevitā, vana -- ti vanarājihī, ayam eva vā pātho.
- 15 74. Purato Videhe passa Goyāniye ca pacchato
Kuruyo⁸ Jambudīpaṃ ca mañimhi passa nimmitaṃ. 1212.
75. Passa Candaṃ ca Suriyaṃ ca obhāsante catuddisā
Sineruṃ⁹ anupariyante, mañimhi passa nimmitaṃ. 1213.
76. Sineruṃ Himavantaṃ ca sāgaraṃ ca mahiddhikaṃ¹⁰
20 cattāro ca mahārāje mañimhi passa nimmitaṃ. 1214.
77. Ārāme vanagumbe ca pāṭiye¹¹ ca siluccaye
ramme kimpurisākiṇṇe mañimhi passa nimmitaṃ. 1215.
78. Phārusakaṃ cittalataṃ missakaṃ Nandanāṃ vanaṃ
Vejayantaṃ ca pāsādaṃ mañimhi passa nimmitaṃ. 1216.
- 25 79. Sudhammaṃ Tāvatiṃsaṃ ca Pāricchattaṃ ca pupphitaṃ
Erāvāṇaṃ nāgarājaṃ mañimhi passa nimmitaṃ. 1217.
80. Pass' ettha devakaṇṇāyo nabhā vijju-r-iv' uggatā
Nandane vicarantiyo, mañimhi passa nimmitaṃ. 1218.

¹ so Bd; C² sūpatitthāthāyo, C³ sūpatitthāyo, read: supatitthāyo? ² C² -taiṃ, Bd -kumbha-. ³ C² Bd pāthīnā. ⁴ Bd bahusā. ⁵ Bd bala. ⁶ so Bd; C² veluriyaphalaka-. ⁷ Bd adds tassa saddena rukkhasakuṇḍādayo ⁸ C² turiyo, C³ kuriyo. ⁹ C² -ru. ¹⁰ Bd mahitalaṃ. ¹¹ Bd pīthiye.

81. Pass' ettha devakaññāyo devaputtapalobhini
devaputte caramāne¹, maṇimhi passa nimmitam. 1219.

Videhe ti Pubbavidehadīpaṃ, Goyāniye ti Aparagoyānadīpaṃ, Kuruyo ti Uttarakurū ca dakkhiṇato Jambudīpaṃ ca², anupariyante ti ete Canda-Suriye Sineruṃ anupariyāyante, pāṭhiye³ ti pattharhitvā t̥hapite viya 5
piṭṭhipāsāne.

82. Parosahassapāsāde veluriyaphalasanthate⁴
pajjalantena⁵ vaṇṇena maṇimhi passa nimmitam. 1220.
83. Tāvatiṃse ca Yāme ca Tusite cāpi nimmite
Paranimmitābhiratino⁶ maṇimhi passa nimmitam. 1221. 10
84. Pass' ettha pokkharāṇiyo vippasannodikā suci
mandālakehi sañchannā padumuppalakehi ca. 1222.
Parosahassan ti Tāvatiṃsanagare atirekasahassam pāsāde.
85. Das' ettha rājiyo setā dasa nilā manoramā
cha piṅgalā pannarasā haliddā ca catuddasā. 1223. 15
86. Visatī tattha sovaṇṇā visatī rajatāmaya
indagopakavaṇṇābhā tāva dissanti tiṃsati. 1224.
87. Das' ettha kāliyo chā ca⁷ mañjeṭṭhā paṇṇavisati
missā bandhukapupphehi niluppalavicittitā. 1225.
88. Evaṃ sabbāṅgasampannam accimantam pabhassaram 20
odhisumkam mahārāja passa tvam dipaduttama. 1226.

Das' ettha - - ti etasmim maṇikkhandhe dasa setarājiyo, chapīṅgalā - - ti
cha ca pannarasa cā 'ti ekavisati piṅgalarājiyo, haliddā ti haliddivaṇṇā ca-
tuddasā, tiṃsattī indagopakavaṇṇā tiṃsarājiyo, cha cā 'ti dasa ca cha ca
sojasa kālarājiyo, paṇṇaviṣatīti paṇṇavisati mañjeṭṭhavaṇṇā passa, missā - - 25
hiti tā kājamañjeṭṭhavaṇṇarājiyo etehi pupphehi missā vicittitā passa, ettha hi
kālarājiyo bandhujivakapupphehi missā mañjeṭṭharājiyo niluppalehi vicittitā,
odhisumkam ti sumkakoṭṭhāsam, yo maṃ jūte jinissati tass' imaṃ suṃka-
koṭṭhāsam passā 'ti vadati, Atthakathāyam pana hotu⁸ sumkam mahārāja 'ti
pāṭho, tass' attho: dipaduttama passa tvam imaṃ evarūpaṃ maṇim idam eva 30
mahārāja sumkam hotu⁹, yo maṃ jūte jinissati tass' idam bhavissatīti-
Maṇikkhandam.

¹ Bā ramma. ² C^{ks} omīti kuruyo - - dipāṇca. ³ Bā piṭhiye. ⁴ C^{ks} - katthate,
Bā - santate. ⁵ Bā - te ca. ⁶ Bā - tavasavattino. ⁷ Bā chacca, C^{ks} jāca. ⁸
C^{ks} hetu. ⁹ C^{ks} hoti.

Evam vatvā Puṇṇako „mahārāja, ahaṃ tava jūte jito
 imam maṇiratanaṃ dassāmi, tvaṃ pana kiṃ dassasīti“¹ ā,
 „tāta mama sarīraṃ ca² setacchataṃ ca ṭhapetvā mama santa-
 kaṃ suṃkaṃ hotū“³ 'ti, „tena hi deva mā cirāyi, ahaṃ dūrā-
 5 gato⁴, jūtamaṇḍalaṃ sajjāpehīti“, rājā amacce āṇāpesi, te
 khippaṃ jūtasālaṃ sajjetvā rañño varapothhakattharaṇaṃ⁵ sesa-
 rājānaṃ cāpi āsanāni paññāpetvā Puṇṇakassāpi patirūpaṃ
 āsanaṃ ṇatvā⁶ rañño kālaṃ ārocayīmsu. Tato Pu- rājānaṃ
 gāthāya ajjhabhāsi:

10 89. Upāgataṃ rāja upehi lakkhaṃ⁶,
 n' etādisaṃ maṇiratanaṃ⁷ tav' atthi,
 dhammena jiyāma⁸ asāhasena,
 jito ca no khippam avākarohīti. 1227.

T. a. mahārāja jūtasālaya kammaṃ upagataṃ niṭṭhitarū, etādisaṃ maṇira-
 15 tanam tava n' atthi, mā papañcaṃ karohi upehi lakkhaṃ, akkhehi kilanattāhānaṃ
 upagaccha, kilantā ca mayaṃ dhammena jiyissāma⁹, no asāhasena jayo hotu,
 sace pana tvaṃ jito bhavissasi atha no khippam avākarohi, papañcam akatvā
 va jito dhanam dadeyyāstīti vuttaṃ hoti.

Atha naṃ rājā „mānava¹⁰ tvaṃ mama¹¹ 'rājā' ti mā bhāyi
 20 dhammen' eva no asāhasena jayaparājayo bhavissatīti“ ā. Tam
 sutvā Pu- „ambhākaṃ dhammen' eva¹² jayaparājayabhāvaṃ jā-
 nāthā“¹³ 'ti¹⁴ rājāno sakkhiṃkaronto gātham āha :

90. Pañcāla paccuggata Sūrasena
 Macchā ca¹⁴ Maddā saha Kekakehi
 25 passantu no te asaṭhena yuddhaṃ
 na no sabhāyaṃ na karoti kiñcīti. 1228.

Ta. paccuggatā ti ugगततā paññātattā pākattattā Pañcālarājānaṃ evāla-
 pati, Macchā cā 'ti tvaṃ ca samma Maccharaṭṭhe rāja, Maddā ti M-राṭṭhe
 rāja, saha -- ti Kekakehi nāma janapadena saha vattamāna Kekarāja tvaṃ ca

¹ all three MSS. -tīti. ² B^d adds devīca. ³ B^d dūrā āg-. ⁴ C^k -kantharaṃ?
 C^o -potakatharaṃ, B^d -poṭhaka-. ⁵ B^d paññāpetvā. ⁶ B^k lakkha, B^d upeti
 lakkhaṃ. ⁷ read: maṇiratanaṃ. ⁸ so C^o; C^k jiyāma, B^d jissāma. ⁹ B^d jini-
 sāma, C^k adds dhammeneva. ¹⁰ C^k rājamānava. ¹¹ B^d maṃ. ¹² no asāhasena
 jayo hotu -- dhammeneva wanting in C^o. ¹³ B^d adds te pi. ¹⁴ B^d va.

athavā sahasaddam Kekakehīti padassa pacchato ṭhapetvā paccuggatan ti yeva saddam ca Sūrasenavisesanam katvā Pañcāla paccuggata Sūrasena Macchā ca Madda-Kekakehī saha sesarājāno cā 'ti evam p'ettha attho daṭṭhabbo, passantu no te ti ambhākam dvinnam ete rājāno asaṭhena akkayuddham, na no sabhāyam na karontī kiñcīti ettha no ti nipātamattam, sabhāyam kiñcī sakkhin na karontī khattiye pi brāhmaṇe pi karontī yeva, tasmā sace kiñcī akāraṇam uppajjati na no sutam ditṭhan ti vuttum na labhissatha, appamattā hotvā 'ti yakkhasenāpatirājāno sakkhino akāsi.

Atha rājā ekasatarājaparivuto Pu-am gahetvā jūtasālam pāvīsi, sabbe patirūpāsanesu nisīdimso, rajataphalake suvaṇṇa- 10 pāsake ṭhapyimsu. Pu-turito „mahārāja pāsakesu āyā nāma, mālikam¹ sāvaṭam² bahulam, santi bhadrādayo catuvīsati tesu tumhe attano ruccanakam³ āyam gaṇhathā⁴ 'ti ā., rājā „sādhū⁵ 'ti bahulam gaṇhi Pu-sāvaṭam², atha nam rājā ā.: „tena hi tāta māṇava pāsake pājehīti⁶, „mahārāja⁵ paṭhamam mama vāro 15 na pāpuṇāti, tumhe pājethā⁶ 'ti, rājā „sādhū⁶ 'ti sampañcchi. Tassa pana tatiye attabhāve mātā va⁷ ārakkhadevatā, tassā anubhāvena rājā jūte jināti, sā avidūre ṭhitā ahosi, rājā devatam anussarivā jūtagitam⁷ gāyivā pāsake hatthe vaṭṭetvā ākāse khīpi, Puṇṇakassānubhāvena pāsakā rājānam parājinantā 20 bhassanti, rājā jūtasippamhi sukusalatāya pāsake attano parā-

¹ Cks māli. ² so Cks; Bđ -ṭṭam. ³ Cks -ruccana. ⁴ Bđ, pāte. ⁵ Bđ adds pāsakesu. ⁶ Bđ mātābhūtapubbā. ⁷ Bđ adds after jūtagitam the following verses which I am unable to correct: gāyanto imam gātham āha:

1. Sabbā nadī vanṅkanadī sabbe kaṭhā vanāmayā
sabbitthiyo kare pāpam labbamānenivādake
2. Devate tvajju rakkhadevī passa mā mam vibhāveyya
anukampakā patīthā ca passa bhadrāni rakkhitam
3. Jambonadamayaṃ pāsam caturam samaṭhaṅguli
vibhāti paṭsamajhe sabbakāmadado bhava
4. Devate me jayam dehi passa mam appabhāginam
mātānukampiko poso sadā bhadrāni passati
5. Athakam mālikam vuttam sāvaṭam ca chakam mataim
catukkam bahulam ñeyyam dvibandhusandhikabhadrakam
6. Catuvīsati āyā ca munindena pakāsītā ti
māliko ca duve kākā sāvaṭto maṇḍakā ravi
bahulo nemi samghaṭṭo santi bhadrā ca titthirā ti

Rajā evam jūtagitam gāyivā pāsake hatthena parivattetvā ākāse etc.

jayāya bhassante ñatvā ākāse yeva saṃkaḍḍhanto gahetvā
 punākāse khipi, dutiyam pi attano parājayāya bhassante ñatvā
 tath' eva aggahesi. Tato Pu- cintesi: „ayaṃ rājā mādisena
 yakkhena saddhiṃ jūtaṃ kiḷanto bhassamāne pāsake saṃ-
 5 kaḍḍhitvā gaṇhati, kin nu kho kāraṇaṃ“ ti, so tassa ārakkha-
 devatāya ānubhāvaṃ ñatvā akkhīni ummiletvā kuddho viya
 naṃ olokesi, sā bhītā palāyitvā Cakkavāḷapabbatamatthakam'
 patvā kampamānā aṭṭhāsi. Rājā tatiyam pi pāsake khiptvā
 attano parājayāya bhassante ñatvāpi Puṇṇakassānubhāvena
 10 hattham pasāretvā gaṇhitum nāsakkhi, te rañño parājayāya
 patimsu. Tato Pu- pāsake khipi, te attano jinantā patimsu',
 ath' assa parājītabhāvaṃ ñatvā³ appoṭhetvā mahantena sad-
 dena „jītam me, jītam me“ ti tikkhattum nadi, so saddo
 sakala-Jambudīpaṃ phari. Tam attham paḍāsento Satthā āha:

- 15 01. Te pāvisum akkhamadena mattā
 rājā Kurūnaṃ Puṇṇako [ca] pi yakkho,
 rājā kaliṃ vicinaṃ aggahesi,
 kaṭam aggahī Puṇṇako pi yakkho. 1229.
02. Te tattha jūte ubhayo samāgate⁴
 20 raññaṃ sakāse sakhinaṃ ca majjhe,
 ajesī yakkho naraviriyaseṭṭham,
 tattha ppanādo tumulo babhūvā 'ti*. 1230.

Ta. pāvisun ti jūtasālaṃ pavisiṃsu, vicinaṃ ti rājā catuvīsatiyā āyesu
 vicinanto kaliṃ parājayagāhaṃ aggahesi, kaṭamaggahīti Pu- nāma yakkho
 25 jayagāhaṃ gaṇhī, te tattha jūte - - ti te tattha jūtasālaya jūte samupāgate
 ubho jūtaṃ kiḷiṃsū 'ti a., raññaṃ ti atha tesam ekasatānaṃ rājūnaṃ sakāse
 avasesānaṃ ca sakhīnaṃ majjhe so yakkho naraviriyaseṭṭham rājānaṃ ajesī,
 tatthappanādo - - ti tasmiṃ jūtamaṇḍale rañño parājītabhāvaṃ jānātha jītam
 me jītam me ti mahanto saddo ahosi.

30 Rājā parājīto anattamano ahosi, atha naṃ samassāsento
 Pu- gātham āha:

¹ C* omīti pabbata. ² tato puṇṇako - - patimsu wanting in C*, B, jinantan.
³ B, adds puṇṇako. ⁴ so all three MSS. for -tā? * vv. 01 and 02 ought to
 have been printed in smaller type.

93. Jayo mahārāja parājayo ca
 āyūhataṃ aññatarassa hoti,
 janinda jito si' varaṃdhanena
 jito ca me khippam avākarohīti. 1231.

Ta. āyūhatan ti dvinnam vāyamānānaṃ aññatarassa' eva hoti, tasmā parā- 5
 jito 'mbhīti mā cintayī, jito sīti² parihīno sī³, varaṃdhanenā 'tī vara-
 dhanena⁴, khippam avākarohīti khippaṃ me jayaṃ dehi.

Atha „naṃ gaṇhathā“ ti vadanto gātham āha:

94. Hatthī gavassā maṇikuṇḍalā ca
 yaṃ cāpi mayhaṃ⁵ ratanaṃ pathavyā 10
 gaṇhāhi Kaccāna⁶ varaṃ dhanānaṃ,
 ādāya yen' icchasi tena gacchā 'ti. 1232.

Puṇṇako āha:

95. Hatthī gavassā maṇikuṇḍalā ca
 yaṃ cāpi tuyhaṃ⁵ ratanaṃ pathavyā 15
 tesam varo Vidhuro nāma kattā,
 so me jito, tam me avākarohīti. 1233.

Ta. so me jito ti mayā hi tava vijjite uttamaratanaṃ jitaṃ, so⁷ ca
 sabbaratanaṃ varo tasmā so mayā jito nāma hoti. tam me dehīti.

Rājā āha: 20

96. Attā ca me so saraṇaṃ gatī ca
 dīpo ca leṇo ca parāyano ca,
 asantuleyyo mama so dhanena,
 paṇena me sadiso esa kattā ti. 1234.

Ta. attā ca me so ti so hi mayhaṃ attā ca⁸ mayā ca attānaṃ ṭhapetvā 25
 sesaṃ dassamīti⁹ vuttaṃ, tam mā gaṇhi, na kevalaṃ ca attā va atha kho me
 saraṇaṃ ca gatī ca dīpo ca leṇo ca parāyano ca, asantulyo - - ti na satta-
 vidhena ratanadhanena saddhiṃ tuletabbo.

Puṇṇako āha:

97. Ciraṃ vivādo mama tuyham assa,
 kāmaṃ ca pucchāma tam eva gantvā, 30

¹ C^o jinosī, R^d jinosmī. ² B^d jinosmīti. ³ B^d ahaṃ jino amhi. ⁴ B^d para-
 madha-. ⁵ B^d aññānaṃ. ⁶ C^k B^d -yana ⁷ C^o yo. ⁸ C^k ra, C^o omits ca. ⁹
 read: mayā ca - - dassamā ti?

eso va¹ no vivaratu² etam atthaṃ,
yaṃ vakkhatī hotu kathā³ ubhinnaṃ ti. 1235.

Ta. vivaratu² -- ti yo tava attā vā na vā ti etam [atthaṃ eso va pa-
kāsetu, hotu kathā -- ti yaṃ so vakkhati sā eva no ubhinnaṃ kathā hotu
5 tam pamāṇaṃ hotū 'ti a.

Rājā āha:

98. Addhā hi saccaṃ bhaṇasi na ca māṇava sāhasaṃ,
tam eva gantvā pucchāma, tena tussāṃ⁴ ubho janā ti⁴. 1236.

Ta. na ca -- ti pesayha sāhasiyaṃ vacanaṃ ca na bhaṇasi.

10 Evaṃ vatvā rājā ekasataṅ ca rājāno Puṇṇakaṅ ca ga-
hetvā tuṭṭhamānaso vegena dhammasabhaṃ agamāsi, paṇḍito
āsanā oruyha rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ atṭhāsi, atha Pu-
Mahāsattaṃ āmantetvā „paṇḍita tvam dhamme ṭhito, jīvita-
hetu pi musā na bhāsaṣīti kittisaddo te⁵ sakalaloke pharito⁶,
15 ahaṃ pana te ajja dhamme ṭhitabhāvaṃ jānissāmīti⁶“ vatvā g. ā.:

99. Saccaṃ nu devā vidahū Kurūnaṃ
dhamme ṭhitaṃ Vidhuraṃ nāṃ⁷ amaccaṃ,
dāso si rañño uda vāsi nāti
Vidhuro ti saṃkhā katamāsi loke ti. 1237.

20 Ta. saccannu -- maccan ti Kurūnaṃ raṭṭhe Vi- nāṃ⁷ amacco⁷ dhamme
ṭhito jīvitaḥetu pi musā na bhaṇasīti⁸ evaṃ devā vidahu vidahantī kathenti
pakāseti, evaṃ vidahamānā te devā saccan nu vidahantī udāhu abbūtavadā
yeva te ti⁹, Vi - - katamāsi¹⁰ loke ti yā esā Vidhuro ti loke saṃkhā
paññatti sā katamā āsi¹¹ tvaṃ pakāsehi¹², kiṃ¹³ rañño dāso nīcatarajūṭiko
25 udāhu samo¹⁴ vā uttaritaro vā nātīti idan tāva me ācikkha dāso si rañño
uda vāsi nātīti.

Atha M. „ayaṃ maṃ evaṃ pucchati, ahaṃ kho pan' etaṃ
'rañño nātīti' pi 'rañño uttaritaro' ti pi 'rañño na kiñci homīti'
pi saññapetuṃ sakkomi¹⁵, imasmiṃ pana loke saccasamo

¹ Cks ca. ² Ck' vica-. ³ Ck' pathā, Bđ tathā. ⁴ Ck' jananti. ⁵ Ck' natena, C' nate. ⁶ Cks puṭṭhā, B' pākāṭo. ⁷ Bđ nāma amacco. ⁸ so all three MSS. for bhaṇatīti. ⁹ B' -vādā yevā ti, Cks -vādo yeva so. ¹⁰ Cks -mosi. ¹¹ so Bđ for āsīti? Ck' si, C' ti. ¹² Cks pakāseti, omitting tvaṃ. ¹³ Bđ kinnu. ¹⁴ Cks samesamo. ¹⁵ Bđ adda evaṃ sante pi.

avassayo nāma n' atthi, saccam eva kathetuṃ vaṭṭatīti¹ cin-
tetvā „māṇava n' evāhaṃ rañño ñāti na uttaritaro, catunnaṃ
pana dāsānaṃ aññataro² ti dassetuṃ gāthadvāyam āha :

100. Āmāyadāsāpi bhavanti h' eke,
dhanena kitāpi bhavanti dāsā, 5
sayam pi h' eke upayanti dāsā,
bhayā paṇunnāpi bhavanti dāsā. 1238.
101. Ete narānaṃ caturo va dāsā,
addhā hi yonito aham pi jāto,
bhavo ca rañño abhavo ca rañño, 10
dās' āhaṃ' devassa param pi gantvā
dhammena maṃ māṇava tuyhaṃ dajjā ti. 1239.

Ta. āmāyadāsā ti dāsassa³ dāsiyā kucchimhi jstādāsā sayam pi dāsā ti,
ye keci upaṭṭhākaṇḍitikaṃ sabbe te sayam dāsabhāvaṃ upagatā dāsā nāma, bhayā
paṇunnā ti rājabhayena vā corabhayena vā attano vasaṇṭṭhānato paṇunna- 15
karamarā hutvā paravisayam gatāpi dāsā yeva nāma, addhā hi⁴ yonito
aham pi jāto⁴ ti māṇava ekamaṇḍen' eva aham pi caturo dāsayoniso ekato
sayam dāsayonito nibbattadāso⁵, bhavo ca rañño ti rañño vaḍḍhi vā hotu
avaḍḍhi vā na sakkā mayā musā bhaṇṭituṃ, paramapīti dūram gantvāpi aham
devassa dāso yeva, dajjā ti maṃ rājā jayadhanena khaṇḍetvā tuyhaṃ dento 20
dhammena samena sabhāven' eva dadeyya.

Taṃ sutvā Pu- haṭṭhatuṭṭho pana appoṭhetvā⁶ :

102. Ayaṃ dutiyo vijayo maṃ' ajja
putṭho hi kattā vivar' ettha⁷ pañhaṃ,
adhammarūpo vata rājaseṭṭho, 25
subhāsitaṃ n' anujānāsi⁸ mayhaṃ ti. 1240.

Ta. rājaseṭṭho ti ayaṃ rājaseṭṭho adhammarūpo vata, subhāsitaṃ ti
Vi-ṇḍitena sukathitaṃ, suvinicchitaṃ, nānu --⁹ ti idān' etaṃ Vidhuraṇḍitama
mayhaṃ kasmā nānujānāsi kimatthaṃ na desīti vadati.

Taṃ sutvā rājā „mādisaṃ yasadāyikaṃ anoloketvā idāni 30
ditṭhamāṇavakaṃ olokesīti¹⁰ M-assa kujjhitvā „sace dāso⁹ ga-
hetvā gacchā¹⁰ ti gātham āha :

¹ B^d dāsohaṃ; read: dās' āha? ² B^s adds putto pi, B^d omits dāsassa. ³ C^k
bahl. ⁴ C^k dāso. ⁵ C^k -ttādāso ca. ⁶ B^d -tetvā. ⁷ B^d vipareṭṭha, C^k vi-
paritṭhaṃ, C^s viparitṭha. ⁸ B^d nānu-. ⁹ B^d māṇava sace so dāso me bhaveyya.

103. Evañ ce no so vivar' ettha pañham
 'dāso 'ham asmi, na ca kho 'smi nāti'
 gaṇhāhi Kaccāna varaṃ dhanānaṃ,
 ādāya yen' icchasi tena gacchā 'ti. 1241.

5 Ta. evañce no--ti sace so amhākaṃ pañham dāso ham asmi na ca
 kho smi nātīti evañ vivari ettha parisamaṇḍale atha kiṃ acchasi sakalaloke
 dhanānaṃ varadhanaṃ etam gaṇha gahetvā ca yen' icchasi tena gacchā 'ti.
 Akkhakhaṇḍaṃ¹.

Evañ ca pana vatvā rājā cintesi²: „paṇḍitaṃ gahetvā
 10 māṇavo yathāruciṃ gamissati, tassa gatakālate paṭṭhāya mayham
 madhuradhammakathā dullabhā bhavissati, yan nūn' imaṃ³
 ṭhāne ṭhapetvā⁴ gharāvāsapañham puccheyyan“ ti, atha naṃ
 evaṃ āha: „paṇḍita tumhākaṃ gatakāle mama madhura-
 dhammakathā dullabhā bhavissati, alaṃkatadhammāsane ni-
 15 siditvā attano ṭhāne ṭhatvā mayham gharāvāsapañham kathethā“
 'ti, so „sādhū“ 'ti sampatiçchitvā alaṃkatadhammāsane nisi-
 ditvā raññā pañham puṭṭho vissajjesi, tatrāyaṃ paño:

104. Vidhura vasamānassa gahaṭṭhassa sakaṃ gharaṃ
 khemā vatti⁵ kathaṃ assa, kathaṃ nu assa saṃgaho. 1242.

20 105. Avyāpajjhaṃ kathaṃ assa, saccavādī ca māṇavo
 asmā lokā paraṃ lokam kathaṃ pecca na socatīti. 1243.

Ta khemā--ti kathaṃ gharāvāsaṃ vasantaṃ khemā nibbhayaṃ vutti
 bhaveyya, kathaṃ assa saṃgaho ti catubbidho ca saṃgahavatthusaṃkhāto
 saṃgaho tassa kathaṃ bhaveyya, avyāpajjhaṃ ti niddukkhatā, saccavādī ca
 25 'ti kathaṃ ca māṇavo saccavādī nāma bhaveyya, pecca 'ti paralokaṃ gantvā⁷.

106. [Taṃ] tattha gatimā dhitimā mutimā atthadassimā
 saṃkhātā⁷ sabbadhammānaṃ Vidhuro etad abravi: 1244.

107. Na sādharmaṇadār' assa, na bhuñje sādum ekato,
 na seve lokāyatikaṃ, n' etaṃ paññāya vaddhanaṃ. 1245.

30 108. Silavā vattasampanno appamatto vicakkhaṇo
 nivātavutti atthaddho surato sakhilo mudu 1246.

¹ Cks omit akkha-. ² Bā adds mayā paṇḍito mānavassa dinno. ³ Bā maṃ.
⁴ Bā adds alaṃkatadhammāsane nisidāpetvā. ⁵ Bā vutti. ⁶ Bā -to. ⁷ Bā
 adds: taṃ sutvā paṇḍito rañño pañham katesi taṃ atthaṃ pakāsento satthā āha.

109. Saṅgahe tāva mittānaṃ saṃvibhāgī vidhānavā
tappeyya annapānena sadā samaṇabrāhmaṇe. 1247.
110. Dhammakāmo sutādhāro bhaveyya paripucchako
sakkacca payirupāseyya silavante bahussute. 1248.
111. Gharam āvasamānassa gahaṭṭhassa sakaṃ gharaṃ 5
khemā vatti siyā evaṃ, evaṃ nu assa saṅgaho. 1249.
112. Avyāpajjho siyā evaṃ saccavādī ca māṇavo
asmā lokā paraṃ lokāṃ evaṃ pecca na socatīti. 1250.

Ta. taṃ tatthā 'ti bhī so taṃ rājānaṃ tattha dhammasabhāyaṃ
nāṇagatiyā gatimā abbochinnaviriyena dhitimā matimā mutimā saṅhasu- 10
khumapañño atthadassimā nāṇena atthadassimā paricchinditvā jānanañāṇa-
saṃkhātāya paññāya sabbadhammānaṃ saṃkhātā¹ Vi-ṇḍito, etaṃ na sādha-
raṇadārassā 'ti ādivacanaṃ abravī, tattha yo paresaṃ dāresu aparajjhatī so
sādhāraṇadāro nāma tādiso nāssa bhaveyya, sādumekato ti sādurasapañita-
bhojanaṃ aññesaṃ adatvā ekako va na bhūjeyya, lokāyatikan ti anattha- 15
nissitaṃ saggamaggānaṃ adāyakaṃ antiyyānikaṃ viṇḍasallapaṃ lokāyatikavādāṃ
na seveyya, netāṃ - - ti na hi etaṃ lokāyatikaṃ² paññāya vaddhanaṃ, silavā
ti akhaṇḍehi pañcahi sīlehi samannāgato, vattasampanno ti gharāvāsavattena
vā rājavattena vā samannāgato, appamatto ti kusaladhammesu appamatto, 20
nivātavuttīti atimānaṃ akatvā nicavutti ovādānusaṇipacchako³, atthad-
dho ti thaddhamacchariyarahito, surato ti soraccena s-gato, sakhilo ti pe-
maṇḍiyavacano, mudū 'ti kāyavacīcītehi aphaṛuso, saṅgahē - - ti mittasaṃ-
gahakaro dānādīsu yo yena saṅgahaṃ gacchati tassa ten' eva saṅgahako,
saṃvibhāgīti dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ c' eva kapaṇādīnaṃ ca saṃvi-
bhāgakaro, vidhānavā ti etasmiṃ kāle kasitūṃ vaṭṭati imasmiṃ vapitūṃ ti 25
evaṃ sabbakicesu vidhānasampanno, tappeyyā 'ti gahitagahitabhājanāni
pūretvā dadamāno tappeyya, dhammakāmo ti pavenidhammam pi sucarita-
dhammam pi kāmayamāno patthayamāno, sutādhāro ti sutassa ādhārabhūto,
paripucchako ti dhammikasamaṇabrāhmaṇe upasaṃkamitvā kiṃ bhante kusalan
ti ādivacanehi pucchanaṣilo, sakkaccaṃ ti gāravena, evaṃ nu assa saṅgaho
ti saṅgaho pi 'ssa evaṃ kato nāma bhaveyya, saccavādīti evaṃ paṭipanno
yeva saccavādī nāma siyā. 30

Evaṃ M. rañño gharāvāsapañhaṃ kathetvā pallaṃkā
oruyha rājānaṃ vandi. Rājāpi 'ssa mahāsakkāraṃ katvā eka-
satarājaparivuto attano nivesanam eva gato. Gharāvāsa- 35
pañhaṃ⁴.

¹ B^d -to. ² C^k -yatanaṃ. ³ B^d -niyassa sampacchako. ⁴ C^k omīti gharāvā-

M. pana nivatto, atha naṃ Puṇṇako āha:

113. Ehi dāni gamissāmi, dinno no issarena me,
tam ev' atthaṃ¹ paṭipajja esa dhammo sanantano ti. 1251.

Ta. no ti nipātamattaṃ, issarena mayhaṃ dinno ti a., sanantano ti
5 mama atthaṃ paṭipajjantena hi tayā attano sāmikassa attho paṭipanno hoti,
yaṃ c' etaṃ sāmikassa atthakaraṇaṃ nāma esa dhammo sanantano porāṇaka-
paṇḍitānaṃ sabbāvo.

Vidhuraṇḍito āha:

114. Jānāmi māṇava: tayāham asmi,
10 dinno 'ham asmi tava issarena,
tīhaṃ ca taṃ vāsayemu¹ agāre
yen' addhunā anusāsemu putte ti. 1252.

Ta. tayāhamasmiti tayā laddho 'ham asmiti jānāmi labhantena ca na
aṇṇathā laddho, dinno 'ham asmi tava issarenā 'ti mama issarena raṭṭhā
15 ahaṃ tava dinno, tīhaṃ cā 'ti māṇavaka ahaṃ tava bahūpakāro, rājānaṃ
anoloketvā saccam eva kathesiṃ², tenāhaṃ tayā laddho, tvaṃ mama mahā-
tabhāvaṃ³ jānāsi, mayāṃ tīni divasāni taṃ⁴ attano agāre vāsema, tasmā⁵ tvaṃ
yen' addhunā yattakena kālena mayāṃ puttadāre anusāsemu taṃ kālaṃ adhvāsehitī.

- Taṃ sutvā Pu- „saccaṃ paṇḍito āha, bahūpakāro esa mama,
20 'sattāham pi addhamāsam pi nisidāpehīti'⁶ vutte adhvāsetabbam
eva“ 'ti cintetvā

115. Tam me tathā hotu vasemu tīhaṃ,
kurutaṃ bhav' ajja gharesu kiccaṃ,
anusāsataṃ puttadāre bhav' ajja
25 yathā tayi pacchā⁷ sukhī bhaveyyā 'ti. 1253.

Ta. tamme ti yaṃ tvaṃ vadesi sabbaṃ taṃ mama tathā hotu, bha-
vajjā 'ti bhavaṃ ajja paṭṭhāya tīhaṃ anusāsatu, tayi pacchā⁷ 'ti yathā tayi
gate pacchā tava puttadāro sukhī bhaveyya evaṃ tvaṃ anusāsā 'ti.

- Evāṃ vatvā Pu- Mahāsattena saddhiṃ ñeva tassa nive-
30 sanāṃ pāvīsi.

¹ C^s vāsayomu, C^k vāyayomu, P^s sasayemu: read: -mū or agāre vāsayemu?

² C^k -si, B^d kathemi. ³ B^d mahantagunabhāvāṃ. ⁴ B^d omits taṃ. ⁵ B^d kasmā. ⁶ C^k omits ni-. ⁷ C^s pecca.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

116. Sādhū 'ti vatvāna pahūtakāmo
pakkhāmi yakkho Vidhurena saddhim,
tam kuṇḍarājaññahayānuciṇṇaṃ
pāvekkhi antopuram ariyasetṭho ti. 1254.

5

Ta. pahūta -- ti mahābhogo, kuṇḍarā -- ti kuṇḍarehi ca ājaññahayehi
ca anuciṇṇaṃ, ariya -- ti ācāraariyesu uttamo, Pu- yakkho ca tassa anto-
puram pāvīsi.

Mahāsattassa pava tiṇṇaṃ utūnaṃ atthāya tayo pāsādā,
tesu eko Koṇico nāma eko Mayūro nāma eko Piyaketo nāma, 10
te sandhāya ayaṃ gāthā vuttā:

117. Koṇicaṃ Mayūraṇ ca Piyaṇ ca Ketaṃ
upāgami tattha surammarūpaṃ
pahūtabhakkhaṃ bahuannapānaṃ
Masakkasāraṃ viya Vāsavassā 'ti. 1255.

15

Ta. tatthā 'ti tesu tiṣu pāsādesu yattha tasmim¹ samaye attanā vasati
tam surammarūpaṃ pāsādaṃ Puṇṇakaṃ ādāya upāgami.

Upagantvā ca alaṃkatapāsādassa sattamāya bhūmiyā sa-
yanagabbhaṃ c'eva mahātalaṇ ca sajjāpetvā sirisayanaṃ paññā-
petvā sabbaṃ² annapānādividhim³ upatṭhapetvā devakaññā viya 20
pañcasatā itthiyo „imā te pādapariārikā hontu, anukkaṇṭha-
citto⁴ idha vasāhīti“ tassa nīyādetvā attano vasanaṭṭhānaṃ
gato, tassa gatakāle tā itthiyo nānāturīyāni gahetvā Puṇṇa-
kassa paricariyāya naccādīni paṭṭhapesuṃ.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

25

118. Tattha naccanti gāyanti avhayanti varāvaram
accharā viya devesu nāriyo samalaṃkatā ti. 1256.

Ta. avhayanti -- varato varam naccā ca⁵ gītaṇ ca karontiyo.

119. Samaṅgikatvā pamadāhi yakkhaṃ
annena pānena ca Dhammapālo

30

¹ Bā yasmiṃ. ² Cks -a. ³ Cks -dham. ⁴ Ck -ṭhahento, C^s -ṭhaganto. ⁵
Cks naccanti.

atthattham evānuvicintayanto
pāvekkhi bhariyāya tadā sakāse ti. 1257.

5 Ta. pamadāhīti pamadāli c' eva annapānena ca samaṅgikatvā, dham-
mapālo ti dhammassa pāleko gopāyiko, atthatthamevā 'ti atthatbhūtam eva
attham, bhariyāyā ti sabbajettḥikāya bhariyāya.

190. Tam candanagandharasānulittam
suvaṇṇajambonadanikkhasādisam
bhariyam vacā¹: ehi suṇohi bhoti,
puttāni² āmantaya tambanette. 1258.

10 Ta. bhariyam vacā ti jettḥabhariam avaca, āmantayā 'ti pakkosa³.

191. Sutvāna vākyam patino Anujjā⁴
suṇisam vaca tambanakhisunettaṃ:
āmantaya vammadharāni Cete
puttāni indīvarapupphasāme. 1259.

15 Anujjā⁴ ti evaṇṇānāyikā, suṇisam⁵ vaca tamba -- ti sā tassa vaca-
nam sutvā assumukhī rudamānā sayam gantvā putte pakkosituṃ ayuttam
suṇisam pesessānīti tassā nivesanaṭṭhānam gantvā sā tambanakhisunettaṃ
suṇisam avaca, āmantayā 'ti pakkosa, vammadharānīti vammadhare sūre
samatthe ti a., ābharanabhaṇḍam eva idha vammaṃ ti adbhīpetam, tassā
20 ābharanadhare ti pi a., Cete ti tam nāmenālapati, puttānīti mama putte ca
dhītaro ca, indīvara - ti tam ālapati.

Sā „sādhū“ 'ti pāsādam anuvaritvā „pitā vo ovādam
dātukāmo pakkosati, idam kira vo tassa pacchimadassanan“
ti sabbam ev' assa suhajjanaṃ ca puttadhītaro ca sannipātesi,
25 Dhammapālakumāro pana tam vacanam sutvā va rodanto ka-
nitṭhabhātīparivuto pitu santikam agamāsi, p. te disvā va saka-
bhāvena saṅṭhātuṃ asakkonto assupunṇehi nettehi āliṅgitvā sīse
cumbitvā jettḥaputtam muhuttam hadaye nipajjāpetvā hadayā
otāretvā sirigabbhato nikkamma mahātale pallaṃkamajjhe
30 nisīditvā puttasaḥassassa ovādam adāsi.

¹ all three MSS. vaca. ² Cks puttāti. ³ Bd -saya. ⁴ Bd anojā. ⁵ all
three MSS. suṇisā.

Tam attham pakāṣento Satthā āha:

122. Te āgate muddhani Dhammapālo
cumbitvā putte avikampamāno
āmantayitvā ca avoca vākyam:
dinn' āham raṇṇā idha māṇavassa. 1260. 5
123. Tass' ajj' aham attasukhī vidheyyo,
ādāya yen' icchati tena gacchati,
ahañ ca vo sasitum' āgato 'smi:
katham aham aparittāya' gacche. 1261.
124. Sace vo rājā Kurukhettavāsī 10
Janasandho puccheyya pabūtakāmo
kim ābhijānātha pure purāṇam
kim vo pitā anusāse puratthā 1262.
125. Samāsanā hotha mayā va sabbe 15
ko n' idha raṇṇo abbatthiko manusso
tam añjaliṃ kariya' vadetha evaṃ:
mā h' eva' deva, na hi esa' dhammo,
viyaggharājassa nihīnājacco
samāsano deva katham bhaveyyā 'ti. 1263.

Ta. Dhammapālo ti Mahāsatto, dinnāhan ti aham jayadhane⁶ khaṇ- 20
detvā raṇṇā dinnu, tassa'jjaham -- ti ajja paṭṭhāya tīhamattam aham iminā
attano sukkena attanā⁷ sukhī tatoparam pana tassa māṇavassāham vidheyyo
homi, so hi ito catutthe divase ekaṃsena mañ ādāya yath' icchati tattha
gacchati, aparittāya⁸ 'ti tumhākam parittāṇam⁹ akatvā katham gaccheyyan
ti¹⁰ anusāsītum āgato 'smi, Janasandho ti mittaganthanena¹¹ mitthanassa 25
santhānakāro¹², pure purāṇam ti ito pubbe tumhe kim purāṇam¹³ abhijānātha,
anusāse ti anusāsi, evaṃ tumhe raṇṇā puṭṭhā amhākam pitā imaṃ c' imaṃ
ca ovādāṃ adāsīti katheyvātha, samāsanā--'ti sace pana vo rājā mayā din-
nassa ovādassa kathitakāle etha tumhe ajja mayā saddhīm samāsanā hotha, ko
nīdha -- ti idha rājakule tumhehi¹⁴ añño ko nu raṇṇo abbatthiko manusso 30
ti attano āsane nisīdāpeyya, tamañjaliṃ ti atha tumhe añjaliṃ karitvā tam
rājānam evaṃ vadeyyātha: deva evaṃ mā avoca na hi amhākam esa paveṇi-
dhammo, viyaggha --'ti kesarīsīhassa bhīnājacco jarasīgālo deva katham sa-
māsano bhaveyya, yathā sigālo sīhassa samāsano na hoti tath' eva mayam
tumhākan ti¹⁵. 35

¹ Bḍ anusāsītum. ² Cks aparitāṇā ca, Bḍ parittāya. ³ Cks kayira. ⁴ Bḍ
hevam. ⁵ Cks so. ⁶ Bḍ jeya dhanena. ⁷ Bḍ atta. ⁸ Cks aparitāyā, Bḍ
aham parittāyā. ⁹ Bḍ parittam. ¹⁰ Bḍ iti. ¹¹ Bḍ -bandhanena. ¹² Bḍ
sandhāna-. ¹³ Bḍ -ṇakāraṇam. ¹⁴ Cks -he. ¹⁵ Bḍ adds katheyvātha.

Imaṃ paṇ' assa kathaṃ sutvā puttadhītarō ca nāṭisu-
hājjadāsaporisā ca sabbe sakabhāvena saṅghātum asakkontā
mahāviraṇaṃ viraviṇṣu, te M. saññapesīti. **Lakkhakhaṇḍaṃ.**

Atha te nātayo upasamkamtivā tuṅghibhūte disvā „tātā
5 mā cintayittha, sabbe saṃkhārā aniccā, yaso nāma vipatti-
pariyosāno, api ca tumhākaṃ rājavasatiṃ nāma yasapaṭilābha-
kāraṇaṃ kathessāmi, taṃ ekaggacittā suṇāthā“ 'ti Buddha-
līhāya rājavasatiṃ nāma paṭṭhapesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 10 126. So ca mitte amitte ca nātayo suhadajjane¹
alināmanasamkappo Vidhuro etad abravi: 1264.
127. Eth' ayyo rājavasatiṃ nisiditvā suṇoṭha me
yathā rājakulaṃ patto yasaṃ² poso nigacchatīti. 1265.

15 Ta. suhadajjane¹ ti suhajjane², ethayyo ti etha ayyo piyasamudā-
cārena putte ālapati, rājavasatiṃ ti mayā vuccamānaṃ rājaparicariyaṃ su-
ṇāthe, yathā ti yena kāraṇena rājakulaṃ upasamkamanto rañño santike
caranto poso yasaṃ nigacchati taṃ kāraṇaṃ suṇāthā 'ti a.

128. Na hi rājakulaṃ patto aññāto labhate yasaṃ
nāsūro na pi dummedho na-ppamatto kudācanaṃ. 1266.
20 129. Yadāssa⁴ silaṃ paññaṃ ca soceyyaṃ cādhigacchati
atha vissasate⁵ tyamhi⁶ guyhaṇ c' assa na rakkhati. 1267.

Aññāto apakaṭaguno aviditakammāpadāno⁷, nā sūro ti na asūro bhīru-
jātiko, yadāssa- ti yadā assa sevakaṃ rājasilaṃ ca paññaṃ ca soceyyaṃ ca
adhigacchati ācārasampattiṃ ca nāṇabalaṃ ca sukhībhāvaṃ⁸ ca jānāti, atha
25 vissasate⁵ tyambhīti⁹ atha rājā tamhi vissasati¹⁰ vissāsaṃ karoti attano ca
guyhaṃ assa na rakkhati na gūhati ketheti.

130. Tulā yathā paggahitā samadaṇḍā sudhāritā
ajjhīṭṭho na vikampeyya sa rājavasatiṃ vase. 1268.
131. Tulā yathā paggahitā samadaṇḍā sudhāritā
30 sabbāni abhisambhonto sa rājavasatiṃ vase. 1269.

¹ so Bds; Cks suhadajjane. ² Cks caran. ³ Bds suhadajjane. ⁴ Cks yadassa
⁵ Cks vissā-, Bds visā-. ⁶ Bds tamhi, Cks nyamhi? ⁷ Bds -mavidhāno. ⁸ Bds
nuci-. ⁹ Ck nya-, Bds tamhiti. ¹⁰ Bds visā-.

Tulā--ti yathā esā vuttappakārā tulā na oṇamati na uṇṇamati evam eva¹ rājasevako kismicid eva kamme raññā idaṃ nāma karohīti ajjhittḥo āṇatto chandādiagativasena na kampeyya sabbakiccesu pagghatitūlā viya samo bhavēyya, sa rājavasatīn ti so evarūpo sevako rājakule vāsam vaseyya rājānaṃ paricareyya evaṃ paricaranto ca para yasam labhēyyā 'ti a., sabbāni abhisambhonto ti sabbāni rājakiccāni karonto. 5

122. Divā vā yadi vā rattim rājakiccesu paṇḍito
ajjhittḥo na vikampeyya sa rājavasatim vase. 1270.

123. Divā vā yadi vā rattim rājakiccesu paṇḍito
sabbāni abhisambhonto sa rājavasatim vase. 1271. 10

124. Yo² c' assa sukato maggo rañño suppatiyādito
na tena vutto gacchēyya sa rājavasatim vase. 1272.

Na vikampeyyā 'ti akampamāno tāni kiccāni kareyya, yo² cassā 'ti yo ca rañño gamanamaggo sukato assa rañño suppatiyādito sumañḍito iminā maggena gacchā 'ti vutto pi tena na gacchēyya³. 15

125. Na rañño samakaṃ⁴ bhuñje kāmabhoge kudācanaṃ
sabbattha pacchato gacche sa rājavasatim vase. 1273.

126. Na rañño sadisaṃ vatthaṃ na mālā na vilepanaṃ
ākappaṃ sarakuttim vā na rañño sadisaṃ ācare
aññaṃ kareyya ākappaṃ sa rājavasatim vase. 1274. 20

Na rañño ti rañño kāmabhogena samaṃ kāmabhogaṃ na bhuñjēyya, tādisassa hi rājā kujjhāti, sabbatthā 'ti sabbesu rūpādīsu kāmagaṇesu rañño pacchato va gacchēyya, hīnataram⁵ eva seveyyā⁶ 'ti a., aññaṃ kareyyā 'ti rañño ākappaṃ aññaṃ eva ākappaṃ kareyya, sa rāja--ti so puggalo rañño upagantvā vāsam vaseyya. 25

127. Kiḷe rājā⁷ amaccehi bhariyāhi parivārīto,
nāmacco rājabhariyāsu bhāvaṃ kubbetha paṇḍito. 1275.

128. Anuddhato acapalo nipako samvutindriyo
manopaṇḍhisampanno sa rājavasatim vase ti. 1276.

Ta bhāvan ti viśāsavasena adhippāyaṃ, acapalo ti amaṇḍanasīlo. 30
nipako ti paripakkañño, samvut--ti pihitachalindriyo rañño vā aṅgapaccāṅgāni orodhe c' assa⁸ na olokeyya, mano--ti acañcalena suṭṭhu ṭhapi-
tena cittaṃ samannāgato.

¹ Cks -vaṃ. ² Cks so. ³ Cks maggena na gacchā ti vutte pi tena gacchēyya.

⁴ Bā sadisaṃ. ⁵ so Ck; C' Bā hi-. ⁶ Cks soceyyā. ⁷ Bā rāja. ⁸ Bā -dhe vā na tassa viśāse.

139. Nāssa bhariyāhi kīleyya na manteyya rahogato
nāssa kosādhanañ gaṇhe sa rājavasatiṃ vase. 1277.
140. Na niddannaṃ¹ bahuṃ maññe² na madāya suraṃ pive
nāssa dāye migaṃ haññe sa rājavasatiṃ vase. 1278.
- 5 141. Nāssa piṭhaṃ na pallamkaṃ na kocchaṃ na nāgaṃ³ rathaṃ
sammato 'mhīti ārūhe sa rājavasatiṃ vase. 1279.
142. Nātidūre bhava⁴ rañño nāccāsanne vicakkhaṇo,
sammukhe⁵ c'assa tiṭṭheyya sandissanto sabhattuno. 1280.
143. Na ve⁶ rājā saṃkhā hoti na rājā hoti methuno,
10 khippaṃ kujjhanti rājāno sūken' akkhim'⁷ va ghaṭṭitaṃ. 1281.
144. Na pūjito maññamāno medhāvī paṇḍito naro
pharusāṃ patimanteyya rājānaṃ parisamkitaṃ⁸. 1282.

Na manteyyā 'ti tassa rañño bhariyāhi saddhiṃ n' eva kīleyya na raho
15 manteyya, kosādhanaṃ na thenetvā gaṇheyya, na madāyā 'ti tātā rājase-
vako nāma madathāya suraṃ na piveyya, dāye ti dinnābhaye mīgadāye, koc-
chaṃ ti baddhapīṭhaṃ, sammatomhīti ahaṃ kamuniko⁹ hutvā evaṃ karomīti
na ārūheyya, sammukhe⁵ - ti assa rañño purato khuddakamahantaṃ kathaṃ
savanaṭṭhāne⁹ tiṭṭheyya, sandissanto - - ti so sevako tassa bhattuno dassa-
20 naṭṭhāne tiṭṭheyya, sūkenā 'ti akkhimhi patitūna vihisūkādina¹⁰ ghaṭṭitaṃ
akkhi pakatibhāvaṃ jahantaṃ¹¹ yathā kujjhati nāma evaṃ kujjhanti, na tesu
vissāso kātabbo, pūjito maññamāno ti ahaṃ rājavūjito 'mhīti maññamāno,
pharusāṃ ti yena so kujjhati tathārūpaṃ na manteyya.

145. Laddhavāro¹² labhe vāraṃ¹³ n' eva rājūsu vissase
25 aggīva yato¹⁴ tiṭṭheyya sa rājavasatiṃ vase. 1283.
146. Puttaṃ¹⁵ vā bhātaraṃ¹⁶ saṃ¹⁷ vā sampaggaṇhāti khattiyō
gāmehi nigamehi vā¹⁸ ratṭhe¹⁹ janapadehi vā¹⁸
tuṇhibhūto upekkheyya²⁰, na bhāṇe chekapāpakaṃ. 1284.

¹ so C^o; C^k didditaṃ, B^d niddhaṃ. ² B^d maññeyya. ³ B^d nāvaṃ. ⁴
C^k bhavo, B^d bhaje. ⁵ B^d samukhe, C^o samekkhaṃ. ⁶ B^d me, B^o ce. ⁷
C^o sukesakkhiṃ, B^d sukenākkhiva, B^o -nakkhidha. ⁸ B^d sammato. ⁹ C^k same-
naṭṭhāne, C^o samana- ¹⁰ C^k vihiṃsakā-, C^o vihisukā-, B^d vihisukā-. ¹¹
B^d Jahāti. ¹² B^d -dvāro. ¹³ C^k B^d dvāraṃ, C^o cāraṃ. ¹⁴ C^o va sato, B^d
aggi vā samyato. ¹⁵ B^d saputtaṃ. ¹⁶ C^o -rā ¹⁷ B^d omits saṃ. ¹⁸ B^d ca.
¹⁹ B^d -ehi. ²⁰ B^d uddikkh-.

Laddhavāro¹ labhe vāraṇ² ti ahaṃ nippaṭṭhāro laddhavāro¹ ti
appaṭṭhāretvā na pavise puna pi vāraṇ³ labheyya paṭṭhāretvā va paviseyyā⁴ ti
a., yato⁴ ti appamatto hutvā, bhātaraṃ⁵ sam⁶ vā ti sakabhātaraṃ vā,
sappaggaṇhātīti asukagāmaṃ vā asukanigamaṃ vā assa demā⁷ ti sadā se-
vakehi saddhīm katheti, na bhane -- ti tadā guṇaṃ vā agūṇaṃ vā na bhāneyya. 5

147. Hatthārūhe⁷ anikaṭṭhe rathike pattikārike
tesaṃ kammāvadānena⁸ rājā vaḍḍheti vetanaṃ
na tesaṃ antarā gacche sa rājavasatim vase. 1285.

148. Cāpo v' ūnudaro⁹ dhīro vaṃso vāpi¹⁰ pakampaye¹¹
paṭilomaṃ na vatteyya sa rājavasatim vase. 1286. 10

149. Cāpo v' ūnudaro¹² assa maccho v' assa ajivhavā¹³
appāsī nipako sūro sa rājavasatim vase. 1287.

Tesaṃ antarā- ti tesaṃ lābhassa antarā na gacche antarāyaṃ na ka-
reyya. vaṃso ti yathā vaṃsagumbato uggatavaṃso vātena pahaṭakāle kampati
evaṃ kampeyya, cāpo vūnudaro¹⁴ ti yathā cāpo¹⁵ mahodaro¹⁶ na hoti 15
evaṃ na mahodaro siyā, ajivhavā¹³ ti yathā maccho ajivhatāya na katheti
tathā mandakathatāya¹⁷ ajivhatā bhavye, appāsīti bhojane maṭṭanū.

150. Na bālhaṃ itthim gaccheyya sampassaṃ tejasamkhayaṃ,
kāsaṃ sāsāṃ daraṃ balyaṃ khīṇamedho nigacchati. 1288.

151. Nātivelam pabhāseyya, na tuṅhī sabbadā siyā, 20
avikiṇṇaṃ mitaṃ vācaṃ patte kāle udīraye. 1289.

152. Akkodhano asaṃghaṭṭo sacco saṅho apesuṇo
samphaṃ¹⁸ giraṃ na bhāseyya sa rājavasatim vase¹⁹. 1290.

Na bālhan ti punappunaṃ gaccheyya, teja- ti evaṃ gacchanto hi puriso
tejasamkhayaṃ paṇḍitī, taṃ sampassanto bālhaṃ na gaccheyya, daran ti 25
kāyadarathaṃ, bālyan ti dubbalabhāvaṃ, khīṇa- ti punappunakilesarativasena
khīṇapañño puriso ete kāśādayo nigacchati, velan ti tāta rājūnaṃ santike
pamaṇātikantaṃ na bhāseyya, patte- ti attano vacanakāle sampatte, asaṃ-
ghaṭṭo ti paraṃ asaṃghaṭṭento, samphan¹⁸ ti nīratthakaṃ.

¹ B^d -dvāro. ² B^d dvāraṇ. ³ all three MSS. dvāraṃ. ⁴ C^k yatho, C^s sato?
B^ds samyato. ⁵ C^ks -rā. ⁶ B^d omits sam. ⁷ B^ds -rohe. ⁸ C^k sammāvadānena,
C^s kammāvadānena, B^d kammavātānena. ⁹ C^k cāpevānunaṇe, C^s cāponunane, B^s
cāpodhanudhāro. ¹⁰ C^ks cāpi. ¹¹ C^k -piye, C^s -pi. ¹² C^k cūnudaro, B^s danu-
dharo. ¹³ B^ds -hatā. ¹⁴ C^k cūnū-, C^s cūnu, B^d vunu-. ¹⁵ C^k cāpadhanu. ¹⁶
C^ks -raṃ. ¹⁷ C^k -kathamāyāṃ, B^d sevako mandakathitāya. ¹⁸ C^k B^d samphaṃ.
¹⁹ B^d adds: mātā bhittibhāro assa kule jeṭṭhāpacāyiko hīrotappasampanno s.
r. v., B^s inserts this verse after udīraye.

153. Vinīto sippavā danto katatto¹ niyato mudu
appamatto suci dakkho sa rājavasatīm vase. 1291.
154. Nivātavutti vuddhesu sappatisso sagāravo
surato sukhasamvāso² sa rājavasatīm vase. 1292.
- 5 155. Ārakā parivajjeyya sahitum³ pahitam janam,
bhattārañ ñev' udikkheyya anaññassa ca⁴ rājino. 1293.

Vinīto ti ācārasampanno, sippavā ti attano kule sikkhitabbasippena samannāgato, danto ti chasu dvāresu nibbisevano, katatto⁴ ti sampādītatto, niyato ti yasādini uṣṣāya acalāsabhāvo, mudū 'ti anātimānī, appamatto ti kattabbakiccesu pamādarahito, dakkho ti upaṭṭhāne cheko, nivātavuttīti nīcavuttī, sukhasamvāso ti garusamvāsam vasanasīlo, sahitum⁴ pahitam ti pararājūhi rañño⁶ santikam gūyharakkhāvasena vā paṭicchannapākaṭakaraṇavasena vā pesitam, tatthārūpena hi saddhīm kathento rañño sammukhā va kathēyya, bhattāram ñevudikkheyyā 'ti attano sāmikam eva olokeyya,

15 anaññassa ca⁵ rājino ti aññassa rañño santike⁷ na bhavēyya.

156. Samaṇe brāhmaṇe cāpi silavante bahussute
sakkaccaṃ payirupāseyya sa rājavasatīm vase. 1294.
157. Samaṇe brāhmaṇe cāpi silavante bahussute
sakkaccaṃ anuvāseyya sa rājavasatīm vase. 1295.
- 20 158. Samaṇe brāhmaṇe cāpi silavante bahussute
tappeyya annapānena sa rājavasatīm vase. 1296.
159. Samaṇe brāhmaṇe cāpi silavante bahussute
āsajja paññe sevetha ākaṃkha vuddhim attano. 1297.

Sakkaccaṃ payirupāseyyā 'ti gāravena punappuna upasamkameyya, anuvāseyyā 'ti uposathavāsam vasanto anuvatteyya, tappeyyā 'ti yāvadattham dānena tappeyya, āsajjā 'ti upagantvā, paññe ti paññite, āsajjapaññe vā āsajjamānapaññe ti a.

160. Dinnapubbaṃ na hāpeyya dānaṃ samaṇabrāhmaṇe,
na ca kiñci uivāreyya dānakāle vanibbake. 1298.
- 30 161. Puññavā buddhisampanno vidhānavidhikovidho
kālaññū samayaññū ca sa rājavasatīm vase. 1299.

¹ Bḍ yatatto. ² Cks -sambhāso. ³ Bḍ sañhitum. ⁴ Bḍ na ca aññassa. ⁵ Bḍ yatatto. ⁶ Bḍ sakarañño. ⁷ Cks santake.

163. Uṭṭhātā kammadheyyesu appamatto vicakkhaṇo
susamvihitakammanto sa rājavasatim vase. 1300.

Dinnapubban ti pakatipatiyattadānavaṭṭam, samaṇabrāhmaṇe ti
samaṇe vā brāhmaṇe vā, vanibbake ti dānakāle vanibbake āgate disvā kiñci
na nivāreyya, paṇṇāvā ti vicāraṇapaṇṇāya yutto, buddhi- ti avekallabuddhi- 5
sampanuo, vidhānavidhiko vido ti nānāpakāresu dāraporisādīnaṃ saṃvida-
hanakoṭṭhāsesu cheko, kālaṇṇū ti ayaṃ dānaṃ dātum ayaṃ sīlaṃ rakkhitum
ayaṃ uposathakammaṃ kātum kālo ti jāneyya, samayaṇṇū ti ayaṃ kasana-
samayo ayaṃ vapanas. ayaṃ vohāras. ayaṃ upaṭṭhāna. ti jāneyya, kamma-
dheyyesū 'ti attano kattabbakammesu. 10

163. Khalaṃ sālāṃ pasuṃ khettaṃ gantā¹ c' assa² abhikkhaṇaṃ
mitaṃ dhaññaṃ nidhāpeyya mitaṃ ca pācaye ghare. 1301.

164. Puttaṃ vā bhātaraṃ³ saṃ vā sīlesu asamāhitaṃ
anaṅgavā hi⁴ te bālā yathā petā tath' eva te
coḷaṇ ca nesaṃ piṇḍaṇ ca āsīnānaṃ va⁵ dāpaye. 1302. 15

165. Dāse kammakare pesse⁶ sīlesu susamāhite
dakkhe uṭṭhānasampane āhipaccasmi ṭhāpaye. 1303.

Pasuṃ khettaṃ ti gokulāṇ c' eva sassaṭṭhānaṃ ca, gantā⁷ ti gamanasīlo,
mitaṃ ti⁸ minivā ettakaṃ ti ṇāvā koṭṭhesu nidhāpeyya, ghare ti ghare pi
parijanaṃ gaṇetvā mitaṃ eva pacāpeyya, sīlesu -- ti evarūpaṃ dussīlaṃ anā-
cāraṃ kiñci āhipaccaṭṭhāne⁹ na ṭhāpeyyā 'ti a, anaṅgavā hi te¹⁰ bālā
ti aṅgaṃ ekaṃ¹¹ manussānaṃ bhātā loke pavuccatīti¹² kiñcāpi jeṭṭhakaṇiṭṭha-
bhātaro aṅgasamatāya¹³ aṅgaṃ ti vuttā, ime pana dussīlā tasmā aṅgasamā na
hontī yathā pana susāne chaḍḍitā petā matā tath' eva te, tasmā tādisā ādhi-
paccaṭṭhāne⁹ na ṭhāpetabbā, kuṭumbaṃ hi te vināseṇti, vīnaṭṭhakuṭumbassa ca 20
daliddassa ca rājasevanaṃ nāma na sampajjati, āsīnānaṃ ti āgantvā nisīnā-
naṃ jūtakaḥhattaṃ¹⁴ vīya dento ghāsaḥchādanamattaṃ dāpeyya, uṭṭhāna -- ti
uṭṭhānaviriyena samannāgate.

166. Sīlavā ca alolo ca anuratto¹⁵ ca¹⁶ rājino
avīraho hito tassa¹⁷ sa rājavasatim vase. 1304. 30

167. Chandaṇṇū rājino assa cittaṭṭho c' assa rājino
asamkusakavatti 'ssa sa rājavasatim vase. 1305.

¹ all three MSS. gantvā. ² B^d vassa. ³ C^k -rā. ⁴ B^d ti. ⁵ B^d āsanāni pa.
⁶ B^d pose. ⁷ B^d gantvā. ⁸ B^d adds dhaññaṃ. ⁹ C^k adhipaccana-, B^d adhi-
pacca-. ¹⁰ C^k anaṅgācānīte, C^s anaṅgācātīte. ¹¹ so B^d; C^k ahametaṃ. ¹²
B^d -antīti. ¹³ C^k -tā. ¹⁴ B^d nisīnānaṃ puttabhātānaṃ matasattānaṃ mata-
kaḥhattaṃ. ¹⁵ B^d -rakkho. ¹⁶ C^k cassa. ¹⁷ B^d cassa

166. Uccādaye' ca nahāpaye dhove pāde adhosiraṃ
āhato pi na kuppeyya sa rājavasatiṃ vase. 1306.

Alolo ti aluddho, cittaṭṭho ti citte ṭhito, rājacittavasiko ti a., asaṃ-
kusakavattissā 'ti appaṭilomavattī assa. adhosiraṃ ti pāde dhovanto pi
5 siraṃ adhokatvā heṭṭhāmukho va dhoveyya, na rañño mukhaṃ ullokeyyā 'ti a.

169. Kumbhaṃ pañjalim kariyā' vāyasam vā' padakkhiṇaṃ
kim eva sabbakāmānaṃ dātāraṃ dhīraṃ uttamaṃ 1307.

170. Yo deti sayanaṃ vatthaṃ yānaṃ āvasathaṃ gharaṃ
pajjunno-r-iva bhūtāni bhogehi-m-abhivassati. 1308.

10 171. Es' ayyo rājavasati vattamāno yathā naro
ārādhayati rājānaṃ pūjaṃ labhati bhattusū 'ti. 1309.

Kumbhaṃ pañjalim kariyā' vāyasam vāpi' padakkhiṇaṃ ti
vuddhiṃ paccāsiṃsanto hi puriso udakabharitaṃ kumbhaṃ disvā tassa añjaliṃ
kareyya vāyasam vāpi' sakunaṃ ca padakkhiṇaṃ kareyya añjaliṃ katvā padak-
15 khiṇaṃ karontassa kinci dātum na sakkonti, kimevā 'ti yo pana sabbakāmānaṃ
dātā dhīro' ca taṃ rājānaṃ kiṃkāraṇā na namasseyya, rājā yeva hi namassi-
tabbo ca ārādetabbo cā 'ti. pajjunnorivā 'ti megho viya, esayyo -- t
ayyo yā' ayaṃ mayā kathitā esā rājavasati nāma rājasevakānaṃ anusatthi, yathā
ti yāya rājavasatiyā vattamāno naro rājānaṃ ārādeti rājūnaṃ ca santikā pūjaṃ
20 labhati pasamsaṃ ti.

Evam asamadhuro Vidhuro Buddhaliḥhāya rājavasatiṃ
kathesīti. Rājavasatikhaṇḍaṃ.

Evam puttadārasuhajjādayo anusāsantass' eva tassa tayo
divasā' jātā', so divasassa' pāripūriṃ ṇatvā pāto va nānagga-
25 rasabhojanaṃ bhūñjitvā „rājānaṃ apaloketvā māṇavena sad-
dhiṃ gamissāmīti“ ṇātigaṇaparivuto rājanivesanaṃ gantvā
rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ ṭhito vattabbayuttakaṃ va-
canaṃ avoca.

Tam atthaṃ pakāseno Satthā āha:

30 172. Evam samanūsāsitvā nātisaṃghaṃ vicakkaṇo
par'kiṇṇo subadehi rājānaṃ upasaṃkama. 1310.

1 Bḍ acch-. 2 Bḍ kumbham paucalikariyā, C^k kumbhamhi pancasaṃkuriyā. 3
Bḍ cātancāpi. 4 Bḍ kumbham paucalimkariyā, C^k kumbhamhi pancasaṃ ku-
riyā. 5 Bḍ cātāṇ ca. 6 C^k dhītaṃ, Bḍ dhīro. 7 C^k omīti yā. 8 C^k -o.
9 C^k -saṃ.

173. Vanditvā sirasā pāde katvā ca nam padakkhiṇam
Vidhuro avaca rājānam paggahevāna añjaliṃ: 1311.
174. Ayam maṃ māṇavo neti kattukāmo¹ yathāmatim,
nātīm² attham pavakkhāmi, taṃ suṇohi arindama. 1312.
175. Putte ca me udikkhesi yaṃ ca m' aññaṃ ghare dhanam 5
yathā pecca³ na hāyetha nātisaṃgho mayī gate. 1313.
176. Yath' eva khalatī bhumyā bhumyā va patitṭṭhati⁴
ev' etaṃ khalitaṃ mayhaṃ etaṃ pussāmi accayan ti. 1314.

Ta. suhadehīti suhadayehi nātimitādīhi, yañcamaññan ti yaṃ ca
me aññaṃ tayā c' eva aññarājūhi ca dinnam ghare aparimāṇam dhanam taṃ 10
sabbam tvam eva olokeyyāsi, peccā⁴ ti pacchā⁵, khalatīti pakkhalatī, eve-
ta n ti evam etaṃ ahaṃ hi bhūmiyaṃ khalitvā tath' eva patitṭṭhapuriso viya
tumhesu khalitrā tumhesu yeva patitṭṭhahāmi⁶, etaṃ passāmti yo esa mama⁷
kīn te rājā hotīti māṇavena puṭṭhassa⁸ tumhe anoloketvā saccaṃ patthetvā⁹
dāso 'ham asmiti vadantassa accayo etaṃ accayam passāmi, añño¹⁰ pana me 15
doso n' atthi, taṃ me accayam khamatha, mā me taṃ¹¹ hadaye katvā pacchā
mama puttadāro¹² aparajjittha.

Taṃ sutvā rājā „paṇḍita tava gamanam mayham na
ruccati, mā tvaṃ agamā, māṇavam nayan' eva¹³ pakkositvā
ghātetvā paticchādemā 'ti¹⁴ mayhaṃ taṃ ruccatīti“ dīpento g. ā.: 20

177. Sakkā na gantuṃ iti mayhaṃ hoti,
jhatvā vadhitvā idha Kātiyānam
idh' eva hohi¹⁵ iti mayha ruccati,
mā tvaṃ agā uttamabhūripaññā 'ti. 1315.

Ta. jhatvā ti idha rājagehe yeva taṃ pothetvā. 25

Taṃ sutvā M. „deva tumhākaṃ evarūpo ajjhāsayo ayutto“
ti vatvā āha:

178. Mā h' ev' adhammesu¹⁶ manam paṇḍahi¹⁷,
atthe ca dhamme ca yutto bhavassu,
dhi-r-atthu kammaṃ¹⁸ akusalam anariyaṃ¹⁹
yam katvā²⁰ pacchā nirayam vajeyya. 1316. 30

¹ Bā gantu-. ² Bā pacchā. ³ Bā bkumyāyeva patitṭṭhati. ⁴ Bā pacchā. ⁵ Bā
adda kāle. ⁶ Bā patitṭṭhamhomī. ⁷ Bā omits mama. ⁸ Bā adds mama. ⁹ Bā
apekkhitvā. ¹⁰ Bā rañño. ¹¹ C^o mā etaṃ, Bā etaṃ, omitting mā me. ¹² Bā
-resu. ¹³ Bā upāyena. ¹⁴ so C^o; Bā -detuṃ, B^o -dessāmā ti. ¹⁵ Bā hoti.
¹⁶ Bā hevādh-. ¹⁷ C^o -ha. ¹⁸ read: kamm. ¹⁹ read: anariyaṃ or anariyaṃ-
²⁰ read: katva?

179. N' ev' esa¹ dhammo, na puu' etaṃ kiccaṃ,
 ayiro hi dāsassa janinda issaro
 ghātetuṃ jhāpetuṃ atho pi hantuṃ,
 na ca mayha kodh' atthi vajāmi cāhan ti. 1317.

5 Ta. mā hevadhamesu² 'ti mā h' eva adhammesu anattesu apuññesu
 tava cittaṃ paṇidahīti a, pacchā ti yaṃ kammaṃ katvāpi ajarāmaro na hoti
 atha kho pacchā nīrayam eva upapajjeyya dhi-r-atthu taṃ kammaṃ ti, nevesā
 'ti n' eva esa, ayiro ti ayiro sāmi³, ghātetuṃ ti etāni ghātādāni kātūṃ
 ayiro dāsassa issaro sabbān' etāni kātūṃ labhati, mayhaṃ māṇave appāmatṭako
 10 pi kodho n' atthi, dinnakālato paṭṭhāya cittaṃ sandhāretuṃ vaṭṭati, vajām'
 narindā 'ti āha.

Evam vatvā M. rājānaṃ vanditvā rājorodhe ca rājaporisaṅ
 ca ovaditvā tesu sakabhāvena asaṅṭhahitvā māhāviraṇaṃ vira-
 vantesu pi rājanivesanā nikkhami, sakalanagaravāsino „p. kira
 15 māṇavena saddhiṃ gacchati, etha passissāma nau“ ti rājān-
 gaṇe yeva naṃ passimsu, te pi „mā cintayittha, sabbe saṃ-
 khārā aniccā, dānādāsu yeva appamattā hothā“ 'ti ovaditvā
 nivattetvā attano gehābhimukho pāyāsi. Tasmīṃ khaṇe Dham-
 mapālakumāro bhātigaṇaparivuto „pitu paccuggamaṇaṃ karissā-
 20 miti“ nikkhanto nivesanadvāre yeva pitu sammukho ahoṣi, M.
 taṃ disvā sokaṃ sandhāretuṃ asakkonto taṃ upaguyha ure
 nipajjāpetvā nivesanaṃ pāvīsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

180. Jeṭṭhaputtaṃ upaguyha vineyya hadaye daraṃ
 25 assapunnehi nettehi pāvīsi so mahāgharaṇ ti. 1318.

Ghāresu paṇ' assa saḥassaputtā saḥassadhītaro saḥassa-
 bhariyā sattavaṇṇadāsīsatāni, tehi c' eva avasesadāsakamma-
 karaṇātimittehi ca sakalanivesanaṃ yugantavātābhīghātapatitehi
 sālehi sālavanaṃ viya nirantaraṃ ahoṣi.

30 Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

181. Sālā va sampamathitā mālutena pamadditā
 senti puttā ca dārā ca Vidhurassa nivesane. 1319.

¹ Bds navesa. ² Bd hevadh-. ³ so C*; Ck omits ayiro, Bd has sāmiko in the
 place of ayiro sāmi.

182. Itthīśabhaṣṣaṃ bhariyānaṃ dāsīsattasatāni ca
bāhā paggayha pakkandūṃ Vidhuraṣṣa nivesane. 1320.
183. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bāhā paggayha pakkandūṃ Vidhuraṣṣa nivesane. 1321.
184. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1322. 5
185. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā bāhā etc. 1323.
186. Itthīśabhaṣṣaṃ bhariyānaṃ dāsā¹ sattasatāni ca
bāhā paggayha pakkandūṃ, kasmā no vijahessasi. 1324.
187. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bāhā paggayha pakkandūṃ, kasmā no vijahessasi. 1325. 10
188. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā bāhā etc. 1326.
189. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā etc. 1327.

Ta. sēntīti mahātale chinnapādā viya² patitā āvaṭṭantā sayanti, bhari-
yānaṃ ti bhariyānaṃ eva itthīnaṃ śabhaṣṣaṃ, kasmā no ti kena kāraṇena
amhe vijahessasīti paridevīṃsu. 15

M. sabbaṃ taṃ mahājānaṃ assāsetvā avasesāni kiccāni
katvā antojānaṃ³ ovaditvā ācikkhitabbayuttakaṃ sabbaṃ
ācikkhitvā Puṇṇakassa santikaṃ gantvā attano niṭṭhitakiccaṃ
taṃ⁴ ārocesi.

- Ta. atthaṃ pakāśento Satthā āha: 20
190. Katvā gharesu kiccāni anusāsivā sakāṃ jānaṃ
mittāmacce ca suhajje puttadāre ca bandhave 1328.
191. Kamantaṃ saṃvidhetvā⁵ ācikkhitvā ghare dhanāṃ
nidhīṃ ca iṇadānaṃ ca Puṇṇakaṃ etad abravi: 1329.
192. Avasī tuvaṃ mayha tīhaṃ agāre, 25
katāni kiccāni gharesu mayhaṃ,
anusāsitā puttadārā mayā ca,
karoma Kaccāna⁶ yathāmatīṃ te ti. 1330.

Ta. kamantaṃ saṃvidhetvā⁵ 'ti evaṃ evaṃ ca kātūṃ vaṭṭatīti
ghare kattabbakammaṃ saṃvidahitvā, nidhīṃ ti tattha tattha nihitadhaṇaṃ, 30
yathāmatīṃ te ti idāni tava ajjhāsayānurūpaṃ karomā⁶ 't.

¹ Cks dāso, Bđ -si. ² Cks chinnapātāṃ, omittīṃ viya. ³ Bđ adds bahijānaṃ.
⁴ Bđ tassa. ⁵ Bđ -dāhitvā. ⁶ Bđ kiccāni.

Puṇṇako āha:

193. Sace hi katte¹ anusāsītā te
 puttā ca dārā ca anujīvino ca
 hand² esa hīdāni taramānarūpo
 5 dīgho hi addhāpi ayam puratthā. 1331.

194. Asambhīto va gaṇhāhi ajānīyassa vāladhiṃ,
 idaṃ pacchimakaṃ tuyhaṃ jīvalokassa dassanan ti. 1332.

Ta. katte ti somanassappatto yakkho Mahāsattaṃ ālapati, addhāpīti
 gantabbamaggo³ pi dīgho, asambhīto vā 'ti'⁴ idaṃ so hetthāpāsādaṃ anota-
 10 ritvā tato gantukāmo avaca.

Atha naṃ Mahāsatto āha:

195. So 'haṃ kissānubhāyissaṃ⁵ yassa me n' atthi dukkataṃ
 kāyena vācā manasā yena gaccheyya duggatin ti. 1333.

Ta. sohaṃ kissānubhāyissaṃ⁵ ti idaṃ M. asambhīto va gaṇhāhīti
 15 vuttattā evaṃ āha.

Evaṃ M. sihanādaṃ naditvā asambhītakesarī viya nib-
 bhayo hutvā „ayam sātako mama aruciya mā muccīti“⁶ adhi-
 ṭṭhānapāramiṃ purecārikaṃ katvā dāhaṃ nivāsetvā assassa
 vāladhiṃ viyūhitvā ubhohi hatthehi dāhaṃ vāladhiṃ gahetvā
 20 dvīhi pādehi assam⁷ ūrūsu paliveṭhetvā „mānavaka, gahito me
 vāladhi, yathāruciya yāhīti“⁸ ā., tasmīṃ khaṇe Puṇṇako
 manomayasindhavassa saññam adāsi, so paṇḍitaṃ ādāya
 ākāse⁹ pakkhandi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

25 196. So assarājā Vidhuraṃ vabanto
 pakkāmi vehāsayaṃ antalikkhe.
 sākḥāsu selesu asajjamāno
 Kālāgiriṃ khippam upāgamāsīti. 1334.

Ta. sākḥāsu -- ti Pu- kira cintesi: dūraṃ āgantvā va imaṃ Hima-
 30 vantapadesa rukkhapabbatesu pothento māretvā hadayamaṃsaṃ ādāya kaḷebaraṃ

¹ B^d katthe. ² B^d gandabba-. ³ C^k vāpi, C^e cāpi. ⁴ C^k kissannābhāsissaṃ,
 C^e kissantābhāsissaṃ. ⁵ C^k kissannubbāsissaṃ. ⁶ B^d muccatūti. ⁷ C^e assa,
 B^d assassa. ⁸ B^d -ena.

pabbatantare chaḍḍetvā n-bhavanāṃ gamissāmīti so rukkhe ca pabbate ca aparī-
 haritvā¹ tesāṃ majjhen' eva assaṃ pesesī, Mahāsattassānubbhāvena rukkhaṇī pi
 pabbatāni pi tassa sarīrato ubhosu passesu ratanamattaṃ paṭikkamanti, so
 mato vā no vā ti parivattitvā M-assa mukhaṃ olovento kaṭṭanādāsam iva
 vippasannaṃ disvā ayaṃ evaṃ na marati idāni vātakkhandhesu cunṇavicunṇaṃ 5
 karissāmīti kodhābhūto cintetvā sattamaṃ vātakkhandhaṃ pakkhaudi, tato
 verambhavātehi pi tassa antarāyābhāvaṃ passanto taṃ ādāya Kālapabbataṃ
 āgamāsī, tena vuttaṃ: sākāsu --, tattha a sajjamāno ti alaggamāno apaṭi-
 haṇṇamāno Vi-ṇḍitaṃ vahanto Kālapabbatamatthakaṃ upāgato.

Evam Puṇṇakena M-aṃ gahetvā gatakāle ṇḍitaṃ puttā- 10
 dayo P-kassa vasaṇṇānaṃ gantvā M-aṃ adisvā chinnapādā
 viya patitvā² aparāparaṃ pavatṭamānā mahāsaddena parideviṃsu

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

197. Itthīsaḥassaṃ bhariyānaṃ dāsā³ sattaṣaṭṭāni ca
 bhāḥa paggayha pakkandum, [yakkho brāhmaṇavaṇṇena] 15
 Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1335.
198. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
 b. p. p., [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1336.
199. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
 b. p. p., [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1337. 20
200. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā
 b. p. p., [yakkho br.] Vidhuraṃ ādāya gacchati. 1338.
201. Itthīsaḥassaṃ bhariyānaṃ dāsī³ sattaṣaṭṭāni ca
 bhāḥa paggayha pakkandum: ṇḍito so kuhiṃ gato. 1339.
202. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā 25
 b. p. p.: ṇḍito so kuhiṃ gato. 1340.
203. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā bhāḥa etc. 1341.
204. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā etc. ti. 1342.

Mahāsattaṃ ahetvā ākāseṇa gacchantaṃ disvā ca sutvā
 ca evaṃ pi kanditvā te sabbe pana sakalanagaravāsīhi sad- 30
 dhīm kandantā rājadvāraṃ āgamaṃsu. Rājā mahantaṃ pari-
 devasaddaṃ sutvā sīhapaṇḍjaraṃ vivaritvā „kasmā paridevathā“
 'ti pucchi, ath' assa te „deva so kira māṇavo na brāhmaṇo
 yakkho brāhmaṇarūpeṇa āgantvā ṇḍitaṃ ādāya gato, tena

¹ B^d apaṭi-. ² C^k -pātāṃ apatitvā, C^e -pānaṃ apatitvā. ³ C^k dāso, B^d dāsī.

vinā amhākaṃ jīvitam n' atthi, sace ito sattame divase nāgamissati sakataṣatehi sakataṣahashehi dārūni saṃkaḍḍhitvā sabbe aggim pavissāmā¹ 'ti.

Imam attham pakāśento Satthā āha:

- 5 205. Sace so¹ sattarattena paṇḍito nāgamissati
sabbe aggim pavekkhāma, n' atth' attho jīvitena no ti. 1343.

Sammāsambuddhassa parinibbutakāle² pi „mayam aggim pavisitvā marissāmā“ 'ti vattāro nāhesum, aho suvasitam³ Mahāssattena nagaramhīti⁴.

- 10 Rājā tesam katham sutvā „madhurakatho p. māṇavam
dhammakathāya palobhetvā attano pādesu pāetvā na cirass'
ev' esa assumukhāni⁵ hāśento āgamissati, mā socitthā“ 'ti g. ā.:

206. Paṇḍito ca viyatto ca vibhāvī ca vicakkaṇo
khippam mocessat' attānam, mā bhātha āgamissatīti. 1344.

- 15 Ta. viyatto ti veyyattiyā vicāraṇapaññāya samannāgato, vibhāvīti
atthānatthakāraṇākāraṇam bhāvetvā dassetvā ka'hetum samattho, vicakkaṇo
ti taṃkhaṇen' eva thānuppattikāya kāraṇavinda₁₁apaññāya⁶ yutto, mā bhāthā
'ti mā bhāyatha, khippam attānam mocetvā āgamissatīti assāsesi, nāgarāpi
paṇḍito rañño kathetvā gato bhavissatīti assāsam paṭilabbhimsū 'ti. Anan-
'ara peyyālo⁷.

- 20 Puṇṇako pi M-am Kālāgirimatthake thapētvā „imasmiṃ
jīvamāne mayham vaḍḍhi nāma n' atthi, imam māretvā hada-
yamaṃsam gahetvā n-bhavanam gantvā Vimalāya datvā Iranda-
tiṃ gahetvā devalokaṃ gamissāmīti“ cintesi.

Tam attham pakāśento Satthā āha:

- 25 207. So tattha gantvāna vicintayanto
uccāvacā cetanakā⁸ bhavanti
imassa jīvena na h' atthi⁹ kiñci
hantvān' imam hadayam ādiyissan¹⁰ ti. 1345.

- 30 Ta. so ti so Puṇṇako, tattha - - ti gantvā tattha Kālāgirimatthake thito,
cetanā¹¹ ti khāṇe khāṇe uppajjamānā cetanā uccāpi avacāpi uppajjanti, thānam
kho pan' etaṃ vijjati yaṃ mam' etassa jīvitadānacetanāpi¹² uppajjeyyā 'ti

¹ Ck^o vo. ² B^d -tikāle. ³ B^d ato subhā-. ⁴ B^d nāgarehīti. ⁵ Ck^o assūnīmu-.
⁶ B^d -ṇacintana-. ⁷ B^d antarapeyyālo niṭhito. ⁸ B^d cetanātā. ⁹ B^d nayi-
massa jīvena mamatthi. ¹⁰ B^d ānyissan. ¹¹ B^d cetanātā. ¹² Ck^o -dāne-.

imassa pana jīvena¹ taḷīm n-bhavane mama² appamattakam pi kiñci kiccaḷi
n' atthi, idh' ev' imaḷi hantvā assa hadayaḷi ādityissāḷmīti³ sannitṭhānam akāḷēti a.

Tato pana cintesi: „yan nūnāhaḷi imaḷi sahatthena amā-
retvā bheravarūpadassanena jivitakkhayaḷi pāpeyyaḷi“ ti bhera-
varakkhasarūpaḷi nimminivā gacchanto āgantvā taḷi pātetvā 5
antare katvā khāditukāmo viya ahoḷi, M-assa lomahaḷisamattam
pi nāhoḷi, tato sīharūpena mattamahāhatthirūpena ca āgantvā
dāṭhāhi c' eva dantehi ca ovijjhitukāmo viya ahoḷi⁴, tathāpi
abhāyantassa ekadoḷḷikanāvappamaḷiḷaḷi mahantaḷi sappavaḷiḷaḷi
nimminivā assasanto⁵ āgantvā sakasarīraḷi⁶ veṭhetvā matthake 10
phaḷaḷi dhāresi, tassa sārājjamattam pi nāhoḷi, atha „naḷi
pabbatamatthake ṭhatvā pativā cuḷḷavacuḷḷaḷi karissāḷmīti“
mahāvātaḷi samutṭhāpesi, so tassa kesaggamattam pi n' eva
cālesi, atha naḷi tath' eva pabbatamatthake ṭhapetvā hatthi
viya khajjūrurukkhaḷi pabbataḷi aparāparaḷi cālesi, tathāpi 15
naḷi ṭhitatṭhānato kesaggamattam pi cāletuḷi nāsakkhi, tato
„saddasantāsen' assa⁷ hadayaphālaḷiḷaḷi katvā māressāḷmīti“
antopabbataḷi pavisitvā paṭhaviḷi ca nabhaḷi ca ekaninnādaḷi
karonto mahānādaḷi nadi, evaḷi pi 'ssa sārājjamattam pi nā-
hoḷi, jānāti hi M. „yakkhasīhahatthināgarājavesena hi āgato 20
pi vātavutṭhipabbatacalanānaḷi kārako pi antopabbataḷi pavi-
sitvā nādaḷi vissajjanto pi māḷavo yeva⁸ na aḷiḷo“ ti, tato
yakkho cintesi: „nāhaḷi imaḷi bāhirupakkamehi māretuḷi sak-
komi, sahatthen' eva taḷi māressāḷmīti“ so M-aḷi pabbata-
muddhāni ṭhapetvā pabbatapādaḷi gantvā maḷikkhandhe⁹ paḷ- 25
ḷusuttaḷi¹⁰ pavasento viya nadanto antopabbatena uggantvā
M-aḷi daḷiḷaḷi gaḷetvā parivattetvā adhosiraḷi¹¹ anālambe
ākāse vissajjesi, tena vuttaḷi:

¹ Bā jiviteḷa. ² Cke maḷi. ³ Bā ānāyis-. ⁴ Cke hutvā. ⁵ C' assayanto, Bā
assāḷento passāḷento susu ti saddaḷi karonto. ⁶ Bā mahāsattassa sakalasaḷiyaḷi.
⁷ Cke saddabantaḷisenaḷa. ⁸ Cke yena. ⁹ Bā -khaḷe. ¹⁰ Bā paḷḷarasuttaḷi.
¹¹ Bā adda katvā.

208. So tattha gantvā pabbatantarasmim¹
 anto pavisitvā paduṭṭhacitto
 asaṃvutasmim jagatippadeso
 adhosiram dhārayi Kāṭiyāno ti. 1346.

6 Ta. gantvā ti pabbatamatthakā pabbatapādam gantvā tattha pabbatantare ṭhatvā tassa² anto apavitvā³ p-matthake ṭhitassa beṭṭhā paṇṇāyamāno asaṃvute bhūmippadeso dhāresīti; na ādito va dhāresi, tattha pana taṃ khipitvā pannarasayojanamattaṃ bhaṭṭhakāle p-muddhani ṭhito va hatthaṃ vaḍḍhetvā adhosiram bhassantaṃ pāde gahetvā adhosiram eva ukkhipitvā mukhaṃ oloketvā
 10 maratīti ūtvā dutiyam khipitvā timsayojanamattaṃ bhaṭṭhakālena tath' eva ukkhipitvā mukhaṃ oloketto jīvantam eva dīsvā cintesi: sace idāni saṭṭhiyojanamattam pi bbassitvā na marissati pādesu naṃ gahetvā p-muddhani pothetvā māressāmīti, atha naṃ tatiyam pi khipitvā saṭṭhiyojanam bhaṭṭhakāle hatthaṃ vaḍḍhetvā pādesu gahetvā ukkhipi, M. pi cintesi: ayaṃ maṃ paṭhamam pannarasayojanam khipi dutiyam timsayojanam tatiyam saṭṭhiyojanam,
 15 idāni puna na khipissati, ukkhipanto yeva pana p-muddhani paharitvā māressati, yāva maṃ ukkhipitvā p-matthake na potheti tāva naṃ adhosiro olambanto va māraṇakāraṇam pucchissāmīti so abbhito asantasanto tathā akāsi, tena vuttam: dhārayi Kāṭiyāno ti tikkhattum khipitvā dhārayīti a.

20 209. So lambamāno narake papāte
 mahabbhaye lomahaṃse vidugge
 asantasam Kurunam kattuseṭṭho⁴
 icc-abravī Puṇṇakam nāma yakkham: 1347.

25 210. Ariyāvakaṣo si anariyarūpo⁵
 asaṇṇato saṇṇatasannikāso,
 accāhitam kammaṃ karosi ludham⁶,
 bhāve ca te kusalam n' atthi kiñci. 1348.

30 211. Yam maṃ papātasim pamuttam icchasi
 ko nu tav' attho maraṇena mayham,
 amānusass' eva te ajja vaṇṇo,
 ācikkha me tvam katamāsi devatā. 1349.

So lamb- ti so Kurūnam kattuseṭṭho⁷ tatiyavāre lambamāno, ariyāvakaṣo ti rūpena ariyasadiṣo devavaṇṇi hutvā carasi, asaṇṇato ti kāyādihi

¹ C^{ks} pabbatamantarasmim, B^d pabbatapādasim. ² B^d tattha. ³ B^d pa-. ⁴ C^{ks} katta-. ⁵ C^{ks} anariyo caṣi. ⁶ B^d luddham. ⁷ C^{ks} katta-.

asaññato dussilo, accāhitaṇ ti hitāttikkantaṃ atī abhitaṃ vā, bhāve ca te ti
tava eitte appamattakam pi n' atthi kusalaṃ, vaṇṇo ti ajja tavedaṃ kāraṇaṃ
amanussa¹ eva, devatā ti yakkhānaṃ antare katarayakkho nāma tvaṃ.

Puṇṇako āha :

212. Yadi te suto Puṇṇako nāma yakkho, 5
rañño Kuverassa hi so sajjivo,
bhūmindharo Varuṇo nāma nāgo
brahā sucī vaṇṇabalūpapanno. 1350.
213. Tassānujaṃ dhītaraṃ kāmayaṃi,
Irandaṭī¹ nāma sā nāgakaññā, 10
tassā sumajjhāya piyāya hetu
patārayiṃ² tuyha³ vadhāya dhīrā⁴ 'ti. 1351.

Ta. sajjivo ti sajjivo amacco, brahā ti ārohasampanno utthāpitakañcau-
rūpasadiso, vaṇṇa - ti sarīravaṇṇena kāyabalena ca upagato, tassānujan ti
tassa anujātam, patārayiṃ² ti cittaṃ pavattesiṃ, sannitthānaṃ akāsu ti a. 15

Taṃ sutvā M. „ayaṃ loko duggahītena nassati, nāgamā-
ṇavikaṃ patthentassa mama maraṇena kiṃ payojanam, tatvato
jānissāmīti“ cintetvā g. ā.:

214. Mā h' eva tvaṃ¹ yakkha ahosi mūlho²,
naṭṭhā bahū³ duggahītena loko⁴, 20
kiṃ te sumajjhāya piyāya kiccaṃ
maraṇena me, iṅgha suṇoma sabban ti. 1352.

Ath' assa Puṇṇako ācikkhanto āha :

215. Mahānubhāvassa mahoragassa
dhītukkamo nātigato⁵ 'ham asmi, 25
taṃ yācamānaṃ sasuro avoca
yathā maṃ aññiṃsu sukāmanītaṃ, 1353.
216. Dajjemu kho te sutanaṃ sunettaṃ
sucimhitaṃ candanalittagattim
sace tuvaṃ hadayaṃ paṇḍitassa 30
dhammena laddhā idha-m-āhāresi,

¹ C^o -tiṃ, B^d -ti. ² B^d pakā-. ³ C^o -ha. ⁴ B^d mā he va te, C^o mā he tvaṃ.

⁵ B^d moho. ⁶ B^d naṭṭho, all three MSS. bahu. ⁷ so all three MSS. for loko?

⁸ B^d dhītukāmo nātibhaṭṭo.

etena vittena¹ kumāri labbhā,
nāññaṃ dhanam uttariṃ patthayāma. 1354.

217. Evaṃ na mūlho 'smi, suṇohi katte,
na cāpi me duggahit' atthi kiñci,
5 hadayena te dhammaladdhena nāgā
Irandatim nāgakaññaṃ dadanti. 1355.

218. Tasmā ahaṃ tuyhaṃ vadhāya yutto²,
evaṃ mam' attho maraṇena tuyhaṃ,
idh' eva taṃ narake pātayivā

10 hantvāna taṃ hadayaṃ ādiyissan³ ti. 1356.

15 Ta. dhītukkamo⁴ ti dhītu atthāya vicarāmi, nātigato⁵ ti nātigatako
nāma ahaṃ⁶, taṃ ti taṃ nāgakaññaṃ yācamānaṃ, yathā maṃ ti yasā māṃ
suṭṭhu esa kāmena nīto ti sukāmanitaṃ aññaṃsu sasuro dajjemo kho te ti ādi
avoca, tattha dajjemū 'ti dadeyyāma, sutanun ti suandarasarīraṃ, idhamā-
hāresīti idha āhareyyāsi.

Tassa taṃ kathaṃ sutvā M. cintesi: „Vimalāya mama
hadayena kiccaṃ n' atthi, Varuṇena pana dhamrakathaṃ
suttvā maṇinā maṃ pūjetvā tattha gatena mama dhamma-
kathikabhāvo vaṇṇito bhavissati, tato Vimalāya mama dhamma-
20 kathāya dohaḷo uppanno bhavissati, Varuṇena duggahitaṃ
gahetvā Pu- āṇatto bhavissati, sv-āyaṃ⁷ attanā duggahitena
maṃ māretum evarūpaṃ dukkhaṃ pāpesi, mama paṇḍitabhāvo
ṭhānuppattikāraṇavindanasamatthatā⁸, imasmiṃ maṃ mārente
kiṃ karissati, handa maṃ 'māṇava, sādhunaradhammaṃ nāma
25 jānāmi, yāvāhaṃ na marāmi tāva maṃ p-muddhani nisīdāpetvā
sādhunaradhammaṃ suṇa, pacchā yaṃ icchasi taṃ kareyyā-
sīti' vatvā sādhunaradhammaṃ vaṇṇento attano jīvitam āharā-
peyyan“ ti so adhosiraṃ olambanto yeva g. ā.:

30 219. Khippaṃ mamaṃ uddhara Kātiyāna
hadayena me yadi te atthi kiccaṃ,

¹ Cks cittena. ² Bđ vadhāyussuko. ³ Bđ ānaya-. ⁴ Bđ dhītukāmo. ⁵ Bđ nāti-
bhaḷo. ⁶ Bđ ti tasmā tassa nātibhaḷako nāma ahaṃ ambī. ⁷ Bđ yvāyaṃ. ⁸
Bđ -cintana-.

ye kec' ime sādhanarassa dhammā
sabbe va te pātukaromi ajjā 'ti. 1357.

Taṃ sutvā Pu- „ayaṃ paṇḍitena devamanussānaṃ aka-
thitapubbo dhammo bhavissati, khippam eva naṃ uddharitvā
sādhanaradhammaṃ sossāmīti“ cintetvā M-aṃ ukkhipitvā 5
pabbatamuddhani nisidāpesi.

Taṃ atthaṃ pakāsetto Satthā āha :

220. Sa¹ Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ²
nagamuddhani khippaṃ paṭiṭṭhapetvā
assatthaṃ āsinaṃ³ samekkhiyānaṃ⁴ 10
paripucchi kattāraṃ anomapaññaṃ : 1358.

221. Samuddhato me si tuvaṃ papātā,
hadayena te ajja mam' atthi kiccaṃ,
ye kec' ime sādhanarassa dhammā
sabbe va me pātukarohi ajjā 'ti. 1359. 15

Ta. assatṭhaṃ ti laddhassāsaṃ hutvā nisinnaṃ, samekkhiyānaṃ⁶ ti
divā, sādhanarassa dhammā narassa sādhubhammā suandaradhammā.

Mahāsatto āha :

222. Samuddhato ty-asmi⁷ ahaṃ papātā,
hadayena me yadi te atthi kiccaṃ 20
ye kec' ime sādhanarassa dhammā
sabbe va te pātukaromi ajjā 'ti 1360.

Ta. tyasmīti⁸ tayā asmi

Atha naṃ M. „kiliṭṭhasarīro 'smi, nahāyāmi tāvā“ 'ti ā.,
yakkho „sādhū“ 'ti nahānodakaṃ āharitvā nahātakāle M-assa 25
dibbadussadibbagandhamālādīni datvā alaṃkatapaṭiyattakāle
dibbabhojanaṃ adāsi, M. bhuttabhojano Kāḷāgirimatthakaṃ
alaṃkārapetvā āsanaṃ paññapāpetvā alaṃkatāsane nisīditvā
Buddhalīḥāya sādhanaradhammaṃ desento g. ā. :

223. Yātānuyāyī⁹ ca bhavāhi¹⁰ māṇava,
addaṇ ca¹¹ pāṇiṃ¹² parivajjayassu, 30

¹ B^d suppleśāmīti. ² B^d so. ³ C^k katta-. ⁴ C^k B^d āsi-. ⁵ C^e -kkhiyā, B^d
-yāna. ⁶ B^d -nā. ⁷ B^d -mim. ⁸ all three MSS. tyasmīti. ⁹ C^k yāna-. ¹⁰
B^d -vāmi. ¹¹ B^d allaṅca. ¹² C^k pāṇi ca, C^e pāṇiṃ ma, B^d pāṇi.

mā c' assu¹ mittesu kadāci dūbhī²,
mā ca vasaṃ asatīnaṃ nigacche. 1361.

Ta. addaṅca³ - - ti allāṃ tītaṃ⁴ pāṇīm mā dahi mā jhāpayi.

Yakkho saṃkhittena kathite cattāro sādhanaradhamme
5 bujjhituṃ asakkonto vitthārena pucchi:

224. Kathan nu yātaṃ⁵ anuyāyi hoti
addaṅ ca pāṇīm dahate kathaṃ so
asatī ca kā ko⁶ pana mittadūbho⁷,
akkhāhi me pucchito etam atthan ti. 1362.

10 Mahāsatto pi 'ssa kathesi:

225. Asanthutaṃ⁸ no pi ca diṭṭhapubbaṃ
yo āsanenāpi nimantayeyya
tass' eva atthaṃ puriso kareyya⁹,
yātānuyāyīti tam āhu paṇḍitā. 1363.

15 226. Yass' ekarattim pi ghare vaseyya
yatth' annapānaṃ puriso labhetha
na tassa pāpaṃ manasābhicetaye¹⁰,
adubbhapāṇīm dahate mittadūbho. 1364.

20 227. Yassa rukkhassa chāyāya nisīdeyya sayeyya vā (= V $\frac{24^o}{21}$)
na tassa sākhaṃ bhañjeyya, mittadūbho hi pāpako. 1365.

228. Puṇṇam pi c' etaṃ paṭhaviṃ dhanena
dajj' itthiyā puriso sammatāya
laddhā khaṇaṃ atimaññeyya tam pi,
tāsaṃ vasaṃ asatīnaṃ na gacche. 1366.

25 229. Evaṃ kho yātaṃ¹¹ anuyāyi hoti
addaṅ ca³ pāṇīm dahate pun' evaṃ
asatī ca sā so¹² pana mittadūbho,
so dhammiyo hoti¹³, jahassu adhamman¹⁴ ti. 1367.

¹ C^s cassa. ² C^s dubbhīm, B^d dubbhī. ³ B^d allāṅca. ⁴ C^s B^d tiṇṇaṃ. ⁵ C^s yūthaṃ. ⁶ so C^s B^d; C^s asanī ca kāle. ⁷ B^d -dubbhī. ⁸ B^d asandhavaṃ, i. e. asanthavaṃ. ⁹ C^s karoṭha. ¹⁰ B^d manāpi cinteyya. ¹¹ C^s yānaṃ. ¹² so all three MSS. ¹³ so all three MSS. ¹⁴ C^s dhamman, read: - - hohī, jahassvadh-.

Ta asanthutan¹ ti ekāhadvīham pi ekato avutthapubbarū², āsanenā-
 piti yo³ evarūpaṃ āsanamattenāpi nimaṇṭeyya pag eva anuapānādīhi, tassevā
 'ti tassa pubbakāriṣṣa atthaṃ karot' eva⁴, yātānuyāyīti pubbakāriṇā⁵ yā-
 tassa puggalassa⁶ anuyāyī, paṭhamāṃ karonto yāti⁷ nāma pacchā karonto anu-
 yāyati⁸ nāma 'ti evaṃ paṇḍitā kathenti, ayaṃ devarāja paṭhamo sādhanara- 5
 dhammo, adubbhapaṇiṇi ti adrūbhakāṃ⁹, attano bhūñjanahattham¹⁰ eva
 dabanto hi mittadūbhi¹¹ nāma hoti, iti allahatthassa ajjhāpanāṃ nāma, ayaṃ
 dutiyo sādhanaradhammo, na tassā 'ti tassa sākhaṃ vā pattāṃ vā na bhīn-
 deyya¹², kimkāraṇā: mittadūbho hi pāpako iti paribhuttachāyassa aceta- 10
 nassa rukkhassāpi pāpako honto mittadūbhi nāma hoti kimaṅga pana maussa-
 bhūtaṃ, evaṃ mittesu adubbhanan nāma, ayaṃ tatiyo sādhanaradhammo,
 dajjitthiyā ti dadeyya itthiyā, sammatāyā 'ti aham ev' assā piyo na aññe
 c' esā¹³ icchatīti evaṃ suṭṭhu matāya, laddhā khaṇaṃ ti aticārassa okāsaṃ
 labhitvā¹⁴, asatīnaṃ ti asaddhammasamanuāgatānaṃ itthinaṃ, iti mātugāmaṃ
 nissāya pāpassa akaraṇāṃ nāma, ayaṃ catuttho sādhanaradhammo, so dham- 15
 miyo hotīti¹⁵ so tvaṃ¹⁶ devarāja imehi catūhi naradhammasammatehi yutto
 dhammiko hoti¹⁷.

Evaṃ M. yakkhassa cattāro sādhanaradhamme Buddhali-
 hāya kathesi, te suṇanto yeva Pu- sallakkhesi: „catūsu pi
 ṭhānesu paṇḍito attano jīvitam eva yāceti, ayaṃ kho pana 20
 mayhaṃ pubbe asanthutass' eva¹⁸ sakkāraṃ akāsi, aham assa
 nivesane tihaṃ mahantaṃ yasaṃ anubhavanto vasiṃ¹⁹, ahañ
 ca imaṃ pāpakāṃ karonto mātugāmaṃ nissāya karomi, sabba-
 thāpi aham eva mittadūbhi, sace paṇḍite aparajjhissāmi na sādhu-
 naradhamme vattissāmi nāma, kiṃ me nāgamāṇavikāya, Inda- 25
 pattavāsīnaṃ saassūni mukhāni hasāpento imaṃ vegena tattha²⁰
 netvā dhammasabhāya otāressāmīti“ cintetvā āha:

220. Avasiṃ ahaṃ tuyha tihaṃ agāre,
 annena pānena upaṭṭhito 'smi,
 mitto mamāsī, visajāṃ' ahan taṃ²¹, 30
 kāmaṃ gharaṃ uttamapañña gacche²². 1368.

¹ B^d asandhavaṃ, i. e. asanthavaṃ. ² B^d avutta-. ³ C^k so. ⁴ C^k karotheva, B^d atthaṃ puriso karoteva. ⁵ so C^k; B^d -karitāya. ⁶ C^k mahagghassa. ⁷ B^d pupphayāyī. ⁸ C^k -yāyati, B^d anuyāyī. ⁹ C^k adrabha-, B^d adrubbhitaṃ. ¹⁰ B^d -bbattam. ¹¹ B^d -dubbi, C^k -dūbhi, C^s -dubhi. ¹² B^d bhīñjeyya. ¹³ B^d na añño mamaññevasā. ¹⁴ B^d al-. ¹⁵ B^d hohīti. ¹⁶ so all three MSS. ¹⁷ B^d hohi. ¹⁸ B^d asandhavasēva. ¹⁹ C^k -īṃsu. ²⁰ C^k omīti ta-. ²¹ B^d visajjā, C^k visajjāmahantaṃ. ²² B^d -a.

221. Api hāyatu¹ nāgakulassa attho,
alam pi me nāgakaññāya hotu,
so tvaṃ saken² eva subhāsitena
mutto si me ajja vadhāya paññā ti. 1369.

6 Ta. upaṭṭhito smīti tayā upaṭṭhito asmi, visajāmahan² ti visajjemi ahaṃ taṃ³, kāmaṃ ti ekasīna, vadhāyā⁴ 'ti vadhato, paññā⁵ ti paññāvanta⁶.

Atha naṃ M. „māṇava tvaṃ⁵ maṃ tāva⁵ attano gharaṃ mā⁵ pesehi⁶ n-bhavanam eva maṃ nehīti“ vadanto g. ā.:

10 222. Handa tuvaṃ yakkha mamam pi nehi
sasuran nu⁷ te, atthaṃ mayī carassu,
aham pi nāgādhipativimānaṃ⁸
dakkhemu nāgassa aditṭhapubban ti. 1370.

15 Ta. handā⁹ 'ti vavassagatthe nīpāto, sasurannu⁷ -- ti tava sasurassa santikaṃ⁹, atthaṃ mayī cara¹⁰, mā nāsaya¹¹, nāgādhipativimānaṃ¹² ti nāgādhipatī ca vimānaṃ c' assa nāgassa aditṭhapubbaṃ passeyyaṃ¹³.

Puṇṇako āha:

223. Yaṃ ve narassa ahitāya assa
na taṃ pañño¹⁴ arahati dassanāya,
20 atha kena vaṇṇena amittagāmaṃ
tuvam icchasi uttamapañña gantun ti. 1371.

Ta. amitta -- ti amittassa vasanaṭṭhānaṃ, amittasamāgamaṃ ti a.

Mahāsatto āha:

224. Addhā pajānāmi aham pi etaṃ
25 na taṃ pañño arahati dassanāya,
pāpaṃ ca me n' atthi kataṃ kuhiñci
tasmā na samke maraṇāgamāyā¹⁵ 'ti. 1372.

Ta. maraṇāgamāyā¹⁵ 'ti maraṇassa āgamāya.

¹ C^o bhāyatu ² C^k visajākamaṃ, C^e visajāhamahan, B^d vissajāmahan. ³ C^o omit taṃ. ⁴ C^k -taṃ. ⁵ omitted in C^o. ⁶ C^o pesesi. ⁷ so C^o; B^d omits nu. ⁸ C^e -tīm, B^d -ti. ⁹ B^d santa-. ¹⁰ B^d carassu. ¹¹ B^d -sehi-
¹² C^o -tīm, B^d -ti. ¹³ C^o -eyya. ¹⁴ C^k -aṃ; read: pañño na taṃ?

„Api ca devarāja mayā tādiso kakkhaḷo dhammakathāya palobhetvā mudukato, idān' eva maṃ 'alam me n-mānavikāya, attano gharaṃ yāhīti' vadesi, n-rājassa mudukaraṇe' mamako bhāro, nehi yeva maṃ tatthā" 'ti. Taṃ sutvā Pu- tassa va- canaṃ „sādhū" 'ti sampaticchitvā ā.:

235. Handa ca² ṭhānaṃ atulānubhāvaṃ
mayā sahā³ dakkhisi, ehi katte
yatth' acchati⁴ naccagītehi nāgo
rājā yathā Vessavaṇo Naḷiṇṇaṃ. 1373. 5
236. Taṃ nāgakaṇṇā⁵ caritaṃ gaṇena
nikīlitaṃ niccam aho va rattim⁶
pahūtamalyaṃ bahupupphachannaṃ
obhāsati vijju-r-iv' antalikkhe. 1374. 10
237. Annena pānena upetarūpaṃ
naccehi gītehi ca vāditehi
paripūra' kaṇṇāhi alaṃkatāhi
upasobhati vatthapilandhanaṇā 'ti. 1375. 15

Ta. handā cā⁶ 'ti nipātammattam eva. ṭhānaṃ ti n-rājassa vasaṇaṭṭhā-
naṃ⁷, Naḷiṇṇaṃ ti Naḷiṇṇiyaṃ nāma rājadhāniyaṃ, caritaṃ gaṇeṇā 'ti
taṃ n-kaṇṇānaṃ gaṇeṇa caritaṃ, nikīlitaṃ ti niccaṃ aho ca rattim ca n-kaṇ-
ṇāhi kilītanukīlitaṃ. 20

238. So Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭham¹⁰
nisidayi pacchato āsanasiṃhā,
ādāya kattāram anomapaṇṇāṃ
upānayaī bhavanaṃ nāgaraṇṇo. 1376. 25
239. Patvāna ṭhānaṃ atulānubhāvaṃ
atṭhā¹¹ kattā pacchato Puṇṇakassa,
sāmaggipekkihī pana¹² nāgarājā
pubbe va jāmātaram ajjhabhāsatha. 1377.

¹ Bḍ -ṇaṃ. ² Cks cara. ³ all three MSS saha. ⁴ Ck yatta-, Cṣ tattha-, Bḍ
yatthiechasi. ⁵ so Cks; Bḍ -ānaṃ. ⁶ Bḍ aborattim. ⁷ Bḍ -puṇṇaṃ. ⁸ Cks
carā. ⁹ Cks add pacchato. ¹⁰ Cks katta-. ¹¹ Bḍ atṭhāsi. ¹² Bḍ māni

So Pu- ti bhī. so Pu- evaṃ n-bhavanāṃ vaṇṇetvā paṇḍitaṃ attano
 ājāññāṃ āropetvā n-bhavanāṃ nesī. tñānan ti n-rājassa vasaṇaṭṭhānaṃ, pac-
 chato - - ti Puṇṇakassa kira etad ahoṣi: sace n-rājā paṇḍitaṃ disvā mudu-
 citto bhaviṣṣati icc-etaṃ kusalaṃ noce tassa taṃ apassautass' eva sindhavaṃ
 5 āropetvā ādāya gamiṣṣāmi, atha¹ naṃ pacchato tñapesi, tena vuttaṃ: p.
 P-kassā 'ti, sāmaggi - -² sāmaggīṃ pekkhamāno, sāmaṃ avekkhīti pi pāṭho,
 attano jāmitāraṃ passitvā paṭhamatāraṃ sayam eva ajjhabhāsathā 'ti a.

Nāgarājā āha:

240. Yan nu tuvaṃ agamā maccalokaṃ
 10 anvesamāno hadayaṃ³ paṇḍitassa,
 kacci samiddhena idhānupatto
 ādāya kattāraṃ anomapaññan ti. 1378.

Kacci - - ti tena manorathena samiddhena nipphanena⁴ idhāgato
 sīti pucchī.

15 Puṇṇako āha:

241. Ayaṃ hi so āgato yan tvam icchasi,
 dhammena laddho mama dhammapālo,
 taṃ passathā⁵ sammukhā bhāsamānaṃ,
 sukho bhave sappurisehi saṃgamo ti. 1379.

20 Ta. yantvamicchasi ti yaṃ tvam icchasi, yantum icchasi vā pāṭho,
 bhās - - ti taṃ lokapātakaṃ dhammapālaṃ idāni madhurena sarena dhammaṃ
 bhāsamānaṃ sammukhā va passatha, sappurisehi ekaṭṭhāne saṃgamo hi nāma
 sukho hotīti. Kāḷāgīrikhaṇḍam.

Nāgarājā Mahāsattaṃ disvā gātham āha:

25 242. Aditṭhapubbaṃ disvāna macco maccubhayaddito⁶
 vyamhito nābhivādeti, na ida⁷ paññavatāṃ iva. 1380.

Ta. vyamhito ti bhīto, i. v. h.: paṇḍita tvam aditṭhapubbaṃ n-bha-
 vanaṃ disvā maraṇabhayena ca aṭṭito bhīto hutvā yaṃ maṃ na abhivādesi idam
 kāraṇaṃ paññavantānaṃ na hotī.

30 Evaṃ n-rājānaṃ paccāsimsantaṃ M. „na tvam mayā van-
 ditabbo“ ti avatvā va attano nāṇatāya upāyakosallena „ahaṃ
 vajjhappattabhāvena taṃ na vandāmi“ vadanto g-dvayam āha:

¹ Bā tasmā. ² Bā pekkhīmi. ³ read: hadam? ⁴ Cks nippa-. ⁵ Cks -tha,
 Bā passa dhammaṃ. ⁶ Bā -yattito. ⁷ Bā naya-; read: nēdam.

243. Na c' amhi vyamhito nāga na ca maccubhayaddito¹
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1381.
244. Kathaṃ no² abhivādeyya abhivādāpayetha³ ve
yaṃ naro⁴ hantum iccheyya
taṃ kammaṃ na upapajjatī⁵. 1382. 5

T. a.: n' evāhaṃ n-rāja aditthapubbaṃ n-bhavanaṃ divā bhīto maraṇa-
bhayena tajjito, mādisassa hi maraṇabhayan nāma n' atthi, vajjho pana abbi-
vādetuṃ vajjhaṃ vā avajjho pi abhivādetuṃ⁶ na labhati, yaṃ hi naro hantum
iccheyya taṃ kathaṃ nu abhivādeyya kathaṃ vā tena attānaṃ abhivādāpayetha
ve⁷, tassa hi taṃ kammaṃ na upapajjati, tvaṃ ca kira maṃ mārapetuṃ idha 10
ānāpesi⁸, kathaṃ ahaṃ taṃ vandāmiti.

Taṃ sutvā nāgarājā Mahāsattassa thutiṃ karonto dve
gāthā abhāsi:

245. Evam etaṃ yathā brūsi saccaṃ bhāsasi paṇḍita:
na vajjho abhivādeyya vajjhaṃ vā nābhivādaye. 1383. 15
246. Kathaṃ no² abhivādeyya abhivādāpayetha³ ve
yaṃ naro⁴ hantum iccheyya
taṃ kammaṃ na upapajjatī. 1384.
Idāni M. nāgarājena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha:
247. Asassataṃ sassatan no tavēdaṃ¹⁰ 20
iddhī juti balaviriyūpapatti,
pucchāmi taṃ nāgarāj' etaṃ atthaṃ:
kathaṃ nu te laddham idaṃ vimānaṃ. 1385.
248. Adhicca laddhaṃ pariṇāmajan¹¹ te (V $\frac{171}{9}$)
sayamkataṃ udāhu¹² devehi dinnāṃ, 25
akkhāhi me nāgarāj' etaṃ atthaṃ
yath' eva te laddham idaṃ vimānaṃ ti. 1386.

Ta. tava idaṃ¹³ ti idaṃ tava yasaḥjātaṃ vimānaṃ vā asassataṃ sassata-
saddisaṃ mā kho yesaṃ¹⁴ nissāya pāpam akāsīti iminā padena attano jivitaṃ yāci,
iddhīti nāgiddhī ca nāgajuti kāyabalaṃ cetaviriyāya ca n-bhavane upapatti 30

¹ Bds -yaṭṭito. ² Bd nu. ³ Ck -pavetha, Cs -pacetha, Bd -payeta. ⁴ Bd nayo.
⁵ Bd sampajj-. ⁶ Bd -dāpetuṃ. ⁷ Cks ce. ⁸ Bd imāṃ ānā-. ⁹ Bd -ta. ¹⁰
Cks nu tava idaṃ, Bd nu tavayidaṃ. ¹¹ Bd vipari-. ¹² read: ādu. ¹³ Bd
tavayidaṃ. ¹⁴ Cks yaṃ.

ca yan ca te idaṃ vimānaṃ, pucchāmi taṃ n-rāja etaṃ atthaṃ: kathaṃ nu te
 etaṃ sabbaṃ laddhaṃ ti, adhicca laddhaṃ ti kin na tayā idaṃ vimānaṃ
 evaṃ sampannaṃ n-bhavaṃ adhicca akāraṇena laddhaṃ udāhu utupariṇāma-
 jaṃ te idaṃ udāhu sayāṃ sahatthen' eva kasma udāhu devehi te dinnāṃ yath'
 6 eva te idaṃ laddhaṃ etaṃ me atthaṃ akkhāhīti.

Nāgarājā āha:

249. Nādhicca laddhaṃ na pariṇāmajāṃ me (V $\frac{171}{22}$)
 na sayāṃkataṃ na pi devehi dinnāṃ,
 sakehi kammehi apāpakehi
 10 puññehi me laddhaṃ idaṃ vimānaṃ ti. 1387.

Ta. apāpakehīti alāmakehi.

Mahāsatto āha:

250. Kin te vataṃ kiṃ pana brahmacariyaṃ (V $\frac{171}{20}$. Sumaṅ-
 kissa suciṇṇassa ayaṃ vipāko gala V. 1. p. 177)
 15 iddhī juti balaviriyūpapatti
 idaṃ ca te nāga mahāvimaṇaṃ ti. 1388.

Ta. kinte vataṃ ti n-rāja purimabhava kiṃ dānaṃ kiṃ vataṃ ahoṣi ko
 brahmacariyavāso katarasucaritass' ev' esa iddhi-ādiko vipāko ti.

Nāgarājā āha:

20 251. Ahaṃ ca bhariyā ca manussaloke (Sumaṅgala I p. 177)
 saddhā ubho dānapati ahuṃhā,
 opānabhūtaṃ me gharaṃ tadāsi, (V $\frac{172}{5}$)
 santappitā samaṇabrāhmaṇā ca. 1389.
 25 252. Mālaṃ ca gandhaṃ ca vilepanaṃ ca
 paḍīpiyaṃ seyyam upassayaṃ ca
 acchādanaṃ sayanaṃ annapānaṃ
 sakkacca dānāni adamma tattha. 1390.
 253. Taṃ me vataṃ taṃ pana brahmacariyaṃ, (V $\frac{172}{7}$)
 tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāko
 30 iddhī juti balaviriyūpapatti
 idaṃ ca dhīra mahāvimaṇaṃ ti. 1391.

Ta. manussaloke ti Amgaratṭhe Kālacampāngare, tamme vatan ti tam sakkaccaṃ dinnadānaṃ eva mayham vatasamādānaṃ ca brahmacariyaṃ ca ahoṣi, tass' eva sucaritassa ayaṃ iddhādiko vipāko.

Mahāsatto āha :

254. Evañ ce¹ te laddham idaṃ vimānaṃ 5
 jānāsi puññānaṃ phalūpapattim¹,
 tasmā hi dhammañ cara appamatto
 yathā vimānaṃ punam āvasesīti. 1392.

Ta. jānāsīti sace tayā dānaubhāven' etaṃ laddham evaṃ sante jānāsi 10
 nāma puññānaṃ phalaṃ ca puññaphalena nibbatam² upapattīṃ ca, tasmā ti
 yasmā puññehi tayā idaṃ laddham tasmā punamāvasesīti yathā puna pi
 imaṃ n-bhavanaṃ ajjhāvesasi evaṃ dhammaṃ cara.

Nāgarājā āha :

255. Na idha santi³ samaṇabrāhmaṇā va⁴ 15
 yes' annapānāni dademu katte,
 akkhāhi me pucchito etaṃ atthaṃ
 yathā vimānaṃ punam āvasemā 'ti'. 1393.

Mahāsatto āha :

256. Bhogī hi te santi idh' ūpapannā 20
 puttā ca dārā anujīvino ca,
 tesu tuvaṃ vacasā kammanā ca
 asampaduṭṭho va bhavāhi niccaṃ. 1394.
257. Evaṃ tuvaṃ nāga asampadosaṃ 25
 anupālayā⁵ vacasā kammanā ca,
 ṭhatvā idhā⁶ yāvatāyumaṃ vimāne
 uddham ito gacchasi devalokaṃ ti. 1395.

Ta. bhogīti bhogino, nāgā ti a., tesū 'ti tesu puttādīsu bhogisu vā-
 cāya ca kammena ca niccaṃ asampaduṭṭho bhava, anupālayā 'ti evaṃ puttā-
 dīsu c' eva sesasatteṣu ca mettacittasamkhātāṃ asampadosaṃ anurakkha, ud- 30
 dham ito ti n-bhavanato uparidevalokaṃ gamissasi, mettacittaṃ hi dānato
 atirekataraṃ puññaṃ ti.

¹ all three MSS. -i. ² C^{ks} -ttim. ³ B^d nayidha; read: nedha santi. ⁴ B^d
 ca; C^{ks} vā. ⁵ C^{ks} -vaseti. ⁶ all three MSS. -ya.

Nāgarājā M-assa dhammakathaṃ sutvā „na sakkā paṇḍi-
tena bahi papañcaṃ kātuṃ, Vimalāya¹ dassetvā subhāsitaṃ
sāvetvā dohaḷaṃ paṭippassambhetvā Dhanañjayarājānaṃ tosetvā
paṇḍitaṃ pesetuṃ² vaṭṭatīti“ cintetvā g. ā.:

5 298. Addhā hi so socati³ rājasetṭho
 tayā vinā yassa tuvaṃ sajjivo,
 dukkhūpanīto pi tayā samecca
 vindeyya poso sukham āturo pīti. 1396.

10 Ta. sajjivo ti sajjivo va⁴ amacco, sameccā⁵ 'ti tayā saha samāgantvā,
 āturo pīti bāhagilāno pi samāno.

Taṃ sutvā M. nāgassa thutiṃ karonto itaraṃ g. ā.:

15 299. Addhā sataṃ bhāsasi nāga dhammaṃ
 anuttaraṃ atthapadaṃ suciṇṇaṃ,
 etādisīyāsu⁶ hi⁷ āpadāsu
 paññāyate mādisānaṃ viṣeso ti. 1397.

 Ta. addhā sataṃ ti addhā⁸ sutaṇaṃ paṇḍitaṇaṃ dhammaṃ bhāsasi,
 atthapadaṃ ti nihitakoṭṭhāsāsaṃ⁹, etādisīyāsu⁵ 'ti evarūpāsu āpadāsu idīse
 bhaye upaṭṭhite mādisānaṃ paññāvantaṇaṃ viṣeso paññāyati.

Taṃ sutvā nāgarājā atirekataraṃ tuṭṭho gātham āha:

20 300. Akkhehi⁹ no t' āyaṃ mudhā nu laddho,
 akkhehi no t' āyaṃ ajesi jūte¹⁰,
 dhammena laddho iti t' āyaṃ āha,
 kathaṃ¹¹ tuvaṃ¹² hattham imassa-m-āgato ti. 1398.

25 Ta. akkhehi⁹ no ti ācikkha ambhākaṃ, tāyaṃ ti taṃ ayaṃ, mudhā--ti
 kin nu mudhā amūlen' eva labhi udāhu jūte ajesi, iti tāyaṃ āhā 'ti ayaṃ
 Puṇṇako dhammena me paṇḍito laddho ti vadati, imassamāgato ti tvaṃ
 kathaṃ imassa hatthatthaṃ¹³ āgato.

Mahāsatto āha:

30 301. Yo m' issaro tattha ahosi rājā
 tam ayaṃ¹⁴ akkhehi ajesi jūte,

¹ Cks -lassa. ² Cks pesi-. ³ Cks -si. ⁴ Ck ca, Cs ma. Bđ omits va. ⁵ all three MSS. -si-. ⁶ Cs bhī, Ck ti. ⁷ Bđ ekamsena. ⁸ Bđ hita-. ⁹ Bđ akkhāhi, Cks akkhesi. ¹⁰ Bđ jute, Cks dūte. ¹¹ Bđ adds nu. ¹² a l three MSS. tvaṃ. ¹³ Bđ hattham. ¹⁴ so Bđ; Ck āyaṃ, Cs āma.

so maṃ jito rājā imass' adāsi,
dhammena laddho 'smi asāhasenā 'ti. 1399.

Ta. yo missaro ti yo me issaro. imassadāsitī imassa adāsi.

302. Mahorago attamano udaggo
sutvāna dhīrassa subhāsītāni 5
hatthe gahetvā anomapaññāṃ
pāvekkhi bhariyāya tadā sakāse. 1400.
303. Yena tvam Vimale paṇḍu yena bhattam na ruccati
na ca-m-etādiso vaṇṇo ayam eso tamonudo. 1401.
304. Yassa te hadayen' attho āgat' āyam pabhamkaro, 10
tassa vākyam nisāmehi, dullabham dassacam puna. 1402.

Pāvekkhīti pavittḥo, yena 'ti bhaddo Vimale yena kāraṇena tvam paṇḍu
c' eva¹ na ca te bhattam² ruccati, nacametādiso³ vaṇṇo ti pathavitale
vā devaloke vā na ca etādiso vaṇṇo aññassa kassaci atthi yādiso etassa gūṇa-
vaṇṇo patthato, ayam eva so tamonudo ti yaṃ nissāya tava dohaḷo up- 15
panno ayam so sabbalokassa tamonudo, punā⁴ ti puna etassa dassanam nāma
dullabhan ti vadati.

305. Disvāna tam Vimalā bhūripaññam
dasaṅgulim pañjalim paggahetvā
hatṭhena bhāvena patītarūpā 20
icc-abravī Kurunam kattusetṭham⁵. 1403.

Ha ṭṭhena - - ti tuṭṭhena cittena, patītarūpā ti somanassajātā, itoparam⁶:

306. Aditṭhapubbam disvāna macco maccubhayaddito
vyamhito nābhivādeti⁷, na idam⁸ paññavatām iva. 1404.
307. Na c' amhi vyamhito nāgi⁹ na ca maccubhayaddito, 23
na vajjho abhivādeyya vajjham vā nābhivādaye. 1405.
308. Katham no¹⁰ abhivādeyya abhivādāpayetha ve
yam naro hantum iccheyya tam kammaṃ na upapajjati. 1406.
309. Evam etaṃ yathā brūsi saccam bhāsasi paṇḍita :
na vajjho abhivādeyya vajjham vā nābhivādaye. 1407. 30

¹ Ck teva, Cs neva. ² Cks cittaṃ. ³ Cks nacate tādiso. ⁴ Cks punan. ⁵ Cks
katta-. ⁶ Bā adds: vimalāya ca mahāsattassa ca vacanapaṭivacanagāthā. ⁷ Cks
-tenābhī-, Bā -tānābhivādesi. ⁸ Bā yi-; read: nēdam. ⁹ Ck -tenāhi, Cs
-tenābhī. ¹⁰ Bā nu.

270. Kathaṃ no¹ abhivādeyya abhivādāpayetha ve
yaṃ naro hantum iccheyya taṃ kammaṃ na upapajjati. 1408.
271. Asassataṃ sassataṃ nū tava-y-idaṃ²
iddhī jutī balaviriyūpapatti³,
5 pucchāmi taṃ nāgakaññe taṃ atthaṃ :
kathan nu te laddhaṃ idaṃ vimānaṃ ti —pe—⁴. 1409.
272. Adhicca laddhaṃ pariṇāmajan te (V $\frac{171}{9 \text{ sic}}$)
sayamkataṃ udāhu devehi dinnam,
akkhāhi me nāgakaññe taṃ atthaṃ
10 yathā ca te laddhaṃ idaṃ vimānaṃ. 1410.
273. Nādhicca laddhaṃ na pariṇāmajam me
na sayamkataṃ nāpi devehi dinnam,
sakehi kammehi apāpakehi
puññehi me laddhaṃ idaṃ vimānaṃ⁵. 1411.
- 15 274. Kin te vataṃ kim pana brahmacariyaṃ (Sumaṅgalā-V. I p. 177)
kissa suciṇṇassa ayaṃ vipāko :
iddhī jutī balaviriyūpapatti
idaṃ ca te nāgi mahāvimānaṃ. 1412.
275. Ahañ ca kho sāmiko cāpi mayhaṃ
20 saddhā ubho dānapatī ahumhā,
opānabhūtam me gharaṃ tadāsi,
santappitā samaṇabrāhmaṇā ca. 1413.
276. Mālañ ca gandhañ ca vilepanañ ca
padīpiyaṃ seyyam upassayañ ca
25 acchādanaṃ sayanaṃ annapānaṃ
sakkacca dānāni adamha tattha. 1414.
277. Tam me vataṃ tam pana brahmacariyaṃ
tassa suciṇṇassa ayaṃ vipāko :
iddhī jutī balaviriyūpapatti,
30 idaṃ ca me dhira⁶ mahāvimānaṃ. 1415.

¹ Bḍ nu. ² read: tavédam. ³ read: -viriyū-. ⁴ C^o -nanti, Bḍ -nañ. ⁵ C^{ko}
omit v. 273-74. ⁶ Bḍ dhira, C^{ko} vīra; cfr. Sumaṅgala I p. 178.

278. Evañ ca te laddham idaṃ vimānaṃ,
jānāsi puññāna phalūpapattiṃ¹,
tasmā hi dhammañ cara appamatto
yathā vimānaṃ punam āvasesi. 1416.
279. Na-y-idha-m-atthi² samaṇabrahmaṇā vā³ 5
yes' annapānāni dademu katte,
akkhāhi me pucchito etam atthaṃ
yathā vimānaṃ punam āvasema. 1417.
280. Bhogī hi ye⁴ santi idh' ūpapannā
puttā ca dārā anujivino ca 10
tesaṃ tuvaṃ vacasā kammanā ca
asampaduṭṭhā hi bhavāhi niccaṃ. 1418.
281. Evaṃ tuvaṃ nāgi asampadosaṃ
anupālayā⁵ vacasā kammanā ca,
ṭhatvā idhā⁶ yāvātāyumaṃ vimāne 15
uddhaṃ ito gacchasi devalokaṃ. 1419.
282. Addhā hi so socati rājasetṭho
tayā vinā yassa tuvaṃ sajjivo,
dukkhūpanīto pi tayā samecca
vindeyya poso sukham āturo pi. 1420. 20
283. Addhā sataṃ bhāsasi⁷ nāgi dhammaṃ
anuttaraṃ atthapadaṃ suciṇṇaṃ,
etādisiyāsu hi āpadāsu
paññāyati mādisānaṃ viseso. 1421.
284. Akkhehi⁸ no t' āyaṃ⁹ mudhā nu laddho, 25
akkhehi no t' āyaṃ⁹ ajesi jūte
dhammena laddho iti t' āyaṃ āha,
kathaṃ tuvaṃ hattham imassa-m-āgato. 1422.
285. Yo m' issaro tattha ahosi rājā
tam āyaṃ¹⁰ akkhehi ajesi jūte, 30

¹ C^s B^d -thi, C^k -ttī. ² C^k atthi, B^d nayidha santi. ³ B^d omits vā. ⁴ C^k te. ⁵ all three MSS. -ya. ⁶ all three MSS. idha. ⁷ C^k -ti. ⁸ B^d akkhāhi. ⁹ C^k tāya. ¹⁰ B^d ayam.

so maṃ jito rājā imass' adāsi,
dhammena laddho 'smi asāhasenā 'ti. 1423.

Imāsaṃ gāthānaṃ heṭṭhāvuttanāyena' ev' attho veditabbo.

286. Yad' eva Varuṇo nāgo pañhaṃ pucchittha paṇḍitaṃ
5 tad' eva nāgakaññaṃ pañhaṃ pucchittha paṇḍitaṃ. 1424.

287. Yath' eva Varuṇaṃ nāgaṃ dhīro tosesi pucchito
tath' eva nāgakaññaṃ pi dhīro tosesi pucchito. 1425.
Evaṃ tositā pana.

288. Ubho pi te attamaṇe viditvā
10 mahoragaṃ nāgakaññaṃ ca dhīro
acchambhi abhīto alomahaṭṭho³
icc-abravī Varuṇaṃ nāgarājaṃ: 1426.

289. Mā heṭṭhayi⁴ nāga, ay' āham asmi⁵,
yena tava attho idaṃ sarīraṃ
15 hadayena maṃsena karoti⁶ kiccaṃ,
sayāṃ karissāmi yathāmatin te ti. 1427.

Acchambhīti nikkampo, alomahaṭṭho ti bhayena ahaṭṭhalomo, icca-
bravīti vimaṃṣaṇavasena itī abravī, mā heṭṭhayitī⁷ mittadūbbikammaṃ karo-
mitī mā bhāyi, kathau nu kho imaṃ idāni haṇissāmitī mā cintayī, nāgā 'ti
20 Varuṇaṃ ālapati, ayāhamasmitī⁸ ayam⁹ aham asmi, ayam¹⁰ eva vā pātho,
sayāṃ karissāmitī sace tvaṃ imassa¹¹ santike dhammo suto ti maṃ māre-
tuṃ na viśhasi aham¹² eva yathā tava ajjhāsayo tathā sayāṃ karissāmitī.

Nāgarājā āha:

290. Paññā bhava¹³ hadayaṃ paṇḍitānaṃ,
25 te ty-amha paññāya mayāṃ sutuṭṭhā¹⁴,
Anūnanāmo labhat' ajja dāraṃ,
ajj' eva taṃ Kuruyo pāpayātū 'ti. 1428.

Ta. tyambhā 'ti te mayāṃ tava paññāya santuṭṭhā, anūna -- ti sampuṇṇa-
nāmo Pu- yakkhasenāpati, labhatajja -- ti labhatu ajja dāraṃ, dadāṃ' assa
30 dhītarāṃ Irandatīṃ, pāpayātū 'ti ajj' eva taṃ Kururaṭṭhaṃ Pu- pāpetu.

¹ Bḍ yath. ² Bḍ tath. ³ read: alomahaṭṭho abhīto acchambhī? ⁴ Bḍ rodhayi,
Cks heṭṭhasī. ⁵ Bḍ āyāyamasmi. ⁶ Cks -si; read: karohi? ⁷ Bḍ rodhayitī. ⁸
Cks ayam hamaṃmitī, Bḍ āyāhamasmitī. ⁹ Bḍ ayo. ¹⁰ Bḍ ayem. ¹¹ Cks
add me. ¹² Cks ayam. ¹³ Bḍ have. ¹⁴ Cks satu-.

Evam vatvā Varuṇo Irandatiṃ Puṇṇakassa adāsi, so taṃ
labhitvā tuṭṭhacitto Mahāsattena saddhiṃ sallapi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha :

291. Sa Puṇṇako attamano udaggo
Irandatiṃ nāgakaṇṇaṃ labhitvā 5
haṭṭhena bhāvena patitarūpo
icc-abravī Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ¹ : 1429.
292. Bhariyāya maṃ tvaṃ akari samaṅgiṃ²,
ahaṃ ca te Vidhura³ karomi kiccaṃ,
imaṃ ca te maṇiratanam⁴ dadāmi, 10
ajj⁵ eva taṃ Kuruyo pāpayāmiti. 1430.

Ta, maṇi -- ti paṇḍita ahaṃ te guṇesu pasauno arabāmi⁵ tavānuccha-
vikam⁶ kātuṃ, tasmā imaṃ ca te cakkavattiparibhogaṃ maṇiratanam⁴ demi, ajj⁵
eva ca taṃ Indapattam⁷ pāpemi.

Atha M. thutiṃ karonto itaram gātham āha: 15

293. Ajeyyam⁷ esā tava hotu mettī⁸
bhariyāya Kaccāna piyāya saddhiṃ,
ānandacitto⁹ sumano patīto
datvā maṇim maṃ ca nay¹⁰ Indapattan ti. 1431.

Ta. ajjeyyameśā ti esā tava bhariyāya saddhiṃ piyasaṃvāsamettī ajeyyā 20
hotu, ānandacitto¹¹ ti ādhi pi samaṅgibhāvam ev⁷ assa vadati, nayinda-
pattan ti naya Indapattam.

294. Sa Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ¹²
nisīdayī purato āsanasmim,
ādāya kattāram anomapaṇṇam 25
upānayī nagaram Indapattam. 1432.
295. Mano manussassa yathāpi gacche
tato pi saṃkhippataram¹³ ahosi,
sa Puṇṇako Kurunaṃ kattuseṭṭhaṃ¹²
upānayī nagaram Indapattam. 1433. 30

¹ C^{ks} katta-. ² B^d samaṅgī, C^k samaggī, C^s samaggi. ³ so all three MSS. for dhira? ⁴ read: -ratnam. ⁵ B^d ahosi ⁶ B^d adds kiccaṃ. ⁷ so all three MSS. ⁸ C^{ks} mittim. B^d mettī. ⁹ C^{ks} -vitto. ¹⁰ C^k na. ¹¹ C^{ks} ānandito.
¹² C^{ks} katta-. ¹³ so C^{ks}; B^d piṣṣakhippataram.

Atha nam āha:

soc. Et' ¹ Indāpattam nagaram padissati
 rammāni ca ambavanāni bhāgaso,
 ahañ ca bhariyāya samañgibhūto,
 5 tuvañ ² ca patto si sakañ nicketam. 1434.

10 Yathāpi gacche ti mano nāma³ na gacchati, dūre ārammaṇam gaṇhanto
 pana gato ti vuccati, tasmā manassa ārammaṇagaṇhato⁴ pi khippataram tassa
 manomayasindhavassa gamanam ahoṣīti evam ettha attho daṭṭhabbo, etinda-
 patta n⁵ ti assapiṭṭhe nisinnass' eva⁶ dassento⁷ evam ā., sakañ -- ti tvañ ca
 attano nivesanam sampatto ti ā.

Tasmim pana divase paccūsakāle rājā supinam addasa,
 evarūpo supino ahoṣi: rañño nivesanadvāre paññakkhandho
 silasākhappasākho⁸ pañcagorasaphalo alamkatakhatthiassapaṭi-
 channo mahārukko ṭhito, mahājano tassa mahāsakkāram katvā
 15 añjaliṃ paggayha namassati, atha kho kaṇhapuriso rattasāṭa-
 kanivattho rattapupphakaṇṇapūro⁹ āvudhahattho āgantvā mahā-
 janassa paridevantass' eva tam rukkham mūle¹⁰ chinditvā kaḍ-
 ḍhanto ādāya gantvā¹¹ puna āharitvā pakatiṭṭhāne yeva ṭhapetvā
 pakkāmi, rājā tam supinam parigaṇhanto „mahārukko viya na
 20 añño koci Vi-panḍito, mahājanassa paridevantass' eva mūlam
 chinditvā ādāya gatapuriso viya na añño koci, p-am gahetvā
 gatamānavo, puna tam rukkham āharitvā pakatiṭṭhāne ṭhapetvā
 gato viya so¹² mānavo p-am ānetvā dhammasabhādvāre ṭhapetvā
 pakamissati, addhā mayam ajja p-am passissāmā“¹³ 'ti sanitṭhā-
 25 nam katvā somanassapatto sakalanagaram alamkārapetvā
 dhammasabham sajjāpetvā alamkataratanamaṇḍape dhammā-
 sanam paññāpāpetvā ekasatarājaamaccagaṇanagaravāsijanapada-
 parivuto „ajja tumhe p-am passissatha, mā bhāyitthā¹⁴“ 'ti
 mahājanam¹⁴ assāsento p-assa āgamanam olokeno dhammasa-
 30 bhāyam nisīdi, Pu- pi p-am otāretvā dh-sabhādvāre parisa-
 majjhe ṭhapetvā Irandatim ādāya attano devanagaram eva gato.

¹ B^d eh. ² all three MSS. tvañ. ³ B^d adds kiñcāpi. ⁴ B^d -gaṇhanto. ⁵ B^d ehin-. ⁶ B^d -nno yeva. ⁷ C^k B^d dassanto. ⁸ B^d silamayāsākho. ⁹ B^d -dharo.
¹⁰ P^d -am. ¹¹ B^d gato. ¹² C^k sve. ¹³ B^d socitthā. ¹⁴ C^k -no, C^o -ne.

Tam atthaṁ pakāṣento Satthā āha :

297. Sa¹ Puṇṇako Kurunaṁ kattuseṭṭhaṁ²
oropaya³ dhammasabbhāya majjhe
ājaṇṇaṁ āruyha anomavaṇṇo
pakkāmi vehāsayam antalikkhe. 1435,
298. Tam disvā rājā paramappatīto
uṭṭhāya bāhāhi palissajitvā
avikampayaṁ dhammasabbhāya majjhe
nisīdayī pamukhaṁ āsanasmin ti. 1436:

5

Ta. anoma - - ti ahīnavaṇṇo uttamavaṇṇo, avikampayan ti bhī. so 10
rājā paṇḍitaṁ palissajitvā mahājanamajjhe akampanto anoliyanto yeva hatthe
gahetvā attano abhīmukhaṁ katvā alaṁkatadhammāsane uisīdāpesi.

Atha tena saddhiṁ sammoditvā madhurapaṭiṣanṭhāraṁ
karonto gātham āha :

299. Tvaṁ no vinetāsi⁴ rathaṁ va naddhaṁ⁵,
nandanti taṁ Kuruyo⁶ dassanena,
akkhāhi me pucchito etam atthaṁ:
kathaṁ pamokkho ahu māṇavassā⁷ 'ti. 1437.

15

Ta. naddhaṁ⁵ ti yathā naddhaṁ⁵ rathaṁ sārathī vinetī⁴ evaṁ tvaṁ 20
ambākāṁ kāraṇena nayena hitakiriyāsu⁷ vinetā⁴, nandanti taṁ ti taṁ disvā
īme kururaṭṭhavaṣīṇo tava dassanena nandanti, māṇavassā⁷ 'ti māṇavassa san-
tikā kathaṁ tampamokkho⁸ ahoṣī yo vā naṁ muṇḍantassa māṇavassa pamokkho
so kena kāraṇena ahoṣīti a.

Mahāsatto āha :

25

300. Yaṁ māṇavo ty-ābhivadī janinda
na so manusso naraviriyasetṭha,
yadi te suto Puṇṇako nāma yakkho
raṇṇo Kuverassa hi so sajjīvo. 1438.
301. Bhūmindharo Varuṇo nāma nāgo
brahā sucīvaṇṇabalūpapanno⁹,
tassānujaṁ dhītaraṁ kāmayāno
lrandatim¹⁰ nāma sa¹¹ nāgakaṇṇam¹². 1439.

30

¹ B^d so. ² C^k katta-. ³ so C^k for -yi? B^d -yitvā. ⁴ B^d punanetāsi. ⁵
B^d naṭhaṁ. ⁶ C^k kurayo. ⁷ B^d -yāya. ⁸ C^k tampa-, B^d tavapa-. ⁹ C^k
sucīṇa-. ¹⁰ B^d -ti. ¹¹ C^k B^d sā. ¹² B^d -ā.

309. Tassā sumajjhāya piyāya hetu
 patārayitthā¹ marañāya mayham,
 so c' eva bhariyāya samañgibhūto.
 ahañ c' anuññāto² mañi ca laddho ti. 1440.

5 Ta. yañ mā - - ti janinda yañ tvañ māṇavo ti abhivadasi, bhūmindhāro
 ti bhūmindharabhavanavāsī, yā³ nāgakaṭṭhā ti yañ so kāmayamāno mama
 marañāya patārayi⁴ sā n-kaññā, Irandatīnāmapiyāya⁵ hetū 'ti.

„Mahārāja, so hi n-rājā catuposathikapañhavissajjane⁶ pa-
 sanno mañ mañinā pūjetvā n-lokañ gato Vimalāya nāma de-
 10 viyā 'kahañ te mañīti' pucchito mama dhammakathikabhāvañ,⁷
 vañnesi, sā dhammakathañ sotukāmā hutvā mama hadaye do-
 haḷaṃ uppādesi, n-rājā duggahītena dhītarañ Irandatīñ āha:
 'mātā te Vidhurassa hadayamañse⁸ dohaḷinī, tassa hadāya-
 mañsañ āharitūñ samatthañ sāmikañ pariyesa⁹ 'ti, sā pari-
 15 yesantī Vessavaṇassa bhāgineyyañ Puṇṇakañ nāma yakkhañ
 disvā tañ attañ paṭibaddhacittañ ūtvā pitu santikañ nesi,
 atha mañ so 'Vi-paṇḍitassa hadayamañsañ āharitūñ sakkonto
 Irandatīñ labhissasīti¹⁰ ā., so Vepullapabbatato cakkavattipari-
 bhogañ mañiñ āharitvā tumhehi saddhiñ jūtañ kīḷitvā mañ
 20 labhitvā tīhañ mama nivesane vasitvā mañ assassa vāladhiñ
 gāhāpetvā Himavante rukkhesu ca pabbatesu ca pothetvā māre-
 tuñ asakkonto sattame vātakkhandhe verambamukhe pakkhanditvā
 saṭṭhiyojanubbedhe Kālāgirimatthake ṭhapetvā sīhavesādivasena
 idañ c' idañ ca¹¹ katvā māretuñ 'asakkonto mayā attano mā-
 25 raṇakāraṇaṃ¹² puṭṭho sabbañ pavattīñ¹³ ācikkhi, ath' assāhañ
 sādhanaradhamme kathesiñ, tañ sutvā pasannacitto mañ¹⁴
 idha netukāmo ahoṣi, athāhañ tañ ādāya n-bhavanañ gantvā
 n-rañño ca Vimalāya ca dhammañ kathesiñ, sabbā ca n-parisa¹⁵
 pasādi, n-rājā tattha mayā chāhañ vutthakāle¹⁶ Irandatīñ

¹ C^s -ttha, B^d makārayittha. ² C^k manuññāto. ³ B^d sā. ⁴ B^d adds cittañ
 pavattesi. ⁵ so all three MSS. ⁶ B^d -nena. ⁷ B^d -kathita-. ⁸ C^k -sañ, C^s
 -sa. ⁹ B^d adds rūpañ. ¹⁰ C^k ma-. ¹¹ C^k omit sabbañ pavattīñ. ¹² C^k
 imañ. ¹³ all three MSS. vutta-

Puṇṇakassa adāsi, so taṃ labhitvā pasannacitto maṃ maṇi-
 ratanena pūjetvā nāgarājenāṇatto maṃ manomayasindhavaṃ
 āropetvā sayāṃ majjhimāsane nisīditvā Irandatiṃ pacchimāsane
 nisīdāpetvā idhānetvā maṃ parisamajjhe otāretvā Irandatiṃ
 ādāya attano nagaram eva gato, evaṃ mahārāja so Pu-
 tassā⁵ sumajjhāya piyāya¹ hetu patārayi² maraṇāya mayhaṃ, ath'
 evaṃ maṃ nissāya so c' eva bhariyāya samaṅgibhūto, mama
 dhammadesanaṃ sutvā pasannena n-rājena ahaṃ ca anuññāto,
 tassa³ Puṇṇakassa santikā ayaṃ sabbakāmadado cakkavatti-
 paribhogamaṇi ca⁴ laddho, gaṇhatha deva maṇi⁶ ti maṇiṃ¹⁰
 rañño adāsi. Tato rājā paccūsakāle attanā diṭṭhasupinaṃ
 nagaravāsinaṃ kathetukāmo⁵ „bho⁶ nagaravāsi⁷ ajja mayā diṭ-
 ṭhasupinaṃ suṇāthā⁸“ 'ti vatvā āha:

303. Rukkho hi mayhaṃ padvāresu⁹ jāto,
 paññā khandho silamay' assa sākha,
 atthe ca dhamme ca ṭhito pipāko
 gavapphalo⁹ hatthigavāssachanno. 1441. 15
304. Naccagītaturiyābhinādite¹⁰
 ucchijjam enam¹¹ puriso ahāsi¹²,
 so no ayaṃ āgato sanniketaṃ,
 rukkhas¹³ imassāpacitiṃ¹³ karotha. 1442. 20
305. Ye keci vittā mama paccayena
 sabbe va¹⁴ te pātukarontu ajja,
 tībāni katvāna¹⁵ upāyanāni
 rukkhas¹³ imassāpacitiṃ¹³ karotha. 1443. 25
306. Ye keci baddhā mama atthi raṭṭhe
 sabbe va te bandhanā mocayantu,
 yath' ev' ayaṃ bandhanasmāpi¹⁶ mutto
 ime ca te muñcare bandhanasmā. 1444.

¹ Cks parisāya. ² Bd pakārayi, Cks patārayitvā for -yittha. ³ Bd adde me. ⁴ Cks maṇiṇca. ⁵ Cks kathetvā. ⁶ Bd bhonto. ⁷ Bd -vāsino. ⁸ Cks -re, Bd dvāresu. ⁹ Bd gavi-. ¹⁰ Ck -nadīto, C' -nādīto; read: atha nacca-? ¹¹ Bd ucchijja naṃ senaṃ, Ck ucchijjametaṃ. ¹² Cks abhāsi, Bd ahoṣi. ¹³ all three MSS. imassa ap-. ¹⁴ Cks ca. ¹⁵ Cks katvā. ¹⁶ Bd -pa.

207. Unnañgalā māsam imaṃ karontu,
maṃsodanaṃ brāhmaṇā bhakkhayantu,
amajjapā majjarahā¹ pipantu
puṇṇāhi thālāhi palissutāhi. 1445.
- 5 208. Mahāpathaṃ nicca samavhayantu,
tibbaṃ ca rakkhaṃ vidahantu² ratthe
yath' aññamaññaṃ na viheṭhayeyyūṃ,
rukkhassa³ imassāpacitīm⁴ karothā⁵ 'ti. 1446.

Ta. sīlamayaṃsā¹ 'ti etassa rukkhassa sīlamaya² sakkhā, atthe ca - - ti
10 vadḍhiyaṃ ca sabhāve ca ṭhito, nipāko ti so paññāmayarukkho patitṭhito,
gavapphalo⁴ ti pañcavidhagorasaphalo, hatthi--ti alaṃkatehi hatthiga-
vāsēhi sañchanno, nāccagītaturiyābhinādite ti ath' assa rukkhassa pū-
jaṃ karontena mahājanena tasmīṃ rukke etehi nāccādīhi abhinādite⁵ eko
kaṇhapuriso āgantvā taṃ rukkhaṃ ucchinditvā parivāretvā ṭhitam senam palā-
15 petvā abhāsi⁶, so⁷ puna rukkho āgantvā ambhakaṃ nivesanadvāre yeva ṭhito, so
ayaṃ mahārukkhasadisso paṇḍito sanniketam āgato, idāni sabbe va tumhe rukkhass'
imassa apacitīm karotha mahāsakkāraṃ pavattetha, mama paccayena⁸ 'ti
ambho amaccā ye keci maṃ nissāya laddhena yasena vitta⁹ tūṭṭhacittā te sabbe
attano vittim pātukarontu, tibbānīti bahalāni mahantāni, upāyanānīti
20 paṇṇākāre, ye kecīti antamaso kilāthāya⁶ baddhe migapakkhī upādāya, muñ-
care ti muñcantu, unnañgalā--ti imaṃ māsam kammaṇaṅgalāni usāpetvā
ekamante ṭhapetvā nagare bherīṃ carāpetvā sabbe manussā mahācāpaṃ ka-
rontu, bhakkhayantū¹ 'ti bhuñjayantu, amajjapā ti akāro nipātamattam,
majjapā purisā majjarahā⁹ ti attano attano āpanatṭhāne nisinnā pivantū¹ 'ti
25 a., puṇṇāhi--ti puṇṇehi thālehi, palissutāhīti atipunṇattā pagharamānāhi,
mahāpathaṃ--ti alaṃkatamahārathaṃ rājamaggaṃ nissāya ṭhitā vesiyā
niccakilesavasena kilesatthikam janaṃ avhayantū¹ 'ti a., tibban ti gāḷham,
yathā ti yathā ārakkhāya¹⁰ susamvihitattā¹ unnañgalā hutvā rukkhass' imassa
apacitīm karontā aññamaññaṃ na viheṭtheyyūṃ evaṃ rakkhaṃ samvidahantū¹ 'ti a.

- 30 Evam¹¹ vutte
309. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
bahum annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhīhārayum. 1447.
310. Hatthāruhā anikatṭhā rathikā pattikārikā
bahum annaṃ ca pānaṃ ca paṇḍitassābhīhārayum. 1448.

¹ so Bā for majjarahā? C^{ks} majjaraho ² C^{ks} -entu. ³ all three MSS. -ssa
apa-. ⁴ Bā gavi-. ⁵ Bā adds ucchijja nam senam puriso ahoṣīti. ⁶ C^{ks}
abhā, Bā gahetvā gato ahoṣi in the place of abhā. ⁷ C^{ks} omīti so. ⁸ Bā
kilānatthāya. ⁹ C^{ks} majjaraho. ¹⁰ C^{ks} rukkhāya. ¹¹ Bā adds raññā.

211. Samāgatā jānapadā negamā ca samāgatā bahum̄ etc. 1449.
 212. Bahujjano pasanno 'si disvā paṇḍitam āgate,
 paṇḍitambhi anuppatte celukkhepo avattathā' 'ti. 1450.

Abbhīhārayun ti evam̄ rañño ānatte mahācāṇam̄ paṭṭiyādetvā sabba-
 bandhanāni mocetvā ete orodhādayo nāmappakāram̄ paṇṇākāram̄ sajjetvā tena 5
 saddhīni annaṇi ca pānaṇi ca paṇḍitassa pesesum̄, paṇḍitamāgate ti paṇḍite
 āgate tam̄ paṇḍitam̄ disvā bahujjano pasanno ahoṣi.

Chaṇo māseṇa osānaṁ agamāsi, M. Buddhakiccaṁ sādheṇto
 viya mahājanassa dh. desento rājānaṁ anusāsanto yāvātāyukaṁ
 ṭhatvā saggaparāyano ahoṣi, tassa ovāde ṭhatvā rājānaṁ ādim̄ 10
 katvā sabbe pi Kururaṭṭhavāsino dānādīni puñṇāni karitvā²
 āyupariyosāne saggapadam̄ eva³ pūrayimsu.

S. i. dhammadesanaṁ āharitvā „na bhi. idān' eva pubbe pi T. pañṇāya
 sampanno upāyakusalo yevā“ 'ti vatvā j. s.: „Tadā paṇḍitassa mātā-
 pitaro mahārājakulāni ahesum̄, jeṭṭhabhariyā Rāhulamātā, jeṭṭhaputto 15
 Rāhulo, Varuṇo nāgarājā Sāriputto, supaṇṇarājā Moggallāno, Sakko
 Anuruddho, Dhanañjayarājā Ānando⁴, Vidhuraṇḍito pana aham̄ evā“
 'ti⁵. Vidhuraṇḍitajātakaṁ.

9. Mahāummaggajātaka.

Pañcālo sabbasenāyā 'ti. Idam̄ S. J. v. pañṇāpāramim̄ ā. k. 20
 Ekadivasam̄ hi bhikkhū dhammasabhāyam̄ T-assa pañṇāpāramim̄ vaṇ-
 ṇentā „mahāpañño āvuso T. puthupañño hāsupañño javanapañño tik-
 khapañño paravādappamaddano attano pañṇānubhāven' eva Kūṭadantā-
 dayo brāhmaṇe Sabhiyādayo⁶ paribbājake Aṅgulimālādayo core Aḷava-
 kādayo yakkhe Sakkādayo deve Bakādayo brahmāno⁷ ca dametvā 25
 nibbisevane akāsi, bahū c' anena jānatā⁸ pabbajjam̄ datvā magga-
 phalesu patitṭhāpitā. evam̄ mahāpañño āvuso S.“ ti Satthu guṇa-
 katham̄ pakāsentā nisidimsu. S. āgantvā „k. n. bh. e. k. s.“ ti „i. n.“

¹ Bḍ pav-. ² Bḍ katvā. ³ Bḍ saggapūram̄. ⁴ Hḍ adds puṇṇako chaṇno ahoṣi
 pariṣā buddhapaṛiṣā ahesum̄. ⁵ Bḍ eva sammāsambuddho loke udapadīti 9.
 B Mahosadhajātaka. P. = paṇḍito. ⁶ C^k sabhidayo, Bḍ sabbhidāyayo. ⁷ Bḍ
 mahābrahmo. ⁸ C^k janatā, C^o jananaṁ, Bḍ bahujanakāya tena damitā, H^o
 bahujanakāye ca.

ti v. .n. bh. T. idān' eva paññavā atīte pi aparipakkañño¹ bodhiñā-
ñāttbhāya cariyam caranto pi paññavā yevā² 'ti vatvā a. ā.:

- A. Mithilāyaṃ Vedehe nāma raññe r. kārente tassa
dhammānusāsakā cattāro paṇḍitā ahesum: Senako Pukkuso
5 Kāvindo Devindo ti. Tadā rājā Bodhisattassa patisandhigga-
haṇadvase paccūsakāle evarūpaṃ supinaṃ addasa: rājaṅgaṇe
catūsu kappesu cattāro aggikkhandhā mahāpākārapamāṇen³
uttbhāya jalanti, tesam majjhe khajjopanakappamāṇo⁴ aggi
uttahitvā taṃkhaṇe yeva cattāro aggikkhandhe atikkamitvā
10 Brahmaloekappamāṇen⁵ uttbhāya sakalacakkavālam obhāsetvā
tthito. bhūmiyaṃ patitam⁶ sāsapabijam pi paññāyati, sadevako⁶
loko mālāgandhādīhi pūjeti, mahājano jālantaren' eva carati,
lomakūpamattam pi⁷ uṇham na gaṇhāti. Rājā imaṃ su-
pinaṃ disvā bhītatāsito uttbhāya „kin nu kho bhavissatīti“
15 cintento nisinnako⁸ va aruṇaṃ uttbhāpesi. Cattāro pi paṇḍitā
pāto va āgantvā „kacci deva sukham asayitthā“ 'ti sukha-
seyyaṃ pucchimsu. So „kuto me sukham, evarupo me supino
dittho“ ti kathesi. Atha naṃ S-paṇḍito „mā bhāyi mahārāja,
maṅgalasupino esa, vadḍhi te bhavissatīti“ vatvā „kimkāraṇā“
20 ti vutte āha: „mahārāja, amhe cattāro p-te abbhavitvā nippabhe
katvā añño vo pañcama p. uppajjissati, mayaṃ hi cattāro janā
cattāro aggikkhandhā viya homa⁹, majjhe uppannaaggikkhandho
viya pañcama p. uppajjissati sadevake loke asamadhuro asa-
diso“ ti, „idāni paṇ' esa kuhin“ ti, „mahārāja ajja tassa paṭi-
25 sandhiggahaṇena vā nātukucchito nikkhamanena vā bhavitabban“
ti attano sippabaleṇa¹⁰ dibbacakkhunā disvā viya¹¹ vyākāsi,
rājā tato pattbhāya taṃ vacanaṃ sari. Mithilāya pana catūsu
dvāresu pācīnayavamajjhako dakkiṇayavamajjhako pacchimaya-
vamajjhako uttarayavamajjhako ti cattāro nigamā¹², tesu

¹ Bds -ñānena. ² Bd -māñā. ³ Cks khajju-. ⁴ Bd yāva brahmalokā. ⁵ Bd
-to. ⁶ Bd taṃ sade-. ⁷ Bd adds aggi. ⁸ Cks -ke. ⁹ Bd tesa, Bs tam. ¹⁰
Bds sikkhā-. ¹¹ Cks dittho, Bd disvā viya passanto. ¹² Bd mahāgāmā ahesum.

pācīnayavawajjhake Sirivaḍḍhako¹ nāma setṭhi ahoṣi Sumanādevī nām' assa bhariyā, atha² M. taṃ divasaṃ raññā supina-ditṭhavelāyam eva Tāvatiṃsabhavanato cavitvā tassā kucchimhi paṭisandhiṃ gaṇhi, aparam pi devaputtasahassaṃ Tāvatiṃsabhavanato cavitvā tasmim' yeva gāme setṭhānusetṭhīnaṃ kulesu 5 paṭisandhiṃ gaṇhiṃsu, Sumanādevī dasamāsaccayena suvaṇṇavaṇṇaṃ puttāṃ vijāyi. Tasmim' khaṇe Sakko manussalokaṃ clokento M-assa mātu kucchito nikkhamaṇabhāvaṃ nātva „idaṃ Buddhaṃkuraṃ sadevake loke pākātaṃ kātuṃ vaṭṭatīti“ M-assa mātu kucchito nikkhantakkhaṇe adissamānakāyo āgantvā tassa 10 hatthe ekaṃ osadhighaṭikaṃ ṭhapetvā sakatṭhānam eva gato. M. taṃ muṭṭhikatvā³ gaṇhi, tasmim' pana mātukucchito nikkhante mātu appamattakam pi dukkhaṃ nāhoṣi, dhammakarakato udakam iva sukhena nikkhami, mātā tassa hatthe osadhighaṭikaṃ disvā „tāta kin te laddhaṃ“ ti āha, „osadhaṃ 15 amma“ 'ti dibbosadhaṃ mātuhatthe ṭhapesi, „amma imaṃ osadhaṃ gahetvā yena kenaci ābādhena ābādhikānaṃ detha“ 'ti ā, sā tuṭṭhapahaṭṭhā Sirivaḍḍhakasetṭhino ārocesi, tassa pana sattavassiko sīsābādhō atthi. so tuṭṭhapahaṭṭho hutvā „ayaṃ mātukucchito jāyamāno osadham gahetvā āgato jātak- 20 khaṇe yeva mātaraṃ saddhiṃ kathesi, evarūpena⁴ puññavatā dinnāṃ osadham mahānubhāvaṃ bhavissatīti“ taṃ osadham gahetvā nisadāya ghaṃsitvā thokaṃ nalāṭante⁵ makkhesi, satta-vassiko sīsābādhō padumapattato udakam iva vinivaṭṭetvā gato, so „mahānubhāvaṃ osadhaṃ“ ti somanassappatto ahoṣi, M-assa 25 osadham gahetvā āgatabhāvo sabbattha pākāto ahoṣi, ye keci ābādhikā sabbe setṭhissa gehaṃ āgantvā osadham yācanti, sabbesaṃ nisadāya ghaṃsitvā thokaṃ gahetvā udakena āloṭevā denti⁶, dibbosadhena sarīre makkhitamatte yeva sabbābādhā vūpasammanti, te sukhitā manussā „Sirivaḍḍhasetṭhino gehe 30 osadhassa mahanto ānubhāvo“ ti vaṇṇentā pakkamanti, M-assa

¹ Bā -no. ² Ck* omīti atha. ³ Ck* muṭṭhim-, Bā -ikatvā. ⁴ Bā so eva-. ⁵ Bā -te. ⁶ Bā deti.

nāmagahaṇadivase mahāsetṭhi „mama puttassa ayyakādīnaṃ
 nāmen' attho n' atthi, osadhanāmakko va hotū“ 'ti vatvā Osa-
 dhakumāro t' ev' assa nāmaṃ akāsi, idaṃ c' assa ahoṣi: „mama
 putto mahāpuṇṇo¹, na ekako va nibbattissati, iminā saddhiṃ
 5 jātadārakehi bhavitabban“ ti so olokāpento dāraḥassānaṃ²
 ditṭhabbhāvaṃ sutvā³ sabbesam pi kumārakānaṃ⁴ pīlandhanāni
 datvā dhātiyo pesesi, „puttassa me upaṭṭhākā bhavissantīti“
 Bodhisattena saddhiṃ yeva tesaṃ maṅgalaṃ kāresi, dārake
 alaṃkaritvā divase divase M-assa upaṭṭhānaṃ⁵ ānenti. B. tehi
 10 saddhiṃ kilānto vadḍhitvā sattavassikkakāle suvaṇṇapaṭimā viya
 abhirūpo ahoṣi, ath' assa gāmamaṃjhe tehi saddhiṃ kilāntassa
 hatthiādīsu āgacchantesu kilāmaṇḍalaṃ bhijjati, vātātapakāle
 dārakā kilānti, ekadivasaṃ tesaṃ kilāntōnaṃ⁶ akālaṃmegho
 uṭṭhahi, taṃ disvā nāgabalo M. dhāvitvā ekaṃ sālāṃ pāvīsi,
 15 itare dārakā pacchato dhāvantaṃ aṇṇamaṇṇassa pādesu pakkha-
 litvā patitvā jaṇṇukabhedādīni pāpuṇiṃsu, B. „imasmiṃ ṭhāne
 kilāsaṃ kātuṃ vaṭṭati, evaṃ na kilāmissāma“ 'ti cintetvā te
 dārake āha: „imasmiṃ ṭhāne vāte vā ātape vā vasse vā ṭhā-
 nanisajjanasayanakkhamaṃ ekaṃ sālāṃ kareyyāma⁷, ekekaṃ
 20 kahāpaṇaṃ āharathā“ 'ti ā., te saḥassadārakā tathā akaṃsu,
 M. mahāvadḍhakiṃ pakkosāpetvā „imasmiṃ ṭhāne sālāṃ karo-
 hīti“ saḥassaṃ adāsi, sa „sādhū“ 'ti saḥassaṃ gahetvā bhūmiṃ
 samaṃ kārāpetvā khāṇuke koṭṭetvā suttaṃ pasāresi, taṃ Mahā-
 sattaccittaṃ⁸ na gaṇhi⁹, M. tassa suttapasāraṇavidhānaṃ ācik-
 25 khanto¹⁰ „evaṃ pasāretvā¹¹ sādhukaṃ pasārehīti“ ā., „sāmi
 ahaṃ¹² attano sippānurūpena pasāresim, ito aṇṇathā na jānā-
 mīti“, „tvaṃ ettakam pi ajānanto amhākaṃ dhaṇaṃ¹³ gahetvā
 sālāṃ kathaṃ karissasi, āhara suttaṃ pasāretvā te dassāmīti“
 suttaṃ āharāpetvā sayāṃ pasāresi, Vissakammaṃ pasāritāṃ

¹ Cks -paṇṇo. ² Cks -ssaṃ. ³ Bđ natvā. ⁴ Cks kumāra. ⁵ Bđ upaṭṭhātum
⁶ Cks kilāmantānaṃ. ⁷ Cs kāressāma, Bđ karissāma. ⁸ Ck mahāsattāṃ. ⁹
 Bđ omits taṃ -- gaṇhi. ¹⁰ Bđ āreṇto. ¹¹ Bđ apasā-. ¹² Bđ add's suttaṃ.
¹³ Cks maṇaṃ.

viya ahoṣi, tato vadḍhakiṃ āha: „evaṃ suttaṃ pasāretuṃ
sakkhissasīti“, „na sakkhissāmi sāmīti“, „mama vicāraṇāya'
pana kātuṃ sakkhissasīti“, „sakkhissāmi sāmīti“ ā., M. tassā
sālāya yathā ekasmiṃ sesaāgantukamanussānaṃ ekasmiṃ 5
padese anāthānaṃ vasanaṭṭhānaṃ hoti ekasmiṃ padese anā-
thānaṃ' itthīnaṃ vijāyanaṭṭhānaṃ ekasmiṃ āgantukasamaṇa-
brāhmaṇānaṃ vasanaṭṭhānaṃ ekasmiṃ sesaāgantukamanussānaṃ
ekasmiṃ āgantukavāṇijānaṃ bhaṇḍakaṭṭhapanatṭhānaṃ hoti,
tathā sabbāni tāni ṭhānāni bahimukhāni katvā sālāṃ vicāresi, 10
tatth' eva kilamaṇḍalaṃ tatth' eva vinicchayaṃ' tatth' eva
dhammasabhaṃ kāresi, katipāhen' eva niṭṭhitāya sālāya citta-
kāre pakkosāpetvā sayāṃ vicāretvā ramaṇīyaṃ cittakammaṃ
kāresi, sālā Sudhammadevasabhāpaṭṭibhāgā ahoṣi, tato „na
ettāvata sālā sobhati, pokkharāṇiṃ pana kāretuṃ vattatīti“ 15
pokkharāṇiṃ khaṇāpetvā itṭhaka vadḍhakiṃ pakkosāpetvā sayāṃ
vicāretvā mūlaṃ datvā sahaṣṣavaṃkaṃ satatitthaṃ pokkharā-
ṇiṃ kāresi, sā pañcavidhapadumasañchannā Nandanavanapok-
kharāṇi viya sobhati, tassā tīre pupphaphaladhare nānārukkhe
ropāpetvā Nandanavanasadisaṃ uyyānaṃ kāresi, tam eva ca 20
sālāṃ nissāya dhammikasamaṇabrāhmaṇānaṃ c' eva āgantuka-
gamikādīnaṃ ca dānavattāṃ' paṭṭhapesi, sā tassa kiriyā sab-
battha pākaṭā ahoṣi, bahumanussā osaranti, M. sālāyaṃ nisi-
ditvā sampattasampattānaṃ kāraṇākāraṇaṃ yuttāyuttaṃ kathesi,
vinicchayaṃ paṭṭhapesi, Buddhuppādakālo viya ahoṣi. Tasmīṃ 25
kāle Vedeharājā sattavassaccayena' „cattāro p. 'amhe abhi-
bhavitvā pañcamo p. uppajjisatīti' me kathayimṃsu, kattha so
etarahīti“ saritvā „tassa vasanaṭṭhānaṃ jānāthā“ 'ti catūhi
dvārehi cattāro amacce pesesi, sesadvārehi nikkhantā M-aṃ
na passimṃsu, pācīnadvārena nikkhanto sālādīni disvā „paṇḍitena 30
nāma imissā sālāya kārakena vā kārapakena vā bhavitabban“

¹ Ck' vica-. ² Ck' anāthā. ³ Bd omits tattheva vi-. ⁴ Bd -vattam. ⁵ Bd
adds cintesi.

ti cintetvā manusse pucchi: „ayam sālā kataravaḍḍhakinā katā“
 ti, manussā „nāyam vaḍḍhakinā attano balena katā, Sirivaḍ-
 ḍhakisethhissa pana puttassa Mahosadhapaṇḍitassa vicāraṇāya
 esā sālā katā“ ti vadīmsu, „kativasso pana p.“ ti, „pari-
 5 puṇṇasattavasso“ ti amacco raññā diṭṭhasupinadivasato paṭ-
 ṭhāya gaṇetvā „rañño supinadassanaṃ sameti, ayam eva so
 p.“ ti rañño dūtaṃ pāhesi: „deva pācīnayavamajjhakagāme
 Sirivaḍḍhasethhiputto Ma-paṇḍito nāma sattavassiko va samāno
 evarūpan nāma sālaṃ kāresi, pokkharaniṃ pi uyyānaṃ pi kāresi,
 10 imaṃ p-aṃ gaṇetvā ānemi mā¹ ānemīti“ rañño sāsanaṃ pesesi,
 rājā taṃ sutvā va tuṭṭhacitto Senakaṃ pakkosāpetvā taṃ
 atthaṃ ārocetvā „kiṃ Senaka ānema p-aṃ“ ti pucchi, so vaṇṇaṃ
 maccharāyanto² „mahārāja sālādīnaṃ kārapitamattaken’ eva p.
 nāma na hoti, yo koci etāni kāreti, appakaṃ etan“ ti ā., so
 15 tassa kathaṃ sutvā „bhavitabbam ettha kāraṇena“ ’ti tuṅhī
 hutvā „tath’ eva vasanto tāva³ p-aṃ vīmaṃsatū“ ’ti amaccassa
 dūtaṃ paṭipesesi, taṃ sutvā amacco tath’ eva vasanto p-aṃ
 vīmaṃsi, tatr’ idaṃ vīmaṃsanuddānaṃ:

1. Maṃsaṃ goṇo gaṇṭhi suttaṃ putto⁴ goḷarathena ca
 20 daṇḍo sīsaṃ ahī c’ eva kukkuṭo maṇi vijāyanaṃ⁵
 odanaṃ vāluka⁶ cāpi talākuyyānaṃ gadrabho maṇīti⁷.

Ta. maṃsaṃ ti ekadivasaṃ Bodhisatte⁸ kilamaṇḍalaṃ gacchante⁹ eko
 seno sūnāphalakato¹⁰ maṃsapeshū gaṇetvā ākāsaṃ pakkhandi, taṃ disvā dārakā
 maṃsapesiṃ chaddāpessāmā ’ti senaṃ anubandhīmsu, seno ito c’ ito ca dhā-
 25 vati, te uddhaṃ oloketvā tassa pacchato pacchato gacchantā pāsāpādisu upak-
 khalitvā kilamanti, atha tesaṃ p. āha: chaddāpemi nan¹¹ ti, chaddāpehi sāmīti,
 teva hi passathā ’ti so uddhaṃ anoloketvā va vātavegena dhāvitvā seuassa
 chāyāṃ akkamitvā pānīṃ paharivā mahāraṇaṃ ravi, tassa tejena so saddo se-
 nassa kucchīyaṃ vinivijjhītvā¹² nicchārito¹³ viya ahoṣi, so bhūto maṃsaṃ
 30 chaddesi, M. maṃsaṃ¹⁴ chadditabhāvaṃ nātvā chāyāṃ olokeno bhūmiyaṃ

¹ Bā udāhuna. ² C^{ks} vaṇṇama-, Bā lābhamach-. ³ C^k tava, Bā omits tāva.
⁴ all three MSS. puttaṃ. ⁵ C^k pañijāyanaṃ, C^s manivijāyanaṃ, Bā mañijāyana-
 naṃ. ⁶ all three MSS. -kañ. ⁷ C^{ks} atha g. m. ⁸ all three MSS. -tto. ⁹
 Bā -to, adding tadā. ¹⁰ Bā suna-. ¹¹ C^k sañ, Bā -pessatha nan. ¹² Bā
 nisīditvā. ¹³ Bā niccharanto. ¹⁴ C^{ks} maṃsaṃ.

patitum adatvā ākāse yeva sampaticchi, tam acchariyam disvā mahājano sadanto
 appoḥento mahāsaddam akāsi, amacco tam pavattim nātvā rañño sāsanam pesi:
 p. iminā nāma upāyena māmsapesim chaddāpesi idam devo jānātū 'ti, rājā
 tam sutvā Senakam pucchi: kiṃ Senaka ānema p-an ti, so cintesi: tassa idhā-
 gatakālate paṭṭhāya mayam nippabhā bhavissāma atthibhāvam pi no' rājā na
 jānissati na tam ānetum dātum vaṭṭatīti so vaṇṇamaccharatāya² na mahārāja
 ettakena p. nāma hoti appamattakam kiñci etan ti ā., rājā majjhatto hutvā
 tath' eva nam vimaṃsatū 'ti puna sāsanam pesesi; goṇo ti eko yavamajjhaka-
 gāmaṃvāsi puriso³ vasse patite kasissāmīti gāmantarato goṇe kiñtvā ānetvā gehe
 vasāpetvā punadivase gocarapaṭṭhāya tiṇabhūmim netvā goṇapitṭhe nisīno kilan-
 tarūpo otarivā nisīno niddam okkamī, tasmim khaṇe eko coro goṇe gahetvā
 palāyi, so pabujjhivā goṇe adivā ito c' ito ca oloketvā palāyantaṃ coram disvā
 vegena pakkhandivā kuhim me goṇe nestti ā., mama goṇe attano icchitaṭṭhānam
 nemīti, tesam vivādam sutvā mahājano saunipati, p. tesam sālādvārena gacchan-
 tānam saddam sutvā ubho pi te pakkosāpetvā va tesam kiriyam disvā va ayam
 coro ayam sāmiko ti jānāti, jānanto pi pana kasmā vivadatthā 'ti pucchi, goṇa-
 sāmiko āha: ime aham asukagāmato asukassa nāma hatthato kiñtvā ānetvā gehe
 vasāpetvā tiṇabhūmim nesim, tatha me pamādam disvā ayam goṇe gahetvā
 palāyi, sv-āham ito c' ito ca olokeno imam disvā anubandhitvā gaṇhim, asu-
 kagāmaṃvāsino mayā etesam kiñtvā gahitabhāvam jānantīti ā., coro mam' ete
 gbare jātā ayam musā bhanatīti ā., aha te p.: aham vo aṭṭam dhammena vi-
 nicchinissāmi, ṭhassatha me viucchaye ti pucchivā ṭhassāma 'ti vutte mahā-
 janassa hadayam gaṇhitum vaṭṭatīti paṭhamam coram pucchi: tayā ime goṇā⁴
 kiṃ khādāpitā⁵ kiṃ pāyitā ti, yāgum pāyitā⁶ tilapitṭhiṃ ca māse ca⁷ khādāpitā
 ti, tato goṇasāmikam pucchi, so āha: kuto me sāmī duggatassa yāguādini,
 tiṇam khādāpitā ti, p. tesam katham parisam gāhāpetvā piyaṅgupattāni āharāpetvā
 udukkhaḷe koṭṭhāpetvā udake maddāpetvā goṇe pāyesi, goṇā tiṇam eva chaddā-
 yimsu, p. passath' idan ti mahājanassa dassetvā coram pucchi: coro si tvaṃ
 na coro sīti, coro 'mbhīti ā., tena hi ito paṭṭhāya mā evarūpam akāsīti, B-assa
 purisā pana tam apantvā hatthapādehi koṭṭhetvā dubbalam akāmsu, aha p.
 āmantetvā ovaditvā diṭṭhadhamme yeva tāva te idam dukkham samparāye pana
 nirayādīsū mahādukkham anubhavisāsī, ito paṭṭhāya pajāhe tam kamman ti
 pañcasilāni adāsi, amacco tam pavattim yathābhūtam rañño ārocāpesi, rājā
 Senakam pucchivā goṇaṭṭam nāma mahārāja yena kenaci⁸ vinicchitan ti āga-
 mehi tāvā 'ti vutte rājā majjhatto hutvā puna tath' eva sāsanam pesesi, evam
 sabbavādesu pi veditabbam, itoparam pana uddānamattam eva vibhajivā das-
 sessāma; gaṇṭhīti ekā duggatitthi nānāvāṇṇehi suttehi gaṇṭhike bandhitvā
 katasuttagaṇṭhikapilāndhanam gīvato mocetvā sūtakassa upari ṭhapetvā paṇḍitena
 kāritapokkharanīm nahāyitum otari, aparā tarunittī tam disvā lobham uppādetvā
 ukkhipivā amma atṭhiya sobhanam idam kittakena kataṃ aham pi attano eva-

¹ Ck te, Cs ne. ² Bd balavalābhamacch-. ³ Bd pācinayava-. ⁴ Cks goṇe.

⁵ Cks -dāpetvā. ⁶ Cks pāyivā. ⁷ Bd -piṭṭhāna māsaṇca. ⁸ Cks ye kecī.

rūpaṃ karissāmīti gīvāya piṇḍhitvā pamāṇaṃ tāv'assa upadhāremīti pucchitvā tāya ujuccittatāya upadhārehīti vuttā gīvāya piṇḍhitvā pakkāmi, itarā disvā sīghaṃ uttaritvā sātakaṃ nivāsetvā upadhāvitvā kataṃ me piṇḍhanaṃ gahetvā palāyasīti sātaka gaṇhi, itarā nāhaṃ tava santakaṃ gaṇhīmi, mama gīvāyam
 5 eva¹ piṇḍhanaṃ ti ā, taṃ sutvā mahājano sannipati, p. dārakehi saddhim kiṇṇanto tāsāṃ kalahaṃ katvā sālādvārena gacchantīnaṃ saddaṃ sutvā kiṃsaddo eso ti pucchitvā ubhinnaṃ kalahakāraṇaṃ sutvā pakkosāpetvā ikāren' eva syaṃ coritī ṇatvā taṃ atthaṃ pucchitvā mama vinicchaye t̄hassathā 'ti vatvā āma sāmīti vutte paṭṭamaṃ corim pucchi: tvaṃ imaṃ piṇḍhanaṃ kataragaṇḍhaṃ
 10 vilimpasīti, ahaṃ niccaṃ sabbasaṃhāraṃ² vilimpāmīti, sabbasaṃhāraḥ³ nāma sabbagaṇḍhehi yojetvā kataragaṇḍho, tato itaraṃ pucchi, sā āha: kuto mayhaṃ duggatāya sabbasaṃhārasko⁴, ahaṃ niccaṃ piyaṅgupuppagaṇḍhaṃ eva vilimpāmīti ā, p. udakapāṭim āharāpetvā naṃ piṇḍhanaṃ tattha pakkhipāpetvā gaṇḍhikaṃ pakkosāpetvā etaṃ pāṭim⁵ upasiṅghitvā asukagaṇḍhabhāvaṃ nāma jānāhīti ā, so upasiṅghanto piyaṅgupuppagaṇḍhaṃ ṇatvā imaṃ Ekanipāte g. ā:

s. Sabbasaṃhāraḥ² n' atthi suddhaṃ kaṅgu pavāyati (vol. I p. 48)
 alikaṃ bhāsati 'yaṃ⁶ dhuttī saccam āhu mahallikā ti.
 Ta. dhuttīti dhuttikā, āhū 'ti āha katheti, ayam eva vā pāṭho.

M. taṃ kāraṇaṃ mahājanaṃ jānāpetvā corī si tvaṃ na corī sīti pucchitvā
 20 coribhāvaṃ paṭṭijānāpesi, tato paṭṭhāya M-assa paṇḍitabhāvo mahājanaṃsā pakaṭo jāto; suttan ti ekā kappāsakkhettarakkhikā itthi khettaṃ rakkhanti tatth' eva parisuddhaṃ kappāsaṃ gahetvā sukhumaṃsuttam kantiṭvā guḷaṃ katvā ucchange t̄hapetvā gēmaṃ āgacchantī paṇḍitassa pokkharāṇiyāṃ nahāyissāmīti sātakassa upari suttaguḷaṃ t̄hapetvā nahāyitum otari, aparā itthi taṃ disvā luddhacittā
 25 taṃ gahetvā aho maṇapaṃ suttam tāya amma katan ti accharaṃ paharitvā olokenū viya ucchaṅge katvā pakkāmi, taṃ purimaṇayen' eva vitthāretabbaṃ, p. corim pucchitvā tvaṃ guḷaṃ karontī kiṃ anto pakkhipitvā akāsīti kappāsaphaṭṭhim⁵ sāmīti, itaraṃ pucchi sā timbaruṇṭṭhim⁶ ti ā, so ubhinnaṃ kataṃ parisāṃ gāhāpetvā suttaguḷaṃ nibbēhāpetvā timbaruṇṭṭhim⁶ disvā taṃ cori-
 30 bhāvaṃ sampaṭicchāpesi, mahājano haṭṭhatuṭṭho suvinicchito aṭṭo ti sādhu kāra-sahaṃsāni pavattesi; putto⁷ ti ekā itthi puttaṃ ādāya mukhadhovanattāya paṇḍitassa pokkharāṇiṃ gaṇtvā puttaṃ nahāpetvā attano sātaka nisidāpetvā mukhaṃ dhovitvā nahāyitum otari, tasmim khaṇe ekā yakkhinī naṃ dāraḥ disvā kbādītukāma hutvā itthivesaṃ gahetvā sabāyike sobhati vatāyaṃ dāraḥo tav' eso
 35 putto ti pucchitvā āma amuā 'ti vutte pāyemi⁸ naṃ ti vatvā pāyehīti vuttā taṃ gahetvā thokaṃ kiṇāpetvā taṃ ādāya palāyitum ārabhi, itarā taṃ disvā dhāvitvā kuhim me puttaṃ nesiti gaṇhi, yakkhinī kuto tāya putto laddho mam' eso putto ti ā, tā kalahaṃ karontiyo sālādvārena gacchanti, ṛ. kalahasaddaṃ sutvā tā⁹ pakkositvā kiṃ etaṃ ti pucchitvā aṭṭaṃ sutvā akkhīnaṃ animisatāya¹⁰

¹ C^s gīvāyame. ² B^d -sāhar. ³ B^d gandhaṃ. ⁴ C^s bhāsatha yā, C^s bhāsata yā. ⁵ B^d -labijam. ⁶ B^d -rusaṭṭhin. ⁷ B^d suttan. ⁸ C^s pesemi. ⁹ C^s taṃ, B^d omits tā. ¹⁰ C^s animmi-, B^d animmiss-.

c' eva rattatāya ca yakkhinīm yakkhinīti ūtvāpi mama vinicchaye ṭhassathā 'ti
 vatvā āma ṭhassamā 'ti vutte lekham kaḍḍhitvā lekhamajjhe dāraḥam nīpajjāpetvā
 yakkhinīyā hatthesu mātārā padesu gāhāpetvā dve pi ākaḍḍhitvā gaṇhatha, kaḍ-
 ḍhitum sakkontiyā eva putto ti ā., tā ubho pi kaḍḍhimsu, dāraḥo kaḍḍhiya-
 māno¹ dukkhappatto hutvā viravi, mātā hadayena phalītena viya puttaṃ mocetvā 5
 rodamaṇā aṭṭhāsī, p. mahājanam pucchī: dāraḥo² mātu hadayaṃ mudukaṃ hoti
 udāhu amātu hadayan ti, mātu hadayaṃ paṇḍitā 'ti, idāni kim etaṃ dāraḥam ga-
 hetvā ṭhitā mātā hoti vissajjetvā ṭhitā ti, vissajjetvā ṭhitā paṇḍitā 'ti, imam pana
 dāraḥacorim tumhe jānāthā 'ti, na jānāma paṇḍitā 'ti, yakkhinī esā, dāraḥam
 khādītum gaṇhīti, katham jānāsī paṇḍitā 'ti, akkhīnam animisatāya c' eva ratta- 10
 tāya ca chāyāya abbhāvena ca nirāsāṃkatāya ca nikkaruṇatāya cā 'ti, aha nam
 pucchī: kāsī tvaṃ ti, yakkhinī-mhi sāmīti, kasmā imam dāraḥam gaṇhīti, khā-
 dītum sāmīti, andhabāle pubbe pi pāpakam katvā yakkhinī jātāsī, idāni puna
 pi pāpam karosī abo andhabālāsīti ovaditvā pañcasu sīlesu paṭiṭṭhāpetvā uyyo-
 jesī, dāraḥamātā cīram jīva sāmīti p-am thometvā puttaṃ ādāya pakkāmi; 15
 goḷarathena cā 'ti goḷena ca rathena ca, eko kira lakaṇṭakattā goḷo kālā-
 vaṇṇattā ca kāḷo ti Goḷakāḷo nāma puriso satta samvaccharāni ghaṇe kammaṃ
 katvā bhariyam labhī, sā nāmena Dīghatālā nāma, so ekadivasaṃ taṃ āman-
 tetvā bhaddhe pūvakhādaniyam paca mātāpitāro³ daṭṭhum gacchissamā 'ti vatvā
 kin te mātāpitūhīti tāya paṭikkhitte⁴ pi yavatatiyam vatvā pūvaṃ pacāpetvā 20
 pātheyyaṃ ca paṇṇākāraṇā ca ādāya tāya saddhīm maggaṃ paṭipanno antarāmagge
 uttanavāhinīm nadīm addasa, te pana dve pi udakabhīrukā va, tasmā tam
 nadīm uttaritum avisahantā nadīre aṭṭhamsu, tadā Dīghapitṭhi nāma eko
 duggatamanusso taṃ nadīm anuvaranto taṃ ṭhānam pāpuṇi, aha nam te divā
 pucchīmsu: samma ayaṃ nadī gambhīrā uttanā ti, so tesam udakabhīruka- 25
 bhāvaṃ ūtvā atigambhīrā caṇḍamacchā ti ā., samma tvaṃ katham gamissāsīti,
 idha suṃsumāramakarānaṃ amhehi saddhīm paricayo atthi, tena amhe na vhe-
 ṭhentīti, tena amhe nehīti āhamsu, sādḍhū 'ti sampatīcchī, ath' assa khajja-
 bhojjam adamsu, so katabhattakīro samma paṭhamam kam nemīti pucchī, tava⁵
 saḥāyikam paṭhamam nehī, mam pacchā nessesīti vutte so sādḍhū 'ti taṃ khandhe 30
 katvā pātheyyaṃ ca paṇṇākāraṇā ca sabbaṃ gahetvā nadīm otaritvā thokam gantvā
 ukkuṭiko nisiditvā pakkāmi, Goḷakāḷo tīre ṭhito va yāva gambhīrā vatāyam nadī
 evam dīghapitṭhissāpi⁶ nāma evarūpā mayham pana asayhā bhavissatīti cintesi,
 itaro pi taṃ nadīmajjham netvā bhaddhe aham taṃ possessāmi sampannavattā-
 lamkāradāsādāsīparivutā vicarissasi, kin te ayaṃ lakaṇṭakavāmanako karissesi, 35
 mama vacanaṃ karohīti ā, sā tassa vacanaṃ sutvā attano sāmīke⁷ sineham
 bhinditvā taṃ khaṇam yeva tasmīm paṭibaddhacittā hutvā sāmī eace maṃ na
 chaḍḍessasi karissāmi te vacanaṃ ti sampatīcchī, te paratīraṃ gantvā ubho pi
 sammodamānā Goḷakāḷam pahāya tiṭṭha tvaṃ ti vatvā tassa passantass' eva
 khādaniyam khādantā pakkāmiṃsu, so divā ime ekato hutvā maṃ chaḍḍetvā 40

¹ C^o vaḍḍhiya-, C^k vaḍḍhīmsuyamāno. ² B^d -kesu. ³ C^k -ram. ⁴ B^d -ttā.

⁵ so all three MSS. for mama? ⁶ C^k dīghassāpi. ⁷ C^k -kā.

- palāyanti maññe ti aparāparaṃ dhāvanto thokaṃ otarivā bhayena nivattitvā puṇa
 tesu kopena jīvāmi vā marāmi vā ti laṃghitvā¹ nadiyaṃ patito² uttānabhāvaṃ
 ñatvā nadiṃ uttaritvā vegena anubandhitvā³ taṃ pāpuṇitvā are duṭṭhacora kuhiṃ
 me bhariyaṃ neṣṭi⁴ āha⁵, itaro pi taṃ are duṭṭhavāmanaka kuto tava bhariyā
 5 mam' eṣā bhariyā ti vatvā gīvāya gahetvā parivattetvā khipi, so Dīghatālāṃ hatthe
 gahetvā tiṭṭha kuhiṃ gacchasi sattasaṃvaccharāni ghare⁶ katvā laddhabhariyā me
 sīti⁷ vatvā tena saddhīṃ kalahaṃ karonto sālāya santikaṃ pāpuṇi, mahājano
 sannipati, M. kiṃsaddo nāṃ' eso ti pucchitvā ubho pi te pakkosāpetvā va-
 caṇapaṭivacanaṃ sutvā mama vinicchaye ṭhassathā 'ti vatvā ṭhassāma 'ti vutte
 10 paṭhamaṃ Dīghapitṭhīṃ pakkosāpetvā tvaṃ konāmo sīti pucchi, ahaṃ Dīgha-
 pitṭhiko nāma sāmīti, bhariyā te kāmāma ti, so tassā nāmaṃ ajānanto aññaṃ
 nāmaṃ kathesi, mātāpitaro te kiṃnāmā ti, asukanāmā ti, bhariyāya te mātā-
 pitaro kiṃnāmā ti, so ajānitvā aññaṃ nāmaṃ kathesi, ath' assa kathaṃ pari-
 saṅgāhāpetvā apanetvā itaraṃ pakkosāpetvā purīmanayaṃ' eva sabbesaṃ nāmāṃ
 15 pucchi, so yathābhūtaṃ jānanto aviraṃjhivā kathesi, taṃ pi apauetvā Dīghatālāṃ
 pakkosāpetvā tvaṃ kāmāma ti pucchi, ahaṃ Dīghatālā nāma sāmīti, sāmiko te
 konāmo ti, ajānantī aññaṃ kathesi, mātāpitaro pi te konāmā ti, sā yathābhūtaṃ
 kathesi, sāmikassa te mātāpitaro konāmā ti, sā vippalapanṭī aññaṃ kathesi, p.
 itare dve pakkosāpetvā mahājanaṃ pucchi: imissā kathā Dīghapitṭhissa vacanena
 20 sameti⁸ Goḷakāḷassa 'ti, Goḷassa paṇḍitā 'ti, ayaṃ imissā sāmiko itaro coro ti
 vatvā aha nain pucchitvā corabhāvaṃ sampañcchāpesi; rathe⁹ ti eko pana
 puriso rathe nisīditvā mukhadhovanathāya nikkhami, tasmīṃ khaṇe Sakko
 āvajjanto p-aṃ disvā Mahosadhabuddhamkurassa paññānubhāvaṃ pakāṇaṃ ka-
 rissāmiti cintetvā manussavesenāgantvā rathassa pacchābhāgaṃ gahetvā pāyāsī-
 25 rathe nisinnapuriso tāta ken' athena āgato sīti pucchitvā tumhe upaṭṭhātun ti
 vutte sādhu 'ti sampañcchitvā yānā oruyha sarīrakiccathāya gato, tasmīṃ khaṇe
 Sakko rathāṃ abhīrūhitvā vegena pājesi, rathasāmiko sarīrakiccaṃ katvā nik-
 khanto Sakkāṃ rathāṃ gahetvā palāyantaṃ disvā vegena gantvā tiṭṭha
 tiṭṭha kuhiṃ me rathāṃ neṣṭi vatvā tava ratho añño bhavissati ayaṃ pana
 30 mama ratho ti vutte tena saddhīṃ kalahaṃ karonto sālādvāraṃ pāpuṇi, p. kiṃ
 etan ti taṃ pakkosāpetvā āgacchantaṃ disvā va nibbhayattāya c' eva akkhīnaṃ ca
 animisattāya¹⁰ ca ayaṃ Sakko ayaṃ rathasāmīti aññāsi, evaṃ saṃte pi vivāda-
 kāraṇaṃ pucchitvā mama vinicchaye ṭhassathā 'ti vatvā āma ṭhassāma 'ti vutte
 ahaṃ rathāṃ pājessāmi tumhe dve pi rathāṃ pacchato gahetvā gacchatha ratha-
 35 sāmiko na vissajjēti itaro vissajjessatīti vatvā purisaṃ āṇāpesi: rathāṃ pājā-
 pehīti, so tathā akāsi, itare pacchato gahetvā gacchanti, rathasāmiko thokaṃ
 gantvā dhāvituṃ asayhamāno vissajjētvā ṭhito, Sakko rathena saddhīṃ dhāvā-
 va, p. rathāṃ nivattāpetvā manussānaṃ ācikkhi: ayaṃ puriso thokaṃ gantvā

¹ B^d ullaṅgh-. ² C^k paṇito, C^e paṇito? ³ C^k omīti anu-. ⁴ C^k neḥīti, B^d
 nemīti. ⁵ B^d gaṇhi. ⁶ C^e B^d add kammaṃ. ⁷ B^d ahaṃ s. s. gh. k. k. laddhā bh.
 me ti. ⁸ B^d add uḍāhu. ⁹ so C^k; B^d ratho. ¹⁰ all three MSS. animmi-.

ratham vissajjtvā t̄hito, ayam pana rathena saddhīm dhāvītvā rathen' eva sad-
 dbīm nivattī, n' ev' assa sarire pi sedabindumattam pi atthi, na assāsapassāso,
 abhīto animisanetto eso Sakko devarājā ti, aha nam devarājāsīti pucchitvā āmā
 'ti vutte kasmā āgato sīti, tav' eva paññāpakāsanattham paṇḍitā 'ti, tena hi mā
 puna evarūpam akāsīti ovadi, Sakko Sakkānubhāvam dassento ākāse t̄hatvā 5
 suvinicchito aṭṭo ti p-assa t̄hutīm katvā sakaṭṭhānam eva gato, tadā so amaro
 sayam eva rañño santikaṃ gantvā mahārāja p-eva evam rathaaṭṭo vinicchito¹,
 Sakko pi tena parājito, kasmā purisavisesam na jānāsī devā 'i ā., rājā Sena-
 kaṃ pucchi: Senaka ānema p-an ti, so mahārāja na ettakena paṇḍitā nāma
 honti āgametha t̄va vīmaṃsītvā jānissāmīti. Sattadārakapañño niṭṭhito- 10
 Daṇḍo ti ath' ekadivasaṃ p-am vīmaṃsissāmā 'ti khadiradaṇḍakam āharāpetvā
 tato vidatthimattam gahetvā cundakārena suṭṭhu likhāpetvā pācīnayavamañjha-
 gāmaṃ pesayīmsu, yavamañjhakāgāmaṃ kira paṇḍitā, imassa khadiradaṇḍa-
 kassa idaṃ aggaṃ idaṃ mūlan ti jānantu, sace na jānanti sahasaṃ² daṇḍo ti,
 gāmaṃ saṃpatitvā jānitum asakkontā seṭṭhino kathayīmsu: kadāci Maho- 15
 sadhap. jāneyya pakkosāpetvā taṃ pucchathā 'ti, seṭṭhi nam p-am kīlāmaṇḍalā³
 pakkosāpetvā taṃ attham ārocetvā tāta mayam jānitum na sakkoma api nu tvam,
 sakkhissasi tāta 'ti pucchi, taṃ sutvā p. rañño imassa aggaṃ vā mūlena vā
 payojanaṃ n' atthi mama vīmaṃsanatthāya pesitaṃ bhavissatīti cintetvā āha-
 ratha tāta jānissāmīti hatthena gahetvā idaṃ aggaṃ idaṃ mūlan ti ūtvāpi 20
 mahājanassa hadayaṃ gaṇṇanattham⁴ udakapātīm āharāpetvā khadiradaṇḍakam
 majjhe suttana bandhitvā suttakoṭṭiyam gahetvā kh-kaṃ udakapītthe t̄hapesi,
 mūlam bhārikatāya paṭhamam udake nimujji, tato mahājanaṃ pucchi: rukkhassa
 nāma mūlam bhāriyam hoti udāhu aggaṃ ti mūlam paṇḍitā 'ti tena hi imassa
 paṭhamam nimuggam passath' etaṃ mūlan ti imāya saññāya aggaṃ ca mūlaṃ ca 25
 ācikkhi, gāmaṃ kira idaṃ aggaṃ idaṃ mūlan ti rañño pahīnīmsu, rājā tus-
 sitvā ko imam jānīti⁵ pucchitvā Sirivadḍhisetṭhiputto Mahosadhap. ti sutvā
 kiṃ Senaka ānema nan ti pucchi, adbhivāsehi deva aññena pi upāyena nam
 vīmaṃsissāmā⁶ t⁶; sīsaṃ ti ath' ekadivasaṃ itthiyā ca purisassa cā 'ti dve
 sīsāni āharāpetvā idaṃ itthiyā sīsaṃ idaṃ purisassa sīsaṃ ti jānantu⁷ ajānan- 30
 tānaṃ sahasaṃ⁸ daṇḍo ti pahīnīmsu, gāmaṃ kira ajānantā M-am pucchīmsu,
 so disvā va aññāsī purisāsīse kira sībāni ujukāni honti itthīsīse vaṃkāni honti
 parivattetvā gacchanti, so iminā abhiññāpēna idaṃ sīsaṃ itthiyā idaṃ sīsaṃ
 purisassa⁹ 'ti, gāmaṃ kira rañño pahīnīmsu, sesam purimasadisam eva; ahīti
 ath' ekadivasaṃ sappāṇ ca sappīniṃ ca āharāpetvā ayam sappo ayam sappīni¹⁰ 35
 jānantū 'ti pesesum, gāmaṃ kira p-am pucchīmsu, so disvā va jāni: sappassa
 hi naṃguttam thūlam hoti sappīniyā tanukam sappassa sīsaṃ thūlam hoti
 sappīniyā dīgham sappassa akkhīni mahantāni sappīniyā khuddakāni sappassa
 sovattiko paribbaṇḍo¹¹ hoti sappīniyā vicchinnako¹⁰, so imehi abhiññāpēhi¹¹

¹ Bā suvī-. ² Bā -ssi. ³ Cks -lam. ⁴ Bā gahakattham. ⁵ Bā jānātīti. ⁶ Bā
 adds sādhu senakā ti. ⁷ Ck -ti. ⁸ Bā -ssa. ⁹ Cs paribaddho? Bā paṭibaddho.
¹⁰ so Cks; Bā vicchindikā. ¹¹ Cks -pēna.

ayañ sappo ayañ sappiñti ācikkhī, sesaṃ vuttanayam eva; kukkuṭo ti ath'
 ekadivasaṃ pācīnayavamañjhagāmaṃvāsīno ambhākaṃ sabbasetaṃ pādavisāṇaṃ sīsa-
 kakudham¹ tayo kāle anattikkamitvā nadantaṃ usabham pesentu noce pesenti
 5 sabbasetaṃ kukkuṭaṃ āharāpeti², so hi pādānakhatāya⁴ pādavisāṇo nāma sīse
 cūlāya⁵ sīsakakudho⁶ nāma tikkhattuṃ vassanto tayo kāle a. nadati nāma.
 tasmā evarūpaṃ kukkutaṃ pesethā 'ti ā., te pesayīmsu; maññiti Sakkena
 Kusarañño dīnaṃ mañikkhandho aṭṭhasu ṭhānesu vaṃko ahoṣi, tassa suttaṃ
 chinnaṃ, koci purāpasuttaṃ nīharitvā navasuttaṃ pavesetuṃ na sakkoti, eka-
 10 divasaṃ imambhā mañikkhandhā purāpas. nīharitvā navaṃ pavesetuṃ sakkhīmsu,
 yīmsu, gāmaṃvāsīno n' eva purānaṃ nīharitūṃ na navaṃ pavesetuṃ sakkhīmsu,
 asakkontā p-assa ācikkhīmsu, so mā cintayitthā 'ti madhubindum āharāpethā 'ti
 āharāpetvā mañño dvīsu passesu chiddaṃ madhunā⁸ makkhetvā kambalasuttaṃ
 vaṭṭetvā koṭṭiyāṃ madhunā makkhetvā thokaṃ chidde pavesetvā kīpillikānaṃ
 15 nikkhamanaṭṭhāne ṭhapesi, kīpillikā madhugandhena bilā⁹ nikkhamitvā maññimbi
 purāpasuttaṃ khādamaṇā gantvā¹⁰ kambalasuttakoṭṭiyāṃ gahetvā ḍasitvā¹¹ kaḍ-
 dhantā ekena passena nīharīmsu, p. pavesitabhāvaṃ ūtvā rañño detthā 'ti
 gāmaṃvāsīnaṃ adāsi, te rañño pesayīmsu, so pavesitāpūyāṃ sutvā tussī; vijā-
 yanaṃ¹² ti ekadivasaṃ kira rañño maṅgalausabham bahumāse khādāpetvā
 20 mahodaraṇi katvā visāṇāni dhovitvā telena makkhetvā haliddiyā nahāpetvā pā-
 cīnayavamañjhakagāmaṃvāsīnaṃ paññīmsu, tumhe kira paṇḍitā ayaṃ ca rañño
 maṅgalausabho paṭiṭṭhitagabbho etaṃ vijāyāpetvā savaccham pesetha apesentānaṃ
 sabhaṃ¹³ daṇḍo ti, gāmaṃvāsīno na sakkā idam kātuṃ kiṃ nu kho karissāmā
 'ti p-am pucchīmsu, so iminā pañhapaṭibhāgena bhavītabban ti cintetvā sak-
 25 khīseatha paṇ' ekaṃ raññā saddhīm kathanasamathaṃ visāraḍaṃ purisaṃ laddhuṃ
 ti puchi¹⁴, na garukaṃ etaṃ paṇḍitā 'ti, tena hi naṃ pakkosāpetvā 'ti, te
 pakkosāpayīmsu, aha naṃ M. āha: ehi tvaṃ bho purisa tava kese piṭṭhiyaṃ¹⁵
 vikīritvā nānappakāraḍaṃ balavaparidevaṇaṃ paridevanto rājadvāraṃ gaḍḍha
 aññehi pucchito kiñci avatvā parideva raññā pana pakkosāpetvā paridevakāraṇaṃ
 30 pucchito samāno piṭā me deva vijāyitūṃ na sakkoti ajja sattamo divaso paṭi-
 saraṇaṃ me hohi vijāyanūpāyaṃ assa katthēhīti vatvā rañño kiṃ vipalāpasi
 aṭṭhānaṃ etaṃ purisā nāma vijāyantaṃ n' atthīti vutte sacce deva evaṃ saccaṃ
 aha pācīnayavamañjhakagāmaṃvāsīno kathaṃ maṅgalausabham vijāyāpessantīti va-
 deyyāsīti, so sādhu 'ti sampatīcchitvā tathā akāsi, rājā ken' idam pañhapaṭi-
 35 bhāgaṃ cintitaṃ ti pucchitvā Mahosadhapaṇḍitena 'ti sutvā tussī; o dānaṃ ti
 aparasmīm divase p-am vimāmeṣṣāmā 'ti pācīnayavamañjhakagāmaṃvāsīno am-
 bhākaṃ aṭṭhaṅgasamannāgataṃ ambilodanaṃ pacitvā pesentu tatr' imāni aṭṭhañ-

¹ so Ck; Bd -kukkuṭam. ² Bd -ssa. ³ Bd -si. ⁴ Bd -nakhasikhatāya. ⁵
 Bd sīsaḍulātāya. ⁶ Bd -kukkuṭo. ⁷ Bd adds apavesentānaṃ sahasṣadaṇḍo ti. ⁸
 Ck sījjamukhe madhubindum. ⁹ Ck bilāya, Bd omits bilā. ¹⁰ Bd āg- ¹¹
 Bd ḍamsi-. ¹² Ck vijāyan. ¹³ Bd -ssa. ¹⁴ Bd -itvā. ¹⁵ Bd viṭhi-.

gāni na taṇḍulehi na udakena na ukkhaliyā na uddhane na agginā¹ na dārūhi
na itthiyā na purisena na maggena apesentānaṃ sahasaṃ² daṇḍo ti, gāmvāsīno
taṃ kāraṇaṃ aṅānantaṃ p-aṃ pucchiṃsu, so mā cintayitthā 'ti vatvā na taṇḍu-
lehi³ nāmā 'ti kaṇike⁴ gāhāpetvā na udakena⁵ nāmā 'ti himaṃ gāhāpetvā na
ukkhaliyā⁶ nāmā 'ti aṅṅaṃ mattikabhōjanaṃ g. na uddhane⁷ nāmā 'ti khāṇuke
koṭṭhāpetvā⁸ na agginā⁹ nāmā 'ti pakatiaggīṃ paḍāya araṇṅaggiṃ gāhāpetvā na
dārūhi¹⁰ nāmā 'ti pattāni g. ambilodanaṃ pacāpetvā navabhājane pakkhipitvā
lājetvā¹¹ na itthiyā na purisena 'ti paṇḍakena ukkhipāpetvā na maggena 'ti
mahāmaggaṃ jahāya jaṃghamaḡgena raṅṅo pesethā 'ti āha, te tathā karīṃsu,
rājā ken' esa paṅho nāto ti pucchitvā M-paṇḍitena 'ti sutvā tussī; vālu kē¹²
ti aparadivase paṇḍitase' eva vīmaṇṣanathāṃ gāmvāsīnaṃ sāsaṇaṃ pahīṇīṃsu:
rājā dolāya kīlītukāmo rājakule ca purāṇavālukayottaṃ chīnaṃ¹³ ekaṃ vālu-
kayottaṃ vaṭṭetvā¹⁴ pesentu apesentānaṃ sahasaṃ² daṇḍo ti, te aṅānitvā p-aṃ
pu-, p. pi iminā paṇhapaṭṭibhāgen' eva bhavitabban ti cintetvā gāmvāsīno assāsetvā
vacanakusale dve tayo purise pakkosāpetvā gacchatha rājānaṃ vadetha: deva
gāmvāsīno tassa yottassa tanuṃ vā thūlaṃ vā ti pamāṇaṃ na jānanti porāṇa-
kavālukayottato vidatthimattaṃ vā¹⁵ caturaṅgulamattaṃ vā¹⁶ khaṇḍaṃ pesetha
taṃ kira oloketvā tena pamāṇena vaṭṭessantīti sace vo rājā ambhākaṃ ghare
vālukayottaṃ nāma na kadāci bhūtapubban ti vadati atha naṃ sace mahārāja
taṃ na sakkā kātum yavamajjhakavāsīno kathaṃ vālukayottaṃ karissantīti va-
deyyāthā 'ti pesesi. te tathā karīṃsu, rājā sutvā kena cintitāṃ idaṃ paṇhapaṭṭi-
bhāgaṃ ti pucchitvā paṇḍitena 'ti sutvā tussī; taḷākaṃ ti aparadivasaṃ rājā
udakakīḷaṃ kīlītukāmo paṇcavidhapadumasaṅghaṇṇaṃ navaṃ pokkharāṇiṃ pesentu
apesentānaṃ s. d. ti gāmvāsīnaṃ pahīṇīṃsu, te p-assa ārocesuṃ, so iminā
paṇhapaṭṭibhāgen' eva bh. ti cintetvā vacanakusale katipayamanusse pakkosathā
'ti pakkosāpetvā etha tumbhe udake kīlītva akkhīni rattāni katvā allakesā alla-
vatthā kalalamakkhitasarīrā yottadaṇḍaledḍḍhatthā hutvā rājadvāraṃ gantvā
dvāre thitabhāvaṃ raṅṅo ārocāpetvā katokāsā pavisitvā mahārāja tumbhehi kira
pācīna - - vāsīno pokkharāṇiṃ pesentū 'ti pahitattā¹⁷ mayāṃ tumhākaṃ au-
chavikaṃ mahantaṃ pokkharāṇiṃ ādāya āgatā, sā pana araṅṅavāsikattā¹⁸ na-
garaṃ disvā pākāraparikhaaṭṭālakādīni oloketvā bhūtatasiṭā yottāni chīnditvā
palāyitvā araṅṅaṃ eva pavitthā mayam leḍḍḍadaṇḍādīhi pothetvā¹⁹ nivattitūṃ
nāsakkhimhā tumhākaṃ kira araṅṅā ānītaṃ purāṇapokkharāṇiṃ detha²⁰ tāya²¹
saddhim yojetvā āharissāma 'ti vatvā raṅṅā na kadāci mama araṅṅato pokkharāṇi

¹ C^s na uddhanena agginā, B^d na uddhanena na agginā, C^k uddhane na agginā, omittiṃg na before uddhane; this is, in spite of the Comment, perhaps the right reading. ² B^d -ssa. ³ C^{ks} -lā. ⁴ C^{ks} -kā. ⁵ C^{ks} -kaṃ. ⁶ C^{ks} -liya. ⁷ C^{ks} -naṃ. ⁸ B^d koṭṭā-. ⁹ all three MSS. aggi. ¹⁰ B^d dārūhi, C^{ks} dāru. ¹¹ B^d lañcītvā, C^s lañjenti. ¹² B^d -kan. ¹³ C^{ks} jinnaṃ. ¹⁴ C^k vatte-, B^d paṭṭe-. ¹⁵ C^{ks} vivadittha, omittiṃg vā. ¹⁶ C^{ks} omit vā. ¹⁷ C^s pahinanna, B^d pahīṇatha. ¹⁸ B^d -ṅṅe vāsītattā. ¹⁹ C^{ks} poṭh-, B^d podhentāpi. ²⁰ B^d pesetha. ²¹ C^{ks} add naṃ.

- nāma āgatapubbā¹ na ca mayā kassaci yojetvā āharaṇathāya pokkharāṇi² pesita-
pubbā ti vutte sace evaṃ yavamajjhakavāsīno kathaṃ pokkharāṇiṃ pesessanti
vadeyyāthā 'ti vatvā pesesī, te tathā karīṃsu, rājā p-ena nātabhāvāṃ sutvā
tussī; uyyānaṃ ti pun' ekadivasaṃ mayāṃ uyyānakīlaṃ kilītukāṃ ambhākaṃ
5 ca uyyānaṃ purānaṃ yavamajjhavāsīno supupphitarasūñchannaṃ navaṃ uyyā-
naṃ pesentū 'ti pahīṇīṃsu, p. iminā p-n' eva bh. ti te samassāsetvā manusse
pesetvā purīmanayen' eva kathāpesī, tadā rājā tussitvā Senakaṃ pucchi: kiṃ
Senaka ānema p-an ti, so lābhamaccharena na ettakena p. hoti āgamehīti ā.
tassa vacanaṃ sutvā rājā cintesi: Mahosadhap. dārakapañño³ pi maṇa maṇaṃ
16 gaṇhi evarūpesu pi 'ssa gūlhavīmaṃsaṇesu c' eva pañhapaṭibhāgeṣu ca Bud-
dhasa vyākaraṇaṃ viya vissajjesi Senako evaṃvidhaṃ⁴ p-aṃ ānetuṃ na deti
kiṃ me Senakena ānessāmi naṃ ti so mahantena parivārena gāmaṃ pāyāsi,
tassa maṅgalassaṃ abhirūhitvā gacchantassa assassa pādo phālitaṃ⁵ bhūmiyā
antaraṃ pavisitvā bhijjī, rājā tato va nivattitvā nagaraṃ pāvīsi, aha naṃ Senako
15 upasaṃkamitvā pucchi: mahārāja p-aṃ kira ānetuṃ yavamajjhakagāmaṃ gamit'
atthā⁶ 'ti, āma p-tā 'ti, mahārāja tumhe maṃ anattakāmaṃ katvā passatha⁷
āgametha tāvā 'ti vutte pi atituriṭā nikkhamittha⁸ paṭhamagamanen' eva maṅ-
galassassa pādo bhīno ti, so tassa vacanaṃ sutvā tuṅhī hutvā pun' ekadivasaṃ
tena saddhīṃ mautesi: kiṃ Senaka Ma-panḍitaṃ ānemā 'ti tena hi deva sayāṃ
20 agantvā dūtaṃ pesetha: p-a ambhākaṃ tava santikaṃ āgacchantānaṃ assassa
pādo bhīno assataraṃ⁹ no pesetu seṭṭhatarāṃ cā¹⁰ 'ti yadi assataraṃ pesessati
sayāṃ āgamissati seṭṭhatarāṃ pesento pītaraṃ¹¹ pesessati ayam eko no pañho
bhavissatīti, rājā sādhu 'ti sampatiçchitvā tathā vatvā¹² dūtaṃ pesesī, p. dūtava-
canaṃ sutvā rājā mamañ c' eva¹³ pitarā ca me passitukāmo ti cintetvā pitu-
25 santikaṃ gantvā vanditvā tāta rājā tumhe ca mamañ¹⁴ ca daṭṭhukāmo tumhe
paṭhamataraṃ seṭṭhisahassaparivutā gacchatha gacchantā ca tucchahatthā agantvā
navasappipūraṃ candanakaraṇḍakāṃ ādāya gacchatha rājā tumhehi saddhīṃ paṭi-
santhāraṃ katvā gahapatirūpaṃ āsanaṃ nātvā¹⁵ nisīdathā 'ti vakkhati tumhe tathā-
rūpaṃ āsanaṃ nātvā¹⁵ nisīdeyyātha tumhākaṃ nisīnnakāle ahaṃ āgamissāmi rājā
30 mayāpi saddhīṃ paṭisanthāraṃ katvā p-a tavānurūpaṃ āsanaṃ nātvā nisīdā 'ti
vakkhati athāhaṃ tumhe olokessāmi¹⁶ tumhe tāya saññāya āsanā vuttāya tāta
Ma-panḍita imasmīṃ āsane nisīdā 'ti vadeyyātha ajj' eko¹⁷ pañho matthakaṃ
pāpūnissatīti, so sādhu 'ti sampatiçchitvā vuttanayen' eva gantvā attano dvāre
ñhitabhāvāṃ rañño ārocāpetvā pavisatū 'ti pesite pavisitvā rājānaṃ vanditvā
35 ekamantaṃ atṭhāsi, rājā tena saddhīṃ paṭisanthāraṃ katvā gahapatī tava putto
Ma-to kuhī ti pucchi, pacchato āgacchati devā 'ti, rājā āgacchati sutvā
tuttamānaso hutvā attano yuttāsanāṃ nātvā nisīdā 'ti ā., so attano yuttāsanāṃ

¹ B^d bhūtap-. ² all three MSS. -ṇīm. ³ C^k dārakasampañño, B^d sattaḍāra-
ka-pañho. ⁴ B^d evarūpaṃ. ⁵ B^d phalita? ⁶ C^k āga-. ⁷ so C^k; B^d tumhe
mayā imaṃ anattāṅgamaṃ gantvā passathetaṃ. ⁸ B^d atituriṭo va nikkha-
mitvā passata. ⁹ B^d adds vā. ¹⁰ B^d vā ¹¹ C^k naraṃ? ¹² B^d katvā. ¹³
C^k mameva. ¹⁴ C^k mayhañ. ¹⁵ C^k katvā, C^k omīti gahapatipatirūpaṃ. ¹⁶
C^k -mīti. ¹⁷ B^d atheko.

ūatvā ekamantaṃ nisīdi, M. pi alaṃkatapaṭṭiyatto dāraḥasahassaparivuto alaṃ-
 katarathe nisīditvā nagaram pavisanto parikhāpīṭṭhe ekaṃ gadrabhaṃ diśvā
 thāmasampanne mānave āṇapeṣi: etaṃ gadrabhaṃ anubandhitvā gahetvā yathā
 saddaṃ na karoti evaṃ assa mukhabandhanaṃ katvā ekasmiṃ attharake vaṭṭetvā
 aṃśeṇādāya gacchathā¹ 'ti, te tathā karīṃsu, Bo- pi mahantena parivārena na-
 garam pāvīsi, mahājano esa kira Sirivadḍhakasetṭhino putto Mahosadho p.
 nāma esa kira jāyamāno osadhaghaṭṭikam hatthena gahetvā jāto iminā kira te
 ettakānaṃ vimāṃseṇapañhānaṃ paṭṭibhāgā² nātā² ti M-aṃ abhithhavanto olo-
 kento ca tittim na gacchati, so rājadvāraṃ gantvā attano āgatasāsanam paṭi-
 hāresi, rājā sutvā va tuṭṭhahaṭṭho mama putto Ma - - to khīppam āgacchatū 'ti ā,
 so dāraḥasahassaparivuto pāsadaṃ abhīrūhītvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ
 atṭhāsi, rājā taṃ diśvā va soṃanassappatto hutvā madhurapaṭṭisaṃthāraṃ katvā
 paṇḍita patirūpaṃ āsanaṃ nātva nisīdā 'ti ā, so pitaraṃ olokesi, ath' assa
 pitā olokitasaññāya utṭhāya p-a imasmiṃ āsane nisīdā 'ti ā, so tasmim nisīdi,
 taṃ tattha nisinnaṃ diśvā va Senaka-Pukkusa-Kāvinda-Devindā c' eva aññe
 ca andhabālā ti pāṇim paharītvā mahāhasitau hasitvā imam andhabālem p. ti
 vadanti so pitaram āsanā utṭhāpetvā ayaṃ nisīdati imaṃ p. ti vattum ayuttan
 ti parihasaṃ karīṃsu, rājāpi dummukho ahoṣi, atha naṃ M. pucchi: kim
 mahārāja dummukh' atthā 'ti, āma p-a dummukho 'mhi savanaṃ eva te manā-
 paṃ dassanaṃ amānāpaṃ jātan ti, kimkāraṇā ti, pitaraṃ āsanā utṭhāpetvā
 nisīnattā³ ti, kim pana tvaṃ mahārāja sabbatṭhānesu puttehi pitā⁴ va uttamo
 ti maññasi, āma paṇḍita 'ti, atha naṃ M. nanu mahārāja tumhehi amhākaṃ
 assataraṃ vā⁵ pesetu seṭṭhataraṃ vā⁵ ti sāsanaṃ pahitan ti vatvā āsanā utṭhāya
 te mānave oloketvā tumhehi gahitagadrabhaṃ ānethā 'ti āṇāpetvā rañño pāda-
 mūle nīpajjāpetvā mahārāja ayaṃ gadrabho kim agghatīti pucchi, sace upakā-
 rako atṭhakabhāpaṇe agghatīti, imam pana gadrabhaṃ paṭicca ajāṇīyavalavāya
 kucchimbi vutthaassataro⁶ kim agghatīti, anaggho p-a 'ti, deva kasmā evaṃ
 kathetha nau tumhehi idān' eva vuttaṃ sabbatṭhānesu puttehi pitā⁴ va uttamo
 ti sace taṃ saccaṃ tumhākaṃ vāde⁷ assatarato gadrabho uttamo hoti kim
 mahārāja tumhākaṃ p-ā ettakaṃ pi jānītuṃ asakkontā pāṇim paharītvā hasanti
 aho tumhākaṃ p-ānaṃ paññāsampattī kuto vo ete laddhā ti cattāro pi p-e
 paribhāsītvā⁸ rājānaṃ imāya Ekaṇipāte gāthāya ajjhabhāsi:

3. Haṃsi⁹ tuvaṃ evaṃ maññesi¹⁰ seyyo (Cfr. I, 434)

puttena pitā ti¹¹ rājasetṭha

haṃd' assatarassa te ayaṃ (add pi?)

assatarassa hi gadrabho pitā ti.

T. a.: yadi tvaṃ rājasetṭha sabbatṭhānesu seyyo puttena pitā¹¹ evaṃ
 maññasi, haṃd' assatarassa te ayaṃ ti tava assatarato pi ayaṃ seyyo hotū
 'ti ā., kimkāraṇā: assatarassa hi gadrabho pitā ti. Evaṃ ca pana vatvā āma

¹ B^d āga-. ² B^d -o. ³ B^d sayānis-. ⁴ C^k pitaro. ⁵ so all three MSS.

⁶ B^d nīppatto assataro. ⁷ B^d pāde. ⁸ C^k B^d -hāsītvā. ⁹ so C^k; B^d hasi-

¹⁰ B^d maññasi. ¹¹ B^d hi.

mahārāja sace puttato pitā seyyo mama pītarāṃ gaṇhatha sace pītito putte seyyo mañi gaṇhatha tumhākaṃ atthāyā¹ 'ti. rājā soṃanassappatto ahoṣi, sabbarājaparisa sukathito p-ena pañho ti unnādādīni sādhu-kārasahassāni² adāsi³, aṅgulipoṭhā ca celukkhepasahassāni ca pavattīmsu⁴, cattāro p-ā dummukhā
 5 ahesuṃ, mātāpītuṇṇaṃ guṇaṃ jānanto Bodhisattena sadiso n' atthi, so kasmā evaṃ akāsiṭi na ca pītu avamānattāyā raññā⁵ pana assatarāṃ vā pesetu seṭṭhatarāṃ vā ti⁶ pesitaṃ tasmā tassa pañhassa āvibhāvanattāṃ ettano ca paṇḍitabhāvassa nāpanattāṃ catuṇṇaṃ p-tānaṃ nippabhākarattāṃ) evaṃ akāsiṭi. Gadrabhapañho nīṭṭhito.

- 10 Rājā tussitvā gandhodakapunṇaṃ suvaṇṇabhīmīkārāṃ ādāya „pācīna - - gāmaṃ rājabhogena bhujjā“ 'ti seṭṭhissa hatthe udakaṃ pātetvā „sesaseṭṭhino etass' eva upaṭṭhākā hontū“ 'ti vatvā Bo-assa māyuyā sabbālaṃkāre pesetvā gadrabhapañhe pasanno B-aṃ puttaṃ katvā gaṇhituṃ seṭṭhim avoca: „gaha-
- 15 pati Ma-taṃ mama puttaṃ katvā dehīti“, „deva, taruṇo ayaṃ tāva, ajjāpi 'ssa mukhaṃ khiragandhaṃ vāyati, mahallakakāle tumhākaṃ santike bhavissatīti“, „gahapati, tvaṃ ito paṭṭhāya etasmiṃ nirālayo hohi, ayaṃ ajjatagge mama putto, ahaṃ mama puttaṃ posetuṃ sakkhissāmi, gaccha tvaṃ“ ti taṃ uyyojesi, so
- 20 rājānaṃ vanditvā p-aṃ āliṅgitvā ure nipajjāpetvā sīse cumbitvā ovādam assa adāsi, so pi pītarāṃ vanditvā „tāta mā cintayitthā“ 'ti uyyojesi, rājā p-aṃ pucchi: „tāta antobhattiko bhavissasi udāhu bahibhattiko“ ti, so „mahā me parivāro, bahibhattikena mayā bhavituṃ vaṭṭatīti“ cintetvā „bahibhattiko bhavissāmīti“ ā.‘ ath' assa rājā anurūpagehaṃ dāpetvā dārakasahassaṃ ādīṃ katvā paribbayaṃ dāpetvā sabbapari-
- 25 bhoge dāpesi, so tato paṭṭhāya rājānaṃ upaṭṭhahi, rājāpi naṃ vīmaṃsitukāmo va ahoṣi. Tadā ca nagarassa dakkhīṇadvārato avidūre pokkharāṇīṭṭhe ekasmiṃ tāle kākakulā-
- 30 vake maṇiratanāṃ ahoṣi, tassa chāyā pokkharāṇiyāṃ paññāyi, „po-ṇiyāṃ maṇīti“ rañño ārocesuṃ, so Senakaṃ āmantetvā

¹ B^d matthāyā. ² C^{ks} -kārāṃ. ³ B^d adāmsu. ⁴ B^d -ttayīmsu. ⁵ C^{ks} -o. ⁶ B^d adde sāsanaṃ.

„po-yaṃ kira maṇiratanam paññāyati, katham taṃ gaṇhāpemaṃ“
 'ti pucchitvā „udakam harāpetvā¹ gaṇhitum vaṭṭatīti“ vutte
 „tena hi evaṃ karohīti“ tass' eva bhāram akāsi, so bahu-
 manusse sannipātāpetvā udakañ ca kaddamañ ca harāpetvā²
 bhūmiṃ³ bhinditvāpi maṇim na addasa, puna punṇāyam pok- 5
 kharaniyā mañicchāyā paññāyi, so puna pi tathā katvā n' eva
 addasa, tato rājā p-am āmantetvā „po-yaṃ eko maṇi paññā-
 yati, Senako udakakaddamañ harāpetvā bhūmiṃ⁴ bhindāpetvāpi
 na addasa, punṇāya po-yā puna paññāyati, sakhissasi taṃ
 maṇim gaṇhāpetuṃ“ ti, so „n' etaṃ mahārāja garu⁵, etha 10
 dassessāmiti“⁶, rājā tussitvā „passissāmi⁷ ajja p-assa nāṇa-
 balan“ ti mahājanaparivuto pokkharaniṭṭiraṃ gato, M. tīre
 ṭhatvā maṇim olovento va „nāyam maṇi po-yaṃ, tālarukkhe
 iminā bhavitabban“ ti nātvā „n' atthi deva po-yaṃ maṇīti“
 vatvā „nanu udake paññāyatīti“ vutte udakapātiṃ āharāpetvā 15
 „passa⁷ deva, nāyam maṇi po-yaṃ yeva paññāyati pātiyam pi
 paññāyatīti“ vatvā „p-a kattha pana maṇinā bhavitabban“ ti
 vutte „deva po-yam pi pātiyam pi chāyā va paññāyati na
 maṇi, māṇi pana etasmim tālarukkhe kākakulāvake, purisaṃ
 āropetvā otarāpehīti“ ā., rājā tathā maṇim āharāpesi, p. taṃ 20
 gahetvā rañño hatthe ṭhapesi, mahājano p-assa sādhu-kāram
 datvā Senakam paribhāsanto „maṇiratanam tālarukkhe kāka-
 kulāvake atthi⁸, Senako balavapurisehi pokkharaniṃ⁹ yeva
 bhindāpeti¹⁰, p-ena nāma Mahosadhasadisena (add na?) bhavi-
 tabban“ ti M-assa thutiṃ akāsi, rājāpi tassa tuṭṭho attano 25
 gīvāya piḷandhanam muttāhāram datvā dārakasahasassa muttā-
 valiyo dāpesi, Bo-assa ca parivārassa ca vinā¹¹ patihārena¹²
 upatṭhānam anujāni. Ekūnavīsati pañho niṭṭhito.

Pun' ekadivasam rājā p-ena saddhim uyyānam agamāsi,

¹ B^d niharitvā. ² B^d niha-. ³ B^d bhūmi, C^{ks} -miyam. ⁴ C^{ks} -iyam, B^d bhūmam. ⁵ B^d garuṃ. ⁶ C^{ks} -miti. ⁷ C^k tassa, B^d passatha. ⁸ C^{ks} ṭhapetvā in the place of kāka- atthi. ⁹ C^{ks} -ṇiyam. ¹⁰ B^d senaka bālo bahumanussehi po-ṇim yeva bhindāpesi. ¹¹ so C^{ks}; B^d iminā. ¹² so C^k B^d; C^s patihā-.

tadā eko kakaṇṭako toraṇagge vasati, so rājānaṃ āgacchantaṃ
 disvā otarivā bhūmiyaṃ nipajji, rājā tassa kiriyāṃ disvā „p-a
 ayaṃ k. kiṃ karotīti“ pucchi, „mahārāja tumhe sevātīti“,
 „sace evaṃ mā ambhākaṃ sevā nipphalā hotu, bhogam assa
 5 dāpehīti“, „deva, nāssa bhogena kiccama atthi, khādaniyamattaṃ
 alam etassā“ 'ti, „kiṃ pan' esa khādātīti“, „maṃsaṃ devā“
 'ti, „kittakaṃ laddhuṃ vaṭṭatīti“, „kākaṇikagghanaṃ devā“
 'ti, rājā ekaṃ purisaṃ āṇāpesi, „rājādāyo' nāma kākaṇikamatto
 na vaṭṭatīti imassa nibaddhaṃ aḍḍhamāsakassa maṃsaṃ āha-
 10 ritvā dehīti“, so „sādhū“ 'ti tato paṭṭhāya tathā akāsi, so
 ekadivasaṃ uposathamāghāte² maṃsaṃ alabhitvā tam eva
 aḍḍhamāsakam vijjhītvā suttakena āvuṇṭivā tassa gīvāya pi-
 laṇḍhi, ath' assa taṃ nissāya māno uppajji, taṃ divasaṃ eva
 rājā puna uyyānaṃ agamāsi, so rājānaṃ āgacchantaṃ disvā
 15 dhaṇaṃ nissāya uppannamānavasena „Vedeha, tvam nanu³ kho
 mahaddhano, ahan nu kho“ ti raññā saddhiṃ attānaṃ samaṃ
 karonto anotarivā toraṇagge yeva sīsaṃ cāleno nipajji, rājā
 tassa kiriyāṃ oloketvā „p-a, esa pubbe viya ajja na otarati,
 kin nu kho kāraṇaṃ“ ti pucchanto paṭhamaṃ gātham āha:

20 4. Nāyaṃ pure uṇṇamati⁴ toraṇagge kakaṇṭako,
 Mahosadha vijjānāhi kena thaddho kakaṇṭako ti.

Ta. uṇṇamatīti⁵ yathā ajja anotarivā toraṇagge yeva sīsaṃ cāleno
 uṇṇamati⁶ evaṃ pure (add na) uṇṇamati⁷, kena thaddho k. ti kena kā-
 raṇena thaddhabhāvaṃ āpanno.

25 Paṇḍito „uposathamāghāte⁸ maṃsaṃ alabhantena rāja-
 purisena gīvāya baddhaaḍḍhamāsakaṃ nissāya tassa mānena⁹
 bhavitabban“ ti nātvā imaṃ gātham āha:

5. Aladdhapubbaṃ laddhāna aḍḍhamāsaṃ kakaṇṭako
 atimaññati rājānaṃ Vedehaṃ Mithilaggahan ti.

¹ B^d rājādāyo. ² B^d -the māghāte. ³ B^d nu. ⁴ C^k unu-, B^d oṇa-, B^e oram-?
⁵ B^d oṇa-, B^e ora-? ⁶ B^e na oramati. ⁷ C^k omit evaṃ - - ti. B^d has evaṃ
 pure oṇamati. ⁸ B^d -the mā-. ⁹ C^k add uppanno.

Rājā taṃ purisaṃ pakkosāpetvā pucchi, so yathābhūtaṃ ārocesi, rājā „kañci' apucchitvā va sabbaññūbuddhena viya paṇḍitena kakaṇṭakassa ajjhāsayo nāto“ ti ativiya pasīditvā p-assa catūsu dvāresu suṃkaṃ dāpesi, kakaṇṭakassa pana rājā kujjhivā vaṭṭaṃ haretuṃ' ārabhi, p. pana „ayuttan“ ti ni- 6
vāresi. K a k a ṇ ṭ a k a p a ṇ i h o ni ṭ ṭ h i t o .

Ath' eko Mithilavāsī Piṅguttaro nāma māṇavo, Takkasilāṃ gantvā disāpāmokkhācariyassa santike sippaṃ sikkhanto khip-
pam eva sikkhi, so anuyogaṃ datvā „gacchāmi' ahan“ ti āca-
riyaṃ āpucchi, tasmim̄ pana kule sace pi vayappattā dhītā 10
hoti jeṭṭhantevāsikassa dātabbā ti vattaṃ ca', tassācariyassa
ekā dhītā atthi abhirūpā devaccharapaṭibhāgā, atha naṃ „dhī-
taraṃ te tāta dassāmi, taṃ ādāya gamissasīti“ ā., so pana
māṇavo dubbhago kālakaṇṇi, kumārikā mahāpuṇṇā, tassa
taṃ disvā cittaṃ nālliyati, so taṃ ārocento' pi „ācariyassa 15
vacanaṃ na bhindissāmīti“ sampaṭicchi, brāhmaṇo dhītaraṃ
tassa adāsi, so rattibhāge alamkatasirisayane nipanno tāya
āgantvā sayanaṃ abhirūḷhamattāya tintināyamāno' sayanā ota-
ritvā bhūmiyaṃ nipajji, sāpi otarivā tassa santikaṃ gatā,
so utthāya puna sayanaṃ abhirūhi, sāpi puna sayanaṃ abhi- 20
rūhi, so pana sayanā otari, kālakaṇṇi nāma siriya saddhim̄ na
sameti, kumārikā sayane yeva nipajji, so bhūmiyaṃ yeva sayi,
evaṃ sattāhaṃ vitināmetvā taṃ ādāya ācariyaṃ vanditvā nik-
khāmi, antarāmagge allāpasallāpamattam pi n' atthi, aniccha-
mānā va ubho pi Mithilāṃ pattā, Piṅguttaro nagarā avidūre 25
ekaṃ phalasampannaṃ udumbaraṃ disvā khudāya pīḷito abhi-
rūhitvā udumbarāni khādi, sāpi chātajjhattā' rukkhamūlaṃ
gantvā „mayham pi phalāni pātethā“ 'ti ā., „kim̄ tava hattha-
pādā n' atthi, sayam pi abhirūhitvā khādā“ 'ti, sā abhirūhitvā
khādi, so tassā abhirūḷhabhāvaṃ nātva siḅhaṃ otarivā ruk- 30

¹ B^d kiñci ² H^d vattaṃ hā-. ³ B^d vuttaṃ idaṃ vuttaṃ in the place of vattaṃca. ⁴ so all three MSS. for arocento? ⁵ C^k tināyamāno, B^d atṭiyamāno harāyamāno. ⁶ B^d chātattāya.

- khaṃ kaṇṭakehi parikkhipitvā „mutto 'mhi kālakañṇiyā“ ti vatvā palāyi, sā otarivā gantum asakkontī tatth' nisīdi. Atha rājā uyyāne kīḷitvā hatthikkhandhe nisinno sayanhasamaye nagaram pavisanto taṃ tattha disvā paṭibaddhacitto hutvā „sa-
- 8 pariggahā apariggahā“ ti pucchāpesi, sā „atthi me sāmi kula-
- dattiko pati, so pana¹ mam idha nisīdāpetvā chaḍḍetvā palāto“ ti ā., amacco taṃ kāraṇaṃ rañño ārocesi, rājā „assāmikabhaṇ-
- ḍaṃ nāma rañño pāpuṇātīti“ taṃ otarāpetvā hatthim āropetvā nivesanaṃ netvā abhisinṇcitvā aggamahesiṭṭhāne ṭhapesi, sā
- 10 tassa piyā ahosi manāpā, udumbararukkhe diṭṭhattā Udumbarādevit' eva nāmaṃ sañjānimsu, ath' ekadivasam rañño uyyānagamanatthāya dvāragāmaṃvāsikehi maggaṃ paṭijaggā-
- pesum¹, Piṅguttaro pi bhatim karonto kacchaṃ bandhitvā kuddālena maggaṃ tacchati, magge anitṭhite yeva rājā U-deviyā
- 15 ṣaddhim rathe ṭhatvā nikkhami, U-devī pi taṃ kālakañṇim maggaṃ tacchantam disvā evarūpaṃ siriṃ dhāretum nāsakkhi, „ayaṃ kālakañṇitī“ taṃ oloketi hasi, rājā taṃ hasamaṇaṃ disvā kujjhivā „kasmā hasīti“ pucchi, „deva ayaṃ maggatacchako
- puriso mayhaṃ poraṇakasāniko, esa maṃ udumbarukkhaṃ
- 20 āropetvā kaṇṭakehi parikkhipitvā gato, im' āhaṃ oloketvā evarūpaṃ siriṃ dhāretnim nāsakkhim², 'ayaṃ kālakañṇitī' cintetvā hasin³ ti, rājā „tvam musā kathesi, aññaṃ kañci⁴ disvā hasitam tayā, māressāmi tan⁵“ ti asim aggahesi, sā bhayappattā „deva paṇḍite tāva pucchā“ 'ti ā., rājā Senakaṃ pucchi:
- 25 „tvam imissā vacanaṃ saddahasīti“, „na saddahāmi deva, ko nāma evarūpaṃ itthim pahāya gamissatīti“ ā., sā tassa kathaṃ sutvā atirekataram⁵ bhītā ahosi, atha rājā „Senako kim jānāti⁶, p-aṃ pucchissāmīti“ cintetvā taṃ pucchanto i. g. ā.:
- 30 a. Itthi siyā rūpavatī sā ca silavatī siyā, (vol. II p. 115)
- puriso taṃ na iccheyya saddahāsi Mahosadhā 'ti.

¹ C^k -pentesu, C^o paṭijaggantesu ² all three MSS. -i. ³ B^d ki-. ⁴ C^o nan.
⁵ C^k atirekakatā, C^o atirekatarā. ⁶ C^o jānāsīti.

Ta. silavatīti ācārasampannā.

Taṃ sutvā paṇḍito gātham āha:

7. Saddahāmi mahārāja: puriso dubbhago siyā,¹
sirī ca kālakaṇṇī ca na samenti kudācaṇaṃ.

Ta, na samentiṭṭi samuddassa 'oratīrapāratīrāni viya nabhatalapaṭṭhavitālā 5
viya ca na samāgacchantī.

Rājā tassa vacanena taṃkāraṇā na kujjhi¹, hadayam assa nibbāyi, so tassa tussitvā „p-a sace tvam idha na bhavissasi ajjāhaṃ bāla-Senakassa kathāya ṭhatvā evarūpaṃ itthiratanam na labhissam, idāni taṃ nissāya mayā esā laddhā“ ti p-assa 10
satasahassena pūjam kāresi, tato devī pi rājānam vanditvā „deva, p-am nissāya mayā jīvitam laddham, im' āham kaniṭṭha-
bhātikatṭhāne ṭhpetum varam varemīti“². „sādhu devi gaṇ-
hāsi“³, dammi te varan“ ti, „devāham ajja“⁴ patṭhāya mama
kaniṭṭham vinā na kiñci madhurarasaṃ khādissāmi, ito patṭhāya 15
velāya va avelāya vā dvāram vivarāpetvā imassa madhura-
rasaṃ pesetum labhanakavaram⁵ gaṇhāmīti“, „sādhu bhadde
imam varam gaṇhāhīti“. Sirikālakaṇṇipaṇho niṭṭhito.

Aparaṃsīm divase rājā katapātarāsabhatto dīghantare⁶
caṃkamanto dvārapānantarena⁷ ekaṃ eḷakaṇ ca sunakhaṇ ca 20
mittasanthavaṃ karonte addasa, so kira eḷako hatthisālāya
hatthissa purato khittam anāmaṭṭhatīṇam⁸ khādi, atha nam
hatthigopakā poṭhetvā⁹ nīharimṣu, viravitvā palāyamānaṃ ca
eko vegena gantvā piṭṭhiyam daṇḍena pahari, so piṭṭhim nā-
metvā vedanāmatto gantvā rājagehe mahābhittim nissāya piṭhi- 25
kāya nipajjī, taṃ divasam eva raṇṇo mahānase aṭṭhicammā-
dīni khādītvā vadḍhitasunakho bhattakārake bhattim sampādetvā
bahi ṭhatvā sarīre sedaṃ nibbāpente macchamaṃsagandham
adhivāsetum asakkonto mahānasaṃ pavisitvā pidhānam pāteṭvā

¹ C° taṃ kāraṇam bujjhi, B^d taṃ kāraṇam sutvā tassā akujjhitvā. ² B^d yācā-
mīti. ³ B^d gaṇhāti. ⁴ B^d ajjato. ⁵ B^d labhikabbavaram. ⁶ B^d pāsādādīgh-
⁷ B^d vātavān-. ⁸ C^{ks} anāmatta-, B^d anāmaṭṭha-. ⁹ B^d poth-.

maṃsaṃ khādi, bhattakārako bhājanasaddena pavisitvā taṃ
 sunakhaṃ disvā dvāraṃ pidahitvā taṃ leḍḍudaṇḍādīhi pothesi,
 so khāditamaṃsaṃ mukhen' eva chaḍḍetvā viravitvā nikkhami,
 bhattakārako pi 'ssa nikkhantabhāvaṃ nātvā anubandhitvā
 5 piṭṭhiyaṃ tiriyaṃ daṇḍena pahari, so piṭṭhiṃ nāmetvā ekam
 pādaṃ ukkhipitvā eḷakassa nipannaṭṭhānam eva pāvisi, atha
 naṃ eḷako „samma kiṃ tvaṃ piṭṭhiṃ nāmetvā āgacchasi, ki
 te vāto vijjhatīti“ pucchi, sunakho „tvam pi piṭṭhiṃ nāmetvā
 nipanno, kiṃ tava sarīre¹ vāto vijjhatīti“ pucchi, so attano
 10 pavattiṃ ārocesi, atha naṃ eḷako pucchi: „kiṃ pana tvaṃ puna
 bhattagehaṃ gantuṃ sakkhissasīti“, „na sakkhissāmi, gatassa
 me jīvitaṃ n' atthīti“, „tvaṃ pana hatthisālaṃ gantuṃ sak-
 khissasīti“, „mayāpi tattha gantuṃ 'na sakkā, gatassa me
 jīvitaṃ n' atthīti“, te „kathan nu kho mayaṃ idāni jīvissāma“,
 15 'ti upāyaṃ cintesuṃ, ath' eḷako āha: „sace mayaṃ samaggā'
 vāsaṃ vasituṃ sakkoma atth' eso upāyo“ ti, „tena hi kathe-
 hīti“, „samma tvaṃ ito paṭṭhāya hatthisālaṃ yāhi, 'nāyaṃ
 tiṇaṃ khādatīti' tayi hatthigopakā āsaṃkaṃ na karissanti, tvaṃ
 mama tiṇaṃ āhareyyāsi, aham pi bhattagehaṃ pavisissāmi,
 20 'nāyaṃ maṃsakhādako' ti bhattakārako mayi āsaṃkaṃ na
 karissati, aham pi te maṃsaṃ āharissāmi“, te „atth' eso
 upāyo“ ti ubho sampaṭicchitvā sunakho hatthisālaṃ gantvā
 tiṇakalāpaṃ² ḍasitvā ānetvā mahābhittipiṭṭhikāyaṃ ṭhapesi,
 itaro pi bhattagehaṃ gantvā maṃsakhandaṃ mukhapūraṃ
 25 ḍasitvā ānetvā tatth' eva ṭhapesi, sunakho maṃsaṃ khādati
 eḷako tiṇaṃ khādati, te iminā upāyena samaggā sammodamānā
 mahābhittipiṭṭhikāya vasanti, rājā tesaṃ mittadhammaṃ disvā
 cintesi: „aditṭhapubbaṃ vata me kāraṇaṃ⁴ diṭṭhaṃ, ime
 paccāmittā hutvāpi³ samaggavāsaṃ vasanti, idaṃ kāraṇaṃ
 30 gaheṭvā pañhaṃ katvā paṇḍite pucchissāmi, imaṃ ca pañhaṃ
 ajānante raṭṭhā pabbājessāmi, taṃ jānantassa 'evarūpo paṇḍito

¹ B^d kinte. omitting sarīre. ² B^d -a. ³ C^o tiṇakaraṇaṃ, C^k tinakaraṇaṃ. ⁴
 B^d adds ajja. ⁵ C^k omit pi.

n' atthīti' sakkāraṃ karissāmi, ajja tāva avelā sve upatṭhāna-
kāle āgate pucchissāmīti¹ so punadivase paṇḍitesu upatṭhānaṃ
āgantvā nisinnesu pañhaṃ pucchanto i. g. ā.:

8. Yesaṃ na kadāci bhūtapubbaṃ
sakkhiṃ sattapadam pi¹ imasmi loke 5
jātā amittā dve² sahāyā³
paṭisanthāya caranti kissa hetū 'ti.

Ta paṭisanthāyā 'ti saddahitvā ghaṭitā⁴ hutvā.

Idaṇ ca pana vatvā puna āha:

9. Yadi me ajja pātarāsakāle 10
pañhaṃ na sakkuṇetha vattum etaṃ
pabbājayissāmi⁵ vo sabbe⁶,
na hi m' attho duppaññajātikehīti.

Senako aggāsane nisinno p. āsanapariyante, so taṃ pañ-
haṃ upadhārento atthaṃ adisvā cintesi: „ayaṃ rājā dandha- 15
dhātuko imaṃ pañhaṃ cintetvā samkaḍḍhitum asamatto,
kiñci tena diṭṭhaṃ bhavissati, ekadivasaṃ okāsaṃ labhanto
inaṃ pañhaṃ nīharissāmi⁷“, Se- „kenaci upāyena ajja eka-
divasamattaṃ adhivāsāpetum vaṭṭatīti⁸“, itare pi cattāro
andhakāragabbhaṃ pavitṭhā viya na kiñci passimsu, Se- „kin 20
nu kho Mahosadhassa pavattīti⁹ Bo-aṃ olokesi, so pi taṃ
olokesi, Se- Bodhisattassa olokitaḍḍhāren' eva⁹ tassādhippāyaṃ
ñatvā tassa paṇḍitassāpi na upatṭhātīti sallakkheti ayaṃ ajja
etaṃ kathetum asakkonto ten' ekadivasaṃ okāsaṃ icchati, pū-
ressāmi 'ssa manorathan ti raññā saddhiṃ vissāsenā mahāhasitaṃ 25
hasitvā „kiṃ mahārāja sabbe va¹⁰ amhe pañhaṃ kathetum asak-
konte pabbājessasīti“ ā., „āma paṇḍitā“ 'ti „etaṃ pi eko gaṇṭhi-
pañho ti tvaṃ sallakkhesi, na mayaṃ etaṃ pañhaṃ kathetum
sakkoma, api ca thokaṃ adhivāsehi, gaṇṭhipañho esa na sakkā
mahājanamajjhe kathetum, ekamante cintetvā pacchā tumhākaṃ 30

¹ read: -dam, omitting pi. ² read: duve. ³ B^d sahāyā. ⁴ B^d ghaṭikā. ⁵
B^d raṭhā pabb-. ⁶ read: sabbe vo? or vo va sabbe? ⁷ read: -mīti? ⁸ C^{ks}
-setū ti. ⁹ B^d se- bodhisattassa olokitasaññāya. ¹⁰ B^d saccameva.

yeva kathessāma, okāsan no dehīti¹ M-am takketvā² imam
gāthadvayam āha:

10. Mahājanasamāgamamhi ghore
janakolāhalasamāgamamhi jāte
5 vikkhittamanā anekacittā
pañham na sakkuṇoma vattum etaṃ.
11. Ekaggacittā (add pi?) ekamekā
rahasi gatā attham nicintayitvā
paviveke sammasitvāna dhīrā
10 atha vakkhanti janinda attham etan ti.

Ta. sammasitvānā 'ti kāyacittaviveke tīti ime dhīrā imam pañham
sammasitvā atha te etaṃ attham vakkhanti.

Rājā tassa katham sutvā anattamano hutvāpi „sādhu
cintetvā kathetha, akathente pabbājessāmīti“ tajjesi yeva, cat-
15 tāro pi p-ā pāsādā otarimsu, Se- itare „tātā, rājā sukhuma-
pañham pucchi, akathite mahantaṃ bhayaṃ bhaveyya, tumhe
sappāyabhojanaṃ bhujjivā sammā upadhārethā“ 'ti³, p. pi
utthāya U-deviyā santikaṃ gantvā „devi ajja vā hiyyo vā rājā
kattha ciram atthāsīti“ pucchi, „tāta dīghantare vātapānena
20 olokento caṅkamatīti“, tato B. cintesi: „raññā iminā passena
kiñci diṭṭhaṃ bhavissatīti“, so tato gantvā bahi olokento
„elakasunakhānaṃ kiriyaṃ disvā rañño⁴ pañho abhisamkhato“
ti sannitthānaṃ katvā gehaṃ gato, itare tayo pi cintetvā
kiñci adisvā Senakassa santikaṃ agamiṃsu, so te pucchi:
25 „diṭṭho⁵ vo⁶ pañho“ ti, „na diṭṭho ācariya“ ti, „yadi evaṃ
rājā vo pabbājessati⁷, kiṃ karissathā“ ti, „tumhehi pana
diṭṭho“ ti, „aham pi na passāmīti“, „tumhesu apassantesu
mayam kiṃ passissāmā⁸ 'ti⁹ rañño pana santike cintetvā
30 kujjhissati, kiṃ karomā“ ti⁷, „ayaṃ pañho na sakkā amhehi

¹ Bđ oloketvā. ² C^{ks} adds vatvā (C^k avatvā) attano attano gehaṃ gatā. ³ Bđ -ā.

⁴ C^{ks} te. ⁵ C^{ks} -tīti. ⁶ Bđ -ssāma hiyyo. ⁷ Bđ karissāma, omitting ti.

daṭṭhum, p-ena sataguṇaṃ katvā cintito bhavissatīti“¹, „etha tassa santikaṃ gacchāma“² 'ti te cattāro pi B-assa ghara-dvāraṃ gantvā ṭhitabhāvaṃ ārocāpetvā gehaṃ pavisitvā paṭi-santhāraṃ katvā ekamantaṃ ṭhitā M-am pucchimsu: „kiṃ p-a cintito te paṇho“³ ti, „mayi acintite añño ko cintessati, āma 5 cintito“⁴ ti, „tena hi amhākaṃ pi kathethā“⁵ 'ti, p. „sac' āhaṃ etesaṃ na kathessāmi rājā te' raṭṭhā pabbājessati maṃ sattahi ratanehi pūjessati, ime bālā mā nassantu kathessāmi tesā“⁶ ti cintetvā te cattāro pi nīcāsane nisīdāpetvā añjalim paggaṇhā-petvā rañño diṭṭhakaṃ ajānāpetvā „rañño pucchitakāle evaṃ 10 katheyyātha“⁷ 'ti catuṇnam pi catasso gāthā bandhitvā Pālim eva uggaṇhāpetvā uyyojesi, te dutiyadivase rājūpaṭṭhānaṃ gantvā paññattāsane nisīdīmsu, rājā Senakaṃ pucchi: „ñāto te S-a paṇho“⁸ ti, „mahārāja mayi ajānante añño ko jānissatīti“⁹, „tena hi kathehīti“¹⁰, „suṇātha devā“¹¹ 'ti uggahitaniyāmen' eva 15 gātham āha:

12. Uggaputtarājaputtiyānaṃ
urabbhamaṃsaṃ¹ piyaṃ manāpaṃ,
na te sunakhassa² adenti maṃsaṃ,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam³ assā 'ti. 20

Ta. ugga - - ti uggatānaṃ amaccaputtānaṃ e' eva rājaputtānaṃ ca.

Gātham vatvāpi S-o atthaṃ na jānāti, rājā pana attano pākaṭatthatāya⁴ jānāti, tasmā „Senakena tāva ñāto“⁵ ti „Pukku-saṃ tāva pucchissāmiti“⁶ P-am pucchi, so pi 'ssa „kiṃ aham eva apaṇḍito“⁷ ti vatvā uggahitaniyāmen' eva g. ā.: 25

13. Cammaṃ vihananti eḷakassa
assapiṭṭhattharaṇassa¹ hetu,
na te sunakhassa attharanti,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam² assā 'ti.

¹ B^d -ssati. ² C^k vo. ³ read: urabbhassa maṃsaṃ? ⁴ read: -khass'. ⁵ C^k sakkhā, B^d saṅkhyā. ⁶ B^d attano diṭṭhatta pa. ⁷ B^d assassapiṭṭha-, C^k assapiṭṭhattharaṇasukhassa. ⁸ B^d saṅkham.

Tassāpi attho apākaṭo yeva, rājā pana attano pākaṭattā
„imināpi nāto“ ti Kāvindaṃ pucchi, so pi gātham āha:

14. Āvelitasīṅgiko¹ hi meṇḍo,
na sunakhassa visāṇāni² atthi,
5 tiṇabhakkho maṃsabhojano ca,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam³ assā 'ti.

Rājā „imināpi nāto“ ti Devindaṃ pucchi, so pi uggahita-
niyāmen' eva gātham āha:

15. Tiṇamāsi palāsamāsi meṇḍo,
10 na sunakho tiṇamāsi no palāsam,
gaṇheyya suṇo sasam bilāram,
atha meṇḍassa suṇena sakhyam⁴ assā 'ti.

Ta. tiṇamāsi -- ti tiṇakhādako c' eva paṇṇakhādako ca, no palāsam
ti tiṇam pi paṇṇam pi na khādati.

16. Atha rājā p-am pucchi: „tāta tvaṃ imaṃ pañham jānā-
sīti“, „mahārāja Avicito yāva Bhavaggā maṃ tḥapetvā ko
aṇṇo etaṃ jānissatīti“, „tena hi kathehīti“, „suṇa mahārājā“
'ti tassa kiccassa⁵ attano pākaṭabhāvaṃ pakāsetto imam gātha-
dvayam āha:

- 20 16. Aḍḍhatṭhapādo⁶ catuppādassa
meṇḍo aṭṭhanakho adissamāno
chādiyaṃ āharatī⁷ ayaṃ imassa,
maṃsam āharatī⁸ yaṃ amussa.
17. Pāsādagato Videhasettḥo⁹
25 vītiḥāraṃ aṇṇamaṇṇabhojanānaṃ¹⁰
addakkhi kira sakkhi taṃ janindo
bhobhukkassa¹¹ ca puṇṇamukhassa c' etan ti.

Ta. aḍḍhatṭhapādo² ti vyañjanakusalatāya eḷakassa catuppādāṃ san-
dhāyāha, meṇḍo ti eḷako, aṭṭhanakho ti eḷakassa ekekaṃmiṃ pāde dvinnaṃ
30 dvinnaṃ khurānaṃ vaseti' etaṃ sandhāya vuttaṃ, adissamāno ti maṃsam
haranakāle appaṇṇāyamāno, chādiyaṃ ti gehacchādanatīṇan ti a., ayaṃ imassa

¹ C^{ks} āvelli-. ² read: visāṇāni sūnakhassa? ³ B^d saṅkham. ⁴ C^{ks} kiccaraṃ. ⁵
B^d aṭṭhaḍḍha-. ⁶ all three MSS. -ti. ⁷ B^d ve-. ⁸ C^{ks} -ambho-. ⁹ B^d bhubbh-

'ti eḷako sunakhassa, vītiḥāraṇaṃ ti vītiḥaraṇaṃ, aññamaññabhojanānaṃ
ti aññamaññassa bhojanānaṃ vītiḥaraṇaṃ, meṇḍo hi sunakhassa bhojanaṃ
haratī so tassa vītiharatī, sunakho pi tassa haratī itaro vītiharatī, addakkhīti
taṃ tesāṃ aññamaññaṃ bhojanānaṃ vītiḥaraṇaṃ, sakkhīti attapaccakkhaṃ
katvā addasa, bhobhukkaassa¹ 'ti bhūmkaṇḍasunakhassa² puṇṇamukhassa 5
meṇḍassa, etaṃ imeṣāṃ mittadhammaṃ rājā sayāṃ passitī.

Rājā itarehi B-aṃ nissāya nātabhāvaṃ ajānanto „pañca
p' ete attano attano paññābalen' eva jānimsū“ 'ti maññamāno
somanassappatto hutvā imaṃ gātham āha:

18. Lābhā vata me anapparūpā 10
yassa me edisā³ paṇḍitā kulamhi,
gambhīragataṃ nipuṇaṃ⁴ atthaṃ
paṭivijjhanti subhāsitena dhīrā ti.

Ta. paṭivijjhanḍitī subhāsitena viditvā kathenti.

Atha nesāṃ „santutṭhena nāma tutṭhākāro kattabbo“ ti 15
taṃ karonto gātham āha:

19. Assatarīraṭhāñ⁵ ca ekamekaṃ
phītaṃ⁶ gāmavaraṇā ca ekamekaṃ
sabbesāṃ vo dammi paṇḍitānaṃ
parappatītamano⁷ subhāsitenā 'ti 20

vatvā sabbaṃ dāpesi. Dvādasanipāte Meṇḍakapañho niṭ-
ṭhito. (IV p. 186.)

Udumbaradevī pana itarehi p-aṃ nissāya pañhassa nāta-
bhāvaṃ nātvā „raññā muggamāse nibbiseṣe⁸ karontena viya
pañcannaṃ samako va sakkāro kato, nanu mayhaṃ kaniṭṭhassa 25
viseṣāṃ sakkāraṃ kātuṃ vaṭṭatīti“ rañño santikaṃ gantvā
pucchi: „deva kena te pañho kathito“ ti, „pañcahi paṇḍitehi
bhadde“ ti, „deva cattāro janā taṃ pañhaṃ kan nissāya jā-
nimsū“ 'ti⁹, „na jānāmi bhadde“ ti, „mahārāja te kiṃ jānanti,
p. pana 'mā nassantu ime bālā' ti pañhaṃ uggaṇhāpesi, tumhe 30

¹ Bḍ bhubbh-. ² Bḍ bhubbhukkasaddakaraṇassa su-. ³ Bḍ omits edisā. ⁴ read:
nipū-? ⁵ C^{ks} -ratañ. ⁶ C^k pītaṃ, Bḍ phītaṃ, C^s omits this pāda. ⁷ C^k para-
matīta-, C^s paramatīta-, Bḍ paramappatīta-. ⁸ Bḍ -sesakam. ⁹ C^s add maññāsi-

sabbesaṃ samaṃ sakkāraṃ karotha, ayuttaṃ c' etaṃ, p-assa
 visesaṃ kātum vaṭṭatīti¹, rājā „attānaṃ nissāya nātabhāvaṃ na
 kathesīti“ p-assa tussivā atirekaṃ sakkāraṃ kātukāmo cintesi:
 „hotu mama puttaṃ ekaṃ pañhaṃ pucchitvā kathitakāle ma-
 5 hāsakkāraṃ karissāmīti“ so pañhaṃ cinto Sirimandapañhaṃ
 cintesi, cintetvā ekadivasaṃ pañcannaṃ paṇḍitānaṃ upaṭṭhānaṃ
 āgantvā sukhānisinnakāle „Senaka pañhaṃ pucchissāmīti“,
 „puccha devā“ 'ti, rājā Sirimandapañhe paṭhamāṃ g. ā.:

30. Paññāy' upetaṃ siriyā vihīnaṃ
 10 yasassinaṃ vāpi apetaṃ paññaṃ
 pucchāmi taṃ Senaka etaṃ atthaṃ:
 kam ettha seyyo kusalā vadanti.

Ta. kam -- ti imesu dvīsu katarāṃ paṇḍitā seyyo ti vadanti.

Ayaṃ ca kira pañho Senakassa vamsānugato, tena taṃ
 15 khippam eva kathesi:

21. Dhīrā ca bālā ca have janinda
 sippūpapannā¹ ca asippino ca
 sujātimito pi ajātimito
 yasassino pessaṅkarā bhavanti,
 20 etaṃ pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. pañño nihīno ti paññavā nihīno issaro uttamo ti attho.

Rājā tassa vacanaṃ sutvā itare tayo apucchitvā nisinnaṃ
 Mahosadhapaṇḍitaṃ āha:

25 22. Tuvam pi pucchāmi anomapaññaṃ
 Mahosadha² kevaladhammadassi:
 bālaṃ yasassim paṇḍitaṃ³ appabhogaṃ
 kam ettha seyyo kusalā vadantīti.

Ta. kevaladhammadassīti sabbadhammadassi.

¹ Bā sippasampanno. ² so all three MSS. for -dhā? ³ read: paṇḍit'.

Ath' assa Mahāsatto „suṇa mahārājā“ 'ti kathesi:

13. Pāpāni kammāni karoti bālo
 idham eva seyyo iti maññamāno,
 idhalokadassī paralokaṃ¹ adassi,
 ubhayattha bālo kalim aggahesi, 5
 evam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 paṇño² va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. idhamevā 'ti idhaloke idaṃ issariyam eva mayhaṃ seṭṭhan ti mañña-
 māno, kalimaggahesīti bālo issariyamadena pāpakammaṃ katvā nīrayādiṣu
 uppajjanto paraloke, puna tato āgantvā nīcakule dukkhabhojano³ hutvā nib- 10
 battamāno idhaloke cā⁴ 'ti, ubhayattha parājayam eva gaṇhāti, etam pi ahaṃ
 kāraṇaṃ disvā paṇṇasampaṇño va uttamo, issaro pi pana bālo na uttamo⁵
 ti vadāmi.

Evam vutte rājā S-kaṃ oloketvā „nanu Mahosadho paṇṇa-
 vantam eva uttamo ti vadatīti“ ā., S-ko „mahārāja, M-dho 15
 daharo, ajjāpi 'ssa mukhaṃ khīragandhaṃ vāyati, kiṃ esa
 jānātīti“ vatvā imaṃ gātham āha:

14. Na sippam etaṃ vidadhāti bhogaṃ
 na bandhuvā⁶ na sarīrāvakaṣo⁷,
 pass' eḷamūgaṃ sukham edhamānaṃ 20
 sirīhīnaṃ⁸ bhajate Gorimandaṃ,
 etaṃ pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 paṇño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. eḷamūgaṃ ti paggharitalālamukhaṃ, Gorimandaṃ⁹ ti so kira
 tasmīn nīva nagare āsītikoṭṭivibhavo seṭṭhī virūpo, nāssa putto na dhītā, na 25
 kiñci sippaṃ jānāti, kathentassāpi 'ssa hanukassa ubhoḥi passehī lālādharā
 paggharanti, devaccharā viya dve itthīyo sabbālamkārehi vibhūsitā supupphita-
 niluppālāni gahetvā ubhosu passesu ṭhitā taṃ lālaṃ niluppālāni paṭicchitvā
 uppālāni chaḍḍanti, surāsoṇḍā pānāgāraṃ pavisaṇtā niluppālāni atthe satī tassa
 gehadvāraṃ gantvā sāmi Gorimanda seṭṭhīti vadanti, so tesāṃ saddaṃ sutvā 30
 vātapāne ṭhatvā kiṃ tāta 'ti vadati, ath' assa lālā paggharanti, tā itthīyo taṃ
 niluppālāni paṭicchitvā niluppālāni antaravṭṭhīyaṃ khipanti, surādhuttā tāni¹⁰

¹ read: -lok'. ² Cks -ā. ³ Cks -bhā-. ⁴ Cks vā. ⁵ Cks vu-. ⁶ Cks
 bandhavā. ⁷ Bā sarīravaṇṇo. ⁸ Ck sirīhīnaṃ. ⁹ Ck sirīhīna, Bā sirīvīhīnaṃ. ¹⁰
 Bā goravindaṃ. ¹⁰ Cks taṃ.

gahetvā udake vikkhāletvā pīlandhitvā pānīgāraṃ pavisanti, evaṃ sīrisampanno
ahosi, Senako taṃ udāharaṇaṃ āharitvā dassento evaṃ āha.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ tāta Mahosadhapaṇḍitā“ 'ti, p.
„deva kiṃ S-ko jānāti, odanasitthaṭṭhāne¹ kāko viya dadhiṃ'
5 pātuṃ āradddhasunakho viya ca sayam eva passati, sīse patana-
kaṃ mahāmuggaraṃ na passati, suṇohi devā“ 'ti imaṃ g. ā.:

25. Laddhā sukhaṃ majjati appapaṇḍo²
dukkhena puṭṭho pi pamoham eti,
āgantunā sukhadukkhena puṭṭho
10 pavedhati vāricaro va ghamme,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
paṇḍo va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. sukhaṃ ti issariyasukhaṃ labhitvā bālo majjati pamajjati, pamatto
pāpaṃ karoti, dukkheṇā³ 'ti kāyīkacetasīkadukkhena, āgantunā ti na ajjhat-
15 tikena, sattānaṃ hi sukhaṃ pi dukkhaṃ pi āgantukam eva na niccappavattam,
ghamme ti udakā uddharitvā ātape khittamaṃcho viya vihaṇṇatīti a.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ ācariyā“ 'ti ā., S-ko „deva
kim esa jānāti, tiṭṭhantu tāva manussā⁴ araṇṇe sañjātarukkham
pi phalasampannam eva pakkhī bhajantīti“ imaṃ g. ā.:

20 26. Dumaṃ yathā sādupalamaṃ⁵ araṇṇe
samantato samabharanti⁶ pakkhī⁷
evam pi adḍhaṃ sadhanaṃ sabhogam
bahujjano bhajati atthahetu,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
25 paṇḍo nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. bahujjano ti bahujano.

Taṃ sutvā rājā „kīdisaṃ tātā“ 'ti āha, p. kim esa maho-
daro jānāti, suṇa devā“ 'ti imaṃ gātham āha:

27. Na sādhu balavā bālo sāhasaṃ vindate dhanam,
30 kandantam eva dummedham kaḍḍhanti niraye bhusam,

¹ C^k -sattha-, B^d -siṅcana-. ² C^k B^d dadhi, C^s adhi. ³ C^{ks} -puṇḍo. ⁴ B^d -e.

⁵ B^d sādhu-. ⁶ B^d -bhajantī. ⁷ B^d -ino. ⁸ B^d babuko jano.

etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. sāhasan ti sāhasena sāhasikaṃ kammaṃ katvā janaṃ piḷetvā dha-
naṃ vīdati, aha naṃ nirayapālā kandantaṃ eva dummedhaṃ balavavedanaṃ
nirayaṃ kaḍḍhanti. 5

Puna S-ko raññā „kiṃ Senakā“ 'ti vutte imaṃ g. ā.:

28. Yā kāci najjo Gaṅgam abhisavanti¹
sabbā va tā nāmagottaṃ jahanti,
Gaṅgā samuddaṃ paṭipajjamānā!
na khāyate, iddhiparo hi loko, 10
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. najjo ti ninnā hutvā sandamānā antamaso kandariyo pi upādāya²,
jahantīti Gaṅgā t' eva³ saṃkhaṃ gacchanti attano nāmagottaṃ jahanti, na
khāyate ti sāpi puna Gaṅgā samuddaṃ paṭipajjamānā na paññāyati samuddo 15
t' eva³ nāmaṃ labhati, evaṃ evaṃ mahāpañño pi issaraṃ patvā⁴ na khāyati
na paññāyati samuddaṃ pavitṭha-Gaṅgā viya hotīti a.⁵

Puna rājā „kiṃ paṇḍitā“ 'ti ā., so „suṇa mahārāja“ 'ti
vatvā imaṃ gāthādvayam āha:

29. Yam etam akkhā udadhiṃ mahantaṃ 20
savanti najjo sabbakālaṃ⁶ asaṃkhaṃ⁷,
so sāgaro nīccam ulāravego
velaṃ na acceti mahāsamuddo.
30. Evam pi bālassa pajappitāni
paññaṃ na acceti sirī kadāci, 25
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Ta. yametamakkhā ti yam etaṃ tvaṃ akkhāsi vadesi, asaṃkhaṃ⁸ ti
agananaṃ kālaṃ, velaṃ nācceti⁹ ulāravego pi hutvā ūmisahassaṃ ukkhi-
pivāpi velaṃ atikkamituṃ na sakkoti velaṃ patvā avassaṃ¹⁰ sabbaūmiyo bhij- 30
janti, evaṃ pi bālassa pajappitāni pi evaṃ evaṃ paññāvantaṃ atikkamituṃ

¹ read: āsavanti? ² B^d -so kunnadiyo pi gaṅgaṃ abhisavanti. B^d tveva. ³ B^d issariyappatto. ⁴ B^d hoti, C^k hohīti. ⁵ read: -kā! ⁶ B^d -chya. ⁷ B^d -khan. ⁸ B^d -khan. ⁹ B^d nacc-. ¹⁰ C^k vassa.

na sakkonti taṃ patvā va bhijjanti, paññaṃ nācetiṭṭi paññavantaṃ sīrī-
nāma nātikkamati, na hi koci atthānatthe uppannakaṃkho paññavantaṃ atikka-
mitvā bālassa issarassa pādamūlaṃ¹ gacchati², paññāvato yeva pādamūle vi-
nicchayo nāma labbhatīti a.

5 Taṃ sutvā rājā „kiṃ Senakā“³ ti ā., so „suṇa devā“⁴ ti
imaṃ gātham āha:

31. Asaññato ce va⁵ paresam attham
bhaṇati saṅghānagato⁶ yasassī
tass' eva taṃ rūhati nātimajjhe
10 sīrīhīnaṃ⁷ kārayate na paññā⁸,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
pañño⁹ nihīno sīrimā va seyyo ti.

Ta asaññato ce vā 'ti issaro hi sace pi kāyādīhi asaññato dussīlo
saṅghānagato⁶ vinicchaye (hito hutvā paresam attham bhaṇati tasmiṃ vinicchā-
15 yamaṅgale mahāparivāraparivutassa musā vatvā sāmikam pi asāmikam karontassa
tass' eva taṃ vacanaṃ rūhati sīrīhīnaṃ tathā⁹ kārayate¹⁰ na paññā¹¹, tasmā
pañño nihīno issaro¹² va seyyo ti vadati.

Puna raññā „kiṃ tātā“³ ti vutte p. „suṇa deva, kiṃ jānāti
lāla-Senako¹³“ ti vatvā imaṃ gātham āha:

20 32. Parassa vā attano vāpi hetu
bālo musā bhāsati appapañño,
so¹⁴ nindito hoti sabhāya majjhe
peccam pi¹⁵ so duggatigāmi hoti,
etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
25 pañño va seyyo na yasassibālo ti.

Tato Senako gātham āha:

33. Attham pi ce bhāsati bhūripañño
anālayo appadhano daliddo
na tassa taṃ rūhati nātimajjhe

¹ Cks add na. ² Cks -anti. ³ Bđ pi. ⁴ Ck satthāna-, C^o santhāna-. ⁵ Cks
-hīnaṃ, Bđ sīrīhīnaṃ. ⁶ Bđ kāryate na paññam. ⁷ Cks paññā-. ⁸ Cks
sandhāna-. ⁹ Bđ tathaṃ. ¹⁰ Bđ kāryate. ¹¹ Bđ -o, adding apaññassa vaca-
naṃ. ¹² Bđ sīrimā. ¹³ Bđ bālasenako idhalokamattameva oloketi na paralokam.
¹⁴ Cks yo. ¹⁵ Bđ pacchāpi.

sirī ca paññānavato na hoti,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño¹ nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. atthampitī kāraṇam pi ce bhāsati, nātimaṃjhe ti parisamaṃjhe,
 paññānavato ti mahārāja pañnavantassa ca siriobbhaggappattaṃ patvā paka- 5
 tiyā vijjamānāpi siri nāma na² hoti, so hi tassa santike suriyuggamane khajjo-
 panako viya khāyati dasseti.

Puna raññā „kīdisaṃ tātā“³ 'ti vutte p. „kiṃ jānāti S-ko,
 idhalokamattam eva olokoti na paralokan“⁴ ti vatvā imaṃ g. ā.:

31. Parassa vā attano vāpi hetu 10
 na bhāsati⁴ alikaṃ bhūripañño,
 so pūjito hoti sabhāya maṃjhe
 peccaṃ va so suggatigāmi hoti,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño va seyyo na yasassibālo ti. 15

Ta. peccaṃ ti paralokaṃ gacchantassa kali⁵ na hotīti attho⁶.

Tato Senako gātham āha:

35. Hatthī gavāssā maṇikuṇḍalā ca
 nariyo ca iddhesu kulesu jātā
 sabbā va tā upabhogā bhavanti 20
 iddhassa posassa aniddhimanto,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Ta. iddhassā 'ti issarassa, aniddhimanto ti na kevalaṃ tā nariyo
 va atha kho sabbe aniddhimanto sattā tassa upabhogā bhavanti. 25

Tato p. „kiṃ esa jānātīti“⁷ ekaṃ kāraṇaṃ āharitvā das-
 sento imaṃ gātham āha:

36. Asaṃvihitakammantaṃ bālaṃ dummantamantaṃ
 sirī jahati dummedhaṃ jiṇṇaṃ va urago tacaṃ,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi: 30
 pañño¹ va seyyo na yasassibālo ti.

¹ C^k -ā. ² B^d -ppattassa santikaṃ gantvā. ³ C^k omit na. ⁴ all three MSS.
 -ti. ⁵ C^k kallīn. ⁶ tattha - - attho wanting in B^d.

Ta. siri jahatīti padassa Cetiyajātakena attho vaṇṇetabbo.

Atha S-ko raññā „kīdisan“ ti vutte „deva kiṃ esa taruṇo dārako jānāti, suṇāthā“ 'ti „paṇḍitaṃ appaṭṭibhānam karissā-mīti“ cintetvā imaṃ gātham āha:

- 5 ^{87.} Pañca paṇḍitā mayāṃ bhadante
 sabbe pañjalikā upatṭhitā,
 tvan no abhibhuyya issaro 'si'
 Sakko bhūtapatīva devarājā,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 10 pañño nihīno sirimā va seyyo ti.

Idaṃ sutvā rājā „sādhurūpaṃ S-kena kāraṇaṃ āharitaṃ², sakkhissati nu kho me putto imassa vādaṃ bhinditvā aṇṇāṃ kāraṇaṃ āharitun“ ti cintetvā „kīdisaṃ paṇḍitā“ 'ti ā., S-kena kira imasmim kāraṇe āhaṭe³ ṭhapetvā B-aṃ aṇṇo taṃ vādaṃ
 15 bhinditum samattho n' atthi, tasmā M. attano nāṇabalena tassa vādaṃ bhindanto „mahārāja, kiṃ esa bālo jānāti, sayam eva oloketi paññāya visesaṃ na jānāti, suṇa mahārāja“ 'ti vatvā imaṃ gātham āha:

- ^{88.} Dāso va paññassa yasassibālo
 20 atthesu jātesu tathāvidhesu,
 yaṃ paṇḍito nipuṇaṃ saṃvidheti
 sammoham āpajjati tattha bālo,
 etam pi disvāna ahaṃ vadāmi:
 pañño va seyyo na yasassibālo ti.

25 Ta. atthesū 'ti kiccesu, saṃvidhetīti saṃvidahati.

Sinerupādato suvaṇṇavālukaṃ uddharanto viya gaganatale puṇṇacandaṃ utṭhapento viya nayaṃ⁴ kāraṇaṃ dassesi, evaṃ M-ena⁵ paññānubhāvaṃ dassetvā⁶ kathite⁷ rājā S-kaṃ āha:
 „kīdisaṃ Senaka sakkonto uttariṃ kathehīti“, so koṭṭhe ṭha-
 30 pitadhanaṃ viya uggahitaṃ⁸ khepetvā appaṭṭibhāno maṃkubhūto

¹ Cks iriyasi. ² Bđ ābhatāṃ. ³ Bđ ābhate. ⁴ Bđ naya. ⁵ Ck -tto taṃ, C -tto na. ⁶ Cks omit da-. ⁷ Cks -takāle, adding tato. ⁸ Bđ -hītaṃ.

pajjhāyanto nisīdi, sace pi¹ so aññaṃ kāraṇaṃ āhareyya
gāthāsahassena pi imaṃ jātakaṃ nitthapeyya², tassa pana
appaṭibhānassa ṭhitakāle gambhīraṃ³ oghaṃ ānento viya M.
uttarim pi paññaṃ eva vaṇṇento imaṃ gātham āha :

90. Addhā hi paññaṃ va satam pasatthā, 5
kantā siri bhogaratā manussā,
ñāṇaṃ ca buddhānam atulyarūpaṃ,
paññaṃ⁴ nāceti⁵ siri kadācīti.

Ta. satan ti Buddhādīnaṃ sappurisaṇaṃ, bhogaratā ti mahārāja yasmā
andhabālā manussā bhogaratā va tasmā tesam siri kantā, yaso nām' eso p-ehi 10
garahito bālakanto pi, ayam⁶ attho Bhisajātakena vaṇṇetabbo, buddhānaṃ⁷
ti ñāṇaṃ⁸ vuddhānaṃ⁹, kadācīti kismici kāle ñāṇavantaṃ¹⁰ siri nāma nā-
tikkamati devā 'ti.

Tam sutvā rājā M-assa pañhavyākaraṇena tuṭṭho¹¹ ghana-
vassaṃ vassanto viya M-am dhanena pūjento gātham ā: 15

40. Yam tam apucchimha akittayī¹² no
Mahosadham¹³ kevaladhammadassi¹⁴.
gavaṃ sahasaṃ usabhaṃ ca nāgaṃ
ājaññayutte ca rathe dasā ime
pañhassa veyyākaraṇena tuṭṭho 20
dadāmi te gāmarāni soḷasā 'ti.

Ta. usabhaṃ ca nāgaṃ ti tassa gavasahassassa¹⁵ usabhaṃ katvā alaṅ-
katapatiyattaṃ ārohaniyaṃ nāgaṃ dammīti ā.¹⁶ Visatṭhipāte Sirimanda-
pañho¹⁷ nitṭhito.

Tato paṭṭhāya Bo-assa yaso mahā ahoṣi, tam sabbaṃ 25
U-devī yeva vicāreti¹⁸, sā tassa soḷasavassakāle cintesi: „mama
kañiṭṭho mahallako jāto, yaso pi 'ssa mahā, āvāham assa
kātuṃ vaṭṭatīti“, sā rañño tam attham ārocesi, rājā tam sutvā
somanassappatto hutvā „sādhu jānāpehi nan“ ti ā., sā tam

¹ Bđ hi. ² Cks nitthāyetha. ³ Cks -ra. ⁴ Cks -ā. ⁵ Cđ Bđ na-. ⁶ Cks ti cāyam.
⁷ Cks vud-. ⁸ Cks ñāṇa. ⁹ Bđ sabbañña buddhānaṃ ca ñāṇaṃ. ¹⁰ Cks
ñāṇavataṃ. ¹¹ Bđ adds mahāmegho. ¹² Cks atikkayī. ¹³ so Cks for -dhā?
Bđ -saṭha. ¹⁴ Cks -ī, cfr. supra v. 22. ¹⁵ Bđ -hassaṃ. ¹⁶ Cks add sabbaṃ
dāpesi. ¹⁷ Bđ -meṇḍa-, cfr. IV p. 412. ¹⁸ Bđ -si.

jānāpetvā tena sampaticchite „tena hi tāta kumārikam ānemā“¹
 'ti ā., M. „kadāci imehi ānītā mama na ruceyya, sayam eva
 tāva upadhāremīti“ cintetvā evam āha: „devi, katipāham mā
 kiñci rañño vadetha, aham ekam dārikam sayam pariyesitvā
 5 mama cittarucitam² tumhākam ācikkhissāmīti“, „evam karohi
 tātā“ 'ti, so devim vanditvā attano gharam gantvā sahāyakā-
 nam saññam datvā aññataravesena tunnavāyaupakaraṇāni³ ga-
 hetvā ekako va uttaradvarena nikkhamitvā uttaradvārayava-
 majjhakam⁴ pāyāsi, tadā pana tattha purāṇasetthikulam pari-
 10 jñṇam ahoṣi, tassa kulassa dhītā Amarādevī nāma abhirūpā
 sabbalakkhaṇasampannā puññavatī, sā tam divasam pāto va
 yāgum pacitvā ādāya „pitu kasanatṭhānam gamissāmīti“⁵ nik-
 khamitvā tam eva maggam paṭipajji, M. tam āgacchantim⁶
 disvā „lakkhaṇasampannā itthi, sace apariggahā imāya me
 15 pādapari-cārikāya bhavitum vaṭṭatīti“⁷ cintesi, sāpi tam disvā
 va „sace evarūpassa purisassa gehe bhavēyyam sakkā mayā⁸
 kuṭumbaṃ saṅṭhapetun“ ti cintesi, atha M. „imissā saporiggaha-
 apariggahabhāvam na⁹ jānāmi, hatthamuddāya nam¹⁰ pucchissāmi,
 sace paṇḍitā bhavissati jānissatīti“¹¹ cintetvā dūre ṭhito va muṭṭhim
 20 akāsi, sā „ayam me sassāmikabhāvam pucchatīti“¹² ūtvā hat-
 tham vikāsesi¹³, so¹⁴ ūtvā samīpaṃ gantvā „bhadde kā nāma
 tvan“ ti pucchī, „sāmi aham atītānāgate vā etarahi vā yaṃ
 n' atthi tamnāmikā“ ti, „bhadde, loke amaran nāma n' atthi,
 tvam Amarā nāma bhavissasīti“, „evam sāmīti“, „bhadde kassa
 25 yāgum harasīti¹⁵“, „sāmi pubbadevatāyā“ 'ti, „pubbadevatā¹⁶
 nāma mātāpitaro, tava pitu harissasi maññe¹⁷“ ti, „evam bha-
 vissati¹⁸ sāmīti“, „tava pitā kiṃ karotīti“, „ekam dve¹⁹ karo-
 tīti“, ekassa dvidhākaraṇam nāma kasaṇam, „kasati bhadde“

¹ Bđ ānessāmi. ² Cks tuntamāya-, Bđ tunnavāya-. ³ Bđ uttarayavamajjhaka-
 gāmaṃ. ⁴ Bđ -tam. ⁵ Cks siyā. ⁶ Cks omit na. ⁷ so Cks; Bđ -muṭṭhavāyā-
 nam. ⁸ Bđ pasāresi. ⁹ Bđ adds apariggahabhāvam. ¹⁰ Cks haratīti, Bđ ha-
 rissasīti. ¹¹ Bđ bhadde pubba-. ¹² Bđ adds vane. ¹³ Bđ omits bha-. ¹⁴
 Bđ dvidhā.

ti, „evam̄ sām̄iti“, „kasmim̄ pana ṭhāne te pitā kasat̄iti“, „yattha sakim̄¹ gatā² na ent̄iti“, „sakim̄ gatānam̄ napaccā-gamanat̄ṭhānam̄³ nāma susānam̄, susānasantike kasati bhadde“ ti, „evam̄ sām̄iti“, „bhadde ajj⁴ eva essat̄iti“, „sace essati na essāmi, noce essati essām̄iti“, „bhadde pitā te maññe na- 5 dīt̄ire kasati⁵, udake ente na essasi anente essat̄iti“, „evam̄ sām̄iti“, ettakam̄ allāpasallāpam̄ katvā Amarādevī „yāguṃ pivissasi sām̄iti“ nimantesi, M. „paṭikkhipanan nāma amañ-galan⁶“ ti cintetvā „āma pivissām̄iti“ ā., sā yāgughaṭam̄ otāresi, M. „sace pāt̄im̄ adhovitvā hatthadhovanam̄ adatvā va dassati 10 etth⁷ eva nam̄ pahāya gamissām̄iti“ cintesi, sā pana pāt̄iyā udakam̄ āharitvā hatthadhovanam̄ datvā tucchapāt̄im̄ hatthe aṭhapetvā bhūmiyam̄ katvā ghaṭam̄ āloletvā⁸ yāguyā pūresi, tattha pana sitthāni mandāni, atha nam̄ M. ā.: „kiṃ bhadde atibahalā yāgū“ ti, „udakam̄ no⁹ laddham̄ sām̄iti“, „kedārehi 15 udakam̄ na laddham̄ bhavissati maññe“ ti, sā „evam̄ sām̄iti“, sā pitu yāguṃ ṭhapetvā B-assa adāsi, so pivitvā mukham̄ vik-khāletvā „bhadde mayam̄ tumhākam̄ geham̄ gamissāma, mag-gam̄ no ācikkhā“¹⁰ ti ā., sā „sādhū“ ti vatvā ācikkhantī Eka-nipāte gātham̄ āha: 20

41. Yena sattu bilaṅgā ca¹⁰
 dviguṇapalāso ca pupphito
 yenādāmi¹¹ tena¹² vadāmi
 yena nādāmi¹³ na tena vadāmi¹⁴
 esa maggo Yavamajjhakassa 25
 etaṃ channapatham̄ vijānāhīti.

T. a.: sām̄i antogāmam̄ pavistvā ekam̄ sattuāpanam̄ passissasi tato kaṅṅiya-āpanam̄, tesam̄ parato dviguṇapano kovijaro pupphito, tasmā tvam̄ yena sattu

¹ B^d patim̄. ² B^d adds macchā. ³ B^d enti tasmim̄ thāne sām̄iti. ⁴ C^k na pacchā-, B^d panapaccā-. ⁵ B^d -siti, C^k essathā ti. ⁶ C^k -titi, B^d dipāre kasati. ⁷ B^d avam-. ⁸ so C^s; C^k āloketvā, B^d āluḷetvā. ⁹ B^d na. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ B^d yena dadāmi, ¹² read: tenā? ¹³ B^d yena na dadāmi, C^k ye nā dāmi. ¹⁴ B^d tena na vadāmi, wanting in C^k.

bhāṅgā ca kovīlāro ca pupphito tena gantvā kovīlāramūle {hatvādak khīṇaṃ¹ gaṇha
vāmaṃ muñca esa maggo Yavamajjhakassa, Yavamajjhagāme patī{tṭhitassa ambhākaṃ
gehaṣṣa etaṃ eva paṭicchāditaṃ mayā vuttaṃ channapathaṃ channapadaṃ vā
paṭicchannakāraṇaṃ vījānāhīti, ettha hi ye nādāmi² yena hatthena ādāmi³
5 dakkhiṇahatthaṃ sandhāya vuttaṃ itaraṃ vāmahatthaṃ, evaṃ sā tassa maggaṃ
ācikkhitvā pitu yāguṃ gahetvā agamāsi. Channapathapa ṇho niṭṭhito.

So tāya kathitamaggena taṃ gehaṃ gato, atha naṃ
Amarādeviyā mātā disvā va āsanaṃ datvā „yāguṃ vaḍḍhemi⁴
sāmīti“ ā., „amma kaniṭṭhabhaginiyā me A-deviyā thokā⁵ yāgu
10 dinnā“ ti, „dhītu me atthāya āgatena bhavitabban“ ti aññāsi,
M. tesāṃ duggatabhāvaṃ jānanto pi „amma ahaṃ tunnavāyo,
atthi kiñci sibbitabban“ ti, „sāmi atthi, mūlaṃ pana n' atthīti“,
„amma mūlena kammaṃ n' atthi, ānetha sibbissāmīti“, sā
jiṇṇakāni pilotikāni āharitvā adāsi, Bo. āhaṭāhaṭaṃ niṭṭha-
15 pesi yeva, paññavantānaṃ kiriyā nāma ijjhati, atha naṃ
„amma vīthisabhāgānaṃ⁶ ārocehīti“ ā., sā sakalagāme āro-
cesi, M. tunnakammaṃ katvā ekāhen' eva sahaṣṣaṃ⁷ up-
pādesi, mahallikāpi 'ssa pātarāsabhattaṃ pacitvā datvā sā-
yam „tāta kittakaṃ pacāmīti“ ā., „amma yattakā imas-
20 miṃ gehe bhujanti tesāṃ pamāṇena“ 'ti, sā anekasūpa-
vyañjanaṃ bahubhattaṃ paci, A-devī pi sāyam sisena dāru-
kalāpaṃ ucchaṅgena paṇṇaṃ ādāya araññato āgantvā pure-
dvāre⁸ dārūni nikkhipitvā pacchimadvārena gehaṃ pāvisi, pitā
pan' assā sāyatarāṃ⁹ āgami, M. nānaggarasehi bhūñji, itarā
25 mātāpitaro bhojetvā pacchā bhūñjitvā mātāpitunnaṃ pāde dho-
vitvā M-assa pāde dhovi, so taṃ parigaṇhanto katipāhaṃ tath'
eva vasi, atha naṃ vīmaṃsanto ekadivasaṃ ā.: „bhadde A-devi
aḍḍhanālikamattaṃ taṇḍulaṃ gahetvā tato mayhaṃ yāguṃ ca
pūvaṃ ca bhattaṃ ca pacāhīti“, sā „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā
30 te taṇḍule koṭṭetvā mūlataṇḍulehi yāguṃ majjhimateṇa
bhattaṃ kaṇikāhi pūvaṃ pacitvā tadanurūpaṃ vyañjanaṃ
sampādetvā M-assa savyañjanaṃ yāguṃ¹⁰ adāsi, yāgu mukhe

¹ Bđ -ṇamaggaṃ. ² Bđ yana dadāmi. ³ Bđ dadāmi. ⁴ Bđ pivissasi. ⁵ Bđ
-kaṃ. ⁶ Ck* -gena. ⁷ Bđ adds kaḥapaṇaṃ. ⁸ Bđ pūragehadvāre, Bđ pubbageha-
⁹ so Ck*; Bđ sāyāṇhasamāye. ¹⁰ Ck savyaṇṇ-, Bđ sasūpavy-.

thapitamattā va rasaharaṇiyo' pharivā aṭṭhāsi, so tassā vī-
 maṃsanattham eva' „bhadde pacituṃ ajānantī kimattham
 mama taṇḍule nāsesīti“ yāguṃ saha khelena niṭṭhubhitvā bhū-
 miyaṃ pātesi, sā akujjhivā va „sace yāgu na sundarā pūvaṃ
 khāda sāmīti“ pūvaṃ adāsi, tam pi tatth' eva akāsi, bhatte 5
 pi tatth' eva paṭipajjitvā „tvaṃ pacituṃ ajānantī mama santa-
 kam kimattham nāsesīti“ kuddho viya tīṇi pi ekato madditvā tassā
 sīsato paṭṭhāya sakalasarīraṃ vilimpitvā² „dvāre nisīdā“ 'ti ā.,
 sā akujjhivā va „sādhu sāmīti“ tathā akāsi, so tassā nihata-
 mānabhāvaṃ ūtvā „bhadde ehīti“ ā., sā ekavacanen' eva 10
 āgatā, M. pana āgacchanto kahāpaṇasahasena saddhiṃ ekaṃ
 sāṭakaṃ tumbulapasibbake ṭhapetvā āgato, atha so taṃ sāṭakaṃ
 niharitvā tassā hatthe ṭhapetvā „bhadde tava sahāyikāhi sad-
 dhiṃ nahāyitvā imaṃ sāṭakaṃ nivāsetvā ehīti“ ā., sā tathā
 akāsi, p. uppāditadhanaṃ ca āhaṭadhanaṃ⁴ ca sabbaṃ tassā⁵ 15
 mātāpitunnaṃ datvā te samassāsetvā taṃ⁶ ādāya nagaram eva
 gantvā vīmaṃsanatthāya taṃ dovārikassa gehe nisīdāpetvā
 dovārikabhariyāya ācikkhitvā attano nivesanaṃ gantvā purise
 āmantetvā „asukagehe itthiṃ ṭhapetvā āgato 'mhi, imaṃ sa-
 hassaṃ ādāya gantvā taṃ vīmaṃsathā“ 'ti sahassaṃ datvā 20
 pesesi, te tathā karīṃsu, sā „imaṃ mama sāmikassa pāda-
 rajaṃ na agghatīti“ na icchi, te gantvā paṇḍitassa ārocesuṃ,
 puna pi yāvatatiyaṃ pesetvā catutthe vāre „tena hi taṃ hatthe
 gahetvā kaḍḍhanta ānethā⁷“ 'ti ā., te tathā karīṃsu, sā M-aṃ
 mahāsampattiyaṃ ṭhitaṃ na sañjāni oloketvā ca pana hasi c'⁸ 25
 eva rodi ca, so ubhinnam pi kāraṇaṃ pucchi, atha naṃ sā
 evam ā.: „sāmi ahaṃ hasamānā tava sampattiṃ oloketvā 'ayaṃ
 sampatti na akāraṇena⁹ laddhā purimabhava pana kusalaṃ katvā
 laddhā bhavissati, aho puṇṇānaṃ phalaṃ nāmā' 'ti hasiṃ⁹
 rodamānā pana 'idāni parassa rakkhitagopitavatthumhi apa- 30

¹ B^d sattarasaharaṇiyyasahasāni. ² C^k -ttame, C^s -ttāmeva, B^d -ttāyameva.

³ C^k viḷimpitvā, B^d ḷimpitvā. ⁴ B^d ābhata-. ⁵ C^k tassa. ⁶ C^s tā. ⁷ C^k an-. ⁸ C^k nakā-. ⁹ all three MSS. hasi.

rajjhivā Nirayaṃ gamissatīti¹ tayi kārūñṇena rodin² ti³, so
 taṃ vīmaṃsitvā suddhabhāvaṃ ñatvā „gacchatha, naṃ tath⁴
 eva nethā“ ’ti vatvā pesetvā puna tunnavāyavesaṃ gahetvā
 gantvā tāya saddhiṃ taṃrattiyāṃ sayitvā punadivase pāto
 5 va rājakulaṃ pavisitvā Udumbarādeviyā ārocesi, sā rañño āro-
 cetvā A-deviṃ⁵ sabbālaṃkārehi alaṃkaritvā mahāyogge nisidā-
 petvā mahantena sakkārena M-assa gehaṃ ānetvā maṅgalaṃ
 kāresi, rājā B-assa sahasamūlaṃ paṇṇākāraṃ pesesi, dovārike
 ādiṃkatvā sakalanagaravasino paṇṇākāre paḥiṃsu, A-devi
 10 raññā pahitaṃ paṇṇākāraṃ dvidhā bhinditvā ekaṃ koṭṭhāsaṃ
 rañño pesesi, eten’ upāyena sakalanagaravāsīnaṃ pi paṇṇā-
 kāraṃ pesetvā nagaraṃ saṃgaṇhi, tato paṭṭhāya M. tāya sad-
 dhiṃ samaggavāsaṃ vasanto rañño atthañ ca dhammañ ca
 anusāsi, ath’ ekadivasaṃ Senako itare tayo attano santikaṃ
 15 āgate āmantetvā „ambho mayāṃ gahapatiputtassa Mahosa-
 dhass’ eva na-ppahoma, idāni pana tena attano vyattatarā
 bhariyā ānitā⁶ ti, kinti naṃ {rañño antare paribhindeyyāma⁷
 ’ti ā., „ācāriya, mayāṃ kiṃ jānāma, tvam eva jānāsīti⁸“, „hotu,
 mā cintayittha, atthi upāyo ti⁹, ahaṃ rañño cūlāmaṇiṃ the-
 20 netvā āharissāmi, Pukkusa tvaṃ suvaṇṇamālaṃ āhara, Kāvinda
 tvaṃ kambalaṃ āhara, Devinda tvaṃ suvaṇṇapādukaṃ“ ti, te
 cattāro pi upāyena tāni āharīṃsu, tato „ajānikaṃ⁷ katvā gaha-
 patiputtassa gehaṃ pesessāma⁸“ ’ti Se- tāva maṇiṃ takka-
 ghaṭe pakkhipitvā dāsiyā hatthe pesesi, „imaṃ takkaghaṭaṃ
 25 aṇṇesaṃ gaṇhantānaṃ adatvā sace Mahosadhassa gehe gaṇ-
 hanti⁹ ghaṭen’ eva saddhiṃ dehīti“, sā p-assa gharadvāraṃ
 gantvā „takkaṃ gaṇhathā“ ’ti aparāparaṃ sañcarati, A-devi
 dvāre ṭhitā tassā kiriyaṃ disvā „ayaṃ aṇṇattha na gacchati,
 bhavitabbaṃ ettha kāraṇena“ ’ti iṅgitasaṇṇāya⁹ dāsiyo paṭik-
 kamāpetvā sayam eva taṃ dāsīṃ „amma ehi, takkaṃ gaṇhis-

¹ B^d -sīti. ² C^k rodanti, B^d rodāmiti. ³ C^k -vi, B^d -viyā. ⁴ C^k anitā, C^s
 atitā, B^d ānitā. ⁵ B^d jānāhiti. ⁶ B^d omite ti. ⁷ so C^k; not in B^d. ⁸ B^d
 gaṇhati. ⁹ B^d iṅghata-.

sāmā“ 'ti pakkositvā tassā āgatakāle dāsīnaṃ saddam¹ datvā anāgacchantīsu „gaccha dāsiyo pakkosā“ 'ti tam eva pesetvā ghaṭe hattham otāretvā maṇim disvā tam āgataṃ pucchi: „amma tvaṃ kassa santakā“ ti, „Senakapaṇḍitassa dāsi-mhīti“, tato tassā ca mātu c' assā nāmaṃ pucchitvā „tena hi takkam² 5 dehīti“ vatvā „ayye tumhesu gaṇhantīsu mūlena me ko attho, ghaṭen' eva saddhim gaṇhathā“ 'ti vutte „tena hi yāhīti“ taṃ uyyojetvā „asukamāse asukadivase Senakācariyo asukadāsīdhī-tāya asukāya nāma hatthe raṇṇo cūlāmaṇim pahēṇakatthāya³ pahīṇīti“ paṇṇe likhitvā⁴ gaṇhi, Pukkuso suvaṇṇamālaṃ sumana- 10 pupphacaṃgoṭake ṭhapetvā pesesi, Kāvindo kambalaṃ paṇṇapacchīyaṃ ṭhapetvā pesesi, Devindo svaṇṇapādukaṃ yavakalāpantare bandhitvā pesesi, sā sabbāni pi tāni gahetvā paṇṇe nāmarūpaṃ āropetvā M-assa ācikkhitvā ṭhapesi, te pi cattāro jānū rājakulaṃ gantvā „kiṃ deva tumhākaṃ cūlāmaṇim na 15 pilandhat hā“ 'ti āhaṃsu, rājā „pilandhissāmi, āharissathā“ 'ti ā., maṇim na passīmsu, itarāni⁵ pi na passīmsu yeva, atha te cattāro pi „deva tumhākaṃ ābharāṇāni Mahosadhassa gehe, so tāni sayam valaṇṇjeti, paṭisattu te mahārāja gahapatiputto“ ti taṃ paribhindīmsu, ath' assa atthacarakā⁶ gantvā p-assa 20 ārocīmsu, so „rājānaṃ disvā jānissāmīti“ rājūpaṭṭhānaṃ agamāsi, rājāpi kujjhītvā „na jānāmi idha āgantvā kiṃ karissatīti“ attānaṃ passitum nādāsi, p. pana raṇṇo kuddhabhāvaṃ jānitvā attano nivesanam eva gato, rājā „gaṇhathā nan“ ti āṇapesi, p. atthacarakānaṃ sutvā „apagantum vaṭṭatīti“ A-deviyā saṇṇam 25 datvā aṇṇātakavesena nagarā nikkhamitvā dakkhiṇayavamaj-jhakaṃ gantvā kumbhakāragehe kumbhakārakammaṃ akāsi, nagare pi „p. palāto“ ti ekakolāhalaṃ jātam, Senakādayo cattāro pi tassa palātabhāvaṃ ūtvā „mā cintetu⁷, mayam kiṃ apaṇḍitā“ ti aṇṇamaṇṇam ajānāpetvā va A-deviya paṇṇākāraṃ 30

¹ B^d saṇṇam. ² B^d gahaṇatthāya. ³ B^d addo takkam. ⁴ B^d āharathā. ⁵ B^d itare. ⁶ B^d addo manussā. ⁷ B^d -tayittha.

pahīṇīmsu, sā catūhi pi pesitaṃ gaheṭvā¹ „asukavelāya āgac-
 chantū“ 'ti vatvā te āgate khuramuṇḍe kāreṭvā gūthakūpe
 khipāpetvā mahādukkhaṃ pāpetvā kilañjapacchisu² nipajjāpetvā
 rañño ārocetvā tehi saddhiṃ cattāri pi ratanāni gāhāpetvā
 5 rājanivesanaṃ gantvā rañño vanditvā ʒhitā: „deva Ma-panḍito
 na coro, ime corā, etesu hi Se- maṇicoro, Pu- svaṇṇamālac.,
 De- svaṇṇapādukac., asukamāse a-divase a-dāsīdhītāya nāma
 hatthe imeh' etāni pahēṇakathaya pesitāni, imaṃ paṇṇaṃ
 passatha, attano santakaṃ gaṇhatha, core ca paṭicchatha'
 10 devā“ ti cattāro pi jane mahāvippakāraṃ pāpetvā rājānaṃ van-
 ditvā gehaṃ eva gatā, rājā Bo-assa palātabhāvena tasmim'
 āsaṃkāya aññesaṃ paṇḍitamantīnaṃ abhāvena tesāṃ kiñci
 avatvā „nahatvā attano gehāni gaṇhathā“ 'ti pesesi³. Ath'
 assa chatte adhivutthadevatā Bo-assa dhammadesanāya saddam
 15 asuṇanti „kin nu kho“ ti āvajjamānā taṃ kāraṇaṃ ūatvā
 „paṇḍitassa ānayanakāraṇaṃ karissāmīti“ rattibhāge chatta-
 piṇḍikavivare ʒhatvā rājānaṃ Catukkanipāte Devatāpañhe (III
 p. 152) āgate hanti hatthehi pādehīti ādike cattāro pañhe
 pucchi, rājā ajānanto „ahaṃ na jānāmi, aññe p-e pucchissā-
 20 mīti“ ekadivasāṃ parihāraṃ⁴ yācitvā punadivase „āgacchantu
 kirā“ 'ti p-tānaṃ sāsanaṃ pesetvā tehi „mayaṃ khuramuṇḍā,
 vīthim otarantā lajjāmā“ 'ti vutte cattāro nālipaṭṭe⁵ pesesi
 „ime sisesu katvā āgacchantū“ 'ti, tadā kira te paṭṭā⁶ up-
 panna, te āgantvā paññattāsāne nisīdimṃsu, atha rājā „Se-a
 25 ajja rattibhāge chatte adhivutthadevatā maṃ cattāro pañhe
 pucchi, ahaṃ ajānanto 'p-te pucchissāmīti' avacaṃ, kathehi
 me te pañhe“ ti paṭhamāṃ gāthāṃ āha:

a. Hanti hatthehi pādehi mukhañ ca parisumbhati

sa ve rājā⁷ piyo hoti, kaṇṇaṃ tena-m-abhipassati.

30 Senako kiṃ hanti kaṃ hantīti taṃ taṃ vippalapitvā n' ev'

¹ C* add asukañca. ² C* -imsu, not in Bd. ³ Bd saṃpa-. ⁴ so C* Bd; C* kaṃmim. ⁵ Bd adds sabbaratanathēnā nīʒhitā. ⁶ Bd okāsaṃ. ⁷ Bd -patte.
⁸ Bd paṭṭā. ⁹ C* rājā.

antaṃ na koṭiṃ passi, sesāpi appaṭibhānā va ahesuṃ, rājā
 vippaṭisārī ahoṣi, puna rattibhāge devatāya „paṇho te nāto“
 ti puṭṭho „cattāro me p-ā puṭṭhā, te pi na jānimsū“ 'ti ā.,
 devatā „kin te jānissanti, ṭhapetvā M-panḍitaṃ aṇṇo ete ka-
 thetuṃ samattho nāma n' atthi, sace taṃ pakkosāpetvā ete 5
 paṇhe na kathāpessasi' iminā te jalitena ayakūṭena sīsam
 bhindissāmīti“ rājānaṃ tajjetvā „mahārāja agginā atthe sati
 khajjopanakaṃ dhamituṃ khīrena vā atthe sati visānaṃ du-
 hituṃ na vaṭṭatīti“ vatvā imaṃ Pañcanipāte Khajjopanaka-
 paṇhaṃ udāhari: 10

43. Ko nu santamhi pajjote aggipariyesanaṃ caraṃ (III p. 197)
 addakkhi rattiṃ khajjotaṃ jātavedaṃ amaṇṇatha'.
 44. Sv-āssa gomayacunnāni abhimatthaṃ tiṇāni ca
 viparītāya saṇṇāya nāsakkhi saṇṇaletave.
 45. Evam pi anupāyena atthaṃ na labhate mago' 15
 visānato gavaṃ dohaṃ' yattha khīraṃ na vindati.
 46. Vividhehi upāyehi atthaṃ papponti māṇava
 niggahena amittānaṃ mittānaṃ paggahena ca.
 47. Senimokkhalābhena' vallabhānaṃ nayena ca
 jagatiṃ jagatīpālā āvasanti vasundharan ti. 20

Ta. pajjote ti aggimhi sante, caran ti caranto, add- ti passi, diṣvā ca
 pana vaṇṇasāmaṇṇatāya' taṃ jātavedo ayaṃ bhavissatīti atha evaṃ amaṇ-
 ṇittha', svāssa 'ti so etassa khajjopanakassa upari sukhumaṇi gomayacunnāni
 c' eva tiṇāni ca, abhimatthan ti hatthehi ghaṃsitvā okiranto' jaṇṇukehi
 bhūmiyaṃ paṭiṭṭhāya mukhena dhamento jalissāmi' nan ti viparītāya saṇṇāya' 25
 dhamento pi saṇṇaletuṃ' nāsakkhi, ko nām' eso ti magasādiso andhabālo,
 evaṃ anupāyena pariyesanto atthaṃ na labhati, yatthā 'ti yasmiṃ visāne
 khīraṃ eva n' atthi tato gāviṃ' dubanto viya ca atthaṃ na vindati, seni-
 mokkhalābhena' 'ti senipamukhānaṃ amaccānaṃ', vallabhānaṃ ti

¹ B^d kathessasi. ² B^d -ittha. ³ B^d migo. ⁴ B^d du-, B^e dū-. ⁵ C^e seni-
 mokkho-, C^e senimokkho-, B^d senimokkhalobhena. ⁶ C^e B^d add ca, B^d has
 khajjopanakaṃ in te place of taṃ. ⁷ C^e amaradeviṃ nissati, C^e amaṇṇissati,
 B^e amaṇṇatthaṃ. ⁸ B^d āk-. ⁹ B^d jāle-. ¹⁰ C^e add vā. ¹¹ B^d -jā-. ¹²
 C^e B^d gāvi. ¹³ C^e senimokkho-, C^e senimokkhalo-, B^d senimokkhalo-.
¹⁴ B^d palobhena.

piyamanipānaṃ viśāsīkaamaccānaṃ nayena ca, imaṃ ca susaṃkhātīnaṃ ratanā-
naṃ dhāraṇato vasundharan ti laddhanāmaṃ jagatiṃ jagatīpālā rājāno āvasanti.

„Na tayā sadisā¹ hutvā aggimhi vijjamāne² yeva khajjo-
panakaṃ dhamenti, tvaṃ pana aggimhi sati khajjopanakaṃ
5 dhamento viya tulāṃ chaḍḍetvā hatthena tulento viya³ khīren'
atthe jāte visāṇato dubanto viya Senakādayo gambhīrapañhaṃ
pucchasi, ete kiṃ jānanti, khājjanapakasadisā ete, mahāaggik-
khandhasadisā Mahosadho paññāya jalati, taṃ pakkosāpetvā
puccha, imaṃ hi te pañhaṃ ajānantassa jīvitāṃ n' atthīti“
10 rājānaṃ tajjetvā antaradhāyi. Khajjopanaka pañho nitṭhito.

Atha rājā maraṇabhayatajjito punadivase amacce pakko-
sāpetvā: „tātā cattāro pi tumhe catūsu rathesu ṭhatvā catūhi
nagaradvārehi nikkhamitvā yatth' eva me puttaṃ Ma-pañḍitaṃ
passatha tatth' ev' assa sakkāraṃ katvā khippaṃ ānethā“⁴ 'ti
15 pesesi, tesu tayo janā p-taṃ na passimsu, dakkhiṇadvārena
nikkhanto pana dakkhiṇayavamajjhagāmake M-aṃ mattikaṃ
āharitvā ācariyassa cakkāṃ vaṭṭetvā mattikāmakkhitasarīraṃ⁵
palālapīṭhake nisīditvā muṭṭhiṃ muṭṭhiṃ katvā appasūpaṃ
yavabhataṃ bhujjamaṇaṃ passi. Kasmā pan' esa taṃ⁶ kam-
20 maṃ akāsīti „rājā kira 'pañḍito Ma-dho nissamsayaṃ rajjaṃ
gaṇhissatīti' āsaṃkito 'so kumbhakāraṃmena jīvatīti' sutvā
nirāsaṃko bhavissatīti“ cintetvā evam akāsi. So amaccaṃ disvā
attano santikaṃ āgatabhāvaṃ ūtvā „mayhaṃ yaso paṭipāka-
tiko bhavissati, Amarādeviyā sampāditāṃ nānaggarasabhataṃ
25 eva bhujjissāmīti“ gahitabhatapiṇḍaṃ chaḍḍetvā utṭhāya
mukhaṃ vikkhālesi. Tasmim khāṇe so amacco upasaṃkami, so
pana Senakapakkhiko. Tasmā taṃ ghaṭanto „pañḍita ācariya
Senakass' eva vacanaṃ niyyānikaṃ, tava nāma yase parihīne⁷
tathārūpā paññā patitṭhā hotum' nāsakkhi, idāni mattika-
30 makkhito palālapīṭhake nisīditvā evarūpaṃ bhataṃ bhujjasīti“
vatvā imaṃ Dasanipāte Bhūripaṇhe gātham āha:

¹ Cks tayādisā. ² Cks -nā. ³ Cks omīti viya. ⁴ Bđ -re. ⁵ Bđ so kasma eva-
rūpaṃ. ⁶ Cks -no. ⁷ Bđ patitṭhāpetum.

48. Saccaṃ kira tvaṃ api bhūripañño¹, (IV p. 72)
 yā tādisi siri dhitī muti ca
 na tāyate 'bhāvavas' ūpanītaṃ²
 yo yāvakaṃ bhūñjasi³ appasūpaṃ.

Ta. saccaṃ kirā 'ti ācariya Se- yam āha' taṃ kira saccam eva, siriti 5
 issariyaṃ dhitīti abbhocchinnaviriyaṃ, na tāyate bhāvavasūpanītan² ti
 abbhāvassa avadḍhiyā vasaṃ ūpanītaṃ taṃ na rakkhati patitṭhā hotum⁴ na sak-
 koti, yāvakaṃ ti yavataṇḍulabhattaṃ.

Atha naṃ M. „andhabāla ahaṃ attano paññābalena puna
 taṃ yasaṃ pākatikaṃ kātukāmo evaṃ karomīti“ vatvā idaṃ 10
 gāthadvayam āha:

49. Sukhaṃ dukkhena⁵ paripācayanto
 kālākālaṃ vicinaṃ chandachanno
 atthassa dvārāni avāpuranto
 tenāhaṃ tussāmi yavodanena. 15
50. Kālaṃ ca ñatvā abhijīhanāya
 mantehi atthaṃ paripācayitvā
 vijambhissaṃ sīhavijambhitāni
 tāy' iddhiyā dakkhasi maṃ punāpīti.

Ta. dukkhenā 'ti iminā kāyikacetasikadukkhena attano porāṇakasukhaṃ 20
 paṭipākatikakāraṇena paripācanto vadḍhento, kālākālan ti ayaṃ paṭicchannassa
 hutvā caraṇakālo ayaṃ napaṭicchannassā 'ti evaṃ kālaṃ ca akālan ca vicinanto
 rañño kuddhakāle channena⁶ caritabban ti ñatvā chandena attano rucliyā channo
 paṭicchanno hutvā kumbhakārakammaṃ jīvanto attano atthassa kāraṇasamkhātāni
 dvārāni avāpuranto viharāmi, tena kāraṇenāhaṃ⁷ yavodanena tussāmīti a., 25
 abhijīhanāyā 'ti viriyakaraṇassa mantehi atthaṃ paripācayitvā attano ñāṇena
 mama yasaṃ vadḍhetvā manosilātale sīho viya vijambhissaṃ tāya iddhiyā maṃ⁸
 puna pi tvaṃ passissasīti.

Atha naṃ amacco āha: „paṇḍita, chatte nibbattadevatā
 rājānaṃ pañhaṃ pucchi, rājā cattāro p-e pucchi, eko pi pañ- 30
 haṃ kathetum nāsakki, tasmā rājā tava santikaṃ maṃ pahīṇīti“,

¹ C^o -pañhe, B^d tavamaṃ bhūripaññā, B^e tavamaṃ bhūripañña. ² C^o bhāva-
 casū-. ³ C^o -ti. ⁴ B^d patitṭhāpetum. ⁵ read: dukkhena. ⁶ B^d chandena. ⁷
 C^o -nāyaṃ. ⁸ C^o maṃ iddhiyā.

„evaṃ sante paññāya ānubhāvaṃ¹ na passasi, evarūpe kāle na
 issariyaṃ patiṭṭhā hoti, paññāsampanno va patiṭṭhā hotīti“
 M. paññānubhāvaṃ vaṇṇesi, atha amacco rañña² „paṇḍitaṃ
 ditṭhatṭhāne yeva nahāpetvā acchādetvā ānethā“ ‘ti vutto’
 5 dinnasahassaṇi ca dussayugaṇi ca M-assa hatthe ṭhapesi, kum-
 bhakāro „Ma-paṇḍito kira mayā pessakammaṃ kārāpito“ ti
 bhayaṃ āpajji, taṃ M. „mā bhāyi ācariya, bahūpakāro tvaṃ am-
 hākaṃ“ ti assāsetvā tassa sahasaṃ datvā mattikamakkhiten’
 eva sarīrena rathe nisīditvā nagaraṃ pāvīsi, amacco rañño
 10 ārocetvā „kuhin te tāta p. ditṭho“ ti vutte „deva dakkhiṇa-
 yavamajjhake kumbhakārakammaṃ katvā jīvati, tunbehi ‘pakko-
 sathā’ ‘ti’ vutte anahāyivā va mattikamakkhiten’ eva sarīrena
 āgato“ ti āha, rājā „sace mayhaṃ paccatthiko assa issariyavidhinā
 careyya, nāyaṃ mama paccatthiko“ ti cintetvā „mama puttassa
 15 attano gharāṃ gantvā nahāyivā alamkaritvā mayā dinnavi-
 dhānen’ eva āgantum vadathā“ ‘ti ā., taṃ sutvā p. tathā katvā
 āgantvā „pavisatū“ ‘ti vutte pavisitvā rājānaṃ vanditvā eka-
 mantāṃ aṭṭhāsi, rājā tena saha paṭisanthāraṃ katvā p-aṃ
 vimaṃsanto imaṃ g. ā.:

20 21. Sukhī hi eke na karonti pāpaṃ
 avaṇṇasaṃsaggabhayā paṇ’ eke,
 pahū³ samāno vipulattacintī
 kiṃkāraṇā me na karosi dukkhaṃ ti.

25 Ta. sukhitī p-a ekacce hi mayaṃ sukhiṇo sampattissariyā⁴ alaṃ no etta-
 kenā ‘ti uttarim’⁵ issariyakāraṇā pāpaṃ na karonti, ekacce evarūpassa no yasa-
 dāyakaṃ sāmīkakaṃ aparajjhantānaṃ avaṇṇo bhavissatīti avaṇṇasaṃsaggabhayā
 na karonti, eko asamattho hoti, eko mandapañño tvaṃ pana samattho ca vi-
 pulattacintī ca⁶, icchanto sakala-Jambudīpe rajjaṃ pi kareyyāsi, kiṃkāraṇā
 mama rajjaṃ gahetvā dukkhaṃ na karosīti.

30 Bodhisatto āha:
 31. Na paṇḍitā attasukhassa hetu
 pāpāni kammāni samācaranti,

¹ B^d adde kasmā. ² B^d -o. ³ C^k omīti vutto. ⁴ C^k -satīti. ⁵ C^s pabu, B^d
 bahu. ⁶ C^k -ya, C^s yaṃ. ⁷ B^d -ri. ⁸ B^d adde sace pana.

dukkhena puṭṭhā khalitāpi¹ santā
chandā ca dosā ca na jahanti dhammaṃ ti.

Ta. khalitattā² ti sampattito khalitvā vipattiyam̐ (hitasabhāvā hutvāpi,
dhamman ti pavēḍidhammaṃ sucaritadhammaṃ na jahant' eva.

Puna rājā tassa vīmaṃsanatthaṃ khattiyamāyaṃ kathento 5
imaṃ gātham āha :

30. Yena kenaci vaṇṇena mudunā dāruṇena vā
uddhare dīnam attānaṃ, pacchā dhammaṃ samācare ti.

Ta. dīnan ti duggataṃ attānaṃ uddharitvā sampattiyam̐ yeva ṭhapeyya.

Ath' assa M. rukkhūpamaṃ dassento imaṃ gātham āha : 10

34. Yassa rukkhassa chāyāya nisideyya sayeyya vā (= $\frac{210}{20}$)
na tassa sākā bhāñjeyya, mittadūbhī hi pāpako ti

evaṃ ca pana vatvā „mahārāja yadi paribhuttarukkhassa sākā
kham̐ bhāñjanto pi mittadūbhī hoti kimaṅga puna manussaghā-
tako³, yehi tumhehi mama pitā ulāre issariye patiṭṭhāpito ahañ 15
ca mahantena anuggahena anuggahito tesu tumhesu aparajjhanto
abam̐ katham̐ nāma mittadūbhī bhaveyyan“ ti sabbathāpi⁴ at-
tano amittadūbhībhāvaṃ kathetvā rañño apacāram̐⁵ codento :

35. Yassā⁶ hi dhammaṃ manujo vijaññā
ye c' assa kāmkaṃ vinayanti santo 20
taṃ hi 'ssa dīpaṃ ca parāyanaṃ ca
na tena mittam̐ jarayetha⁷ pañño ti.

T. a. : mahārāja yassa purisassa santikā puriso appamattakam pi dham-
maṃ kāraṇam̐ jāneyya ye c' assa uppannam̐ kāmkaṃ vinayanti taṃ tassa
patiṭṭhāṭṭhena⁸ dīpam̐ eva parāyanan ca, tādisena saddhīm p. mittabhāvaṃ nāma 25
na jireyya⁹ na nāseyyā¹⁰ 'ti a.

Idāni naṃ ovadanto imaṃ gāthadvayam āha :

36. Alaso gihī kāmabhogī na sādhu, (= III $\frac{154}{23}$)
asaññato pabbajito na sādhu,
rājā na sādhu anisammakārī, 30
yo paṇḍito kodhano so¹⁰ na sādhu.

¹ so Bd; Cks -tattāpi. ² so all three MSS. ³ kimaṅga - - tako not in Cks.
⁴ Bd -tthāpi. ⁵ Bd citta-cāram̐. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bds janayetha. ⁸ Bd
patiṭṭhāṭṭhena. ⁹ Bd vinayetha. ¹⁰ Cks taṃ.

27. Nisamma khattiyo kayirā nānisamma disampati,
nisammakārino rāja yaso kitti ca vaḍḍhatīti.

Ta. na sādhu 'ti na laṭṭhako¹, anisammakārīti yaṃ kiñci sutvā
anupadhāretvā attano paccakkhaṃ aketvā kāraṃ, yaso kitti cā 'ti issariya'
5 parivāro ca guṇabhāvan ca ekanten' eva vaḍḍhatīti. Bhūripaṇho niṭṭhito.

Evam vutte rājā M-am samussitasetacchatte rājavallamke
nisīdāpetvā sayam nicāsane nisīditvā ā.: „p-a setacchatte nib-
battadevatā maṃ cattāro paṇhe pucchi, ten' evāhaṃ p-e puc-
'chīm, na cattāro p-ā jāniṃsu, kathehi me tāta paṇhe“ ti,
10 „mahārāja chatte nibbattadevatā vā hotu cātummahārājādayo
vā hontu yena kenaci puṭṭhapaṇhaṃ kathessāmi, vada ma-
hārāja devatāya pucchitapaṇhe“ ti ā., rājā devatāya pucchi-
taniyāmen' eva kathento paṭhamam gātham āha:

28. Hanti hatthehi pādehi mukhañ ca parisumbhati,
15 sa ve rājā² piyo hoti kan tena-m-abhipassasīti.

M-assa gātham sutvā va gaganatale cando viya attho pā-
kaṭo ahoṣi.

Atha M. supa mahārājā 'ti vatvā hantīti paharati parisumbhatīti
paharati yeva, sa ve ti so evam karonto piyo hoti, kantenamabhipassa-
20 sīti tena kāraṇena piyam³ hontam⁴ katarapuggalam⁵ tvam rājā⁶ abhipassa-
sīti evam taṃ devatā paṇhaṃ pucchi, tassāyam attho: yadā hi mātu amke ni-
panno daharo haṭṭhatuṭṭho kiṅanto mātaram hatthapādehi paharati kese luṅcati
muṭṭhinā mukhaṃ paharati tadā nam sā coraputta katham no evam paharasīti
ādīni pemavaṣen' eva vatvā pemaṃ dhāretuṃ asakkontī āliṅgitvā thanantare
25 nipajjāpetvā paricumbati⁷, iti so tassā evarūpe kāle piyataro hoti tathā pituno ti

Evam gaganamajjhe suriyam uṭṭhāpento viya pākaṭam katvā
paṇhaṃ kathesi, taṃ sutvā devatā chattapiṇḍikavivarato nikkha-
mitvā upaḍḍhasarīram dassenti „sukathito paṇho“ ti madhurassa-
rena sādhu kāraṃ datvā ratanacamaṅḍakam pūretvā dibbapuppha-
30 gandhavāsehi M-am pūjetvā antaradhāyi, rājā M-am pupphādīhi

¹ Bā sundaro. ² C^k rāja. ³ C^k piyā, Bā pi. ⁴ Bā honti. ⁵ Bā katamam-,
C^k kara-. ⁶ C^k rañjam, Bā rājā, C^k rājam. ⁷ Bā sisam paricumpati, C^k
parisambhatti.

pūjetvā itaram pañham āyācitvā „vada mahārāja“ 'ti vutte
dutiyaṃ gātham āha:

so. Akkosati yathākāmaṃ āgamaṃ c' assa icchati'
sa ve rājā² piyo hoti kan tena-m-abhipassasīti.

Atha M. „mahārāja, mātā vacanapesanaṃ kātuṃ samat- 5
thaṃ sattavassikaṃ puttaṃ 'khettaṃ gaccha, antarāpaṇaṃ
gacchā“ 'ti ādīni vatvā 'sace me idaṃ c' idaṃ ca khādaniyaṃ
bhojaniyaṃ dassasi gamissāmīti' vatvā 'handā puttā' 'ti vatvā
datvā taṃ khāditvā 'tvaṃ sītāya gharacchāyāya nisīdasi, ahaṃ
tava bahipessakammaṃ karissāmīti' ādīni hatthavikāramukha- 10
vikāraṃ katvā³ agacchantaṃ kupitā daṇḍakaṃ gahetvā 'tvaṃ
mama santakaṃ khāditvā khette kiñci kātuṃ na icchasīti'
tājjeṇti naṃ vegena palāyantaṃ anubandhitvā gaṇhituṃ asak-
konti⁴ 'gaccha, corā taṃ khaṇḍākhaṇḍikaṃ chindantū' 'ti ādīni
vatvā yathākāmaṃ yathājjhāsayaṃ akkosati, yaṃ pana mukhena 15
bhaṇati⁵ tato⁶ appamattakaṃ⁷ sāpi na icchati⁸ āgamaṇaṃ c'
assa⁹ icchati, so divasabhāgaṃ kīḷitvā sāyaṃ gehe pavisitūṃ
avisahanto nātakānaṃ santikaṃ gacchati, mātāpi tassa āga-
manamaggaṃ olokeṇti anāgacchantaṃ disvā 'pavititūṃ na visa-
hati, maññe' ti sokassa hadayaṃ pūretvā assuṇṇehi nettehi 20
nātighare upadhāreṇti puttaṃ disvā ālīngitvā cumbitvā ubho-
hatthehi daḷhaṃ gahetvā 'putta mama pi nāma vacanaṃ hadaye
ṭhapesīti' atirekataraṃ pemaṃ uppādeti¹⁰, evaṃ mahārāja mātu
putto kuddhakāle¹¹ piyataro nāma hotīti¹²“ dutiyaṃ pi pañham
kathesi, devatā tath' eva pūjeti, rājāpi pūjetvā tatiyaṃ pañham 25
āyācitvā „vada mahārājā“ 'ti vutte itaram gātham āha:

so. Abbhakkhāti¹² abhūtena alikena-m-abhisāraye,
sa ve rājā² piyo hoti, kan tena-m-abhipassasīti.

Ath' assa M. „mahārāja yadā jayampatikā rahogatā lo-

¹ Cks na icch-. ² Cks rājā. ³ Bđ adds gato. ⁴ Cks add dhanam. ⁵ Cks
bhaṇa. ⁶ Ck to. ⁷ Ck -kassāti, C^s -kassāri. ⁸ Bđ has yāpi-, Cks omit sāpi--.
⁹ Bđ adds na. ¹⁰ Bđ -desi. ¹¹ Bđ mātuyā kuddhakāle putto. ¹² Bđ acchā
abbhikkhi.

kassādaratīyā kīḷantā 'tava mayi pemaṃ n' atthi, bahigataṃ kira te hadayan' ti evaṃ aññamaññaṃ abhūtena abbhācikkhaṇṭi alikena sārenti codenti tadā te atirekataraṃ aññamaññaṃ piyāyanti, evaṃ assa pañhass' atthaṃ jānāhīti¹ kathesi, devatā tath' eva pūjesi, rājāpi pūjetvā itaraṃ pañhaṃ āyācītvā „vada mahārājā“ 'ti vutte catutthaṃ gātham āha:

a. Haraṃ annaṃ ca pānaṃ ca vatthasenaśsanāni ca
[aññadatthu harā¹ santā]
te ve rājā piyā honti², kan tena-m-abhipassasīti.

10 Ath' assa „mahārāja, ayaṃ pañho dhammikasamaṇabrāhmaṇe sandhāya vutto, saddhādīni hi kulāni idhalokaparalokaṃ saddahitvā denti c' eva dātukāmāni ca honti, tāni tathārūpe³ samaṇabrāhmaṇe yācante pi laddhaṃ haritvā paribhuñjante pi diśvā 'amhe yeva yācanti, amhākaṃ yeva santakāni annādīni
15 paribhuñjantīti' tesu atirekataraṃ pemaṃ karonti, evan te aññadatthu harā ekaṃsen' eva yācakam eva' laddhaṃ harantā vasamānā piyā hontīti⁴, imasmiṃ pana pañhe kathite devatā tath' eva pūjetvā sādhu-kāraṃ datvā sattaratanapūraṃ ratana-
20 caṃgoṭakaṃ „gaṇha paṇḍita“ 'ti M-assa pādamaḷe khīpi, rājāpi pasīditvā senāpatiṭṭhānaṃ adāsi, tato paṭṭhāya M-assa yaso mahā ahoṣi. Devatāpucchita⁵ pañho niṭṭhito.

Puna te cattāro jānā „gahapatiputto idāni mahantataro jāto, kiṃ karomā“ 'ti mantayīmsu, atha ne Se- āha: „hotu, diṭṭho me upāyo, g-puttaṃ upasaṃkamitvā 'rahassaṃ nāma
25 kassa kathetuṃ vaṭṭatīti' pucchissāma, so 'na kassacīti' vakkhati, atha naṃ 'g-putto deva tuyhaṃ paccatthiko jāto' ti paribhindissāmā“ 'ti vatvā te cattāro p-assa gharaṃ gantvā paṭisanthāraṃ katvā „p-a pañhaṃ pucchitukāma' amhā“ 'ti vatvā „pucchathā“ 'ti vutte Se- pucchi: „p-a purisena
30 nāma kattha patiṭṭhātabban“ ti, „sacce“ ti, „sacce pa-

¹ C^o bhārā. ² C^o rāja-- , B^d sa ve rājā piyo hoti. ³ B^d adds kālo. ⁴ B^d yā-cantā ceva. ⁵ C^o -taṃ.

tiṭṭhitena kiṃ kātabban¹ ti, „dhanam uppādetabban² ti,
 „dhanam uppādetvā k. k.“ ti, „manto' gahetabbo“ ti, „tam
 gahetvā k. k.“ ti, „attano rahassam parassa na kathetabban³
 ti ā., te „sādhū p-ā“ 'ti tuṭṭhamānasā hutvā „idāni g-puttassa
 piṭṭhim passissāmā“ 'ti raṇṇo santikam gantvā „mahārāja ⁵
 g-putto te paccatthiko jāto“ ti vadimsu, rājā „nāham tumbhākam
 saddahāmi, na so mayham paccatthiko bhavissatīti“ paṭikkhipi,
 „saccam⁴ mahārāja saddahatha asaddahanto⁵ pana tam eva
 pucchatha: 'p-a attano rahassam⁴ kassa kathetabban' ti, sace
 pana paccatthiko na bhavissati 'asukassa nāma kathetabban' ti ¹⁰
 vakkhati, sace bhavissati 'kassaci na kathetabban, manorathe
 pana paripuṇṇe kathetabban' ti vakkhati, tadā amhākam sadda-
 hitvā 'nikkamkhā bhavēyyāthā' 'ti, so „sādhū“ 'ti sampaṭicchitvā
 ekadivasaṃ sabbesu samāgantvā nisennesu Vīsatinipāte Paṇḍita-
 pañhassa (IV p. 473) paṭhamam gātham āha: ¹⁵

es. Pañca paṇḍitā samāgatā⁶,
 pañho me paṭibhāti, tam suṇātha:
 nindiyam attham pasamsiyam vā
 kass' evāvīkareyya⁷ guyham atthan ti.

Evaṃ vutte Se- „rājānam pi amhākam nev' antare paṭik- ²⁰
 khipissāmā“ 'ti cintetvā imam gātham āha:

es. Tvam pi' āvikarohi bhūmipāla,
 bhattā bhārasaho tuvaṃ vad' etaṃ⁸,
 tava chandaṃ ca ruciṃ ca sammasitvā
 atha vakkhanti janinda pañca dhīrā ti. ²⁵

Ta. bhattā ti tvam amhākam bhattā c' eva uppanuassa ca bhārasa saho
 paṭhamam tāva tvam eva etaṃ vadehi, tava chandaṃ ca ruciṃ cā 'ti pacchā
 tava chandaṃ c' eva rucranakāraṇāni ca sammasitvā ime paṇḍitā vakkhanti.

Atha rājā attano kilesavasikatāya imam gātham āha:

es. Yā silavatī anaññadheyyā ³⁰
 bhattucchandavasānugā manāpā

¹ Ck mitto. ² so Bd; Cks sace. ³ Cks saddahante. ⁴ Bd adds na. ⁵ Bd
 adds dāni. ⁶ Bd kassavā-. ⁷ Cks tvanto. ⁸ Bd vadetha.

nindiyam atthaṃ pasamsiyaṃ vā
bhariyāyāvikareyya guyham atthan ti.

Ta. anañña- ti kilesavaseṇa aññeṇa agahetabbā ti a.

Tato Se- „pakkhitto dāni me attano antare rājā“ ti tus-
5 sitvā sayamkatakāraṇam eva dipento gātham āha:

es. Yo¹ kicchagatassa āturassa
saraṇaṃ² hoti gatī parāyanaṃ ca
nindiyam atthaṃ pasamsiyaṃ vā
sakhino vāvikareyya guyham atthan ti.

10 Atha rājā Pukkusaṃ pucchi: „kathaṃ Pu-a tvaṃ³ pas-
sasi, kassa rahassaṃ kathetabban“ ti, so imaṃ g. ā.:

es. Jeṭṭho atha majjhimo kaniṭṭho
so ce⁴ sīlasamāhito ṭhitatto —
nindiyam atthaṃ pasamsiyaṃ vā
15 bhātu vāvikareyya guyham atthan ti.

Ta. ṭhitatto ti patīṭṭhitasabhāvo nibbisevano.

Tato rājā Kāvindaṃ pucchi, so imaṃ gātham āha:

es. Yo ve⁵ hadayassa paddhagū
anujāto pītaṃ anomapañño
20 nindiyam atthaṃ pasamsiyaṃ vā
puttassāvīkareyya⁶ guyham atthan ti.

Ta. paddhagū ti pesanakārako, yo pitussa pesanaṃ karoti, pitu cīttassa
vase vattati, ovādakkhamo hotīti a., a nujāto ti tayo puttā, anuppannaṃ yasaṃ
uppādentō atjāto nāma, kulāmguro⁷ kulapacchīmaḥ dhanavināsako avajāto nāma,
25 kulantīkulapaveṇīrakkhako pana anujāto nāma, taṃ saudhāy⁸ evam āha.

Tato rājā Devindaṃ pucchi, so imaṃ gātham āha:

es. Mātā dipadājanindasetṭha
yo naṃ poseti chandasā piyena
nindiyam atthaṃ pasamsiyaṃ vā
30 mātu vāvikareyya⁶ guyham atthan ti.

¹ B^d yo ce, B^s ye ve, C^s ye. ² C^{ks} -ṇā. ³ C^{ks} omīti tvaṃ. ⁴ B^d yo ce. ⁵ B^{ds}
add pitu. ⁶ C^{ks} puttassavi-, B^d puttassa vāvi-. ⁷ C^{ks} -gāro. ⁸ B^{ds} mātuḡāvi-

Te. dipadājanindaseṭṭhā 'ti dipadānaṃ seṭṭha janinda, chandasā piyenā 'ti chandena e' eva pemena ca.

Te pucchitvā rājā p-am pucchi: „katham passasi p-ā“ 'ti vutte so imaṃ gātham āha:

90. Guyhassa hi guyham eva sādhu, 5
na hi guyhassa pasattham āvikammaṃ,
anippādāya¹ saheyya dhīro
nippannattho² yathāsukhaṃ bhayeyyā 'ti.

Ta. anippādāyā³ 'ti mahārāja yāva attano lechitaṃ na nippajjissati tāva p-o adhivāseyya na kassaci katheyyā 'ti a. 10

Paṇḍitena evaṃ vutte rājā anattamano ahosi, tato Se-rājānaṃ rājāpi Se-assa mukhaṃ olokesi, Bo. tesaṃ kiriyaṃ disvā va jāni: „ime cattāro paṭhanam eva maṃ rañño pari-bhindim̄su, vīmaṃsanavasena pañho pucchito bhavissatīti“⁴, tesaṃ pana kathentānaṃ nēva suriyo atthaṃ gato dipā jalitā, 15
p-o „rājakammāni nāma bhāriyāni, na nīyati“⁵ kiṃ bhavissati, khippam eva gantuṃ vaṭṭatīti“⁶ utthāyāsanaṃ rājānaṃ vanditvā nikkhamanto cintesi: „imesu eko 'sahāyassa kathetuṃ vaṭṭatīti' ā., eko 'bhātu' eko 'puttassa' eko 'mātnyā k. vaṭṭatīti' ā., imehi katam etaṃ bhavissati, ditṭhakam ev' etaṃ bhavissatīti 20
ditṭhakaṃ c' eva kathentīti maññāmi, hotu ajj' ev' etaṃ jānissā-mīti“⁷ sannitṭhānam akāsi, te pana cattāro 'pi aññesu divasesu rājakulā nikkhamitvā rājanivesanadvāre ekassa bhattammaṇassa piṭṭhe nisīditvā kiccakaraṇīyāni mantetvā gharāni gacchanti, tasmā p. „ahaṃ ca tesaṃ rahassaṃ⁸ ammaṇassa heṭṭhā ni- 25
pajjitvā jānitoṃ sakkuṇeyyan“⁹ ti cintetvā taṃ ammaṇaṃ ukkhi-pāpetvā ta. attharakam attharāpetvā a. heṭṭhā pavisitvā puri-sānaṃ saññāmi¹⁰ adāsi: „tumhe catūsu p-esu mantetvā gatesu āgantvā maṃ nethā“¹¹ ti, te „sādhū“¹² ti paṭikkamim̄su¹³, Se-pi rājānaṃ ā.: „mahārāja tumhe amhākaṃ na saddahatha, 30

¹ B^d anippannatāya, B^e anippannāya. ² B^d nippannāvattova. ³ B^d anippanna-tāyā. ⁴ B^d paññāyanti ko jānāti. ⁵ C^{ks} add jānanto. ⁶ B^d asa-. ⁷ B^d āneyyāthā. ⁸ B^d pakka-.

idāni kīdisan¹“ ti, so bhedakānaṃ vacanaṃ gahetvā anisāmetvā
 va bhīttatasito „idāni kiṃ karoma Senaka p-ā“² 'ti pucchi, „ma-
 hārāja papañcaṃ akatvā kañci ajānāpetvā g-puttaṃ māretuṃ
 vattatīti“³, „Senaka⁴ ṭhapetvā tumhe⁵ añño mama atthakāmo
 5 nāma n' atthi, tumhe va attano suhade gahetvā dvārantare
 ṭhatvā g-puttassa pāto vā upaṭṭhānaṃ āgacchantassa khaggena
 sīsaṃ chindathā“⁶ 'ti attano khaggaratanaṃ adāsi, te „sādhu
 deva, mā bhāyi, mayāṃ naṃ māressāma“⁷ 'ti vatvā nikkhamitvā
 „diṭṭhā no paccāmittassa piṭṭhīti“⁸ gantvā bhattammaṇapitṭhe
 10 nisīdīmsu, tato Se- ā.: „ambho ko g-puttaṃ paharissatīti“⁹,
 itare „tumhe yeva ācariyā“¹⁰ 'ti tass' eva bhāraṃ akaṃsu, atha
 te Se- pucchi: „tumhe rahassaṃ nāma asukassa ca asukassa
 ca kathetabban ti vadittha¹¹, kiṃ vo etaṃ kataṃ udāhu diṭṭhaṃ
 ādu sutan“ ti, „tiṭṭhat' etaṃ ācariya, yaṃ tumhe rahassaṃ nāma
 15 sahāyakassa kathetabban ti vadittha etaṃ katan“ ti, „kiṃ vo
 etenā“¹² 'ti¹³, „kathetha ācariyā“¹⁴ 'ti, „imasmiṃ rahasse rañño
 nāte mayāṃ jīvitaṃ n' atthīti“, „mā bhāyathācariya, idha
 tumhākaṃ rahassaṃ bhedako nāma n' atthi, kathethācariyā“¹⁵
 'ti. So nakhena ammaṇaṃ koṭṭetvā „n' atthi nu kho imassa¹⁶
 20 heṭṭhā g-putto“ ti ā., „ācariya g-putto attano issariyena eva-
 rūpaṃ ṭhānaṃ na pavisati, idāni yasena pamatto bhavissati,
 kathetha tumhe“ ti. Se- attano rahassaṃ kathento ā.:
 „imasmiṃ yeva nagare asukaṃ nāma vesiyaṃ jānāthā“¹⁷ ti,
 „āma ācariyā“¹⁸ ti, „idāni sā paññāyatīti“, „na paññāyati
 25 ācariyā“¹⁹ 'ti, „ahaṃ sālavanuyyāne tāya saddhiṃ purisa-
 kiccaṃ katvā tassā pīlandhanesu lobhena taṃ māretvā tassā
 yeva sātakena bhaṇḍikaṃ katvā āharitvā ambhākaṃ ghare asu-
 kabhūmikāya asukagabbhe nāgadante olāmbesiṃ, valañjetuṃ

¹ Bđ kiṃ karissathā in the place of kīdisan. ² Bđ -kaṃ. ³ Bđ -ohi. ⁴ Bđ vadatha. ⁵ Bđ kathaṃ udāhu diṭṭhaṃ sutan ti kathaṃ etaṃ ācariyā ti udāhu diṭṭhaṃ atan ti diṭṭhaṃ eva no sutāṃ ācariyā ti yaṃ tumhe rahassaṃ nāma sahāyakassa kathetabban ti vadatha kiṃ va etaṃ kataṃ udāhu diṭṭhaṃ sutan ti kataṃ etaṃ mayā. ⁶ C² imasmiṃ.

na visahāmi, purāṇabhāvam assa olokemi, evarūpam pi rājā-
 parādhakammaṃ katvā mayā ekassa sahāyakassa kathitaṃ,
 tena na kassaci kathitapubbaṃ, iminā kāraṇena 'sahāyakassa
 guyhaṃ kathetabban' ti mayā kathitaṃ¹ ti ā., p. tassa ra-
 hassaṃ sādhukaṃ vavatthāpetvā sallakkhesi. Pukkuso pi 5
 attano r. kathento „mama ūruyā kuṭṭhaṃ atthi, kaniṭṭho me
 pāto va kañci ajānāpetvā taṃ dhovivā bhessajjena makkhetvā
 upari pilotikaṃ datvā bandhati, rājā mayi muducitto 'ehi Puk-
 kusa' 'ti maṃ pakkosivā yebhuyyena mama ūruyaṃ yeva
 sayati, sace pana jāneyya' mārāpeyya, taṃ kammaṃ mama 10
 kaniṭṭhaṃ ṭhapetvā añño jānanto nāna n' atthi, tena kāraṇena
 'r. nāma bhātu' kathetabban' ti mayā vuttan² ti ā. Kāvindo
 pi attano r. kathento: „maṃ kāḷapakkhe uposathadivase Nara-
 devo nāma yakkho gaṇhati, ahaṃ ummattakasunnakho viya
 viravāmi, sv-āhaṃ tam atthaṃ puttassa kathesiṃ, so mama 15
 yakkhena gahitabhāvaṃ ūatvā maṃ antogehe bandhitvā ni-
 pajjāpetvā dvāraṃ pidahitvā nikkhamitvā mama saddaṃ patic-
 chādanatthaṃ dvāre samajjaṃ kāreti, iminā kāraṇena 'r. nāma
 puttassa kathetabban' ti mayā vuttan³ ti ā. Tato tayo pi
 Devindaṃ pucchiṃsu, so pi attano r. kathento: „mayā maṇi- 20
 pabhaṃsanaṃ⁴ kammaṃ karontena rañño santakaṃ Sakkena
 Kusarājassa dinnāṃ siripavesanaṃ maṅgalamaṇiratanāṃ thenetvā
 mama mātuyā dinnāṃ, sā kañci ajānāpetvā mama rājakulaṃ
 pavisanakāle taṃ mayhaṃ deti, ahaṃ tena maṇinā sirim pave-
 setvā rājanivesanaṃ gacchāmi, rājā tumhehi saddhiṃ akathetvā 25
 paṭhamataraṃ mayā saddhiṃ katheti, devasikaṃ aṭṭhasoḷasa-
 dvattiṃsacatusaṭṭhiṃ⁵ kahāpaṇe paribbayatthāya mayhaṃ deti,
 sace tassa maṇiratanassa channabhāvaṃ⁶ rājā jāneyya mayhaṃ
 jīvitaṃ n' atthi, iminā kāraṇena 'r. nāma mātuyā kathetabban'
 ti mayā vuttan⁷ ti ā. M. sabbesam pi guyhaṃ paccakkham 30

¹ B^d sace pana etaṃ rājā na jāneyya maṃ. ² B^d kaniṭṭhabhātu. ³ B^d maṇira-
 tanapavisaṇa. ⁴ C^k add vā. ⁵ B^d ānubbhāvaṃ.

akāsi, te pana attano udaram phāletvā¹ antam bāhiram karon-
 tā² viya r. aññamaññaṃ kathetvā³ appamattā „pāto va āgac-
 chatha, g-puttam māressāmā“ ti vatvā utthāyāsanaṃ pakka-
 miṃsu. Tesam gatakāle paṇḍitassa purisā āgantvā ammaṇaṃ
 5 ukkhipitvā M-am ādāya gamiṃsu. So nahāyitvā alaṃkaritvā
 subhojanaṃ bhūñjitvā „ajja me bhaginī Udumbarādevī rājage-
 hato me sāsanaṃ pessesatīti“⁴ ñatvā dvāre paccāyikaṃ purisaṃ
 ṭhapesi: „rājagehato āgataṃ siḅhaṃ pavesetvā mama das-
 seyyāsīti“⁵, evaṃ ca pana vatvā sayanapitṭhe nipajji, tasmim
 10 khaṇe rājāpi sayanapitṭhe nipanno p-assa guṇaṃ saritvā „Ma-
 hosadhapaṇḍito sattavassikakālato paṭṭhāya maṃ upaṭṭhahanto
 na kiñci mayhaṃ anattam akāsi, devatāpucchāya⁴ paṇḍite asati
 jīvitam pi me na siyā, veripaccāmittānaṃ vacanaṃ gahetvā
 ‘asamadhuraṃ paṇḍitaṃ mārethā’ ti khaggaṃ dentena⁵ ayuttaṃ
 15 mayā kataṃ, sve dāni naṃ passituṃ na labhissāmīti“⁶ sokaṃ
 uppādesi, sarirato sedā mucciṃsu⁶, sokasamappito cittāssādaṃ
 na labhi, U-devī tena saddhiṃ ekasayanagatā taṃ ākāraṃ disvā
 „kin nu kho mayhaṃ koci aparādho atthi udāhu aññaṃ devassa
 kiñci sokakāraṇaṃ uppannaṃ“ ti pucchanti i. g. ā.:

20 70. Kin nu tvaṃ vimano⁷ si rāja,
 dīpadindavacanaṃ suṇoma n’ etaṃ⁸,
 kiṃ cintayamāno dummano si,
 na hi deva aparādho atthi mayhan ti.

Atha rājā gātham āha:

25 71. Pañño vajjho Mahosadho ti,
 āṇatto me vadhāya bhūripañño,
 taṃ cintayamāno dummano ‘smi,
 na hi devi aparādho atthi tuyhan ti.

Ta. āṇatto ti bhadde cattāro p-ā Ma-paṇḍitaṃ mama paccatthiko ti
 30 kathayīṃsu, mayā tatvato avicinitvā vadhetha naṃ ti bhūripañño vadhāya āṇatto,
 taṃ kāraṇaṃ cintayamāno varaṃ mama maraṇaṃ na paṇḍitassa ‘ti dummano
 ‘smīti ḅ.

¹ so C^k; C^s udāraṃ phaletvā viya. B^d uraṃ dālaññaṃ viya. ² C^k karontaṃ. ³ B^d
 katvā tumhe in the place of antam -- kathetvā. ⁴ B^d devatāya pucchitapañhe pi.
⁵ C^k dīnna. ⁶ B^d mucciṃsu. ⁷ C^k dummano. ⁸ B^d metaṃ.

Tassā taṃ sutvā va Mahāsatte¹ pabbatamatto soko uppajji, sā cintesi: „eken' upāyena rājānaṃ assāsetvā rañño niddokka-manakāle mama kaniṭṭhassa sāsanaṃ pahinissāmīti“, atha naṃ sā āha: „mahārāja tayā v' etaṃ kataṃ gahapatiputtaṃ² mahante issariye patiṭṭhāpentena, tumhehi³ so senāpatiṭṭhāne ṭha- 5
pito, idāni kira tumhākaṃ yeva paccatthiko jāto, na kho pana paccāmitto khuddako nāma atthi, hāretabbo⁴ va so, tumhe mā cintayitthā“ 'ti rājānaṃ assāsesi, so tanubhūtasoko niddaṃ okkami, devī utṭhāya gabbhaṃ pavisitvā „Mahosadha, cattāro p-ā taṃ paribhindiṃsu, rājā kuddho sve dvārantare tava va- 10
dhaṃ ānāpesi, sve rājakulaṃ na āgaccheyyāsi, āgacchanto⁵ pana nagaraṃ hatthagataṃ katvā samattho hutvā āgaccheyyā-sīti“ paṇṇaṃ likhitvā modakassa anto pakkhipitvā modakaṃ suttakena veṭhetvā navabhājane katvā vāsetvā⁶ lañchetvā⁷ atthacarikāya itthiyā adāsi: „imaṃ modakaṃ āharitvā mama 15
kaniṭṭhassa dehīti“, sā tathā akāsi, „rattim' kathaṃ nikkhantā“ ti na⁸ cintetabbaṃ, raññā paṭhamam eva deviyā varo dinno, tena taṃ na koci vāresi, Bo. paṇṇākāraṃ gahetvā uyyojesi, sā gantvā dinnabhāvaṃ ārocesi, tasmiṃ khaṇe devī gantvā raññā saddhiṃ nipajji, Bo. pi modakaṃ bhinditvā paṇṇaṃ vā- 20
cetvā taṃ atthaṃ nātvā kātappaṃ kiccaṃ vicāretvā sayane nipajji. Itare cattāro janā pāto va khaggahatthā dvārantare ṭhatvā p-am' apassantā dummanā hutvā rañño santikaṃ gantvā „kiṃ paṇḍitā⁹ hato vo g-putto“ ti vutte „na passāma devā“ ti āhaṃsu. M. pi aruṇuggamane yeva nagaraṃ attano hattha- 25
gataṃ nātvā¹⁰ ta. ta. ārakkhaṃ datvā¹¹ mahājanaparivuto rathaṃ āruya mahantena parivārena rājadvāraṃ agamāsi, rājā siha-pañjaraṃ ugghāṭetvā olokeno aṭṭhāsi, atha naṃ M. rathā otaritvā vandi, rājā cintesi: „sac' āyaṃ mama paccatthiko

¹ B^d sā tassa vacanaṃ sutvā va mahāsattassa atthāya. ² so C^{ks}; B^d mahārāja tumhehi eso g-putto. ³ B^d puna tumhehi. ⁴ B^d māretabbo. ⁵ B^d -te. ⁶ B^d chādetvā. ⁷ C^k lañje-, B^d lañci-. ⁸ C^k naṃ. ⁹ C^{ks} -ta. ¹⁰ B^d katvā. ¹¹ B^d dhapetvā.

bhaveyya na mañ vandeyyā“¹ ti, atha nañ pakkosāpetvā rājā sayane nisīdi, M. pi gantvā ekamantañ nisīdi, cattāro pi p-ā tatth' eva nisīdīmsu, atha nañ rājā kiñci ajānanto viya „tāta tvañ hiyyo gato¹ idāni² āgacchasi, kiñ mañ evañ paricca-
5 jasīti“ vatvā imañ gātham āha:

n. Abhidosagato idāni esi³,
kiñ sutvā kiñ āsañkate mano te,
ko te kiñ avoca bhūripaṇṇā,
imgha tañ vacanañ suṇoma, brūhi me tan ti.

10 Ta. abhi-- ti hiyyo paṭhamayāme gato, kiñ āsañkate ti kiñ āsañkate, kimavocā⁴ ti kiñ raṇṇo santikañ māgamīti tañ koci avoca.

Atha nañ M.: „mahārāja tayā me catunnañ p-tānañ vacanañ gahetvā vadho āṇatto, tenāhañ na emīti“⁵ codento i. g. ā.:

n. Paṇṇo vajjho Mahosadho ti
25 yadi te mantayitañ janinda dosañ
bhariyāya rahogato aṣaṃsi
guyhañ pātukatañ sutam mam' etan ti.

Ta. yadīte ti yasmā tayā, mantayitan ti kathitañ, dosañ ti abhi-
dosañ, rattibhāge ti a., kassa kathitañ ti bhariyāya, tvañ hi tassā imañ atthañ
30 rahogato aṣaṃsi, guyhañ -- ti yathā evarūpañ attano rahassañ pākātañ katañ,
sutañ mametan ti mayā pan' etañ tasmīñ yeva khaṇe sutam devā⁶ ti vadati.

Rājā tañ sutvā va „imāya tañ khaṇañ yeva sāsañāñ pahitañ⁴ bhavissatīti“⁵ kuddho devīñ olokesi, tañ űatvā M. „kiñ deva deviyā kujjhatha, ahañ atītānāgatapaccuppannañ
25 sabbañ jānāmi, deva tumhākañ rahassañ tava⁵ deviyā kathitañ hotu, ācariya-Senakassa Pukkusādīnañ vā⁶ rahassañ mama kena⁷ kathitañ, ahañ etesañ pi rahassañ jānāmi yevā“⁸ ti Senakassa tāva rahassañ kathento imañ gātham āha:

n. Yañ sālavanasmīñ⁸ Senako
30 pāpakammam akāsi⁹ asabbhirūpañ

¹ B^d gantvā. ² C^k repeat idāni. ³ C^k ekisi, B^d ehi. ⁴ C^k pahīṭitañ. ⁵ B^d tumhākañ tāva rahassañ mama, C^k t. r. tava mama, C^s t. r. tava ma. ⁶ C^k omīti vā. ⁷ C^k tena. ⁸ read: -smī. ⁹ read: akāsi⁷.

sakhino va rahogato asaṁsi,
guyhaṁ pātukataṁ sutam mam' etan ti.

Ta. asabbhi--ti asādhujātikaṁ¹ lāmakam akusalakammaṁ akāsi, imas-
miṁ yeva nagare asukaṁ nāma vesim sālavanuyyāne māretvā alamkāram gahetvā 5
tassā yeva sātakena bhaṇḍikaṁ katvā attano ghare asukaṭṭhāne ṭhapesi, sa-
khino vā 'ti atha naṁ mahārāja ekassa saḥāyakassa rahogato hutvā akkhāsi,
tam pi mayā sutam, nāhaṁ devassa paccatthiko jāto Senako paccatthiko, yadi
te paccatthikena kammaṁ atthi² Senakam gaṇhāpehiti.

Rājā Senakam oloketvā „saccan“ ti pucchitvā „saccam
devā“ 'ti vutte tassa bandhanāgāram pavesanam³ āṇāpesi. 10
Paṇḍito pi Pukkusassa rahassam kathento i. g. ā.:

75. Pukkusa-purisassa te janinda
uppanno rogo arājayutto⁴,
bhātuc ca rahogato asaṁsi,
guyhaṁ pātukataṁ sutam mam' etan ti. 15

Ta. arājayutto⁵ ti mahārāja ekassa kuṭṭharogo uppanno, so rājūnam
pattum⁶ ayutto, chupanānucchaviko na hoti, tumhe ca Pukkusassa ūru muduko
ti yebhuyyena tassa' eva ūrumhi nipaṇḍatha, so pan' esa vaṇabandhanapilotikāya
phasso⁷ devā 'ti.

Rājā nam pi oloketvā „saccan“ ti pucchitvā „āma devā“ 20
'ti vutte tam pi bandhanāgāram pavesāpesi. Paṇḍito Kāvin-
dassa pi rahassam kathento āha:

76. Ābādho 'yam⁸ asabbhirūpo,
Kāvindo Naradevena⁹ puṭṭho
puttassa rahogato asaṁsi, 25
guyhaṁ pātukataṁ sutam mam' etan ti.

Ta. asabbhi--ti yena so ābādheṇa puṭṭho ummattakasunakho vīya
viravatī so naradevayakkhābādho¹⁰ asabbhijātiko lāmakko, tena¹¹ puṭṭho rāja-
kulaṁ pavāsītum ayutto mahārājā 'ti.

¹ Ck^s -jānitam. ² Ck^s sati. ³ Ck^s omīti pa-. ⁴ Ck^s arājaputto. ⁵ C^s arā-
jappo, Ck^s arājappatto, ⁶ B^d omīti pattum. ⁷ -ppatto ti --- phasso wanting
in C^s. ⁸ so B^d; Ck^s ābādham nam, C^s ābādhanam. ⁹ so all three MSS. for
-deven- eva? ¹⁰ Ck^s naradevayakkho bādho, B^d so naradevena yakkheṇa gahito
ābādho. ¹¹ Ck^s natena, C^s ntena.

Rājā tam pi „saccaṃ Kāvindā“ 'ti pucchitvā „saccaṃ“
ti vutte tam pi bandhanāgāraṃ pavesāpesi. P. Devindassa
rahassaṃ kathento i. g. ā.:

77. Atṭhavaṃkaṃ' maṇiratanaṃ' uḷāraṃ
5 Sakko te addā pitāmahassa,
Devindassa gataṃ tad ajja hatthaṃ,
mātuc ca' rahogato asaṃsi,
guyhaṃ pātukataṃ sutāṃ mam' etan ti
- 10 Ta. pitāmahassā 'ti tava pitāmahassa Kusarājassa, tadajja- ti taṃ
maṅgalassammatāṃ maṇiratanaṃ ajja Devindassa hatthagataṃ mahārājā 'ti.
- Rājā tam pi „saccaṃ kirā“ 'ti pucchitvā „saccaṃ“ ti
vutte tam pi bandhanāgāraṃ pavesāpesi. Evan te „Bodhi-
sattaṃ vadhessāmā“ 'ti sabbe sambandhanaṃ pavitṭhā. Bo.
pi „iminā kāraṇenāhaṃ 'attano guyhaṃ parassa na kathe-
25 tabban' ti vadāmi, kathetuṃ vaṭṭatīti vadantā pana mahāvinā-
ssaṃ pattā“ ti vatvā uparidhammaṃ desento imā gāthā abhāsi:
78. Guyhassa hi guyham eva sādhu,
na hi' guyhassa pasattham āvikammaṃ,
anippādāya' saheyya dhīro,
30 nippannattho' yathāsukhaṃ bhāṇeyya.
79. Na guyham atthaṃ vivareyya, rakkheyya naṃ yathā nidhiṃ,
na hi pātukato sādhu guyho attho pajānatā
80. Thiyā guyhaṃ na saṃseyya amittassa ca paṇḍito (V p. 81)
yo cāmisena saṃhīro hadayatthe' no ca yo naro.
- 25 81. Guyham attham asambuddhaṃ sambodhayati yo naro
mantabhedabhayā tassa dāsabhūto titikkhati.
82. Yāvanto purisass' atthaṃ guyhaṃ jānanti mantinaṃ
tāvanto tassa ubbegā', tasmā guyhaṃ na vissaje.
83. Vivicca bhāseyya' divā rahassaṃ
30 rattim girāṃ nātivelāṃ pamuñce,

¹ B^d atha-. ² so all three MSS. ³ B^d mātuva. ⁴ C^k omit hi. ⁵ so C^k;
C^s anippādāya, B^d anippannatāyāva. ⁶ B^d nippannattho, C^k nippattho, C^s
nippattattho? ⁷ C^k -ttho. ⁸ B^d ubbhiggā. ⁹ C^k bhāveyya.

upassutikā hi suṇanti mantāṃ,
tasmā manto khippaṃ upeti bhedaṃ ti.

Ta. amittassa cā 'ti itthiyā ca paccatthikassa ca na katheyya, saṃ-
hīro ti yo ca yena kenaci āmisena saṃhīrati¹ upalāpanasaṃgahaṃ gacchati
tassa pi na saṃseyya, hadayatthe no ti yo amitto mittapatirūpako mukhena 5
aṇṇaṃ katheti hadayena aṇṇaṃ cinteti tassāpi na saṃseyya, asaṃbuddhaṃ ti
parehi aṇṇātaṃ, asaṃbodhanaṃ ti pi pāṭho, pare sambodhetuṃ ayuttan ti a.,
titikkhatīti tassa akkosam pi paharam pi dāso viya hutvā titikkhati adhi-
vāseti, mantinaṃ ti mantīnaṃ vā antare, yāvanto ti mantino jānantīti a.,
tāvanto ti te guyhājananake paṭicca tattakā² tassa ubbegā santāsā uppaj- 10
jantīti, na vissaje ti na vissajjeyya paraṃ na jānapeyya, viviccā 'ti sacce
divā rahassaṃ mantetukāmo hoti viviccaṃ³ okāsaṃ kāretvā supatīcchannaṭṭhāne⁴
manteyya, nāṭivelaṃ ti rattīm rahassaṃ kathento pana ativelaṃ mariyādā-
tikkamantaṃ mahāsaddaṃ karonto gīraṃ na-ppamuñceyya, upassutikā ti
mantatṭhānaṃ upagantvā tirokuḍḍādisu ṭhatvā sotāro bhavanti, tasmā ti ma- 15
hārāja tena kāraṇena so manto khippaṃ bhedaṃ upetti ā.

Rājā M-assa kathaṃ sutvā: „ete sayāṃ rājaverino hutvā
p-aṃ mama verim karontīti“ kujjhivā „gacchatha te nagarā
nikkhamāpetvā sūlesu tāva uttāsetha sīsāni vā chindathā“ 'ti
āṇāpesi, tesu pacchābāhaṃ bandhitvā catukke ṭhatvā pahāra- 20
sataṃ datvā nīyamānesu p. „deva ime tumhākaṃ porāṇakā-
maccā, khamatha tesāṃ aparādhan“ ti raṇṇo kathesi, rājā
„sādhū“ 'ti pakkosāpetvā tass' eva dāse katvā adāsi, so pana
te tath' eva bhujisse akāsi, rājā „tena hi mama vijite mā
vasantū“ 'ti pabbājanīyakammaṃ āṇāpesi, p. „khamatha deva 25
etesāṃ andhabālānaṃ“ ti khamāpetvā tesāṃ ṭhānantarāni paṭi-
pākatikāni kārāpesi, rājā „paccāmittesu pi tāv' assa evarūpā
mettābhāvanā⁵, aṇṇesu kathaṃrūpā bhavissatīti“ paṇḍitassa
atīviya pasanno. Tato paṭṭhāya cattāro p-ā uddhaṭadāṭhā viya
sappā nibbisā hutvā kiñci kathetuṃ nāsakkhimsū 'ti. Paṇca- 30
paṇḍitapaṇho niṭṭhito. Niṭṭhito ca Paribhīndanakathā⁶ ti.

Tato paṭṭhāya p. va raṇṇo atthaṃ ca dhammāṇi ca anu-
sāsati, so cintesi: „raṇṇo setacchattam eva, rajjāṃ pana ahaṃ

¹ Cks saṃgahīrati, B^d saṃhīrati. ² Cks kam, B^d tattake paṭicca. ³ B^d vivittam.

⁴ Cks apaṭi-. ⁵ B^d omits bhāvanā. ⁶ Cks paribhaṇḍakathā.

vicāremi, mayā appamattena bhavitum vaṭṭatīti“ so nagare mahāpākāraṃ nāma kāresi, tathā anupākāradvārattālake antarattālake¹ udakaparikhāṃ kaddamaparikhāṃ sukkhaparikhāṃ ti tisso parikhā kāresi, antonagare pi jīṇagehāni paṭisaṃkhārā-
 5 pesi, mahāpokkharāṇiyo kārāpetvā tāsu udakanidhānaṃ² kāresi, nagare sabbakoṭṭhāgārāni dhaññassa pūrāpesi, Himavantapadesato kulūpagatāpasehi kaddamakumudabijāṃ³ āharāpesi, udakaniddhamanāni sodhāpetvā bahinagare pi jīṇapaṭisaṃkhārakammaṃ kārāpesi, kiṃkāraṇā: anāgatabhayaṃ paṭibāhanatthaṃ,
 10 tato tato āgatavaṇijake pi⁴ „kuto āgatā“ ti pucchitvā „asukaṭṭhānato nāmā“ ’ti „tumahākaṃ rañño kiṃ piyan“ ti „asukaṃ nāmā“ ’ti sutvā tesāṃ sammānaṃ kāretvā uyyojetvā attano ekasatayodhe pakkositvā „sammā mayā dinnapaṇṇākāre gahetvā ekasatarājadhāniyo gantvā ime paṇṇākāre attano pi-
 15 yakāmatāya tesāṃ rājūnaṃ datvā te yeva upaṭṭhahantā tesāṃ kiriyaṃ vā mantaṃ vā ñatvā mayhaṃ⁵ pesentā tatth’ eva vasatha, ahaṃ vo puttadāraṃ possessāmīti“ vatvā kesañci kuṇḍale kesañci suvaṇṇapādūkāyo kesañci suvaṇṇamālā⁶ akkharāni chinditvā „yadā mama kiccaṃ hoti tadā paññāyatū“⁷ ’ti adhiṭṭhahitvā tesāṃ hatthe datvā⁸ pesesi, te ta. ta. gantvā tesāṃ rājūnaṃ paṇṇākāraṃ datvā „tumhe upaṭṭhātum’ āgat’ amhā“ ’ti vatvā „kuto“ ti puṭṭhā āgataṭṭhānato aññāni ṭhānāni ācikkhitvā tēhi¹⁰ „sādhū“ ’ti sampatiṭṭhite upaṭṭhahantā tesāṃ abhantarikā ahesum. Tadā Ekabalaratṭhe¹¹ Saṃkhapālo nāma
 25 rājā āvudhāni sajjāpeti senāṃ saṃkaḍḍhati, tassa santike upanikkhittapuriso p-assa sāsanaṃ pesesi: „ayaṃ idha pavatti, ’idan nāma karissatīti’ na jānāmi, pesetvā sayāṃ tatvato jānāthā“¹² ’ti. Atha M. suvapotakam āmantetvā: „samma gantvā Ekabalaratṭhe⁸ Saṃkhapālarājā idan nāma karotīti ñatvā

¹ C* omits antara-, B^d anupakāraṇca dvārattālakāṃ antarattālakāṃ. ² B^d -nid-dhamanāṃ. ³ B^d kudrusakumuda bijāni. ⁴ C^{ks} -kehi. ⁵ B^d adds sāsanaṃ. ⁶ B^d -mālāyo ti so tattha tattha. ⁷ B^d -yantū. ⁸ C^{ks} omit datvā. ⁹ C^k -ṭṭhānaṃ. ¹⁰ B^d tena hi. ¹¹ C^{ks} ekabala- or ekakhala-, B^d ekokampala. ¹² C^k -tā, C^s -tu, B^d jānāsu.

sakala-Jambudīpaṃ ahiṇḍitvā mayhaṃ pavattim āharathā“ 'ti
 vatvā madhulājam khādāpetvā madhupānīyaṃ pāyevā sata-
 pākasahassapākehi telehi pakkhantaraṃ makkhetvā pācīnasīha-
 pañjare ṭhatvā vissajjesi, so ta. gantvā tassa purisassa santikā
 tassa rañño pavattim tatvato nātvā Jambudīpaṃ parigaṇhanto 5
 Kampillarattṭhe¹ Uttarapañcālanagaraṃ pāpuṇi. Tada tattha
 Cūḷani-Brahmadatto nāma rājā r. kāresi, tassa Kevaṭṭo nāma
 brāhmaṇo atthañ ca dhammañ ca anusāsati p. vyatto, so paccū-
 sakāle pabujjhivā dīpālokena alaṃkatasirigabhaṃ olokento²
 mahantaṃ yasaṃ disvā „ayaṃ mama yaso kassa santako“ ti 10
 cinto „na aññassa Cūḷani-Brahmadattassa santako, evarū-
 passa pana yasassa dāyakaṃ rājānaṃ sakala-Jambudīpe ag-
 garājānaṃ kātuṃ vaṭṭati, ahañ ca aggapurohito bhavissāmīti“
 cintesi, so pāto va rañño santikaṃ gantvā sukhasayyaṃ puc-
 chitvā „deva mantetabbaṃ atthīti“, „vada ācariyā“ 'ti, „deva 15
 antonagare raho nāma na sakkā laddhuṃ, uyyānaṃ gacchāma“
 'ti, so „sādhu ācariyā“ 'ti rājā tēna saddhim uyyānaṃ gantvā
 balakāyaṃ babi ṭhapetvā ārakkhaṃ kārapetvā brāhmaṇena
 saddhim uyyānaṃ pavisitvā maṅgalasilāpaṭṭe nisīdi, suvapotako
 taṃ kiriyaṃ disvā „bhavitabbaṃ ettha kāraṇena, ajja p-assa 20
 ācikkhitabbayuttakaṃ kiñci suṇissāmīti“ uyyānaṃ pavisitvā
 maṅgalasālarukkhaassa pattantare allīyitvā³ nisīdi, rājā „kathēhi
 ācariyā“ 'ti ā., „mahārāja tava kaṇṇe ito karohi“, catukaṇṇo
 yeva manto bhavissati, sace mahārāja mama vacanaṃ karohi⁴
 sakala-Jambudīpe taṃ aggarājānaṃ karomīti“, so mahātaṇhāya 25
 tassa vacanaṃ sutvā somanassappatto hutvā „kathethācariya,
 karissāmīti“, „deva mayaṃ senaṃ saṃkaḍḍhitvā paṭhamāṃ
 khuddakanagaraṃ rumhitvā⁵ gaṇhissāma, ahaṃ hi cūḷadvarena
 nagaraṃ pavisitvā rājānaṃ vakkhāmi: 'mahārāja tava yuddhena
 kiccaṃ n' atthi, kevalaṃ amhākaṃ santako hohi, tava r. tav' 30
 eva bhavissati, yujjhanto pana amhākaṃ balavāhanassa ma-

¹ B^d kampala-. ² B^d adds attano. ³ B^d niliyitvā. ⁴ C^{ks} karohi. ⁵ B^d ka-
 reyyāsi. ⁶ B^d yujhitvā.

hantatāya ekanten' eva parajjhissasīti¹, sace me vacanaṃ
 karissasi saṃgahissāma taṃ noce yujjhivā jīvitakkhayaṃ pā-
 petvā dve² senā gahetvā aññaṃ nagaraṃ tato aññaṃ ti eten'
 upāyena s-Jambudīpe r. gahetvā jayapānaṃ pivissāmā³ "ti
 5 vatvā. „ekasatarājāno amhākaṃ nagaraṃ ānetvā uyyāne āpāna-
 maṇḍapaṃ kāretvā ta. nisinne visamissakaṃ suraṃ pāyevā
 sabbe pi te jīvitakkhayaṃ pāpetvā Gaṅgāya khipitvā ekasata-
 rājadhānisu r. amhākaṃ hatthagataṃ karissāma, evaṃ tvaṃ
 s-Jambudīpe aggarājā bhavissasīti⁴, so „sādhū ācariya, evaṃ
 10 karissāmiti⁵, „mahārāja, catukkaṇṇo manto nāma, ayaṃ hi na
 sakkā aññaṃ jānitum, tasmā papañcaṃ akatvā sīghaṃ nikkha-
 mathā⁶ "ti, rājā tussitvā „sādhū⁶ "ti sampatiçchi. Suvapotako
 taṃ sutvā tesaṃ mantapariyosāne sākḥāyaṃ⁴ olambakaṃ otā-
 rento⁵ viya Kevaṭṭassa sīse chakkaṇapiṇḍaṃ pātetvā „kim etan⁴
 15 ti mukhaṃ vivaritvā uddhaṃ oloketassa aparaṃ mukhe pātetvā
 kirīti vassanto sākḥāto uppatitvā „Kevaṭṭa tvaṃ 'catukkaṇṇo me
 manto' ti maññaṃsi, idān' eva chakkaṇṇo jāto, puna aṭṭhakaṇṇo
 bhavitvā anekasatakaṇṇo bhavissasīti⁴ vatvā „gaṇhatha gaṇha-
 thā⁶ "ti vadantānaṃ nēva vātavegena Mithilāṃ gantvā p-assa
 20 nivesanaṃ pāvīsi, tassa pana idam vattaṃ: „sace pana kutoci
 āgatasāsaṇaṃ paṇḍitassa' eva kathetabbaṃ hoti ath' assa aṃ-
 sakūṭe otarati, sace Amaradeviyāpi sotum vaṭṭati ucchaṅge
 otarati, sace mahājanena sotabbaṃ bhūmiyaṃ otarati, so p-assa
 aṃsakūṭe otari, tāya saññaṃya „rahassena bhavitabban⁴ ti ma-
 25 hājano paṭikkami, p. taṃ gahetvā uparimatalaṃ abhiruyha „kin
 te tāta diṭṭhaṃ kiṃ sutan ti pucchi, ath' assa: „so ahaṃ deva
 s-Jambudīpe aññaṃsa rañño santike kiñci bhayaṃ⁴ na passāmi,
 Uttarapañcālanagare pana C-Brahmadattassa purohito Kevaṭṭo
 nāma rājānaṃ uyyānaṃ netvā catukkaṇṇamantaṃ gaṇhi, ahaṃ
 30 sākḥantare nisīditvā tassa mukhe chakkaṇapiṇḍaṃ pātetvā āgato
 'mhitī⁴ vatvā sabbaṃ diṭṭhaṃ sutam p-assa kathesi, „rañña

¹ C^{ks} -ssasi. ² C^{ks} omit dve. ³ C^{ks} -mī. ⁴ C^{ks} omit sā-. ⁵ B^d otaranto.

⁶ B^d guyhaṃ.

pana sampatīcchitan“ ti vutte ca „sapatīcchitam devā“ 'ti
 ā., p. tassa katabbayuttakam sakkāram kāretvā tam mudu-
 paccattharane suvaṇṇapaṇjare nipajjāpetvā „Kevaṭṭo mama
 Mahosadhabhāvam na jānāti maññe, na idāni 'ssa mantiman-
 tassa matthakam pāpunītum dassāmīti“ cintevā nagarato dug- 5
 gatakulāni niharāpetvā bahi vāsesi, ratthajanapadadvāragāmesu
 samiddhāni issarakulāni ānetvā nagare vāsesi, bahum dhanā-
 dhaññam sannicayam kāresi. C-Brahmadatto pi Kevaṭṭassa
 vacanam gahetvā senaṅgaparivuto gantvā ekam nagaram pa-
 rikkhīpi, Kevaṭṭo vuttanayena ta. pavisitvā tam rājānam saññā- 10
 petvā attano santakam katvā dve senā ekato katvā aññam
 rājānam ti evam C-Brahmadatto Kevaṭṭassa ovāde tthito ttha-
 petvā Vedeharājānam sese s-Jambudīpe rājāno attano santake
 akāsi. Bodhisattassa upanikkhattakapurisā „Brahmadattena
 ettakāni nagarāni gahitāni, appamatto hotū“ 'ti niccam sāsanam 15
 pesesun“ ti, so pi nesam „aham idha appamatto, tumhe
 anukkaṇṭhantā appamattā hutvā vasathā“ 'ti pesesi. Brahma-
 datto sattadivasasattamāsādhikehi sattahi samvaccharehi Vede-
 harajjam tthapetvā¹ sesa-Jambudīpe r. gahetvā Kevaṭṭam āha:
 „ācariya Mithilāyam Vedeharajjam gaṇhāmā“ 'ti, „mahārāja 20
 Mahosadhapaṇḍitassa vasananagare r. gaṇhitum na sakkhis-
 sāma, so hi evampaññāya sampanno upāyakusalo“ ti, iti so
 vitthāretvā candamaṇḍale pahārento² viya Ma-assa guṇam ka-
 thesi, ayam hi³ sayam pi upāyakusalo va, tasmā „Mithila-
 rajjam nāma deva appamattakam, s-Jambudīpe r. amhākam 25
 pahoti, kin no etenā“ 'ti upāyen' eva rājānam sallakkhāpesi,
 sesarājāno pi „mayam Mithilāya r. gahetvā va jayapānam pi-
 vissāmā“ 'ti vadanti, Kevaṭṭo te pi vāretvā „Videharajjam
 gahetvā kim karissāma, so rājā amhākam santako va, nivatta- 30
 thā“ 'ti upāyen' eva bodhesi, te tassa vacanam sutvā nivat-
 tiṃsu, Mahāsattassa purisā sāsanam pesayimsu: „Brahmadatto
 ekasatarājaparivāro Mithilam āgacchanto va nivattitvā attano

¹ B^d vajjetvā. ² B^d -lam uṭhapento. ³ C^k ahamhi, B^d ayam hi brāhmano.

nagaram eva gato“ ti, so pi tesam „ito paṭṭhāya tassa kiriyam jānantū“ ’ti paṭīpesesi. Brahmaddatto pi Kevattena saddhim „idāni kiṃ⁴ kiccaṃ karissāmā“ ti mantetvā „mayam jayapānam pivissāmā“ ’ti uyyānam alamkaritvā „cāṭīsaḥassesu

5 suram ṭhapetha, nānāvīdhāni ca macchamaṃsādīni upanethā“ ’ti sevake ānāpesi, tam pi pavattim p-assa upanikkhittapurisā pesayimsu, te pana „visam yojetvā rājāno māretukāmo“ ti na jānanti, M. pana sukapotakassa santikā sutattā jānāti, so „nesam surāpānadivasam tatvato jānitvā mama pesethā“ ’ti sāsanaṃ paṭīpesesi, te tathā kariṃsu, tam sutvā p.: „na yuttam mādisse paṇḍite dharamāne ettakānam rājūnam maraṇam, avassayo tesam bhavissāmīti“ cintetvā sahaḷātam yodhasaḥassam pakkosāpetvā „samma³ C-Brahmadatto kira uyyānam alamkarāpetvā ekasatarājaparivuto suram pātukāmo, tumhe ta.

10 gantvā rājūnam āsanesu paññattesu kismiñci anisinne⁵ yeva ‘C-Brahmadattassa anantaram mahārahāsanam ambhākam rañño’ ti gahetvā tesam purisehi ‘tumhe kassa purisā’ ti vutte ‘Videharājassā’ ’ti vadeyyātha, te⁴ ‘tumhehi saddhim mayam satta-divasasattamāsādhikāni sattavassāni r. gaṇhantā ekadivasam pi

15 Videharājānam na passāma, kiṃrājā nām’ esa, gacchath’ assa⁵ pariyante āsanam gaṇhathā’ ’ti vadantā kalaham karissanti, tumhe ‘ṭhapetvā Brahmaddattam añño ambhākam rañño uttaritaro va n’ atthīti’ kalaham vaḍḍhetvā ‘ambhākam rañño āsanamattam pi alabhantā idāni vo (add: n’ eva) suram pātum na

20 macchamaṃsam khāditum dassāmā’ ’ti nadantā vaggantā sadden’ eva tesam tāsam janetvā mahantehi laguḷehi sabbacāṭīyo bhinditvā macchamaṃsam vippakiritvā aparibhogam katvā javena senāya antaram pavisitvā devanagaram pavīṭṭhā asurā viya ulloḷam utṭhāpetvā: „mayam Mithilanagare Ma-paṇḍitassa purisā⁶,

25 sakkontā amhe gaṇhathā’ ’ti tumbhākam gatabhāvam⁷ jānāpetvā āgacchathā“ ’ti vatvā pesesi, te „sādhū“ ’ti tassa vacanam

³ C^k tam. ² so all three MSS. ⁵ C^k -o. ⁴ C^k omīti te. ⁵ C^k gacchattassa, B^d gacchatha? ⁶ B^d adds sacc. ⁷ B^d āgata-

sampañcchitvā vanditvā sannaddhapañcāvudhā nikkhamitvā ta.
gantvā Nandanavanam iva alaṃkatauyyānaṃ pavisitvā sa-
mussitasetacchatte ekasatarājapallaṃke ādim katvā paṭiyattaṃ
taṃ siribhāvaṃ disvā M-ena vuttaniyāmen' eva sabbaṃ katvā
mahājānaṃ saṃkhobhetvā Mithilābhimukhā pakkamimsu, rāja- 5
purisāpi tesaṃ rājūnaṃ taṃ pavattim ārocesum, Brahmadatto
„evarūpassa nāma visayogassa antarāyo kato“ ti kujjhi, rājāno
pi „ambhākaṃ jayapānaṃ pātuṃ nādāsīti“ kujjhimisu, balakāyo
pi „mayaṃ amūlakam suraṃ pātuṃ na¹ labhimhā“ 'ti kuj-
jhimisu, Brahmadatto pi te rājāno āmantetvā „atha bho Mi- 10
thilāṃ gantvā Videharājassa sīsaṃ khaggena chinditvā pādehi
akkamitvā nisinnā jayapānaṃ pivissāmā“ 'ti, „senāṃ gamana-
sajjāṃ karoṭhā“ 'ti vatvā puna rahogato Kevaṭṭassāpi tam
atthaṃ kathetvā „ambho² evarūpassa vattassa³ antarāyakaraṃ
paccāmittaṃ gaṇhissāma, ekasatarājūnaṃ aṭṭhārasaakkhohiṇi- 15
saṃkhāya senāya parivutā taṃ nagaraṃ gacchāma, etha āca-
riyā“ ti ā., brāhmaṇo attano paṇḍitabhāvena cintesi: „Ma-paṇ-
ḍitaṃ jinituṃ nāma na sakkā, ambhākaṃ yeva lajjitabbakaṃ⁴
bhavissati, nivattessāmi rājānaṃ“ ti, atha naṃ eva āha: „ma-
hārāja na esa Videharañño thāmo, Ma-paṇḍitassa saṃvidhānaṃ 20
etaṃ, mahānubhāvo paṇ' esa, tena rakkhitā Mithilā sīhara-
khitā guhā viya na sakkā kenaci gaḥetuṃ, kevalaṃ ambhākaṃ
lajjanakaṃ bhavissati, alaṃ ettha gamanena“ 'ti, rājā pana
khattiyamānena issariyamadena ca matto hutvā „kiṃ so ka-
rissatīti“ vatvā ekasatarājaparivuto aṭṭhārasaakkhohiṇisaṃkhāya 25
senāya⁵ nikkhami, Kevaṭṭo pi attano kathaṃ gaṇhāpetuṃ
asakkonto „rañño paccanīkavutti nāma ayuttā“ ti tena saddhim
yeva nikkhami. Te pi yodhā ekaratten' eva Mithilāṃ patvā
attanā kataṃ kiccaṃ p-assa kathayimsu, paṭhamaṃ pahita-
upanikkhittapurisāpi 'ssa sāsanaṃ pahimsu: „C-Brahmadatto 30
'Videharājānaṃ gaṇhissāmiti' ekasatarājaparivāro āgacchati,
paṇḍito⁶ appamatto hotū“ 'ti', „ajja asukaṭṭhānaṃ nama āgato,

¹ B^d a. ² B^d ambhākaṃ. ³ B^d mantassa. ⁴ B^d -tabbaṃ. ⁵ B^d adds saddhim.

⁶ B^d -ta. ⁷ B^d hotu, omitting ti.

ajja asukatthānam, ajja nagaram pāpuṇissatīti“ pi 'ssa nibbaddham sāsanam pesenti yeva, tam sutvā M. appamattataro ahoṣi, Videharājā pana „Brahmadatto kira imam nagaram gahetum āgacchatīti“ paramparāghosena assosi, atha Brahmadatto
 5 aggapadose yeva ukkāsatasaḥassena dhāriyamānena' āgantvā sakalanagaram parivāresi, atha nam hatthipākārarathapākāra-
 assapākārehi parikkhipāpetvā tesu tesu ṭhānesu balagumbaṃ ṭhapesi, manussā unnadantā appoṭhentā seḷentā naccantā gajjantā
 10 atṭhamsu, dīpobhāseṇa c' eva alamkārobhāseṇa ca sakalasatta-
 yojanikā Mithilā ekobhāsā ahoṣi, hatthiassarathapattituriyādisaddehi paṭhaviyā bhijjanakālo viya ahoṣi, cattāro paṇḍitā ullola-
 saddam sutvā ajānantā rañño santikam gantvā „mahārāja mahā ullolasaddo', na kho pana jānāma kin nām' etaṃ, vi-
 15 mamsitum vaṭṭati mahārājā“ 'ti, tam sutvā rājā „Brahmadatto nu kho āgato bhaveyyā“ 'ti sīhapañjaram vivaritvā
 olokeno tassāgatabhāvaṃ ūtvā bhītasito „n' atth' amhākam jivitaṃ, sve dāni no sabbe jīvitakkhayaṃ pāpessatīti“ tehi
 saddhim sallapanto nisīdi, M. pan' assāgatabhāvaṃ ūtvā sīho viya asambhito sakalanagare' ārakkham samvidahitvā „rājānam
 20 assāsessāmīti“ rājanivesanam abhirūhitvā vanditvā ekamantaṃ atṭhāsi, rājā nam disvā paṭiladdhaassāso hutvā „ṭhapetvā
 mama puttam Ma-paṇḍitam añño mam imamahā dukkhā moce-
 tum samattho nāma n' atthīti“ cintetvā tena saddhim salla-
 panto āha:

- 25 1. Pañcālo sabbasenāya Brahmadatto samāgato,
 sāyam Pañcaliyā senā appameyyā Mahosadha 1451.
 2. Piṭṭhimatī pattimatī sabbasaṃgāmakovidā
 ohāriṇī saddavatī bherisaṃkhappabodhanā 1452.
 3. Lohavijjāalamkāra' dhajanī vāmarohiṇī
 30 sippiyehi susampannā sūrehi suppatitṭhitā. 1453.
 4. Das' ettha paṇḍitā āhu bhūripaṇṇā rahogamā
 mātā ekādasī rañño Pañcaliyam pasamsati. 1454.

¹ B^d dhārayamāno. ² B^d adds jāto. ³ C^{ms} -ram. ⁴ C^{ms} -vijjālamkārabhā.

6. Ath' etth' ekasataṃ khatyā anuyuttā¹ yasassino
acchinnaraṭṭhā vyathitā² Pañcalīnaṃ vasaṃ gatā. 1455.
6. Yaṃvadā takkarā rañño akāmā piyabhāṇino
Pañcālam anuyāyanti akāmā³ vasino gatā. 1456.
7. Tāya senāya Mithilā tisandhiparivāritā
rājadhānī Videhānaṃ samantā parikhaññāti. 1457. 5
8. Uddham tārakajātā⁴ va samantā parivāritā,
Mahosadha vijānāhi: kathaṃ mokkho bhavissatīti. 1458.

Ta. sabbāseu āyā⁵ 'ti sabbāya ekasatarājadhāniyā⁶ aṭṭhārasaakkhoḥiṇisaṃ-
khāya saddhīm āgato kira tāta⁷ 'ti, Pañcāliyā ti Pañcālarañño santakā, piṭ- 10
ṭhimatīti piṭṭhiyā ānīte dabbasambhāre gahetvā vicarantena vaḍḍhakābalena
samannāgatā, sabbasaṃgāmakovidā ti sabbasaṃgāme⁸ kusalā, ohāriṇīti
antarāṃ pavitṭhā⁹ apaññāyant' eva haritum samatthā¹⁰, saddavatīti dasaḥi sad-
dehi avittā, bheri--nā ti ettha yātha yujjatha mā pajjathā ti ādini ta.
vacibhedena jānāpetum na sakkā tādisāni paṇ' ettha kiccāni bherisaddasaṃkha- 15
saddasaññānen' eva bodhentīti bherisaṃkhappabodhanā, lohavijjā ti lohasip-
pāni, sattaratanapatimaṇḍitānaṃ kavacavammikajālīkāsīkanerikādīnaṃ¹¹ etaṃ
nāmaṃ, alaṃkāra ti rājarājamahāmatādīnaṃ alaṃkāra, tasmā lohavijjāhi c'
eva alaṃkārehi ca bhāsati lohavijjāalaṃkārabhā ti ayam ettha attho, dhaja-
nīti suvaṇṇādīpatimaṇḍitehi nānavatthasamujjalehi rathādīsusamussiteh' eva 20
dhajehi samannāgatā, vāmarohiṇīti hatthī ca esse ca ārohanā vāmapassena
ārohanīti vāmarohiṇīti vuccanti, tehi samannāgatā, aparimitahatthiassasamākiṇṇā
ti a., sippiyehīti hatthiappaasasippādisu aṭṭhārasasu sippesu nipphattim
pattehi suṭṭhusampannā susamākiṇṇā, sūrehīti tāta esā kira senā sihasamāna-
parakkamehi sūrayodhehi suppatitṭhitā, āhū ti dasa kira ettha senāya paṇḍitā¹² 25
ti vadanti, rahogamā ti rahogamanasilā rabo nisīditvā mantanasilā te kira
ekāhaṃ dvīhaṃ cintetum labhantā paṭhavim parivattetum ākāse gaṇṭhim kātum
samatthā, ekādasīti tehi kira paṇḍitehi atirekatarapaññā¹³ rañño mātā, sā
tesaṃ ekādasī hutvā Pañcāliyaṃ senaṃ pasāmsati anusāsati; ekadivasaṃ kir'
eko puriso ekaṃ taṇḍulanāliṃ ca puṭabbhattaṃ ca kahāpaṇasahassaṃ ca gahetvā 30
nadinā tarissāmiti otinṇo nadimajjhaṃ patvā taritum asakkonto tīre ṭhite ma-
nusse evam ā: ambho mama hatthe ekataṇḍulanāli puṭabbhattaṃ kahāpaṇasahassaṃ
ca atthi, ito me yaṃ ruccati taṃ dassāmi, yo sakkoti so maṃ uttāretū 'ti,
ath' eko thāmasampanno puriso gāḥhaṃ¹⁴ nivāsetvā nadinā ogāhetvā¹⁵ taṃ hatthe
gahetvā uttāretvā dehi me dātābbaṃ ti ā, taṇḍulanāliṃ vā bhattaputaṃ vā 35

¹ B^d anuyantā. ² B^d byāthitā, C^{ks} vyadhītā. ³ C^{ks} -ma. ⁴ C^{ks} -kāra. ⁵
B^d -rājanāyikā. ⁶ C^{ks} -ma. ⁷ C^{ks} -o. ⁸ B^d pavitṭhena apaññāyanteneva pa-
resaṃ sīsaṃ āharitum samattho. ⁹ B^d tassā kirettha senāya dasa p., C^k -rañ-
paññā, B^d -rāpañcāla. ¹⁰ B^d dāḥhaṃ. ¹¹ C^k ogāyitvā, C^s oghāhitvā.

gaṇhā 'ti, ahaṃ mama jīvitam aḡaṇetvā taṃ uttāresīm, na me etehi attho, kaḡhāpaṇe me dehīti, ahaṃ ito mama yaṃ ruccati taṃ dassāmīti avacaṃ, idāni me yaṃ ruccati taṃ dammi, icchanto gaṇhāhīti, so samīpe t̄hītaṃ ekassa kathesi, so pi taṃ esa attano ruccanakam tava deti¹ evaṃ gaṇhā 'ti ā., so
 5 nāhaṃ gaṇhissāmīti taṃ ādāya vinicchayaṃ gantvā vinicchayāmaccaṇāṃ ārocesi, te pi sabbaṃ sutvā tath' evāhaṃsu, so tesam vinicchayena asantuṭṭho raṇṇo ārocesi, rājā vinicchayāmacce pakkosāpetvā tesam santike ubhinnaṃ pi vacanaṃ sutvā tath' eva vatvā vinicchitum aḡananto attano jīvitam paḡhāya nadīm otīṇṇaṃ parajjhāpesi², tasmīm khaṇe raṇṇo mātā Talatādevī³ nāma avidūre nisinnā
 10 raṇṇo dubbīnicchitabhāvaṃ ūatvā tāta imam aṭṭam ūatvā vinicchitan⁴ ti ā., amma ahaṃ ettakaṃ jānāmi sace tumhe uttaritarāṃ jānātha vinicchītanā⁵ 'ti, sā evaṃ karissāmīti vatvā taṃ purīsam pakkosāpetvā: ehi tāta tava hatthagatāni tīpi pi bhūmiyaṃ t̄apehīti paṭipāṭiyā t̄apetvā tvam udake vuyhamāno⁶ imassa kīm kathesīti pucchitvā idan nāmā 'ti vutte tena hi idāni tava ruccanakam gaṇhā
 15 'ti ā., so saḡassatthavīkaṃ gaṇhi, aha naṃ sā thokaṃ gatakāle pakkosāpetvā tāta saḡassaṃ tava ruccatīti pucchitvā āma ruccatīti vutte tāta tayā ito me yaṃ ruccati taṃ dassāmīti imassa vuttaṃ na vuttaṃ ti vuttaṃ devīti tena hi imam saḡassaṃ etassa dehīti, so rodanto paridevanto adāsi, tasmīm khaṇe rā-jāpi amaccāpi tussitvā sādhu-kāraṃ pavattayīṃsu, tato paṭṭhāya tassā paṇḡita-
 20 bhāvo sabbattha paḡaṭo jāto, taṃ sandhāya Videharājā⁷ mātā ekādasīti ā., kha-tyā ti khattiyā, acchinnaraṭṭhā ti Brahma-dattena acchīnditvā gaḡharaṭṭhā, vyādhitā⁸ ti maraṇabhayabhīta añṇāṃ gaḡetabbagaḡaṇaṃ apasanta, Pañcā-līnaṃ vasaṃ gatā ti etassa Pañcālarāṇṇo vasaṃ gatā ti a., sāmīvacanātthe hi etaṃ upayogavacanaṃ, yaṃvadā takkarā ti yaṃ mukhena vadanti⁹ taṃ
 25 raṇṇo kātum sakkonto¹⁰ va, vasiṇo gatā ti pubbe sayāṃvasiṇo idāni pan' assa vasaṃ gatā ti a., tisandhīti paṭhamam hatthipākārena¹¹ parikkhīta tato rathap. tato assap. tato yodhapattip. ti imehi catūhi saṃkhepeti, tisandhi-parivāritā ti hatthirathānaṃ antare eko sandhi, rathaassānaṃ antare eko sandhi assapattīnaṃ a. eko ti, parikhañṇatīti khaṇīyati¹² imam idāni up-
 30 pāṭetvā gaṇhitukāṃ vīya samantato khaṇanti, uddhamtārakajātā cā 'ti tāta yāya senāya samantā parivāritā sā anekasatasahassāhi daṇḡadīpikāhi uddham-tārakajātā vīya khāyati, vijānāhīti tāta Mahosadha Avicīto yāva Bhavaggā añṇo tayā sadiso upāyakesalo p. nāma n' atthi paṇḡitabhāvo ca nāma eva-rūpesu t̄hānesu pañṇāyati tasmā tvam eva jāna kathaṃ ito dukkhā mokkha
 30 bhavissatīti a.

Imam raṇṇo katham sutvā M. cintesi: „yaṃ rājā atīviya maraṇabhayabhīto, gilānassa kho pana vejjo paṭisaraṇaṃ chā-

¹ C^k -kaṃ va deti, C^s ruccantaṃ ma deti. ² B^d parāpesi. ³ B^d jalāka-. ⁴ B^d suṭhu vinicchathā. ⁵ C^k -nethā, B^d vinicchathā. ⁶ B^d tāta gaṇe tvam udake vuyhamāne, C^k mīyāmāno, C^s vyamāno? ⁷ B^d pañcālarāja. ⁸ B^d byādhitā; read: vyathitā. ⁹ B^d vadati. ¹⁰ so all three MSS. for -tā? ¹¹ C^k yodhaha-tthi-. ¹² C^k khaṇīyāti, B^d khaṇīyati.

tassa bhojanam pipāsītassa pāṇīyam, imassa pi ṭhapetvā mam
 aññam paṭisaraṇam n' atthi, assāsessāmi nan¹ ti, atha nam
 M. manosilātale nadanto sīho viya „mā bhāyi mahārāja rajja-
 sukham anubhava, aham leḍḍum gahetvā kāko viya dhanum
 gahetvā makkato viya ca imam aṭṭhārasaakkhohinisenam udare 5
 baddhasātakānam pi assāmikam katvā² palāpessāmIti³“ vatvā
 imam gātham āha:

9. Pāde deva pasārehi bhuñja kāme ramassu ca
 hitvā Pañcāliyam senam Brahmaḍatto pamāyatīti⁴. 1459.

T. a.: tvaṃ deva yathāsukham attano rajjasukhasamkhāte pāde pasārehi 10
 pasārento ca saṃgāmacittam akatvā bhuñja kāme ramassu ca, eso Brahmaḍatto
 imam senam chaḍḍetvā palāyissatīti.

P. rājānam samassāsetvā nikkhamitvā nagare chaṇabheriṃ
 carāpetvā nāgare āha: „ambho tumhe mā cintayittha, sattāham
 mālāgandhavilepanam pānabhojanādīni⁵ sampādetvā chaṇakīlam 15
 paṭṭhapetvā⁶ ta. ta. manussā yathānurūpam mahāpānam pivantu
 gandhabbam karontu vādentu naccantu⁷ seḷentu nadantu⁸ ap-
 poṭhentu, paribbayo vo mama⁹ santako hotu, aham Ma-paṇḍito
 nāma, passatha¹⁰ me ānubhāvan¹¹ ti nāgare assāsesi, te tathā
 karimsu, gītavādītādisaddam bahinagare ṭhitā suṇanti, cūla- 20
 dvārena manussā pavisanti, ṭhapetvā paṭisattum¹² diṭṭhaditṭham
 na gaṇhanti, tasmā sañcāro na chijjati, nagaram pavitṭhā
 chaṇakīlānissitam janam¹³ passanti, Cūlani-Brahmaḍatto pi na-
 gare kolāhalam sutvā amacce evam āha: „ambho amhesu
 aṭṭhārasaakkhohinīyā senāya nagaram parivāretvā ṭhitesu na- 25
 garavāsīnam bhayam vā sārājam vā n' atthi, ānanditā piti-
 somanassappattā appoṭhenti nandanti seḷenti gāyanti, kin nām¹⁴
 etan¹⁵ ti, atha nam upanikkhittakapurisā musāvādam katvā
 evam āhamso: „deva mayam ekena kammena cūladvārena
 nagaram pavisitvā chaṇanissitam mahājanam disvā pucchimha: 30

¹ so C^k; B^d bandhasātakānam pi sāmikam akatvā. ² B^d palāyīttī. ³ C^k
 -nam. ⁴ B^d -tha. ⁵ B^d vaggantu. ⁶ B^d nadentu naccantu gāyantu. ⁷ B^d
 mo pama. ⁸ B^d passissatha. ⁹ C^k -sattham, C^e -santam. ¹⁰ C^k chaṇam.

ambho sakala-Jambudīpe rājāno āgantvā tumbhākam nagaram
 parikkhipivā t̥hitā, tumhe pana atipamattā, kin nām' etan"
 ti, te evam āham̐su: „amhākam rañño kumarakāle eko mano-
 ratho ahosi: sakala-Jambudīpe' rājūhi nagare parivārite chaṇam
 5 karissāmīti, tass' ajja manoratho matthakam patto, tasmā
 chaṇabherim carāpetvā sayam mahātale mahāpānam pivatiti“,
 rājā tesam katham sutvā kujjhitvā senaṅgam āṇāpesi: „khip-
 pam ito c' ito ca nagaram avattharivā parikkham bhindivā
 pākāram maddantā dvārattālake bhindantā nagaram pavisitvā
 10 sakaṭehi kumbhaṇḍāni viya mahājanassa sīsāni gaṇhatha, Vide-
 harañño sīsam ānethā“ 'ti, tam sutvā sūrayodhā nānāvihā-
 āvudhahatthā dvārasamīpam gantvā paṇḍitassa purisehi pakka-
 mālakalalasiṅcanapāsāṇapatanādīhi' upaddutā paṭikkamanti,
 „pākāram bhindissāmā“ 'ti parikkham otinṇe' pi antarattālesu
 15 t̥hitā ususattitomarādīhi mahāvināsam pāpenti, p-assa yodhā
 Brahmaddattassa yodhe hatthavikārādīni dassetvā nānappakārehi
 akkosanti tajjenti: „tumhe pi alabhantā' thokam pivissatha
 khādissathā“ 'ti suravittakāni' c' eva macchamaṁsasūlāni ca
 pasāretvā sayam eva pivanti khādanti anupākāre camkamanti,
 20 itare kiñci kātum asakkontā C-Brahmadattassa santikam gantvā:
 „deva t̥hapetvā iddhimante aññehi nittharitum na sakkā“ ti
 vadiṁsu, rājā catupañcāham' vasitvā gahetabbagahaṇam' apas-
 santo Kevaṭṭam pucchi: „ācariya nagaram gaṇhitum na sakkā,
 eko pi upasamkamitum samattho nāma n' atthi, kim kātamban“
 25 ti, „hotu mahārāja, nagaram nāma bahiudakam hoti, udakak-
 khayena gaṇhissāma, manussā udakena kilantā' dvāram vi-
 varissantīti“, so „atth' eso upāyo“ ti sampaṭicchi, tato paṭ-
 t̥hāya udakam pavisitum na denti, p-assa upanikkhittakapurisā
 paṇṇam likhitvā kaṇḍe bandhitvā tam pavattim pesesum,
 30 „tena pi paṭhamam eva āṇattam yo yo kaṇḍe paṇṇam passati

¹ B^d -pa. ² so C^{ks} for -mala-? C^o pakkamākalala-, B^o sakkharakaddama-, B^d
 kaddamavālukakalala-. ³ all three MSS. -o. ⁴ B^d kilamantā atha. ⁵ so C^{ks}; B^d
 sūrapit̥hakāni. ⁶ B^d catuḥpañcāham. ⁷ B^d -tabbayuttakam. ⁸ B^d kilamantā.

so so āharatū“ 'ti, ath' eko puriso taṃ disvā p-assa dassesi,
 so taṃ pavattim̄ ñatvā „na me Ma-pañḍitabhāvaṃ jānantīti“
 saṭṭhihatthe velū dvidhā phāletvā suparisuddhaṃ sodhetvā puna
 ekato katvā cammena bandhitvā upari kalalena makkhetvā
 Himavantato iddhimantatāpasehi ānītakaddamakumudabjjaṃ¹ 5
 pokkharanīṭire kalale ropetvā upari veḷum̄ ṭhapāpetvā² udakassa
 pūrāpesi, ekaratten' eva vaḍḍhitvā pupphaṃ veḷumatthakato
 uggantvā ratanamattaṃ aṭṭhāsi, atha naṃ uppāṭetvā „imaṃ
 Brahmadattassa dethā“ 'ti attano purisānaṃ dāpesi, te tassa
 daṇḍakaṃ valayaṃ katvā „ambho³ Brahmadattassa pādāmūlikā,⁴ 10
 chātena mā marittha, gaṇhatha⁴ taṃ uppalaṃ, pilandhitvā daṇ-
 ḍakaṃ kucchipūraṃ khādathā“ 'ti vatvā khipiṃsu, taṃ eko
 p-assa upanikkhittakapurisānaṃ upaṭṭhāko va gaṇhi, atha naṃ
 rañño santikaṃ haritvā⁵ „passatha deva imassa pupphassa
 daṇḍakaṃ, na no ito pubbe evaṃdīgho⁶ daṇḍako diṭṭhapubbo“⁷ 15
 ti vatvā „minatha nan“ ti vutte p-assa purisā saṭṭhihattha-
 daṇḍakaṃ asītihatthaṃ katvā miniṃsu, puna raññā⁷ „katth'
 etaṃ jātan“ 'ti vutte eko musāvādaṃ katvā evaṃ āha: „ahaṃ
 deva ekadivasāṃ pipāsīto hutvā 'suram̄ pivissāmīti' cūladvārena
 nagaraṃ pavīṭṭho nāgarānaṃ udakakīḷanathāya katā mahā- 20
 pokkharaniyo passiṃ⁸, mahājano nāvāya nisiditvā pupphāni
 gaṇhati, tath' idaṃ tīrappadese jātaṃ, gambhīratṭṭhāne jātassa
 pana daṇḍako satahattho bhavissātīti“, taṃ sutvā rājā Kevaṭṭaṃ
 ā.: „ācariya na sakkā idaṃ udakakkhayena gaṇhituṃ, harath'
 etaṃ⁹ mantaiṃ¹⁰“ ti, „tena hi deva dhaññakkhayena gaṇhissāma,¹¹ 25
 nagaraṃ nāma bahidhaññaṃ hotīti“, „evaṃ hotu ācariyā“ 'ti,
 p. purimanayen' eva taṃ pavattim̄ ñatvā „na me Ke-brāhmaṇo
 pañḍitabhāvaṃ jānātīti“ anupākāramatthake kalalaṃ datvā¹¹
 vihiṃ ta. ropāpesi, Bodhisattānaṃ adhippāyā nāma ijjhanti,
 vihi ekaratten' eva utṭhāya pākāramatthaken' eva paññāyi, taṃ 30

¹ Bḍ ānītaṃkudrusakumudabjjaṃ. ² Bḍ ropāpetvā. ³ Ck^s omit ambho. ⁴
 Ck^s handa te. ⁵ Bḍ āh-. ⁶ Bḍ -dīgha. ⁷ Ck^s rañño. ⁸ Ck^s passitu, Bḍ passi.
⁹ Ck^s haretaiṃ. ¹⁰ Bḍ phatan. ¹¹ Bḍ katvā.

pi disvā Brahmaddatto „ambho kim etaṃ pākāramatthakena nīlaṃ
 hutvā paññāyatīti“, p-assa upanikkhittakapurisā rañño vacanaṃ
 mukhato luñcitvā gaṇhantā¹ viya „deva gahapatiputto kira Maho-
 sadho anāgatabhayaṃ disvā raṭṭhato dhaññaṃ āharāpetvā koṭṭhā-
 5 gārādīni pūrāpetvā sesaṃ dhaññaṃ pākārapasse nikkhipāpesi, te
 kira² vīhī ātape sukkhantā vasse tementā tatth'eva sassaṃ jane-
 sum³, aham pi ekadivasaṃ ekena kammaena cūladvārena pavisitvā
 pākārapasse vīhiraṣito vīhiṃ hatthena gaṇetvā vīhiyaṃ chaḍ-
 ḍesiṃ, atha maṃ paribhāsantā 'chāto 'sīti maññe, vīhiṃ dasante
 10 bandhitvā tava geḥaṃ haritvā pacāpetvā bhujjāhīti' vadimsu“,
 rājā taṃ sutvā Ke-aṃ āha: „ācariya dhaññaakkhayena p' etaṃ
 gaṇetuṃ na sakkā, ayam pi anupāyo“ ti, „tena hi deva dā-
 rukkhayena gaṇhissāma, nagaraṃ nāma bahidārukaṃ hotīti“,
 „evaṃ hotu ācariyā“ 'ti, purimanayen'eva taṃ pavattim ūtvā
 15 pākāramatthakena vīhiṃ atikkamītvā paññāyamānaṃ⁴ dārurāsiṃ
 kāresi, manussā Brahmaddattassa purisehi saddhiṃ parihāsaṃ
 karontā „chāt' attha yāgubhattaṃ pacitvā bhujjathā“ 'ti
 mahantamahantāni dārūni khīpanti, rājāpi „pākāramatthakena
 dārūni paññāyante⁵, kim etan' ti pucchitvā „g-putto kira anā-
 20 gatabhayaṃ disvā dārūni āharāpetvā kulānaṃ pacchāgehesu⁶
 ṭhapāpetvā atirekāni pākāraṃ nissāya ṭhapāpesīti“ upanikkhitta-
 kānaṃ yeva santikā sutvā Ke-aṃ ā: „ācariya dārukkayenāpi
 na sakkā gaṇhituṃ, haretha taṃ⁷ upāyan“ ti, „mā cintayi
 mahārāja, añño upāyo atthīti“, „ācariya, kimupāyo nāma⁸ esa,
 25 nāhaṃ tava upāyassa antaṃ passāmi, na sakkā amhehi Videhaṃ
 gaṇhituṃ, amhākaṃ nagaraṃ gamissāma“ 'ti, „deva 'C-Brahma-
 datto ekasatehi khattiyehi saddhiṃ Videhaṃ gaṇhituṃ na sak-
 khīti' amhākaṃ lajjanakaṃ bhavissati, na Mahosadho yeva p.,
 aham pi p. yeva, ekaṃ lesaṃ karissāma“ 'ti, „kim lesaṃ
 30 nāma ācariyā“ 'ti, „dhammayuddhan nāma karissāma“ 'ti,

¹ Bā vacanaṃ sutvā mukhato vimhi luñcanto. ² C² kira te. ³ Bā sassāni
 sejjāyisu. ⁴ C² paññāyanappamānaṃ. ⁵ Bā -tāni. ⁶ Bā pacchābhāgehesu. ⁷
 Bā āharathekaṃ.

„kim etaṃ dh-yuddhan nāma“ 'ti, „mahārāja na senā yuj-
jhissati, dvinnam pi pana rājūnaṃ dve paṇḍitā ekatṭhāne bha-
vissanti', tesu yo vandissati tassa parājayo bhavissati, Ma-dho
pana imaṃ mantaṃ na jānāti, ahaṃ mahallako so daharo, so
a disvā vandissati, tadā Vedeho parājito nāma bhavissati, 5
atha mayaṃ Vedehaṃ parājetvā attano nagaraṃ gamissāma,
evan no lajjanakaṃ na bhavissati, idaṃ dh-yuddhan nāma“ 'ti,
p. tam pi rahassaṃ purimanayen' eva űatvā „sace Kevaṭṭassa
parajjhissāmi' nāma na paṇḍito 'smīti“ cintesi, Brahmadatto pi
„sobhano ācariya upāyo“ ti vatvā³ „sve dh-yuddhaṃ bhavissati 10
dvinnam paṇḍitānaṃ, dhammena samena jayaparājayo bhavis-
sati', yo dh-yuddhaṃ na karissati so parājito va nāma bha-
vissatīti“ paṇṇaṃ likhāpetvā cūladvārena Vedehassa⁵ pesesi,
taṃ sutvā Vedeho p-aṃ pakkosāpetvā tam atthaṃ ācikkhi, p.
„sādhu deva, 'sve pāto va pacchimadvāre dhammayuddha- 15
maṇḍalaṃ sajjessantu' dh-yuddhamaṇḍalaṃ āgacchantū' 'ti
pesetha devā“ 'ti, taṃ sutvā āgatadūtass' eva paṇṇaṃ dāpesi,
p. punadivase „Kevaṭṭass' eva parājayo hotū“ 'ti pacchima-
dvāre dh-yuddhamaṇḍalaṃ sajjāpesi, te pi kho ekasatapurisā
„ko jānāti kiṃ bhavissatīti“ p-assa ārakkhatthāya⁷ Ke-aṃ pari- 20
vārayāmsu, te pi ekasatarājāno dh-yuddhamaṇḍalaṃ gantvā
pācīnadiṣaṃ olokena atṭhaṃsu, tathā Ke-brāhmaṇo, Bo. pana
pāto va gandhodakena nahāyivā satasahassagghanakaṃ Kāsi-
vatthaṃ nivāsetvā sabbālaṃkārapatimaṇḍito nānaggarasabho-
janaṃ bhuñjitvā mahantena parivārena rājadvāraṃ gantvā 25
„pavisatu me putto“ ti vutte pavisitvā rājānaṃ vanditvā eka-
mante ṭhatvā „kiṃ tāta Mahosadhā“ 'ti vutte „dh-yuddha-
maṇḍalaṃ gamissāmīti“ ā., „mayā kiṃ kātuṃ vaṭṭatīti“, „deva
Ke-brāhmaṇaṃ maṇinā vaṇcetukāmo 'mhi, atṭhavaṃkamaṇi-
ratanam laddhuṃ vaṭṭatīti“, „gaṇha tātā“ 'ti, so taṃ gahetvā 30
rājānaṃ vanditvā⁸ otiṇṇo sahaṇṇe yodhasahashehi parivuto

¹ B^d vasissanti. ² C^{ks} parajji-, B^d parajjhā, B^e parajjhāmi. ³ C^{ks} omit ti vatvā.

⁴ C^{ks} -ssatīti. ⁵ C^{ks} vi-. ⁶ B^d sajjiesanti. ⁷ C^{ks} -ttāya. ⁸ B^d adds rājagehato.

navutikahāpaṇasahasagghanakam setasindhavayuttam rathavaram āruya pātarāsavelāya dvārasamīpam pāpuṇi, Kevaṭṭopi pi „idāni āgamissati idāni āgamissatīti“ tassāgamanamaggam olovento atthāsi, olokanen' eva dīghagīvatam patto viya suriyatejena sede muñcante¹, M. pi mahāparivāratāya samuddo viya ajjhottharanto kesarasīho viya asambhīto vigatalomahaṃso dvāram vivarāpetvā nagarā nikkhamma rathā oruḥya sīho viya vijambhanto² pāyāsi, ekasatarājāno tassa rūpasirim disvā „esa kira Sirivaddhassetthiputto Mahosadhapaṇḍito paṇḍāya sakala-
 10 Jambudīpe adutiyo“ ti ukkuṭṭhisahassāni pavattayimsu, so pi kho marugaṇaparivuto Sakko viya anopamena sirivibhavana tam maṇiratanam hatthena gahetvā Kevaṭṭābhimukho ahoṣi, Ke- tam disvā va sakabhāvena saṅghātuṃ asakkonto paccugga- manam katvā evam ā.: „p-a Ma-dha, mayam dve pi p-ā, am-
 15 hākam tumhe nissāya ettakam kālam vasantānam tumhehi paṇṇākāramattam pi na pesitapubbam, kasmā evam akatthā³“ 'ti, atha nam M.: „p-a, tumhākam anucchavikam paṇṇākāram olovento ajja imam maṇiratanam labhimha, handa nam gaṇ- hatha, evarūpam nāma aññam maṇira- n' atthīti“, so tassa
 20 hatthe jalamānam maṇira- disvā „dātukāmo me bhavissatīti“ cintetvā „tena hi dehīti“ hattham pasāresi, M. „gaṇhā“ 'ti khipitvā pasāritahatthassa aggaṅgulīsu pātesi, brāhmaṇo garu- maṇiratanam aṅgulīhi dhāretum nāsakkhi, tam parigaḷitvā M-assa pādāmūle pati, brāhmaṇo lobhena „gaṇhissāmi nan“ ti tassa
 25 pādāmūle onato ahoṣi, ath' assa M. utthātuṃ adanto ekena hatthena khandhatthike ekena piṭṭhikacchāyam gahetvā „utthe- tha ācariya utthetha āc-, aham daharo tumhākam nattumatto⁴, mā mam vandathā“ 'ti vadanto aparāparam katvā nalātam mukhena saddhim bhūmiyam ghaṃsitvā lohitamakkhitam⁵ katvā
 30 „andhabāla tvaṃ mama santikā vandanaṃ paccāsiṃsasīti“⁶

¹ B^d sedā muñcantī. ² B^d -amāno. ³ B^d karitthā. ⁴ B^d natthu-, C^k nantu-, C^s nanamatto? ⁵ C^k -kkhitam. ⁶ all three MSS. -sarīti.

gīvāyaṃ gaheṭvā khipi, so usabhamattaṭṭhāne patitvā uṭṭhāya
 palāyi, maṇiratanāṃ pana M-assa manussā va gaṇhimsu, Bo-
 assa pana „uṭṭhetha uṭṭhetha mā maṃ vandathā“¹ ti vacīghoso
 sakalapariśaṃ chādetvā aṭṭhāsi, „Ke-brāhmaṇena p-assa pādā
 vanditā“² ti pariśāpi 'ssa ekappahāren' eva unnādādīni akāsi, 5
 Brahmaddattaṃ ādīm katvā sabbe pi te rājāno K-am M-assa
 pādāmūle onataṃ³ addasaṃsu yeva, te „amhākaṃ p-ena M-dho
 vandito, idāni parājit' amha, na no jīvitāṃ dassatīti“⁴ attano attano
 asse āruya Uttarapañcālābhimukhā palāyituṃ ārabhimsu, te
 palāyante disvā Bo-assa pariśā „C-Brahmadatto ekasatakhattiye 10
 gaheṭvā palāyatīti“⁵ puna ukkuṭṭhim akāsi, taṃ sutvā te rājāno
 maraṇabhayaabhītā bhīyosomattāya palāyantā senaṅgaṃ bhin-
 diṃsu, Bo-assa pariśāpi nadantī vaggantī sutṭhutarāṃ kolā-
 halam akāsi, M. senaṅgaparivuto nagaram eva pāvīsi, Brahma-
 dattassa senā tīṇi mattāni yojanāni pakkhandi, Ke- assaṃ 15
 āruya nalāṭe lohitaṃ puñchamāno senāṃ patvā assapitṭhiyaṃ
 nisīno „bho⁶ mā palāyatha, nāhaṃ g-puttaṃ vandāmi, tiṭṭhatha
 tiṭṭhatha“⁷ ti ā., senā aṭṭhvā gacchat' eva Ke-am akkosantā
 paribhāsantā: „pāpadhamma duṭṭhabrāhmaṇa 'dhammayuddhaṃ
 nāma karissāmīti' gantvā nattumattam⁸ pi appahontaṃ vandi⁹, 20
 n' atthi tava akattabban“¹⁰ ti tassa kathaṃ asuṇantā va gac-
 chant' eva, so vegena gantvā senāṃ sampāpuṇitvā „bho⁶ va-
 canāṃ saddahatha mayhaṃ, nāhaṃ naṃ vandāmi, maṇiratanena
 maṃ vañcesīti“¹¹, sabbe pi te rājāno nācākāraṇehi bodhetvā¹²
 attano kathaṃ gaṇhāpetvā tathā pabhinnasenaṃ paṇinivattesi, 25
 sā pana tāva mahatī senā sace paṃsumuṭṭhiṃ vā ekekaṃ
 leḍḍuṃ vā¹³ gaheṭvā¹⁴ khipeyya parikhaṃ pūretvā pākārappa-
 mānarāsi bhaveyya, Bodhisattānaṃ pana adhippāyā ijjhantīti
 eko pi paṃsumuṭṭhiṃ vā leḍḍuṃ vā nagarābhimukhaṃ khipanto
 nāma nāhosi, sabbe nivattetvā¹⁵ attano khandhāvāratṭhānam eva 30

¹ all three MSS. oja-. ² B^d bhonto. ³ B^d natta-. ⁴ B^d vandasi. ⁵ B^d
 sabbodhetvā. ⁶ C^o omit vā. ⁷ B^d adds nagarābhimukho. ⁸ so all three MSS.
 for -ttitvā?

paccāgamiṃsu, rājā Ke-aṃ pucchi: „kiṃ karoma ācariyā“ ¹ti,
 „deva kassaci cūladvarena nikkhamituṃ adanta¹ sañcāraṃ
 chindāma, manussā nikkhamituṃ alabhantā ukkaṇṭhitvā dvāraṃ
 vivarissanti, atha mayaṃ paccāmitte gaṇhissāmā“ ²ti, p. taṃ
 5 pavattiṃ purimanayen³ eva sutvā cintesi: „imesu ciraṃ idha
 vasantesu phāsukaṃ nāma n⁴ atthīti upāyen⁵ eva palāpetuṃ
 vaṭṭatīti“ so „mantena te palāpessāmīti“ ekaṃ mantakusalaṃ
 amaccaṃ upadhārento Anukevaṭṭaṃ nāma disvā pakkosāpetvā
 „ācariya ambhākaṃ ekaṃ kammaṃ nittharituṃ vaṭṭatīti“ ā.,
 10 „kiṃ karomi p-a, vadehīti“, „tumhe anupākāre ṭhatvā ambhā-
 kaṃ manussānaṃ pamādaṃ oloketvā antarantarā Brahmaddattassa
 manussānaṃ pūvamacchamaṃsādini khipitvā ‘ambho idaṃ c⁶
 idaṃ ca khādatha mā ukkaṇṭhatha, aṅṅaṃ katipāhaṃ vasituṃ
 vāyamatha, nagaravāsino pañjare baddhakukkuṭā viya ukkaṇ-
 15 ṭhitā nacirass⁷ eva vo-dvāraṃ vivarissanti, atha tumhe Vedehaṃ
 ca duṭṭhagahapatiputtaṃ ca gaṇhathā⁸’ ti vadeyyātha, ambhākaṃ
 manussā taṃ kathaṃ sutvā tumhe akkositvā tajjetvā Brahma-
 dattassa manussānaṃ passantānaṃ ñeva tumhe hatthapādesu⁹
 gahetvā⁴ veḷupesikādīhi paharantā viya hutvā otāretvā pañca
 20 cūlā gāhāpetvā iṭṭhakacunṇāni⁵ okiritvā kaṇaveramālaṃ⁶ gahetvā⁷
 katipayapahāre datvā piṭṭhiyaṃ rājiyo⁸ dassetvā pākāraṃ āro-
 petvā sikkā⁹ pakkhipitvā yotten¹⁰ otāretvā ‘gaccha mantabhe-
 dakacorā¹¹’ ti Brahmaddattamanussānaṃ dassanti¹⁰, te taṃ raṅṅo
 santikaṃ nessanti, rājā ‘ko te aparādhō’ ti pucchissati, ath¹¹
 25 assa evaṃ vadeyyāsi: ‘mahārāja, mayhaṃ pubbe yaso mahanto,
 g-putto mantabhedo¹¹ ti kujjhitvā raṅṅo kathetvā sabbaṃ¹²
 acchindi. ahaṃ mama yasavilopakassa¹³ gahapatiputtassa sīsaṃ
 gaṇhāpessāmīti tumbhākaṃ manussānaṃ ukkaṇṭhitasokena¹⁴

¹ Cks -to, Bđ adatvā. ² Cks naṃ. ³ Bđ tumbhākaṃ hatthapādesu, Cks tumhe hatthapāde. ⁴ Bđ omits ga-. ⁵ Bđ -cunṇena. ⁶ Cks -veru-, Bđ kaṇṇethattamālaṃ, B° kaṇṇavilamālaṃ. ⁷ Ck galetvā, Bđ katvā, B° kannetvā? ⁸ Cks rājiyaṃ. ⁹ Bđ° sikkāya. ¹⁰ Bđ -enti. ¹¹ Bđ maṃ na bhajatī, B° macchariyena maṃ garahatī. ¹² Bđ adds me vibhavaṃ. ¹³ Bđ yasabhedakassa. ¹⁴ so Bđ; Cks ukkaṇṭhāne-.

bhīto¹ etesaṃ khādanīyabhojanīyaṃ demi, ettakena maṃ porā-
 nakaveram hadaye katvā imaṃ vyasaṇaṃ pāpesi taṃ sabbaṃ
 tumhākaṃ manussā jānanti mahārāja² 'ti nānākāraṇehi³ taṃ
 saddahāpetvā vissāse uppanne 'mahārāja tumhe mama laddha-
 kālato paṭṭhāya mā cintayittha, dāni Vedehassa ca g-puttassa 5
 ca jīvitam n' atthi, ahaṃ imasmiṃ nagare pākārassa ca thi-
 ratṭhānaṃ ca dubbalatṭhānaṃ ca parikhāyaṃ kumbhilādīnaṃ
 atthitṭhānaṃ ca natthitṭhānaṃ ca jānāmi, naciren' eva vo na-
 garam gahevā dassāmiti⁴ vadeyyātha, atha so rājā saddahitvā
 sakkāraṃ karissati senāvāhanaṃ paṭicchāpessati, ath' assa 10
 senaṃ vālakumbhilatṭhānesu yeva otāreyyātha, tassa senā kum-
 bhilābhayena na otarissati, tadā tumhe 'senā te deva g-puttēna
 bhinnā, sabbe rājāno ācariya-Kevattaṃ ca ādīraṃ katvā (add:
 na) kenaci laṅco gaḥito n' atthi³, kevalaṃ ete tumhe pari-
 vāretvā caranti, sabbe pana g-puttass' eva santakā, aham ev' 15
 eko tumhākaṃ puriso, sace me na saddahatha sabbe rājāno
 'alamkaritvā maṃ dassanāya āgacchantū' 'ti pesetha, atha tesam
 g-puttēna attano nāmarūpaṃ likhitvā dinnesu vatthālaṅkāra-
 khaggādisu akkharāni disvā niṭṭham gaccheyyāthā⁴ 'ti vadey-
 yāthā 'ti vutte so tathā katvā tāni disvā niṭṭham gantvā 20
 bhītatasito te rājāno uyyojetvā 'idāni kiṃ karoma p-ā' 'ti
 tumhe pucchissati, tam enaṃ evaṃ vadeyyātha: 'mahārāja
 g-putto bahumāyo, sace aññāni katipayadivasāni vasissatha
 sabbaṃ vo senaṃ attano hatthe katvā tumhe gaṇhissati, pa-
 pañcaṃ akatvā ajj' eva majjhimayāmasamanantare assapitṭhi- 25
 yaṃ nisīditvā palāyissāma, mā no parahatthe maraṇaṃ hotū'
 'ti, so tumhākaṃ vacanaṃ sutvā tathā karissati, tumhe tassa
 palāyanavelāya nivattitvā ambhākaṃ manusse jānāpeyyāthā⁴ 'ti,
 taṃ sutvā Anukevaṭṭabrāhmaṇo „sādhu p-a, karissāmi te va-
 canan“ ti ā., „tena hi katicī⁴ pahāre sahituṃ vaṭṭatīti“ vatvā 30

¹ Bā omīte bhī-. ² Bā nānappakārehi. ³ Bā na kenaci laṅco agahito nāma
 natthi. ⁴ C^{ka} katthaci.

„p-a mama jivitañ ca hatthapāde ca t̥hapetvā sesam attano
 rucivasena karohīti“, so tassa gehe manussānañ sakkārañ
 kāretvā Anukevaṭṭaṃ vuttanayena vippakārañ pāpetvā yotten'
 otāretvā Brahmaddattamanussānañ dāpesi, rājā tañ vīmañ-
 5 sitvā¹ saddahitvā sakkāraṃ assa katvā senaṃ paṭicchāpesi, so
 pi tañ vālakumbhilaṭṭhānesu yeva otāresi, manussā kumbhilehi
 khajjamānā aṭṭālake² t̥hitehi ususattitomahehi³ vijjhiyamānā
 vināsaṃ pāpuṇanti, tato paṭṭhāya bhayena upagantuṃ na sak-
 konti, Anuke- rājānaṃ upasaṃkamitvā „mahārāja, tumhakaṃ
 10 atthāya yujjhanakā nāma n' atthi, sabbehi lañco gahito, sace
 mañ asaddahantā rājāno pakkosāpetvā nivatthavattadhāsi
 akkharāni olokethā“⁴ 'ti ā., rājā tathā katvā sabbesaṃ vatthā-
 dāsi akkharāni disvā „addhā imehi lañco gahito“⁵ ti niṭṭhaṃ
 gantvā „ācariya idāni kiṃ kātābbaṃ“⁶ ti pucchitvā „deva aññaṃ
 15 kātābbaṃ n' atthi, sace papañcaṃ karissatha g-putto vo gaṇ-
 hissati, mahārāja ācariya-Kevaṭṭo pi kevalaṃ nalāṭe vaṇaṃ
 katvā vicarati, lañco pana etenāpi gahito va, ayaṃ mañirata-
 naṃ gahetvā tumhe tiyojanaṃ palāpetvā puna⁷ saddahāpetvā ni-
 vattesi, ayam pi paribhinda⁸ va, ekarattivāso pi mayāṃ
 20 na ruccati, ajj'eva majjhimayāmasamanantare palāyituṃ vaṭṭati,
 mañ t̥hapetvā añño tava subhādayo nāma n' atthīti“⁹ vutte „tena
 hi ācariya tumhe yeva me assaṃ kappetvā yānaṃ sajjāṃ ka-
 rotha“¹⁰ 'ti ā., brāhmaṇo tassa nicchayena¹¹ palāyanabhāvaṃ
 nātvā „mā bhāyi mahārājā“¹² 'ti assāsetvā bahi nikkhamitvā
 25 upanikkhattakapurisānaṃ „ajja rājā palāyissati, mā niddāyitthā“¹³
 ti ovādaṃ datvā rañño assaṃ yathā ākaḍḍhito suṭṭhutarāṃ
 palāyati¹⁴ evaṃ avakappanāya¹⁵ kappetvā majjhimayāmasama-
 nantare „kappito te deva asso, velaṃ jānāhīti“¹⁶ ā., rājā assaṃ
 abhirūhitvā palāyi, Anuke- pi assaṃ abhirūhitvā tena saddhiṃ
 30 gacchanto viya thokaṃ gantvā nivatto, avakappanāya¹⁷ kappita-

¹ C^{ks} -setvā. ² C^k -ravassehi, C^s -ravasehi. ³ B^d -kesu. ⁴ C^{ks} palāyano pi.
⁵ C^{ks} -bhinnako. ⁶ B^d vini-. ⁷ B^d -yissati. ⁸ B^d -kappannāya, C^{ks} -kam-
 panāya. ⁹ B^d -kappanāya.

asso ākadḍhiyamāno pi rājānaṃ gahetvā palāyi, Anukevaṭṭo
 senāya antaraṃ pavisitvā „C-Brahmadatto palāto“ ti ukkuṭṭhiṃ
 akāsi, upanikkhittakamanussāpi attano manussehi saddhiṃ
 upakkosiṃsu, sesarājāno taṃ saddaṃ sutvā „Ma-panḍito dvāraṃ
 vivaritvā nikkhanto bhavissati, na idāni no jīvitāṃ dassatīti“ 5
 bhītatasiṭā upabhogaparibhogabhaṇḍāni pi anoloketvā tato palā-
 yiṃsu, manussā „rājāno palāyantīti“ suṭṭhutaṃ upakkosiṃsu,
 sesā taṃ saddaṃ sutvā dvāraṭṭālakādīsu ṭhitāpi unnadiṃsu
 appoṭṭhayiṃsu, iti tasmiṃ khaṇe paṭhavi viya bhijjamaṇā sa-
 muddo viya saṃkhubhito sakalanagaraṃ anto ca bahi ca eka- 10
 ninnādaṃ ahoṣi, aṭṭhārasaakkhohiṇīsaṃkhāmanussā „Maha-
 sadhapaṇḍitena kira Brahmadatto ca ekasatarājāno ca gahitā“
 ti maraṇabhayaabhītaṃ attānā asaraṇā udare baddhasāṭakam pi
 chaḍḍetvā palāyiṃsu, khandhāvāraṭṭhānaṃ tucchaṃ ahoṣi,
 C-Brahmadatto ekasatakhattiye gahetvā attano nagaram eva 15
 gato, punadvase pāto va nagaradvārāni vivaritvā balakāyā
 nagarā nikkhamitvā mahāviloṇaṃ disvā „kiṃ karoma p-ā“ 'ti
 M-assa ārocayiṃsu, so āha: „etehi chaḍḍitadhanaṃ amhākaṃ
 pāpuṇāti, sabbesaṃ pi rājūnaṃ santakaṃ amhākaṃ raṇṇo
 detha, seṭṭhinaṃ ca Kevaṭṭabrāhmaṇassa ca santakaṃ amhākaṃ 20
 āharatha, avasesaṃ nagaravāsino gaṇhantū“ 'ti, tesāṃ ma-
 haggharatanabbhaṇḍaṃ¹ eva āharantānaṃ addhamāso vītivatto,
 sesāṃ pana catūhi māsehi āhariṃsu, M. Anukevaṭṭassa ma-
 hantaṃ sakkāraṃ adāsi, tato paṭṭhāya ca kira Mithilavāsino
 sahirāṇṇā jātā, Brahmadattassāpi tehi rājūhi saddhiṃ Uttara- 25
 pañcālanagare vasantassa ekaṃ vassaṃ atītaṃ. Ath' ekadi-
 vasaṃ Kevaṭṭo ādāsena mukhaṃ olokento nalāṭe vaṇaṃ disvā
 „idaṃ g-puttassa kammaṃ, ten' amhi ettakānaṃ rājūnaṃ antare
 lajjāpito“ ti cintetvā samuppannakodho hutvā „kadā ru kho
 tassa piṭṭhiṃ passitum samattho bhavissāmīti“ cinto „atth' 30
 eso upāyo“ ti, „amhākaṃ raṇṇo dhīta Pañcālacandī nāma

¹ Cks samagga-

uttamarūpadharā devaccharapaṭibhāgā, taṃ Vedeharañño das-
 sāmā“ ’ti vatvā „Vedehaṃ kāmēna palobhetvā gilitabalisaṃ
 viya macchaṃ saddhiṃ Mahosadhena ānetvā ubho pi te mā-
 retvā jayapānaṃ pivissāmā“ ti sannitṭhānaṃ katvā rājānaṃ
 5 upasaṃkamitvā ā.: „deva eko manto atthīti“, „ācariya tava
 mantan nissāya uttarasātakassāpi sāmīno na jāt’ amha, idāni
 kiṃ karissasi, tuṅhī hohīti“, „mahārāja iminā upāyena sadiso añño
 upāyo nāma n’ atthīti“, „tena hi bhaṇāhīti“, „mahārāja amhehi
 dvīhi yeva bhavituṃ vaṭṭatīti“, „evaṃ hotū“ ’ti, atha naṃ
 10 brāhmaṇo uparipāsādatalaṃ āropetvā ā.: „mahārāja Vedeharā-
 jānaṃ kilesena palobhetvā idhānetvā saddhiṃ g-puttena mā-
 ressamā“ ’ti, „sundaro ācariya upāyo, kathaṃ pana naṃ palo-
 bhetvā ānessāmā“ ’ti, „mahārāja, dhītā vo Pañcālacandī uttama-
 tassā rūpasampattiṃ ca cāturiyavilāse ca ’ kavīhi gītabandhanena ’
 15 bandhāpetvā tāni kabbāni³ Mithilāyaṃ gāyāpetvā ‘evarūpaṃ
 itthiratanāṃ alabhantassa Videhanarindassa kiṃ rajjena’ ’ti
 tassa savanasāmsaggena baddhabhāvaṃ nātva ahaṃ gantvā diva-
 saṃ ṭhapessāmi, so mayi divasaṃ ṭhapetvā āgate gilitabaliso
 viya maccho g-puttaṃ gahetvā āgamissati, atha te māressāmā“
 20 ’ti, rājā tassa vacanaṃ sutvā tussitvā „sundaro upāyo ācariya,
 evaṃ karissāmā“ ’ti sampaṭicchi, taṃ pana maṃtaṃ C-Brahma-
 dattassa sayanapālikā sālīkasakuṇikā sutvā paccakkham akāsi,
 rājā nipuṇe kabbakāre pakkosāpetvā bahūṃ dhanāṃ datvā
 dhītaraṃ tesāṃ dassetvā „nānā etissā rūpasampattiṃ nissāya
 25 kabbāṃ karoṭhā“ ’ti ā., ne atimanoharāni gītāni bandhitvā
 rājānaṃ sāvayīṃsu, rājā bahūṃ dhanāṃ adāsi, kavīnaṃ santikā
 naṭā⁴ sikkhitvā⁵ samajjamaṇḍale gāyīṃsu⁶, iti tāni viṭṭhāritāni
 ahesuṃ, tesu manussēnaṃ antare vitthāritattaṃ gatesu rājā
 gāyake⁷ pakkosāpetvā ā.: „tātā tumhe mahāsakuṇe gahetvā
 30 rattīṃ rukkhāṃ āruyha ta. nisinnā gāyitvā ’paccūsakāle tesāṃ

¹ so C^{ks}; B^d cāturiṭṭhiyavilāso. ² B^d kavīhigītaṃ, omittiṃ bandhanena. ³ B^d kabyāni. ⁴ B^d nāṭakitthiyo. ⁵ B^d sikkhāpetvā. ⁶ B^d gāyāpayīṃsu. ⁷ C^{ks} -ne.

gīvāsu kaṃsatāle bandhitvā te uṭṭhāpetvā¹ otarathā² 'ti, so kira „Pañcālarañño dhītu sarīravannaṃ devatāpi gāyantīti“ pākatabhāvakarapaṭṭhaṃ tathā kāresi, puna rājā te kavī pakkosāpetvā „tātā iti tumhe 'evarūpā kumārikā Jambudīpatale aññassa rañño nānucchavikā Mithilāyaṃ Videharañño anucchavikā' ti rañño issariyaṃ ca imāya ca rūpaṃ vannaṃ gītāni bandhathā“ ti ā., tathā katvā rañño ārocayīmsu, rājā tesāṃ dhanāṃ datvā „tātā Mithilāṃ gantvā ta. iminā va upāyena gāyathā“ 'ti pesesi, te tāni gāyantā anupubbena Mithilāṃ gantvā samajjamaṇḍale gāyīmsu, tāni sutvā mahājano ukkuṭṭhisahas- 5 sāni pavattetvā tesāṃ bahūṃ dhanāṃ adāsi, te rattisamaye rukkhesu pi gāyitvā paccūsakāle sakuṇānaṃ gīvāsu kaṃsatāle bandhitvā otaranti, ākāse kaṃsatālasaddaṃ sutvā „Pañcālarājadhītu sarīravannaṃ devatāpi gāyantīti“ nagare ekakolāhalaṃ ahoṣi, rājā sutvā kabbakāre pakkosāpetvā attano nivesane 15 samajjāṃ kāretvā „evarūpaṃ kira uttamarūpadharaṃ dhītaraṃ Cūlanīrājā mayhaṃ dātukāmo“ ti tussitvā tesāṃ bahūṃ dhanāṃ adāsi, te pi āgantvā Brahmādatṭassa ārocayīmsu, atha naṃ Ke- ā.: „idān' āhaṃ mahārāja divasaṃ vavatthāpanāya gamissāmīti“, „sādhu ācariya, kiṃ laddhuṃ vaṭṭatīti“, „thokaṃ 20 paṇṇākāraṃ“ ti, „gaṇhathā“ 'ti dāpesi. so taṃ ādāya mahanteṇa parivāreṇa Vedeharātṭhaṃ sampāpuṇi, tassāgamaṇāṃ sutvā nagare ekakolāhalaṃ jātaṃ: „Cūlanīrājā ca kira Vedeho ca mittasanthavaṃ karissanti, Cūlanī attano dhītaraṃ rañño dassati, Ke- kira divasaṃ vavatthāpetuṃ etīti“, Vedeharājāpi 25 taṃ suṇi, M. pi sutvā paṇ' assa etad ahoṣi: „tassāgamaṇāṃ mayhaṃ na ruccati, tatvato taṃ jānissāmīti“ so Cūlanīsantike upanikkittapuriśānaṃ sāsaṇaṃ pesesi, „imaṃ mantaṃ tatvato na jānāma, rājā ca Ke- ca sayanagabbhe nisīditvā mantayīmsu, rañño pana sayanapālīkā sālikasakuṇikā² etaṃ mantaṃ jāneyyā“ 30 'ti paṭipesayīmsu, taṃ sutvā M. cintesi: „yathā paccāmittānaṃ

¹ Bā uppāletvā. ² Cks add atthi.

okāso na hoti evaṃ suvibhattaṃ katvā sajjitaṃ¹ nagaraṃ
 ahaṃ Kevaṭṭassa daṭṭhuṃ na dassāmīti“ so nagaradvārato
 yāva rājagehaṃ rājagehato yāva attano gehaṃ ubhosu passesu
 kilañjehi parikkhipāpetvā matthake pi kilañjehi² paṭicchādāpetvā
 5 cittakammaṃ kāretvā bhūmiyaṃ pupphāni vikiritvā punṇaghate
 ṭhapetvā kadaliyo bandhāpetvā dhaje paggaṇhāpesi, Ke-
 taṃ nagaraṃ pavisitvā suvibhattaṃ nagaraṃ apassanto raññā³ me
 maggo alaṃkārapīto“ ti cintesi, nagarassa adassanattamaṃ kata-
 bhāvaṃ na jānāti, so gantvā rājānaṃ disvā paṇṇākāraṃ pa-
 10 ṭicchāpetvā paṭisanthāraṃ katvā ekamante nisīditvā rañño kata-
 sakkārasammāno attano āgatakāraṇaṃ ārocento dve g. abhāsi:

10. Rājā santhavakāmo te ratanāni pavecchati,
 āgacchantu tato⁴ dūtā mañjukā piyabhāṇiṇo, 1460.

11. Bhāsantu mudukā vācā yā vācā paṭinanditā

15 Pañcālā ca Videhā ca ubho ekā bhavantu te ti. 1461.

Ta, sauthavakāmo ti mahārāja amhākaṃ rājā tayā saddhīṃ mitta-
 santhavakāmo, ratanānīti itthiratanāṃ attano dhītaṃ idimkatvā tumbhākaṃ
 sabbaratanāni deti, āgacchantū 'ti ito paṭṭhāya kira Uttarapañcālanagarato
 paṇṇākāraṃ gahetvā madhuravacanā piyabhāṇiṇo dūtā idhāgacchantu ito ca ta.
 20 gacchantu, ekābhavantū 'ti Gaṅgodakaṃ viya Yamunodakena saddhīṃ sam-
 sandantā ekasadiā va hontū 'ti.

Evañ ca pana naṃ vatvā „mahārāja amhākaṃ aṇṇaṃ
 mahāmaccaṃ pesetukāmo hutvāpi 'aṇṇo' manāpaṃ katvā sā-
 sanaṃ ārocetuṃ na sakkhissatīti' maṃ pesesi“, „ācariya tumhe
 25 rājānaṃ sādhukaṃ bodhetvā ādāya āgacchathā“ 'ti⁵, „gaccha
 mahārāja⁶ seṭṭhaṃ abhirūpaṃ ca kumārikaṃ labhissatha, am-
 hākaṃ ca raññā⁷ saddhīṃ mettī ca vo paṭiṭṭhahissatīti“, so
 tassa vacanaṃ sutvā va tuṭṭhamānaso „uttamarūpadharaṃ kira
 kumārikaṃ labhissāmīti“ savanasaṃsaggena bandhitvā⁸, „ācariya
 30 tumhākaṃ ca kira Mahosadhapaṇḍitassa ca dhammayuddhe
 vivādo ahosi, gacchatha puttaṃ me passatha, ubho pi paṇḍitā

¹ Bḍ susaj-. ² Cks -je. ³ Cks rañño. ⁴ Bḍ ito. ⁵ Bḍ rañño. ⁶ Cks gaccha-
 thā ti. ⁷ so Cks; Bḍ gacchatha rājā. ⁸ Cks rañño. ⁹ Bḍ bajhitvā.

aññamaññaṃ khamāpetvā mantetvā ethā¹ 'ti ā., taṃ sutvā Ke-
 „passissāmi paṇḍitaṃ“ ti taṃ passitum agamāsi, M. pi taṃ
 divasaṃ „tena me pāpadhammena saddhiṃ sallāpo mā hotū“
 'ti pāto va thokaṃ sappiṃ pivi, gehaṃ pi 'ssa bahalena alla-
 gomayena limpimsu', thambhe telena makkhesum, tassa nipaj- 5
 janakaṃ ekaṃ paṭṭamañcanaṃ² ṭhapetvā sesāni mañcapīṭhāni
 niharimsu, so manussānaṃ saññaṃ adāsi: „brāhmaṇe kathetum
 āradde evaṃ vadeyyātha: 'brāhmaṇa paṇḍitena saddhiṃ mā
 kathaya, ajja tena³ sappi pītaṃ' ti mayi pi tena saddhiṃ katha-
 nākāraṃ karonte⁴ pi 'deva sappi vo pītaṃ, mā kathethā' ti 10
 vāreyyāthā“ ti, evaṃ vicāretvā M. rattapaṭṭaṃ nivāsetvā sat-
 tamesu dvārakoṭṭhakesu manusse ṭhapetvā⁵ paṭṭamañcake nipajji,
 Ke- pi 'ssa paṭṭamadvārakoṭṭhake ṭhatvā „kahaṃ paṇḍito“ ti puc-
 chi, atha naṃ te manussā „brāhmaṇa mā mahāsaddaṃ kari, sace
 si⁶ āgantukāmo tuṅhi hutvā ehi, ajja paṇḍitena sappi⁷ pītaṃ, ma- 15
 hāsaddaṃ kātum na labbhatiti“ āhaṃsu, sesadvārakoṭṭhakesu pi
 naṃ evaṃ evaṃ āhaṃsu, so sattamadvārakoṭṭhakaṃ atikkamitvā
 p-assa santikaṃ agamāsi, p. kathanākāraṃ dassesi, atha naṃ
 „deva, mā kathayittha, tikhiṇasappi vo pītaṃ, kiṃ vo iminā duṭṭha-
 brāhmaṇena saddhiṃ kathitena⁸“ 'ti vatvā vārayimsu, iti so 20
 p-assa santikaṃ gantvā n' eva nisīditum na āsanaṃ nissāya
 tiṭṭhanatṭhānaṃ labhi, allagomayaṃ atikkamitvā⁹ atṭhāsi, atha
 taṃ oloketvā eko akkhīni khani⁹ |eko bhamukaṃ ukkhipi, eko
 kapparaṃ kaṇḍūyi, so tesāṃ kiriyaṃ disvā maṃkubbhūto
 „gacchāṃ' ahaṃ p-ā“ 'ti vatvā aparena „are duṭṭhabrāhmaṇa 25
 mā saddaṃ karīti“ vutte „saddaṃ eva karosi, atṭhīni te bhin-
 dissāmīti“ vutte bhīttatasito hutvā nivattitvā olokesi, atha naṃ
 añño veḷupesikāya piṭṭhiyaṃ tālesi, añño gīvāya gahetvā khipi,
 añño piṭṭhiyaṃ hatthatalena pahari, so dīpimukhā muttamigo
 viya bhīttatasito nikkhamitvā rājagehaṃ gato, rājāpi cintesi: 30

¹ Bā lepesum. ² Bā tassa nippaṇnamañcanaṃ. ³ Bā te. ⁴ Cks -to. ⁵ Cks
 -me - ke, aud omit manusse ṭhapetvā. ⁶ Bā pi. ⁷ Bā tikhiṇasappi ⁸ Bā
 akkamitvā. ⁹ Bā nimmili.

„ajja mama putto imaṃ pavattiṃ sutvā tuṭṭho bhavissati, dvin-
naṃ p-ānaṃ mahatiyā dhammasākacchāya bhavitabbaṃ, ajja
ubho pi aññamaññaṃ khamāpessanti, lābhā vata me“ ti, so
Ke-aṃ disvā p-ena saddhiṃ saṃsanditākāraṃ¹ pucchanto g. ā. :

- 5 13. Kathan nu Kevaṭṭa Mahosadhena
samāgamo āsi, tad imgha brūhi,
kacci te paṭinijjhatto kacci tuṭṭho Mahosadho ti. 1462.

Ta. paṭinijjhatto ti dhammayuddhamāṇḍale pavattaviggahavūpasama-
natthaṃ kacci tvam tena so ca tayā nijjhatto khamāpito, kacci tuṭṭho ti
10 kacci tumbhākaṃ raññā pesitapavattiṃ sutvā tuṭṭho ti.

Evam vutte Kevaṭṭo „mahārāja tumhe taṃ paṇḍito ti
gahetvā vicaratha, tato asappurisataro nāma n' atthīti“ g. ā. :

13. Anariyarūpo puriso janinda asamodako²
thaddho asabbhirūpo [yathā mūgo va badhiro va³]
15 na kiñc' atthaṃ abhāsathā 'ti. 1463.

Ta. asabbhirūpo ti apaṇḍitajātiko, na kiñcattahaṃ ti mayā saha kiñci
atthaṃ na bhāsīttha, ten' eva naṃ apaṇḍito ti maññāmīti Bo-assa agunaṃ kathesi.

Rājā tassa vacanaṃ anabhinanditvā apaṭikkositvā tassa
ca tena saddhiṃ āgatānaṃ ca paribbayaṃ c' eva nivāsagehaṃ
20 ca dāpetvā „gacchathācariya vissamathā“ 'ti taṃ uyyojetvā
„mama putto p-o paṭisanthārakusalo iminā kira saddhiṃ n' eva
paṭisanthāraṃ akāsi na tuṭṭhiṃ pavedesi, kiñci tena anāgata-
bhayaṃ diṭṭhaṃ bhavissatīti“ sayam eva g. samuṭṭhāpesi:

14. Addhā idaṃ mantapadaṃ sududdasaṃ,
25 attho suddho naraviriyena diṭṭho,
tathā hi kāyo mama sampavedhati,
hitvā sayam ko parahattham essatīti. 1464.

Ta. idaṃ ti yaṃ yaṃ mama puttana diṭṭhaṃ addhā idaṃ mantapadaṃ
aññena ittarapurisena⁴ sududdasaṃ, nara- ti viriyavantena narena suddho attho
30 diṭṭho bhavissati, sayan ti sakaraṭṭhaṃ hitvā ko parahatthaṃ gamissati.

¹ Bḍ saṃsandana-. ² so Bḍ; Ck^o asammodako. ³ so Ck^o; Bḍ ca bhadhiro ca
read: - - rūpo ca yathā mugo badhiro ca? ⁴ Bḍ itara-.

„Mama puttena brāhmaṇassa āgamane doso diṭṭho bhavissati, ayaṃ hi āgacchanto na mittasanthavattihāya āgamissati, maṃ pana kāmena palobhetvā nagaraṃ netvā gaṇhanattihāya āgatena bhavitabban“ ti, „taṃ anāgatabhayaṃ diṭṭhaṃ bhavissati paṇḍitenā“ ¹ti tassa taṃ atthaṃ āvajjetvā ¹ bhītatasi tassa 5
 nisiṇṇakāle cattāro paṇḍitā āgamimṃsu, rājā Senakaṃ pucchi: Senaka ruccati te Uttarapañcālanagaraṃ gantvā Cūlanīrājassa dhītu ānayanā“ ti, „kiṃ kathetha mahārāja, na hi siriṃ āgacchantiṃ paharivā palāpetuṃ vaṭṭati, sace tumhe ta. gantvā taṃ gaṇhissatha ṭhapetvā C-Brahmadattaṃ añño tumhehi samo Jam- 10
 budipatale na bhavissati, kiṃkāraṇā: jeṭṭharājassa dhītāya gahittattā, so hi ‘sesarājāno mama manussā, Vedeho eko ² mayā sadiso’ ti sakala-Jambudīpe uttamarūpadharaṃ dhītaraṃ tumhākaṃ dātukāmo jāto, karoth’ assa vacanaṃ, mayam pi tumhe nissāya vattihālaṃkāre labhissāmā“ ³ti, rājā sese pucchi, te pi tath’ eva 15
 kathesuṃ, tassa tehi saddhiṃ kathentass’ eva Kevaṭṭabrāhmaṇo nivāsagehā nikkhamitvā „rājānaṃ āmantetvā gamissāmīti“ āgantvā „mahārāja, na sakkā amhehi papañcaṃ kātuṃ, gamissāma mayam narindā“ ⁴ti, rājā tassa sakkāraṃ katvā taṃ uyyojesi, M. tassa gatabhāvaṃ ⁵ñatvā nahāyitvā alaṃkaritvā rājupaṭṭhā- 20
 naṃ āgantvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi, rājā cintesi: „putto me Ma-paṇḍito mahāmanti mantapāragato atitānāgata-paccuppanne atthe jānāti, amhākaṃ ta. gantuṃ yuttabhāvaṃ vā ayuttabhāvaṃ vā p. jānissatīti“ so attano ⁶paṭhamaṃ cintite aṭhatvā ⁵rāgaratto mohamūlho hutvā taṃ pucchanto g. ā.: 25

15. Channaṃ hi ekā va matī sameti

ye paṇḍitā uttamabhūripattā,

yānaṃ ayānaṃ athavāpi ṭhānaṃ ⁶

Mahosadha tvam pi matiṃ karohīti. 1465.

Ta. channaṃ ti p-a Kevaṭṭabrāhmaṇassa ca mama ca imesaṃ catunnaṃ 30
 ti channaṃ amhākaṃ ekā va matī eko ajjhāsayo Gaṅgodakaṃ viya Yamunoda-

¹ so all three MSS. ² Cks ceko. ³ Bđ gamanabh.. ⁴ Cks attānaṃ. ⁵ Bđ cintitaṃ avatvā. ⁶ Cks yānaṃ.

kena saṃsandati sameti, ye mayāṃ cha pi janā p-a uttamabhūripattā teṣaṃ no channam pi C-rājadhītu ānyanaṃ ruccatīti, ṭhānan' ti idh' eva vāso, matīm ka rohīti ambhakaṃ ruccanakaṃ nāma appamaṇaṃ tvam pi cintehi kiṃ ambhakaṃ āvṣhatthāya ta. yānaṃ udāhu ayānaṃ, ādu idh' eva vāso ruccatīti.

- 5 Tam sutvā p. „ayaṃ rājā ativiya kāmagiddho, andhabāla-
bhāvena imesaṃ catunnaṃ vacanaṃ gaṇhāti, gamane dosaṃ
kathetvā nivattessāmi naṃ“ ti cintetvā catasso g. abhāsi:
16. Jānāsi kho rāja: mahānubhāvo
mahabbalo Cūlanibrahmadatto
10 rājā ca taṃ icchati kāraṇattham⁹
migaṃ yathā okacarena⁸ luddo. 1466.
17. Yathāpi maccho balisaṃ vaṃkaṃ maṃsena chāditaṃ
āmagiddho na jānāti maccho va⁴ maraṇam attano 1467.
18. Evam eva tuvaṃ rāja Cūlanīyassa⁵ dhītaraṃ
15 kāmagiddho na jānāsi maccho va⁴ maraṇam attano. 1468.
19. Sace gacchasi Pañcālaṃ khippam attam jāhissasi
migaṃ pathānupannaṃ⁶ va mahantaṃ bhayaṃ essatīti. 1469.

Ta. rājā 'ti Videhaṃ ālapati, mahānubhāvo ti mahāyaso, mahabbalo
ti aṭṭhārasakkhohiṇisaṃkhātena balena samanuṃgato, kāraṇatthan' ti ma-
20 raṇakāraṇassa⁸ atthāya, okacarena⁸ 'ti okacarikāya¹⁰, luddo hi ekaṃ migīm
sikkhāpetvā rajjukeṇa bandhitvā araṇṇaṃ netvā migānaṃ gocarāṭṭhāne ṭha-
pessati¹¹, sā bālamigaṃ attano santikaṃ ānetukāma¹² sakasaṇṇāya¹³ saṃrāgaṃ
janenti viravati¹⁴, tassa saddaṃ sutvā bālamigo migaganaparivuto vanagumbe
nipanno sesamigisu saṇṇaṃ katvā¹⁵ tassa savanasaṃsage¹⁶ baddho vuṭṭhāya
25 nikkhamitvā givaṃ ukkhipitvā kilesavaseṇa taṃ migīm upaganvā luddassa
mahāpassaṃ datvā tiṭṭhati, tam enaṃ so tikkiṇāya sattiyā vijjhivā jīvitakkha-
yaṃ pāpeti, ta. luddo viya C-rājā okacarikā viya tassa dhītā luddassa hatthe
āvudhaṃ viya Kevaṭṭabrahmaṇo, iti yathā okacarena luddo migaṃ kāraṇatthāya⁷
icchati evaṃ so rājānaṃ icchatīti ā., āmagiddho ti vyāmasatagambhīre
30 uduke vasanto pi tasmīm baḷise¹⁷ vaṃkaṭṭhānaṃ chādetvā ṭhite āmasaṃkhāte¹⁸
āmise giddho hutvā balisaṃ giḷati, attano maraṇam na jānāti, dhītaraṃ ti
Cūlanibāḷisikassa Ke-brāhmaṇabaḷisaṃ chādetvā ṭhitam āmisasadisānaṃ tassa

¹ Cks yānaṃ. ² Bḍ maraṇa-. ³ Bḍ okka-, Cks ona-. ⁴ Bḍ omits va. ⁵ Bḍ
-neyyassa. ⁶ Cks patth-, Bḍ mandhānubandhaṃ. ⁷ Bḍ mḥ-. ⁸ Bḍ maraṇassa.
⁹ Bḍ okka-. ¹⁰ Bḍ okka-, Cks -carināya. ¹¹ Bḍ ṭhapesi. ¹² Bḍ -mo. ¹³
Bḍ -bhāsāya. ¹⁴ Bḍ vidha-. ¹⁵ Bḍ akatvā. ¹⁶ Bḍ -ena. ¹⁷ Cks -sassa. ¹⁸
Cks āmisagate.

rañño dhītarāṃ kāmaggiddho hutvā maccho¹ attano maraṇasaṃkhātāṃ āmisāṃ viya na jānāsi, Pañcālan ti Uttarapañcālanagaraṃ, attan ti attānaṃ, pathānupannaṃ² ti yathā gāmadvāramaggaṃ anuppattaṃ³ migaṃ mahantaṃ bhayaṃ essati taṃ migaṃ māsaṭthāya⁴ āvudhāni gahetvā nikkhamantesu manussesu ye ye passanti te te mārenti evaṃ Uttara - - nagaraṃ gacchantaṃ tam pi maraṇabbayaṃ essati upagamissatīti catūhi gāthāhi rājānaṃ niggaṇhitvā kathehi. 5

So atiniggaṇhanto⁵ kujjhitvā „ayaṃ maṃ attano dāsaṃ viya maññati, rājā ti saññaṃ pi na karoti, aggarājena⁶ ‘dhītaraṃ dassāmīti’ mama sautikaṃ pesitaṃ ṇatvā ekam pi maṅgalapaṭisaṃyuttaṃ⁷ na kathetvā maṃ ‘lālamigo⁸ viya gi- 10
lītabalīsamaccho viya pathānupannaṃmigo⁹ viya ca maraṇaṃ pāpuṇissasīti¹⁰’ vadatīti“ kujjhitvā anantaraṃ g. ā.:

20. Mayam eva bāl’ amhase elamūgā
ye uttamattāhāni tayī lapimha,
kim eva tvaṃ naṅgalakoṭivaddho 15
attāhāni jānāsi yathāpi aññe ti. 1470.

Ta. bālamhase ti bālā amhe, elamūgā ti lālamukhā mayam eva, uttamattāhāni ti uttamattīthiratanapaṭilābhakāraṇāni¹¹, tayī lapimhā ‘ti tava santikā kathayimha, kimevā ‘ti garahanto āha, naṅgala- ti gahapatiputtā daharakālato paṭṭhāya naṅgalakoṭim gahetvā yeva vaḍḍhanti, tam attham sandhāya 20
tvaṃ gahapatikammam eva jānāsi na khattiyānaṃ maṅgalakammaṃ ti iminā adhippāyen’ evam āha, aññe ti yathā Ke- vā Senakādayo vā aññe paṇḍitā imāni khattiyānaṃ maṅgalattāhāni jānanti tāni kiṃ tathā tvaṃ jānāsi, gahapatikammajānanam eva taṃ nucebhavikaṃ ti.

Iti taṃ akkositvā paribhāsivā „g-putto mama maṅgalan- 25
tarāyaṃ karoti, niddhamath’ etan“ ti nīharāpetuṃ g. ā.:

31. Imaṃ gale gahetvāna nāsetha vijitā mama
yo me ratanalābhassa antarāyāya bhāsati. 1471.

So rañño kuddhabhāvaṃ ṇatvā „sace kho pana maṃ koci rañño vacanaṃ gahetvā hatthe vā gīvāya vā parāmaseyya tam 30
me alaṃ assa yāvajīvaṃ lajjitūṃ, tasmā sayam eva nikkha-

¹ Cks macche. ² Cks path-, Bḍ pathānubaudhan. ³ Bḍ anubandhaṃ, Cḍ anupannaṃ. ⁴ so Cks; Bḍ māraṇattāya. ⁵ so all three MSS. for -te? ⁶ Cks -rājānaṃ. ⁷ Bḍ adds kathāṃ. ⁸ Bḍ bāla-. ⁹ Cks path-, Bḍ pathānubandha-.
¹⁰ Ck Bḍ -tīti. ¹¹ Cks uttamaratanapaṭilābhe, omitting kāraṇāni.

missāmīti“ cintetvā rājānaṃ vanditvā attano gehaṃ gato, rājā
kevalaṃ kodhavasena' eva vadati, Bodhisatte pana garuccittatāya
na kiñci tathā' kātuṃ āṇāpesi, atha M. cintesi: „ayaṃ rājā
bālo, attano hitāhitaṃ na jānāti, kāmagiddho hutvā 'tassa dhī-
5 taram labhissāmi yevā' 'ti anāgatabhayaṃ ajānitvā gacchanto
mahāvināsaṃ pāpuṇissati, mayā nāssa kathaṃ hadaye kātuṃ
vaṭṭati², bahūpakāro me esa mahato yasassa dāyako, imassa
mayā paccayena bhavitabbaṃ vaṭṭati, paṭhamaṃ kho pana su-
vapotakaṃ pesetvā tatvato nātvā pacchā sayam gamissāmīti“
10 cintetvā suvapotakaṃ pesesi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

22. Tato ca so apakkamma³ Vede-hassa upantikā
atha āmantayī dūtaṃ Māṭharaṃ⁴ suvapaṇḍitaṃ: 1472.
23. Ehi samma harīpakka, veyyāvaccāṃ karohi me,
15 atthi Pañcālarājaṃ sālīkā sayanapālīkā 1473.
24. Taṃ pattharena⁵ pucchassu, sā hi sabbassa kovidā,
sā tesāṃ sabbāṃ jānāti⁶ rañño ca Kosiyassa ca. 1474.
25. Āmoti⁷ so paṭissutvā Maṭṭhara⁴ suvapaṇḍito
agamāsi harīpakka sālīkāya upantikaṃ. 1475.
26. Tato ca kho so gantvāna Māṭhara⁴ suvapaṇḍito
atha āmantayī sugharaṃ⁸ sālīkaṃ mañjubbhānikaṃ: 1476.
27. Kacci te sughara khamaniyaṃ⁹, kacci vesse¹⁰ anāmayaṃ,
kacci te madhunā lājā¹¹ labbhate sughara tava¹². 1477.
28. Kusalaṃ c' eva me samma atho samma anāmayaṃ,
25 atho me madhunā lājā¹³ labbhate suvapaṇḍita¹⁴. 1478.
29. Kuto nu samma āgama¹⁵ kassa vā pahito tuvaṃ,
na ca me si ito pubbe diṭṭho vā yadi vā suto ti. 1479.

Ta, harīpakka ti haritapattasamānapakka, veyyāvaccāṃ ti ehi
sammā 'ti vutte āgantvā aṅke nisīnaṃ samma añña manussabhūtena¹⁶
30 kātuṃ asakkuṇeyyaṃ maṃ' ekaṃ kāyaveyyāvaṭṭikaṃ karohīti ā, kiṃ karomi

¹ Cks kathā. ² Cks -titi. ³ Bđ -kkama. ⁴ Bđ mādha-. ⁵ C^s paccharena, Bđ bandhanena. ⁶ Cks sā ne sabbāṃ paññāti. ⁷ so Cks for āmā ti? Bđ āhedi?
⁸ Ck omits su. ⁹ so Bđ; Cks khamaniyaṃ, read: khamā or kusalaṃ? ¹⁰ Bđ kiñci vesse, Cks kacce vesse. ¹¹ Bđ kiñci te m. lājā, Cks lāja. ¹² Bđ tuvaṃ.
¹³ Bđ lājā. ¹⁴ Cks -taṃ. ¹⁵ so all three MSS. for āgama? ¹⁶ C^s -tūtena, Ck -dūtena.

devā 'ti ca vutte samma Ke-brāhmaṇassa dūteyyenāgatakāraṇaṃ t̥apetvā rājānaṃ
 ca Kevaṭṭaṇṇaṃ ca aññe na jānanti, ubho va rañño sayanagabbhe nisinnā manta-
 yīṃṇu, tassa pana atthi Pañcālassa sālīkā sayanapālīkā sā kira taṃ rahassaṃ jānāti,
 tvaṃ ta. gantvā tāya saddhīm methunapaṭisaṃyuttaṃ vissāsaṃ katvā tesāṃ rahassaṃ 5
 taṃ patthareṇa pucchassu, taṃ sālīkaṃ paṭicchanne padese yathā taṃ koci na
 jānāti evaṃ puccha, sacce hi te koci saddaṃ suṇāti jīvitāṃ te n' atthi, tasmā
 paṭicchannaṭṭhāne saṅkamaṃ pucchā 'ti, sā nesaṃ sabbaṃ ti sā nesaṃ rañño
 Kosiyagottassa ca Kevaṭṭassa 'ti dvinnam pi jānānaṃ sabbaṃ taṃ rahassaṃ
 jānāti, ā mā tīti¹ bhi. so suvapotaḥ paṇḍitena purimanayeṇ' eva sakkāraṃ
 katvā vissatṭho, ā mā ti² tassa vacanaṃ paṭisaṃvā M-aṃ vanditvā padakkhiṇaṃ 10
 katvā vivaṭṭasīhapañjareṇa nikkhamitvā vātavegena Sīviratṭhe Ariṭṭhapuraṇaṃ tāva³
 gantvā ta. pavattim sallakkhetvā Uttarapañcālāṃ sālīkāya santikaṃ gato, kathaṃ
 hi: so rājanivesanassa kañcanaṭṭhupikāya nisiditvā rēganissitaṃ madhuraravaṃ ravi,
 kiṃkāraṇa: imaṃ saddaṃ sutvā sālīkā paṭiravaṃ ravissati, tāya saññāya assā
 santikaṃ gamissāmīti, sāpi tassa saddaṃ sutvā rājasayanassa santike suvaṇṇa- 15
 pañjare nisinnā sārattaccittā hutvā tikkhattum viravi, so thokaṃ gantvā puṇa-
 puna saddaṃ katvā tāya katasaddānuasāreṇa kamena sīhapañjarummāre t̥itvā
 parissayābhāvaṃ oloketvā tessā santikaṃ gato, aha naṃ sā elī samma suvaṇṇa-
 pañjare nisidā 'ti ā., so gantvā nisīdi, ā mantayīti evaṃ so gantvā methuna-
 paṭisaṃyuttaṃ vissāsaṃ kattukāmo hutvā taṃ āmantesi, sugharaṇaṃ ti kañcana- 20
 pañjare vasantāya sundaragharaṃ, vesse ti vessike vessajātike iti, sālīkā kira
 sakūṇesu vessajātikā nāma, tena naṃ evaṃ ālapati, ta vā⁴ 'ti sugharaṇaṃ
 vadāmi⁵, kacci te madhuraṃ saddhīm lājā⁶ labbhatīti pucchati, āgammā 'ti
 samma kuto āgantvā tvaṃ⁷ idha pavitṭho ti pucchati, kaṭṭha vā ti kena vā
 pesito tvaṃ idhāgato ti.

So tassā vacanaṃ sutvā „sac' āhaṃ 'Mithilāto āgato 'mhīti' 25
 vakkhāmi esā maramānāpi⁸ mayā saddhīm vissāsaṃ na⁹ karis-
 sati, Sīviratṭhe kho pan' asmiṃ Ariṭṭhapuraṃ sallakkhetvā
 āgato, tasmā musāvādaṃ katvā Sīvirājena pesito hutvā tato
 āgatabhāvaṃ kathessāmīti¹⁰ cintetvā ā.:

so. Ahoṣim Sīvirājassa pāsāde sayanapālako¹⁰, 30
 tato so dhammiko rājā baddhe mocesi bandhanā ti. 1480.

Ta. baddhe ti attano dhammikātāya sabbe baddhake bandhanā mocesi,
 evaṃ mocento maṃ pi saddahitvā muñcatha naṃ ti ā., so 'haṃ vivaṭṭasūvaṇṇa-
 pañjarā nikkhamitvā bahiṭṭāsāde yatth' icchāmi ta. gocaraṃ gahetvā suvaṇṇa-
 pañjare yeva vasāmi, yathā tvaṃ na evaṃ niccakāraṃ pañjare yeva¹¹ acchāmīti. 35

¹ C^k āmoti, B^d smāti. ² C^k āmoti. ³ B^d nāmane. ⁴ C^k tavaṇ, B^d tu-. ⁵
 C^k nava vadāmi, wanting in C^s; B^d has taṃ pucchāmi. ⁶ C^k B^d lājāṃ. ⁷
 āmantesi -- tvaṃ wanting in C^s. ⁸ B^d maraṇamāpannāpi, C^s maramānampi. ⁹
 C^k add kiñci. ¹⁰ read: sena-. ¹¹ C^k eva.

Ath' assa sā attano atthāya suvaṇṇatattake ṭhapite madhulāje ca madhūdakaṇṇ¹ ca datvā „samma tvaṃ dūrato āgato, ken' atthena idhāgato sīti“² pucchi, so tassā vacanaṃ sutvā rahassaṃ sotukāmo musāvādaṃ katvā ā.:

5 २१. Tassa mekā dutiyāsi sālikā mañjubhāṇikā

taṃ tattha avadhi seno pekkhato sughare³ maman ti. 1481.

Ta. tassa mekā ti tassa mayhaṃ ekā, dutiyāsīti purāṇedutiyikā ahoṣi.

Atha naṃ sā pucchi: „kathaṃ pana te bhariyaṃ seno vadhīti“, so tassā ācikkhanto „suṇa bhadde: ekadivasaṃ am-
 10 hākaṃ rājā udakakīlaṃ gacchanto mam pi pakkosi, ahaṃ bhariyaṃ ādāya tena saddhiṃ gantvā kiṭṭvā sāyaṇhasamaye ten' eva saddhiṃ paccāgantvā rañṇā saddhiṃ yeva pāsādam āruya sarīraṃ sukkhāpanatthāya bhariyaṃ ādāya sihapañjarena nikkhamitvā kūṭāgārakucchiyaṃ nisidiṃ, tasmiṃ khaṇe eko seno kūṭāgārā
 15 nikkhamante⁴ amhe gaṇhituṃ pakkhandi, ahaṃ maraṇabhayabhīto vegena palāyimi, sā pana tadā garubhārā ahoṣi, tasmā sā vegena palāyituṃ nāsakkhi, atha so mayhaṃ passantass' eva taṃ māretvā ādāya gato, atha maṃ tassā sokena rodamānaṃ disvā amhākaṃ rājā 'kiṃ samma rodasīti' pucchitvā taṃ atthaṃ
 20 sutvā 'alaṃ samma mā rodi, aṇṇāṃ bhariyaṃ pariyesa' 'ti vatvā 'kiṃ deva aṇṇāya anācārāya dussilāya ānītāya' pi, vamaṃ ekaken' eva caritun' ti vutte 'samma ahaṃ ekaṃ sakuṇikaṃ silācārasampannaṃ passāmi tava bhariyāya sadisaṃ eva, C-rājassa hi sayanapālikā sālikā evarūpā, tvaṃ ta. gantvā tassā
 25 manāṃ pucchitvā okāsaṃ kāretvā sace te ruccati āgantvā amhākaṃ ācikkha, atha ahaṃ vā devī vā gantvā mahantena parivārena taṃ ānessāma' ti vatvā maṃ idha paṇiṇi, ten' amhi kāraṇenāgato' ti vatvā ā.:

२२. Tassā kāmābhisaṃmanto⁵ āgato 'smi tav' antike,

30 sace kareyyāsi⁶ me okāsaṃ ubhayo va vasāmasa⁷. 1482.

¹ B^d madhurodaṇaṇṇa. ² C^k si-, C^s si-. ³ C^k s-to. ⁴ all three MSS. āni-. ⁵ so C^k; B^d kāmehi samaḍḍo. ⁶ B^d kareyya. ⁷ B^d ubhayeva vase.

Sā tassa vacanaṃ sutvā somanassappattā ahoṣi, attano pana bhāvaṃ aṇāpetvā anicchamānā¹ viya āha:

33. Suvo va² suviṃ kāmeyya sālīko pana sālīkaṃ,
suvassa sālīkāya ca³ saṃvāso hoti kīdiso ti. 1483.

Ta. suvo va⁴ ti samma suvaṇḍita suvo va suviṃ kāmeyya, kīdiso ti 5
asamānajatīkānaṃ saṃvāso nāma kīdiso hoti, suvo hi samānajatīkaṃ suviṃ
diavā cīrasanthutam⁵ pi sālīkaṃ jahissati, so piyavippayogo mahato⁶ dukkhāya
bhavissatīti asamānajatīkānaṃ saṃvāso nāma na sametīti.

Itaro taṃ sutvā „ayaṃ maṃ na paṭikkhipati, pariḥāram
eva karoti, addhā maṃ icchissati, nānāvidhāhi naṃ upamāhi 10
saddahāpessāmīti“ cintevā ā.:

34. Yaṃ yaṃ kāmī⁷ kāmayaṭi api caṇḍālikāṃ api
sabbehi⁸ sadiso hoti, n' atthi kāme asadiso ti. 1484.

Ta. caṇḍālikāmapīti⁹ caṇḍālikāṃ pi, sadiso ti cittasadiṣatāya sabbe-
sāhi¹⁴ saṃvāso sadiso va hoti, kāme ti kāmasiṃ hi cittam eva pamāṇaṃ 15
na pana jāti¹¹.

Evam̄ pana vatvā manussesu nānājatīpamāṇabhāvadassa-
natthaṃ atthaṃ¹² āharitvā dassento anantaraṃ g. ā.:

35. Atthi Jambāvatī nāma mātā Sibbissa rājino
sā bhariyā Vāsudevassa Kaṇhassa mahesī piyā¹³ ti. 1485. 20

Ta. Jambāvatīti Siviraṇṇo mātā J. nāma caṇḍālī ahoṣi, sā Kaṇhāyana-
gottassa dasabhātīkānaṃ jeṭṭhassa Vāsudevassa piyā mahesī ahoṣi, so kir'
ekadivasāṃ Dvāravatīto nikkhamitvā uyyānaṃ gacchanto Caṇḍālagāmato keṇaciḍ
eva karaṇīyena nagaraṃ pavisaṇṭim̄ ekaṃ ekamante ṭhitam̄ abhīrūpaṃ kumārī-
kaṃ diavā va paṭibaddhaḍcitto hutvā kiṃjātīkā ti pucchāpetvā caṇḍāljātīkā ti 25
suttvāpi paṭibaddhaḍcittatāya vippaṭisāri hutvā sassāmīkabhāvaṃ pucchāpetvā
assāmīkā ti sutvā taṃ ādāya tato va nivattitvā nivesanaṃ netvā ratanarāsīmhi
ṭhapāpetvā aggamahesīm̄ akāsi, sā¹⁴ Sivīm̄¹⁵ nāma puttāṃ vijjīyī, so pītu acca-
yena Dvāravatīyaṃ r. kāresi, taṃ sandhāy' etaṃ vuttāṃ.

¹ Bḍ anicchamā, Ck^s -ccayamānā. ² Bḍ ca. ³ Bḍ -yeva, Ck^s -yāca. ⁴ Bḍ cā.
⁵ Ck^s -satthu-, Bḍ cīrasandhavaṃ. ⁶ so Ck^s; Bḍ mahāto. ⁷ Bḍ yo yaṃ kāme.
⁸ Bḍ sabbohi. ⁹ Bḍ -kamapīti. ¹⁰ Bḍ sabbo. ¹¹ C^s jātyīti, Bḍ na nānā-
jātīkā ti. ¹² Bḍ^s attham̄. ¹³ Bḍ kaṇhassa ca mahesīyā. ¹⁴ Ck^s omīti sā. ¹⁵
Ck^s sivaṃ, Bḍ sivi.

Iti so idaṃ udāharaṇaṃ āharitvā „evarūpo pi nāma khattiyo caṇḍāliyaṃ saddhīm vāsaṃ kappesi, amhesu tiracchānagatesu kiṃ vattabbaṃ, aṇṇamaṇṇaṃ saṃvāsarocaṇaṃ űeva¹ pamāṇaṃ“ ti vatvā aparaṃ pi u. āharanto āha :

- 5 se. Rathavatī kimpurisā sāpi Vacchaṃ akāmayi
manusso² migiyā saddhīm, n' atthi kāme asādiso ti. 1486.

Ta. Vacchan ti evanākaṃ tāpasam, kathaṃ pana sā taṃ kāmayiti, atītasmiṃ hi samaye eko brāhmaṇo kāme ādīnavaṃ divā mahantaṃ yasaṃ paḥāya isipabbajjāṃ pabbajitvā Himavante paṇṇasālaṃ māpetvā vasi, tassa
10 paṇṇasālatto avidūre ekissā guhāya babukinnarā vasaṃti, tath' eko makkaṭako vasaṃti, so jālaṃ vinetvā tesam sīsam bhinditvā lobhitaṃ pivati, kinnarā nāma dubbalā honti bhīrujātikā, so pi makkaṭako mahā ativisālo, te tassa kiṅci kātuṃ asakkontā taṃ tāpasam upasaṃkamitvā katapaṭisanthārā āgamanakāraṇaṃ puṭṭhā :
15 deva eko no m. jīvitam harati aṇṇam paṭisaraṇaṃ na passāma, taṃ mārapetvā amhākaṃ sotthibhāvaṃ karohīti, tāpaso p' ettha na mādisā pāpātipātaṃ karontīti apasādesi, tesu Rathavatī nāma kinnarī assāmikā ahoṣi, te taṃ alaṃkaritvā tāpasassa santikaṃ netvā deva ayan te pādaparicārikā hotu amhākaṃ paccāmittam vadhehīti āhaṃsu, tāpaso taṃ divā va paṭibaddhacitto hutvā tāya sad-
20 dhiṃ saṃvāsaṃ kappetvā guhādvāre ṭhatvā gocarāya nikkhamantaṃ muggareṇa poṭhetvā jīvitakkhayaṃ pāpesi, so tāya saddhīm samaggavāsaṃ vasaṃto puttadhī-
tāhi vaḍḍhitvā tath' eva kālam akāsi. evaṃ sā taṃ kāmesi, suvapotako idaṃ u. āharitvā Vacchatāpaso tāva manusso hutvā tiracchānagatāya kinnariyā saddhīm saṃvāsaṃ kappesi, kimaṅga pana mayam hi ubho pakkhino va ṭiracchānagatā
25 vā 'ti dipento manusso³ migiyā saddhīm ti ā., evaṃ manussaṃ tiracchānagatāya saddhīm saṃvasantaṃ saṃvijjanti, n' atthi kāme asādiso, cittaṃ ev' ettha pamāṇaṃ ti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā „sāmi cittaṃ tāva sabbakāle ekasādisaṃ na hoti, piyavippayogaṃ bhāyāmīti“ ā., so paṇḍito⁴ itthimāyāsu kusalo tena⁵ vīmaṃsanto puna g. ā. :

- 30 37. Handa kho 'haṃ gamissāmi sālike maṇjubhāṇike
paccakkhānupadaṃ h' etaṃ⁶, atimaṇṇasi nūna⁶ man ti. 1487.

Ta. paccakkh -- hetan⁶ ti yaṃ tvaṃ vadasi sabbam etaṃ paccakkhānassa anupadaṃ, paccakkhānakāraṇaṃ paccakkhānakoṭṭhāso pan' esa, atimaṇṇasi nūna man ti maṃ⁷ icchatī ayan ti tvaṃ⁸ atikkamitvā maṇṇasi, na

¹ B^d saṃvāseṇa cittaṃevettha. ² C^k -ā. ³ B^d suvapotako. ⁴ B^d adde taṃ.
⁵ B^d sotam. ⁶ B^d nanu. ⁷ B^d atimaṇṇasi nanu mantīmaṃ, C^k atimaṇṇasīti nūna maṃ. ⁸ B^d adde maṃ atimaṇṇasi nūna mama.

mayhaṃ sāraṃ jānāsi, ahaṃ rājavūjito, na mayhaṃ bhariyā dullabbhā, aññaṃ bhariyaṃ pariyesissāmiti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā va bhijjamānabhadayā viya tassa saha dassanen' eva uppannāya kāmaratiyā anuḍayhamānā viya hutvā diyadḍhagātham ā :

ss. Na siri taramānassa Māṭhara suvapaṇḍita,
idh' eva tāva acchassu yāva rājānaṃ dakkhisi,
sossi¹ saddaṃ mutiṅgānaṃ ānubbhāvaṃ ca rājino ti. 1488.

Ta. na siriti samma suvaṇṇapaṇḍita ataramānassa siri hoti taramānena kataṃ kammaṃ na sobhati, gharavāso nāma² esa garuko, cintetvā kattabbo, idh' 10
eva tāva accha yāva mahantena yasena samannāgataṃ amhākaṃ rājānaṃ passissasi, sossiti sāyaphasamaye kinnaṛisamānalīhāhi uttamarūpadharāhi nārihi vajjamānānaṃ mutiṅgānaṃ aññesaṃ ca gītavādītānaṃ saddaṃ suḷḷissasi, rañño ca ānubbhāvaṃ mahantaṃ siriobbhagaṃ passissasi, samma kiṃ tvaṃ turīto, 15
kilesam pi na jānāsi, accha tāva pacchā jānissāma³ 'ti.

Atha te sāyaphasamanantare methunasamvāsāṃ karimṃsu, samaggā sammodamānā piyasamvāsā ahesuṃ, atha naṃ suva-
potako „na dān' esā mayhaṃ rahassaṃ nigūhissati, idāni taṃ
pucchitvā gantuṃ vaṭṭatīti“ cintetvā „sāliye“ ti ā., „kiṃ sāmīti“, „ahaṃ kiñci te vattukāmo 'mhi, vadāmi naṃ“ ti, „vada 20
sāmīti“, „hotu, amhākaṃ ajja maṅgaladivaso, aññasmim divase jānissāmiti“, „sace maṅgalapaṭisaṃyuttaṃ⁴ kathehi noce mā kathehi sāmīti“, „maṅgalakathā tāv' esā“ ti, „tena hi kathehīti“, „sace sotukāmā bhavissasi kathessāmi te“ ti vatvā taṃ
rahassaṃ pucchanto diyadḍhaṃ gātham āha: 25

ss. Yo nu kho 'yaṃ tibbo⁵ saddo tiro⁶ janapadaṃ⁷ suto
dhītā Pañcālārājassa osadhī viya vaṇṇinī
taṃ dassati Videhānaṃ so vivāho bhavissatīti. 1489.

T. a. : yo nu kho ayaṃ saddo tibbo mahā⁸ tirojanapade⁹ suto para-
raṭṭhesu parajanapadesu vissuto paññāto patthaṇo kiṃ nu dhītā P-rājassa osa- 30
dhītārakā va virocamaṇā tāya¹⁰ eva samānavapṇinī atthī taṃ so Videhānaṃ dassati so vivāho bhavissati so evaṃ patthaṇo saddo, ahaṃ taṃ sutvā cintesim:

¹ B^d sossī. ² B^d adds kathā bhavissati. ³ C^k tiro. ⁴ C^k tibbo. ⁵ C^k -do.
⁶ B^d bahalo. ⁷ B^d -dān. ⁸ B^d -natāya.

ayaṃ kumārīkā uttamarūpadharā, Videharājā C-rañño paṭṭisattu¹, añño² bahurājāno Brahmaḍattassa vasavattīno santi tesaṃ adatvā kiṃkāraṇā Vedehassa dhītarāṃ detīti.

Sā tassa vacanaṃ sutvā evaṃ ā: „sāmi kiṃkāraṇā mañ-
 5 galadivase avamaṅgalaṃ kathesīti“, „ahaṃ maṅgalaṃ ti kathemi
 tvaṃ avamaṅgalaṃ ti vadasi, kin nu kho etan“ ti, „sāmi amit-
 tānaṃ pi tesaṃ³ evarūpā maṅgalakiriya mā hotū“ ti, „kathemi
 tāva bhaddhe“ ti, „sāmi na sakkā kathetun“ ti, „bhaddhe tayā
 viditarahassaṃ mama akathanakālato paṭṭhāya n' atthi nāma
 10 ambhākaṃ samaggavāso“ ti, sā tena nippīyamānā „tena hi
 sāmi suṇāhīti“ vatvā

40. Ediso mā⁴ amittānaṃ vivāho hotu Māthara

yathā⁵ Pañcālarājassa Vedehena bhavissatīti 1490.

imaṃ g. vatvā puna tena „bhaddhe kasmā evarūpaṃ kathaṃ
 15 kathesīti“ vutte „tena hi suṇa“, ettha dosaṃ kathessāmīti“
 vatvā itaraṃ gātham āha:

41. Ānayatvāna Vedehaṃ Pañcālānaṃ rathesabho

tato taṃ ghātayissati nāssa sakhi⁷ bhavissatīti. 1491.

Ta. tato taṃ -- ti yadā so imaṃ nagaraṃ āgato bhavissati tadā tena
 20 saddhīm sakhībhāvaṃ⁸ mittadhammaṃ na karissati, daṭṭhum pi 'ssa dhītarāṃ
 na dassati, eko kīr' assa pana atthadhammanūsāsako Ma-paṇḍito nāma atthī,
 tena saddhīm ghātesati, te ubho pi jane ghātetvā jayapānaṃ pīvissāmā⁹ ti Ke-
 raññā saddhīm mantetvā taṃ gaṇhitvā āgantuṃ⁹ gato ti.

Evam sā gūyhamantaṃ nissesāṃ katvā suvapaṇḍitassa
 25 kathesi, so taṃ sutvā suvapaṇḍito „ācariyo¹⁰ upāyakusalo, ac-
 chariyaṃ tassa rañño evarūpena upāyena ghātanaṃ“ ti Ke-aṃ
 vaṇṇetvā „evarūpena avamaṅgalena ambhākaṃ ko attho, tuṇhī-
 bhūto seyyo¹¹“ ti¹² āgammakammaṃ nippattiṃ ṇatvā taṃ
 rattiṃ tāya saddhīm vasitvā „bhaddhe ahaṃ Siviraṭṭhaṃ gantvā
 30 manāpāya bhariyāya laddhabhāvaṃ Sivirañño ārocessāmīti“
 gamaṇaṃ anujānāpetuṃ¹³ āha:

¹ Bā adds ahoṣi. ² Cks -o. ³ Cks te. ⁴ Cks te. ⁵ Bā sakhi. ⁶ Bā puna. ⁷ Cks sakkhi. ⁸ Cks sakkhi-. ⁹ Bā adds Mithilāṃ. ¹⁰ Bā ācariyakevaṭṭo. ¹¹ so Bā; Cks -tā sayā. ¹² Bā adds vatvā. ¹³ Cks anujānāhīti.

41. Handa [kho] mañ anujānāhi rattiyo sattamattiyo
yāvāhañ Sivirājassa ārocemi mahesino
laddho ca¹ me āvasatho sālikāya upantikam² ti. 1492.

Ta. mahesino ti mahesiyā³, āvasatho ti vasanaṭṭhānam, upantikan⁴
ti atha ne etassā⁵ santikam gacchāmā⁶ ti vatvā aṭṭhame divase idhānetvā ma-
hantena parivārena tañ gahetvā gamissāmī, yāva mamāgamanam tāva mā uk-
kaṇṭhīti. 5

Taṃ sutvā sālikā tena saddhiñ viyogañ anicchamānāpi
tassa vacanañ paṭikkhipitum asakkontī anantarañ g. ā.:

42. Handa [kho] tañ anujānāmi rattiyo sattamattiyo,
sace tvañ sattarattena nāgacchasi mam' antike
maññe⁷ okkantasantañ⁸ mañ matāya āgamissatīti⁹. 1493. 10

Ta. maññe okkantasantañ man ti evañ sante shañ apagatajīvitam
matañ sallakkhemi, so tvañ aṭṭhame divase anāgacchanto mayī matāya āga-
missasi, tasmā mā papañcam akāsīti. 15

Itaro pi „bhadde kiñ vadesi, mayham pi aṭṭhame divase
tañ apassantassa kuto jīvitam“ ti vācāya vatvā „hadayena¹⁰ na
pana jīvavāma¹⁰, kiñ tayā mayhan“ ti cintetvā utṭhāya tho-
kañ siviraṭṭhābhikumhañ¹¹ gantvā nivattitvā Mithilañ gantvā
paṇḍitassa amsakūṭe otaritvā M-ena uparipāsādam āropetvā¹²
puṭṭho sabbañ tañ pavattim ārocesi, so pi 'ssa purimanayen'
eva sabbañ sakkāram akāsī.

Satthā tañ aṭṭhañ pakāsento āha:

43. Tato ca kho so gantvāna Mātharo suvapaṇḍito
Mahosadhassa akkhāsi: Sāliyā-vacanañ¹² idan ti. 1494. 25
- Idañ Sāliyāvacanañ¹³ ti sabbañ vitthārena akkhāsi¹³.

Taṃ sutvā M. cintesi: „rājā mama anicchāyāpi¹⁴ gamis-
sati, gantvā mahāvīnāsañ pāpuñissati, atha mayhañ evarū-

¹ Cks omit ca. ² Bđ -kā. ³ so Cks; Bđ mahesiyā cassa. ⁴ Bđ -kān. ⁵ so Cks; Bđ atha ne etha tassā. ⁶ Cks aññe. ⁷ Cks -sattañ. ⁸ so all three MSS. for -sīti. ⁹ Bđ -ye. ¹⁰ so Ck; Bđ na pana jīvitam vā maraṇam vā, C^o na pana jīvavāma marā vā, read: na pana jīvā vā marā vā? ¹¹ Bđ -kho. ¹² Bđ sālika-. ¹³ Bđ adds Suvakhaṇḍam niṭṭhitam. ¹⁴ Bđ anicchamānasava.

passa yasadāyakassa rañño vacanaṃ hadaye katvā tassa sañ-
 gahaṃ akarontassa¹ garahā uppajjissati, mādisse ca p-e vijja-
 māne kimkāraṇā esa nassissati, rañño puretaraṃ gantvā Cūla-
 nim diavā suvibhattaṃ katvā Videharañño nivesananagaraṃ
 5 māpetvā gāvutamattaṃ jaṃghamaggaṃ aḍḍhayaḥjanikaṃ mahā-
 ummaggaṃ kāretvā C-rañño dhītaraṃ abhisīcivā ambhākaṃ
 rañño pādaparicārikaṃ katvā aṭṭhārasaakkhohiṇibalesu ekasa-
 tarājūsu parivāretvā ṭhītesv-eva² ambhākaṃ rājānaṃ Rāhu-
 mukhato Candaraṃ viya mocetvā ādāya āgamanānaṃ mama
 10 bhāro³ ti, tass' evaṃ cintentassa sarīre pīti uppajji, so pīti-
 vegena udānaṃ udānento

45. Yassa' eva ghare bhūñjeyya bhogaṃ

tass' eva atthaṃ puriso careyyā 'ti imaṃ upaḍḍhag. ā. 1495.

T. a.: yassa rañño santikā puriso mahantaṃ issariyaṃ labhitvā bhogaṃ
 15 bhūñjeyya akkosantassāpi paribhāsantassāpi gale gahetvā nikkāḍḍhantassāpi tass'
 eva atthaṃ hitaṃ vaḍḍhīṃ p. kāyadvārādīhi tīhi pi dvārehi careyya na hi
 mittadūbbhikkamaṃ nāma p-ena kātabbaṃ ti.

So nahāyitvā alaṃkaritvā mahautena yasena rājakulaṃ
 gantvā rājānaṃ vanditvā ekamantaṃ ṭhito ā.: „kim deva
 20 gacchissath' eva Uttarapañcālanagaraṃ“ 'ti, „āma tāta Pañ-
 cālacaṇḍīṃ alabhantassa mama kim rajjena³, mā maṃ pariccaja
 mayā saddhiṃ yeva ehi, ta. no gatakāraṇā dve atthā nippajjis-
 santi: itthirātanaṃ ca lacchāmi rañṇā ca me saddhiṃ mettī
 patitṭṭhahissatīti“, atha naṃ p. „tena hi deva ahaṃ puretaraṃ
 25 gantvā tumhākaṃ nivesanāni māpemi, tumhe mayā pahita-
 sāsānena āgaccheyyāthā“ 'ti vadanto dve gāthā abhāsi:

46. Handāhaṃ gacchāmi pure janinda

Pañcālarājassa puraṃ surammaṃ

nivesanāni māpetuṃ Vedehassa yasassino ti. 1496.

30 47. Nivesanāni māpetvā Vedehassa yasassino

yadā te paṇḍeyyāmi tadā eyyāsi khattiyā 'ti. 1497.

¹ Cks na kāsīti. ² Bḍ akkhohiṇisañkhehi ekasatarājūsu p. ṭhītesveva, Cks
 ṭhītasveva. ³ Cks -nāti.

Ta. Vedehassā 'ti Videharājassa, eyyāsīti āgaccheyyāsi.

Tam sutvā rājā „na kira maṃ p. pariccajatīti“¹ haṭṭha-
 tuṭṭho hutvā ā.: „tāta tava purato gacchantassa kiṃ laddhuṃ
 vaṭṭatīti“, „balavāhanam deva“ 'ti, „yattakam icchasi tattakam
 gaṇha tāta“ 'ti, p. „cattāri bandhanāgārāni vivarāpetvā corā- 5
 nam saṃkhalikabandhanāni bhindāpetvā te pi mayā saddhiṃ
 pesehi deva“ 'ti, „yathārucim karohi tāta“ 'ti, M. bandhanā-
 gārāni vivarāpetvā sūre mahāyodhe gatagataṭṭhāne kammaṃ
 nipphādetuṃ samatthe niharāpetvā „maṃ upaṭṭhahathā“ 'ti
 vatvā tesam sakkāram kāretvā vaḍḍhakikammāraccamkāra- 10
 cittakārādīnānāsippakusalā² aṭṭhārassa seṇiyo ādāya vāsipharasu-
 kuddālakhanittīādīni bahūni upakaraṇāni gāhāpetvā mahābala-
 parivuto nagarā nikkhami.

Tam attham pakāseto Satthā āha:

48. Tato ca pāyāsi pure Mahosadho 15
 Pañcālarājassa puram surammaṃ
 nivesanāni māpetuṃ Vedehassa yasassino ti. 1498.

M. gacchanto yojanayojanantare ekekaṃ gāmaṃ nivesetvā³
 ekekaṃ amaccam „tumhe raṇṇo Pañcālacandim gabetvā ni-
 vattanakāle haṭṭhiassarathe kappetvā rājānam ādāya paccāmitte 20
 paṭibāhantā khippam Mithilam pāpeyyāthā“ 'ti vatvā ṭhapesi,
 Gaṅgātīram pana patvā Ānandakumāram nāma pakkosāpetvā
 „Ānanda tvaṃ tīṇi vaḍḍhakīsatāni ādāya Uddhagaṅgam gantvā
 sārādārūni gāhāpetvā tisatamattā nāvā māpetvā nagarass' atthāya
 tatth' eva daṇḍasambhāre tacchāpetvā sallahukānam ḍārūnam 25
 nāvāyo pūrāpetvā khippam gacchathā“ 'ti pesesi, sayam pana
 nāvāya Pāragaṅgam gantvā⁴ otiṇṇaṭṭhānato paṭṭhāya pada-
 saṇṇāya eva gaṇetvā „idaṃ adḍhayaḥayanāṭṭhānam⁵, ettha mahā-
 ummaggo bhavissati, imasmim ṭhāne amhākam raṇṇo nivesana-
 nagaram bhavissati, ito paṭṭhāya yāva rājagehā gāvutamatte 30

¹ Cks -jīti. ² Cks -kule. ³ Bđ nivesanam māpetvā. ⁴ Bđ nāvāya Gaṅgam ta-
 ritvā. ⁵ Ck aṭṭha-

- ṭhāne' jaṅghummaggo bhavissatī¹“ paricchinditvā nagaram pāvīsi.
 C-rājā Bo-assa āgamanam sutvā „idāni me manoratho pūris-
 sati², paccamittānam piṭṭhim passissāmi³, imasmim pana āgate
 Vedeho pi nacirass' eva āgamissati, atha ne ubho pi māretvā
 5 Jambudīpe ekarajjam karissāmīti⁴“ paramatutṭhippatto ahoṣi,
 sakalanagaram saṁkhubhi, „esa kira Ma-paṇḍito, iminā kira
 ekasatarājāno leḍḍunā kāko viya palāpitā⁵“ ti, M. nāgaresu
 attano rūpasampattim sampassantesu yeva rājadvāram gantvā
 rathā oruyha rājānam⁶ paṭivedetvā „etu⁷“ ti vutte pavisitvā
 10 rājānam vanditvā ekamante aṭṭhāsi, atha nam rājā paṭisan-
 thāram katvā pucchi: „tāta rājā kadā āgamissatīti⁸“, „mayā
 pesitakāle devā⁹ 'ti, „tvam pana kimatthāya āgato sīti¹⁰“, am-
 hākam rañño nivesanam māpetum devā¹¹ 'ti, „sādhu tātā¹² 'ti,
 ath' assa senāya paribbayaṁ dāpetvā M-assa mahantaṁ sak-
 15 kāram kārapetvā nivāsageham dāpetvā: „tāta yāva te rājā
 āgacchati¹³ tāva anukkaṅṭhamāno amhākam pi kattabbayuttakam
 karonto va vasa tātā¹⁴ 'ti ā., so ca kira rājanivesanam abhi-
 rūhanto va sopānapādamūle ṭhatvā „idha jaṅghummaggadvāram
 bhavissatīti¹⁵“ sallakkhesi, ath' assa etad ahoṣi: „rājā 'amhākam
 20 pi kattabbayuttakam karohīti¹⁶ vadati, ummagge khaññamāne
 yathā imaṁ sopānam na osakkati tathā kātum vaṭṭatīti¹⁷“ cintetvā
 atha rājānam evam āha: „deva, aham pavisanto va sopāna-
 pādamūle ṭhatvā navakammaṁ olokeno mahāsopāne dosaṁ
 passim, sace vo ruccati aham dārūni labhanto manāpaṁ katvā
 25 atthareyyan¹⁸ ti, „sādhu tāta attharā¹⁹ 'ti, so „idha mā²⁰ um-
 maggadvāram bhavissatīti²¹“ sādhu kam sallakkhetvā taṁ so-
 pānam haritvā yattha ummagadvāram bhavissati ta. paṁsuno
 apatanatthāya phalakanthāram kāretvā yathā na okkamati²²
 evaṁ niccalaṁ katvā sopānam atthari, rājā taṁ kāraṇam²³
 30 ajānanto „mama sinehena karotīti²⁴“ maññi, evaṁ taṁ divasaṁ

¹ C^{ks} omīti ṭhane. ² B^d matthakam pāpuṇissatti. ³ C^{ks} -mitti ⁴ B^d rañño. ⁵
 B^d pavisitū. ⁶ B^d nāga-. ⁷ so C^{ks} for mahā? B^d omits mā. ⁸ B^d osakkati.
⁹ C^k autaram, C^o omits kā-.

navakammen' eva vītināmetvā punadivase rājānaṃ ā.: „deva
 sace ambhākaṃ rañño vasaṇaṭṭhānaṃ jāneyyāma manāpaṃ katvā
 paṭijaggeyyāma“ 'ti, „sādhū p-a ṭhapetvā mama nivesanaṃ
 sakalanagare yaṃ nivesanaṃ icchasi taṃ gaṇhā“ 'ti, „mahā-
 rāja, mayaṃ āgantukā tumhākaṃ bahuvallabhā yodhā te attano 5
 gehesu gayhamānesu amhehi saddhiṃ kalahaṃ karissanti, ma-
 yaṃ kiṃ karissāma“ 'ti, „p-a tesaṃ vacanaṃ mā gaṇhatha,
 tava ruccanattānaṃ eva gaṇhāhīti“, „deva, punappuna te
 āgantvā tumhākaṃ kathessanti, tena tumhākaṃ cittasukhaṃ na
 bhavissati, sace pana iccheyyātha yāva mayaṃ nivesanāni gaṇ- 10
 hāma tāva ambhākaṃ yeva manussā dovaṛikā assu, tato dvāraṃ
 alabhivā gamissanti¹, evaṃ sante ambhākaṃ pi tumhākaṃ pi
 cittasukhaṃ bhavissatīti“, rājā „sādhū“ 'ti sampañcchi, M.
 sopānapādamūle sopānasīse mahādvāre ti sabbattha attano
 manusse yeva ṭhapesi, „kassaci pavisitum mā adattā“ 'ti, 15
 atha rañño mātu nivesanaṃ gantvā bhinnākāraṃ² dassethā 'ti
 manusse āṇāpesi, te dvārakoṭṭhakāḷindato paṭṭhāya iṭṭhakā ca
 mattikā ca apanetum ārabhiṃsu, rājamātā taṃ pavattim sutvā
 āgantvā „kissa tāta mama gehaṃ bhindathā“ 'ti ā., „Ma-paṇ-
 ḍito bhindāpetvā attano rañño nivesanaṃ kāretukāmo“ ti, 20
 „yadi evaṃ idh' eva vasathā“ 'ti³, „ambhākaṃ rañño mahantaṃ
 balavāhanaṃ, idaṃ na-ppahoti aññaṃ mahantaṃ gehaṃ kā-
 resāma“ 'ti, „tumhe maṃ na jānātha, ahaṃ rājamātā, idāni
 puttassa santikaṃ gantvā jānissāmi“⁴, „mayaṃ rañño vacanen'
 eva bhindāpema⁴, sakkonti nivārehīti“⁵, sā kujjhivā „idāni vo 25
 kattabbaṃ jānissāmi“ rājadvāraṃ agamāsi, atha naṃ „mā
 pavissīti“ vārayiṃsu, „ahaṃ rājamātā tātā“ ti, „mayaṃ taṃ
 jānāma, mayaṃ rañña⁶ 'kassaci pavesanaṃ mā daditthā' 'ti
 āṇattā, gaccha tvaṃ“ ti, sā gahetabbagahaṇaṃ apassanti ni-
 vattitvā attano nivesanaṃ oloketi atthāsi, atha naṃ eko „kiṃ 30

¹ B^d nāga-. ² B^d bhindāna-. ³ C^k vassasīti. ⁴ B^d bhindāma. ⁵ so B^e;
 C^k sakkonti vārehīti, C^e sakkonivārehīti, B^d sace sakkonti gārehīti. ⁶ C^k -o.
⁷ B^d adattā.

idha karosi, gacchasīti¹“ uṭṭhāya gīvāya gahetvā bhūmiyaṃ
 pātesi, sā cintesi: „addhā raññā ānatto bhavissati ita-
 rathā² evaṃ kātuṃ na [sakkhissanti, p-ass' eva santikaṃ ga-
 missāmīti“ gantvā „tāta Ma-dha kasmā nivesanaṃ bhindāpe-
 5 hīti³“ ā., so tāya saddhiṃ na kathesi, santike ʒhitapuriso pan'
 assā „devī kiṃ kathesīti“ vatvā „tāta p. kasmā gehaṃ bhin-
 dāpetīti“, „Videharañño vasanaṭṭhānaṃ kātuṃ“ ti, „kiṃ tāta
 'evaṃ mahante nagare aññattha nivāsanatṭhānaṃ na labbha-
 tīti“ maññati, idaṃ satasahassaṃ lañcaṃ gahetvā aññattha
 10 kāretū“ 'ti, „sādhū devi tumbhākaṃ gehaṃ vissajjāpessāma, lañ-
 cassa gahitabbhāvaṃ pana mā kassaci kathayittha mā no aññe
 pi lañcaṃ datvā gehāni vissajjāpetukāma assun“ ti⁴, „tāta
 'rañño mātā lañcam adāsīti“ mayham pi lajjanakam eva“, „taṃ
 na kassaci kathessāmīti“, so „sādhū“ 'ti tassā santikā satasa-
 15 hassaṃ gahetvā gehaṃ vissajjetvā Kevaṭṭassa gehaṃ agamāsi,
 so rājadvāraṃ gantvā veḷupesikāhi piṭṭhiyaṃ⁵ cammuppāṭanaṃ
 labhītvā gahetabbagahaṇaṃ apassanto satasahassam eva adāsi,
 eten' upāyena sakalanagare gehatṭhānaṃ gaṇhantena lañcaṃ
 katvā⁶ laddhakahāpaṇānaṃ ũeva navakoṭiyo jātā, M. sakala-
 20 nagaraṃ vicarītvā rājakulaṃ agamāsi, atha naṃ rājā pucchi:
 „kiṃ p-a laddhaṃ te vasanaṭṭhānaṃ“ ti, „mahārāja adentā⁷
 nāma n' atthi, api ca kho pana amhesu gayhamānesu⁸ kila-
 manti, tesam piyavippayogaṃ kātuṃ ambhākaṃ pi ayuttam,
 bahinagare ito⁹ gāvutamattatṭhāne gaṅgāya ca nagarassa ca
 25 antare asukaṭṭhāne nāma ambhākaṃ rañño vasananagaraṃ kā-
 ressamā“ 'ti, rājā taṃ sutvā „antonagaresu yujjhitum pi duk-
 khaṃ, n' eva sakasenā na parasenā ũātuṃ sakkā, bahinagare
 pana sukhaṃ yuddhaṃ kātuṃ, tasmā bahinagare yeva¹⁰ te

¹ so C^k B^d; C^o gacchasi na gacchasīti. ² B^d addhā ime r. ānattā bhavissanti itarethā. ³ B^d -sīti. ⁴ C^{ks} omit na, B^d has na labhiseatthāti. ⁵ C^k asauti, C^o assanti, B^d assuti. ⁶ so all three MSS. ⁷ B^d -hi potito piṭhi. ⁸ so C^{ks}; B^d gahetvā. ⁹ B^d -o. ¹⁰ so C^{ks} for gaṇhamānesu? B^d gehesu gaṇhiyamānesu. ¹¹ C^o kato, C^k omite ito. ¹² C^{ks} kātuṃ antonagare va.

koṭṭetvā māressāmā¹ 'ti tussitva „sādhu tāta tayā sallakkhi-
 taṭṭhāne yeva kāreḥīti“ ā., „mahārāja ahaṃ kāressāmi, tum-
 hākaṃ pana manussehi dārupaṇṇādīnaṃ atthāya amhākaṃ nava-
 kammaṭṭhānaṃ na gantabbaṃ, gacchantānaṃ² hi³ kalahaṃ
 karissanti, tena n' eva tumhākaṃ pi na amhākaṃ pi citta- 5
 sukhaṃ bhavissatīti“, „sādhu p-a tena passena nissañcāraṃ⁴
 karohīti“, „deva amhākaṃ hatthi udakābhiraṭā uduke yeva
 kiḷanti, uduke āvile jāte 'Ma-dhassa āgatakālate paṭṭhāya pa-
 sannodakaṃ pātuṃ na labhāmā' ti sace nāgarā kujjhanti tam
 pi sahitabbanā⁵ ti, rājāpi 'ssa' „tumhākaṃ hatthi kiḷantū“ 'ti 10
 vatvā nagare bheriṃ carāpesi: „yo ito nikkhamitvā Ma-paṇḍi-
 tassa nagaramāpitaṭṭhānaṃ gacchati sahasaṃ daṇḍo“⁶ ti, M.
 rājānaṃ vanditvā attano parisam ādāya nagarā nikkhamitvā
 yathāparicchinnaṭṭhāne nagaraṃ māpetuṃ ārabhi⁷, Pāragaṅgāya
 tāva⁸ Gaggaligāmaṃ⁹ nāma kāretvā hatthiassavāhanaṃ c' eva 15
 gobalivaddaṇ ca ta. ṭhapetvā nagarakaraṇaṃ vicārento „ettakā
 idaṃ ettakā idaṃ karontū“ 'ti sabbakammāni vibhajitvā ummagge
 kammaṃ paṭṭhapesi, mahāummaggadvāraṃ Gaṅgātithi ahoṣi,
 saṭṭhimattāni yodhasatāni mahāummaggaṃ khaṇanti, mahatī-
 cammamālukādhi¹⁰ paṃsuṃ haritvā Gaṅgāya pāteṃti, pātita- 20
 pātitaṃ paṃsuṃ hatthi maddanti, Gaṅgā āluḷā sandati, nagara-
 vāsino „Ma-dhassa āgatakālate paṭṭhāya pasannaṃ udakaṃ
 pātuṃ na labhāma, Gaṅgā āluḷā va vahati kin nu kho etaṃ“
 ti vadanti, atha nesaṃ p-assa upanikkhittakapurisā āroceti:
 „Ma-dhassa kira hatthi udakakīlaṃ kiḷantā Gaṅgāya¹⁰ uddha- 25
 kaddamaṃ karonti, ten' esā āluḷitā sandatīti“, Bodhisattānaṃ
 adhippāyā nāma ijjhanti, tasmā ummagge mūlāni vā pāsāṇāni
 vā sabbe bhūmiyaṃ pavisiṃsu, jaṃghummaggassa dvāraṃ tas-
 miṃ nagare ahoṣi, sattamattāni purisasatāni jaṃghummaggaṃ:

¹ Bā āgacchā. ² Bā adds amhākaṃ manussehi. ³ so Ck; C^o tissadvāraṃ, Bā
 te manusse nissañcāraṃ. ⁴ Bā rājā vissaṭṭhā. ⁵ Bā tassa sahasadaṇḍo. ⁶ Bā
 ārabhi, Ck^o omit ārabhi. ⁷ Bā paragaṅgātīre. ⁸ Bā vaggali-. ⁹ so Ck^o; Bā
 mahatīhi cammasalbbakāhi vālukādhi. ¹⁰ Ck^o gaṅgā.

khaṇanti ca, cammamālukādīhi¹ paṃsum haritvā tasmiṃ nagare
 pāṭenti, pātipātitaṃ udakena sannetvā pākāraṃ cinanti,
 aññāni vā kammāni karonti, mahāummaggassa pavisanadvāraṃ
 nagare ahoṣi, aṭṭhārasahatthubbedhena yantayuttaāvarena² sa-
 5 mannāgataṃ hi ekāya āṇiyā akkantāya pithiyanti, mahāum-
 maggassa dvīsu passesu iṭṭhikāhi cinitvā sudhākammaṃ³ kāresi,
 matthake padaracchannaṃ⁴ kāretvā ullokamattikāya lepetvā
 setakammaṃ kāresi, sabbāni p' ettha asītimahādvārāni catu-
 saṭṭhicūladvārāni ahesuṃ, sabbāni yantayuttān' eva ekāya
 10 āṇiyā akkantāya pithiyanti, ekāya akkantāya vivariyyanti, dvīsu
 passesu anekasatadīpālayā⁵ ahesuṃ, te pi yantayuttā va ekas-
 miṃ vivariyyamāne sabbe vivariyyanti ekasmiṃ pithiyamāne
 sabbe pithiyanti, dvīsu passesu ekasatānaṃ khattiyānaṃ eka-
 satasayanagabbhā ahesuṃ, ekekasmiṃ nānavaṇṇapaccatthara-
 15 ṇatthataṃ⁶, ekekaṃ mahāsayaṇaṃ⁷ samussitasetacchattaṃ,
 ekekaṃ sīhāsanaṃ mahāsayaṇaṃ nissāya ṭhitaṃ ekekaṃ mā-
 tugāmapotthakarūpakaṃ uttamarūpadharaṃ hatthena anāma-
 sitvā na manussarūpakaṃ ti na sakkā nātum⁸, api ca um-
 maggassa gabbhe dvīsu passesu kusalā cittaḥārā nānappa-
 20 kāracittakammaṃ karīṃsu: Sakkavilāsasineruparibhaṇḍasāgara-
 mahāsāgaracatumahādīpahimavantaanotattamanosilātalacanda-
 suriyacātummahārājikādichakāmasaggādivibhattiyo sabbā um-
 magge dassayīṃsu, bhūmiṃ rajatapattavaṇṇavālukaṃ okiritvā
 upari ullokapadumāni dassesuṃ, ubhosu passesu nānappakāre
 25 āpane pi dassayīṃsu, tesu tesu ṭhānesu gandhadāmapuppha-
 dāmāni olāmbetvā Sudhammadevasabhaṃ viya ummaggaṃ alā-
 karīṃsu. Tāni pi kho tīṇi vadḍhakisatāni tīṇi nāvāsātāni
 bandhitvā niṭṭhitaparikkammaṇaṃ dabbasambhārānaṃ pūretvā
 Gaṅgāya āharitvā p-assa ārocesuṃ, tāni so nagare upayogaṃ⁹
 30 netvā „mayā āṇattadvase āhareyyāthā“¹⁰ 'ti nāvāpaṭicchannaṭ-
 ṭhāne ṭhapāpesi, nagare udakaparikhā¹⁰ aṭṭhārasahattho pākāro

¹ Bđ cammapasippakehi. ² Cks yantavarena. ³ Bđ sutā-. ⁴ Bđ phabalakena
 channaṃ. ⁵ Bđ dipagabbhā. ⁶ Ck -ṇatthānaṃ? Bđ -ṇaṃ attharanti. ⁷ Bđ
 ekekaṃ. ⁸ Cks nā. ⁹ Bđ upabhogaṃ. ¹⁰ Bđ -khaṃ.

gopurattālako rājanivesanādīni nivesanāni hatthisālādayo pokkharāṇiyo ti sabbam eva niṭṭham āgamāsi, iti mahāummaggo jaṃghummaggo nagaran ti sabbam etaṃ catūhi māsehi niṭṭhitam. Atha M. catumāsaccayena rañño āgamanatthāya dūtam pāhesi.

5

Tam attham pakāsento Satthā āha:

49. Nivesanāni māpetvā Vedehassa yasassino

ath' assa paṇi dūtam: [ehi dāni mahārāja],
māpitan te nivesanan ti. 1499.

Ta. paṇiṭṭi pesesi.

10

Rājā dūtassa vacanam sutvā tuṭṭhacitto mahantena parivārena nikkhami.

Tam attham pakāsento Satthā itaram gātham āha:

50. Tato ca rājā pāyāsi senāya caturaṅgiyā

anantavāhanam daṭṭhum phitam Kampilliyam puran ti. 1500. 15

Ta. ananta -- ti aparimitaassādvāhanam, Kampilliyam -- ti Kampillaratthe māpitaṃ nagaram.

So anupubbena Gaṅgātīram pāpuṇi, atha nam M. paccugantvā attanā katanagaram pavese, so ta. pāsādaragato nānaggarasabhojanam bhūñjitvā thokam vissamitvā sāyaṇhasa-maye attano āgatabhavam nāpetum¹ Cūlanīrañño dūtam pesesi.

Tam attham āvikaronto Satthā āha:

51. Tato ca kho so gantvāna Brahmaddattassa paṇi:

āgato 'smi mahārāja tava pādāni vanditum. 1501.

52. Dadāhi dāni me bhariyam nāriyam sabbaṅgasobhanim

suvanṇena paṭicchannam dāsigaṇapurakkhatan ti. 1502.

25

Ta. vanditun ti Vedeho mahallako C-rājā tassa puttamatto² pi na hoti³, kilesamucchito pana hutvā jāmatarā⁴ nāma sasuro vandiyō ti cintevā tassa cittam anujānanto⁵ vandanasāsanam paṇi, dadāhi dāniti aham tayā dhītarā dāssāmiti pakkosāpito tam me dāni dehiti paṇi, suvaṇṇena -- ti so suvaṇṇalāmkārapatimaṇḍitam.

¹ C^{ks} omīti nāpetum. ² B^d puttānattamatto. ³ so C^{ks}; B^d nappahitī. ⁴ B^d jāmatarena. ⁵ B^d ajānanto.

Cūlani dūtassa katham sutvā somanassappatto „idāni me paccāmitto kuhiṃ gamissati, ubhinnaṃ pi tesaṃ sīsāni chin-ditvā jayapānaṃ pivissāmā“ 'ti kevalaṃ¹ somanassaṃ dassento dūtassa sakkāraṃ katvā anantaraṃ gātham āha:

- 5 55. Svāgatan tena² Vedeha atho te adurāgataṃ,
nakkhattaṃ nēva paripuccha. ahaṃ kaññaṃ dadāmi te
suvanṇena paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1503.

Ta. Vedehā 'ti Vedehassa sāsanaṃ sutvā taṃ purato ṭhītaṃ viya ālapati,
athavā³ evaṃ Brahma-dattena vuttan ti vadehīti⁴ dūtaṃ āpāpento evam ā.

- 10 Tam sutvā dūto Vedehassa santikaṃ gantvā „deva mañ-galakiriyāya anucchavikaṃ nakkhattaṃ kira jānāhi, te dhītaraṃ demīti vuttan“ ti⁵ ā., so „ajj“ eva nakkhattaṃ sobhanaṃ⁶ ti puna dūtaṃ pahīni.

Tam atthaṃ pakāseto Sattā āha:

- 15 54. Tato ca rājā Vedeho nakkhattaṃ paripucchatha,
nakkhattaṃ paripucchitvā Brahma-dattassa pahīni: 1504.
55. Dadāhi dāni me bhariyaṃ nāriṃ sabbaṅgasobhanaṃ
suvanṇena paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1505.
C-rājāpi:
20 56. Dadāmi dāni te bhariyaṃ nāriṃ sabbaṅgasobhanaṃ
suvanṇena paṭicchannaṃ dāsigaṇapurakkhataṃ ti. 1506.

- Imaṃ g. vatvā „idāni pesemi, idāni pesemīti“ musāvādaṃ
katvā ekasatarājūnaṃ saññaṃ adāsi: „atthārasahi akkhohiṇīhi
25 paccatthikānaṃ sīsāni chinditvā sve jayapānaṃ pivissāmā“ 'ti,
te sabbe pi nikkhamiṃsu, sayāṃ nikkhamanto pana mātaraṃ
Talatādeviṇ ca⁷ aggamahesiṃ⁸ Nandadeviṇ ca puttāṃ⁹ Pañcāla-
caṇḍaṇ ca¹⁰ dhītaraṃ Pañcālacaṇḍiṇ ca¹¹ ti cattāro jane orodhehi
saddhiṃ pāsāde nivāsāpetvā va¹¹ nikkhami. Bo. Vedeharañño
30 c' eva tena saddhiṃ āgatasenāya ca mahantaṃ sakkāraṃ

¹ Cks kodha. ² so Bđ; Cks ti; read: suāgatan te? ³ Cks atha. ⁴ Cks dehīti.

⁵ Cks dehīti. ⁶ Cks -viriṃ, Bđ mātarañca calākadevīñca. ⁷ Bđ -siñca. ⁸ Cks
nandavī puttāṃ. ⁹ Cks -ḍam. ¹⁰ Bđ -ḍiṇ. ¹¹ Cks gehe nivattitvā va.

kāresi, keci manussā suraṃ pivanti keci macchamaṃsādīni
 khādanti keci dūramaggā' āgatattā kilantā sayanti, Vedeharājā
 pana Senakādayo paṇḍite gahetvā amaccaganaparivuto alam-
 katamahātale nisīdi, C-rājāpi aṭṭhārasaakkhohiṇisaṃkhāya
 senāya nagaraṃ tisandhicasaṃkhepaṃ parikkhipitvā aneka- 5
 satasahassāhi ukkāhi dhāriyamānāhi aruṇe uggacchante yeva
 gahaṇasajjo hutvā aṭṭhāsi, taṃ nātvā M. attano yodhānaṃ tīpi
 satāni pesesi: „tumhe jaṃghummagge gantvā rañño māturaṃ
 ca aggamahesiṃ ca puttaṃ ca dhītaraṃ ca jaṃghummaggena
 ānetvā mahāummaggena netvā ummaggadvārato bahi akatvā 10
 anto ummagge yeva yāva amhākaṃ āgamaṇā rakkhantā ṭhatvā
 amhākaṃ āgamanakāle ummaggā nīharitvā ummaggadvāre ma-
 hāvisālamālake ṭhāpethā“ 'ti, te tassa vacanaṃ sampaṭicchitvā
 jaṃghummaggena gantvā sopānapādamūle padarattharaṃ' ug-
 ghātetvā sopānapādamūle sopānasīse mahātale ti ettake ṭhāne 15
 ārakkhamanusse ca khujjādiparivārādayo ca hatthapādesu
 bandhitvā mukhaṃ thaketvā³ ta. ta. paṭicchannaṭṭhāne ṭhapetvā
 rañño paṭiyattakhādaniye⁴ kiñci khādinvā⁵ cunnavicunṇaṃ katvā⁶
 upari pāsādaṃ abhirūhiṃsu, tadā Talatādevī Nandādeviṃ ca
 rājaputtaṃ ca rājadhītaraṃ ca „ko jānāti kiṃ bhavissatīti“ mañña- 20
 mānā attanā saddhiṃ ekasayane sayāpesi, te yodhā gabbha-
 dvāre ṭhatvā pakkosiṃsu, sā nikkhamitvā „kiṃ tātā“ ti ā.,
 „devi amhākaṃ rājā Vedehaṃ ca Mahosadhaṃ ca jivitakkha-
 yaṃ pāpetvā sakala-Jambudīpe ekarajjaṃ katvā ekasatarāja-
 parivuto mahantena yasena mahāpānaṃ pivanto tumhe cattāro 25
 pi gahetvā ānetuṃ amhe paṇḍitīti“, te pāsādā otarinvā sopāna-
 pādamūlaṃ agamiṃsu, atha ne gahetvā jaṃghummaggaṃ pavi-
 siṃsu, te āhaṃsu: „mayaṃ ettakaṃ kālaṃ idha vasantā imaṃ
 vīthiṃ na otiṇṇapubbā“ ti, „imaṃ vīthiṃ na sabbadā otaranti,
 maṅgalavīthi nāma' esā, ajja maṅgaladivasabhāvena rājā iminā 30

¹ C^{ks} -gaṃ. ² B^d phalakasandhāraṃ. ³ C^k kathetvā, B^d pidahitvā. ⁴ so C^{ks}
 for -yesu? B^d -daniyabhojaniyaṃ. ⁵ B^d adda kiñci bhinditvā. ⁶ B^d adda
 apavibhogāṃ katvā chaḍḍetvā.

maggena ānetuṃ āṇāpesīti¹, te tesāṃ saddahim̐su, ath' ekacce
 te cattāro pi gahetvā gacchim̐su, ekacce nivattitvā rājanive-
 sane ratanagabbhaṃ vivaritvā yāvadicchakaṃ dhanasāraṃ ga-
 hetvā āgamiṃsu, itare pi cattāro¹ purato mahāummaggaṃ gan-
 5 tvā² alaṃkatadevasabhaṃ viya ummaggaṃ disvā „rañño atthāya
 sajjitan“ ti saññaṃ karim̐su, atha ne Mahāgaṅgāya avidūratthā-
 naṃ netvā anto ummagge alaṃkatagabbhe nisīdāpetvā ekacce
 ārakkhaṃ gahetvā acchim̐su, ekacce tesāṃ ānītabhāvaṃ gantvā
 Bo-assa ārocesuṃ, so tesāṃ kathaṃ sutvā „idāni me mano-
 10 ratho matthakaṃ pāpuṇissatīti“ somanassajāto rañño santikaṃ
 gantvā ekamantaṃ aṭṭhāsi, rājāpi kilesāturatāya „idāni me
 dhītaraṃ pesessati, idāni me pesessatīti“ pallāmkato vuṭṭhāya
 vātapānena olovento anekehi ukkāsatasaḥassehi ekobhāsaṃ
 jātaṃ nagaraṃ mahatiyā senāya parivutaṃ disvā āsaṃkitapari-
 15 saṃkito „kin nu kho etan“ ti paṇḍitehi saddhiṃ mantento g. ā. :
 57. Hatthī assā rathā patti senā tiṭṭhati vammīta,
 ukkā padittā jhāyanti, kin nu maññanti paṇḍitā ti. 1507.

Ta. kin nu maññantīti C-rājā ambhākaṃ tuṭṭho udāhu ruṭṭho³ ti kin
 nu p-a maññantīti pucchī.

20 Tam sutvā Senako āha: „mā cintayi mahārāja, atibahū
 ukkā paññāyanti, rājā tumbhākaṃ dātuṃ dhītaraṃ gahetvā eti,
 maññe“ ti, Pukkuso pi „tumbhākaṃ āgantukasakkāraṃ kātuṃ
 ārakkhaṃ gahetvā ṭhito bhavissatīti“ yaṃ yaṃ tesāṃ ruccati
 taṃ taṃ kathayim̐su, rājāpi „asukatṭhāne senā tiṭṭhantu, asu-
 25 katṭhāne ārakkhaṃ gaṇhatha, appamattā hothā“⁴ ti vadantānaṃ
 saddaṃ suṇanto sannaddhañ ca senaṃ passanto maraṇabhaya-
 tajjito hutvā Mahāsattassa kathaṃ paccāsimsanto itaraṃ g. ā. :
 58. Hatthī assā rathā patti senā tiṭṭhanti vammīta,
 ukkā padittā jhāyanti, kin nu kāhanti paṇḍitā ti. 1508.

30 Ta. kin -- ti p-a kin cintesi imā senā⁴ ambhākaṃ kin karissantīti⁵.

¹ Bā adds khattiyā. ² Bā patvā. ³ Bā kuddho. ⁴ Bā imāya senāya. ⁵ Bā
 karissatīti.

Taṃ sutvā M. „imaṃ andhabālaṃ thokaṃ santāsetvā
pacchā mama balaṃ¹ dassetvā assāsessāmīti“ cintetvā ā:

59. Rakkhati taṃ mahārāja Cūlanīyo mahabbalo,
paduṭṭho te Brahmadatto, pāto taṃ ghātayissatīti. 1509.

Taṃ sutvā sabbe maraṇabhayatajjitā, rañño kaṇṭho sussi, 5
mukhe kheḷo chijji², sarīre dāho uppajji, so maraṇabhayabhīto
paridevanto dve gāthā abhāsi:

60. Ubbedhati me hadayaṃ mukhañ ca parisussati,
nibbutiṃ nādhigacchāmi aggidaḍḍho va ātape. 1510.

61. Kammārānaṃ yathā ukkā anto jhāyati no bahim³ 10
evam pi hadayaṃ mayhaṃ anto jhāyati no bahīti. 1511.

Ta. ubbedhatīti tāta Ma-a hadayaṃ me mahāvāteritaṃ viya pallavaṃ
kampati. anto jhāyatīti so ukkā viya mayhaṃ hadayamaṃsaṃ abbhantare
jhāyati bahi pana na paññāyatīti paridevati.

M. tassa paridevitaṃ sutvā „ayaṃ andhabālo aññesu di- 15
vasesu mama vacanaṃ na kareyya, bhiyyo naṃ niggāṇhissā-
mīti“ cintetvā āha:

62. Pamatto mantanātīto bhinnamanto si khattiya,
idāni kho taṃ⁴ tāyantu paṇḍitā mantino janā. 1512.

63. Akatvāmaccassa vacanaṃ atthakāmahitesino 20
attapittirato rājā migo kūṭe va ohito. 1513.

64. Yathāpi maccho baḷisaṃ vaṃkamaṃsena chāditāṃ
āmagijjho⁵ na jānāti maccho maraṇam attano 1514.

65. Evam eva tuvaṃ rāja Cūlaneyyassa dhītaraṃ
kāmagiddho na jāuāsi maccho maraṇam attano. 1515. 25

66. Sace gacchasi Pañcālaṃ khippaṃ attāṃ jahessasi
miḡaṃ pathānupannaṃ⁶ va mahantaṃ bhayaṃ essati. 1516.

67. Anariyarūpo puriso janinda
ahīva ucchaṅgagato⁷ daseyya,
na tena mettiṃ kayirātha pañño⁸, 30
dukkho bhavo⁹ kāpurisena saṅgamo. 1517.

¹ B^d paññābalaṃ. ² B^d paricchajji. ³ C^s B^d bahi. ⁴ B^d mantāṃ, C^s tā. ⁵
so C^s for -giddho? B^d kāmagiddho. ⁶ C^k patthānapattaṃ, C^s pecthānapannaṃ,
B^d baudhānubandhaṃ. ⁷ C^s -hato. ⁸ C^s omīti pañño. ⁹ B^d have.

66. Yan tv-eva¹ jaññā purisaṃ² janinda
 ['silavāyaṃ bahussuto']
 ten' eva mettiṃ kayirātha pañño³,
 sukho bhavē⁴ sappurisenā saṅgamo ti. 1518.

5 Ta, pamatto ti mahārāja tvaṃ kāmēna pamatto, mantanātīto ti mayā
 anāgatabhayaṃ dīsvā paññāya paricchinditvā mantitamantaṇaṃ atikkanto, bhinnamanto ti mantanātikkantattā yeva bhinnamanto⁵, Senakādīhi saddhīṃ manto⁶
 gahito esa so⁷ bhinno ti pi bhinnamanto si jāto, paṇḍitā ti ime Senakādayo
 10 mama uttamaamaccassa vacanaṃ akatvā, attapītīrato ti attano kilesapītiyā
 abhirato hutvā, kūṭe -- ti yathā nāma nivāpalobhenāgato migo kūṭapāse baj-
 jhatī evaṃ mama vacanaṃ agahetvā Pañcālacaṇḍīm labhissāmīti lobhenāgantvā
 idāni kūṭapāse baddho migo viya jāto si, yathā maccho ti gāthāya⁹ tadā
 15 mayā ayam upamā āhatā¹⁰ ti dassetuṃ vuttaṃ, sace gacchaṣīti gāthāya pi
 na¹¹ kevalaṃ etam eva imam pi te upamam āharīti ti dassetuṃ vuttaṃ¹², anari-
 yarūpo ti Kevaṭṭabrāhmaṇasasiso asappurisa-jātiko nillajjapuriso, na tena
 mettiṃ ti tādīsena saddhīṃ mittadhammaṃ na kayirātha, tvaṃ pana Ke-ona
 saddhīṃ katvā tassa vacanaṃ gaphī, dukkho ti evarūpena s. saṅgamo nāma
 20 yantvevā¹⁴ 'ti yañ c' eva¹⁵ ayam eva vā pāṭho, sukho ti idhaloke pi para-
 loke pi sukho yeva.

Atha naṃ „puttaṃ evarūpaṃ na karissasīti“ suṭṭhutarāṃ
 niggāhanto pubbe raññā kathitakathaṃ nīharitvā dassento

66. Bālo tuvaṃ 'elamūgo si rāja
 25 yo uttamattāhāni mayi lapittha¹⁶,
 kim evāhaṃ naṅgalakoṭivaddho
 atthāni jānissam¹⁷ yathāpi añño. 1519.
 70. 'Imaṃ gale gahetvāna nāsetha vijitā mama
 yo me ratanalābhassa antarāyāya bhāsatī' ti 1520.
 30 ime dve gāthā vatvā „mahārāja ahaṃ gahapatiputto yatthā
 tava aññe Senakādayo p-ā atthāni jānanti tathā kim eva jā-
 nissam, agocarō esa mayhaṃ, gahapatissippam evāhaṃ jānāmi,
 ayam attho Senakādīnaṃ pākaṭo, te p-ā bhontā¹⁸ ajja te

¹ Bā yadeva. Cks yatveva, B yanteva? ² Bā -so. ³ Cks omit pañño. ⁴ Bā vahe. ⁵ Bā adds tayā. ⁶ Cks omit manto. ⁷ so Cks; Bā eso. ⁸ Cks omit janā. ⁹ Bā gāthādvayaṃ. ¹⁰ Bā āhatā. ¹¹ Cks omit na, Bā gāthapi na. ¹² Cks -ā. ¹³ Cks -ā. ¹⁴ Cks yatvevā, Bā yadevā. ¹⁵ Bā yañ eva. ¹⁶ Cks ye- ittho. ¹⁷ Bā jānanti. ¹⁸ Bā hotu, omitting te paṇḍitā.

aṭṭhārasahi akkhohiṇiḥi parivāritassa avassayā hontu, maṃ
 pana gīvāya gahetvā nikkadḍhituṃ āṇāpehi, idāni maṃ kasmā
 pucchasi¹“ evaṃ suniggahītaṃ niggahi¹, taṃ sutvā rājā cin-
 tesi: „p-o mayā katadosam eva katheti, pubbe h' idaṃ anā-
 gatabhayaṃ jāni², tena maṃ ativiya niggaṇḥati³, na kho pana
 ettakaṃ kālaṃ nikkamma⁴ aḥchissati, avassaṃ iminā mayhaṃ
 sotthibhāvo⁵ kato bhavissati⁶“, atha naṃ parigaṇḥanto dve
 gāthā abhāsi:

71. Mahosadha atitena nānuvijjhanti paṇḍitā,
 kiṃ maṃ assaṃ va sambandhaṃ⁶ patoden' eva vijjhasi. 1521. 10
 72. Sace ca⁷ passasi mokkhaṃ⁸ khemaṃ vā pana passasi
 ten' eva maṃ anusāsa, kiṃ atitena vijjhasīti. 1522.

Ta. nānuvijjhantīti atitadosaṃ gahetvā mukhasattīhi⁹ na¹⁰ vijjhanti,
 sambandhan⁶ ti sattusenāya parivutattā suṭṭhu bandhivā ṭhapitaṃ assaṃ viya
 kiṃ maṃ vijjhasi, teneva maṃ ti evaṃ te mokkha bhavissati evaṃ khemaṃ 15
 ti tena sotthibhāven' eva maṃ anusāsa assāsehi, taṃ hi ṭhapetvā aññaṃ me
 paṭisaraṇaṃ n' atthi.

Atha M. „ayaṃ rājā ativiya andhabālo, purisavisesaṃ na
 jānāti, thokaṃ kilametvā pacchāssa avassayo bhavissāmīti“
 cintetvā āha: 20

73. Atītaṃ mānusaṃ¹¹ kammaṃ dukkaraṃ durabhisambhavaṃ,
 na taṃ sakkomi mocetuṃ, tvam pi¹² jānassu khattiya. 1523.
 74. Santi vehāsayā nāgā iddhimanto yasassino,
 te pi ādāya gaccheyyūṃ yassa honti tathāvidhā. 1524.
 75. Santi vehāsayā assā iddhimanto yasassino, 25
 te pi ādāya gaccheyyūṃ yassa honti tathāvidhā. 1525.
 76. Santi vehāsayā pakkhī¹³ iddhimanto yasassino, te etc. 1526.
 77. Santi vehāsayā yakkhā iddhimanto yasassino, te etc. 1527.
 78. Atītaṃ mānusaṃ¹¹ kammaṃ dukkaraṃ durabhisambhavaṃ,
 na taṃ sakkomi mocetuṃ antalikkhena khattiyā¹³ ti. 1528. 30

¹ B^d miggaṇhi. ² B^d jānāti. ³ B^d -hāti. ⁴ C^{ks} nikkh-. ⁵ C^{ks} -vaṃ. ⁶ so
 all three MSS. for -baddhaṃ? ⁷ B^d omits ca. ⁸ B^d adds vā. ⁹ C^{ks} -sāntihi.
¹⁰ C^{ks} omit na. ¹¹ C^{ks} mānusaṃ, B^d mānussaṃ. ¹² B^d pa. ¹³ all three
 MSS, -i.

Ta. kammaṃ ti mahārāja idaṃ ito mocanaṃ nāma atītaṃ mānusehi
 kattabbaṃ kammaṃ atītaṃ dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ n' eva kātuṃ na sa-
 hituṃ sakkomīti¹ ahaṃ taṃ ito mocetuṃ na sakkomi, tvam pi² jānassu
 khattiyā³ 'ti mahārāja tvam ev' ettha kattabbaṃ jānassu, vehāsayā ti ākā-
 5 sēna gamanasamattā hatthino, yassā⁴ 'ti yassa rañño tathāvidhā chaddanta-
 kule vā uposathakule vā jātā nāgā hontī taṃ rājānaṃ te ādāya gaccheyyūṃ,
 assā⁵ ti valābhakassa rājakule jātā assā, pakkhīti Garuḷaṃ sandhāyāha, yakkhā⁶
 ti Sātāgīrādayo, antalikkhena⁷ 'ti ahaṃ antalikkhena mocetuṃ na sakkomi,
 taṃ ādāya ākāseṇa Mithilāṃ netuṃ na sakkomīti a.

10 Rājā taṃ sutvā appaṭibhāno nisīdi, atha Senako cintesi:
 „idāni rañño ca ambhākaṃ ca ṭhapetvā p-aṃ aṇṇaṃ paṭisa-
 raṇaṃ n' atthi, rājā paṇ' assa kathaṃ sutvā bhayatajjito kiñci
 vattuṃ na sakkoti, ahaṃ p-aṃ yācissāmīti“ yācanto dve
 gāthā abhāsi:

15 70. Atīradassī puriso mahante udakaṇṇave
 yattha so labhate gādhaṃ⁴ tattha so vindate sukhaṃ. 1529.
 80. Evaṃ amhaṃ⁵ ca raññaṃ⁶ ca tvam paṭiṭṭhā⁷ Mahosadha,
 tvam no si mantinaṃ seṭṭho, amhe dukkhā pamocayā⁸ 'ti. 1530

20 Ta. atīradassīti samudde bhīnnaṇṇo tīraṃ apassanto, yatthā⁴ 'ti
 ūmīvegabbhāhato vicaranto yasmiṃ padese paṭiṭṭhaṃ labhati, pamocayā⁸ 'ti
 pubbe pi Mithilāṃ parivāretvā ṭhitakāle tayā vā mocit' amhā idāni pi tvam
 eva amhe dukkhā mocchīti yāci.

Atha naṃ niggaṇhanto M. gāthāya ajjhabhāsi:

25 81. Atītaṃ mānusaṃ kammaṃ dukkaraṃ durabbhisambhavaṃ,
 na naṃ sakkomi mocetuṃ, tvam pajānassu⁹ Senakā⁸ 'ti. 1531.

Ta. tvam pajānassu -- ti Senaka ahaṃ na sakkomi tvam imaṃ rājā-
 naṃ ākāseṇa Mithilāṃ nehtī.

Rājā gaheṭṭabbagahaṇaṃ apassanto maraṇabhayatajjito
 M-ena saddhiṃ kathetuṃ asēkkoṇto „kadāci Senako pi kiñci
 30 upāyaṃ jānsyāya, pucchāmi tāva naṃ“ ti pucchanto g. ā.:

82. Suṇohi mētaṃ vacanaṃ: passas⁹ etaṃ mahabbhayaṃ,
 Senakaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasīti. 1532.

¹ Bā kātuṃ na sambhavitūṃ, sakkā na taṃ sakkomīti. ² Bā pa. ³ C^s add
 vā, Bā yakkhā. ⁴ Bā nāvaṃ. ⁵ Bā ambhākaṃ. ⁶ Bā rañño. ⁷ Bā adda si.
⁸ C^s pi jā-

Ta. kiṃ kiccaṃ ti kiṃ kātābbayuttakaṃ idha maññasi Ma - - en' amhi pariccatto yadi tvaṃ jānāsi vadehīti.

Taṃ sutvā Se- „rājā upāyaṃ pucchati, sobhano vā hotu mā vā kathessāmi 'ssa etaṃ upāyaṃ“ ti cintetvā g. ā.:

53. Aggim' dvārato³ dema, gaṇhāmase vikattanāṃ⁴, 5
 aññamaññaṃ vadhitvāna khippaṃ hessāma⁴ jīvitaṃ,
 mā no rājā Brahmaddatto ciraṃ dukkhena mārayīti⁵. 1533.

Ta. dvārato ti dvāraṃ pidahitvā ta. aggim' dema, vikattanāṃ⁴ ti aññamaññaṃ vikattanāṃ⁶ satthaṃ gaṇhāma, hessāma⁴, ti jīvitaṃ khippaṃ jahlessāma, alaṃkatapāsādo yeva no dāruccitako bhavissati. 10

Taṃ sutvā rājā anattamaṇo ahoṣi, attano puttadārassa eva- rūpaṃ citakaṃ⁷ karohīti⁸ cintetvā Pukkusādayo pucchi, te pi attano anurūpaṃ bālakathaṃ kathayimṣu, tena vuttaṃ:

54. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
 Pukkusaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasi. 1534. 15
 55. Visāṃ khāditvā miyyāma, khippaṃ hessāma⁴ jīvitaṃ,
 mā no rājā Brahmaddatto ciraṃ dukkhena mārayi. 1535.
 56. Suṇohi etaṃ vacanaṃ: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
 Kāvindaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasi. 1536.
 57. Rajjuyā bajjha miyyāma, papātā⁹ papatemase, 20
 mā no rājā Brahmaddatto ciraṃ dukkhena mārayi. 1537.
 58. Suṇohi etaṃ vacanam: passas' etaṃ mahabbhayaṃ,
 Devindaṃ dāni pucchāmi: kiṃ kiccaṃ idha maññasi. 1538.
 59. Aggim' dvārato dema, gaṇhāmase vikattanāṃ¹⁰,
 aññamaññaṃ vadhitvāna khippaṃ hessāma⁴ jīvitaṃ, 25
 na no sakkomi¹¹ mocetuṃ, sukhen' eva Mahosadho ti. 1539.

Api ca tesu Devindo „ayaṃ rājā kiṃ karoti, aggimhi sante khajjopanakāṃ dhamati, ṭhapetvā Ma-amñā¹² idha sottibhāvaṃ kātuṃ samattho nāma n' atthi, ayaṃ¹³ taṃ

¹ B^d adds vā. ² read: dūvārato. ³ B^d vikandanāṃ. ⁴ B^d hi-. ⁵ B^d hadayitī or mādayitī. ⁶ B^d vikaudana. ⁷ so B^d; C^k cittaṃ, B^o cittadukkhāṃ. ⁸ so C^k; B^o hotīti. ⁹ B^d pabbatā. ¹⁰ B^d vikandanāṃ. ¹¹ B^d sakkoti. ¹² C^k aññe. ¹³ B^d adds rājā.

apucchitvā amhe pucchati, mayam kiṃ jānāmā¹ 'ti cintetvā
aññam upāyam apassanto Senakena kathitam eva kathetvā
M-am vaṇṇento dve pāde ā.:

90. Tatrāyam adhippāyo mahārāja:

- 5 mayam sabbe pi paṇḍitam eva yācāma,
 sace pana yāciyamāno² pi
 na no sakkoti mocetuṃ³ sukhen⁴ eva Mahosadho
 atha Senakassa vacanam karissāmā⁵ 'ti. 1540.

Tam sutvā rājā pubbe Bo-assa kathitadosaṃ⁶ saritvā tena
10 saddhiṃ kathetuṃ asakkonto tassa suṇantassa paridevanto ā.:

91. Yathā kadalino sāram anvesam nādhigacchati
 evam anvesamānā nam pañham⁷ nājthagamāmase⁸. 1541.
92. Yathā simbalino sāram anvesam nādhigacchati
 evam anvesamānā nam pañham⁷ nājthagamāmase⁸. 1542.
15 93. Adese vata no vuttham kuñjarānam⁹ v' anodake
 sakāse dummanussānam bālānam avijānataṃ. 1543.
94. Ubbedhate me hadayaṃ, mukhañ ca parisussati,
 nibbutiṃ nādhigacchāmi aggidaḍḍho va ātape. 1544.
95. Kammārānam yathā ukkā anto jhāyati no bahi
20 evam pi hadayaṃ mayham anto jhāyati no bahiti. 1545.

Ta. kadalino ti yathā kadalikkhandhase nissārattā sārattiko puriso
anvesanto pi tato sāram nādhigacchati evam mayam imamhā dukkhā mucchanu-
pāyam⁶ pañham pañca paṇḍite pucchitvā anvesamānāpi pañham nājthagamā-
mase, amhehi pucchitam upāyam asuṇantā mayam pañham⁷ nādhigacchāma,
25 dutiyagāthāya pi es⁹ eva nayo, kuñjarānam - - ti yathā kuñjarānam anūda-
kaṭṭhāne vuttham⁸ nāma hoti te hi tathārūpe nirūdake vanagahane dese vasantā
khippam eva paccāmittānam vasam gacchanti evam amhehi pi imesaṃ dumma-
nussānam bālānam santike vasantehi adese vuttham⁸, ettakesu hi paṇḍitesu
eko pi me idāni paṭisaranam n' aṭṭhī⁹ nānāvīdhena vilapatī.

30 Tam sutvā p. „ayam rājā ativiya kilamati, sace tam na
 assāsessāmi hadayena phalitena marissatīti“ cintetvā assāsesi.

¹ B^d yācamāno. ² B^d adds ayam. ³ C^k kataṃ dosaṃ. ⁴ C^k paññā. ⁵ so
C^k; B^d najhaga-. ⁶ B^d muñc-. ⁷ C^k paññam. ⁸ B^d vuttam. ⁹ B^d adds
cintetvā.

Tam atthaṃ pakāseṇo Satthā āha :

96. Tato so paṇḍito dhīro atthadassī Mahosadho
Vedehaṃ dukkhitāṃ disvā idaṃ vacanaṃ abravī : 1546.
97. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahaṃ taṃ mocayissāmi Rāhu-gahitaṃ va Candimaṃ. 1547. 5
98. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi Rāhu-gahitaṃ va Sūriyaṃ. 1548.
99. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi paṃke sannaṃ¹ va kuñjaraṃ. 1549.
100. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha, 10
ahan taṃ mocayissāmi peḷābaddhaṃ va pannagaṃ 1550.
101. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi macche jalagate-r-iva. 1551.
102. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
ahan taṃ mocayissāmi sayoggaṃ balavāhanaṃ. 1552. 15
103. Mā tvaṃ bhāyi mahārāja mā tvaṃ bhāyi rathesabha,
Pañcālaṃ vāhayissāmi kākasenaṃ va leḍḍunā. 1553.
104. Adu paññā kimatthiyā² amacco vāpi tādiso
yo taṃ³ sambādhapakkhantaṃ⁴ dukkhā na parimocaye⁵ ti. 1554.

Ta. idan ti davadāhadaḍḍhe araṇṇe ghanavassāṃ vassāpento viya taṃ 20
assāseṇo imaṃ⁶ mā tvaṃ bhāyi mahārāja 'ti ādikaṃ vacanaṃ abravī, ta.
sannaṃ ti laggāṃ, peḷābaddhaṃ ti peḷāya abbhantaragataṃ, Pañcālan ti
etaṃ evaṃ mahantaṃ pi Pañcālaraṇṇo senaṃ, vāhayissāmiti palāpessāmi,
ādū ti anāmatthe nipāto, paññā nāma kimatthiyā ti attho, amacco vāpi
tādiso ti paññāya samannāgato tādiso paññāsampanno amacco vāpi kimatthiyo 25
yo taṃ evaṃ maraṇasambādhapattaṃ dukkhā na mocaye, mahārāja ahaṃ pa-
ṭhamataraṃ āgacchanto nāma kimatthaṃ āgato ti maññasi, mā bhāyi ahan taṃ
imahaṃ dukkhā mocessāmiti assāsesi.

So pi tassa vacanaṃ sutvā „idāni me jīvitaṃ laddhaṃ“ ti
assāsi⁷, Bodhisattena sihanāde kate sabbe va tussimsu, atha 30
Se-
pucchi : „paṇḍita tvaṃ sabbe amhe gahetvā gacchanto ken'
upāyena gamissasīti“, „alāṃkataummaggenā ti⁸, tumhesajjā hothā“
'ti vatvā ummagadvāraṃ vivaraṇatthaṃ yodhe ānāpento g. ā. :

¹ C^o sannaṃ. ² so B^d; C^o timatthikā, C^o nimatthikā. ³ C^o tā, B^d tvaṃ.
⁴ B^d -pakkhaṇḍhaṃ. ⁵ C^o -yā, B^o -yī. ⁶ B^d idaṃ. ⁷ B^d assāsesi, B^o assā-
paṭilabhi. ⁸ B^d -na nessāmi.

105. Etha māṇavā¹ uṭṭhetha, mukhaṃ sodhetha sandhino,
Vedeho sah' amaccehi ummaggena gamissatīti. 1555.

Ta. māṇavā² ti taruṇādhivacanaṃ, mukhaṃ sodhethā 'ti ummagga-
dvāraṃ vivaratha, sandhino ti gharasandhino³ sodhethā ekasatānaṃ sayana-
5 gabbhānaṃ dvāraṃ vivaratha anekasatānaṃ dīpālayānaṃ dvāraṃ vivarathā 'ti.

Te uṭṭhāya ummagassa dvāraṃ vivarīṃsu, sakalaum-
maggo ekobhāso alaṃkatadevasabhā viya virocī.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

106. Tassa taṃ vacanaṃ sutvā paṇḍitassānusārino
10 ummaggadvāraṃ vivarīṃsu yantayutte ca aggaḷe ti. 1556.

Ta. anusārino⁴ ti veyyāvaccakarā, yantayutte⁵ ca aggaḷe ti sūciḡhaṭṭi-
kasampannāni dvārakavāṭāni.

Te ummaggadvāraṃ vivaritvā M-assa ārocesuṃ, so rañño
saññaṃ adāsi: „kālo deva, pāsādā otarathā“ 'ti, rājā otari,
15 Se- sīsato nālivattaṃ apaneti, sāṭakaṃ omūcati, atha naṃ
M. disvā „kiṃ karosīti“ pucchi, „p-a ummaggena gacchantehi
nāma veṭhanaṃ mocetvā kacchaṃ daḷhaṃ bandhitvā gantabban“
ti, „Senaka 'ummaggaṃ pavisanto onamitvā onamitvā jaṇṇukehi
patiṭṭhāya pavisissāmīti“⁶ mā saññaṃ akāsi, sace hatthinā
20 gantukāmo si hatthiṃ abhirūha, ucco ummaggo atṭhārassa-
hatthubbedho visāladvāro, tvaṃ yathāruciya alaṃkatapaṭiyatto
rañño purato gacchā“ 'ti ā., Bo- pana Senakassa gamanaṃ
purato vicāretvā rājānaṃ majjhe katvā sayāṃ pacchato aho-
si, kiṃkāraṇā⁷: „alaṃkataummaggaṃ olokento mā saṅkamaṃ aga-
25 māsiṭi“, ummagge mahājanassa yāgubhattakhādaniyādīni⁸ ap-
pamāṇāni ahesuṃ, te manussā khādantā pivantā ummaggaṃ
olokentā gacchanti, M. pi „yātha' mahārāja“ 'ti codento pac-
chato yāti, rājā alaṃkatadevasabhaṃ viya ummaggaṃ olo-
kento yāti.

¹ C* mānava, B^d mānava. ² C* mānavā. ³ B^d adds va dvāraṃ. ⁴ B^d -cārino.
⁵ C^{ks} -ttā. ⁶ C* pavissā-, B^d pavisā-. ⁷ B^d adds rājā. ⁸ C* -dinam. ⁹
C^{ks} yathā mahārāja yathā.

Tam atthaṃ pakāseno Satthā āha:

107. Purato Senako yāti pacchato ca Mahosadho
majjhe ca rājā Vedeho amaccaparivārito ti. 1557.

Rañño āgatabhāvaṃ ñatvā te māṇavā rañño mātaraṇ ca
deviṇ ca puttaṇ ca dhītarāṇ ca ummaggā nīharitvā mahāvisāla- 5
mālake ṭhapesuṃ, rājāpi Bo-ena saddhiṃ ummaggā nikkhami,
te rājānaṇ ca p-aṇ ca disvā „nissamsayaṃ parahatthagat’ amha,
amhe gahetvā āgatehi p-assa purisehi bhavitabban“ ti maraṇa-
bhayatajjitā bhītaravaṃ raviṃsu. Cūlanirājāpi kira Vedeha-
rañño palāyanabhayena — yena Gaṅgā tena¹ gāvutamattatṭhāne 10
ahosi² so — sannisinnāya rattiyā tesam ravaṃ sutvā³ „Nandā-
deviyā viya saddo“ ti vattukāmo ahosi, „kuhiṃ N-deviṃ passa-
sīti“⁴ paribhāsabhayena na kiñci ā., M. tasmim ṭhāne Pañcāla-
caṇḍikumārikam⁵ ratanarāsīmhi ṭhapetvā abhisīñcitvā „mahārāja
tvaṃ imissā kāraṇā āgato, ayan te aggamaheṣi hotū“⁶ ’ti ā., 15
tīṇi nāvāsātāni utṭhāpesuṃ, rājā visālamālakā otarivā alaṃ-
katanāvaṃ abhirūhi, te pi cattāro khattiyā nāvaṃ abhirūhiṃsu.

Tam atthaṃ pakāseno Satthā āha:

108. Ummaggā nikkhamitvāna Vedeho nāvaṃ āruhi
abhirūḷhaṇ ca taṃ ñatvā anusāsi Mahosadho: 1558. 20
109. Ayan te sasuro deva ayaṃ sassū janādhipa,
yathā mātu paṭipatti evan te hotu sassuyā. 1559.
110. Yathāpi niyako bhātā saudariyo ekamātuko
evaṃ Pañcālacāṇḍo te dayitabbo rathesabha. 1560.
111. Ayaṃ Pañcālacāṇḍi te rājaputtī abhijjhītā, 25
kāmaṃ karohi te tāya, bhariyā te rathesabhā ’ti. 1561.

Ta. anusāsīti evaṃ kir’ assa ahosi: kadāci tesam⁶ kujjhītva Cūlani-
rañño mātaraṇ māreyya abhirūpāya Nandādeviyā saddhiṃ sainvāsam kappeyya
rājakumāraṇ ca māreyya, paṭiññam assa gaheṣāmīti, tasmā ayan te ti ādini
vadanto anusāsi, ta. ayan te sasuro ti ayan tava sasurassa Cūlanirañño putto 30
Pañcālacāṇḍiyā kaniṭṭhabhātiko ayan te idāni sasuro, ayaṃ sassū ti ayaṃ
imissā mātā N-devī nāma tava sassū yathā mātu puttā vattapaṭivattam karonti

¹ Bḍ gaṅgāto in the place of yena-tena. ² Bḍ aṭhāsi. ³ Cks omit sutvā. ⁴
Bḍ passissasīti. ⁵ Cks -kā. ⁶ Bḍ eso.

evan te etissā hotu balavamātu saññam upaṭṭhapetvā mā nam kadāci lobha-
cittena olokayī, niyako ti ajjhattiko ekapītarō¹, ekamātukoti, ekamātnuyā
jāto, dayitabbo ti piyāyitabbo, bhariyā ti ayan te bhariyā mā etissā ava-
mānam akkāsi ti rañño paṭiññam ganhi.

5 Rājā „sādhū“ 'ti sampatīcchi. M.² rājamātaram pana
ārabbha na kinci kathesi, kimkāraṇā: tassā mahallikābhāven'
eva, idaṃ pana sabbaṃ Bo- tīre ṭhatvā kathesi. Atha naṃ
rājā mahādukkhato mutto nāvāya gantukāmo hutvā „tāta tvam
tīre ṭhito va kathesi“³ vatvā g. ā.:

10 112. Āruya nāvaṃ taramāno kin nu tīramhi tiṭṭhasi,
kicchā mutt'⁴ amha dukkhāto⁴, yāma dāni Mahosadhā'ti. 1562.
M. „deva tumhehi saddhiṃ gamanam nāma mayhaṃ ayuttan“
ti vatvā āha:

15 113. N' esa dhammo mahārāja yo 'haṃ senāya nāyako
senāṅgaṃ parihāpetvā attānaṃ parimocaye. 1563.

114. Nivesanamhi te deva senāṅgaṃ parihāpitaṃ
taṃ⁴ dinnam Brahmadattena ānayissaṃ rathesabhā'ti. 1564.

Ta. dhammo ti sabhāvo, nivesanamhi te ti taṃ nagaram sandhāyāha,
parimocaye ti parimocēyya, parihāpitaṃ ti chaḍḍitaṃ.

20 Tesu hi manussesu⁵ sudūramaggaṃ⁶ āgatattā keci kilantā
niddam okkantā keci khādantā pivantā ambhakaṃ nikkhanta-
bhāvaṃ na jānanti keci gilānā mayā saddhiṃ cattāro māse
kammaṃ katvā mama upakāramanussā c' ettha'⁷ bahū, na
sakkā mayā ekamanussam pi chaḍḍetvā gantuṃ, ahaṃ pana
25 nivattitvā sabbam pi taṃ tava senaṃ Brahmadattena dinnam
appaṭividdham ānessāmi, tumhe mahārāja katthaci avilambantā
siṅghaṃ gacchatha, mayā vo antarāmagge hatthivāhanādīni ṭha-
pitāni, kilantāni kilantāni pahāya samatthasamatthehi siṅghaṃ
Mithilam eva pavisathā“ 'ti. Tato rājā gātham āha:

30 115. Appaseno mahāsenam katham viggayha⁸ ṭhassasi,
dubbalo balavantena vihaññissasi paṇḍitā'ti. 1565.

¹ B^d ekavasitthiko. ² C^{ks} omit M. ³ B^d -ato. ⁴ C^{ks} omit taṃ. ⁵ C^{ks} -ehi

⁶ B^d -ggā. ⁷ B^d pettha. ⁸ B^d nigg-

Ta. viḅḅayhā¹ 'ti paṭṭipparitvā², vibaṇṇissasāti haṇṇissasi.

Tato Bodhisatto gātham āha:

116. Appaseno pi ce mantī mahāsenam amantinam
jināti rājā rājāno ādicco v' udayan³ taman ti. 1566.

Ta. mantīti mantāya samannāgato paṇṇāvā upāyakusalo, amantinam ti 5
anupāyakusalam jināti paṇṇāvā duppaṇṇam jināti, rājā rājāno ti eko pi ca
ovarūpo rājā bahū pi duppaṇṇarājāno jināti yeva, yathā kin ti: ādicco --vu-³
ti ādicco udeno tamam vidhamitvā ālokaṃ dasseti evam jināti c' eva suriyo
vīya virocati.

Idam vatvā M. rājānam vanditvā „gacchatha tumhe“ ti 10
vatvā uyyojesi, so „mutto vat' amhi amittahatthato imissā ca
laddhattā manoratho pi me matthakam patto“ ti Bo-assa
gūṇam āvajjitvā uppannapitipāmojjo p-assa gūṇe Senakassa
kathento gātham āha:

117. Susukham vata samvāso paṇḍitehī Senaka, 15
pakkhīva paṇjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthagate⁴ mocayi no Mahosadho ti. 1567.

Ta. susukham vatā 'ti atisukham vata idam, kataram: so⁵ samvāso
p-hi, itīti kārapatthe ti nipāto, i. v. h.: yasmā amittahatthagate mocayi no
Ma- tasmā Se-a vadāmi susukham vata idam so⁵ esa p-ehi samvāso ti. 20

Tam sutvā Se- pi p-assa gūṇam kathento āha:

118. Evam etam⁶ mahārāja paṇḍitehi sukhāvaham⁷,
pakkhīva paṇjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthagate mocayi no Mahosadho ti. 1568.

Atha Videharājā nadim⁸ uttaritvā yojanantare M-ena 25
kāritagāmaṃ sampatto, tatr' assa Bo-ena ṭhapitamanussā
hatthivāhanādīni c' eva annapānādīni ca adamsu, so⁹ kilante
hatthiassarathe nivattetvā¹⁰ itare ādāya tehi saddhim añṇam
gāmaṃ pāpuni, eten' upāyena yojanasatamaggam atikkamitvā
punadivase pāto va Mithilam pāvisi, Bo- pi ummagadvāram 30

¹ Bā nigg-. ² Bā niggahetvā. ³ Cks cu-. ⁴ Bā -hatthatta-, Bā amittassa
hatthagate. ⁵ Bā yo. ⁶ Bā eva. ⁷ Cks -ho, Bā -hā. ⁸ Ck dīnam. ⁹ Bā
adda rājā. ¹⁰ Cks -ttitvā, Bā dhapetvā.

gantvā attanā sannaddhakkhaggam omuñcitvā ummagadvāre
vālukaṃ viyūhitvā ṭhapesi, ṭhāpetvā ummaggam pavisitvā
ummaggena gantvā taṃ nagaram pavisitvā gandhodakena nahā-
yitvā nānaggarasabhojanam bhūñjitvā sayanavaragato, „mano-
5 ratho me matthakam patto“ ti āvajjanto nipajji, atha tassā
rattiyā accayena C-rājā senaṅgam vicārayamāno taṃ nagaram
upāgami.

Tam attham pakāseto Satthā āha:

119. Rakkhitvā kaṣiṇam rattim Cūlanīyo mahabbalo
10 udentam aruṇuggamhi Upakārim upāgami. 1569.
120. Aruyha pavaram nāgam balavantam saṭṭhihāyanam
rājā avoca Pañcālo Cūlanīyo mahabbalo 1570.
121. Sannaddho maṇivammesu gharam ādāya pāṇinam
pessiye ajjhabhāsitha puthugumbe samāgate ti. 1571.
- 15 Ta. kaṣiṇan ti sakalam, udentan ti udente, Upakārin ti Pañcāla-
nagaram upādāya M-ena kārītattā Upakārīti laddhanāmaṃ taṃ nagaram upā-
gami, avocā 'ti attano senam avaca, pessiye ti attano pesanakārake¹, ajjha-
bhāsīthā ti adhibhāsīthā puretaram eva abhāsīthā, puthugumbe ti
bahūsu sippesu patṭiṭṭhite anekasippaṇṇū.
- 20 Idāni te sarūpato dassetum
122. Hatthāruhe² anīkaṭṭhe rathike pattikārike
upāsanamhi katahatthe vāavedhe samāgate ti vuttam. 1572.
Ta. upāsanamhīti dhanusippe, katahatthe ti avirujjhanavedhītya
samppannahatthe.
- 25 Idāni rājā Vedeham jīvagāham gaṇhāpetum āṇāpento ā.:
123. Pesetha kuṇjare danti balavante saṭṭhihāyane,
maddantu kuṇjarā nagaram Vedehena sumāpitaṃ. 1573.
124. Vacchadantamukhā senā tikkhaggā³ aṭṭhivedhino
paṇunnā⁴ dhanuvegena sampatantu 'aritaram. 1574.
- 30 125. Māṇavā vammīno sūrā citradaṇḍayutāvudhā
pakkhandino mahānāgā hatthīnam hontu sammukhā. 1575:
126. Sattiyo teladhotāyo accimantā⁵ pabhassarā
vijjotamānā tiṭṭhanti sataramsīva⁶ tārakā. 1576.

¹ Cks pesaṇa-. ² Bđ -rohe. ³ Bđ tikkhaggā. ⁴ Ck paunnā, Bđ panunā. ⁵
Cks -ittī. ⁶ Cks -sā viya.

127. Āvudhabalavantānaṃ guṇikāyūradhāriṇaṃ
etādisānaṃ yodhānaṃ saṅgāme apalāyinaṃ
Vedeho kuto muccissati sace pakkhiva kāhati. 1577.
128. Timsā me purisā¹ nāvutyo² sabbe v' ekekanicchitā
yesaṃ samaṃ na passāmi kevalaṃ mahimaṃ caraṃ. 1578. 5
129. Nāgā ca kappitā danti balavantā satṭhihāyana
yesaṃ khandhesu sobhanti kumārā cārudassanā. 1579.
130. Pītālaṃkārā pītavasanā pītuttaranivāsana³
nāgakkhandhesu sobhanti devaputtā va Nandane. 1580.
131. Pāṭhīnavañṇā nettimsā teladhotā pabhassarā
niṭṭhitā naravīrehi samadhārā sunissitā 1581. 10
132. Vellāḷino⁴ vitamalā sikāyasamayā⁵ dalhā
gahitā balavantehi supphāhāppahārihi⁶. 1582.
133. Suvanṇacārusampannā lohitakacchūpavādītā⁷
vivattamānā⁸ sobhanti vijju v' abbhaghanantare. 1583. 15
134. Patākāvammino⁹ sūrā asicammassa kovidā
tharuggahā¹⁰ sikkhitāro nāgakkhandhātipātino¹¹ 1584.
135. Edisehi parikkhitto n' atthi makkho ito tava,
pabhāvan te na passāmi yena tvaṃ Mithilaṃ vaje ti 1585.

Ta. dantīti sampannadante, vaccha -- ti nikhādanasadisamukhā, pa-
pannā¹² ti viśatṭhā, sampatantū 'ti evarūpasarā Itaritarāṃ¹³ sampatantu
samāgacchantu, ghanameghavassaṃ viya saravassaṃ vassathā 'ti ānāpeti, māṇavā
ti taruṇayodhā, vammīno ti vammahatthā, citradaṇḍa -- ti citradaṇḍayuttehi
āvudhehi samannāgatā, pakkhandīno ti [sāṅgāmapakkhandakā, mahānāgā ti
mahānāgesu koḷcanādaṃ katvā āgacchantesu niccalā ṭhatvā tesāṃ dante gahetvā
luñcītum samattayodhā viya, sataraṃsīva¹⁴ -- ti sataraṃsā osadhitarākā viya,
āvudha -- ti āvudhabalena yuttānaṃ, guṇi -- ti guṇi vuccati kavacaṃ, kava-
cāni c' eva kāyūrabharaṇāni ca dhārentānaṃ kavacasamkhātāni vā kāyūrāni
dhārentānaṃ, sace pakkh -- ti sace pakkhī viya ākāse pakkhandanaṃ kāhati
tathāpi kiṃ¹⁵ muccissatīti vadati, timsa me purisā¹⁶ nāvutyo ti puri-
sānaṃ timsasahassāni navutī ca satāni¹⁷ timsanāvutyo ti vuccati¹⁸, sabbe-

¹ B^d -sa; read: posa? ² so all three MSS. ³ C^{ks} -ravāsasā. ⁴ B^d -līno. ⁵ so
C^{ks}; B^d sikkāyasam mayā. ⁶ B^d -rībhi, C^{ks} yugārūghappahārihi, C^s supphārihi.
⁷ so C^{ks} for -pādītā? B^d -padhāritā. ⁸ B^d vivitta-. ⁹ C^s patākā, B^d pathakā.
¹⁰ B^d dhanuggahā. ¹¹ B^d -dhe nīpātino. ¹² B^d panunā, C^s panuṇṇā, C^s pa-
nuṇṇā. ¹³ B^d -rā. ¹⁴ C^{ks} -sā viya. ¹⁵ C^{ks} kiñci. ¹⁶ B^d -sa. ¹⁷ B^d navutī-
sahassāni. ¹⁸ B^d vuccanti.

vekekanicchitā ti ettakā¹ mayham² paresam hatthato āvudham gahetvā
 paccāmittānam³ sīsapātanasamatthā ekekaṃ vicinivā gahitā anivattino yodhā ti
 dasseti, kevalaṃ mahimaṃ caran ti sakalam pi imaṃ mahimaṃ ceranto⁴
 yesaṃ⁵ aśisaṃ na passāmi te yeva me yodhā ettakā ti dasseti, cārudassanā
 5 ti cāru vuccati suvaṇṇaṃ, suvaṇṇavaṇṇā ti a, pītālamkāṛā ti pītavaṇṇālam-
 kāṛā, pītavaśanā ti suvaṇṇavaṇṇavatthā, pītuttaranivāśanā ti pītuttarā-
 saṅgā, pāṭhina -- ti pāsāpamacchakasasīsā, nettimsā ti khaggā, nara -- ti
 viriyavantehi⁷ paṇḍitapurisēhi, sunissitā ti sunissitā attikkhīṇā, vellāḷino⁸ ti
 ṭhitamajjhantike suriyo viya vijjotamānā, sikkāyasamayā⁹ ti sattavāre koṇcasakupe
 10 khādāpetvā gahitena sikkāyasena⁹ katā, supphāhārapphāhārihīti dāḷhappahārehi
 yodhehi, lohītakacchūpavādītā¹⁰ ti lohītavaṇṇāya kosiyā samannāgatā,
 patākā¹¹ ti śkāse parivattanasamatthā, asicammassa -- ti etesaṃ gahaṇe
 kusalā, tharugahā¹² ti tharuggahakā¹³, sikkhitāro ti tasmīṃ tharugahaṇe¹³
 15 ativiya sikkhitā, nāgakkhandhātipātino¹³ ti hatthikkhandhe¹⁴ khaggena
 chinditvā pātanasamatthā, natthi makkho ti ambho Vedeha ceṭaka¹⁵ paṭha-
 maṃ gahapatiputtasānubbhāvena mutto si dāni pana n' atthi tava makkho ti
 vadati, pabbhāvante ti idāni rājānubbhāvaṃ na¹⁶ passāma yena tvaṃ Mithilāḥ
 gamissasi kūpe¹⁷ pavīṭṭhamaccho viya hi ajja jāto sīti.

Vedehaṃ tajjento „idāni naṃ gaṇhissāmīti“ vajiraṃkusena
 20 nāgaṃ codento „gaṇhatha bhindatha vijjhatha“ 'ti senaṃ āṇā-
 pento Cūlanirājā Upakārinagaraṃ avattharanto viya upāgami.
 Atha naṃ M-assa upanikkhittakapurisā „ko jānāti kiṃ bha-
 vissatīti“ attano upaṭṭhāke gahetvā parivārayimsu. Tasmīṃ
 khaṇe Bo-sirisayanā vuṭṭhāya katasarīrapaṭijaggano bhutta-
 25 pātaraṇo alaṃkatapaṭiyatto satasahassaggaṇakaṃ Kāsikaṃ¹⁹
 nivāsetvā rattakambalaṃ ekamsaṃ katvā sattaratanacittaṃ
 lañcandaṇḍakaṃ²⁰ ādāya suvaṇṇapāduka²¹ abhiruyha devaccharā
 viya alaṃkatakāṭṭhiyo²² vālavijāniyā vijamāno alaṃkatapāsāde
 sihapañjaraṃ vivaritvā Cūlanirañño attānaṃ dassento Sakka-
 30 devarājaliḷhāya aparāparaṃ caṃkama. C-rājā pan' assa rūpa-
 sirim oloketvā cittaṃ pasādetuṃ nāsakkhi, „idāni naṃ gaṇ-

¹ all three MSS. etthakā. ² B^d adds yodhā. ³ C^s -ttaṃ. ⁴ so C^s; B^d ma-
 bliṃ ca-, C^s mahimadvārauto? ⁵ B^d adds maṃ. ⁶ C^s -ravāsasā ⁷ C^s omit
 viri-. ⁸ B^d -lino. ⁹ B^d sikkā-. ¹⁰ B^d -padhāritā. ¹¹ C^s -patākā, B^d pathakā.
¹² B^d dhanu-. ¹³ B^d -dhe nipātino. ¹⁴ C^s -dha. ¹⁵ B^d tvaṃ. ¹⁶ C^s omit
 na. ¹⁷ B^d jāle. ¹⁸ C^s ti only, B^d adds cūlanirājā. ¹⁹ B^d kāsikavattham. ²⁰
 B^d valaṅcakaḍaṇḍakaṃ, B^s valaṅjanaka-. ²¹ B^d -kaṃ. ²² B^d -yo.

hissāmīti“ turitāturito hatthim eva pesesi. P. cintesi: „ayam’
 ‘Vedeho me laddho’ ti saññāya turito āgacchati”, na jānāti
 attano dārake gahetvā amhākaṃ rañño gatabhāvam”, suvaṇṇā-
 dāsasadisam mama mukhaṃ dassetvā kathessāmi tena saddhin”
 ti so vātapāne t̥hito va madhurassaram nicchāretvā tena sad- 5
 dhiṃ kathento āha :

136. Kin nu santaramāno va nāgaṃ pesesi kuñjaraṃ,
 pahaṭṭharūpo āpatasi⁴, laddhattho ’smīti⁵ maññasi. 1586.
 137. Ohar’ etaṃ dhanuṃ cāpaṃ, khurappaṃ paṭisaṃhara,
 ohar’ etaṃ subhaṃ vammaṃ⁶ veḷuriyamaṇisanthatan ti. 1587. 10

Ta. kuñjaraṃ ti seṭṭhaṃ, āpatasi⁴ti āgacchasi, laddhatthosmīti nīp-
 phannattho ’smī manoratho me matthakaṃ patto ti maññasi, oharetan ti imaṃ
 nīpasamkhātaṃ dhanuṃ hara chaḍḍehi ko nu eten’ attho, paṭisaṃhara’ ti
 apanetvā aññassa vā dehi paṭicchanne vā t̥hāne t̥hapehi kiṃ khurappena karis-
 sassi, vammaṃ⁶ ti etaṃ vammaṃ⁶ pi apanehi idaṃ tayā hiyyo paṭimukkaṃ 15
 bhavissati chaḍḍehi nam mā te sarīraṃ uppaṇḍukaṃ ahoṃsi akilametvā gato⁷ va
 tava nagaraṃ pavasi⁸ ti rañña saddhiṃ kelīṃ akāsi.

So tassa vacanaṃ sutvā „gahapatiputto mayā saddhiṃ
 kelīṃ karoti, ajja te kattabbaṃ jānissāmīti“ tajjetvā g. ā.:

138. Pasannamukhavanno si, mihitapubbañ⁹ ca bhāsasi, 20
 hoti kho maraṇakāle⁹ tādīsī vaṇṇasampadā ti. 1588.

Ta. mihita⁹ - - ti paṭhamaṃ sittaṃ katvā pacchā bhāsanto mihitapubbam
 eva bhāsasi maṃ kismiṃci¹⁰ na gaṇesi, hoti kho ti maraṇakāle nāma vaṇṇa-
 sampadā hoti yeva tasmā tvaṃ virocasi ajja te sīsāṃ chinditvā jayapānaṃ 25
 pīvissāmā’ ti.

Evam tassa tena saddhiṃ kathanakāle mahābalakāyo
 M-assa rūpasiriṃ disvā „amhākaṃ rājā Ma-panḍitena saddhiṃ
 manteti¹¹, kin nu kho kathenti¹², etesaṃ kathaṃ suṇissāmā¹³“ ti rañño
 santikam eva agamāsi. P. pi tassa kathaṃ sutvā „na maṃ
 Ma-panḍito ti jānāsi¹³, nāhaṃ attānaṃ māretuṃ dassāmi, manto 30

¹ C^{ks} ahaṃ. ² C^{ks} -tova for teva? ³ B^d adds maññeti. ⁴ B^d ātapasi. ⁵ B^d
 mbhīti. ⁶ B^d ca-. ⁷ B^d pāto. ⁸ B^d mita-. ⁹ C^{ks} -ṇe-. ¹⁰ C^{ks} repeat ki-,
 B^d has kismiṃci. ¹¹ B^d -si. ¹² B^d -si. ¹³ B^d -ti.

te bhinno, Kevaṭṭena ca tayā ca hadayena cintitaṃ na jātaṃ
mukhena kathitaṃ eva pana jātaṃ“ ti pakāseto ā.:

139. Moghan te gajjitaṃ rāja, bhinnamanto si khattiya,
duggaṇho hi¹ tayā rājā² khaḷumkenēva sindhavo. 1589.

5 140. Tiṇṇo hiyyo rājā Gaṅgaṃ sāmacco saparijano,
haṃsarājaṃ yathā dhaṃko³ anujavaṃ⁴ patissasīti⁵. 1590.

Ta. bhinna -- ti yo tayā Kevaṭṭena saddhiṃ sayanagabbhe manto gahito
taṃ mama⁶ na jānāti mā saṇṇaṃ kari pag eva so mayā ūto, bhinnamanto
si jāto, duggaṇho hi¹ tayā ti mahārāja ambhākaṃ rājā assakhaḷumkena sin-
10 dhavo viya duggaṇho⁷, ghoṭakaṃ⁸ ārūhena jvasampannaṃ ājānīyaṃ āruya⁹
gacchanto viya gahetuṃ na sakkotīti a., khaḷumko viya hi Ke-, taṃ ārūha-
puriso viya tvaṃ, jātisampannasindhavo viya ahaṃ, taṃ ārūhaporiso viya am-
hākaṃ rājā ti dasseti, tiṇṇo ti hiyyo va uttiṇṇo, so ca kho saparijano ekako
va palāyitvā gato, anujavaṃ¹⁰ ti sace pana tvaṃ¹¹ anujavissasi anuban-
15 dhissasi¹² atha¹³ yathā suvaṇṇahaṃsarājaṃ anujavanto dhaṃko¹⁴ antarā pa-
patati¹⁵ evaṃ papatissasi¹⁶ antarā va vināsaṃ pāpuṇissasīti vadati.

Idāni asambhītakesarī viya udāharaṇaṃ āharanto ā.:

141. Sigalā rattibhāgena phullaṃ disvāna kiṃsukaṃ
maṃsapesīti maññantā paribbūhā migādhamā 1591.

20 142. Vītivattāsu rattīsu uggatasmīṃ divākare
kiṃsukaṃ phullitaṃ disvā¹⁷ āsāchinnā¹⁸ migādhamā 1592.

143. Evam eva tvaṃ rāja Vedehaṃ parivāraya¹⁹
āsāchinno¹⁶ gamissasi sigalā kiṃsukaṃ yathā ti. 1593.

Ta. disvā²⁰ ti candālokena oloketvā, paribbūhā ti pāto va maṃsa-
25 pesīṃ khādītva gamissamā¹ ti parivāretvā aṭṭhaṃsu, vītivattāsu² ti te yāsu
yāsu rattīsu evaṃ aṭṭhaṃsu tāsu tāsu atītāsu, disvā³ ti suriyālokena kiṃ-
sukaṃ disvā na idāṃ maṃsaṃ ti ūtvā chinuāsā hutvā palāyīṃsu, sigalā ti
yathā sigalā kiṃsukaṃ parivāretvā āsāchinnā⁴ gatā evaṃ tvaṃ pi idha Videha-
rañño natthibhāvaṃ ūtvā gamissasi senaṃ gahetvā palāyissasīti dipeti.

30 Rājā tassa taṃ asambhītavacanaṃ sutvā cintesi: „ayaṃ
gahapatiputto atisāro hutvā katheti²¹, nissamaṃsayāṃ Vedeho
palāto²² bhavissatīti“ ativiya kujjhitvā „pubbe mayaṃ gaha-

¹ Bḍ si. ² all three MSS. rāja. ³ Cks vaṃko. ⁴ Cks anujja-. ⁵ so Bḍ; Cks
papatissati. ⁶ Bḍ maṃ. ⁷ Bḍ adde si. ⁸ Bḍ khaḷuṅgaṃ. ⁹ Cks ārūha. ¹⁰
Cks anujja-. ¹¹ Bḍ adde taṃ. ¹² Cks anujavissa. ¹³ Bḍ adde naṃ. ¹⁴ Cks
vaṃko. ¹⁵ Bḍ antarā va sampatissati. ¹⁶ Bḍ sampa-. ¹⁷ Cks -āna. ¹⁸ Cks
āsaich-, Bḍ āsacch-. ¹⁹ so Cks; Bḍ -yi, read: -vāriya. ²⁰ Bḍ āsacch-. ²¹
Bḍ -si. ²² Bḍ palāpito.

patiputtaṃ niṣṣāya uttarasātakassāpi assāmikā' jāta, idāni tena amhākaṃ hatthapathaṃ āgato paccāmitto palāyito, bahussa² vata no anathassa kāraḷo, ubhinnaṃ kattabbakāraṇaṃ imass' eva kariṣṣāmīti¹ tassa kāraṇaṃ kātuṃ āṇāpento ā.:

144. Imassa hatthe² pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca chindatha 5
yo me amittaṃ hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayi. 1594.
145. Imassa⁴ maṃsaṃ ca pātabbaṃ sūle katvā pacantu naṃ
yo me amittaṃ hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayi. 1595.
146. Yathāpi āsabhaṃ⁵ cammaṃ pathavyā vitaniyyati⁶
sīhassa atho⁷ vyagghassa hoti saṃkusamāhataṃ⁸ 1596. 10
147. Evaṃ taṃ vitanitvāna⁹ vedhayissāmi sattiyā
yo me amittaṃ hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayīti. 1597.

Ta. pātabban ti pacitabbayuttakaṃ migādīnaṃ maṃsaṃ viya imaṃ ga-
hapatiputtaṃ sūlesu āvunītvā pacantu, sīhassa atho⁷ vyagghassa⁸ 'ti etesaṃ
ca yathā cammaṃ saṃkusamāhataṃ⁹ hoti, vedhayissāmīti vijjhāpessāmi. 15

Taṃ sutvā M. sitaṃ¹⁰ katvā „ayaṃ rājā na jānāti attano deviyā ca bandhavānaṃ ca mayā Mithilaṃ pahitabhāvaṃ, tena me idaṃ kammakāraṇaṃ vicāreti, kodhavasena pana maṃ usunā vijjheyya aññaṃ vā attano ruccanakāṃ kareyya, sokā-
turaṃ vedanāmatthaṃ katvā hatthipiṭṭhe yeva naṃ visaññaṃ 20
nipajjāpetuṃ taṃ kāraṇaṃ ārocessāmīti“ cintetvā ā.:

148. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi¹¹
evaṃ Pañcālacaṇḍassa Vedeho chedayissati. 1598.
149. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evaṃ Pañcālacaṇḍiyā Vedeho chedayissati. 1599. 25
150. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evaṃ Nandāya deviyā Vedeho chedayissati. 1600.
151. Sace me hatthe [ca] pāde ca kaṇṇanāsaṃ ca checchasi
evaṃ te puttadārassa Vedeho chedayissati. 1601.

¹ B^d asāpitā. ² B^d bahu. ³ C^{ks} hattha, B^d hatthe ca. ⁴ C^{ks} imaṃ. ⁵ B^d usabha. ⁶ B^d viha-. ⁷ C^{ks} add pi. ⁸ C^{ks} -gataṃ. ⁹ C^{ks} yathā. ¹⁰ B^d hasitaṃ. ¹¹ B^d chīndasi, C^{ks} chejjasi, throughout.

152. Sace¹ maṁsaṁ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Pañcālacanḍassa Vedeho pācayissati. 1602.
153. Sace¹ maṁsaṁ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Pañcālacanḍiyā Vedeho pācayissati. 1603.
- 5 154. Sace¹ maṁsaṁ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ Nandāya deviyā Vedeho pācayissati. 1604.
155. Sace¹ maṁsaṁ ca pātabbaṁ sūle katvā pacissasi
evaṁ te puttadārassa Vedeho pācayissati. 1605.
156. Sace maṁ vitanitvāna² vedhayissasi sattiyā
10 evaṁ Pañcālacanḍassa Vedeho vedhayissati. 1606.
157. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiyā
evaṁ Pañcālacanḍiyā Vedeho vedhayissati. 1607.
158. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiyā
evaṁ Nandāya deviyā Vedeho vedhayissati. 1608.
- 15 159. Sace maṁ vitanitvāna vedhayissasi sattiyā
evan te puttadārassa Vedeho vedhayissati,
evan no mantitaṁ raho, Vedehena mayā saha³. 1609.
160. Yathā phalasataṁ cammaṁ kontImantisuniṭṭhitaṁ⁴
upeti tanutāṇāya sarānaṁ paṭihantave 1610.
- 20 161. Sukhāvaho dukkhanudo⁵ Vedehassa yasassino
matim⁶ te paṭihaññāmi usum phalasatena vā⁷ 'ti. 1611.

Ta. chedayissatīti paṇḍitassa kira Cūlaninā hatthapādā chinnā⁷ 'ti
sutvā va chedayissati puttadārassā 'ti mama ekassa chinnapaccayā⁸ tava dvin-
naṁ puttānaṁ yeva aggamaheṣiyā cā 'ti tiṇṇaṁ pi janānaṁ ambhākaṁ rājā
25 chedayissati, evan no mantitaṁ raho ti mahārāja mayā ca Videharājena ca
evaṁ rahasi mantitaṁ, yaṁ yaṁ idha mayhaṁ C-rājā karoti taṁ taṁ ta. tassa
puttadārānaṁ kātabban ti, phalasatan ti phalasatappamaṇaṁ babukhāre khā-
dāpetvā mudubbhāvaṁ upanītacammaṁ, kontImantisuniṭṭhitaṁ⁹ ti konti-
mantā vuccati¹⁰ cammakārā, satthitāya kontāya lkhattā¹¹ katattā¹² sutṭhu niṭ-
30 ṭhitaṁ, tanutāṇāyā 'ti yathā taṁ cammaṁ sarānaṁ paṭihantave sarīratāṇaṁ
upeti sare paṭihanitvā sarīraṁ rakkhati, sukhāvaho ti mahārāja aham pi

¹ Bā adde me. ² Bā viha-. ³ vedehena m. s. wanting in Cks. ⁴ Bā konti-
mantā-. ⁵ Bā dukkhā-. ⁶ Bā manti. ⁷ Cks -pādā chinnau, Bā -pādā chin-
dathā. ⁸ Bā chindana-. ⁹ Bā -mantā-. ¹⁰ so all three MSS. ¹¹ so Bā;
Cks -antā. ¹² Bā -kāra kāyakantanalekhikānaṁ vasena katattā.

ambhākaṃ rañño paccāmittaṃ¹ vāraṇaṭṭhena taṃ saraparittāṇacammaṃ viya
sukhāvaho, dukkhanudo² ti kāyīkacetasikasukhaṃ āvāhāmi dukkhan nudemi,
matin³ te ti tasmā tava matim⁴ paññaṃ usum tena phalassatācammaṃ viya
attano matiyā paṭibhāṇissāmi.

Taṃ sutvā rājā cintesi: „g-putto kiṃ katheti, yathā kira 5
aham etassa evaṃ Videharājā mama puttadārassa kammakā-
raṇaṃ karissati⁵, na jānāti mama puttadārakānaṃ ārakkhassa
susaṃvihitabhāvaṃ, idāni māressatīti⁶ maraṇabhayena vilapati⁷,
nāssa vacanaṃ saddahāmiti⁸“. Mahāsatto „ayaṃ ‘mama bha-
yena⁹ kathetīti’ maññati, jānāpessāmi tan“ ti cintetvā ā.: 10

109. Imgha passa¹⁰ mahārāja suññaṃ antepuraṃ tava
orodhā ca kumārā ca tava mātā ca khattiya
ummaggā niharitvāna Vedehass’ upanāmitā ti. 1612.

Ta. ummaggā ti mayā attano māṇave pesetvā pāsādā otarāpetvā um-
maggen’ eva¹¹ āharāpetvā mahāummaggā niharitvā bandhavā te Vedehassa 15
upanāmitā.

Taṃ sutvā rājā cintesi: „p. ativiya daḷhaṃ katvā katheti,
mayā ea rattibhāge Gaṅgāya passe¹² Nandādeviyā saddo pi¹³
suto, mahāpañño p. kadāci saccaṃ bhavyeyā¹⁴ ‘ti uppanna-
balavasoko dhitim upaṭṭhāpetvā asocanto.viya ekaṃ amaccaṃ 20
pakkosāpetvā jānanatthāya pesento itaraṃ gātham āha:

109. Imgha antepuraṃ mayhaṃ gantvāna vicinātha naṃ
yathā imassa vacanaṃ saccaṃ vā yadi vā musā ti. 1613.

So saparivāro rājanivesanaṃ gantvā dvāraṃ vivaritvā anto
pavisitvā hatthapāde bandhitvā mukhaṃ pidahitvā nāgadantesu 25
olambino¹⁵ antepurapālake ca khujjavāmanakādayo¹⁶ ca bhā-
janāni ca bhinditvā ta. ta. vippakiṇṇaṃ¹⁷ khādaniyabhojanīyaṃ
ratanagharadvārāni vivaritvā kataratanavilopaṃ¹⁸ vivaṭadvāraṃ
sirigabbaṃ yathāvivaṭeh’ eva vātapānehi pavisitvā caramānaṃ

¹ Bđ -tta. ² Bđ dukkhā-. ³ Bđ mantī. ⁴ Bđ mati. ⁵ Bđ adde ti vadati. ⁶
C^{ks} marissatīti. ⁷ C^{ks} -tīti. ⁸ Bđ -hāmiti, C^{ks} -hi. ⁹ Bđ maṃ maraṇabhayena.
¹⁰ C^{ks} ssa. ¹¹ Bđ jaṅgumaṅgena. ¹² Bđ gaṅgāpassena. ¹³ Bđ viya. ¹⁴ so
all three MSS. for bhavyeyā? ¹⁵ Bđ olaggite. ¹⁶ C^{ks} khudda-. ¹⁷ C^k Bđ
-ṇṇa. ¹⁸ C^k kataṃ.

kākagaṇāñ cā 'ti chaḍḍitagāmasadisam susānabhūmim viya nis-
sirikam rājabhavanam disvā raṇṇo ārocento ā.:

104. Evam etaṃ mahārāja yathā āha Mahosadho

suññam antepuram¹ sabbam kākaṭṭanakaṃ yathā ti. 1614.

5 Ta. kāka - - ti macchānam gandhehi āgatehi kākehi samākiṇṇo samudda-
tīre chaḍḍitagāmakō viya.

Rājā catunnam janānam vippayogasambhavana sokena
kampamāno „idaṃ dukkham mama gahapatiputtam nissāya
uppannam“ ti daḍḍena ghaṭṭitāsiviso viya Bo-assa ativiya kujjhi.

10 M. tassākāram disvā „ayam rājā mahāyaso kadāci kodha-
vasena 'kim me etehiti“² khattiyamānena mam vihetheyya, yan
nūnāham N-devim iminā aditṭhapubbam viya karonto tassā
sariravannaṃ vaṇṇeyyam, ath' esa³ tam anussarivā 'sac' āham
Mahosadham māressāmi evarūpaṃ itthiratanam na labhissāmiti⁴
15 attano bhariyāya sinehena⁵ na kiñci mayham karissatīti⁶ cin-
tetvā attarakkhanattham pāsāde ṭhito va rattakambalantarena
suvaṇṇavaṇṇabāham nīharitvā tassā gatamaggācikkhanavasena
vaṇṇam kathento ā.:

106. Ito gatā⁷ mahārāja nārī sabbaṅgasobhanā⁸

20 kosumbhaphalakasussoṇī haṃsagaggarabhāṇinī. 1615.

106. Ito nītā⁹ mahārāja nārī sabbaṅgasobhanā⁷

koseyyavasanā sāmā jātarūpasumekhalā 1616.

107. Surattapādā kalyāṇī suvaṇṇamanimekhalā

pārevaṭakkhi⁹ sutanū bimboṭṭhā tanumajjhimā 1617.

25 108. Sujātā bhujalatṭhiva¹⁰ vellīva¹¹ tanumajjhimā¹²

dīghassakesā¹³ asitā¹⁴ Isakaggapavellitā¹⁵ 1618.

109. Sujātā migachāpā va¹⁶ hemantaggisikhā-r-iva

nadiva giriduggesu sañchannā khuddaveḷuhi¹⁷ 1619.

¹ C^{ks} anto-. ² C^{ks} te-. ³ B^d atha so. ⁴ B^d adds asārento pana tam labhis-
sāmiti. ⁵ B^d sinehana, C^k pitehete. ⁶ C^k -tam, C^s -ta. ⁷ B^d -ṇā. ⁸ C^{ks}
mahārāja ito nītā. ⁹ B^d -ta-. ¹⁰ B^d -latṭhiva, C^{ks} bhujalatṭhī ca. ¹¹ B^d
vedivā. ¹² C^{ks} anu-. ¹³ B^d -assā-. ¹⁴ C^k asatā, C^s asitā. ¹⁵ B^d itā-. ¹⁶
C^{ks} migajjīva. ¹⁷ B^d -bhī.

170. Nāganāsūrukalyānī paṭhamā timbarutthanī
nātidighā nātirassā nālomā nātilom' assā 'ti. 1620.

Ta. ito ti ummaggam dasseti, kosumbhaphalakasussonīti visāla-
kañcanaphalakaṃ viya sundarasoṇī, haṃsa -- ti gocaratthāya vicarantānaṃ 5
haṃsapotakānaṃ viya gaggarena madhurena bhāñhena¹ samannāgatā, koseyya -- ti
kañcanahacitakoseyyavattavasana², sāmā ti suvaṇṇasāmā³, pārevaṭakkhīti
pañcasu pāsādesu⁴ rattaṭṭhāne pārevaṭasakūṇasadisakkhī, sutanū ti sobhana-
sarīrā, bimboṭṭhā ti bimbaphalānī viya sumatṭhoṭṭhaparīyosānā, tanumaj-
jhimā ti karamitamajjhā⁵, sujātā bhujalaṭṭhīvā⁶ 'ti vijambhanakāle vāte- 10
ritarattapallavavilāsīnī sujātā bhujāñgalatā⁷ viya virocāti, vellivā⁸ ti kañcana-
vedī viya tanumajjhā⁹, isakaggapavellitā ti isakaṃ aggesu onatā¹⁰ isā-
kaggapavellitā vā¹¹ rathiyāya¹² aggaṃ viya vinatā, migachāpā vā¹³ 'ti
pabbatapādamaḥi¹⁴ sujātā vyagghapotikā vā¹⁵ vilāsakuttayuttā¹⁶, hemanta-
gi -- ti obhāsavantatāya hemantaggisikhā viya sobhati, khuddaveḷuhīti¹⁷ 15
yathā khuddakehi udakaveḷuhi sañchannā sā nadī sobhati evaṃ tanulomāya
rājīyā sobhati, kalyāṇīti chavimamsakesanahāruatṭhīnaṃ vasena pañcāvīdhena
kalyāṇena samannāgatā, paṭhama -- ti timbarutthanīnaṃ paṭhamā uttamā
suvaṇṇaphalake ṭhapitasuvaṇṇatimbarudvayam iv' assa¹⁸ sañṭhānasampannaṃ¹⁹
nirantaraṃ thanayuggalaṃ. 20

Evam M-e tassā rūpasirīm vaṇṇente tassa sā pubbe aditṭha-
pubbā viya ahoṣi, balavasinehaṃ uppādesi, ath' assa sin-
ehuppattim nātvā M. anantaraṃ g. ā.:

171. Nandāya nūna maraṇe²⁰ nandasi sirivāhana:

ahaṃ ca nūna Nandā ca gacchāma Yamasādhanaṃ ti. 1621. 25

Ta. siri -- ti sirisampannavāhana mahārāja nūna evaṃ uttamarūpa-
dharāya Nandāya maraṇena nandasīti vadati, gacchāma 'ti sace hi tvam maṃ
māressasi ekamsena ambhākaṃ rājā Nandaṃ māressasi, itī Nandā ca ahaṃ ca
Yamassa santikaṃ gamissāma, Yamo amhe ubho divā Nandaṃ mayham eva
dassati, tassa mayhaṃ māretvāpi²¹ tādisaṃ itthiratanāṃ labhantassa²² kiṃ 30
chijjati²³, nāhaṃ attano maraṇena hānīm passāmi devā 'ti evaṃ kira maṃ²⁴ āha.

¹ Bā madhurasarena. ² Bā -khapita-. ³ Bā suvaṇṇasarīrā. ⁴ Ck^s ṭhānesu.

⁵ Bā hatthatalamigatanumajjhimā. ⁶ Ck^s bhujagalatṭhīvā. ⁷ Ck^s bhujagalatā.

⁸ Ck^s vellitāvā, Bā devivā. ⁹ Ck^s anumajjhā, Bā tanumajjhimā. ¹⁰ Ck^s tambanātā?

¹¹ Bā ti. ¹² Bā nettimsāya vā in the place of rathiyāya. ¹³ Ck^s migajāvīvā. ¹⁴

Bā -sānamhī. ¹⁵ Bā viya. ¹⁶ Bā -kutti-. ¹⁷ Bā -bhīti-. ¹⁸ Bā assā. ¹⁹ Bā

susaṇṇ-. ²⁰ Ck^s -hena. ²¹ Ck^s māretvā. ²² Bā ala-. ²³ Bā rajjena. ²⁴ Bā

Bā kāraṇam in the place of kiranaṃ.

Iti M. ettakena ṭhānena Nandam eva vaṇṇesi na itare¹,
 kimkāraṇā: sattā hi piyabhariyāsu² viya sesesu ālayaṃ na ka-
 ronti, mātarāṃ vā saranto puttadhītarō pi sarissatīti tam eva
 vaṇṇesi, rājā³ mātarāṃ pana mahallakabhāven⁴ eva⁵ vaṇṇesi,
 5 nāṇasampanne Mahāsatte madhurassarena vaṇṇente yeva
 Nandā devī āgantvā rañño purato ṭhitā viya ahoṣi, tato rājā
 cintesi: „ṭhapetvā Ma-am añño mama bhariyaṃ ānetvā dātum
 samattho n⁶ atthīti“, ath⁷ assa taṃ sarantassa soko uppajji,
 atha naṃ M. „mā cintayi mahārāja, devī ca te putto ca mātā
 10 ca tayo pi āgacchissanti, mama gamanam ev⁸ ettha pamāṇaṃ,
 tvaṃ assāsaṃ paṭilabha narindā“⁹ 'ti rājānaṃ assāsesi, atha
 rājā cintesi: „ahaṃ attano nagaraṃ surakkhitaṃ sugopitaṃ kā-
 retvā imaṃ Upakārīnagaraṃ ettakena balavāhanena parikkhi-
 pitvā ṭhito, ayaṃ pana paṇḍito⁵ evaṃ sugopitāpi mama nagarā
 15 devīṃ ca me puttaṃ ca mātaraṃ ca ānetvā Vedeḥassa dāpesi,
 amhesu ca evaṃ parivāretvā ṭhitesv-eva ekassāpi ajānantassa
 Vedehaṃ sasenāvāhanaṃ yāpesi⁶, kin nu kho dibbamāyaṃ
 jānāti udāhu cakkhumohanaṃ“⁷ ti, atha naṃ pucchanto ā.:

172. Dibbaṃ adhīyase māyaṃ akāsi cakkhumohanaṃ
 20 yo⁷ me amittaṃ hatthagataṃ Vedehaṃ parimocayīti. 1622.
 Taṃ sutvā M. „mahārāja, ahaṃ dibbamāyaṃ jānāmi, paṇ-
 ḍitā hi dibbamāyaṃ uggaṇhitvā bhaye sampatte attānaṃ pi
 param pi dukkhato mocenti yevā“⁸ 'ti ā.:
173. Adhīyanti⁸ mahārāja dibbamāy⁹ idha paṇḍitā
 25 te mocayanti attānaṃ paṇḍitā mantino janā. 1623.
 174. Santi māṇavaṇṇaputtā me kusalā sandhichedakā
 yesaṃ katena maggena Vedeḥo Mithilaṃ gato ti. 1624.

Ta. dibbamāyidhā 'ti dibbamāyaṃ idha⁹, māṇavaṇṇaputtā ti upaṭṭhā-
 kataruṇayodhā, yesaṃ katenā 'ti yehi katena, maggenā 'ti alaṃkata-
 30 ummaggena.

¹ B^d adda tayo jane. ² B^d -yā. ³ C^e rājā. ⁴ C^k omit na. ⁵ C^k omit paṇ-
 ḍito. ⁶ B^d palāpesi. ⁷ B^d so. ⁸ C^k adds me, C^e ce. ⁹ C^k tattha māyidhā
 'ti mā idha.

Idam pana sutvā „alamkataummaggena kira gato“ „kīdiso nu kho ummaggo“ ti rājā ummaggaṃ datṭhukāmo ahoṣi, ath' assa iṅgitaṃ nātvā M. „rājā ummaggaṃ datṭhukāmo, dasses-sāmi 'ssa ummaggaṃ“ ti dassento ā.:

175. Imgha passa mahārāja ummaggaṃ sādhu māpitaṃ, 5
hatthīnaṃ atha assānaṃ rathānaṃ atha pattinaṃ
ālokbhūtaṃ tiṭṭhantaṃ ummaggaṃ sādhu niṭṭhitaṃ ti. 1625.

Ta. hatthīnaṃ ti potṭhakammaclittakammavasena² katānaṃ etesaṃ hatthī-
ādīnaṃ patṭhi³ upasobhitāṃ alamkatadevasabbhasadisāṃ ekobhāsāṃ hutvā
tiṭṭhantaṃ ummaggaṃ passa devā 'ti. 10

Evañ ca pana vatvā „mahārāja mama paññāya māpite
Candassa ca Suriyassa ca⁴ uṭṭhitatṭhāne viya pākāṭe⁵ alam-
kataummagge asītimahādvārāni catusatṭhicūḷadvārāni ekasata-
sayanagabbhe anekasatadīpagabbhake⁶ ca passa, mayā saddhīm
samaggo sammodamāno hutvā attano balena saddhīm Upakāri- 15
nagaraṃ pavisa devā“ 'ti nagaradvāraṃ vivarāpesi, rājā eka-
satarājaparicāro nagaraṃ pāvīsi, M. pāsādā oruyha rājānaṃ
vanditvā saporivāraṃ ādāya ummaggaṃ pāvīsi, rājā alamkata-
devanagaraṃ viya ummaggaṃ disvā Bo-assa guṇaṃ vaṇṇento ā.:

176. Lābhāvata Videhānaṃ yassa [me]edisā⁷ paṇḍitā (cfr. v. 18 p. 255) 20
ghare vasanti vijite⁸ yathā tvaṃ si Mahosadhā 'ti. 1626.

Ta. Videhānaṃ ti evarūpānaṃ paṇḍitānaṃ ākaraṣṣa uṭṭhānatṭhānabhū-
tassa⁹ Videhānaṃ janapadassa lābhā vata, yassa me edisā ti yassa [me]eva-
rūpā paṇḍitā upāyakusalā ekaghare vā ekajanapade vā ekaraṭṭhe vā vasanti
tassāpi lābhā, yathā tvaṃ sīti yathā tvaṃ sī tādīsena paṇḍitena saddhīm ye 25
va ekaraṭṭhe ekajanapade ekanagare ekagehe vasitum labhanti¹⁰ tesam Videha-
raṭṭhavāsīnaṃ c' eva Mithilanagaravāsīnaṃ ca tayā saddhīm ekato vasitum
labhantānaṃ lābhā ti vadati.

¹ Bḍ icchitaṃ. ² C^o potta-. Bḍ po iṭhakakamma-. ³ Bḍ mantihī, B^o pantihī.

⁴ C^o paññā ca nandassa paññā suriyassa ca, C^o paññā candassa paññā suriyassa
ca. ⁵ C^o omīti viya pā-. ⁶ C^o -tedīpa-, Bḍ -gabbhe. ⁷ Bḍ yassimedīsā, read:
mēdisa? ⁸ C^o add raṭṭhe. ⁹ Bḍ -naṃ ārakkhassa upaṭṭhānabhūtassa. ¹⁰
C^o labhati.

Ath' assa M. ekasatasayanagabbhe dassesi: ekassa dvāre
vivaṭe sabbesaṃ¹ vivariyati² ekassa pihite sabbesaṃ³ pithiyati⁴,
rājā ummaggaṃ olokeno purato gacchati p. pacchato, sabbā
senā ummaggaṃ eva pāvisi, rājā ummaggaṃ nikkhami, p. tassa
5 nikkhantabhāvaṃ ṇatvā sayāṃ nikkhamitvā aññesaṃ nikkha-
mituṃ adatvā ummaggaḍvāraṃ pidahanto āṇiṃ akkami, asiti-
mahādvārāni catusatthiḍḍadvarāni ekasatasayanagabbhadvarāni
anekasatadīpagabbhadvarāni ca ekappahārāni pidahiṃsu, sakalo
ummaggo lokantariko⁵ viya andhakāro ahosi, mahājano bhīta-
10 tasito ahosi, M. bhīyyo ummaggaṃ pavisanto yaṃ⁶ khaggaṃ⁷
ṭhapesi taṃ gahetvā bhūmito aṭṭhārasahatthattḥānaṃ⁸ ākāse
laṃghitvā⁹ oruyha rājānaṃ ḥatthe gahetvā asiṃ uggiritvā tāsetvā
„mahārāja sakala-Jambudīpe rajjaṃ kassa rajjan¹⁰“ ti pucchi,
so bhīto „tuyhaṃ p-tā“¹¹ 'ti vatvā „abhayaṃ me dehīti“ ā.,
15 „mā bhāyi mahārāja, nāhaṃ taṃ māretukāmatāya khaggaṃ
parāmasiṃ, mama pana paññānubhāvaṃ dassetuṃ parāmasiṃ“
ti khaggaṃ rañño adāsi, atha naṃ khaggaṃ gahetvā ṭhitaṃ¹²
āha: „sace si mahārāja maṃ māretukāmo idān' eva maṃ iminā
khaggena mārehi, atha abhayaṃ dātukāmo abhayaṃ me dehīti“
20 ā., „paṇḍita mayā tuyhaṃ abhayaṃ dinnam eva, tvaṃ mā
cintayīti“ asiṃ gahetvā ubho pi aññamaññaṃ adubhāya sa-
pathaṃ kariṃsu, atha rājā Bo-aṃ ā.: „p-a evarūpapaññābala-
sampanno hutvā r. kasmā na gaṇhasīti“, „mahārāja, ahaṃ
icchamāno ajja sakala-Jambudīpe rājāno māretvā r. gaṇheyyaṃ,
25 paraṃ māretvā yasagahaṇaṃ pana paṇḍitehi na-ppasatthan“
ti¹³, „p-a mahājano dvāraṃ alabhamāno paridevati, ummagga-
dvāraṃ vivaritvā mahājanassa jivitaḍānaṃ dehīti“, so dvāraṃ
vivari, sakalaummaggo ekobhāso ahosi, mahājano assāsaṃ paṭi-
labhi, sabbe rājāno attano senāya saddhiṃ nikkhamitvā p-assa
30 santikaṃ agamaṃsu¹⁴, so raññā saddhiṃ visālamālake aṭṭhāsi,

¹ Bḍ adds dvārāni. ² Bḍ -yanti. ³ Ck^o sabbe, Bḍ adds dvārāni. ⁴ Bḍ pida-
hanti. ⁵ Ck^o -kā, Bḍ lokantanirayo. ⁶ Bḍ sayāṃ. ⁷ Bḍ adds vālake. ⁸ Bḍ
aṭṭhārahathubbedhaṃ. ⁹ Bḍ ākāsāṃ ullaṅghitvā. ¹⁰ so Bḍ; Ck^o r. karissā. ¹¹
Bḍ adds na so. ¹² so Bḍ; C^o athābha, Ck^o atha bha-. ¹³ Bḍ adds atha naṃ
rājā āha. ¹⁴ Bḍ āgamiṃsu.

atha naṃ te rājāno āhaṃsu: „p-a, taṃ nissāya no jīvitāṃ
 laddhaṃ, sace muhuttaṃ ummaggadvāraṃ na vivarittha sabbe-
 saṃ tathā' eva maraṇaṃ abhaviṣṣā 'ti', „na mahārājāno' idān'
 eva pubbe pi tumhe maṃ ũeva nissāya jīvitāṃ labhitthā“ 'ti,
 „kadā p-ā“ 'ti, „ṭhapetvā amhākaṃ nagaraṃ sakala-Jambudīpe 5
 r. gahetvā Uttarapañcālanagaraṃ gantvā uyyāne jayapānaṃ
 pātuṃ surāya paṭiyattakālaṃ sarathā“ 'ti, „āma p-ā“ 'ti, „tadā
 esa rājā Kevaṭṭena saddhiṃ dummantitena visayojitāya surāya
 c' eva macchamaṃsehi ca tumhe māretuṃ kiccaṃ akāsi,
 athāhaṃ 'mā ime mayi passante anāthamarāṇaṃ marantū' 'ti 10
 attano purise pesetvā sabbabhājanāni bhindāpetvā etesaṃ man-
 taṃ bhinditvā tumhākaṃ jīvitadānaṃ adāsin“ 'ti, te sabbe pi
 ubbiggamānasā hutvā Cūḷaniṃ pucchiṃsu: „saccaṃ kira ma-
 hārājā“ 'ti, „āma mayā Ke-assa kathaṃ gahetvā kataṃ, saccam
 eva p-o kathetīti“, te sabbe pi M-aṃ āliṅgitvā „p-a, tvaṃ 15
 sabbesaṃ no patiṭṭhā jāto, taṃ nissāya mayā jīvitāṃ labhimhā“
 'ti sabbe pāsādhanēhi Bo-assa pūjaṃ kariṃsu, p. rājānaṃ āha:
 „mahārāja, tumhe mā cintayittha, pāpamittasaṃsaggassa' esa
 doso, ime rājāno khamāpethā“ 'ti, rājā „mayā duppurisaṃ
 nissāya tumhākaṃ evarūpaṃ kataṃ, esa mayhaṃ doso, kha- 20
 matha me, na puna evarūpaṃ karissāmi“ khamāpesi, te añña-
 maññaṃ accayaṃ⁴ desetvā samaggā ahesuṃ. Atha rājā ba-
 huṃ khādaniyabhojanīyagandhamālādīṃ āharāpetvā sabbehi tehi
 saddhiṃ sattāhaṃ ummagge yeva kiḷitvā nagaraṃ pavisitvā
 M-assa mahāsakkāraṃ kāretvā ekasatarājaparivuto mahātale 25
 nisīditvā p-aṃ attano santike vasāpetnkāmatāya ā.:

177. Vuttiṃ ca parihāraṃ ca diguṇaṃ bhattavetaṇaṃ
 dadāmi vipule⁵ bhoge⁶, bhūñja kāme ramassu ca,
 mā Videhaṃ paccāgami, kiṃ Videho karissatīti. 1627.

Ta. vuttin ti yasanissitaṃ jīvitavuttin, parihāraṃ ti gāmanīgamadānaṃ, 30
 bhattan ti nivāpaṃ, vetanaṃ ti paribbayaṃ, bhoge ti aññe pi te vipule
 bhoge dadāmi.

¹ Bā bhavissatīti. ² Bā -rāja, ³ C^o Bā bahu. ⁴ Bā ajjayaṃ. ⁵ C^o -lanī
 bhogaṃ.

Paṇḍito pana taṃ paṭikkhipanto āha:

178. Yo cajettha mahārāja bhattāraṃ dhanakāraṇā
ubhinnaṃ hoti gārayho attano ca parassa ca,
yāva jiveyya Vedeho nāññassa¹ puriso² siyā³. 1628.

5 179. Yo cajettha mahārāja bhattāraṃ dhanakāraṇā
ubhinnaṃ hoti gārayho attano ca parassa ca,
yāva tiṭṭheyya Vedeho nāññassa vijite vase ti. 1629.

Ta. attano -- ti evarūpaṃ hi dhanakāraṇā tam eva⁴ attano bhattāraṃ
pariccajantena pāpaṃ katan ti attā⁵ garahati iminā dhanakāraṇā attano
10 bhattā pariccatto pāpadhammo ayan ti paro pi garahati, tasmā na sakkā tasmīṃ
dharante mayā aññassa vijite vasitun ti.

Atha naṃ rājā ā: „tena hi p-a tava rañño devattaṃ⁶
gatakāle idhāgantum paṭiññam dehīti“, „jīvanto āgamissāmi
mahārāja“ ‘ti, ath’ assa rājā sattāhaṃ mahāsakkāraṃ katvā
15 sattāhaccayena puna āpucchana-kāle⁷ „ahan te p-a idaṃ c’ idaṃ
ca dammīti“ vadanto gātham āha:

180. Dammi nikkhasahassan te gāmāsīti ca Kāsisu
dāsīsatāni cattāri dammi bhariyāsataṃ ca te,
sabbasenaṅgam ādāya sotthiṃ gaccha Mahosadhā ‘ti. 1630.

20 Ta. nikkha -- ti pañcasuvaṇṇanikkhena nikkhānaṃ sahasaṃ, gāmā ti
ye gāmā saṃvaccharena⁸ sata-sahasasutthānakā⁹ te dammi, Kāsīsū ‘ti Kāsīratthē,
tam Vedeharatthassa āsannaṃ, tasmā tath’ assa asīti gāme adāsi.

So pi rājānaṃ āha: „mahārāja tumhe bandhavānaṃ mā cin-
tayittha, ahaṃ mama rañño gamanakāle yeva ‘mahārāja Nandā-
25 devīṃ mātītṭhāne ṭhapeyyāsi Pañcālacaṇḍaṃ kaṇiṭṭhatṭhāne’ ti
vatvā dhītāya vo abhisekaṃ dāpetvā rājānaṃ uyyojesiṃ, mātaraṃ
ca devīṃ ca vo puttaṃ ca sīgham eva pesessāmīti“, rājā „sādhu
p-ā“ ‘ti attano dhītu dātābbāni dāsīdāsavattāhālamkārahiraññasu-
vaṇṇaalamkārahathhiassarathādīni „imāni tassā dadeyyasīti“
30 M-am¹⁰ paṭicchāpetvā senāvāhanassa kattābbakiccaṃ vicārento ā:.

¹ Ck^o na añ-. ² B^d purato. ³ so all three MSS. ⁴ Ck^o vatame in the place of
tam eva. ⁵ B^d attanā mi uttānaṃ. ⁶ B^d devaṃ. ⁷ Ck^o apu-. ⁸ B^d saṃvac-
chare saṃvacchare. ⁹ Ck^o -kaṃ. ¹⁰ B^d -assa.

101. Yāvaṃ dadantu hatthīnaṃ assānaṃ dviguṇaṃvidhaṃ,
tappentu annapānena rathike pattikārike¹ ti. 1631.

Ta. yāvaṃ ti na kevalaṃ diguṇaṃ eva yāva pahoti tāva hatthīnaṃ ca assānaṃ ca yavagodhūmādividhaṃ dethā² 'ti vadati, tappentu³ 'ti yattakena⁴ antarāmagge akkhamantā gacchanti tattakam dadantaṃ tappentu.

5

Evaṃ ca pana vatvā paṇḍitaṃ uyyojento āha:

102. Hatthī assā rathā pattī gacch' evādāya⁵ paṇḍita,
passatu taṃ mahārāja Vedeho Mithilaṃ gatan⁶ ti. 1632.

Ta. Mithilaṃ gatan⁶ ti sotthinā taṃ Mithilanagaraṃ sampattaṃ passatu.

Iti so p-assa mahantaṃ sakkāraṃ katvā uyyojesi, te pi 10
ekasatarājāno Mahāsattassa sakkāraṃ⁵ katvā bahūṃ paṇṇākāraṃ
adaṃsu, tesāṃ santike upanikkhittapurisā p-am-eva parivāra-
yimsu, so mahantena parivārena maggaṃ paṭipajjitvā antarā-
magge yeva Cūlanīraññā dinnagāmehi⁶ āyaṃ āharāpetuṃ purise
pesetvā Videharatthāṃ sampāpuni, Senako pi kira antarā- 15
magge⁷ purisaṃ ṭhapesi, „C-rañño puna āgamaṇaṃ vā anā-
gamaṇaṃ vā jāna⁸, yassa kassaci āgamanakāle⁹ ca mayhaṃ
ārocehiti¹⁰“, so tiyojanamatthake yeva M-am disvā āgantvā
„p. mahantena parivārena āgacchatīti“ ārocesi, taṃ sutvā rāja-
kulaṃ agamaṃsi, rājāpi pāsāde¹¹ ṭhito vātapānena¹² olokeno 20
mahatiṃ senaṃ disvā „Ma-assa senā mandā, ayaṃ ativiya
mahatī, kacci¹³ nu kho Cūlanī āgato siyā“ ti bhītasito tam
atthaṃ pucchanto ā.:

103. Hatthī assā rathā pattī senā padissate¹⁴ mahā
caturaṅgini bhīmsarūpā, kin nu maññanti paṇḍitā ti. 1633. 25

Ath' assa Senako tam atthaṃ ārocento āha:

104. Ānando te mahārāja uttamo patidissati:
sabbasenaṅgam ādāya sotthim patto Mahosadho ti. 1634.
Tam sutvā rājā āha: „Se-a, paṇḍitassa mandā senā, ayaṃ

¹ B^d -rake. ² B^d adds te. ³ B^d gacchapādāya. ⁴ B^d midhilaggahaṇ. ⁵ C^k mahāsakkāraṃ. ⁶ B^d -mato. ⁷ B^d adds attano. ⁸ B^d jānitvā. ⁹ B^d āgama-
naṃ. ¹⁰ B^d āroceyyāsīti. ¹¹ B^d -datale. ¹² B^d adds bahi. ¹³ B^d kim. ¹⁴
C^k dissate, B^d padissante.

pana atimahatīti¹, „mahārāja, C-rājā¹ tena pasādito bhavissati, ten' assa pasannena dinnā bhavissatīti², rājā nagare bheriū carāpesi: „nagaraṃ alaṃkaritvā p-assa paccuggamaṇaṃ karontū“ 'ti, nāgarā tathā karimsu, p. nagaraṃ pavisitvā rājā-
5 kulaṃ gantvā rājānam vandi³, atha naṃ rājā utthāya āliṅgitvā pallaṃkavaragato paṭisanthāraṃ karonto ā.:

185. Yathā petaṃ susānasmim chadḍetvā caturo janā evaṃ Kampilliyaraṭṭhe⁴ chadḍayitvā idhāgatā⁴. 1635.

186. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
10 kena vā atthajātenā attānaṃ parimocayīti. 1636.

Ta. caturo janā ti p-a yathā nāma kālakataṃ caturo janā mañcakena susānaṃ netvā chadḍetvā anaṃpekkhā gacchanti evaṃ Kampilliyaraṭṭhe⁵ tam chadḍetvā mayam idhāgatā ti a., vaṇṇena⁶ 'ti kāraṇena, hetunā ti paccayena, atthajātenā 'ti atthena jātena, a- parimocayīti amittahatthagato kena
15 paccayena ken' atthena tvaṃ attānaṃ mocayīti.

Tato Mahāsatto āha:

187. Attham atthena Vedeha mantaṃ mantena khattiya parivarayissaṃ⁷ rājānaṃ Jambudīpaṃ va sāgaro ti. 1637.

T. a.: ahaṃ mahārāja tehi⁷ cintitaṃ attham attanā cintitena atthena tehi⁷ mantitaṃ mantaṃ attano mantena parivaresiṃ, na kevalaṃ ca ettakaṃ ekasata-rājaparivāraṃ pana tam pi rājānaṃ Jambudīpaṃ sāgaro viya parivārayissaṃ ti sabbam attano katakammaṃ vitthāretvā kathesi.

Tam sutvā rājā tussi, ath' assa p. C-rañño attano dinna-panṇākāraṃ ācikkhanto ā.:

25 188. Dinnaṃ nikkhasahassam me gāmaṣīti ca Kāsisu dāṣṣatāni cattāri dinnaṃ bhariyāsataṃ ca me sabbam⁸ senaṅgam ādāya sotthin' amhi idhāgato ti. 1638.

Tato rājā atituttḥapahaṭṭho M-assa guṇaṃ vaṇṇento tam eva udānaṃ udānesi:

¹ C² rāja. ² C² vanditvā, B^d vanditvā ekamantaṃ nisīdi. ³ C² kampilliyetthambā, C² kampilliyetthambā, B^d kampillaye tyambā, B² kampilliyē tumbā. ⁴ C² -to. ⁵ B^d kampillasse raṭṭhe. ⁶ B^d -yi. ⁷ B^d tena. ⁸ C² sabbe.

189. Sāsukham vata saṁvāso paṇḍitehīti Senaka,
pakkhīva pañjare¹ baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthahagate² mocayi no Mahosadho ti. 1639.
Senako pi 'ssa vacanaṁ sampañcchanto tam eva g. ā.:

190. Evam eva mahārāja paṇḍitamhi³ sukhāvahā,
pakkhīva pañjare baddhe macche jālagate-r-iva
amittahatthahagate² mocayi no Mahosadho ti. 1640.

Atha rājā nagare chaṇabheriṇ⁴ carāpetvā „sattāhaṁ chaṇaṁ
karontu, yesaṁ mayi sineho atthi sabbe p-assa sakkārasammā-
naṁ karontū“⁵ 'ti.

Imam attham pakāśento Satthā āha:

191. Āhaññantu sabbavīṇā bheriyo deṇḍimāni ca
nadantu⁶ māgadhā saṁkhā, vaggu vadatu⁷ dundubhīti. 1641.

Ta. āhaññantū 'ti vādiyantu⁸, māgadhā saṁkhā ti Magadharatthe
sañjātā saṁkhā, dundubhīti mahābheriyo.

Nāgarā ca jānapadā⁹ ca pakatiyā p-assa sakkāraṁ kātu-
kāmā va bheriṁ sutvā atirekaṁ¹⁰ akaṁsu.

Tam attham pakāśento Satthā āha:

192. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā (cfr. p. 21, 24)
bahum annaṁ ca pānaṁ ca paṇḍitassābhīhārayum. 1642.

193. Hatthāruhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
bahum annaṁ ca pānaṁ ca paṇḍitassābhīhārayum. 1643.

194. Samāgatā jānapadā⁹ negamā ca samāgatā
bahum annaṁ ca pānaṁ ca paṇḍitassābhīhārayum. 1644.

195. Bahujjano pasanno 'si disvā paṇḍitamāgate⁹,
paṇḍitamhi anuppatte celukkhepo pavattathā¹¹ 'ti. 1645.

Ta. orodhā ti Udumbarādeviṁ ādim katvā antepurikā, abhīhārayun
ti abhīhārapesum pahīmsū 'ti a., bahujjano ti bhikkhave nagaravāsino ca
catudvāragāmaṁvāsino ca janapadavāsino ca bahujjano pasanno āsi, disvā
paṇḍitamāgate⁹ ti paṇḍite Mithilam āgate disvā, pavattathā¹¹ ti paṇḍi-
tamhi Mithilam anuppatte ayaṁ no paṭhamam eva paccāmittavasaṁ gataṁ rājā-

¹ Bā amittassa hatthagate. ² so Cks for -tā hi? Bā -tehi. ³ Ck chano-, C^o
chano-. ⁴ Bā dhamentu. ⁵ Bā madentu. ⁶ Bā udiriyanu. ⁷ Bā ja-. ⁸ Bā
-katarasi. ⁹ Bā -tam. ¹⁰ Cks avatthā, Bā pavatthittā. ¹¹ Bā pavatthittā,
Cks avatthate.

naṃ mocetvā pesetvā pacchā ekasatarājāno aññamaññaṃ khamāpetvā samagge katvā Cūḷaniṃ pasādetvā tena dinnam mahantaṃ yasaṃ ādāya āgato ti vatvā tuṭṭhacittena janena ¹ pavattito celukkhepo pavattatha ².

Atha M. chaṇḍavasāne rājakulaṃ gantvā „mahārāja C-rañño
 5 mātaraṃ ca deviṃ ca puttaṃ ca sīghaṃ pesetuṃ vaṭṭatīti“ ā,
 „sādhu tāta pesehīti“ so tesam tiṇṇam janānaṃ mahantaṃ
 sakkāraṃ katvā attanā saddhiṃ āgatasenāya pi sakkārasammā-
 naṃ kāretvā te tayo mahantena parivārena attano purisehi
 10 dāsisatāni ca Nandadeviyā saddhiṃ pesesi, attanā saddhiṃ
 āgatasenam pi tehi saddhiṃ pesesi, te mahantena parivārena
 Uttarapañcālanagaraṃ pāpuṇṇiṃsu, atha rājā mātaram pucchi:
 „kiṃ amma Vedeharājena vo saṅgaho kato“ ti, „tāta, kiṃ
 kathesi, maṃ devatāṭṭhāne ṭhapetvā sakkāraṃ akāsīti“ Nandā-
 15 devim pi mātiṭṭhāne ṭhitabhāvaṃ kathesi Pañcālacandam ka-
 niṭṭhabhātikaṭṭhāne ti, taṃ sutvā rājā ativiya tussitvā bahum
 paṇṇākāraṃ pesesi, tato paṭṭhāya ubho samaggā sammodamānā
 vasimṣū 'ti. Mahāummaggakhaṇḍam niṭṭhitam.

Pañcālacandī rañño piyā ahoṣi manāpā, sā dutiye saṃ-
 20 vacchare puttaṃ vijāyi, tassa dasame saṃvacchare Vedeharājā
 kālam akāsi, Bo- tassa chattaṃ ussāpetvā „deva ahaṃ tava
 ayyakassa Cūḷanirañño santikaṃ gamissāmīti“ āpucchi, „paṇḍita,
 mā maṃ daharam chaḍḍetvā gamittha, ahaṃ taṃ piṭiṭṭhāne
 ṭhapetvā sakkāraṃ karissāmi“, Pañcālacandī pana „p-a tumhākaṃ
 25 gatakāle aññaṃ paṭisaraṇam n' atthi, mā gamitthā“ 'ti yāci,
 so pi „mayā rañño patiññā dinnā, na sakkā na' gantun“ ti
 mahājanassa karuṇā' paridevantass' eva attano upaṭṭhāke ga-
 hetvā nikkhamitvā Uttarapañcālanagaraṃ gato, rājā tassā-
 30 pavesetvā mahantaṃ gehaṃ tassa datvā ṭhapetvā paṭhama-

¹ B^d mahajanena. ² B^d pavittittha, B^e adds avatthaṭā ti pi pāṭho so yev' attho.

³ B^d a. ⁴ B^d kalunam.

dinne¹ asitigāme² aññam bhogam adāsi, so tam rājānam
 upatthāsi. Tadā Bherī nāma paribbājikā niccam rājagehe
 bhuñjati sā paṇḍitā vyattā, tāya M. na ditthapubbo, „Maho-
 sadhapaṇḍito kira rājānam upatthātīti“ saddam eva suṇāti, te-
 nāpi sā na ditthapubbā, „Bherī nāma p-kā rājagehe bhuñjatīti“⁵
 saddam eva suṇāti, Nandādevī pana „piyavippayogam katvā
 amhe kilamesīti“ Bodhisatte³ anattamanā ahoṣi, sā pañca⁴ valla-
 bhitthiyo āṇāpesi: „Ma-assa ekam dosam upadhāretvā rañño
 antare bhinditum⁵ vāyamathā“⁶ ti, „tā tassa antaram olokentiyo
 vicaranti, ath' ekadivasam sā paribbājikā bhuñjitvā nikkha-¹⁰
 mantī Bo-am rājupaṭṭhānam āgacchantam rājaṅgane passi, so
 vanditvā atthāsi, sā cintesi: „ayam kira p., jānissāmi tāv'
 assa paṇḍitabhāvaṃ vā apaṇḍitabhāvaṃ vā“ ti hatthamuddāya⁶
 pañham pucchantī Bo-am oloketvā hattham vikāsesi⁷, sā kira
 „kīdisam p-am rājā paradesato ānetvā idāni paṭijaggati na¹⁵
 paṭijaggatīti“ manasā pañham pucchi, Bo- „hatthamud-
 dāya⁸ pañham pucchatīti“ nātvā pañham vissajjento muṭ-
 ṭhim akāsi, so kira „ayyo⁹ mama paṭiññam gahetvā pakkosā-
 petvā idāni rājā gālhamuṭṭhijāto na me pubbam kiñci detīti¹⁰“
 manasā pañham vissajjesi, sā tassa katham nātvā hattham²⁰
 ukkhipitvā attano sīsam parāmasi, ten' idam dasseti: „p-a.
 sace kilamasi mayam viya kasmā na pabbajasīti“, tam nātvā
 M. attano kucchim parāmasi, ten' idam dasseti „ayyo, mama
 posetabbayuttā bahū, tena na pabbajāmīti“, iti sā hatthamud-
 dāya¹¹ pañham pucchitvā attano āvāsam eva agamāsi, M. pi²⁵
 tam vanditvā rājupaṭṭhānam gato, Nandadeviyā payuttā valla-
 bhitthiyo sīhapañjare ṭhitā tam kiriyaṃ disvā C-rañño santi-
 kam gantvā „deva Ma-dhc Bheriparibbājikāya saddhim ekato
 hutvā tumbhākam r. gaṇhitukāmo te paccatthiko hotīti“ pari-
 bhindiṃsu, rājā ā.: „kiṃ vo dittham va sutam vā“¹¹ ti „mahā-³⁰

¹ C^{ks} -nnena, B^d pathamaṃ dinne asitigāme? ² C^{ks} -gāmena. ³ B^d -assa ⁴
 B^d pañcasata. ⁵ B^d paribhi-. ⁶ B^d -muthāya. ⁷ B^d pasāresi. ⁸ B^d haṭhamu-
 ṭhāya mam. ⁹ B^d ayye. ¹⁰ C^{ks} apubbam, B^d dalhamuṭhiva jāto me kiñci din-
 nam pubbantī. ¹¹ B^d -muthāya.

rāja paribbājikā bhūñjitvā otarantī Ma-am disvā rājānaṃ
 hatthatalaṃ viya khalamaṇḍalaṃ viya ca samaṃ katvā 'r.
 attano hatthagataṃ kātuṃ na¹ sakkosīti' hatthaṃ vikāsesi,
 Ma-dho pi khaggagahaṇākāraṃ dassento 'katipāhaccayen' assa
 5 sīsaṃ chinditvā r. attano hatthagataṃ karissāmīti' muṭṭhim
 akāsi, sā 'sīsam chindāhīti' attano hatthaṃ ukkhipitvā sīsaṃ
 parāmasi, Ma-o 'majjhe va naṃ chindissāmīti' udaraṃ parā-
 masīti', appamatto mahārāja hotha, Ma-am ghātetuṃ⁴ vaṭṭa-
 tīti⁵, so tāsāṃ kathaṃ sutvā cintesi: „na sakkā paṇḍitena
 10 mayi⁶ dossituṃ, paribbājikāṃ pucchissāmīti“ so punadivasena
 paribbājikāya bhuttakāle taṃ upasaṃkamitvā pucchi: „ayye
 kacci vo Ma-paṇḍito diṭṭho“ ti „āma mahārāja hiyyo me ito
 bhūñjitvā nikkhamantiyā diṭṭho“ ti „koci pana vo kathāsallāpo
 ahoṣīti“, „sallāpo n' atthi, taṃ⁷ pana paṇḍito ti sutvā 'sace
 15 p. idaṃ jānissatīti' hatthamuddāya naṃ pañhaṃ pucchim 'p-a
 kacci te rājā pasāritahattho na saṃkucitahattho, kacci saṃ-
 gaṇhati na saṃgaṇhatīti' hatthaṃ vikāsesim⁸ pi, 'rājā mamaṃ⁹
 paṭiññaṃ gahetvā pakkosivā idāni na kiñci detīti' muṭṭhim akāsi,
 athāhaṃ 'sace kilamasi mayāṃ viya pabbajāhīti' sīsaṃ parāma-
 20 sim¹⁰, so 'mama posetabbā bahū, udarāni pūretabbāni, tena na
 pabbajāmīti' attano kucchim parāmasīti“, „p. ayye Mahosadho“
 ti „āma mahārāja paṭhavītale paññāya tena sadiso n' atthīti“,
 rājā tassā kathaṃ sutvā taṃ vanditvā uyyojesi, tassā gatakāle
 p. rājupaṭṭhānaṃ pavittho, atha naṃ pucchi: „kacci te p-a
 25 Bheriparibbājikā diṭṭhā“ ti „āma mahārāja hiyyo ito nikkha-
 mantiṃ¹⁰ passim, hatthamuddāya sā evaṃ pañhaṃ pucchi,
 aham pi 'ssa⁶ tath' eva vissajjesu“ ti tāya kathitaniyāmen'
 eva kathesi, rājā taṃ divasaṃ pasīditvā p-assa senāpatiṭṭhānaṃ
 adāsi, sabbakiccāni taṃ eva paṭicchāpesi, tassa yaso mahā
 30 ahoṣi, rañño yasānantaro va¹¹. So cintesi: „raññā ekappahāren'

¹ Bđ omits na. ² Ck^s -tīti. ³ Bđ -masi. ⁴ Bđ ghatetuṃ. ⁵ Bđ mayhaṃ. ⁶
 Bđ so. ⁷ Ck^s ma nugaṇh-. ⁸ all three MSS. -si. ⁹ Bđ mama. ¹⁰ Ck^s -ti.
 Bđ -tā. ¹¹ Bđ rañño dinnayasānantarameva.

va mayhaṃ atimahantaṃ issariyaṃ dinnāṃ, rājāno kho pana māretukāmāpi evaṃ karonti yeva, yaṃ nūnāhaṃ 'mama suhadayo vā na vā' ti rājānaṃ vīmaṃseyyaṃ, na kho pana añño jānituṃ sakkhissati, Bheriparibbājikā nīṇasampannā, sā eken' upāyena jānissatīti¹ bahūni 'gandhamālādīni gahetvā paribbājīkāya āvāsaṃ gantvā taṃ pūjetvā vanditvā „ayye tumhehi rañño mama guṇakathāya kathitadivasato paṭṭhāya rājā ajjhottharivā mayhaṃ mahantaṃ yasaṃ deti, taṃ' kho pana sabhāvena vā deti no vā ti na jānāmi, sādhu vat' assa sace eken' upāyena rañño mayi bhāvāni² jāneyyāthā³ 'ti ā., sā sādhu 'ti paṭisunitvā punadivase rājagehaṃ gacchamānā va Dakarakkhasapañhaṃ cintesi, evaṃ kir' assā ahosi: „carapuriso⁴ viya ahutvā upāyena rājānaṃ pañhaṃ pucchitvā 'p-assa suhadayo vā na vā' ti jānissāmiti⁵“ sā gantvā katabhattakiccā nisīdi, rājāpi naṃ vanditvā ekamantaṃ nisīdi, tassā etad ahosi: „sace rājā p-assa upari⁶ duhadayo bhavissati pañhaṃ puṭṭho attano duhadayaabhāvaṃ mahājanamajjhe yeva kathessati, taṃ ayuttaṃ ekamante naṃ pañhaṃ pucchissāmiti⁷“ sā „raho paccāsiṃsāmi mahārāja⁸ 'ti ā., rājā manusse paṭikkamāpesi, atha naṃ sā ā.: „mahārāja taṃ pañhaṃ pucchissāmiti⁹“, „puccha ayye, jānanto kathessāmiti¹⁰“, ath' assa sā Dakarakkhasapañhe paṭhamaṃ g. ā.:

196. Sace vo vuyhamānānaṃ sattannaṃ udakaṇṇave (V. p. 75)

manussabalim esāno nāvaṃ gaṇheyya rakkhaso

anupubbaṃ kathaṃ datvā muñcesi dakarakkhato⁶ ti. 1646.

Ta. sattanānaṃ ti tumhākaṃ mātā ca Nandādevī ca Tikhiṇamantikumāro ca Dhanusekhasahāyo⁷ ca purohito ca Mahosadho ca tumhe cā 'ti imesaṃ sattannaṃ, udakaṇṇave ti gambhīre vitthate udake, manussa - - ti manussabalim gavesanto, gaṇheyyā 'ti thāmasampanno dakarakkhaso udakaṃ dvidhā katvā nikkhamitvā taṃ nāvaṃ gaṇheyya gahetvā ca pana mahārāja ime cha jane mama⁸ anupaṭipāṭiyā dehi taṃ vissajjessāmiti vadeyya atha tvaṃ anupubbaṃ kathaṃ datvā muñcesi⁹ dakarakkhato⁶ ti¹⁰ kaṃ paṭhamaṃ datvā -pe- kaṃ¹¹ chaṭṭhaṃ datvā dakarakkhato muñceyyāsīti.

¹ Cks na. ² Bđ sinehabhā-. ³ Bđ ahaṃ atthacaraṇapuriso. ⁴ Bđ -ssāmiti. ⁵ Bđ uttari. ⁶ Cks no? Bđ -sā. ⁷ Cks -seka-. ⁸ Cks maṃ. ⁹ Cks -casi. ¹⁰ Cks omiṭ ti. ¹¹ Bđ ka, Ck taṃ.

Taṃ sutvā rājā attano yathājjhāsayaṃ kathento i. g. ā. :

197. Mātaraṃ paṭhamaṃ dajjaṃ bhariyaṃ datvāna bhātaraṃ
tato sahāyaṃ datvāna pañcamaṃ dajjaṃ brāhmaṇaṃ
chatth' āhaṃ dajjam attānaṃ,

5 n' eva dajja Mahosadhan ti. 1647.

Ta. chaṭṭhāhan ti ayye pañcama khādite athāhaṃ bho dakarakkhassa mukhaṃ vivarā 'ti vatvā tena mukhe vivaṇe dajhaṃ kacchaṃ bandhivā imaṃ rajjasirīṃ aganetvā idāni maṃ khādā 'ti tassa mukhe pateyyaṃ na tv-eva jīva-māno Ma-paṇḍitaṃ dadeyyaṃ ti, ettakena ayaṃ paṇho uṭṭhito.

10 Nātaṃ paribbājikāya rañño Mahāsatte suhadayattaṃ, na
pana ettaken' eva p-assa guṇo pākaṇo hoti, ten' assā etad
ahosi: „ahaṃ' mahājanamajjhe etesaṃ guṇaṃ kathessāmi rājā
tesaṃ agunaṃ kathetvā p-assa guṇaṃ kathessati, evaṃ p-assa
guṇo nabhe cando viya pākaṇo bhavissatīti“ sā sabbam' ante-
15 purāvacaraṃ janaṃ sannipātāpetvā ādito paṭṭhāya puna rājā-
naṃ tam eva pañhaṃ pucchitvā tena tath' eva vutte „mahā-
rāja tvaṃ 'paṭhamaṃ mātaraṃ dassāmiti' vadasi', mātā nāma
mahāguṇā tuyhaṃ ca mātā na aññesaṃ mātu sadisā, bahūpa-
kāṛā te esā“ ti tassā gṇaṃ kathenti gāthadvayaṃ ā. :

20 198. Posetā⁴ te janettī ca dīgharattānukampikā

Chambhī⁵ tayi paduṭṭhasmiṃ⁶ paṇḍitā atthadassini
aññaṃ upanisaṃ katvā vadhā taṃ parimocayi. 1648.

199. Taṃ tādisiṃ pānadadiṃ orasaṃ gabbhadhāriṇaṃ
mātaraṃ kena dosena dajjāsi dakarakkhato⁷ ti. 1649.

25 Ta. posetā⁴ ti daharakāle dve tayo vāre nahāpetvā pāyevā posesī, dī-
gha -- ti cirakālaṃ mudunā hitacittena anukampikā, Chambhī⁵ tayi pa-
duṭṭhasmiṃ ti yadā tayi Chambhī⁹ nāma brāhmaṇo padussi tadā tasmiṃ tayi
paduṭṭhe sā paṇḍitā atthadassini aññaṃ tava patirūpakaṃ katvā taṃ vadhā¹⁰
parimocayi¹¹. Cūlanissa kira Mahācūlani nāma pitā ahoṣi, sā imassa daharakāle
30 purohitena saddhiṃ methunaṃ patisevitvā taṃ rājānaṃ visena māretvā brāh-
maṇassa chattaṃ ussāpetvā tassa aggamaheṣi hutvā tena¹² ekadivasaṃ¹³ amma

¹ Cks ayaṃ. ² Cks sabbe. ³ Bđ -esi. ⁴ Bđ positā. ⁵ Cks jambhī, Bđ chabbhī.
⁶ Bđ padussasi. ⁷ Bđ -ino, C's -ano. ⁸ Ck jambhī, Bđ chabbhī. ⁹ Ck jambhī,
C' Bđ chabbhī. ¹⁰ Cks vadhāya. ¹¹ Ck paṭimocesi, C's parimocesi. ¹² Cks
omit tena. ¹³ Cks add cūlanikumāraṃ.

chāto 'mhīti vutte puttassa phāṇitena¹ khajjakam dāpesi, atha nam makkhikā
 parivārayīmsu, so imam nimmakkhikam katvā khādissāmīti thokam paṭikkamītvā
 bhūmīyam phāṇitabindūni pāetvā sitano santike makkhikā poṭbetvā palāpesi,
 tā gantvā itaram phāṇitam parivārayīmsu, so nimmakkhikam katvā khajjakam
 khādītvā hatthe dhovītvā mukham vikkhāletvā pakkāmi, brāhmaṇo tassa kiriyam 5
 dīsvā cintesi: ayam idān' eva iminā upāyena nimmakkhikam phāṇitam khādati
 vuddhippatto mama r. na dassati idān' eva nam māremīti², so tam attham
 Talatādeviyā ārocesi, sā sādhu deva aham tayi sinehena attano sāmīkam pi
 māresīm, imiṇā me ko attho, mahājanikaṇṇu pana akatvā³ rahassena nam mā-
 ressamā 'ti brāhmaṇam vañcētva atth' eso upāyo ti paṇḍitā⁴ upāyakusalā⁴ 10
 bhattakarakam pakkosāpetvā samma mama putto C-kumāro tava putto Dhanu-
 sekkhakumāro⁵ ca ekadivasaṃ jātā ekato va kumāraperihāren' eva vadḍhitā piya-
 sahayakā, Chambhībr. mama puttam māretukāmo, tam tassa jīvitadānam dehi⁶
 vatvā sādhu devi kiṇ karomīti vutte mama putto abhinham tava gehe hotu
 tvaṇ ca so ca⁶ katipāham nīrasāmkabhāvattāyā mahānase yeva supatha⁷ tato 15
 nīrasāmkabhāvam ōtvā tumbhākam sayanaṭṭhāne elakattāhīni ṭhapetvā manussā-
 nam nipajjanavelāya mahānase eggim datvā kañci⁸ ajānāpetvā mama ca tava ca
 puttam gabetvā aggadvāren' eva nikkhamītvā tīrorattāham gantvā mama puttassa
 rājaputtabhāvam anāvīkaritvā jīvitam anurakkhā 'ti ā, so sādhu 'ti sampañcchi,
 ath' assa sā ratanasāram adāsi, so tathā katvā kumāram,⁹ ādāya Maddarattāhe 20
 Sāgalanagaram gantvā rājānam upaṭṭhāhi, so porāṇakabhattakarakam apanetvā
 tassa tam ṭhānantaram¹⁰ adāsi, dve pi kumārā tena saddhīm yeva rājanivesanam
 gacchanti, rājā kass' ete¹¹ kumārā ti pucchā, bh-kāroko mayham puttā ti ā.
 nanu visadisā¹² ti, dvinnam itthīnam puttā devā 'ti, te gacchante kāle vissāsikā
 hutvā Maddarañño dhītāya saddhīm rājanivesane yeva kiṇanti, atha C-kumāro ca 25
 rājadhītā ca abhinhadassanena aññamaññam paṭibaddhacittā ahesum, kiṇanaṭṭhān
 kumāro rājadhīteram bheṇḍukam¹³ pi pāsakam pi āharāpeti, anāharantīm¹⁴ sīso
 paharati, sā rodati, ath' assā saddam sutvā rājā kena me dhītā pahaṭā ti
 vadati, dhātīyo āgantvā pucchanti, kumārikā sac' aham iminā pahaṭ' ambhīti
 vakkhāmi pītā me etassa rājānam karissatīti tasmim sinehena na katheti, nāham 30
 kenaci pahaṭā ti vadati, ath' ekadivasaṃ rājā paharantam addasa, dīsvā tassa
 etad ahoṣi: ayam kumāro na bhattakārekena sadiso abhirūpo pasādiko ativiya
 asambhīto, na iminā tassa puttana bhavitabban ti so tato paṭṭhāya tam pari-
 gaṇhati, dhātīyo kiṇanaṭṭhāne khādaniyam āharitvā rājadhītāya denti, sā aññesam
 pi dāsekānam deti, te jāṇunā patīṭṭhāya oṇamītvā gaṇhanti, C-kumāro ṭhītako 35
 va hatthato acchindītvā gaṇhati, rājā tam pi kiriyam addasa, ath' ekasmim
 divase C-kumārassa bheṇḍuko¹⁵ rañño cūlasayanassa heṭṭhā pavisi, kumāro tam
 gaṇhanto attano issaramānena imassa paccantarañño na heṭṭhāsāyane bha-

¹ Bā adds saddhīm. ² Bā -essāmīti. ³ Bā mahārāja ekam pana ajānāpetvā. ⁴
 Bā -am. ⁵ Cks -khara. ⁶ Bā tañca pana teca. ⁷ Bā suppatha. ⁸ Bā ki-. ⁹
 Bā -rañca puttāñca. ¹⁰ C Bā ṭhānam. ¹¹ Cks ene. ¹² Bā nanu dve asadisā.
¹³ Bā geṇḍu-. ¹⁴ all three MSS. -ti. ¹⁵ Bā ge-.

vissāmiti¹ daṇḍakena nīharitvā gaṇhi, rājā tam pi kiriyān diṣvā nissamsayen'
 eva² na bhattakārakassa putto ti tam pakkosāpetvā kass' ete puttā ti pucchi.
 mayham devā 'ti, aham tava puttañ ca aputtañ ca jānāmi, sabhāvam me kathehi,
 no ce kathehi jīvitān te n' atthīti khaggañ uggīri, so maraṇabhayabhīto kathehi
 5 deva raho pana paccāsiṃsāmiti vatvā raññā okāse kate abhayañ yācītvā yathā-
 bhūtañ ārocesi, rājā tatvato ñatvā attano dhītaṃ alaṃkaritvā tassa pādapari-
 cārikāṃ katvā adāsi, itī tesaṃ pana palātaḍivase bhattakārako C-kumāro ca
 bhattakārakaputto ca mahānase paditte yeva daḍḍhā ti sakalanagare kolāhalam
 ahoṣi, Talatādevi³ tam pavattim sutvā brāhmaṇassa ārocesi: deva ambhākam⁴
 10 manoratho matthakam patto, te kira tayo pi bhattagehe yeva daḍḍhā ti, so
 tuṭṭhabaṭṭho ahoṣi, Talatādevi³ C-kumārassa atṭhīni⁵ eḷakaṭṭhīni āharāpetvā
 brāhmaṇassa dassetvā daḍḍhāpesi. Imam attham sandhāya paribbājikā aññam
 upanisaṃ katvā vadhā tam parimocayīti ā., sā hi eḷakaṭṭhīni manussaṭṭhīni
 dassetvā tam vadhā mocesi, orasaṃ ti yāya tvaṃ ure katvā daḍḍhito orasaṃ
 15 piyaṃ manāpaṃ, gabbha -- ti yāya tvaṃ kucchīnā dhārito evarūpaṃ mātaraṃ
 kena dosena dakarakkhasa dassesi.

Tam sutvā rājā „ayye bahū⁶ mama mātu guṇā⁷, ahañ c'
 assā mama upakārabhāvaṃ jānāmi, tato pi pana mam' eva
 guṇā⁸ bahutarā“ ti mātu aguṇaṃ kathento gāthadvayam ā.'

30 300. Daharā viya alaṃkāraṃ dhāreti apiḷandhanaṃ,
 dovarike anikaṭṭhe ativelāṃ pajagghati, 1650.
 301. Tato pi paṭirājānaṃ sayāṃ dūtāni sāsati,
 mātaraṃ tena dosena dajj' āham dakarakkhato⁹ ti. 1651.

Ta. daharā viyā 'ti mahallikāpi hutvā taruṇi viya, dhāretīti piḷandhati,
 25 apilāndhanaṃ ti piḷandhitum pi¹⁰ ayuttam, sā kira vajirapūritam kañcana-
 mekhalāṃ piḷandhitvā rañño amaccehi saddhīm mahātale nisinnakāle aparāparaṃ
 caṅkamati, mekhalāsaddena rājanivesanaṃ ekanā lam hoti, pajagghatīti eto
 dovarikaceṭṭake ca hatthiācariyādike anikaṭṭhe ca ye etissā ucchīṭṭhakaṃ pi bhūñ-
 jitum ayuttarūpā te pi āmantetvā tehi saddhīm ativelāṃ mahāhasitaṃ hasati¹¹,
 30 paṭirājānaṃ ti paṭirājūnaṃ, sayāṃ dūtāni sāsati mama vacanena
 sayāṃ paṇṇaṃ likhitvā dūte pesesi, mama mātā kāme paribhūjanavayasmim
 yeva ṭhitā asukarājā kira āgantvā tam ānetū¹² 'ti, te mayāṃ rañño upatthāka
 kasmā no evaṃ vadesīti paṭipauṇāni pesenti, tesu parisamajjhe vāciyamānesu
 mama sīsaṃ chīndanakālo viya hoti, tena naṃ dosena Dakarakkhasa dammīti.

¹ Bḍ heṭṭhā sayamaṃ na pavissāmiti. ² C^{ks} nicchānesa. ³ C^s talatā-, Bḍ calāka-.
⁴ Bḍ tumhākaṃ. ⁵ Bḍ adde ti saññaya. ⁶ C^{ks} bahurū. ⁷ C^{ks} guṇaṃ. ⁸ C^{ks}
 mamameva aguṇā, Bḍ mameva aguṇā. ⁹ C^k -ano, Bḍ -ino. ¹⁰ C^{ks} omit pi. ¹¹
 C^{ks} hasīti. ¹² C^{ks} netū.

„Mahārāja¹ mātarām tāva iminā dosena dehi, bhariyā pana te gūṇavatī²“ tassā gūṇam kathenti

202. Itthigumbassa pavarā accantapiyavādinī³
anuggatā⁴ sīlavatī chāyā va anapāyini 1652.

203. Akkodhanā⁵ paññavatī paṇḍitā atthadassinī, 5
ubbarim kena dosena dajjāsi dakarakkhatō⁶ ti āha. 1653.

Ta. itthigumbassā⁷ ti itthigūṇassa, anuggatā⁷ ti daharakālatō paṭṭhāya anuggatā⁸, akkodhanā ti ādike pan⁹ assā gūṇe kathenti⁹ Maddaratthe Sāgalanagare vasanakāle pahaṭā¹⁰ pi¹¹ tava āṇākaraṇabhayena¹² tayi sinehena mātā-pitunnam na kathesi, evam esā akkodhanā paññavatī p-ā atthadassinī, idaṃ 10 daharakāle akkodhanāḍibhāvam sandhāyāha, ubbarim ti orodham, evam gūṇasampannam Nandādevim kena dosena dakarakkhasassa dassasīti vadati.

So tassā agūṇe kathento

204. Khiddāratīsamāpannam anattavasam āgataṃ
sā maṃ sakānam puttānam ayācam¹³ yācate dhanam. 1654. 15

205. So 'ham dadāmi sāratto bahum uccāvacaṃ dhanam,
suduccajaṃ cajitvāna pacchā socāmi dummano,
ubbarim tena dosena dajjāmi dakarakkhatō¹⁴ ti āha. 1655.

Ta. anattavasamāgatan ti¹⁵ khiddāratīyā kāmakiḷāya anattakārakānam kilesānam vasaṃ āgataṃ maṃ viditvā, sā maṃ ti sā Nandādevī maṃ 20 sakānam puttānam ti yaṃ mayā attauo puttānaṃ ca dhītānaṃ ca bhariyānaṃ ca dinnam piḷandhanam tam ayācitapubbarūpaṃ¹⁶ mayham dehiti yācanti¹⁷, pacchā socāmiti sā duttiyadvase imāni piḷandhanāni rañṇā mama dinnāni āharathā etāṇi¹⁸ tessaṃ rodantānam omūcivā gaṇhati, athāham te rodamāne mama santikaṃ āgate disvā pacchā socāmiti evam dosakārikā esā, iminā nam 25 dosena dakarakkhasassa dassasīti.

Atha nam paribbājikā „imam tāva iminā dosena dehi, kantiṭṭho pana Tikhiṇamantikumāro upakārako, tam kena dosena dassasīti“¹⁹ pucchanti

¹ Bā aha paribbājikā mahārāja. ² Bā bahupakāra. ³ Bā -bhāṇini. ⁴ Bā anubbatā. ⁵ Bā aññodhanā, C^k akkodhati, C^s akkodhetī ⁶ C^k -ano, Bā ino. ⁷ Bā anubbatā. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bā katheti. ¹⁰ C^k adds ti. ¹¹ Bā pibitā, B^s pititā. ¹² C^s āṇākaraṇā-, Bā ākaraṇa-. ¹³ C^k āy-. ¹⁴ C^k -ano, Bā -ino. ¹⁵ Bā adds tāya. ¹⁶ Bā ayācitapubbarūpaṃ, C^k ayācitapubbarūpaṃ, C^s ayācitam pubbam rūpaṃ. ¹⁷ Bā -ati. ¹⁸ Bā āharāpesi.

206. Yen' ocitā jānapadā¹ ānītā ca paṭiggahaṃ
ābhataṃ² pararajjehi³ abhiṭṭhāya⁴ bahum̄ dhanam̄ 1656.
207. Dhanuggahānam̄ pavaram̄ sūram̄ Tikhiṇamantinam̄
bhātaram̄ kena dosena dajjāsi dakarakkhato⁵ ti āha. 1657.

5 Ta. ocitā ti vaḍḍhitā, paṭiggahaṃ ti yena ca tumhe paradese vasantā
puna geham̄ ānītā, abhiṭṭhāya 'ti abhiḥhavitvā, Tikhiṇamantinam̄ ti tikhiṇa-
paññam̄, so kira mātu brāhmaṇena saddhim̄⁶ vasaukāle jāto, ath' assa vud-
dhipattassa brāhmaṇo khaggaṃ batthe datvā imam̄ gahetvā mam̄ upaṭṭhahā 'ti
ā., so brāhmaṇam̄ pitā me ti saññāya upaṭṭhāti, atha nam̄ eko amacco kumāra
10 na tvam̄ etassa putto tava kucchigatakāle Talatādevī⁷ rājānam̄ māretvā etassa
chattam̄ usāpesi tvam̄ Mahācūlanīraṇṇo putto ti ā., so kujjhītvā ekena nam̄
upāyena māressām̄ti rājakulam̄ pavisanto tam̄ khaggaṃ 'ekassa pādāmūlikassa
datvā aparam̄ āha: tvam̄ rājadvāre mam̄ esa khaggo ti iminā saddhim̄ vivādam̄
kareyyāsītī vatvā pāvesi, te kalaham̄ akāmsu, so kim̄ esa kalabo ti ekaṃ purisam̄
15 pesesi, so āgantvā khaggatthāya 'ti ā.⁸ brāhmaṇo sutvā kim̄ etan̄ ti puechi, so
kira tumhehi mama dinnakhaggo aññassa santako ti kim̄ vadesi tāta 'ti⁹, tena
hī āharāpemi¹⁰ saññānissattha tan̄ ti āharāpesīti, so tam̄ āharāpetvā¹¹ kosato
nikkadāhitvā passatā 'ti¹² saññānāpento viya upagantvā ekappahāren' ev' assa
sīsam̄ chinditvā attano pādāmūle pātesi, tato rājageham̄ paṭjaggetvā nagaram̄
20 alam̄karitvā tassa abhiseke upanīte mātā Cūlanikumārassa Maddarapṭṭhe vasana-
bhāvam̄ ācikkhi, tam̄ sutvā rājakumāro senaṅgaparivuto ta. gantvā bhātaram̄
ānetvā r. paṭicchāpesi, tato paṭṭhāya tam̄ Tikhiṇamantīti saññānīmsu, paribbājjkā
tam̄ evarūpaṃ bhātaram̄ kena dosena dakarakkhasassa dassasītī puechi.

Rājā tassa dosam̄ kathento

- 25 208. Mayācitā¹³ jānapadā ānītā ca paṭiggahaṃ
ābhataṃ pararajjehi abhiṭṭhāya⁴ bahum̄ dhanam̄, 1658.
209. Dhanuggahānam̄ pavaro sūro tikhiṇamanti ca¹⁴
mayā so¹⁵ sukhito rājā atimaññati dārako, 1659.
210. Upaṭṭhānam̄ pi me ayye na so eti yathā pure,
30 bhātaram̄ tena dosena
dajj' āham̄ dakarakkhato⁵ ti āha. 1660.

Ta. pararajjehīti imassa mayā pararajjato¹⁶ bahum̄ dhanam̄ ābhataṃ,
ayañ¹⁷ ca pararajje vasanto puna imam̄ geham̄ ānetvā esa mayā mahati yaso

¹ Ck^s -dam̄. ² B^d āga-. ³ Ck^s B^d -ebhi. ⁴ B^d -tthāya. ⁵ Ck^s -ano, B^d -ino.
⁶ Ck^s -i. ⁷ Ck^s talāta-, B^d calāka-. ⁸ B^d tam̄ attham̄ ārocesi in the place of
āha. ⁹ B^d tāta, omitting ti. ¹⁰ B^d -pehi. ¹¹ B^d saññānissānī na āha so tam̄
āharāpetvā: ¹² B^d passate ti. ¹³ so C^s for may' ocitā? B^d payojitā, Ck^s māyā-
citā. ¹⁴ so B^s; C^s B^d -mantino, Ck^s -mantagām̄. ¹⁵ B^d so yam̄. ¹⁶ Ck^s uparaj-
jato. ¹⁷ C^s sayañ, B^d ahañ.

patiṭṭhāpito ti mañ vadati, yathā pure ti pure pāto va āgacchati idāni pana na tathā eti, imināham dosena dakarakkhasassa dassāmiti.

Paribbājikā „bhātu tāva doso hotu, Dhanusekhakumāro pana tayi sinehagunayutto bahūpakāro“ ti tassa guṇaṃ kathenti

211. Ekarattena ubhayo tuvañ ca¹ Dhanusekhavā 5
ubhato jāt' ettha Pañcālā sahāyā susamāvayā², 1661.
212. Cariyā taṃ anubandhittho ekadukkkhasukho tava
ussukko te divārattim sabbakiccesu vyāvato,
sahāyaṃ kena dosena dajjasi dakarakkhato³ ti. 1662.

Ta. Dhanusekhavā ti dhanusekhatāya Dhanusekhakumāro cā 'ti a., 10
etthā 'ti idh' eva nagare, Pañcālā ti Uttarapañcālanagare jātattā evaṃvohārā,
susamāvayā⁴ ti suṭṭhu samāvayā⁵, cariyā taṃ anubandhittho ti dahara-
kāle janapadacārikāya pakkantaṃ taṃ anubandhi chāyā va na vijahi, ussukko
ti tava kiccesu rattindivaṃ ussukko chandajāto nīcavāvato, taṃ kena dosena
dakarakkhasassa dassasīti. 15

Ath' assa rājā dosaṃ kathento

213. Cariyāya⁶ ayaṃ ayye⁷ pajagghittho mayā saha,
ajjāpi tena vaṇṇena ativelaṃ pajagghati. 1663.
214. Ubbariyāpi me ayye mantayāmi rahogato
anāmantā⁸ pavisati pubbe appaṭivedito. 1664. 20
215. Laddhavāro⁹ katokāso ahirikaṃ anādaraṃ
sahāyaṃ tena dosena dajj' āhaṃ dakarakkhato³ ti. 1665.

Ta. ajjāpi tena vaṇṇenā 'ti yathā cariyāya¹⁰ pubbe mañ¹¹ anu-
bandhanto mayā anāthena saddhīm ekato bhuñjanto sayanto hatthaṃ paharivā
mahāhasitaṃ hasi ajjāpi tath' eva hasati duggatakāle¹² viya mañ passati¹⁴, 25
anāmantā ti raho N-deviyā saddhīm mantente pi mayi ajānāpetvā sāhasā pa-
visati, iminā dosena taṃ ahirikaṃ anādaraṃ dakarakkhasassa dassāmiti.

Paribbājikā „etassa tāv' esa doso hotu, purohito pana te bahūpakāro“ ti tassa guṇaṃ kathenti

216. Kusalo sabbanimitānaṃ rudaññū āgatāgamo 30
uppāde supine yutto niyyāne ca pavesane 1666.

¹ Cks tvañca, Bđ tvañceva. ² so Bds; Ck -cayā, Cs -ācasā. ³ Cks -ano, Bđ -ino.

⁴ Cks -āvasā. ⁵ Ck -avasā, Cs sammāsā. ⁶ Bds cariyāmañ. ⁷ Cks ayyo, Bđ ayyaṃ ayye. ⁸ Cks -tāva, Bđ -to. ⁹ Bđ -dvāro. ¹⁰ Cks -tāya. ¹¹ Bđ sañ.

¹² Cks dutta-. ¹³ Bđ sarati.

217. Paddho¹ bhummantalikkhasmim nakkhattapadakovidō,
brāhmaṇaṃ kena dosena dajjāsi dakarakkhato ti āha. 1667.

Ta. sabba -- ti iminā nimittena idaṃ bhavissati iminā idaṃ ti sabbaui-
mittesu kusalo, rudaññū ti sabbarāvaṃ jānāti, uppāde ti candaggāhaṃ suri-
5 yaggāhaṃ ukkāpātadissādhādike¹ uppāde, supine yutto ti supine ca tassa
nippattiṃ jānanavasena yutto, niyyāne ca pavesane ti iminā nakkhattena
niyyāyitabbaṃ iminā pavisitabbaṃ ti jānāti, paddho¹ ti cheko paṭibalo bhū-
miyaṃ antalikkhe ca dosagūṇe jānituṃ samattho, nakkhatta -- ti aṭṭhavisatiyā
u-koṭṭhāsesu cheko, taṃ kena dosena dakarakkhasa dassasīti.

10 Rājā dosaṃ kathento

218. Parisāyam pi² me ayye ummīletvā⁴ udikkhati,
tasmā ajja⁵ bhamuṃ luddaṃ
dajj' āhaṃ dakarakkhato⁶ ti āha. 1668.

T. a.: ayye esa maṃ parisamajjhe olokeno pi akkhīni ummīletvā kuddho
15 viya udikkhati. tasmā evaṃ atikkamitvā ṭhitabhamuṃ⁷ rosena⁸ ukkhittabha-
mukaṃ viya luddaṃ bhayaṇakaṃ ahaṃ taṃ dakarakkhasassa dassāmīti.

Tato paribbājikā „mahārāja tvaṃ mātaraṃ ādiṃ katvā
ime pañca dakarakkhasassa dammīti vadasi, evarūpaṃ ca siri-
vibhavaṃ agaṇetvā attano jivitaṃ pi⁹ Mahosadhapaṇḍitassa
20 atthāya¹⁰ dammīti vadasi, kā tassa guṇaṃ passīti“ pucchanti
imā gāthā ahhāsi:

219. Sasamuddapariyāyaṃ mahim sāgarakuṇḍalaṃ
vasundharaṃ āvasasi amaccaparivārito. 1669.

220. Cāturanto mahāraṭṭho vijitāvī mahabbalo
25 pathavyā ekarājāsi, yaso te vipulaṃ gato¹¹. 1670.

221. Solasitthisahassāni āmuttamaṇikuṇḍalā
nānājanapadā uariyo¹² devakaññūpamā subhā. 1671.

222. Evaṃ sabbaṅgasampannaṃ sabbakāmasamidhdhinaṃ
sukhitānaṃ piyaṃ dīghaṃ jivitaṃ āhu khattiya. 1672.

30 223. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetuna
paṇḍitaṃ anurakkhanto pāpaṃ cajasi duccajan ti. 1673.

¹ so Cks; Bđ paṭho. ² Cks -pātasadisā-. ³ Cks parisānampi. ⁴ Cks milayitvā,
Bđ ummīlitvā. ⁵ Bđ hīca. ⁶ Cks -ano, Bđ -ino. ⁷ Bđ ṭhitaṃ-. ⁸ Bđ amauā-
pena. ⁹ Cks omit pi. ¹⁰ Cks omit atthāya. ¹¹ Cks -luggato. ¹² Bđ uariṃ.

Ta. sasa mudā -- ti samuddaparikkhepena samannāgatāṃ, sāgara -- ti parikkhipivā thitassa sāgarassa kuṇḍalabhūtaṃ, vijitāvīti vijitasamgāmo, eka rājā ti aññassa attanā sadisassa rañño abhāvato eko va rājā, sabba-kāma -- ti sabbesam pi vatthukāmakillesakāmānaṃ samiddhiyā samannāgatānaṃ, sukkhitānaṃ ti evarūpānaṃ sukkhitānaṃ sattānaṃ evaṃ sabbañgasampannaṃ jīvitāṃ dīgham eva piyaṃ na te appaṃ jīvitam icchantīti paṇḍitā vadanti, pāṇaṃ ti evarūpaṃ attano jīvitāṃ kasmā p-am anurakkhanto cajasīti. 5

So tassā kathāmasutvā p-assa guṇe kathento imā g. abhāsi:

224. Yato pi¹ āgato ayye mama hatthaṃ Mahosadho
nābhijānāmi dhīrassa aṇumattam pi dukkataṃ. 1674. 10
225. Sace ca² kismici³ kāle maraṇaṃ me pure siyā
putte ca me paputte ca sukhāpeyya Mahosadho. 1675.
226. Anāgataṃ paccuppannaṃ sabbam atthaṃ vipassati
anāparādhakammaṃ taṃ na dajjaṃ dakarakkhatto⁴ ti. 1676.

Ta. kismicīti³ kismiñci⁵, sukhāpeyyā 'ti sukhasmīṃ yeva patitthāpeyya, sabbam atthaṃ ti etaṃ anāgataṃ paccuppannaṃ c' eva atitāṃ ca sabbam atthaṃ sabbaññū Buddho viya jānāti, anāparādha -- ti kāyikakammādisu aparādharaṅgānaṃ, na dajjaṃ ti ayye evaṃ asamadhuraṃ p-am nāhaṃ dakarakkhasassa dassamīti Mahāsattassa guṇe candamaṇḍale paharanto⁶ viya ukkhipivā kathesi. 15 90

Iti imaṃ jātakam yathānusandhippattam⁷. Atha paribbājikā cintesi: „ettakenāpi na paṇḍitassa guṇā pākāṭā honti, sakalanagaravāsīnaṃ majjhe sāgarapitṭhe vāsitatelaṃ⁸ vippakirantī viya te⁹ pākāṭe karissāmīti“ rājānaṃ¹⁰ gahetvā pāsādā oruyha rājāṅgane āsanaṃ paññāpetvā ta. nisīdāpetvā¹¹ nāgare sannipātāpetvā puna rājānaṃ ādito paṭṭhāya Dakarakkhasapañham pucchitvā tena heṭṭhā kathitanāyena⁷ eva kathitakāle nāgare āmantetvā 26

227. Idaṃ suṇoṭha Pañcālā Cūḷaniyassa bhāsitaṃ
paṇḍitaṃ anurakkhanto pāṇaṃ cajati duccajam. 1677. 30

¹ Cks yathāpi. ² Bđ va. ³ Bđ kimhica. ⁴ Cks -ano, Bđ -ino. ⁵ Ck kismici, Cs kismiñci. ⁶ Bđ evaṃ so mahāsattassa g. candamaṇḍalaṃ uddharanto. ⁷ Bđ -dhiṇā matthakam patta hoti. ⁸ Bđ āsittatelaṃ. ⁹ Bđ -kirantaṃ tassa guṇe. ¹⁰ Cks rājātaṃ. ¹¹ Cks nisīditvā.

225. Mātu bhariyā ca bhātuc ca sakhino brāhmaṇassa ca
attano cāpi Pañcālo channaṃ cajati jīvitam. 1678.
226. Evaṃ mahiddhikā paññā nipuṇā sādhucittanti
diṭṭhadhamme hitatthāya samparāye sukhāya cā 'ti. 1679.

5 Ta. mahiddhikā ti mahantaṃ atthaṃ gabetvā t̥hitā, diṭṭhadhamme -- ti
imasmīṃ yeva ca attabhāve hitatthāya paralokasukhattāya ca hoti.

Iti ratanagharassa maṇikkhandhena kūṭam gaṇhanti viya
Mahāsattassa guṇehi desanākūṭam gaṇhi. Dakarakkhasa-
pañho niṭṭhito. Niṭṭhitā va' sabbaso Mahāummaggassa
10 vaṇṇanā. Jātakasamodhān' ettha¹:

220. Bheri Uppalavaṇṇāsī, pitā Suddhodano ahu,
mātā āsī Mahānāyā, Amarā Bimbasundarī. 1680.
221. Suvo ahosi Ānando, Sāriputto 'si¹ Cūlanī,
Mahosadho lokanātho, evaṃ dhāretha jātakan ti². 1681.
- 15 222. Kevaṭṭo Devadatto 'si⁴ Talatā³ Cullanandikā⁶,
Pañcālacaṇḍī sundarī⁷, devī cāsi yasasikā. 1682.
223. Ambaṭṭho āsī Kāvindo, Poṭṭhapādo ca Pukkuso,
pilotiko ca Devindo, Senako cāpi sāccako. 1683.
224. Devī 'dumbarā diṭṭhamaṅgalikā Sālikā cāpi kuṇḍali
20 Videho Lāḷudāyiti⁸. 1684.

¹ B^d ca. ² B^d vaṇṇanā satthā imam dhammadesanaṃ āhāritvā evaṃ na bhik-
khave tathāgato idāneva paññavā pubbe pi paññavā yevā ti vatvā jātakam sa-
modhānento osānagātham āha. ³ B^d cūlanī brahmadatto anukevaṭṭo moggalāno.
⁴ B^d āsī devadatto. ⁵ B^d calākā. ⁶ B^d tūlanandā va nandadevī ca ampikā. ⁷
C^{ks} -ra ⁸ B^d ends thus: sundarī sālikā mallikā ahu|| udumpara-devi gotamī,
ampattho āsī kāvindo| poṭṭhapādo ca pukkuso| anuruddho ca pañcālacaṇḍo||
devindo soṇadantako, senako kassaṃ ahu, vedeho lāḷudāyiko|| mahosadho loka-
nātho| evaṃ dhāretha jātakanti|| mahosadhajātakam niṭṭhitam| C^s after lāḷudāyiti
adds: paññāvaram gataṃ mayham sañjātā manamandire tosayanti janam sabbam
vuddhim gacchatu sabbadā|| paṭisandhimānusi bhoga vāsanāpīṭakattaye dānam
sīlamayā paññā mama hotu bhave bhavē||

10. Vessantarajātaka.

Phusati varavaṇṇabhe ti. Idam S. Kapilavatthum upanissāya Nigrodhārāme v. pokkharavassam ā. kathesi. Yadā hi S. pavattavaradhammacakko anukkamena Rājagaham gantvā ta. hemantaṃ vitināmetvā Udāyittherena maggadesikena vīsatikhīṇāsavasahassapari-⁵ vuto paṭhamagamanena K-vatthum agamāsi tadā Sakyarājāno „amhākam nātiseṭṭham passissāmā“¹ ti sannipatitvā Bhagavato vasanaṭṭhānam vimamsamānā „Nigrodhasakkassārāmo ramaṇiyo“ ti sallakkhetvā ta. sabbam paṭijjagganavidhiṃ katvā gandhapupphādihathā paccuggamanam karontā sabbālamkārapatimaṇḍite daharadabare nāgaradārake¹⁰ ca nāgaradārikāyo ca paṭhamam pahiṇimsu tato rājakumāre ca r-kumāriyo ca, tesam antarā sāmam gandhapupphacunṇādīhi S-ram pūjayamānā Bhagavantaṃ gahe tvā N-ārāmam eva agamaṃsu, ta. Bh. vīsatisahassakhīṇāsavapari vuto paṇṇattavarabuddhāsane nisīdi. Sākiyā mānājātiyā¹ mānathaddhā, te „Siddhattakumāro amhehi daharataro¹⁵ amhākam kaniṭṭho bhāgineyyo putto nattā“² ti cintevā te daharadabare rājakumāre āhaṃsu: „vandatha, mayam tumhākam piṭṭhito nisīdissāmā“³ ti, tesu avanditvā nisinnessu Bh. tesam ajjhāsayaṃ oloketvā „na maṃ nātayo vandanti, handa dāni vandāpessāmīti“ abhiññāpādakam jhānam samāpajjitvā vuṭṭhāya ākāsam abhuggantvā tesam²⁰ sīse pādapaṃsum okiramāno viya gaṇḍambarukkhamūle³ yamakapāṭihāriyasadisam pāṭihāriyam akāsi. Rājā nam acchariyam disvā āha: „bhante tumhākam jātadivase Kāladevalassa vandanattham⁴ upanītānam vo pāde parivattetvā brāhmaṇassa matthake ṭhite disvā aham tumhe vandim, ayam me paṭhamavandanā, vappamaṅgaladivase jam-²⁵ bucchāyāya sirisayane nisinnānam vo jambucchāyāya aparivattanam disvāpi tumhākam pāde vandim, ayam me dutiyavandanā, idāni mayā⁵ adiṭṭhapubbapāṭihāriyam disvāpi tumhākam pāde vandāmi, ayam me tatiyavandanā“ ti, raññā⁶ pana vandite avanditvā ṭhātum samattho nāma eka-Sākiyo pi nāhosi, sabbe vandimsu yeva. Iti Bh. nātayo³⁰ vandāpetvā ākāsatō otaritvā paṇṇattāsane nisīdi, nisinne ca⁷ Bhagavati sikkhāpatto⁸ nātisamāgamo ahosi, sabbe ekaggacittā hutvā nisīdimsu, tato mahāmegho vuṭṭhahitvā pokkharavassam vassi, tambavaṇṇam⁹ udakam heṭṭhā viravantaṃ gacchati, ye temetukāmā¹⁰ te tementi, atemetu-

10. Cfr. Bv. & Cp. p. 78. Bigandet, Gaudama p. 36 Beal, Catena p. 5. J. R. A. Soc. 1870 p. 170. Ralston, Tibetan Tales p. 257. ¹ Bđ -tikā. ² Bđ -o. ³ Bđ ka-. ⁴ Bđ vandāpanattham. ⁵ Bđ imam. ⁶ Cks -o. ⁷ Cks va. ⁸ Ck sikkhāpatto, C⁸ sivāpatto. ⁹ Cks -paṇṇam. ¹⁰ Bđ temi.

kāmassa sarīre bindumattam pi na patati, tam disvā sabbe acchari-
yabbhuta-cittā¹ jātā ahesuṃ, „aho acchariyam aho abbhutam aho
Buddhānam ānubhāvata² yesam nāṭisamāgame evarūpaṃ pokkharā-
vassaṃ vassīti“ kathaṃ samuṭṭhāpesuṃ. Tam sutvā S. „na bhi. i.
5 p. pi mama nāṭisamāgame mahāmegho p-vassaṃ vassi yevā“ 'ti vatvā
tehi³ yācito a. ā. :

Atīte Siviraṭṭhe Jetuttaranagare Sivimahārājā
nāma r. karonto⁴ Sañjayam⁵ nāma puttam paṭilabhi. So tassa
vayappattassa Maddarājadhītaram Phusatim nāma rājakaññaṃ
10 ānetvā r. niyyādetvā Phusatim aggamaheṣim akāsi. Tassāyaṃ
pubbayogo. Ito hi ekanavutikappe Vipassī nāma Satthā loke
udapādi, tasmim Bandhumatīnagaraṃ upanissāya Kheme migā-
dāye viharante eko rājā rañño Bandhumassa anagghena can-
danasārena saddhim satasahassagghanikaṃ suvaṇṇamālaṃ pe-
15 sesī, rañño pana dve dhītaro ahesuṃ, so tam paṇṇākāraṃ
tāsam dātukāmo hutvā c-sāraṃ jeṭṭhikāya adāsi su-mālaṃ
kaniṭṭhāya adāsi, tā ubho pi „na mayaṃ idaṃ attano sarīre
upanessāma⁶, Satthāraṃ eva pūjessāma“ 'ti cintevā rājānaṃ
āhaṃsu: „tāta c-sārena ca su-mālāya ca Dasabalaṃ pūjessāma“
20 'ti, tam sutvā rājā „sādhū“ 'ti sampaticchi, jeṭṭhā candana-
cuṇṇaṃ kāretvā⁷ suvaṇṇasamuggaṃ pūretvā⁸ gaṇhāpesi, kaniṭṭha-
bhaginī pana su-mālaṃ uracchadamālaṃ kāretvā suvaṇṇa-
samuggena gaṇhāpesi⁹, tā ubho pi migadāye vihāraṃ gantvā
jeṭṭhā candanacuṇṇena Dasabalassa suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ
25 pūjetvā sesacuṇṇāni gandhakuṭiyam vikiritvā „bhante anāgate
tumahādisassa Buddhassa mātā bhaveyyan“ ti patthanam akāsi,
kaniṭṭhā Tathāgatassa suvaṇṇavaṇṇaṃ sarīraṃ su-mālāya ka-
tena¹⁰ uracchadana⁹ pūjetvā¹⁰ „bhante yāva arahattappatti tāva
idaṃ pasādhanam mama sarīrā mā vigataṃ hotū“ 'ti pattha-
30 nam akāsi, S. tāsam anumodanam akāsi. Tā ubho pi yāvata-

¹ Ck - bbbhūta-, Bđ - yabhūta. ² so Ck; C^o - nā, Bđ mahānubhāvo. ³ Ck teva.
⁴ Ck^o kārente. ⁵ Bđ siñcayam. ⁶ Bđ pīlandhissāma. ⁷ Bđ adda dāsīyā. ⁸
Ck^o omīta katena. ⁹ Ck - cchādane, C^o - cchadane. ¹⁰ Bđ adda bhagavantam
vauditvā.

yukaṃ thatvā devaloke nibbattiṃsu, tāsu jetṭhabhaginiṃ deva-
lokato manussalokaṃ m-lokato d-lokaṃ saṃsarantī ekana-
vutikappāvasāne Buddhamātā Māyā devī ahoṣi, kaniṭṭhabha-
giniṃ tath' eva saṃsarantī Kassapadasabalassa kāle Kikissa
rañño dhītā hutvā nibbatti, cittakammena¹ katāya viya uraccha- 5
damālāya alaṃkatena urena jātattā Uracchadā nāma kumārikā
hutvā soḷasavassakāle Satthu bhattānumodanaṃ sutvā sotā-
pattiphale patiṭṭhāya aparabhāge bhattānumodanaṃ suṇanten'
eva pitarā sotāpattiphalaṃ pattadivase yeva arahattaṃ patvā
pabbajitvā parinibbāyi, Kikirājāpi aññā satta dhītaro labhi, 10
tāsaṃ nāmāni:

Samaṇī Samaṇā² Guttā ca bhikkhoni Bhikkhudāsikā³

Dhammā e' eva Sudhammā ca Saṃghadāsī⁴ ca sattamā ti.

Tā imasmiṃ Buddhuppāde

Khemā Uppalavaṇṇā ca Paṭācārā ca Gotamā 15

Dhammadinnā Mahāmāyā Visākhā cā 'ti sattamā ti,

tāsu Phusatī Sudhammā nāma hutvā dānādīni puññāni katvā
Vipassināmbuddhassa katāya candacūṇṇapūjāya phalena ratta-
candanarasasamupphosita⁵ viya sarīrena devesu ca manussesu
saṃsarantī aparabhāge Sakkassa devarañño aggamahesī hutvā 20
nibbatti, ath' assā yāvatāyukaṃ thatvā pañcasu pubbanimittesu
uppannesu Sakko devar. tassā parikkhīṇāyukatam⁶ nātvā ma-
hantena yasena taṃ ādāya Nandanavanuyyānaṃ gantvā ta. taṃ
alaṃkatasayanapiṭṭhe nipannaṃ sayam sayanapasse nisīditvā
etaḍ avoca: „bhadde Phusati dasa te vare demi, gaṇhāsū⁷“ 25
'ti vadanto imasmiṃ gāthāsahassapatimaṇḍite Mahāvessantara-
jātaka paṭhamaṃ gātham āha:

1. Phusati⁸ varavaṇṇābhe varassu dasadhā vare

pathavyā cārupubbaṅgi yaṃ tuyhaṃ manaso piyaṃ ti. 1685.

¹ Bḍ -kamma. ² Bḍ sama. ³ Bḍ -dāyikā. ⁴ Bḍ saṅghadāyī. ⁵ Bḍ -candana-
sāraparipposita. ⁶ Bḍ -yukaṃ. ⁷ so C² Bḍ for -assū? C² gaṇhasū. ⁸ all
three MSS. -tī.

Evam esā Mahāvessantaradhammadesanā devaloke patit̥ṭhāpitā
nāma hoti.

Ta. Phusatīti tan nāmenālapati, vara -- ti varāya vaṇṇābhāya sa-
mannāgate, dasadhā ti dasavidhe koṭṭhāse, pathavyā ti pathaviyam, gabe-
tabbe katvā varassu gaṇhassū¹ 'ti vadati, cārupubbaṅgīti cārupubbaṅgena
5 samannāgate, yaṃ tuyhaṃ -- ti yaṃ yaṃ tava manaso piyaṃ taṃ taṃ dassahi
koṭṭhāsehi gaṇhāhīti vadati.

Sā attano cavanadhammataṃ ajānantī pamattā hutvā du-
tiyaṃ gātham āha:

10 1. Devarāja namo ty-atthu, kim pāpaṃ pakataṃ mayā,
rammā cāvesi maṃ ṭhānā vāto va dharaṇīruhan ti. 1686.

Ta. namo -- ti namo te atthu, kimpāpan ti kim mayā tav' antare²
pāpaṃ katan ti pucchati, dharaṇī -- ti rukkhaṃ viya³.

Ath' assā pamattabhāvaṃ ṇatvā Sakko dve gāthā abhāsi:

15 2. Na c' eva te kataṃ pāpaṃ, na ca me tvaṃ asi appiyā,
puññaṃ ca te parikkhīnaṃ yena t' evaṃ vadāṃ' ahaṃ. 1687.
3. Santike maraṇaṃ tuyhaṃ, vinābhāvo bhavissati,
patigaṇhāhi me ete vare dasa pavecchato⁴ ti. 1688.

Ta. yena tevaṃ ti yena taṃ evaṃ vadāmi, tuyhaṃ vinābhāvo ti
20 tava amhehi saddhīṃ viyogo bhavissati, pavecchato⁵ ti dadamānassa.

Sā Sakkassa vacanaṃ sutvā nicchayena attano maraṇaṃ
ṇatvā varam gaṇhantī āha:

6. Varaṇ ce me ado Sakka sabbabhūtānam issara
Sivirājassa bhaddan te tattha assaṃ nivesane. 1689.
25 7. Nīlanettā nīlabhamu nīlakkhī ca⁶ yathā migī
Phusatī nāma nāmena tattha p' assaṃ Purindada. 1690.
8. Puttaṃ labhetha⁷ varadaṃ yācayogaṃ amaccaraṃ⁸
pūjitaṃ patirājehi⁹ kittimantaṃ yasassināṃ. 1691.
9. Gabbham me dhārayantiyā majjhimaṅgaṃ anunnataṃ
30 kucchi anunnato assa cāpaṃ va likhitaṃ samaṃ. 1692.

¹ Ck^s omīti ga-. ² B^d tava santike. ³ B^d omīti viya. ⁴ B^d papacchato. ⁵
B^d pavacchato. ⁶ B^ds va. ⁷ so all three MSS. for labhethaṃ? ⁸ Ck^s -riṃ.
⁹ B^d patirājuhi.

9. Thanā me na-ppapateyyum, palitā nassantu¹ Vāsava,
kāye rāgo² na lippetha, vajjhañ cāpi pamocaye. 1693.
10. Mayūraakoñcābhirude nārivaragañāyute
khujjatecalākkhakākiṇṇe³ sūdamāghatavaṇṇite⁴ 1694.
11. Citraggalerughusite surāmaṃsappabodhane
Sivirājassa bhaddan te tattha assaṃ mahesiyā ti. 1695. 5

Ta. Sivirājassa 'ti Jambudīpatalaṃ. olokenṭi attano anucchavikam Sivi-
rañño nivesanaṃ disvā ta. aggamaheṣibhāvaṃ patthenti evam āha, yathā
migīti ekavassikā ti migapotikā nimmalanīlanettā⁵ hoti, ten' evam ā, ta.
assaṃ ti tattha pi iminā va nāmena assaṃ, labheyyaṃ puttaṃ varadan 10
ti⁶ alaṃkatasīsaakkhiyagalabhadayamaṃsasetaracchattadāresu yācitayācītassa vara-
bhaṇḍassa dāyakaṃ, kucchīti majjhimaṅgan ti vuttaṃ sarūpato dasseti, likhī-
tan ti yathā ckekena dhanukārena sammā likhītaḍhau anunnatamajjhaṃ gulā-
vattaṃ⁷ samaṃ hoti evarūpo me kucchi bhaveyya, nappapateyyun ti pativā
lambā na bhaveyyum, palitā -- ti Vāsava devaseṭṭha palitāni pi me sirasmiṃ 15
nassantu mā paññāyimsu, palitāni siroruhā ti pi pātho, vajjhañcāpīti kib-
bisakarakam rājāparādhikam vajjhappattaṃ coram attano balena pamocetum sa-
matthā assaṃ, iminā attano issariyabhāvaṃ dīpeti, sūdamāghatavaṇṇite⁸
ti bhojanakālādīsū thutivasena⁹ kālaṃ ārocetehi¹⁰ sūdehi¹¹ c' eva māghata-
kehi¹² ca vaṇṇite, citraggalerughusite ti pañcaṅgikaturiyasaddasadisam ma- 20
noramaṃ ravaṃ ravaṭehi sattaratanacittehi dvārakavāṭehi ugghosite, surāmaṃ-
sappabodhane¹³ ti pivatha khādathā 'ti surāmaṃsehi¹⁴ pabodhiyamānājane
evarūpe Sivirājassa nivesane tassa aggamaheṣiṭṭhāne bhaveyyan ti, ime dasa
vare ganhi, tattha S-rājassa aggamaheṣibhāvo paṭhamo varo, nīlanettatā dutiyo,
nīlabhamukatā tatiyo, Phusaṭṭi nāmaṃ catuttho, puttapaṭilābho pañcama, anu- 25
natakucchitā chaṭṭho, slambatthanatā sattamo, apalītabhāvo aṭṭhamo, sukhumac-
chavibhāvo navamo, vajjhapamocanasamatthatā dasamo ti.

Sakko āha:

12. Ye te dasa varā dinnā mayā sabbaṅgasobhane
Sivirājassa vijjite sabbe te lacchasi vare¹⁴. 1696. 30

¹ B^d na santa. ² C^k raje, B^d raje corr. to rajo. ³ so C^k; B^d khujjādicelāpa-
kākiṇṇe; read: khujjādicelakākiṇṇe? ⁴ so C^k; B^d sūdamāghatavaṇṇite, B^e
suṇḍa- or suddha-; read: sūtamāghatavaṇṇite? ⁵ B^d omits ni. ⁶ C^e labhethā
ti labheyya puttaṃ varadanti, B^d labhethā ti labheyyaṃ varadanti. ⁷ B^d tulā-
⁸ C^k sutvā-, C^e suta-, B^d sūdamāghāta-. ⁹ C^k pūti-, B^d suti-. ¹⁰ B^d -citehi.
¹¹ C^k su-, B^d sūdehi. ¹² B^d māgavikehi. ¹³ B^d sūra-. ¹⁴ B^d adds: aṭṭhasā
sakko d. r. passatiyā dasa vare adāsi| datvā ca pana evamāha| bhadde phussati
tava sabbete| samijhatū ti vatvā anumodi| tamatthaṃ pakāsanto sattā āhe|.

13. Idam vatvāna Maghavā devarājā Sujampati

Phusatiyā varam datvā anumodittha Vāsavo ti. 1697.

Ta, anumoditthā 'ti sabbe te lacchasi vare ti evam vare datvā pamu-
ditto tuṭṭhamānaso ahoṣṭi. Dasa varagāthā' nīṭṭhā.

5 Iti sā vare gahetvā tato cutā Maddarañño aggamaheṣiyā
kucchimhi nibbatti, jāyamānāya ca candanacunnāparikinnēra
viya sarīrena jātattā tassā nāmagahaṇadivase Phusati tv-eva
nāmaṁ karīmsu, sā mahantena parivārena vaḍḍhitvā soḷasa-
vaesakāle uttamarūpadharā ahoṣi, atha naṁ Sivimāhārājā put-
10 tassa Sañjayakumārass' atthāya ānetvā tassa chattaṁ ussā-
petvā taṁ soḷasannaṁ itthisahassānaṁ jeṭṭhakaṁ katvā aggama-
heṣiṭṭhāne ṭhapesi, tena vuttaṁ:

14. Tato cutā sā Phusati khattiye upapajjatha,

Jetuttaramhi nagare Sañjajena samāgamīti. 1698.

15 Sā Sañjayassa piyā manāpā ahoṣi, atha Sakko āvajjamāno
„mayā Phusatiyā dinnavaresu nava varā samiddhā“ ti disvā
„eko pana puttavaro tāva na samijjhati, tam pi 'ssā samijjhā-
pessāmīti“ cintesi. Tadā M. Tāvatiṁsadevaloke vasati āyūṇ
c' assa parikkhīṇaṁ ahoṣi, taṁ ūatvā Sakko tassa santikaṁ
20 gantvā „mārisa tayā manussalokaṁ gantum vaṭṭati, tatth' eva
S-rañño aggamaheṣiyā Phusatiyā kucchimhi paṭisandhiṁ ga-
hitum vaṭṭatīti“ tassa c' eva aññesaṇ ca cavanadhammānaṁ
saṭṭhisahassānaṁ devaputtānaṁ paṭiññaṁ gahetvā sakaṭṭhānaṁ
eva gato. M. pi tato cavitvā tatth' upapanno, sesadevaputtāpi
25 saṭṭhisahassānaṁ amaccānaṁ gehesu nibbattiṁsu, M-e kucchi-
gate Phusati dohaḷiṇi hutvā catūsu nagaradvāresu nagaramajjhe
nivesanadvāre ti cha dānasālāyo kārapetvā devasikaṁ cha
satasahassāni vissajjetvā dānaṁ dātukāmā ahoṣi, rājā tassā
30 dohaḷaṁ sutvā nemittake pucchitvā „mahārāja, deviyā kuc-
chimhi dānābhirato satto uppanno' dānena tittim na gamissa-
tīti“ sutvā tuṭṭhamānaso vuttappakāraṁ dānaṁ paṭṭhapesi,

¹ B^d -kathā. ² B^d upapanno.

Bodhisatassa paṭisandhigahaṇakālato paṭṭhāya raṇṇo āyassa pamānaṃ nāma nāhosi, tassa puṇṇānubhāvena sakala-Jambudīpe rājāno paṇṇākāraṃ paṇṇanti, devī mahantena parivārena gabbhān dhārentī¹ dasamāse paripuṇṇe nagaraṃ daṭṭhukāmā hutvā raṇṇo ārocesi, rājā nagaraṃ devanagaraṃ viya alaṃ-
kārāpetvā devīm rathavaraṃ āropetvā nagaraṃ padakkhiṇaṃ
kāresi, tassā vessānaṃ vīthiyā vemajjhaṃ pattakāle kammaja-
vātā caliṃsu, raṇṇo ārocayīṃsu, so vessavīthiyā² yeva tassā
sūtigharaṃ katvā gaṇhāpesi, sā ta. puttaṃ vijāyi, tena vuttaṃ:

15. Dasamāse dhārayitvāna karonti puraṃ padakkhiṇaṃ 10
vessānaṃ vīthiyā majjhe janesi Phusaṭī maman ti. 1699.

M. mātu kucchito nikkhamanto³ visado⁴ hutvā akkhīni ummīletvā nikkhami, nikkhamanto yeva mātu hatthaṃ pasāretvā „amma dānaṃ dassāmi, atthi kiñcīti“ ā., ath' assa⁵ „tāta yathājjhāsāyena dānaṃ dehīti“ pasāritahatthe sahasatthavikaṃ
ṭhapesi. M.⁶ Ummaggajātake imasmiṃ jātake pacchimattabhāve
ti tīsu ṭhānesu jātamatte yeva⁷ kathesi. Ath' assa nāmagahaṇadivase
vessavīthiyaṃ jātattā Vessantaro ti nāmaṃ
karīṃsu, tena vuttaṃ:

16. Na mayhaṃ mattikaṃ⁸ nāmaṃ, na pi pettikasambhavaṃ⁹, 20
jāto 'mhi vessavīthiyaṃ, tasmā Vessantaro ahun ti. 1700.

Jātadivase yeva paṇ' assa ekā ākāsacārīni kaṇerukā abhi-
maṅgalasammataṃ sabbasetāṃ hatthipotakaṃ ānetvā maṅgala-
hatthiṭṭhāne ṭhāpetvā pakkāmi, tassa M-assa¹⁰ paccayaṃ katvā
uppannattā Paccayo tv-eva nāmaṃ karīṃsu. Rājā M-assa
atidīghādīdose vajjetvā madhurakhīrā catusaṭṭhidhātiyo upaṭṭha-
pesi, tena saddhīṃ jātānaṃ saṭṭhiyā¹¹ dāraśahassānaṃ pi¹²
dhātiyo dāpsei, so saṭṭhisahasseehi dārakehi saddhīṃ mahan-
tena parivārena vadḍhati, ath' assa rājā sataśahassagghanikaṃ
kumārapiḷandhanaṃ kārāpetvā adāsi, so catupaṇcavassikakāle 30

¹ Ck^o add sā. ² B^d -yaṃ. ³ Ck^o nikkhanto. ⁴ B^d visuddho, B^o visato. ⁵ B^d addo mātā. ⁶ B^d addo ti. ⁷ B^d addo mātarā saddhīṃ. ⁸ Ck^o -kā. ⁹ B^d nāpi pittaka ¹⁰ B^d mahāsattaṃ. ¹¹ B^d saṭṭhi. ¹² B^d addo ekekā.

taṃ muñcitvā¹ dhātīnaṃ datvā puna tāhi diyyamānaṃ na
gaṇhi, tā naṃ pavattim rañño ārocayimsu, rājā „mama puttena
dinnaṃ sudinnaṃ Brahmadeyyam eva hotū“² 'ti aparaṃ pilan-
dhanam kārāpesi, kumāro tam pi dārakakāle yeva dhātīnaṃ
5 navavāre pilandhanam adāsi, aṭṭhavassikakāle pana sayanapiṭṭhe
nisinno cintesi: „ahaṃ bāhiradānam eva demi, taṃ maṃ na
paritoseṭi, ajjhattikadānam dātukāmo 'mhi, sace maṃ koci
hadayaṃ yāceyya uraṃ bhinditvā hadayaṃ nharitvā dadeyyaṃ,
sace akkhīni yāceyya akkhīni uppāṭetvā dadeyyaṃ, sace sarī-
10 ramaṃsaṃ yāceyya sakalasarīrato maṃsaṃ chetvā dadeyyaṃ“³
ti. Tass' evaṃ sabhāvaṃ sarasacittaṃ⁴ cintentassa catunahu-
tādhikadvijojanasatasahassabahalā ayaṃ paṭhavī mattavara-
vāraṇo viya gajjamaṇā pakampi, Sineru pabbatarājā susedita-
vettamkuro viya oṇamitvā naccamāno viya ca Jetuttarana-
15 garābhimukho aṭṭhāsi, paṭhavisaddena devo gajjanto khaṇika-
vassaṃ⁵ vassi, vijjullatā niccharimsu, sāgaro ubbatti⁶, Sakko
devarājā appoṭhesi⁷, Mahābrahmā sādhukāram adāsi, yāva
Brahmalokā ekakolāhalam ahoṣi, vuttam pi c' etaṃ:

17. Yadāhaṃ dārako homi jātiyā aṭṭhavassiko
20 tadā nisajja pāsāde dānam dātuṃ vicintayim: 1701.
18. Hadayaṃ dadeyyaṃ cakkhum pi maṃsam pi rudhiram pi ca
dadeyyaṃ kāyaṃ sāvetvā⁸ yadi koci yācaye mamaṃ⁹. 1702.
19. Sabhāvaṃ cintayantassa akampitam asaṅghitaṃ
akampi tattha paṭhavī Sineru-vanavaṭaṃsakā ti. 1703.
25 Bo. soḷasavassakāle yeva sabbasippe nipphattim pāṇi,
atha pitā r. dātukāmo mātarā saddhim mantetvā Maddarāja-
kulato mātuladhītaṃ Maddim nāma ānetvā solasannaṃ itthi-
sahassānaṃ jeṭṭhikaṃ aggamaheṣim katvā M-am rajje abhisiñci,
M. rajje patitṭhitakālato paṭṭhāya devasikaṃ cha satasahassāni
30 vissajjento mahādānam pavattesi. Aparabhāge Maddi devī

¹ B^d omu-. ² B^d omits sara-. ³ B^d ghanika-. ⁴ B^d saṅkhubbhi. ⁵ B^d -tesī.

⁶ C^k kāyasāvedhitvāna. ⁷ C^k yācako mamaṃ, B^d yācase maṃ.

puttaṃ vijāyi taṃ kañcanajalena paṭicchimsu, ten' assa Jāli-
 kumāro tv-eva nāmaṃ karimsu, tassa padasā gamanakāle
 dhītarāṃ vijāyi, taṃ kaṇhājīnena paṭicchimsu, ten' assā Kaṇ-
 hājīnā tv-eva¹ n. k., M. ekamāsassa² chakkhattuṃ alaṃkata-
 hatthikkhandhavaragato chadānasālā oloketi. Tadā Kālīnga- 5
 raṭṭhe dubbuṭṭhikā ahoṣi, sassāni na sampajjimsu, mahantaṃ
 chātakaṃ pavatti, manussā jvituṃ asakkontā corakammaṃ
 karonti, dubbhikkhapīlita jānapadā rājaṅgaṇe sannipatitvā upak-
 kosimsu, taṃ sutvā raṇṇā „kiṃ tātā“ 'ti vutte taṃ atthaṃ
 ārocayimsu, rājā „sādhu tātā, devaṃ vassāpessāmīti“ te uyyo- 10
 jetvā samādinnaṣilo uposathavāsaṃ vasanto devaṃ vassāpetuṃ
 nāsakkhi, so nāgare sannipātāpetvā „ahaṃ samādinnaṣilo
 sattāhaṃ upavasitvāpi devaṃ vassāpetuṃ nāsakkhiṃ, kin nu
 kho kātābbaṃ“ ti pucchitvā „sace deva devaṃ v. na sakkosi
 esa Jetuttaranagare Sañjayaṛājaputto Vessantaro dānābhirato, 15
 tassa sabbaseto maṅgalahatthi atthi, tassa gatagatatṭhāne devo
 vassati³, brāhmaṇe pesetvā taṃ hatthiṃ yācāpetvā ānethā“ 'ti,
 so „sādhū“ 'ti sampācchitvā brāhmaṇe sannipātetvā tesu
 atṭha jane vicinitvā tesāṃ paribbayaṃ datvā „gacchatha, Ves-
 santaraṃ⁴ hatthiṃ yācitvā ānethā“ 'ti pesesi, brāhmaṇā anu- 20
 pubbena Jetuttaranagaraṃ gantvā dānagge dānaṃ⁵ bhuñjitvā
 attano sarīraṃ rajaparikiṇṇaṃ paṃsumakkhitaṃ katvā puṇṇa-
 madivase rājānaṃ hatthiṃ yācitukāmā hutvā raṇṇo dānaggaṃ
 āgamanakāle pācīnadvāraṃ āgamaṃsu, rājāpi „dānaggaṃ olo-
 kessamīti“ pāto va soḷasagandhodakaghaṭṭhehi nahātvā⁶ bhuñjitvā 25
 alaṃkaritvā alaṃkatahatthikkhandhavaragato pācīnadvāraṃ
 āgamāsi, brāhmaṇā tatth' okāsaṃ alabbhitvā dakkhiṇadvāraṃ
 gantvā unnatappadese ṭhatvā raṇṇo pācīnadvāre dānaṃ⁷ olo-
 ketvā d-dvāraṃ āgamanakāle hatthe pasāretvā „jayatu bhavaṃ
 Vessantaro“ ti āhaṃsu, M. brāhmaṇe disvā hatthiṃ tesāṃ 30
 ṭhitatṭhānaṃ pesetvā hatthikkhandhe nisinna va paṭhamaṃ g. ā. :

¹ C² teva. ² B^d omits eka. ³ C² vassiti, C² vassi. ⁴ B^d -rassa. ⁵ B^d bhat-
 taṃ. ⁶ C² nahatvā, B^d nhatvā. ⁷ B^d dānaggaṃ.

20. Parūḥhakacchanakhalomā¹ paṃkadantā rajassirā
 paggayha dakkhiṇabāhum kim maṃ yācanti brāhmaṇā ti. 1704.
 Taṃ sutvā brāhmaṇā āhaṃsu:
 21. Ratanam̐ deva yācāma Sivīnam̐ raṭṭhavaḍḍhana²,
 5 dadāhi pavaram̐ nāgam̐ Isādantaṃ urūḥhavan ti. 1705.
 Ta. urūḥhavan ti ubbāhaṃsamattam̐.

Taṃ sutvā M. „aham̐ sīsam̐ ādim̐ katvā ajjhakkadānaṃ
 dātukāmo, ime bhīram̐ eva yācanti, pūressāmi tesaṃ mano-
 rathan“ ti cintevā hatthikkhandhavaragato ā.:

- 10 22. Dadāmi na vikampāmi yaṃ maṃ yācanti brāhmaṇā
 pabbhinnaṃ kuñjaram̐ dantiṃ opavuyham̐³ gajuttamaṃ, 1706.
 paṭijānitvā ca
 23. Hatthikkhandhato oruyha rājā cāgādhimānaso
 brāhmaṇānaṃ adā dānaṃ Sivīnam̐ raṭṭhavaḍḍhano ti. 1707.

- 15 Ta. opavuyhan⁴ ti opavuyham̐ rājavāhanaṃ, cāgā -- ti cāgena adhi-
 kamānaso, adā ti vārapasa alaṃkatakāṭṭhānaṃ olokanattham̐ tikkhattum̐ pa-
 dakkhiṇam̐ katvā alaṃkatakāṭṭhānaṃ adīsvā kusumamissakam̐⁵ gandhodaka-
 bharitam̐ suvaṇṇabhīṃkāraṃ gaḥetvā ito ethā⁶ ti alaṃkatarajataḍāmasadīsam̐
 hatthisoṇḍam̐ tesaṃ hatthe ṭhapetvā udakam̐ pātetvā alaṃkatakāvāraṇam̐ adāsi.

- 20 Tassa catūsu pādesu alaṃkāro cattāri satasahassāni ag-
 ghati, ubhosu passesu dve satasahassāni agghati, heṭṭhā udare
 kambalaṃ satasahassam̐, piṭṭhiyam̐ muttājālam̐ kañcanajālam̐
 mañijālan ti tīṇi jālāni tīṇi satasahassāni, ubhosu kaṇṇesu⁶ dve
 satasahassāni⁶, piṭṭhiyam̐ attharaṇakambalaṃ satasahassam̐,
 25 kumbhālaṃkāro satasahassam̐, tayo vaṭamsakā⁷ tīṇi satasa-
 hassāni, kaṇṇacūlālaṃkāro dve satasahassāni, dvinnam̐ dantā-
 nam̐ alaṃkāro dve satasahassāni, soṇḍāya sovattikālaṃkāro
 satasahassam̐, naṅguṭṭhālaṃkāro satasahassam̐, ṭhapetvā anag-
 gham̐ bhaṇḍam̐ kāyārūḥhapasādhanam̐ dvāvīsatisatasahassāni,
 30 ārohaṇanisseṇi satasahassam̐, bhūñjanakāṭāham̐ satasahassan

¹ B^d -kacchā-. ² B^d -nam̐. ³ B^d opagu-. ⁴ B^d opagu-. ⁵ B^d kusumbhamissam̐.

⁶ C^o ghaṇṭā. ⁷ C^k omit u. k. dve s. ⁸ C^k -kāni.

ti, idaṃ tāva ettakam' catuvīsatisatasahassāni agghati, chatta-
 pitṭhiyam' pana maṇi cūlāmaṇi' muttāhāre maṇi amkuse maṇi
 hatthino kaṇṭhaveṭṭhanamuttāhāre maṇi hatthikumbhe maṇi
 imāni cha anagghāni, hatthi anaggho yevā 'ti hatthinā saddhim
 satta anagghāni, tāni sabbāni brāhmaṇānaṃ adāsi, tathā hat- 5
 thino paricārakāni pañcakulasatāni hatthimenḍahatthigopakēhi'
 saha, dānen' eva pan' assa heṭṭhāvuttanayen' eva paṭhavikam-
 pādāyo ahesum.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

24. Tadāsi yaṃ bhīmsanakam tadāsi lomahamsanam 10
 hatthināge padinnamhi medinī samakampatha'. 1708.
 25. Tadāsi yaṃ bhīmsanakam tadāsi lomahamsanam
 hatthināge padinnamhi khubbhittha nagaran tadā. 1709.
 26. Samākulaṃ puram āsi ghoso ca vipulo mahā
 hatthināge padinnamhi Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane' ti. 1710. 15

Ta. tadāsīti tadā āsi', hatthi - - ti hatthi-samkhāte nāge, khubbhit-
 tha - - ti Jetuttaranagaraṃ samkhubbhitam ahoṣi', brāhmaṇā kira dakkhiṇa-
 dvārena hatthim labhitvā hatthipitṭhe nisīditvā mahājanaparivāraṃ nagaramajjhena
 pāyimsu, mahājano divā ambho 'brāhmaṇā ambhākam hatthim abhirūḍhā kuto
 netha no hatthin ti āha, brāhmaṇā Vessantaramahārājena no hatthi dinno ke 20
 tumhe ti mahājanam hatthavikārādīhi 'ghaṭṭetvā nagaramajjhena gantvā uttara-
 dvārena nikkhamimsu, nāgarā devatāvattanena Bodhisattassa kuḍḍhā rājadvāre
 sannipattitvā mahantaṃ upakkosam akāmsu.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

27. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā 25
 hatthināge padinnamhi medinī samakampatha. 1711.
 28. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā
 hatthināge padinnamhi' khubbhittha nagaran tadā. 1712.
 29. Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā
 hatthināge padinnamhi Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane ti. 1713. 30

Ta. khubbhittha nagaram tadā ti evam khubbhittha nagaram tadā,
 ghoso ti upakkosasaddo paṭṭhaṭṭā tumulo uddhamgatattā mahā, Sivīnaṃ
 raṭṭhavaḍḍhane ti Siviraṭṭhassa vuddhikāre.

¹ B^d adda dhanam. ² B^d -piṇḍiyam. ³ C^k -cūlāni-, C^s -cūlāni-. ⁴ B^d adda
 saddhim adāsi. ⁵ B^d sampa-. ⁶ so C^k B^d; B^s -no. ⁷ B^d add yanti yadā.
⁸ C^k omīti jetuttaranagaraṃ samkhubbhitam ahoṣi. ⁹ C^k omīti medinī - - - pa-
 dinnamhi.

Ath' assa dānena saṃkhubhitacittā hutvā nagaravāsino rañño ārocesuṃ, tena vuttaṃ¹:

20. Uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā 1714.
- 5 31. Kevalo cāpi nigamo Sivayo² cāpi samāgatā
disvā nāgaṃ niyyamānaṃ te rañño paṭivedayuṃ: 1715.
32. Vidhamam deva te raṭṭham, putto Vessantaro tava
kathan no hatthinam dajjā nāgaṃ raṭṭhassa pūjitaṃ. 1716.
33. Kathan nō kuñjaram dajjā Isādantaṃ urūlhavaṃ
10 khettaññuṃ sabbayuddhānaṃ sabbasetam gajuttamaṃ 1717.
34. Paṇḍukambalasañchannaṃ pabhinnaṃ sattumaddanaṃ
dantiṃ savālavijaniṃ setaṃ Kelāsa-sādisaṃ 1718.
35. Sasetacchattaṃ saupatheyyaṃ³ sāthabbaṇaṃ⁴ sahatthipaṃ
aggayānaṃ rājavāhiṃ brāhmaṇānaṃ adā dhanan⁵ ti. 1719.
- 15 Ta. uggā ti uggatā paññātā, nigamo ti negamakuṭumbikajano, vidha-
maṃ -- ti deva tava raṭṭham vidhamam⁶, katham no -- ti kena kāraṇena
ambakaṃ hatthinaṃ abhimaṅgalasemmetam Kalīṅgeraṭṭhavāsinaṃ brāhmaṇānaṃ
dadeyya⁷, khettaññuṃ sabbayuddhānaṃ ti sabbayuddhānaṃ khettabhū-
miṣaṃ jānanaśamatthaṃ, dantiṃ ti manoramadantayuttaṃ, savāla -- ti sa-
vālavijaniṃ⁸, saupatheyyaṃ⁹ ti sabattharaṇabhaṇḍam⁹, sāthabbaṇaṃ⁴ ti
20 sahatthivejjaṃ, sahatthipaṃ ti paricārakānaṃ¹⁰ pañcaṇṇaṃ kulasaṇṇaṃ hatthi-
maṇḍahatthigopakānaṃ ca vasena sahatthipaṃ.

Evañ ca pana vatvā puna āhaṃsu:

36. Annapānañ ca yo¹¹ dajjā vatthasenāsanāni ca
25 etaṃ kho dānapatirūpaṃ etaṃ kho brāhmaṇārahaṃ 1720.
37. Ayaṃ te vaṃsarājā no Sivinaṃ raṭṭhavadḍhana¹²,
katham Vessantaro putto gajaṃ bhājeti Sañjaya. 1721.
38. Sace tvaṃ na karissasi Sivinaṃ vacanaṃ idaṃ
mañne taṃ saha puttana Sivi hatthe karissare ti. 1722.
- 30 Ta. vaṃsa -- ti paveniyā āgato mahārājā, bhājeti ti deti, Sivi -- ti
Siviraṭṭhavāsino saha puttana taṃ attano hatthe karissanti.

¹ nagara -- not in Ck. ² Bḍ siviyo. ³ Bḍ surupādheyaṃ. ⁴ Bḍ sādhattapa-
naṃ. ⁵ Bḍ dānaṃ. ⁶ Bḍ vidhamasitaṃ. ⁷ adā dhananti -- dadeyya wanting
in Ck. ⁸ Bḍ sahavā-. ⁹ Bḍ sa attharaṇaṃ. ¹⁰ Bḍ hatthipari-. ¹¹ Bḍ so.
¹² Ck -naṃ, Bḍ -no.

Taṃ sutvā rājā „ete Ve-ram māretuṃ icchantīti“ saññāya ā.:

39. Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhañ cāpi vinassatu,
nāhaṃ Sivīnaṃ vacanā rājaputtaṃ adūsakaṃ
pabbājeyyaṃ sakā raṭṭhā, putto hi mama oraso. 1723.
40. Kāmaṃ janapado māsi, raṭṭhañ cāpi vinassatu, 5
nāhaṃ Sivīnaṃ vacanā rājaputtaṃ adūsakaṃ
pabbājeyyaṃ sakā raṭṭhā, putto hi mama atraġo. 1724.
41. Na cāhaṃ tassa dubbheyyaṃ, ariyasīlavato hi so,
asiloko pi me assa, pāpañ ca pasave bahuṃ,
kathaṃ Vessantaraṃ puttaṃ satthena ghātayāmaṣe ti. 1725. 10

Ta. māsiṭi mā āsi², mā hotū 'ti a., ariyasīlavato ti ariyena sīlavatena
ariyāya ca ācārasampattiyaṃ samannāgato, ghātayāmaṣe ti ghāteṣṣāmi³.

Sivayo avocuṃ:

42. Mā naṃ daṇḍena satthena, na hi so bandhanāraho,
pabbājehi ca naṃ raṭṭhā, Vaṃke vasatu pabbate ti. 1726. 15

Ta. mā naṃ -- ti deva tumhe taṃ daṇḍena vā satthena vā mā ghāta-
yittha, na hi so -- ti raṭṭhā pabbājehi naṃ ti².

Rājā āha:

43. Eso ce Sivīnaṃ chando chandaṃ na panudāmaṣe,
imaṃ so vasatu rattiṃ kāme ca paribhuñjatu. 1727. 20
44. Tato ratyā vivasane⁴ suriyass' uggamanam pati
samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayantu taṃ ti. 1728.

Ta. vasatū 'ti puttadārassa ovādaṃ dadamāno vasatu ekarattīṃ c' assa
okāsaṃ dethā 'ti vadati.

Te „ekarattimattaṃ vasatū“ ti rañño vacanaṃ sampatiḥ- 25
chiṃsu. Atha ne uyyojtvā puttassa sāsanaṃ pesento kattā-
raṃ āmantetvā tassa santikaṃ pesesi, so „sādhū“ 'ti sampa-
tiḥchitvā Vessantarānivesanaṃ gantvā taṃ pavattiṃ ārocesi.

¹ Cks ahoṣi. ² Cks -mi, B^d ghātayissāma. ³ B^d so bandhanāraho pi na hoti
yeva, B^e so bandhanaṃ na araho yeva in the place of raṭṭhā --. ⁴ B^d -sāne.

Tam atthaṃ pakāsetum imā gāthā vuttā:

45. Uṭṭhehi katte, taramāno gantvā Vessantaram vada:
Sivayo deva te kuddhā negamā ca samāgatā 1729.
46. Uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
5 hatthārūhā¹ anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
kevalo cāpi nigamo Sivayo² cāpi samāgatā, 1730.
47. Asmā ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayanti³ taṃ. 1731.
48. Sa kattā taramāno va Sivirājena pesito
10 āmuttathatthābharāṇo suvattho candanabhūsito 2732.
49. Sīsam nahāto udake so āmuttamanīkuṇḍalo
upāgami puram rammaṃ Vessantarānivesanam. 1733.
50. Tatth' addasa kumāram so ramamānam sake pure
parikīṇṇam amaccehi tidasānam va Vāsavam. 1734.
- 15 51. So tattha gantvā taramāno⁴ kattā Vessantaram bravi:
dukkhan te vedayissāmi, mā me kujjhi rathesabha. 1735.
52. Vanditvā rodamāno so kattā rājānam abravi:
bhattā me si mahārāja sabbakāmarasāharo,
dukkhan te vedayissāmi, tattha assāsāyantu maṃ. 1736.
- 20 53. Sivayo deva te kuddhā negamā ca samāgatā
uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā 1737.
54. Hatthārūhā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
kevalo cāpi nigamo Sivayo² cāpi samāgatā, 1738.
55. Asmā ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
25 samaggā Sivayo hutvā raṭṭhā pabbājayanti taṃ ti. 1739.

Ta. kumāran ti mātāpitunnaṃ atthitāya kumāro t' eva⁵ saṃkharū gataṃ
rājānam. ramamānam ti attanā dinnadānassa vaṇṇam kathayamānam soma-
nassappattam⁶ hutvā nisinnam, amaccehiti attanā⁷ sahajātehi saddhīrū sa-
hassehi amaccehi parivutaṃ samussitasetacchatte rājāsane nisinnam, ved -- ti
30 kathayissāmi, ta. ass -- man ti tasmīn dukkhasāsanārocane kilantaṃ maṃ deva-
pādā assāsantu⁸ vissattho kattheti maṃ vadethā⁹ 'ti adhippāyen' evam āha.

Mahāsatto āha:

55. Kismīṃ me Sivayo kuddhā, nāhaṃ¹⁰ passāmi dukkaṭam,
taṃ me katte viyācikkha kasmā pabbājayanti maṃ ti. 1740.

¹ B^d -rohā. ² so all three MSS. for sivi. ³ B^d -tu. ⁴ C^s ramamānam ⁵ B^d
tveva. ⁶ B^d -tto. ⁷ C^s omit attanā. ⁸ B^d -rocite katthetiṃ avisahantena
kilamantaṃ maṃ devo assāsāyantu. ⁹ B^d vadathā. ¹⁰ B^d yo na.

Ta. kismīn ti katarasmīm karape¹, viyā -- ti vitthārato kathehi.

Kattā āha:

57. Uggā ca rājaputtā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
hatthārūhā anīkaṭṭhā rathikā pattikārikā
nāgadānena khīyanti, tasmā pabbājayanti tan ti. 1741. 5
Ta. khīyantīti kujjhanti².

Tam sutvā Mahāsatto somanassappatto āha:

58. Hadayaṃ cakkhum p' ahaṃ³ dajjaṃ,
kim me bāhirakaṃ dhanam:
hiraññam vā suvaṇṇam vā muttā veluriyā maṇi. 1742. 10
59. Adakkhīnam vāp' aham⁴ bāhum disvā yācakamāgate
dadeyyam na vikampeyyam, dāne me rāmatī mano. 1743.
60. Kāmam maṃ Sivayo sabbe pabbājentu hanantu vā,
n' eva dānā viraṃissaṃ, kāmam chindantu sattadhā ti. 1744.
Ta. yāca -- ti yācaka āgate yācakaṃ disvā, neva -- ti neva dānā vira- 15
missāmtī.

Tam sutvā kattā⁵ n' eva raññā dinnam na nāgarehi din-
nam attano matiyā evam aparam sāsanam kāthento āha:

61. Evam tam Sivayo āhu negamā ca samāgatā:
Kontimārāya tīrena girim Ārañjaram pati 20
yena pabbājītā yanti tena gacchatu subbato ti. 1745.

Ta. Konti -- ti Kontimārāya nāma nadiyā tīre, giri -- ti Ārañjaram
nāma girim abhimukho hutvā, yena 'ti yena maggena raṭṭhā pabbājītā rājāno
gacchanti tena subbato Vessantaro pi gacchatū 'ti evam Sivayo kathentīti āha.

Idam kira so devatāya niḅḅahīto⁶ hutvā kathesi. Tam 25
suvā Bo. „sādhū dosakārakānaṃ gamanamaggena gamissāmi,
mam kho pana nāgarā na aññena dosena pabbājenti, mayā
hatthidānassa dinnattā pabbājenti, evam sante aham satta-sata-
kam mahādānam dassāmi, nāgarā me ekadivasam dānam dātum
okāsam dentu, sve⁷ dānam datvā tatiyadivase gamissāmtī ā. 30

¹ Ck -nena, Bd kāraṇe. ² Cs omits kujjhanti, Bc has khīyakkujjhanti. ³ Bd cak-
khumamam. ⁴ so Cks; Bd dakkhīnam vāmaham. ⁵ Bd adde devatāviggahitena.
⁶ Bd devatāviggahito. ⁷ Cks so.

62. So 'haṃ tena gamissāmi yena gacchanti dūsakā,
rattimdivaṃ me khamatha yāva dānaṃ dadāṃ' ahan ti. 1746.
Kattā „sādhu deva nāgarānaṃ vakkhāmi”¹ vatvā pakkāmi.
M. taṃ uyyojtvā senaguttaṃ pakkosāpetvā „ahaṃ sve satta-
satakaṃ nāma dānaṃ dassāmi, satta hatthisatāni satta assa-
5 satta ratha- satta itthi- satta dhenu- satta dāsi- satta dāsa-
satāni ca paṭiyādehi¹, nānappakārāni ca annapānādīni anta-
maso suram pi sabbaṃ dātabbayuttakaṃ upaṭṭhāpehīti” satta-
satakaṃ mahādānaṃ vicāretvā amacce uyyojtvā ekako va
10 Maddiyā vasanaṭṭhānaṃ gantvā sirisayanapiṭṭhe nisīditvā tāya
saddhīm kathaṃ pavattesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

63. Āmantayittha rājā naṃ Maddiṃ sabbaṅgasobhanaṃ
15 yan te kiñci mayā dīnaṃ dhanam² dhaññāṇā ca vijjati 1747.
64. 'Hiraññaṃ vā suvaṇṇam vā muttā veḷuriyā babū
sabbam taṃ nidaheyyāsi yaṇ ca te pettikaṃ dhanam ti. 1748.

Ta. nidaheyyāsi³ti nidhīm katvā ṭhapeyyāsi, pettikan ti pītito³
ābhatam⁴.

- 20 65. Tam abravī rājaputtī Maddī sabbaṅgasobhanā:
kuhīm deva nidaheyyāmi⁵ tam me akkhāhi pucchito ti. 1749.

Ta. tamabravīti mayhaṃ sāmīnā Ve-ena ettakaṃ kalam dhanam nidhe-
hīti⁶ na vuttapubbaṃ idān' evaṃ vadati kuhīm nu kho nidhetabbaṃ pucchis-
sāmi naṃ ti cintetvā tam abravī.

- 25 Vessantaro āha :

66. Sīlavantesu dajjāsi dānaṃ Maddi yathārahaṃ,
na hi dānā⁷ paraṃ atthi paṭiṭṭhā sabbapāṇinan ti. 1750.

- Ta. dajjāsi⁸ti bhadde Maddi⁹ koṭṭhāgārādisu⁹ anidāhitvā anugāmika-
nidhīm nidāhamānā sīlavantesu dadeyyāsi, dānā paraṃ ti dānato uttaritaram
30 paṭiṭṭhā nāma na hi atthi, n' atthi saṃsayo¹⁰.

¹ Cks -hīti. ² Ck -na. ³ Ck patino, C^o pītito. ⁴ B d āga-. ⁵ B d -hāmi. ⁶
B d niddehīti, C^o naṭṭhehīti. ⁷ Cks dānaṃ. ⁸ Cks bhaddi. ⁹ B d koṭṭhādisu,
B^o koṭṭhāgārādisu, Cks koṭṭhāsādisu. ¹⁰ natthisaṃsayo not in B d.

Sā „sādhū“ 'ti tassa vacanaṃ sampañcchi, atha naṃ
uttarim oবাদanto ā.:

67. Puttesu Maddi dayyāsi¹ sassuyā sasurambi ca,
yo ca taṃbhattā maññeyya sakkaccaṃ tam upaṭṭhahe. 1751.
68. No ce taṃbhattā maññeyya mayā vippavasena te
aññaṃ bhattāraṃ pariyesa, mā kisittha² mayā vinā ti. 1752. 5

Ta. dayyāsiti¹ dayam² mettaṃ kareyyāsi, yo ca taṃ -- ti bhadde yo
ca mayi gate aham assā bhattā bhavissāmīti maññissati tam pi sakkaccaṃ
upaṭṭhaheyyāsi, mayā vippavasena te ti mayā saddhīm tava vippavasena
sace koci ahan te bhavissāmīti taṃ na maññeyya atha sayam eva⁴ aññaṃ bhat- 10
tāraṃ pariyesa, mā kisitthā 'ti mayā vinā bhūta⁵ mā kīsā bhava, mā
kīlamīti⁶ a.

Atha naṃ: Maddi „kin nu kho esa V-ro evarūpaṃ vaca-
naṃ bhaṇatīti“ cintetvā „kasmā deva imaṃ ayuttakathaṃ ka-
thesīti“ pucchi, M. „bhadde mayā hatthissa dinnattā Sivayo 15
kuddhā maṃ raṭṭhā pabbājenti, sve 'haṃ' sattsatatakamahā-
dānaṃ datvā tatiyadivase nagarā nikkhamissāmīti“ vatvā ā.:

69. Ahaṃ hi vanaṃ gacchāmi ghoraṃ vālamigāyutaṃ,
saṃsayo jīvitam mayhaṃ ekakassa brahāvane ti. 1753.

Ta. saṃsayo ti na ekantikam⁸ sukhumālassa mama vane vasato kuto 20
jīvitam nicchayena marissāmīti adhippāyen' evam āha.

70. Tam abravī rājaputti Maddi sabbaṅgasobhanā:
abhumme⁹ katham¹⁰ bhaṇasi, pāpakaṃ vata bhāsasi. 1754.
71. N' esa dhammo mahārāja yaṃ tvaṃ gaccheyya ekako,
aham pi tena gacchāmi yena gacchasi khattiya. 1755. 25
72. Maraṇaṃ vā tayā saddhīm jīvitam vā tayā vinā,
tad eva maraṇaṃ seyyo yaṃ ce jīve tayā vinā. 1756.
73. Aggim nijjālayitvāna¹¹ ekajālasamāhitam,
tattha me maraṇaṃ seyyo yaṃ ce jīve tayā vinā. 1757.

¹ B^d dayesi. ² C^s sikisittha, C^k sakkittha. ³ C^k dayim, C^s dayi. ⁴ C^k athas-
sameva. ⁵ B^d hutvā. ⁶ B^d bhavi mā kilamasiti, C^k omit the latter mā. ⁷
B^d sobaṃ svehaṃ. ⁸ B^d anekapaccatthike ekikassa. ⁹ B^d abhume. ¹⁰ C^k
kathannu. ¹¹ B^d ujjā-.

74. Yathā āraññakam nāgam dantiṃ¹ anveti hatthini² (Cfr. V $\frac{259}{21}$)
jessantaṃ³ giriduggesu samesu visamesu ca 1758.

75. Evan taṃ anugacchāmi putte ādāya pacchato,
subharā te gamissāmi⁴, na te hessāmi dubbharā ti. 1759.

5 Ta. abhume⁵ ti abhūtaṃ⁶ vata me kattheyyāsi⁷ tvaṃ, nesa dhammo
ti na esa sabbhāvo n' etaṃ kāraṇaṃ, tad evā⁸ 'ti yaṃ tayā saddhīṃ maraṇaṃ
tad eva seyyo, tattā⁹ 'ti tasmīṃ ekajālabhūte dāruccitake, jessantaṃ⁴ ti
vicarantaṃ¹⁰.

Evam vatvā puna sā ditṭhapubbaṃ viya Himavantappa-
10 desaṃ vaṇṇenti ā.:

76. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇino
āsīne vanagumbasmiṃ na rajjassa sarissasi. 1760.

77. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇine⁹
kilante vanagumbasmiṃ na rajjassa sarissasi. 1761.

15 78. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇine⁹
assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1762.

79. Ime kumāre passanto mañjuka piyabhāṇine
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi. 1763.

20 80. Ime kumāre passanto mālādhārī alaṃkate
assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1764.

81. Ime kumāre passanto mālādhārī alaṃkate
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi. 1765.

82. Yadā dakkhisi¹⁰ naccante kumāre mālādhārīne⁹
assame ramaṇīyamhi na rajjassa sarissasi. 1766.

25 83. Yadā dakkhisi naccante kumāre mālādhārīne⁹
kilante assame ramme na rajjassa sarissasi, 1767.

84. Yadā dakkhisi mātāṅgaṃ kuñjaraṃ saṭṭhihāyanaṃ
ekaṃ araṇṇe vicarantaṃ na rajjassa sarissasi. 1768.

30 85. Yadā dakkhisi mātāṅgaṃ kuñjaraṃ saṭṭhihāyanaṃ
sāyaṃ¹¹ pāto vicarantaṃ na rajjassa sarissasi. 1769.

¹ all three MSS. -ti. ² B^d -ni, C^{ks} atthini. ³ B^d jayantaṃ. ⁴ B^d bhavi-. ⁵
B^d abhume. ⁶ B^d abbhūtaṃ. ⁷ C^{ks} gaccheyyāsi. ⁸ C^{ks} viva-. ⁹ B^d -no. ¹⁰
B^d dakkhasi throughout. ¹¹ C^{ks} sāyi.

86. Yadā kaṇerusam̐ghassa yūthassa¹ purato vajam̐
koṇcam̐² kāhiti³ mātāṅgo kuṅjaro satṭhihāyano
tassa taṃ nadato sutvā na rajjassa sarissasi. 1770.
87. Dubhato vanavikāse yadā dakkhisi kāmadaṃ⁴
vane⁵ vālamigākiṇṇe na rajjassa sarissasi. 1771. 5
88. Migam̐ disvāna sāyaṇham̐⁶ pañcamālinam̐⁷ āgataṃ
kimpurise ca naccante na rajjassa sarissasi. 1772.
89. Yadā sossasi⁸ nigghosaṃ sandamānāya sindhuyā
gītaṃ kimpurisānaṃ ca na rajjassa sarissasi. 1773.
90. Yadā sossasi nigghosaṃ girigabbharacārino
vassamānassa⁹ lūkassa¹⁰ na rajjassa sarissasi. 1774. 10
91. Yadā sīhassa vyagghassa khaggassa gavayassa ca
vane sossasi vālānam̐ na rajjassa sarissasi. 1775.
92. Yadā morīhi parikiṇṇam̐ barihinam̐¹¹ matthakāsinam̐
moram̐ dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi. 1776. 15
93. Yadā morīhi parikiṇṇam̐ aṇḍajam̐ citrapekkhunam̐¹²
moram̐ dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi. 1777.
94. Yadā morīhi parikiṇṇam̐ nilagīvam̐ sikhāṇḍinam̐
moram̐ dakkhisi naccantaṃ na rajjassa sarissasi. 1778.
95. Yadā dakkhisi hemante pupphite dharanīruhe
surabhisampavāyante na rajjassa sarissasi. 1779. 20
96. Yadā hemantike māse haritam̐ dakkhisi mediniṃ
indagopakasaṇchannaṃ na rajjassa sarissasi. 1780.
97. Yadā dakkhisi hemante pupphite dharanīruhe
kuṭajam̐ bimbajālaṃ ca pupphitam̐ lomapadmakaṃ¹³
surahhisampavāyante na rajjassa sarissasi. 1781. 25
98. Yadā hemantike māse vanam̐ dakkhisi pupphitam̐
opupphāni ca padmāni na rajjassa sarissasīti. 1782.

¹ C^s yutassa, C^s sutassa, B^d yudhassa. ² B^d kuṅjam̐. ³ B^d kāhati, C^k gābini, C^s gāhiti. ⁴ B^d -do. ⁵ C^k mano. ⁶ C^k sāyantaṃ, B^s sāyaṇhe. ⁷ C^k -nim̐
⁸ B^d sossasi throughout. ⁹ B^d vasa-. ¹⁰ C^k B^d -lūkassa, B^s -luṅgassa. ¹¹
C^k barihinam̐, B^d parihinam̐. ¹² B^d -pakkbu-. ¹³ B^d loddapaddakaṃ.

- Ta. mañjuka ti madhurakathe, kaṇeru - - ti hatthinighaṭṭāya, yūthassa
 'ti hatthiyūthassa purato gacchanto, dubhato ti ubhato, vānavikāse ti vana-
 ghatāyo, kāmadaṇṭṭi ti mayhaṃ sabbakāmadadaṇṭṭi², sindbuyā ti nadiyā,
 vassamānassa lūkaṇṭṭi³ 'ti ulūkaṇṭṭi vassamānassa⁴, vāḷānaṇṭṭi
 5 vāḷamigāṇṭṭi tesāṃ hi sāyaṇhasamāyo so saddo pañcaṅgikaturiyasaddo viya
 bhaviyasati, tasmā na rajjasa sarissasati vadati, barihinaṇṭṭi⁵ ti kalāpasaṇ-
 channaṇṭṭi, matthakāsinaṇṭṭi ti pabbatamatthake nisinnaṇṭṭi, mattakāsinaṇṭṭi⁶ ti
 pi pāṭho, kāmamadamaṇṭṭi ti a., bimbajāḷaṇṭṭi ti rattaṅkuravakkaṇṭṭi⁷,
 opupphāṇṭṭi⁸.

10 Evam Maddi Himavantavāsini viya ettakāhi gāthāhi Hima-
 vantavaṇṇanaṇṭṭi vaṇṇesi. Himavantavaṇṇanaṇṭṭi niṭṭhitā.

Phusatī pi kho devī¹⁰ „puttassa me kaṭukasāsanaṇṭṭi gataṇṭṭi“,
 kin nu kho karoti, gantvā jānissāmiti“ sā paṭicchannayogena¹²
 gantvā sirigabbhadvāre ṭhitā tesāṃ taṃ sallāpaṇṭṭi sutvā karu-
 15 ṇaṇṭṭi paridevaṇṭṭi paridevi.

Ta. attham pakāsento Satthā āha:

99. Tesāṃ lālapitaṇṭṭi sutvā puttassa suṇisāya ca
 karuṇaṇṭṭi paridevesi rājaputtī yasassini: 1783.
100. Seyyo viṇṭṭi me khāyitaṇṭṭi papātā papateyya' ahaṇṭṭi
 20 [rajjuyā bajjha miyyāhaṇṭṭi]. kasmā Vessantaraṇṭṭi puttaṇṭṭi
 pabbājenti adūsakaṇṭṭi. 1784.
101. Ajjhāyakaṇṭṭi dānapatiṇṭṭi yācayogaṇṭṭi amacchariṇṭṭi
 pūjitaṇṭṭi paṭirājehi¹³ kittimantaṇṭṭi yasassinaṇṭṭi
 kasmā Vessantaraṇṭṭi puttaṇṭṭi pabbājenti adūsakaṇṭṭi. 1785.
- 25 102. Mātāpettibharaṇṭṭi jantūṇṭṭi kule jeṭṭhāpacāyikaṇṭṭi
 kasmā Vessantaraṇṭṭi puttaṇṭṭi pabbājenti adūsakaṇṭṭi. 1786.
103. Raṇṇō hitaṇṭṭi devīhitaṇṭṭi¹⁴ nātinaṇṭṭi sakhinaṇṭṭi hitaṇṭṭi
 [hitaṇṭṭi sabbassa raṭṭhassa], kasmā V. p. pabbājenti adūsakaṇṭṭi ti. 1787.

Ta. rājaputtīti Phusatī Maddarājadhītā, papateyyāhaṇṭṭi ti papa-
 30 teyyaṇṭṭi ahaṇṭṭi, rajjuyā bajjha miyyāhaṇṭṭi ti rajjuyā gīvaṇṭṭi bandhitvā ma-
 reyyaṇṭṭi ahaṇṭṭi, kasmā ti evaṇṭṭi amatāyaṇṭṭi eva mayi kena nāma kāraṇena mama
 puttaṇṭṭi adūsakaṇṭṭi pabbājenti, ajjhāyakaṇṭṭi ti tīṇṭi vedānaṇṭṭi pāragataṇṭṭi nānā-
 sippesu ca nipphattiṇṭṭi puttaṇṭṭi.

¹ Ck -dā, Bd -do. ² C -dada, Bd kāmado. ³ Bd vassamānassuluka-, Ck -ssa-
 lukassā. ⁴ so C; Ck va-, Bd -vasato. ⁵ Cd parihinaṇṭṭi, Ck barihinaṇṭṭi. ⁶ Ck
 mattasinaṇṭṭi, Bd matthakāsinaṇṭṭi. ⁷ all three MSS. āsi-. ⁸ Ck -kuravakaṇṭṭi, C
 ratta-
 kuravakaṇṭṭi, Bd rattaṅguravakkaṇṭṭi. ⁹ Ck -pappāni, C -pattāni. ¹⁰ Ck devī
 Bd deva. ¹¹ Bd kataṇṭṭi. ¹² Bd -nnaṇṭṭi. ¹³ Bd paṭirājehi. ¹⁴ Ck deva-.

Iti sā karuṇaṃ paridevitvā puttaṃ ca suṇisaṃ ca assāsetvā
rañño santikaṃ gantvā ā.:

104. Madhūni va palātāni¹ ambā ca patitā chamā²
evaṃ hessati te raṭṭhaṃ, pabbājenti adūsakaṃ. 1788.
105. Haṃso nikhīṇapatto³ va pallalasmim anūdake
apaviddho⁴ amaccehi eko rāja vihīyasi. 1789. 5
106. Taṃ taṃ brūmi mahārāja attho te mā upaccagā,
mā naṃ Sivīnaṃ vacanā pabbājesi⁵ adūsakan ti. 1790.

Ta. palātānīti⁶ palātamakkhikāni madhūni viya, patitā chamā ti
bhūmiyaṃ patitāni ambapakkāni viya ca evaṃ mama putte pabbājite deva⁷ 10
raṭṭhaṃ sabbasādharaṇaṃ bhavissatīti dasseti, nikhīṇapatto⁸ ti paggharita-
patto⁹, amaccehīti mama puttena sahaajātehi saṭṭhisahassehi amaccehi chaḍ-
ḍito hutvā, vihīyaseti kilamissasi, Sivīnaṃ -- ti Sivīnaṃ vacanena mā naṃ
adūsakaṃ puttaṃ pabbājesīti.

Taṃ sutvā rājā āha:

107. Dhammass¹⁰ apacitīm kummi Sivīnaṃ vinayaṃ dhajaṃ
pabbājemi sakaṃ puttaṃ, pāṇā piyataro hi me ti. 1791. 15

T. a.: bhadde ahaṃ Sivīnaṃ dhajaṃ Vessantarakumāraṃ vinayanto
pabbājento Siviraṭṭhe porāṇakarājūnaṃ paṇḍiyadhammassa¹¹ apacitīm kummi
karomi, tasmā sace pi me pāṇehi piyataro hi me so tathāpi naṃ pabbājemīti. 20

Taṃ sutvā devī paridevamānā āha:

108. Yassa pubbe dhajaggāni kaṇikārā va¹² pupphitā
yāyantam¹³ anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko¹⁵ va gamissati¹⁵. 1792.
109. Yassa pubbe dhajaggāni kaṇikāraṇāni va
yāyantam¹³ anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko va gamissati. 1793. 25
110. Yassa pubbe anikāni kaṇikārā va pupphitā
yāyantam¹³ anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko va gamissati. 1794.
111. Yassa pubbe anikāni kaṇikāraṇāni va
yāyantam anuyāyanti sv-ājji¹⁴ eko va gamissati. 1795.

¹ C² ca phalitāni, C^k ca palitāni. ² C^k -marā. ³ C² tikhīṇa-, C^k tikhīṇa-. ⁴
B^d pavittho. ⁵ C^k -jehi. ⁶ C^k palitānīti, C² phalitānīti. ⁷ B^d tava. ⁸ C^k B^d
nikhīṇa-. ⁹ B^d adda viya. ¹⁰ all three MSS. -ssa. ¹¹ C^k pameṇiya-. ¹²
C^k ca. ¹³ C^k -tīm. ¹⁴ B^d svajjeko. ¹⁵ C^k repeat this verse.

112. Indagopakavaṇṇābhā Gandhārā paṇḍukambalā
yāyantam anuyāyanti, sv-ājī' eko va gamissati. 1796.
113. Yo pubbe hatthinā yāti sivikāya rathena ca
sv-ājja Vessantaro rājā katham gacchati pattiko. 1797.
- 5 114. Katham candanalittaṅgo naccagītapabodhano
kharājinaṃ¹ pharasuṃ ca² khārikājaṃ va hāhiti³. 1798.
115. Kasmā nābhiharīyanti⁴ kāsāvā ajināni vā,
pavisantaṃ brahāraññaṃ kasmā cīraṃ na bajjhare. 1799.
116. Katham nu cīraṃ dhārenti rājapabbajitā janā,
10 katham kusamayaṃ cīraṃ Maddī paridahessati. 1800.
117. Kāsiyāni ca dhāretvā khomakodumbarāni ca
kusacīrāni dhārenti⁵ katham Maddī⁶ karissati. 1801.
118. Vayhāhi pariyāyitvā sivikāya rathena ca
sā kath' ajja anuccaṅgī pathaṃ gacchati pattikā. 1802.
- 15 119. Yassā mudutalā hatthā caraṇā ca sukhe ṭhitā
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati bhīrukā. 1803.
120. Yassā mudutalā pādā caraṇā ca sukhe ṭhitā
pādukāhi suvaṇṇāhi piḷamānā⁷ va gacchati⁸
sā kath' ajja anuccaṅgī pathaṃ gacchati pattikā. 1804.
- 20 121. Yāssu⁹ itthisahassassa⁹ purato gacchati mālinī
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati ekikā. 1805.
122. Yāssu¹⁰ sivāya¹¹ sutvāna muhuṃ uttasate pure
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati bhīrukā. 1806.
123. Yāssu¹² Indassa gottassa ulūkassa pavassato
25 sutvāna nadato bhītā Vāruṇīva pavedhati
sā kath' ajja anuccaṅgī vanaṃ gacchati bhīrukā. 1807.
124. Sakuṇī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
cīraṃ dukkhena jhāyissaṃ suññaṃ āgam'imaṃ puraṃ. 1808.

¹ C^k -nā. ² C^k parasuva, B^d pharusasaṅga. ³ C^k gāhiti, B^d -kājañña na hārisi.
⁴ B^d -nobbiharissanti. ⁵ all three MSS. -i. ⁶ B^d piḷi-. ⁷ C^k ca acchati. ⁸
C^k B^d yassu, B^e yassa. ⁹ B^d -ssānaṃ. ¹⁰ C^k yāsā. ¹¹ B^d sivāya. ¹² C^k
yāsā, C^e yāsā, B^d yassu.

125. Sakuṇī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassati¹. 1809.
126. Sakuṇī hataputtā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissaṃ piye putte apassati¹. 1810.
127. Kurarī² hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ suññaṃ āgam'³ imaṃ puraṃ. 1811. 5
128. Kurarī² hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassati¹. 1812.
129. Kurarī² hatachāpā va suññaṃ disvā kulāvakaṃ
tena tena padhāvissaṃ piye putte apassati¹. 1813. 10
130. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūdake
ciraṃ dukkhena jhāyissaṃ suññaṃ āgam' imaṃ puraṃ. 1814.
131. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūdake
kisā paṇḍu bhavissāmi piye putte apassati¹. 1815.
132. Sā nūna cakkavākīva pallalasmim anūdake
tena tena padhāvissaṃ piye putte apassati¹. 1816. 15
133. Evaṃ ce⁴ me vilapantiyā rājaputtaṃ adūsakaṃ
pabbājesi⁵ vanaṃ⁶ ratṭhā maññe hessāmi⁷ jvitan ti. 1817.

Ta, kaṇikārā vā 'ti suvaṇṇābharaṇasuvvaṇṇavathapatimaṇḍitattā supup-
phitā kaṇikārā viya, yāyantam -- ti uyyānavanakilādīnaṃ atthāya gacchantāṃ 20
anugacchanti⁸, svājjeko ti so ajja eko hutvā gamissati, anikānti hatthāni-
kādiṇi, Gandhārā -- ti Gandhāraraṭṭhe uppannā satasahassagghanikā senāya
pārutā rattakambalā, hāhīti⁹ khandhe katvā harissanti, pavisantan ti
pavisantassa, kasmā -- ti kasmā bandhītuṃ jānantā vācakīraṃ na bandhanti,
rājapabbajitā ti rājāno hutvā pabbajitā, khoma -- ti¹⁰ Kodumbararaṭṭhe 25
uppannāni¹¹, sā kathajjā 'ti sā kathaṃ ajja, anuccaṅgīti aninditaagara-
bitaṅgī, piḷamānā¹² vā¹³ 'ti kampitvā kampitvā tiṭṭhanti¹⁴ viya¹⁵ gacchati,
yāssu itthi -- ti ādisu padesu assū 'ti nīpāto, yā ti attho, yā sā ti vā pātho,
sivāyā 'ti sigāliyā, pure ti pubbe¹⁶ nagare vasanti¹⁷, Indassa gottassā
'ti Kosiyagottassa, Vāruṇivā 'ti devatābhūtadiṭṭhā¹⁷ yakkhadāsī viya gahitā¹⁸, 30
dukkhenā 'ti puttaviyogasokadukkhena, āgamimaṃ paraṃ ti imaṃ putte

¹ all three MSS. -i. ² so all three MSS. for āgam? ³ C^o -vi, B^d kururī.

⁴ B^d omits ce. ⁵ C^{ks} -jehi. ⁶ C^k ca na, C^o ca naṃ. ⁷ B^d hi-. ⁸ C^{ks} add
dhajaggānīti vatthā. ⁹ B^d hārisiti, B^o hāritīti. ¹⁰ B^d adds khomaraṭṭhe. ¹¹ B^d
-naṃ sātākāni. ¹² C^{ks} piḷaya-, B^d piḷimānā. ¹³ C^{ks} cā. ¹⁴ all three MSS. -i.

¹⁵ C^{ks} add tāva. ¹⁶ C^{ks} omit pubbe. ¹⁷ B^d devatāpaviṭṭhā. ¹⁸ B^d omits ga-.

gate puttassa nivesanaṃ āgantvā¹, piye putte ti Vessantaraṃ ca Maddhī ca sandhāyāha, hatacchāpā vā 'ti hatapotakā², pabbājesi³ vanaṃ ti yadidaṃ Ve-ram raṭṭhā pabbājesīti.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 5 134. Tassā lālappitaṃ sutvā sabbā antepure bahu⁴
bāhā paggayha pakkandūṃ Sivikaññā samāgatā. 1818.
135. Sālā va sampamathitā mālutena pamadditā
senti puttā ca dārā ca Vessantaranivesane. 1819.
136. Tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
10 atha Vessantaro rājā dānaṃ dātum upāgami: 1820.
137. Vatthāni vatthakāmānaṃ soṇḍānaṃ detha vāruṇiṃ
bhojanaṃ bhojanatthinaṃ sammā detha pavecchatha⁵. 1821.
138. Mā ca kañci⁶ vanibbake heṭṭhāyittha idhāgate,
tappetha annapānena, gacchantu patipūjītā. 1822.
- 15 139. Te su mattā kilantā ca⁷ sampatanti vanibbakā
nikkhamante mahārāje Sivīnaṃ raṭṭhavaddhane. 1823.
140. Acchecchūṃ⁸ vata bho rukkhāṃ nānāphaladharaṃ dumaṃ
yathā Vessantaraṃ raṭṭhā pabbājenti adūsakāṃ. 1824.
141. Acchecchūṃ vata bho rukkhāṃ sabbakāmadadaṃ dumaṃ
20 yathā Vessantaraṃ raṭṭhā pabbājenti adūsakāṃ. 1825.
142. Acchecchūṃ vata bho rukkhāṃ sabbakāmarasāharaṃ
yathā Vessantaraṃ raṭṭhā pabbājenti adūsakāṃ. 1826.
143. Ye vuddhā ye ca daharā ye ca majjhimaporisā
bāhā paggayha pakkandūṃ nikkhamante mahārāje⁹
25 Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane. 1827.
144. Atiyakkhā vassavarā¹⁰ itthāgāraṃ ca rājino
bāhā paggayha pakkandūṃ nikkhamante mahārāje⁹
Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane. 1828.
145. Thiyo pi tattha pakkandūṃ yā tanhi nagare ahu
30 nikkhamante mahārāje Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane. 1829.
146. Ye brāhmaṇā ye ca samaṇā aṇṇe cāpi vanibbakā
bāhā paggayha pakkandūṃ: adhammo kira bho iti 1830.
147. Yathā Vessantaro rājā yajamāno sake pure
Sivīnaṃ vacanatthena samhā raṭṭhā nirajjati¹¹. 1831.

¹ P'd gantvā. ² C's hatacchāpā hi hatacchāpā. ³ C's -jehi. ⁴ B'd ahu. ⁵ B'd sammadeva pavacchatha. ⁶ so C's; C'k kañci, P'd kiñci. ⁷ B'd va. ⁸ B'd accheccham. ⁹ so all three MSS. ¹⁰ P'd vessantavarā. ¹¹ B'd nirajhati, C's tirajjati.

148. Satta hatthisate datvā sabbālamkārahūsīte
suvaṇṇakacche mātāṅge hemakappanavāsase¹ (cfr. supra^{4,7}). 1832.
149. Arūlḥe gāmaṇīyehi tomaramkusapāṇīhi (V²³⁸/₂₈)
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1833.
150. Satta assasate datvā sabbālamkārahūsīte
ajāniye ca jātiyā³ sindhave sīghavāhine 1834. 5
151. Arūlḥe gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi⁴
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1835.
152. Satta rathasate datvā sannaddhe ussitaddhaje
dipe atho pi veyyagghe sabbālamkārahūsīte 1836. 10
153. Arūlḥe gāmaṇīyehi cāpahatthehi vanmīhi esa etc. 1837.
154. Satta itthisate datvā ekamekā rathe ṭhitā
sannaddhā nikkharajjūhi suvaṇṇena⁵ alamkatā 1838.
155. Pītālamkāra pītavasanā pītābharaṇabhūsītā
alārapamukhā⁶ hasulā susaṇṇā⁷ tanumajjhimā 15
esa Vessantaro rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1839.
156. Satta dhenusate datvā sabbā kamsupadhāraṇā esa etc. 1840,
157. Satta dāsīsate datvā satta dāsasatāni ca esa etc. 1841.
158. Hatthiassarathe datvā nāriyo ca alamkatā esa etc. 1842.
159. Tadāsi yaṃ bhīmsanakam tadāsi lomahaṃsanam 20
mahādāne padinnamhi medinī samakampatha. 1843.
160. Tadāsi yaṃ bhīmsanakam tadāsi lomahaṃsanam
yaṃ pañjalikato rājā samhā raṭṭhā nirajjati². 1844.

Ta. Sivīkaṇṇā ti bhī- Phusatīyā paridevitasaddam sutvā sabbāpi Saṅ-
jayassa Siviraṇṇo itthiyo samāgatā hutvā pakkanduṃ rodimsu, Vessantara- 25
nivesane ti ta. Itthīnam pakkanditasaddam sutvā Ve-assa nivesane tath' eva
pakkanditvā dvīsu pi rājakulesu keci sakabhāvena saṅghātum asakkontā vāta-
vegena sampamathitā sālā viya patitvā parivattamānā paridevīmsu, tato ratyā
ti bhī- tato tassā rattiyā accayena surīye uggate dānavēyāvāṭiko⁸ dānam patti-
yāditan ti raṇṇo ārocesi¹⁰, atha Ve-rājā pāto va nahātvā sabbālamkārapatti- 30
maṅḍito sādhusasabhojanam bhuñjitvā mahājanaparivuto sattasatakamahādānam
dātum dānaggaṃ upāgami, dethā ti ta. gautvā saṅghisahasāsamacce āṇāpento
evam āha. vāruṇin ti majjadānen nāma nipphalan ti jānāti, evam sante pi
surāsoṇḍā dānaggaṃ patvā Ve-assa dānagge suram na labhimbā⁹ ti vattum mā
labhantū¹¹ ti dāpesi, vanibbake ti vanibbakajanesu kañci ekam pi yācakaṃ 35
mā vihethayittha, patipūjitā ti mayā pūjitā hutvā yathā maṃ thomayamānā

¹ C^k -navāsaye, C^e -tivāsaye, B^d -nivāsane. ² B^d nirajjati. ³ B^d va jātiye. ⁴
B^d indriyā-, C^k illiyā-, C^e illiyecāpi. ⁵ B^d -ehi. ⁶ C^k alāramukha, C^e -rapa-
mukha. ⁷ so all three MSS. for susoṇṇo? ⁸ C^k dhāriṇā. ⁹ B^d -kānam.
¹⁰ B^d -cayimsu.

gacchanti tathā karoṭhā 'ti vadati, itti so suvaṇṇālamkāraṇāṃ suvaṇṇapadhājanāṃ
 hemajālapaṭicchannānaṃ haṭṭhīnaṃ sattasatāni tathārūpānaṃ ũeva assānaṃ ratha-
 satāni sīhacammādihi parikkhittānaṃ nānāratana-cittānaṃ suvaṇṇapadhājanāṃ satta-
 naṃ sattasatāni sabbālamkārapatimaṇḍitānaṃ uttamarūpadharānaṃ khattiya-
 5 kaṇṇādīnaṃ itthīnaṃ sattasatāni suvīritānaṃ susikkhītānaṃ dāsīnaṃ sattasatāni
 tathā dāsānaṃ sattasatāni varausabhe ṭhitānaṃ kuṇḍipadohanīnaṃ¹ dhenūnaṃ
 sattasatāni aparimāṇāni pānabhojanāni² 'ti sattasatakamahādānaṃ adāsi, tasmīṃ
 evaṃ dānaṃ dadamāne Jetuttaranagaravāsīno khattiyabrāhmaṇavassasuddā: sāmi
 Vessantara Siviraṭṭhavasīno taṃ dānaṃ detīti³ pabbajenti, tvaṃ puṇa dānaṃ
 10 eva deṣṭi paridevīṃsu, tena vuttam :

Ath' ettha vattati saddo tumulo bheravo mahā,

dānena taṃ nīharanti, puṇa dānaṃ adā⁴ tuvaṃ ti,

dānapaṭiggābakā paṇa dānaṃ gahetvā: idāni kira Ve- rājā amhe anāthe katvā
 araṇṇe⁵ pavāsissati, ito paṭṭhāya kassa santikāṃ gamissāma 'ti chinnapādā viya
 15 patantā āvaṭṭantā parivaṭṭantā mahāsaddena paridevīṃsu.

Tam attham pakāseto Satthā āha :

Te su mattā kilantā ca⁶ sampatanti vanibbakā

nikkhamante mahārāje Sivīnaṃ raṭṭhavaddhane ti ādi vuttam.

Ta. tesumattā ti ettha sukāro nipātamatto, te vanibbakā ti a., mattā
 20 kilantā cā 'ti mattā viya ca kilantā viya ca hutvā, sampatantīti parivattitvā
 bhūmīyaṃ patanti, acchecchuṃ vatā 'ti chindīṃsu vata. yathā ti yena
 kārapena, atiyakkhā ti bhūtavijjā ikkhaṇikāpi, vassavarā ti uddhaṭṭajā
 orodhapālakā, vacanaththenā 'ti vacanakārapena, samhā raṭṭhā nirajja-
 tīti attano raṭṭhā nigacchati⁷, gāmaṇīyehīti haṭṭhācariyehi, ajāniye⁸ ti jāti-
 25 sampanne, gāmaṇīyehīti assācariyehi, illiyācā padhārihīti⁹ illiyo ca
 cāpe ca dhārentehi, dīpe atho pi veyyagge ti dīpacammavyagghacamma-
 parikkhītte, ekamekā rathe ṭhitā ti so kira ekekaṃ itthīratanaṃ rathe ṭha-
 petvā aṭṭhatṭhavaṇṇadāsīhi parivutaṃ adāsi, nikkharajjūhīti suvaṇṇanikkha-
 suttamayehi pāmaṇgehī, aḷārapamukhā ti visālakkhigaṇḍā, hasulā¹⁰ ti
 30 mīhitapubbaṅgamakathā, susaṇṇā ti sussaṇiyo, kāmupadhāraṇā¹¹ ti idha
 kāmānaṃ ti rajatassa nāmaṃ, rajatamayena khīrapaṭicchannabhājanena¹² saddhīm
 ũeva adāsīti a., padinnamhīti diyyamāne, samakampathā 'ti dānavgena¹³
 kampittha, yaṃ paṇḷalikatō ti yaṃ Ve- rājā mahādānaṃ datvā aṇḷalim
 paggayha attano dānaṃ namassamāno sabbāṇṇūtaṇṇassa me idaṃ paccayo hotū
 35 'ti paṇḷalikatō ahoṣi tadāpi¹⁴ bhīmsanukam eva ahoṣi, tasmīṃ khaṇe paṭṭhavi
 kampitthā 'ti a., nirajjatīti evaṃ katvāpi nigacchati yeva, na naṃ koci nivā-
 reyyā¹⁵ ti a.

¹ B^d -varausabhajeṭṭhēkaṇāṃ kuṇḍopadohanānaṃ. ² C^k -pānaṃ, B^d -pānaṃ. ³ B^d nissāya in the place of detīti. ⁴ C^k dadā. ⁵ B^d -am. ⁶ B^d va. ⁷ so all three MSS. ⁸ C^k jātiye, B^d avajātiye. ⁹ C^k illiyocā-, B^d indriyācā-. ¹⁰ C^k subalā, C^o bhasulā. ¹¹ C^k -rinā. ¹² so C^k; B^d khīrapaṭicchadabhājanena. ¹³ B^d -tejena. ¹⁴ C^k tasmīṃpi. ¹⁵ C^k -yyāsi, B^d nivāretī.

Api ca kho devatā sakala-Jambudīpe rājūnaṃ „Ve-khattiyakāññādīnaṃ mahādānaṃ detīti“ ārocayīmsu, tasmā khattiyā devatānubbhāvena rathenāgantvā khattiyakāññādayo tassa dānaṃ gahetvā pakkamiṃsu, evaṃ khattiyabrāhmaṇavessasuddādayo tassa dānaṃ gahetvā pakkamiṃsu¹, tassa dānaṃ dentassa 5 eva sāyaṃ ahoṣi, so attano nivesanaṃ eva gantvā „mātā-pitaro vanditvā suve gamissāmiti“ alaṃkatarathena mātāpitunnaṃ vasanaṭṭhānaṃ gato, Maddidevī „aham pi iminā saddhiṃ gantvā mātāpitaro anujānāpeyyaṃ“² ti tena saddhiṃ gatā, M. pitarāṃ vanditvā attano gamanabhāvaṃ kathesi. 10

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

161. Āmantayittha rājānaṃ Sañjayaṃ dhammināṃ³ varaṃ:
avaruddhasi maṃ deva, Vaṃkaṃ gacchāmi pabbataṃ. 1845.
162. Ye hi keci mahārāja bhūtā ye ca bhavissare
atittā yeva kāmehi gacchanti Yamasādanaṃ⁴. 1846. 15
163. So 'haṃ sake abhisasiṃ yajamāno sake pure,
Sivinaṃ vacanathena samhā raṭṭhā nirajj'⁵ ahaṃ'. 1847.
164. Aghaṃ taṃ patisevissaṃ vane [vālamigākiṇṇe⁶ khagga]dīpinisevite
ahaṃ puññāni karomi⁷,
tumhe paṃkamhi sīdathā 'ti. 1848. 20

Ta. dhammināṃ³ - - ti dhammika-rājūnaṃ antare varaṃ uttamaṃ, avaruddhasīti raṭṭhā nīharasi, bhūtā ti atitā bhavissare ti ye ca anāgate bhavissanti paccuppanne ca nibbattā, so haṃ sake abhisasiṃ ti so ahaṃ attano nagaravāsīno yeva pīlesīṃ⁴ kiṃ karonto yajamāno sake pure ti Pāḷiyam pana so han ti likhitaṃ, nirajjahan⁵ ti nikkhante ahaṃ, aghantaṃ ti 25 yam araṇṇe vasantena patisevitabbam dukkhaṃ taṃ patisevissāmiti, paṃkamhi ti tumhe pana kāmapaṃke sīdathā 'ti.

Iti M. imāhi catūhi gāthāhi pitarā saddhiṃ kathetvā mātu santikaṃ gantvā pabbajjāṃ anujānāpento āha:

165. Anujānāhi maṃ amma, pabbajjā mama ruccati,
so 'haṃ sake abhisasiṃ yajamāno sake pure,
Sivinaṃ vacanathena samhā raṭṭhā nirajj'⁵ ahaṃ'. 1849. 30

¹ B^d apl ca kho pana devatānubbhāvena brāhmaṇavessasuddādayo tassa dānaṃ gahetvā pakkamiṃsu. ² B^d -peṣṣāmi. ³ B^d -kaṃ. ⁴ all three MSS. -sāha-.

⁵ B^d nirajjahaṃ. ⁶ so all those MSS. ⁷ all those MSS. -si. ⁸ B^d nirajjahaṃ.

166. Aghaṃ taṃ patisevissaṃ
vane [valamigākiṇṇe khagga] dīpinisevite,
ahaṃ puññāni karomi,
tunthe paṅkamhi sīdathā¹ 'ti. 1850.

5 Taṃ sutvā Phusatī āha :

167. Anujānāmi taṃ putta, pabbajjā te samijjhatu,
ayaṃ ca Maddī kalyāṇi susaṇṇā tanumajjhimā
acchataṃ saha puttehi, kiṃ araṇṇe karissatīti. 1851.

Ta. samijjhatū 'ti jhānena samijjhatu samiddhā hotu, acchatan ti
10 acchatu. idh' eva hotū 'ti vadati.

Vessantaro āha :

168. Nāhaṃ akāmā dāsīm pi araṇṇaṃ netum ussahe,
sace icchati anvetu, sace n' icchati acchatū 'ti. 1852.

Ta. akāmā ti amma kin nām' etaṃ kathetha ahaṃ antcebhāya dāsīm pi
15 netum na ussahāmi.

Tato puttassa kathaṃ sutvā rājā taṃ yācituṃ paṭipajji.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha :

169. Tato suṇhaṃ mahārājā yācituṃ paṭipajjatha:
mā candanasamācāre rajojallaṃ adhārayi, 1853.

20 170. Mā kāsiyāni dhāretvā kusacīraṃ adhārayi²,
dukkho vāso araṇṇasmiṃ, mā hi tvaṃ lakkhaṇe gamīti³. 1854.

Ta. paṭipajjathā 'ti bhi- puttassa kathaṃ sutvā rājā suṇhaṃ yācituṃ
paṭipajji, aha mā candana - - ti lohita candanena parikiṇṇasariṇe, mā hi tvaṃ
lakkhaṇena samannāgate mā hi³ tvaṃ araṇṇaṃ gamissasīti.

25 171. Tam abravī rājaputtī Maddī sabbaṅgasobhanā:
nāhaṃ taṃ sukhaṃ iccheyyāṃ yaṃ me Vessantaraṃ vinā ti. 1855.

Ta. tamabravīti sasuraṃ abravī.

172. Tam abravī mahārājā Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhano:
iṃgha Maddī nisāmehi vane honti dussahā 1856.

30 173. Bahū kīṭā paṭaṃgā ca makasā madhumakkhikā
te pi taṃ tattha himseyyūṃ, tan te dukkhataraṃ siyā. 1857.

¹ Bā vaṅkaṃ gacchāmi pabbatan in the place of tunthe - -. ² Cks - rāparādhayi.

³ Cks bhamīti. ⁴ Cks ca.

174. Apare passa santāpe nadīn' ūpa nisevite¹:
sappā aḷagarā nāma avisā te mahabbalā 1858.
175. Te manussam² migam vāpi api-m-āsannam³ āgataṃ
parikkhipivā bhogehi vasam ānenti attano. 1859.
176. Aññe pi kaṇhajaṭiṇo⁴ acchā nāma aghammigā 5
na tehi puriso diṭṭho rukkham āruya muccati. 1860.
177. Saṃghaṭṭayantā siṅgāni tikkhaggā tippahārino
mahisā vicarant' ettha nadīm Sotumbaram⁵ pati. 1861.
178. Disvā migānam yūthāni⁶ gavam sañcaratam⁷ vane
dhenu va vacchagiddhā va katham Maddi karissasi. 1862. 10
179. Disvā sampatite ghore dumagge suplavaṅgame⁸
aklettaññāya te Maddi bhavitan te⁹ mahabbhayaṃ. 1863.
180. Yā¹⁰ tvaṃ sivāya¹¹ sutvāna muhum uttasayī¹² pure
sā tvaṃ Vamkam anuppattā katham Maddi karissasi. 1864.
181. Thite majjhantike kāle sannisennesu pakkhisu 15
sanate va brahāraññam¹³, tattha kim gantum icchasi. 1865.

Ta. tam abravīti tam suḥam abravī, apare passa santāpe ti aññe santāpe pekkha¹⁴, nadīnūpanisevite¹ ti nadīnam¹⁵ ūpa nisevite¹⁶ āsan-
neṭṭhāne nadikūle vasante ti a., avisā ti nibbisā, apimāsannam¹⁷ ti āsannam
attano sarirasamphassam āgatan ti¹⁸ a., aghammigā ti aghakarā migā¹⁹, duk- 20
khāvahā ti a., nadīm Sotumbaram⁵ patiti Sotumbarāya²⁰ nāma nadiyā
tīre, yūthānam ti yūthāni, ayam eva vā pātho, dhenu va vacchagiddhā
vā 'ti tava dārake apassanti va²¹ vacchagiddhā dhenu viya katham karissasi,
vakāro pan' ettha upātamatto va, sampatite ti sampatante, ghore ti virūpe,
suplavaṅgame²² ti makkate, akhettaññāya²³ 'ti araññe abhūmikusalāya²⁴, 25
bhavitaute²⁵ ti bhavissati te, sutvānā ti sivāya²⁶ saddam sutvā, muhun
ti nagare vasanti pi punappuna uttasasi, sanate vā 'ti sannatantam²⁷ viya
bhavissati.

182. Tam abravī rājaputtī Maddī sabbaṅgasobhanā:
yāni etāni akkhāsi vane paṭibhayāni me 30
sabbāni abhisambhossam, gaccham ñeva rathesabha. 1866.

¹ Cks nadīnūpatise-, Bđ nadīnupasevite. ² Cks -a. ³ Ck apimāsannam, C apipāsantam. ⁴ Bđ kaṇhajaṭilā. ⁵ Bđ sodu-. ⁶ Bđ -nam. ⁷ Ck -caritam. C -cavitam. ⁸ Bđ dupla-. ⁹ Bđ bhavissate. ¹⁰ Cks yam. ¹¹ Bđ siṅgāya. ¹² Bđ -sate. ¹³ Cks -ññā. ¹⁴ Bđ -pe bhayaṅgake pekkhasi. ¹⁵ Cks nadiyam. ¹⁶ Cks upasevite. ¹⁷ Cks apipāsannam. ¹⁸ Ck āganti, C āghante. ¹⁹ C aghammigā, C omits aghakarā migā. ²⁰ Cks -ram. ²¹ Bđ yā. ²² Bđ dupla-. ²³ Cks -ññātāyā. ²⁴ Cks -kusalāya, Bđ araññābhūmi akusalatāya. ²⁵ Bđ bhavissate. ²⁶ Bđ siṅgāya. ²⁷ so Bđ; Cks nadati.

183. Kāsāṃ kusāṃ poṭakilaṃ¹ usīraṃ muñjapabbajāṃ
urasā padahessāmi², nāssa hessāmi dunnayā. 1867.
184. Bahūhi vata cariyāhi kumārī vindate patiṃ
udarass' uparodhena³ gohanubbeṭhanena ca. 1868.
- 5 185. Aggissa paricariyāya udakummajjanena ca
vedhabbāṃ⁴ kaṭukāṃ loke gacchaṃ ñeva rathesabha. 1869.
186. Api 'ssā hoti appatto ucchiṭṭham api bhuñjituṃ
yo⁵ naṃ hatthe gahetvāna akāmaṃ⁶ parikaḍḍhati,
vedhabbāṃ⁴ kaṭukāṃ loke gacchaṃ ñeva rathesabha. 1870.
- 10 187. Kesaggahaṇamukkhepā bhūmyā ca parisumbhanā
datvā ca nopakkamati bahūṃ dukkhaṃ anappakaṃ.
vedhabbāṃ etc. 1871.
188. Sukkacchavivedhaverā⁷ datvā subhagamānino
akāmaṃ⁶ parikaḍḍhanti ulūkaṃ ñeva⁸ vāyasā, ve- etc. 1872.
- 15 189. Api nātīkule phīte⁹ kamsapajjotane vasāṃ
n' evātivākyāṃ na labhe bhātūhi sakhikāhi ca, ve- etc. 1873.
190. Naggā nadī anodakā¹⁰ naggāṃ raṭṭhāṃ arājīkaṃ
itthī pi vidhavā naggā yassāpi dasa bhātaro, ve- etc. 1874.
191. Dhajo rathassa paññāṇaṃ¹¹, dhūmo paññāṇaṃ¹² aggino,
20 rājā raṭṭhassa paññāṇaṃ¹³, bhattā paññāṇaṃ¹⁴ itthiyā ve-etc. 1875.
192. Yā daliddī daliddassa aḍḍhā aḍḍhassa kittimā
taṃ ve devā pasamsanti dukkaraṃ hi karoti sā. 1876.
193. Sāmīkaṃ anubandhissāṃ sadā kāsāyavāsīnī,
pathavyāpi abhejjantiyā¹⁵ n' icche Vessantaraṃ vinā, ve- etc. 1877.
- 25 194. Api sāgarapariyantaṃ bahūṃ vittadharaṃ mahīṃ
nānāratana-paripūraṃ n' icche Vessantaraṃ vinā. 1878.
195. Kathaṃ nu tāsāṃ hadayaṃ, sukharā vata itthiyo
yā sāmīke dukkhitamhi sukhaṃ icchanti attano. 1879.
196. Nikkhamante mahārāje Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhane
30 taṃ ahaṃ anubandhissāṃ, sabbakāmadado hi me ti. 1880.

Ta. tamabravitī bhi- Maddī rañño vacanaṃ sutvā taṃ rājānaṃ abravī,
abhisambhossan ti sabhissāmi adbhivāsessāmi, poṭakilaṃ¹ ti poṭakilatī-
ṇaṃ¹ nāma padahessāmitī dvedhā¹⁴ katvā purato gamissāmi, udara ssu -- ti
upavāsena¹⁵, gohanubbe -- ti visālakāṭṭonatauttarapassāvāltthiyo¹⁶ sāmīkaṃ

¹ Cks pota-. ² all three MSS. panuda. ³ Cks uradassupa-. ⁴ Bđ vedhavyāṃ.
⁵ Cks so. ⁶ Bđ -mā. ⁷ Cks sukha-, Bđ suka-. ⁸ so all three MSS. ⁹ Bđ
phīte? Cks pite. ¹⁰ Bđ anu-. ¹¹ Cks paññāṇo, Bđ -naṃ. ¹² Bđ -naṃ. ¹³ Bđs
abhi-. ¹⁴ Cks vidhā. ¹⁵ Bđ adds khuddābhivāsena. ¹⁶ Cks -katthyo uttarapassāva-

labhantīti katvā gohanunā kaṭṭhālakaṃ koṭṭhāpetvā¹ veṭhanena² passāni upanā-
 metvā kumārīkā patiṃ paṭṭlabhanti, kaṭukan ti asādhukaṃ³, gacchaṃ ṇevā
 'ti gamissāmi yeva, appatto ti tassā vidhavāya ucchiṭṭhakaṃ paribhuñjītum
 ananucchaviko yeva, yo nan ti yo nīcajacco taṃ vidhavaṃ anicchamaṇaṃ ṇeva
 batthe gahetvā kaḍḍhati, kesaggahaṇaṃ mukkhēpā bhūmyā ca parisum- 5
 bhanaṃ ti assāmiṃkaṃ itthiṃ pādena kesaggahaṇaṃ ukkhēpā⁴ bhūmiyaṃ pātentī,
 etā avamaṇṇā nātikkamanti⁵, datvā cā 'ti assāmiṃkāya itthiyā evarūpaṃ bahuṃ
 anappakaṃ dukkhaṃ paro⁶ puṇiso datvā na ca pakkamati⁷ nīrāsāṃko⁸ olo-
 kento va tiṭṭhati, sukkacchavīti⁹ nahānīyacuppṇena¹⁰ upaṭṭhāpītachavivaṇṇā,
 vedhaverā ti vidhavittakā¹¹, datvā 'ti kiṇcid eva appamattakaṃ dhaṇaṃ 10
 datvā, subhagamānīno ti mayāṃ subhagā ti maṇṇamānā, akāmaṇ¹² ti taṃ
 vidhavaṃ assāmiṃkaṃ akāmaṇ¹³ ulūkaṃ vāyasā viya parikaḍḍhanti, kamaṇsa
 pajjotane ti suvaṇṇabhāyā jotante¹⁴ vasanti evarūpe pi nātikule vasamānā,
 nevātivākyaṃ na labhe ti ayaṃ nīssāmiṃkā¹⁵ yāvajīvaṃ amhākaṃ ṇeva bhārā
 jātā¹⁵ ti ādīni vacanāni vadantehi bhātūhi pi sakkikāhi pi ativākyaṃ garahā- 15
 vacanaṃ n'eva na labhati¹⁶, labhati yeva, paṇṇāpan ti pākāṭabhāvakarānaṃ, yā
 daliddīti devakittisampannā yā itthī attano sāmikassa daliddassa dukkhappat-
 tassa kāle sayam pi daliddī samānā dukkhā va hoti tassa aḍḍhassa kāle ten'
 eva saddhīṃ aḍḍhā sukhappattā hoti tam pi devatā pasamsanti, abhejjantiyā
 ti abhejjantiyā, sace pi hi itthiyā sakalapaṭhavī na bhijjati sakalāya paṭhaviyā 20
 sā va¹⁷ issarā hoti tathāpi vedhabbaṃ kaṭukam evā 'ti a., sukhārā vata
 itthiyo ti itthiyā hadayā, suṭṭhu kharā vata¹⁸ itthiyo.

107. Tam abravī mahārājā Maddiṃ sabbaṅgasobhanaṃ:

ime te daharā puttā Jāli Kaṇhājīnā vubho¹⁹

nikkhippa lakkhaṇe gaccha, mayan te posiyāmasa¹⁹ ti. 1881. 25

Ta. Jāli - - vubho¹⁹ ti Jāli ca Kaṇhājīnā cā 'ti ubho¹⁹ nikkhipitvā ṭhapetvā
 gacchā 'ti.

108. Tam abravī rājaṇṇaputtī Maddī sabbaṅgasobhanā:

piyā me puttakā deva Jāli Kaṇhājīnā vubho¹⁹,

ty-amhaṃ tattha ramessanti araṇṇe jīvasokinan²¹ ti. 1882. 30

Ta. tyamhaṃ ti te dārakā amhākaṃ ta. araṇṇe, jīvasokinan²¹ ti avi-
 gatasokānaṃ hadayaṃ ramessanti ti a.

¹ B^d -thalakaṃ koṭṭā-. ² B^d veṭhakena. ³ B^d asātaṃ, C^k asādukaṃ. ⁴ B^d
 -po. ⁵ so C^k; C^k etā avamaṇṇānātikkamanti, B^d etāni avamaṇṇamāni atī-. ⁶
 B^d para. ⁷ B^d datvā ca pana no pakkamati. ⁸ C^k -ke. ⁹ B^d suka-, C^k
 sukha-. ¹⁰ C^k -ena. ¹¹ C^k -vitthikā, B^d vidhavittikāṃ purisā. ¹² all three
 MSS. -mā. ¹³ C^k omit ak-. ¹⁴ B^d suvaṇṇabhājanābhāyā pajjotante. ¹⁵ B^d
 -o -o. ¹⁶ C^k labhanti, C^k adds na. ¹⁷ C^k yā va. ¹⁸ C^k vantā, C^k vannā.
¹⁹ B^d cubho. ²⁰ B^d possāmasa. ²¹ B^d jivi-.

199. Tam abravi mahārājā Sivīnaṃ raṭṭhavaḍḍhano:
sālinam odanam bhutvā suciṃ maṃsūpasecanam
rukkhaphalāni bhūñjantā katham kāhanti dārakā. 1883.
200. Bhutvā sataphale kaṃse sovaṇṇe satarājike
rukkhapattesu bhūñjantā katham kāhanti dārakā. 1884.
201. Kāsiyāni ca dhāretvā khomakodumarāni ca
kusacīrāni dhārentā katham kāhanti dārakā. 1885.
202. Vayhāhi pariyaivitvā sivikāya rathena ca
pattikā paridhāvanta katham kāhanti dārakā. 1886.
203. Kūṭāgāre sayitvāna nivāse phussitaggaḷe
sayantā rukkhamaḷasmim katham kāhanti dārakā. 1887.
204. Pallānkesu sayitvāna gonake cittasanthate
sayantā tiṇasanthāre katham kāhanti dārakā. 1888.
205. Gandhikena¹ vilimpitvā agarucandanena² ca
rajojallāni dhārentā katham kāhanti dārakā. 1889.
206. Cāmaramorahatthehi³ vijitaṅgā⁴ sukhe ṭhitā
datṭhā⁵ ḍaṃsehi makasehi katham kāhanti dārakā ti. 1890.

Ta. kaṃse ti phalasatena katāya kañcanapāṭiyā, gonake cittasanthate
ti mahāpiṭṭhiyaṃ kākakojave⁶ c' eva vicittake santhare ca⁷, cāmara--⁸ ti
20 cāmarehi c' eva morahatthehi ca vijitaṅgā⁴.

Evam pi tesam sallapantānam ũeva atha ratti vibhāyi,
vibhātāya rattiyā suriyo uggañchi. Mahāsattassa catusindhava-
yuttam alaṃkataratham ānetvā rājadvāre ṭhapyimsu. Maddi
sassusasure vanditvā sesitthiyo āpucchitvā apaloketvā dve putte
25 ādāya Vessantarato paṭhamataram gantvā rathe atṭhāsi.

Tam attham pakāsento Sattā āha:

207. Tam abravī rājaputtī Maddī sabbaṅgasobhanā:
mā deva paridevesi mā ca tvam vimano ahu,
yathā mayam bhavissāma tathā hessanti dārakā. 1891.
208. Idam vatvāna pakkāmi Maddī sabbaṅgasobhanā,
Sivimaggena anvesi putte ādāya lakkhaṇā ti. 1892.

Ta. Sivi-- ti Siviraṅṅo gantabbamaggen⁹ eva, anvesiti, tam⁸ agamāsi,
pāsādā otaritvā ratham abhīruya ṭhitā ti a.

¹ Bā gaudha-. ² Bā aggalu- ³ Bā cāmari-. ⁴ so Ck^s for vi-, Bā bijit-. ⁵ Bā
phuṭhā. ⁶ Ck^s gonakojava ⁷ Bā adds santhate. ⁸ Bā omits tam.

209. Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo
pitu mātuc ca¹ vanditvā katvā ca naṃ padakkhiṇaṃ 1893.
210. Catuvāhiṃ rathaṃ yuttam sīghaṃ āruya sandanaṃ
ādāya puttadāraṇ ca Vaṃkaṃ pāyāsi pabbatan ti. 1894.

Ta tato ti bhi- tassā Maddiyā rathaṃ abbirūhitvā ṭhitakāle, datvā ti 5
bhiyyo² dānaṃ datvā, katvā ca - ti padakkhiṇaṃ ca katvā, naṃ ti nīpāta-
mattaṃ.

211. Tato Vessantaro rājā yenāsi bahuko jano
ānanta kho taṃ gacchāma ārogā hontu nātayo ti. 1895.

T. a.: bhi- kato Ve- rājā yamhi ṭhāne rājānaṃ passissāmā 'ti bahuko 10
jano ṭhito āsi ta. rathaṃ pesetvā mahājānaṃ āpucchanto ānanta kho taṃ gac-
chāma ārogā hontu nātayo ti ā. ta. taṃ ti nīpātamattaṃ, bhi- tato Ve- nātako
ā.: tumhe āmantetvā mayaṃ gacchāma, tumhe sukhitā hotha niddukkhā ti.

Evam Mahāsatte mahājane āmantetvā „appamattā dānā-
dīni puññāni karoṭhā“ 'ti tesam ovadaṇ ca datvā gacchante 15
pana Bodhisattassa mātā³ „putto me dānavittako dānaṃ detū“
'ti ābharaṇehi saddhim sattaratanapūrāni sakaṭāni ubhosu
passesu pesesi, so pi attano kāyārūḷham eva ābharaṇabhaṇḍaṃ
omuñcitvā sampattayācakānaṃ aṭṭhārasa vāre datvā avasesaṃ
sabbam adāsi, so nagarā nikkhamitvā ca parivattitvā⁵ oloketu- 20
kāmo ahosi, ath' assa manaṃ paṭicca⁶ rathappamaṇe ṭhāne
paṭhavī bhijjitvā⁴ parivattitvā rathaṃ nagarābhikṣaṃ akāsi,
so mātāpitunnaṃ vasanaṭṭhānaṃ olokesi tena kāraṇena⁷ paṭha-
vikampādayo ahesuṃ, tena vuttaṃ:

212. Nikkhamitvāna nagarā nivattitvā vilokite 25
tadāpi paṭhavī kampi Sineruvanaṇaṇaṃ sakā ti 1896.
sayam pana oloketvā Maddim pi olokāpetuṃ gātham āha:
213. Imgha Maddi nisāmehi rammarūpaṃ va dissati
āvāso Siviseṭṭhassa pettikaṃ bhavanaṃ mamaṃ ti. 1897.

Ta. nisāmeḥīti olokehi. 30

¹ Cks pitumātucca, Bđ pitumātum ca. ² Bđ hi-. ³ Bđ adds cintesi. ⁴ Bđ
-vattetvā, Cks omīti pavivattitvā. ⁵ Cks paṭiccha. ⁶ Bđ adds kulāla cakkam viya.
⁷ Cks kāruññena

Atha M. sahaajāte satthisahasse amacce ca sesajanañ ca oloketvā nivattāpetvā ratham pājento Maddim ā.: „bhadde sace pacchato yācakā āgacchanti upadhāreyyāsīti“, sāpi olo-
 kentī nisīdi, ath' assa sattasatakamahādānañ sampāpūṇitum
 5 asakkontā cattāro brāhmaṇā nagarañ āgantvā „kuhiñ rājā“
 ti pucchitvā „dānañ datvā gato“ ti vutte „kiñci gahetvā gato“
 ti vatvā „rathena gato“ ti sutvā „asse nañ yācissāmā“ 'ti
 anubandhiṃsu, atha Maddi te āgacchante disvā „yācakā devā“
 'ti ārocesi, M. ratham ṭhapesi, te āgantvā asse yāciṃsu, M.
 10 caturo haye tesañ adāsi.

Tam atthañ pakāseto Satthā āha:

214. Tam brāhmaṇā anvagamuñ, te tañ asse ayāciṃsuñ,
 yācito paṭipādesi catunnañ caturo haye ti. 1898.

Assesu pana dinnesu rathadhurañ ākāse yeva atthāsi,
 15 atha brāhmaṇesu gatamattesu yeva cattāro devaputtā rohitami-
 gāvaṇṇena āgantvā sampatichhitvā āgamiṃsu¹, M. tesañ deva-
 puttabhāvañ ūtvā imañ gātham āha:

215. Imgha Maddi nisāmehi: cittarūpañ va dissati,
 migarohiccavaṇṇena² dakkhiṇassā vahanti man ti, 1899.

20 Ta. dakkhiṇ -- ti susikkhitaassā viya mañ vahanti.

Atha nañ evañ gacchantañ aparo brāhmaṇo āgantvā
 ratham yāci, M. puttadārañ otāretvā ratham tassa adāsi,
 rathe³ pana dinne³ devaputtā antaradhāyiṃsu.

Rathassa pana dinnabhāvañ pakāseto Satthā āha:

25 216. Ath' ettha pañcama āgā, so tañ ratham ayācatha⁴,
 tassa tañ yācito dāsi, na c' assu⁵ pahato mano. 1900.

217. Tato Vessantaro rājā oropetvā⁶ sakañ janañ
 assāsayaṃ assa ratham brāhmaṇassa dhanesino ti. 1901.

30 Ta. athetthā 'ti ath' etaṃlū ṭhāne, na cassa -- ti na c' assu olinō⁷,
 assāsayaṃti paritosento⁸ niyyādesi.

¹ Cks ag-. ² Cks migā-. ³ Cks -esu. ⁴ Bđ āyācīttha. ⁵ so all' three MSS. for cassa? ⁶ Bđ orohītva. ⁷ Bđ na cassa mano olinō. ⁸ Cks parivotosento.

Tato paṭṭhāya pana sabb' ete pattikā va ahesum, atha
M. Maddim avoca:

210. Tvaṃ Maddi Kanhājinaṃ gaṇha, lahuḁā esā kaniṭṭhikā,
ahaṃ Jālim gaṇhissāmi, garuko bhātiko hi so ti. 1902.

Evañ ca pana vatvā ubho pi dve dārake amkenādāya 5
pakkamiṃsu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

210. Rājā kumāram ādāya rājaputti ca dārikam
sammodamānā pakkāmuṃ aṇṇamaṇṇam piyamvadā ti. 1903.

Dā n a k h a ṇ ḁ a ṃ n i ṭ ṭ h i t a ṃ .

10

Te paṭipathe gacchante manusse disvā „kuhim Vaṃkapab-
bato“ ti pucchanti, manussā „dūre“ ti vadanti, tena vuttaṃ:

220. Yadi keci manujā enti¹ anumagge paṭipathe²
maggan te paṭipucchāma: kuhiṃ Vaṃkatapabbato. 1904.

221. Te tattha ambe passitvā karuṇaṃ paridevayum,
dukkhan te paṭivedenti: dūre Vaṃkatapabbato ti. 1905.

15

Maggassa ubhato passe³ vividhaphaladhārino rukkhe disvā
dārakā kandanti, M-assānubhāvena phaladhārino rukkḁā ona-
mitvā hatthasamphassaṃ⁴ āgacchanti, tato supakkaphalāni ucci-
nitvā tesāṃ deti, taṃ disvā Maddi⁵ acchariyaṃ pavesesi, 20
tena vuttaṃ:

222. Yadi passanti pavane dārakā phalite dume
tesāṃ phalānaṃ hetūhi⁶ uparodanti dārakā. 1906.

223. Rodante dārake disvā ubbiggā vipulā⁷ dumā
sayam ev' onamitvāna upagacchanti dārake. 1907.

25

224. Idam accherakam disvā abbhutaṃ lomahaṃsanam
sādhukārāṃ pavattesi Maddi sabbaṅgasobhanā: 1908.

225. Accheram vata lokasim abbhutam lomahaṃsanam
Vessantarassa tejena sayam ev' onatā dumā ti. 1909.

¹ B^d keci manujo eti. ² all three MSS. paṭi-. ³ B^d ubhosu passesu. ⁴ C^k
-passaṃ, C^s passaṃ. ⁵ C^k -i, B^d -im. ⁶ C^s -uhi, B^d -umbi, B^s -ubbhi. ⁷
B^d ubbidhā viputā, C^k ubbiggā vipphalā.

Jetuttaranagarato Suvannagiritālo nāma pabbato pañcayo-
janāni, tato Kontimārā nāma nadī pañcayojanāni, tato c'
Arañjaragiri.¹ nāma pabbato pañca-, tato Dunniviṭṭha-brāhmaṇa-
gāmo² nāma pañca-, tato mātulanagaraṃ dasayojanāni, iti taṃ
5 maggaṃ Jetuttaranagarato tiṃsayojanaṃ hoti³, devatā maggaṃ
saṃkhipiṃsu, ekadivaseṇ⁴ eva te mātulanagaraṃ sampāpu-
niṃsu, tena vuttaṃ:

226. Saṃkhipiṃsu pathaṃ yakkhā anukampāya dārake,
nikkhantadivaseṇ⁴ eva Cetaraṭṭham⁴ upāgamun ti. 1910.

10 Upagacchantā pana Jetuttaranagarato pātarāsasamaye nik-
khamitvā sāyaṇhasamaye Cetaraṭṭhe⁴ mātulanagaraṃ sampattā.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

227. Te gantvā dīghaṃ addhānaṃ Cetaraṭṭham⁴ upāgamuṃ,
iddhaṃ phītaṃ janapadaṃ bahumaṃsasurodananti⁵. 1911.

15 Tadā mātulanagare saṭṭhikhattiyasahassāni vasanti, M.
antonagaraṃ apavisitvā nagaradvāre sālāya nisīdi, ath' assa
Maddi M-assa pādesu rajaṃ puñjitvā pāde sambāhetvā „Ve-assa
āgatabhāvaṃ jānāpessāmiti“ sā sālato nikkhamitvā tassa cak-
khupathesu⁶ aṭṭhāsi, tena nagaraṃ pavisantiyo ca nikkha-
20 mantiyo ca itthiyo naṃ disvā parivāresuṃ.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

228. Cetiyo⁷ parikirīṃsu⁸ disvā lakkhaṇaṃ āgataṃ:
sukhumāli vata ayyā⁹ pattikā paridhāvati. 1912.

229. Vayhāhi pariyāyitvā sivikāya ca khattiyā¹⁰

25 sājja¹¹ Maddi araṇṇasmiṃ pattikā paridhāvati. 1913.

Ta lakkhaṇaṃ ti lakkhaṇasampannaṃ Maddiṃ āgataṃ, paridhāva-
tīti evaṃ sukhumāli hutvā pattikā va vicarati, pariyāyitvā ti Jetuttaranagare
vicaritvā, sivikāyā¹¹ ti suvaṇṇasivikāya.

¹ C^o marañjana-, B^o arañjara-. ² C^o -ṭṭhi-, B^o tuṇṇavināliḍaṇḍabra-. ³ B^o
-nāni honti. ⁴ B^o jeta-. ⁵ C^o māsasurodanti, C^o bahumaṃsasurodananti. ⁶
B^o -the. ⁷ B^o je-. ⁸ B^o -vārīṃsu. ⁹ C^o vanāyaṃ ayyā, C^o vayaṃ ayya. ¹⁰
C^o vattiyā, B^o rathena ca. ¹¹ B^o svajja.

Mahājano taṃ Maddiṇ ca Ve-raṇ ca putte c' assa anātha-gamane¹ āgate disvā gantvā rājānaṃ ārocesi, saṭṭhisahassarājāno rodantā paridevantā tassa santikaṃ āgamiṃsu².

Tam atthaṃ pakāsento Sathā āha:

230. Taṃ disvā Cetapāmokkhā rodamaṇā upāgamuṃ : 5
kaccin nu deva kusalaṃ, kacci deva anāmayāṃ,
kacci pitā³ ārogo⁴ te Sivīnaṃ ca anāmayāṃ. 1914.
231. Ko te balaṃ mahārāja, ko nu te rathamaṇḍalaṃ,
anassako arathako dīgham addhānam āgato,
kacc' āmittehi pakato⁵ anupatto s' imaṃ disan ti. 1915. 10

Ta. disvā ti dūrato va passivā, Cetapā - - ti Cetarājāno, upāgamun ti upagamīṃsu, kusalan ti ārogyaṃ, anāmayan ti niddukkhabhāvāṃ, ko te baḷaṇ ti kuhiṃ tava balakāyo, ratha - - ti yenāsi alaṃkatarathenaḡgato so kuhin ti pucchanti, anassako ti na assako⁶ ti yeva, arathako ti ayānako, dīgham - - ti dīghamaggaṃ āgato, pakato ti abhibbūto. 15

Atha nesaṃ rājūnaṃ M. attano āgamanakāraṇaṃ kathento ā. :

232. Kusalaṃ c' eva me samma, atho samma anāmayāṃ,
atho pitā arogo⁷ me Sivīnaṃ ca anāmayāṃ. 1916.
233. Ahaṃ hi kuṇjaraṃ dajjaṃ isādantaṃ urūhavaṃ (cfr. supra v. 33)
khettaṇṇuṃ sabbayuddhānaṃ sabbasetāṃ gajuttamaṃ 1917. 20
234. Paṇḍukambalasaṅchannaṃ pabhinnaṃ sattumaddanaṃ
dantiṃ savālavijaniṃ setāṃ Kelāsa-sādisaṃ 1918.
235. Sasetacchattaṃ saupatheyyaṃ⁸ sāthabbanāṃ⁹ sahatthipaṃ
aggayānaṃ rājavāhiṃ brāhmaṇānaṃ adās' ahaṃ. 1919.
236. Tasmīṃ me Sivayo kuddhā, pitā c'¹⁰ upahato¹¹ mano, 25
avaruddhati¹² maṃ rājā, Vaṃkaṃ gacchāmi pabbataṃ,
okāsaṃ sammā jānātha vane yattha vasāmasa¹³ ti. 1920.

Ta. tasmīṃ me ti tasmīṃ kāraṇe mayhaṃ Sivayo kuddhā, u pahato - - ti upabatacitto kuddho va hutvā maṃ raṭṭhā pabbājesi, yatthā 'ti yasmiṃ vane mayāṃ vaseyyāma ta. no vasanokāsaṃ jānāthā 'ti ā. 30

Te rājāno āhaṃsu:

¹ so Cks, B^d anāthāgamanena. ² C^s sg-, B^d āgamaṃsu. ³ Cks pitā. ⁴ Ck ārogā, C^s arogā, B^d arogo. ⁵ Cks kacci tāmittehi kato. ⁶ Cks anassako. ⁷ Cks -gā. ⁸ B^d saupājeyyaṃ, B^s saupātheyyaṃ. ⁹ Ck sāpabbanaṃ, B^d sādhanānaṃ. ¹⁰ Cks ca. ¹¹ so all three MSS. ¹² B^d -ddhāsi, Cks -ruddhesi. ¹³ B^d vase-.

237. Svāgatan te mahārāja atho te adurāgataṃ,
issaro si¹ anuppatto yaṃ idh' atthi pavedaya. 1921.
238. Sākaṃ bhisaṃ madhuṃ maṃsaṃ suddhaṃ sālinam odanaṃ
paribhuñja mahārāja, pāhuno² no si āgato ti. 1922.

5 Ta. pavedaya³ 'ti kathehi, sabbaṃ paṭiyādetvā dassāma, bhisaṃ ti bhī-
saniṃsaṃ yaṃ kiñci kandaḍḍitaṃ vā.

Vessantaro āha:

239. Paṭiggahitaṃ yaṃ dinnāṃ sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
avaruddhati⁴ maṃ rājā, Vaṃkaṃ gacchāmi pabbataṃ,
10 okāsaṃ samma jānātha vane yattha vasāmaṃse ti. 1923.

Ta. paṭiggahitaṃ ti sabbam etaṃ tumhehi dinnāṃ mayā ca paṭigga-
hitaṃ eva hotu sabbassa tumhehi mayhaṃ agghiyaṃ ti agghiyaṃ nivediyaṃ
kataṃ, rājā pana maṃ avaruddhatī⁴ raṭṭhā pabbajeti⁵, tasmā Vaṃkam eva
gamissāmi, tasmīṃ me araṇṇe vasaṇāṭṭhānaṃ jānāthā 'ti.

15 Te rājāno āhaṃsu:

240. Idh' eva tāva acchassu Cetaratṭhe rathesabha
yāva Cetā gamissanti raṇṇo santikaṃ yācituṃ
nījjhāpetuṃ mahārājaṃ⁶ Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhanam. 1924.
241. Tam tam Cetā purakkhatvā patitā laddhapaccayā
20 parivāretvāna gacchanti, evaṃ jānāhi khattiyā 'ti. 1925.

Ta. raṇṇo -- ti raṇṇo santikaṃ yācanatthāya gamissanti⁷, nījjhā-
petuṃ ti tumhākaṃ niddosabhāvaṃ jānāpetuṃ, laddha -- ti laddhapatiṭṭhā,
gacchantīti gamissantīti.

Mahāsatto āha:

- 25 242. Mā vo rucittha gamaṇaṃ raṇṇo santika⁸ yācituṃ
nījjhāpetuṃ mahārājaṃ, rājā tattha na issaro⁹. 1926.
243. Accuggatā hi Sivayo balatthā¹⁰ negamā ca ye
te padhamsetuṃ icchanti rājānaṃ mama kāraṇā ti. 1927.

30 Ta. tatthā 'ti tasmīṃ mama niddosabhāvaṃ nījjhāpane, rājāpi anissaro,
accuggatā ti atikuddhā, balatthā¹¹ ti balakāyā¹², padhamsetuṃ te raj-
jato nīharitūṃ, rājānaṃ ti rājānaṃ pi.

¹ Cks ti. ² so all three MSS. ³ Bđ -asi. ⁴ Bđ -ruddhāsi. ⁵ Bđ -si. ⁶
Cks -ja. ⁷ Cks gamaṇaṃ. ⁸ Bđ -kaṃ. ⁹ Bđ rājāpi tathanissaro. ¹⁰ Bđ
baladaggā. ¹¹ Bđ balaggā. ¹² Cks balakāyanāyānā.

Te rājāno āhamsu:

244. Sace esā pavatt' ettha raṭṭhasmiṃ raṭṭhavaddhana
idh' eva rajjāṃ kārehi Ceteḥi parivārito. 1928.
245. Iddham phīṭāṇ c' idaṃ raṭṭhaṃ iddho janapado mahā,
matim karohi tvam deva rajjassa-m-anusāsītun ti. 1929. 5

Ta. sace esā -- ti sace etasmim raṭṭhe esā pavatti, rajjassa -- ti
rajjāṃ anusāsītun, ayam eva vā pāṭho.

Vessantaro āha:

246. Na me chando mati atthi rajjassa-m-anusāsītun
pabbājītassa raṭṭhasmā, Cetaputtā sunātha me. 1930. 10
247. Atuṭṭhā Sivayo assu¹ balatthā² negamā ca ye
pabbājītassa raṭṭhasmā, Cetā rajje hi secayum. 1931.
248. Asammodiyam pi vo assa accantaṃ mama kāraṇā
Sivinaṃ bhaṇḍanaṃ cāpi, viggaho me na ruccati. 1932.
249. Ath' assa bhaṇḍanaṃ ghoram sampahāro anappako³,
ekassa kāraṇā mayham himseyyūṃ bahuke jane⁴. 1933. 15
250. Paṭiggahītaṃ yaṃ dinnam sabbassa agghiyam kataṃ,
avaruddhati⁵ maṃ rājā, Vaṃkaṃ gacchāmi pabbataṃ,
okāsam sammā jānātha vane yattha vasāmasa ti. 1934.

Ta. Cetā rajjehi -- ti Cetaraṭṭhavāsino kira Ve-ram rajje abhisīcīmā 20
'ti tumhākaṃ kupitā te atuṭṭhā assu⁶, asammodiyan ti asāmaggiyam, assā 'ti
mayham ekassa kāraṇā tumhākaṃ bhaṇḍanaṃ bhavissati.

Evam M. anekapariyāyena yācito pi r. na icchi, ath' assa
te pana rājāno mahantaṃ sakkāram karimsu, so nagaram
pavisitum na icchati, atha nam sālam eva alamkaritvā sāṇiyā 25
parikkhepaṃ katvā mahāsayanam paññāpetvā sabbe ārakkham
katvā parivārayimsu, so ekadivasam⁷ ekarattim vasitvā tehi
gahitārakkho sālāyam vasitvā punadivase pāto va nānaggarasa-
bhojanaṃ paribhuñjitvā tehi rājūhi parivuto sālāya nikkhami,
saṭṭhisahassā khattiyā tena saddhim pannarasayojanaṃ maggaṃ 30

¹ B^d āsurin. ² B^d balaggā. ³ C^k -rena campako, C^s -rena cappako. ⁴ C^k bhim-
seyyūṃ bahum kopano, C^s himseyyūṃ bahuko jano, B^d himseyya bahuko jano.
⁵ B^d -si. ⁶ B^d āsurin. ⁷ B^d omits ekadī-.

gantvā vanadvāre ṭhatvā purato pannarasayojanaṃ maggaṃ
ācikkhantā āhaṃsu:

251. Taggha te mayam akkhāma yathāpi kusalā tathā
rājīsī yattha sammanti āhutaggī samāhitā. 1935.
- 5 252. Esa selo mahārāja pabbato¹ Gandhamādano
yattha tvaṃ saha puttehi saha bhariyāya c' acchasi². 1936.
253. Tam Cetā³ anusāsīmsu assunettā⁴ rudammukhā,
ito gaccha mahārāja uju yen' uttarāmukho. 1937.
254. Atha dakkhasi bhaddan te Vipulam⁵ nāma pabbataṃ
10 nānādumagaṇākiṇṇaṃ sītaccchāyaṃ manoramaṃ. 1938.
255. Tam atikkamma bhaddan te atha dakkhasi āpakam⁶
nadiṃ Ketumatim nāma gambhīraṃ girigabbharaṃ 1939.
256. Puthulomamacchākiṇṇaṃ supatitthaṃ mahodakam.
tатtha nahātvā pivitvā ca assāsetvā saputtake 1940.
- 15 257. Atha dakkhasi bhaddan te nigrodham maddhuvipphalaṃ
rammake sikhare jātaṃ sītaccchāyaṃ manoramaṃ. 1941.
258. Atha dakkhasi bhaddan te Nālikam nāma pabbataṃ
nānādijagaṇākiṇṇaṃ selaṃ kimpurisāyutaṃ. 1942.
259. Tassa uttarapubbena Mucalindo nāmaso saro
20 puṇḍarikehi sañchanno setasogandhiyehi ca. 1943.
260. So vanam meghasaṃkāsam dhuvam haritasaddalaṃ
siho vāmisapekkhīva vanasaṇḍam vigāhiya
puppharukkhehi sañchannaṃ phalarukkhehi c' ūbhayaṃ. 1944.
261. Tattha bindussarā vaggū nānāvāṇṇā bahū dijā
25 kujjantam⁸ upakujjanti utusampupphite dume. 1945.
262. Gantvā girividuggānaṃ naḍinaṃ pabhavāni⁹ ca
so¹⁰ dakkhasi¹¹ pokkharaniṃ karaṇjakakudhāyutaṃ 1946.
263. Puthulomamacchākiṇṇaṃ supatitthaṃ mahodakam
samaṃ ca caturassaṃ ca¹² sādum appaṭigandhiyaṃ. 1947.
- 30 264. Tassā¹³ uttarapubbena paṇṇasālam amāpaya
paṇṇasālam amāpetvā uñchacariyāya ihathā 'ti. 1948.

Ta. rājīsīti rājāno hutvā pabbajitā, samāhitā ti ekaggacittā, esā 'ti
dakkhiṇaḥhatthaṃ ukkhipitvā iminā pabbatapādenagacchathā 'ti ācikkhantā¹⁴ vadanti.

¹ C^{ks} sabbato. ² B^d vacchasi, C^k bhariyā ca acchasi, C^s gariyā ca a., B^s gariyo
ca a. ³ C^{ks} cetam, B^d jetam. ⁴ C^{ks} assa-. ⁵ B^d vepulam. ⁶ C^{ks} āvakam,
B^d āpagaṃ. ⁷ C^{ks} -ram. ⁸ C^s B^d -tim. ⁹ C^{ks} pahatāni. ¹⁰ C^{ks} yo. ¹¹
B^d addasa. ¹² B^d caturamsāṃs. ¹³ B^d tasmā. ¹⁴ B^d āgacchantā.

acchasi¹ vasissasi, āpaka² ti nadim³ āpa⁴, girigabbharan ti girikucchito pavattam, madhuvippалан⁵ ti madhuraphalam, rammake ti ramañye, kimpurisañyutan ti kimpurisehi āyutam parikiññam, setasogandhiyehi nānappakārehi setapupphehi c' eva sogandhiyehi ca samannāgata⁶, siho vāmisapekkhiti āmisam paththento siho viya, bindussarā ti pinđitassara, vaggū ti madhurassarā, kujjantam - - ti⁷ pañhamam kujjamañam pakkhim pacchā upakujjanti, utu - - ti utukālasamaye pupphite dume nisiditvā kujjantam anukujjanti, so dakkhasiti⁸ so tvañ passasi⁹ a., karañja - - ti karañjarukkhehi ca kakudharukkhehi ca samparikiññam, appaṭṭigandhiyan ti paṭṭikkūlegandharahita¹⁰ madhurodakassa sampunñam nānappakārapadumuppala¹¹ dīhi sañchannañam pañnasālam, amāpayā 'ti pañnasālam māpessasi¹², amāpetvā ti māpetvā, uñchacariyāya ihathā 'ti atha tumbe deva uñchacariyāya yāpento appamattā ihatha, śraddhaviyā hutvā vihareyyātha 'ti a.

Evan te rājāno tassa pannarasayojanañam maggañam ācikkhitvā tañ uyyojetvā Vessantarassa antarāyabhayassa vinodanattam¹³ „mā kocid eva paccāmitto okāsam labheyyā“ 'ti cintetvā ekañ vyattañ susikkhitañ Cetaputtañ „tvañ gacchante ca āgacchante ca parigañhāhiti“ vanadvāre ārakkhatthāya thapetvā sakalanagaram¹⁴ eva gamimsu, Ve-pi saputtadāro Gandhamādanañ gantvā tañ divasañ ta. vasitvā tato uttarābhimukho Vipulapabbatapādena¹⁵ gantvā Ketumatiyā nāma nadiyā tire nisiditvā vanacarakena dinnam madhumañsam khāditvā tassa suvaññasūcim datvā nahātvā pivitvā ca paṭippassaddhadaratho¹⁶ nadim¹⁷ uttaritvā sānupabbatasikkhare thitassa nigrodhassa mūle thokañ nisiditvā nigrodhaphalāni khāditvā utthāyāsanā¹⁸ gacchanto Nālikam nāma pabbatañ patvā pariharanto Muca¹⁹ lindsaratirena pubbuttarakaññam patvā ekapadikamaggena vanaghaṭam pavisi tvātañ atikkamma giridugganadīpabhavānañ²⁰ purato tañ caturassapokkharaniñ²¹ sampāpuni, tasmim khane Sakko devarājā²² āvajjanto tañ kārañam ñatvā „M. Himavan²³ tañ pavittho vasanatthānañ laddhuñ vaṭṭatīti“ cintetvā Vissa-

¹ B^o vacch-. ² C^{ks} āvakau. ³ C^{ks} nadī. ⁴ B^d ti udakavāhanadī āvattañ, B^o āvarañam in the place of nadim āpañ. ⁵ B^d -vippalan, B^o madhurapphalan. ⁶ B^d -tim-. ⁷ B^d addasā ti. ⁸ B^d passissasi. ⁹ B^d māpeyyasi. ¹⁰ so all three MSS. for sakalā-? ¹¹ B^d vepulla-. ¹² C^{ks} -ā. ¹³ B^d nadīto. ¹⁴ B^d atikkama girividuggānañ nadīpabhavānañ? ¹⁵ B^d -rañsapo-. ¹⁶ C^k add nam.

kammaṃ pakkosāpetvā „gaccha tāta tvaṃ Vaṃkapabbata-
 kucchimhi ramaṇīye thāne assamapadaṃ māpetvā ehi“ Vissa-
 kammaṃ pesesi, so ta. gantvā dve paṇṇasālāyo dve caṃkame
 rattitṭhānadivatṭhānāni ca māpetvā caṃkammakoṭiyāṃ tesu
 5 tesu thānesu nānāpupphagacche kadalivanāni ca dassetvā sabbe
 pabbajitaparikkhāre ca paṭiyādetvā „ye keci pabbajitukāma
 gaṇhantū“ ¹ti akkharāni likhitvā amanusse ca bheravasadde
 migapakkhino ca paṭikkamāpetvā sakatṭhānaṃ eva gato, M. pi
 ekapadikamaggaṃ disvā „pabbajitānaṃ vasaṇatṭhānaṃ bha-
 10 vissatīti“ Maddiṃ ca dve putte ca assamapadadvāre ṭhapetvā
 sayāṃ assamapadaṃ pavisitvā akkharāni oloketvā „Sakken'
 amhi diṭṭho“ ²ti nātvā paṇṇasāladvāraṃ vivaritvā pavisitvā
 khaggaṃ ca dhanuṃ ca apanetvā sātake omuñcitvā isivesaṃ
 gahetvā kattaradaṇḍaṃ ādāya paṇṇasālato nikkhamitvā caṃ-
 15 kamaṃ āruhya aparāparaṃ caṃkamitvā paccekabuddhena sadi-
 sena upasamena ³puttadārānaṃ santikaṃ agamāsi, Maddi
 M-assa pādesu patitvā roditvā ten' eva saddhiṃ assamapadaṃ
 pavisitvā attano paṇṇasālaṃ gantvā tāpasavesaṃ gaṇhi, pacchā
 putte pi tāpasakumārake karimsu, cattāro khattiyā Vaṃka-
 20 pabbatakucchimhi vasimsu, atha Maddi M-aṃ varaṃ yāci:
 „deva tumhe phalāphalaṭṭhāya agantvā putte gahetvā idh' eva
 hotha, ahaṃ phalāphalaṃ āharissāmīti“, tato paṭṭhāya sā
 araṇṇato phalāphalāni āharitvā tayo jane paṭijaggati, Bo- pi
 taṃ varaṃ yāci: „Maddi mayaṃ ito paṭṭhāya pabbajitā nāma
 25 itthi ca nāma brahmacariyassa malaṃ, ito 'paṭṭhāya akāle
 mama santikaṃ mā āgacchāhīti“, sā „sādhū“ ¹ti sampaṭicchī,
 M-assa mettānubhāvena samantā tiyojane sabbe tiracchānāpi
 aññamaññaṃ mettāni paṭilabhiṃsu, Maddi devī pi pāto va
 utṭhāya pānīyaṃ paribhojanīyaṃ upaṭṭhāpetvā mukhodakaṃ
 30 āharitvā dantakaṭṭhaṃ datvā assamapadaṃ sammajjitvā dve
 putte ca pitu santike ṭhapetvā pacchikhanittiamkusahatthā

¹ Bā sakkena dīno smiṃ. ² Cko upamena.

araññam pavisitvā vanamūlaphalāphalāni ca ādāya pacchim
 pūretvā sāyanhasamaye āgantvā pañnasāle phalāphalam ṭha-
 petvā nahātū 'ti' putte nahāpeti², atha cattāro pi khattiyā
 pañnasāladvāre nisiditvā phalāphalam paribhuñjanti, tato Maddī
 devaputte ādāya attano pañnasālam gacchati, iminā niyāmena 5
 pabbatakucchimhi sattamāse vasimsū 'ti. Vana p'pavesana-
 khaṇḍam niṭṭhitam.

Tadā Kālīngaraṭṭhe Dunniviṭṭhabrāhmaṇagāmavāsī Jūjako
 nāma brāhmaṇo bhikkhācariyāya kahāpaṇasatam labhitvā ekas-
 mim brāhmaṇakule ṭhapetvā puna dhanam pariyesanattāyā 10
 gato, tasmim cirāyante brāhmaṇakulā kahāpaṇe³ vaḷaṇjetvā
 pacchā itarena āgantvā codiyamānā⁴ kahāpaṇe⁵ dātum asak-
 kontā Amittatāpanam nāma dhītarām tassa adamsu, so tam
 ādāya Kālīngaraṭṭhe Dun - - gāmaṁ gantvā vasi, Amittatāpanā
 sammā brāhmaṇam paricarati, ath' aññe va taruṇabrāhmaṇa⁶ 15
 tassā⁷ ācārasampattim disvā „ayam mahallakabrāhmaṇam paṭi-
 jaggati. tumhe amhesu kim pamajjathā“ 'ti attano bhariyāyo
 tajjenti, tā „imam Amittatāpanam imamhā gāmā palāpessāmā“
 'ti naditthādīsu sannipatitvā tam paribhāsimsu.

Tam attham pakāsento Sattā āha: 20

205. Aha vāsī⁶ Kālīngesu Jūjako nāma brāhmaṇo
 tassāpi⁷ daharā bhariyā nāmen-Āmittatāpanā. 1949.
206. Tā tam⁸ tattha gatā vocum nadīudakahārikā
 thiyo tam paribhāsimsu samāgantvā kutūhalā: 1950.
207. Amittā nūna te mātā Amittā⁹ nūna te pitā 25
 ye tam jīṇassa pādamsu evam dahariyam sati. 1951.
208. Ahitam vata te nātī mantayimsu rahogatā
 ye tam jīṇassa pādamsu evam dahariyam sati. 1952.
209. Dukkaram vata te nātī mantayimsu rahogatā ye etc. 1953.
270. Pāpakam vata te nātī mantayimsu rahogatā ye etc. 1954. 30
271. Amanāpam vata te nātī mantayimsu rahogatā ye etc. 1955.

¹ B^d natvā for nahāvā? ² B^d nahāpesi. ³ B^d -paṇ. ⁴ C^{ks} bhediya-, B^s khodiya-.
⁵ B^d tassa. ⁶ B^d vāsī, C^{ks} ahucāsī. ⁷ C^k tassāsī. ⁸ C^s tam nam, C^k tā tam.
⁹ so all three MSS.

272. Amanāpavāsam vasasi evam dahariyam sati
yā tvaṁ vasasi jīṇassa, mataṁ te jīvitā varam. 1956.
273. Na hi nūna tuyhaṁ kalyāṇi pitā mātā ca sobhane
aṇṇam bhattāram vindimsu [ye taṁ jīṇa pādamsu]
5 evam dahariyam sati. 1957.
274. Duiyittḥam¹ te navamiyam² akatam agghittakam ye etc. 1958.
275. Samaṇe brāhmaṇe nūna brahmacariyaparāyane
sā tvaṁ loke abhisasi silavante bahussute
yā tvaṁ vasasi jīṇassa evam dahariyam sati. 1959.
- 10 276. Na dukkhaṁ ahinā daddhaṁ na dukkhaṁ sattiyā hataṁ
taṁ ca dukkhaṁ ca tippaṁ ca³ yaṁ passe jīṇakam patim. 1960.
277. N⁴ atthi khiddā n⁴ atthi rati jīṇena patinā saha,
n⁴ atthi allāpasallāpo, jagghitam pi na sobhati. 1961.
278. Yadā daharo daharā ca mantayanti rahogatā
15 sabbāsam sokā nassanti⁴ ye keci hadayanissitā. 1962,
279. Daharā tvaṁ rūpavatī purisānam abhipatthitā⁵,
gaccha nātikule accha, kiṁ jīṇo ramayissatī. 1963.

Ta. ahū 'ti ahoṣi, vāsī Kaliṅgesū 'ti Kālīngaraṭṭhe Dunnivittḥabrāh-
maṇagāmaṇāsī, tā nam tattha -- ti ta. gāme itthiyo nadiudakahārikā hutvā
20 gatā nam avocum, thiyo nam -- ti tāyo itthiyo na aṇṇam kiñci avocum atha
kho taṁ paribhāsimsu, kutūhalā 'ti katūhalajātā viya hutvā, samāgantvā ti
samanato parikkhipivā, dahariyan ti daharim taruṇim sobhaggepattam sa-
mānam, jīṇassa 'ti jarājīṇassa gebe, duiyittḥam⁶ te navamiyan⁷ ti
tayā navamiyam⁸ yāgam⁹ duiyittḥam⁷ bhavissati, so te yāgapīṇo¹⁰ paṭhamam
25 mahallakakākena gahito bhavissati, duiyittḥā¹¹ te navamiyā ti pi pāṭho nava-
miyā tayā duiyittḥā¹² bhavissatīti a., akatam -- ti agghijūhanam pi tayā aka-
tam bhavissati, abhisasīti akkoṣi, tassa te pāpassa idam phalan ti adhippāyen'
evam āhamāsu, jagghitam pi -- ti khaṇḍadante vivarivā hasantassa mahalla-
kassa hasitam pi na sobhati, sabbāsam sokā nassantīti³ sabbe etesam
30 sokā vinassanti¹³, kiṁ jīṇo ti ayaṁ jīṇo taṁ pañcabi kāmagaṇehi katham
ramayissati.

Sā tāsam santikā parihāsam¹⁴ labhitvā udakaghaṭam ādāya
rodamānā gharam gantvā „bhoti kiṁ rodasīti“ brāhmaṇena
putṭhā tassa ārocentī imam gātham āha:

¹ C^k duiyattḥam, C^s duiyattḥam, B^d duiyittḥam. ² B^d navamiyā, C^k navamiyam.
³ C^s nippaṇca. ⁴ so C^k; B^d sabbā sokā vinassanti. ⁵ C^k -tthikā, B^d purisā
tvamabhipatthitā. ⁶ C^k duiyattḥam, B^d duiyittḥam. ⁷ B^d navamiyā. ⁸ C^s miyan,
B^d navamiyā. ⁹ B^d yāgu. ¹⁰ B^d yāgu-. ¹¹ C^k duiyattḥā, B^d duiyittḥā. ¹² C^k
duiyattḥā, B^d duiyittḥā. ¹³ C^k omit sokā vi-. ¹⁴ B^d -bhāsam.

290. Na te brāhmaṇa gacchāma nadiṃ udakahāriyā,
thiyo maṃ paribhāsanti tayā jīṇṇena brāhmaṇā 'ti. 1964.

T. a. : brāhmaṇa tayā jīṇṇena maṃ itthiyo paribhāsanti, tasmā ito paṭ-
thāya tava udakabarikā hutvā nadiṃ na gamissāmīti.

Jūjako āha:

5

291. Mā me tvaṃ akarā kammaṃ, mā me udakam āhari,
ahaṃ udakam āhissāṃ, mā bhoti kupitā ahū 'ti. 1965.

Ta. udakamāhissāṃ ti ahaṃ udakam āharissāmīti.

Brāhmaṇī āha:

292. Nāhaṃ tamhi kule jātā yaṃ tvaṃ udakam āhare,
evaṃ brāhmaṇa jānāhi na te vacchāma' ahaṃ ghare. 1966. 10

293. Sace me dāsaṃ dāsiṃ vā nānāyissasi brāhmaṇa
evaṃ brāhmaṇa jānāhi na te vacchāmi santike ti. 1967.

Ta. nāhaṃ ti yaṃhi kule sāmikā kammaṃ karonti¹ nāhaṃ ta. jātā, yaṃ
tvaṃ ti yasmā² yaṃ udakam tvaṃ āharissasi na mayhaṃ ten' attho. 15

Jūjako āha:

294. N' atthi me sippaṭṭhānaṃ³ vā dhanadhaññaṃ vā brāhmaṇi
kuto 'haṃ dāsaṃ dāsiṃ vā ānāyissāmi bhotiyā,
ahaṃ bhotiṃ upaṭṭhissāṃ, mā bhoti kupitā ahū 'ti. 1968.

Brāhmaṇī āha:

20

295. Ehi te ahaṃ akkhissāṃ yathā me vacanaṃ sutāṃ:
esa Vessantaro rājā Vamke vasati pabbate, 1969.

296. Tam tvaṃ gantvāna yācassu dāsaṃ dāsiṃ ca⁴ brāhmaṇa,
so te dassati yācito dāsaṃ dāsiṃ ca⁴ khattiyō ti. 1970.

Ta. ehi te -- ti ahaṃ te ścikkhissāmi idaṃ sā devatādhiggahitā hutvā āha. 25

Jūjako āha:

297. Jīṇṇo 'ham asmi abalo, dīgho c' addhā suduggamo,
mā bhoti paridevesi, mā ca tvaṃ vimaṇā ahu,
ahaṃ bhotiṃ upaṭṭhissāṃ, mā bhoti kupitā ahū ti. 1971.

Ta. jīṇṇo -- ti hhadde ahaṃ jīṇṇo kathaṃ gamissāmīti.

30

¹ B^d kārenti. ² B^d tasmā. ³ B^d sippaṭṭhānaṃ. ⁴ so all three MSS.

Brāhmaṇī āha:

288. Yathā āgantvā¹ saṅgāmaṃ² ayuddho va³ parājito
evam eva tuvaṃ brahme āgantvā va parājito. 1972.
289. Sace me dāsaṃ dāsīṃ vā nānayissasi brāhmaṇa
5 evaṃ brāhmaṇa jānāhi, na te vacchāma⁴ ahaṃ ghare,
amanāpaṃ te karissāmi, taṃ te dukkhaṃ bhavissati. 1973.
290. Nakkhatte utupubbesu yadā maṃ dakkhasi 'laṃkataṃ'⁵
aṇṇehi⁶saddhiṃ ramamānaṃ tan te dukkhaṃ bhavissati, 1974.
291. Adassanena mayhaṃ te jīṇassa paridevato
10 bhiyyo Vaṃkā ca palitā⁷ bahū hessanti brāhmaṇā ti. 1975.

Ta. amanāpante ti Vossantarassa santikaṃ gantvā dāsaṃ vā dāsīṃ vā
anāharantassa ta⁸ aruccanakam⁶ kammaṃ karissāmi, nakkhatte -- ti nak-
khattayogavasena vā channaṃ utūnaṃ tassa tassa pubbavasena vā pavattesu chaṇesu.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

- 15 292. Tato so brāhmaṇo bhīto brāhmaṇiyā vasānugo
aṭṭito kāmarāgena brāhmaṇiṃ etad abravī: 1976.
293. Pātheyyaṃ me karohi tvaṃ saṅkulyā sagulāni⁹ ca
madhupiṇḍikā ca sukatāyo sattubhattā ca brāhmaṇi. 1977.
294. Ānyissamā methunake ubho dāsakumārake,
20 te taṃ paricarissanti rattindivam atanditā ti, 1978.

Ta. aṭṭito ti upadduto upaṭṭito, sagulāni cā 'ti sagulapūve, sattub-
hattan ti baddhasattuṃ c' eva abaddhasattu puvabhattā ca, methunake
ti jātigottakulapadesehi sadise, dāsakumārake ti tava dāsathāya⁹ kumārake.

- Sā khippaṃ pātheyyaṃ paṭiyādetvā brāhmaṇassārocesi,
25 so gehe dubbalaṭṭhānaṃ thiraṃ katvā dvāraṃ paṭisaṃkharitvā
araṇṇā dārūni āharitvā ghaṭena udakaṃ āharitvā sabbabhā-
janāni pūretvā tatth' eva tāpasavesaṃ gahetvā „bhadde ito
patthāya vikāle mā nikkhami, yāva mamāgamanā appamattā
hohīti“ ovaditvā upāhanaṃ¹⁰ āruyha¹⁰ pātheyyapasibbakaṃ aṃse
30 laggetvā Amittatāpanaṃ padakkhiṇaṃ katvā assupunṇehi
nettehi pakkāmi.

¹ C^o B^d ag-. ² C^k agāmaṃ, B^s sagā-. ³ C^k ayuddhe cassa. ⁴ read: maṃ
dakkhasi alaṃ kataṃ, omitting yadā? ⁵ B^d vaṅkāpatitā ca. ⁶ B^d taṃ aua-
nucchavikaṃ. ⁷ B^d sakalāni. ⁸ C^k -tyāya. ⁹ C^k -nā. ¹⁰ C^k or-.

Tam attham pakāseno Satthā āha:

295. Idam katvā¹ brahmabandhu paṭimuñci upāhanam²,
tato so mantayitvāna³ bhariyam katvā padakkhiṇam 1979.
296. Pakkāmi so ruṇṇamukho brāhmaṇo sahitabbato
Sivīnam nagaram phītam⁴ dāsapariyesanam caran ti. 1980. 5

Ta. ruṇṇamukho ti rudammukho, sahitabbato ti samādinnavato,
gahitāpasaveso ti a., caran ti dāsadāsipariyesanam caranto Sivīnam nagaram
ārabha pakkāmi.

So tam nagaram gantvā sannipatitam janam „Ve-kuhin“
ti pucchi. 10

Tam attham pakāseno Satthā āha:

297. So tattha⁵ gantvā avaca ye tatthāsum samāgatā:
kuhiṃ Vessantaro rājā, kattha passemu khattiyam. 1981.
298. So jano tam avacāsi ye tatthāsum samāgatā:
tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo 15
pabbājito sakā raṭṭhā, Vamke vasati pabbate. 1982.
299. Tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo
ādāya puttadāraṇ ca Vamke vasati pabbate ti. 1983.

Ta. pakato ti upadduto piḷito attano negare vasitum alabhitvā idāni
V- pabbate vasati. 20

„Evaṃ amhākam rājānam nāsetvā puna pi āgato⁶, idha
tiṭṭhā⁷ 'ti te⁸ leḍḍudaṇḍādihatthā brāhmaṇam anubandhiṃsu,
so devatādhiggahito hutvā V-pabbatamaggam eva gaṇhi.

Tam attham pakāseno Satthā āha:

300. So codito brāmaṇiyā brāhmaṇo kāmagiddhimā 25
aghan tam patisevittha¹⁰ vane [vālamigākīṇṇe
khagga]dīpinisevite. 1984.
301. Ādāya beluvaṃ daṇḍam aggihuttam kamaṇḍalum
so pāvīsi brahāraṇṇam yattha assosi kāmadaṃ. 1985.
302. Tam pavitṭham brahāraṇṇam kokā nam parivārayum, 30
vikkandi so¹⁰ vippanaṭṭho dūre pathā¹¹ apukkami. 1986.
303. Tato so brāhmaṇo gantvā bhogaluddho¹² asaṇṇato
Vamkass' oharane naṭṭho¹³ imā gāthā abhāsathā 'ti. 1987,

¹ Bđ vatvā. ² Cks -nā. ³ Bđ ām-. ⁴ Cks pītam. ⁵ Ck teca, Cn neca. ⁶ Cks
omit āgato. ⁷ Cks tiṭṭhathā. ⁸ Cks omit te. ⁹ Bđ -vissam. ¹⁰ Cks yo. ¹¹ so
Bđ; Cks pathā. ¹² Cks -luddo. ¹³ Bđ -orohane naṭṭhe

Ta. aghantaṇ ti taṃ mahājanena anubandhanadukkhāṇ c' eva vanam
 pariyogāhanadukkhāṇ ca, aggihuttaṇ ti aggijūhanakakatacchum, kokā nam
 parivārayan ti so araṇṇam pavistvā V-pabbatagāmiṃ maggaṃ ajānanto magga-
 mūlho hutvā vicarati, aha nam ārakkhatthāya nisinnassa Cetaputtassa sunakhā
 5 parivārayimēū 'ti a., vikkandi so ti so rukkham āruya mahantena ravena
 kandi, vippanaṭṭho ti vinaṭṭhamaggo, dūre pathā¹ ti V-pabbatagāmiṃpa-
 thato² dūre apakkamī, bhogaluddho³ ti ativiya bhogaluddho⁴, asaṇṇato
 ti dussilo, oharāṇe⁵ ti V-pabbatassa gamanamagge vippanaṭṭho⁶, so sunakhehi
 parivārito rukkhe nisinno va imā gāthā abhāsatha:

- 10 304. Ko rājaputtam nisabham jayantam aparājitam
 bhaye khemassa dātāram ko me Vessantaram vidū. 1988.
 305. Yo yācatam paṭiṭṭhāsi bhūtānam dharāṇi-r-iva
 dharāṇūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1989.
 306. Yo yācatam gatī āsi savantīnam va⁷ sāgaro
 15 udadhūpamam⁸ mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1990.
 307. Kalyāṇatittham supipim⁹ sītūdakam¹⁰ manoramam
 puṇḍarikehi sañchannam yuttam kiṇjakkhareṇū¹¹
 rahadhūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1991.
 308. Assattham va pathe jātam sītacchāyam manoramam
 20 santānam vissametāram¹² kilantānam paṭiggaham
 tathūpamam mahārāyam ko me Vessantaram vidū. 1992.
 309. Nigrodham va pathe jātam sītacchāyam manoramam
 santānam vissametāram¹² kilantānam paṭiggaham
 tathūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1993.
 25 310. Ambam iva pathe jātam sītacchāyam manoramam
 santānam vissametāram¹² kilantānam paṭiggaham
 tathūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1994.
 311. Sālam iva pathe jātam sītacchāyam manoramam
 tathūpamam vissametāram¹² kilantānam paṭiggaham
 30 tathūpamam mahārājam ko me Vessantaram vidū. 1995.
 312. Dumam iva etc. 1996.
 313. Evaṇ ca me vilapato pavitṭhassa brahāvane
 aham jānan ti yo vajjā nandim so janaye mamam. 1997.
 314. Yo me evam vilapato¹³ pavitṭhassa brahāvane
 35 aham jānan ti yo vajjā [tāya so ekavācāya]
 pasave puṇṇam anappakan ti. 1998.

¹ so Bḍ; C^{ks} patthā. ² C^{ks} patthato, Bḍ -gāmi ca maggato. ³ C^{ks} -luddo. ⁴ C^{ks} omit ativiya bho-. ⁵ C^{ks} oharāṇā, Bḍ oharāṇe naṭhe. ⁶ Bḍ -naṭhe. ⁷ C^{ks} -naṇ ca. ⁸ Bḍ sāgarupamam. ⁹ so C^{ks}; Bḍ suclmam. ¹⁰ Bḍ sītūdakam, C^{ks} sītacchāyam. ¹¹ Bḍ kiṇcikkha-. ¹² C^{ks} -tānam. ¹³ Bḍ evaṇca me vi-.

Ta. jayantan ti maccheracittam vijyantam¹, ko me -- ti ko mayham Vessantaram acikkheyya 'ti vadati, patitthāsīti patitthā āsi, santānan ti pariyaṅtānam², kilantānan ti maggakilantānam, paṭiggahan ti patiggāhanam³ patitthābhūtam, aham jānantī yo vajjā ti aham Ve-ram jānāmīti yo vadeyya 'ti.

Tassa tam paridevasaddam sutvā⁴ ārakkhatthāya t̄hapito 5
Cetaputto migaluddako hutvā araṇṇe vicaranto cintesi⁵ „ayam
brāhmaṇo Ve-rassa vasanatt̄hānatthāya paridevati, na kho pan'
esa dhamme sudhammatāya āgato, Maddim vā dārake vā yā-
cissati, idh' eva nam māressāmīti“ tassa santikaṃ gantvā
„brāhmaṇa na⁶ tejivitaṃ dassāmīti“ so dhanum ākaḍḍhitvā tajjesi. 10

Tam attham pakāsento Satthā āha:

315. Tassa Ceto patissosi araṇṇe luddako caram:
tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo.
pabbājito sakā ratthā Vamke vasati pabbate. 1999.
316. Tumhehi brahme pakato atidānena khattiyo 15
ādāya puttadāraṇ ca Vamke vasati pabbate. 2000.
317. Akiccakārī dummedho⁷ ratthā vivanam āgato
rājaputtam gavesanto bako maccham ivōdake. 2001.
318. Tassa ty-āham na dassāmi jivitaṃ idha brāhmaṇa,
ayam hi te mayā nunno⁸ saro pāsati⁹ lohitaṃ. 2002. 20
319. Siro te vajjhayitvāna hadayaṃ chetvā sabandhanam
panthasakunam¹⁰ yajissāmi tuyham mānsena brāhmaṇa¹¹. 2003.
320. Tuyham mānsena medena matthakena ca brāhmaṇa
ahutim paggaheṣāmi chetvāna hadayaṃ tava. 2004.
321. Tam me suyittham suhutaṃ tuyham mānsena brāhmaṇa 25
na ca tvam rājaputtassa bhariyam putte ca nessesīti. 2005.

Ta. akiccakārīti tvam akiccakārīko, dummedho ti nippaṇṇo,
ratthā -- ti ratthato mahāraṇṇam āgato, saro passatīti¹² saro pivissati,
vajjhayitvānā 'ti¹³ māretvā rukkā patitassa te sīsam tālaphalam viya
luñcitvā sabandhanam hadayamaṃsam chinditvā panthadevatāya¹⁴ panthasaku- 30
nam¹⁴ nāma yajissāmi, na ca tvan ti evam sante tvam rājaputtassa bhariyam
vā putte vā na nessesīti.

¹ so B^s; B^d maccheravijāham, C^k maccheravijtam. ² so C^k for parisantānam?
B^d pariāhasantānam. ³ C^k -kam. ⁴ C^k omit sutvā. ⁵ C^k sutvā for cintesi.
⁶ C^k omit na. ⁷ C^k -dha. ⁸ C^s nunno corr. to nunṇo, B^d asāmhite mayā
rūlho. ⁹ so C^k = S. pāsati, C^s passati, B^d pissati. ¹⁰ so C^k; B^d bandha-
C^s pattha-. ¹¹ C^k -nam. ¹² B^d pissati. ¹³ C^k add mam. ¹⁴ B^d bandha-
C^s pattha-.

So tassa vacanaṃ sutvā maraṇabbhayatajjito musā kathento ā.:

322. Avajjho brāhmaṇo dūto, Cetaputta suṇohi me,
tasmā dūtaṃ na hananti, esa dhammo sanantano. 2006.
323. Nijjhataṅgā Sivayo sabbe, pitā naṃ daṭṭhum icchati
mātā ca dubbalā tassa¹, acirā cakkhūni jiyare². 2007.
324. Tes' āhaṃ pahito dūto, Cetaputta suṇohi me,
rājaputtaṃ nayissāmi, yadi jānāsi saṃsa me ti. 2008.

Ta. nijjhataṅgā ti saññatta³, acirā--³ ti niccaṃ⁴ rodanena nacirass⁵ eva cakkhūni jiyissanti.

- 10 Tadaṃ Cetaputto „Ve-raṃ kira ānetuṃ gacchatīti⁶“ somanassappatto sunakhe bandhitvā ṭhapetvā brāhmaṇaṃ⁷ otāretvā sākhāyantare nisīdāpetvā imaṃ gātham āha:

325. Piyassa me piyo dūto, puṇṇapattaṃ dadāmi te
imaṃ ca madhuno tumbaṃ migasatthiṃ ca brāhmaṇa,
15 taṃ ca te desam akkhissam yattha sammati kāmado ti. 2009.

Ta. piyassa me ti mama piyassa Vessantarassa tvam piyo dūto, tava ajjhāsayapūraṇaṃ puṇṇapattaṃ dadāmi. Jūjakakhaṇḍaṃ⁷ niṭṭhitaṃ.

- Cetaputto brāhmaṇaṃ bhojetvā pātheyyatthāy' assa madhulābuṃ c' eva⁸ pakkamigasatthiṃ ca' datvā magge ṭhapetvā
20 dakkhiṇahatthaṃ ukkhipitvā Mahāsattassa vasanokāsaṃ ācikkhanto āha:

326. Esa selo mahābrahme pabbato Gandhamādana
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati 2010.
327. Dhārento brāhmaṇaṃ¹⁰ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masaṃ jaṭaṃ,
25 cammavāsī chamā seti jātavedaṃ namassati. 2011.
328. Ete nīlā paḍissanti nānāphaladharā dumā
uggatā abbhakūṭā va nīlā añjanapabbatā. 2012.
329. Dhavassakaṇṇā khadirā sālā phandanamāluvā
sampavedhenti vātena sakim pitā va māṇavā. 2013.
- 30 330. Upari dumapariyāyesu¹¹ saṃgītiyo va sūyare,
najjuhā¹² kokilā¹³ saṃghā sampatanti dumā dumā. 2014.

¹ C^{ks} cassa. ² C^{ks} jiyati. ³ B^d saṭhuṇātā. ⁴ C^{ks} nicca. ⁵ B^d āgato ti. ⁶ B^d adda rukkhatō. ⁷ C^{ks} jūjapabbaṃ. ⁸ B^d madhuno tumbaṃ ceva. ⁹ B^d paṇṇamigasandhiṇca. ¹⁰ B^d brahmaṇa. ¹¹ C^{ks} -pariyāsu. ¹² C^{ks} -bbā. ¹³ so all three MSS.

331. Avhayant' eva gacchantam sakhāpattasameritā¹
 ramayant' eva āgantum modayanti nivāsinam
 yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati. 2015.
332. Dhārento brāhmaṇam² vaṇṇam āsadañ ca masañjātam,
 cammavāsī chamā seti jātavedam namassatīti. 2016.

5

Ta. Gandhamādano ti esa G-pabbato, etassa pādena uttarābhimukho gacchanto yattha Sakkadattiye assame Ve-ro rājā s. puttehi vasati tam passissasīti a., brāhmaṇam² vaṇṇam ti seṭṭham pabbajitavesam, āsadañca -- ti ākaḍḍhitvā phalānam gaṇhanattham aṅkusañ ca³ aggidabhanāñ ca⁴ jātañ ca dhārento, cammavāsīti ajīnacammadharo⁵, chamā seti ti paṭhavīyam paṇṇa-
 santhare sayati, dhavassakaṇṇā khadīrā ti dhavā ca assakaṇṇā ca khadīrā
 ca, sakim - ti ekavāram eva pitā majjapānasoṇḍā viya, uparidumapari-
 yāyesu⁶ 'ti rukkasākhāsu, saṃgītiyo -- ti nānāsakupānam vassantānam
 dibbasamgītāni viya sūyanti, najjuhā⁷ ti najjubasakuṇā, sampatantīti vikūjantā
 vicaranti, sakhāpattasameritā ti sakhānam pattehi saṃghaṭṭitā hutvā vikū-
 jantā sakupā⁸, vātena sameritā paṇṇasakhā yeva vā⁹, āgantun ti āgantukajanam,
 yatthā 'ti yasmiñ assamapade Ve- vasati ta. gantvā imañ assamapadasam-
 pattim passissasī.

Tato uttarim pi assamapadam vaṇṇento āha:

333. Ambā kapitthā panasā sālā jambū vibhītakā¹⁰
 harītakā āmalakā assatthā padarāni ca 2017. 20
334. Cārū timbarukkhā c' ettha nigrodhā ca kapitthanā
 madhumadhukā¹¹ thevanti nice pakkā c' udumarā 2018.
335. Pārevatā bhavyeyā ca muddikā ca madhutthikā¹²
 madhum anelakam tattha sakam ādāya bhuñjare. 2019. 25
336. Aññ' ettha pupphitā ambā aññe tiṭṭhanti dovilā¹³
 aññe āmā ca pakkā ca bhakavaṇṇā¹⁴ tadūbhayam. 2020.
337. Ath' ettha heṭṭhā puriso ambapakkāni gaṇhati
 āmāni c' eva pakkāni vaṇṇagandharasuttame¹⁵. 2021.
338. Ath' eva me¹⁶ acchariyam himkāro¹⁷ paṭibhāti mam
 devānam iva āvāso sobhati Nandanūpumo. 2022. 30
339. Vibhedikā nāḷikerā khajjurīnam brahāvane
 mālā va ganthitā ṭhanti¹⁸ dhajaggān' eva dissare
 nānavaṇṇehi pupphehi nabham tāracitām iva 2023.

¹ B^d -iritā. ² B^d brahmaṇa. ³ B^d aṅkusaṅkaṇca. ⁴ B^d aggijuhanaṅkaṭṭacchu-
 saṅkhātimasaṅca. ⁵ C^k aṅjana-. ⁶ C^k -pariyāsu. ⁷ C^k -bhā. ⁸ B^d -nānam.
⁹ B^d samīritā pattasakhāyo vā. ¹⁰ B^d vibhedakā. ¹¹ C^k madhummadhukā. ¹²
 so C^k; C^s B^d -ttikā. ¹³ C^k domilā. ¹⁴ B^d bhiṅga-. ¹⁵ B^d -mam. ¹⁶ so
 B^d; C^k atemañ me. ¹⁷ C^k bhikkāro for bhiṅkāro? ¹⁸ C^k yanti.

340. Kuṭajī kutṭhatagari pātaliyo ca pupphitā
punoāgā¹ giripunnāgā¹ kovilārā ca pupphitā 2024.
341. Uddhālakā somarukkā agarubhalliyo² bahū
puttajivā³ ca kakudhā asanā c' ettha pupphitā 2025.
- 5 342. Kuṭajā salaḷā nīpā kosambalabujā dhavā
sālā ca pupphitā tattha palālakhallasannibhā. 2026.
343. Tassāvidūre pokkharanī bhūmibhāge manorame
padumuppalasañchannā devānaṃ iva Nandane. 2027.
344. Ath' ettha pupparasamattā kckilā nuṅjubhāṇikā
10 abhinādentī pavanaṃ utusāmpupphite dume. 2028.
345. Bhassanti makarandehi pokkhare pokkhare madhū,
ath' ettha vātā vāyanti dakkhiṇā atha pacchimā,
padumakiṅjakkhareṇuhi okiṇṇo hoti assamo. 2029.
346. Thulā siṅghāṭakā c' ettha sūmsādiyā⁴ pasādiyā⁵
15 macchacchāpavyāvidhā bahu c' ettha-m-upayānakā
madhum bhīmsehi savati khīraṃ sappi⁶ muḷālihi. 2030.
347. Surabhī taṃ vanāṃ vāti nānāgandhasameritaṃ.
sammaddat' eva⁷ gandhena pupphasākhāhi taṃ vanāṃ. 2031.
348. Bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhināditā⁸
20 ath' ettha sakuṇā santi nānāvaṇṇabāhū dijā,
modanti saha bhariyāhi aññamaññaṃ pakūjino 2032.
349. Nandikā jīvaputtā ca jīvaputtā piyā ca no¹⁰
piyā puttā piyā nandā dijā pokkharanīgharā. 2033.
350. Mālā va ganthitā ṭhanti¹¹ dhajaggān' eva dissare
25 nānāvaṇṇehi pupphehi kusaleh' eva sugandhikā
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati,
dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masañjātaṃ
cammavāsī chamā seti jātavedaṃ namassatīti. 2034.

Ta. cārū timbarukkhā ti suvaṇṇatimbarukkhā¹², madhumadbukā¹³
30 ti madhurasā madbukā, thevantīti virocantī, madhutthikā te madhum eva
paggharantiyo madhuratāsavā¹³ madhuttheva sadiṣā, sakamādāyā¹ ti taṃ
sayam eva gahetvā bhūñjanti, dovilā ti sañjāyamānaphalā, tadūbhayan ti
ubho pi, āwā ca pakkā ca maṇḍukapiṭṭhivaṇṇā yeva, athettha heṭṭhā puriso
ti ath' ettha assame tesāṃ ambānaṃ heṭṭhā ṭhitako¹ va puriso ambāni gaṇhāti

¹ Bđ punṇavā. ² Bđ aggaluphalliyā. ³ Bđ putajivā. ⁴ Bđ -sāriyā. ⁵ Bđ
-sāriyā. ⁶ so all three MSS. for sappin? ⁷ so Cks; Bđ -bhi. ⁸ so Cks; Bđ
samoditeva. ⁹ Bđ samantā abhi-, Cks samantamabhi-. ¹⁰ Cks ca yā ca te ¹¹
Cks yanti. ¹² Cks madhumadbukā. ¹³ so Cks; Bđ -yavā.

ārohanakiccān' atthi, vaṇṇa - - me ti etehi vaṇṇādīhi uttamāni, a teva me
 acchariyaṇ ti ativiya me acchariyaṇ, hikkāro¹ ti hīn ti kāraṇaṇ², vi-
 bhedikā ti tālā, mālāvaganthitā ti samphusitarukkhaṇāṇ upari ganthitā
 mālā viya pupphāni viya tiṭṭhanti, dhajaggānevā 'ti tāni alaṅkatadhajaggāni
 viya dissanti, kuṭajikuṭṭhatagarā ti kuṭaji nāṃ' ekā rukkhajāti kuṭṭhā ca
 tagaragacchā ca, giripunnāgā³ ti mahāpuṇṇāgā⁴, bhallīyo ti bhallīrukkhā
 nāma, palālakkhalasannibhā ti tesāṇi heṭṭhā paggharita-pupphalakkhalasadiṣā⁵
 ti vadati, pokkharanīti caturassapokkharanī, Nandane ti N-vane Nandā-
 pokkharanī viya, puppharasamattā ti puppharasehi mattā calitā⁶, maka-
 randehīti kiṅjakkarato⁷ bhassandareṇūhi⁸, pokkhare pokkhare ti pa-
 duminipaṇṇesu, tesu tesu hi kiṅjakkhato reṇu bhassitvā pokkharamadhun nāma
 hoti, atha pacchimā ti ettāvata sabbā disā vidisāpi vātā dassitā honti,
 thūlā siṅghātakā ti mahantā siṅghātakā ca, sāmsādiyā⁹ ti sayamjāta-
 khuddikasāli, yainsūkarasāli¹⁰ pi vuccati, pasādiyā¹¹ ti te yeva bhūmiyaṇ pa-
 titā, vyāviddhā ti pasanne uḍake vyāviddhā paṭipātiyaṇ gacchantā dissanti,
 upayānakā ti kakkatakā, madhun ti bhūmsakottiyā bhinnāya paggharanakaraso
 madhusadiso hoti, khīraṇ sappin ti muḷalakehi paggharanakaraso khīraṇissa-
 kanavagorassasappi viya hoti, saṃmadayatevā¹² 'ti sampattajānaṇ madayati¹³
 viya, samantā-m-abhināditā¹⁴ ti samantā abhinadantā¹⁵ vicaranti, nandikā
 ti ādini tesāṇi nāmāni, tesāṇi paṭhamā: sāmi Ve-ra imasmīṇ vane vasanto
 nandā ti vadanti dutiyā: tvaṇ ca sukhena jīvaputtā ca te ti vadanti tatiyā: tvaṇ
 ca jīvapīyaputtā ca te ti vadanti, catutthā ca: tvaṇ ca Nandapīyaputtā ca te ti
 vadanti, teṇa tesāṇi etāṇi' eva nāmāni ahesuṇ, pokkkharāṇūgharā ti pok-
 kharāṇivāsīno.

Evam Cetaputtēna Ve-rassa vasanaṭṭhāne akkhāte Jūjako
 tussitvā paṭisanthāraṇ karonto imaṇ gātham āha:

351. Idaṇ ca me sattubhattaṇ madhunā paṭisaṃyutaṇ
 madhupiṇḍikā ca sukatāyo sattubhattaṇ dadāmi te ti. 2035.

Ta sattubhattaṇ ti madhusannibhaṇ sattu-samkhātaṇ bhattaṇ, i. v. h
 idaṇ mama atthi, ten te dammi, gaṇhāhi ten ti. 30

Taṇ sutvā Cetaputto āha:

352. Tuih' eva sambalaṇ hotu, nāhaṇ icchāmi sambalaṇ,
 ito hi¹³ brahme gaṇhāhi, gaccha brahme yathāsukhaṇ. 2036.

¹ Cks hikkāro ² Cks hihākaraṇ. ³ Bđ puṇṇavā ⁴ Bđ mahāpuṇṇavā. ⁵ so
 Cks; Bđ -pupphapuṇḍicāpalālakkhalasannibhā. ⁶ Bđ balitā. ⁷ so Cks; Bđ kiṅ-
 cikkkharehi ⁸ so Cks; wanting in Bđ. ⁹ Bđ sāmsāriyā. ¹⁰ so Cks; Bđ suka-
 sālī. ¹¹ Bđ pasāriyā. ¹² Cks saṃmo-, Bđ samoditevā. ¹³ Bđ modayati. ¹⁴
 Bđ samantā abbi-. ¹⁵ Bđ abhinādanā. ¹⁶ Bđ pi.

353. Ayam ekapadī eti, ujum gacchati assamañ,
isi pi Accuto tattha paṃkadanto rajassiro 2037.

354. Dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadañ ca masañjaṭaṃ,
cammavāsī chamā seti, jātavedaṃ namassati,

5 taṃ tvaṃ gantvāna pucchassu, so te maggaṃ pavakkhatīti. 2038.

Ta. sambalan ti pātheyyaṃ, etīti yo ekapadikamaggo amhākaṃ abhi-
mukho eti esa assamañ ujum gacchati, A ccuto ti evannāmakko isi ta. vasatīti.

355. Idam sutvā brahmabandhu Cetam katvā padakkhiṇaṃ
udaggacitto pakkāmi yenāsi Accuto isīti. 2039.

10 Ta. yenāsīti yasmim̐ thāne¹ A. isi ahoṣi ta. gato ti. Cullavana-
vaṇṇaṇā niṭṭhitā.

356. Gacchanto Bhāradvājo so addasa Accutaṃ isim̐,
disvāna taṃ Bhāradvājo sammodi isinā saha. 2040.

357. Kacci nu bhoto kusalaṃ, kacci bhoto anāmayam̐, (cfr. V p. 322)
15 kaccī uñchena yāpesi, kacci mūlaphalā bahū. 2041.

358. Kacci ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjati. 2042.

Ta. Bhāradvājo ti Jūjako, appamevā¹ 'ti appā¹ yeva, himsā ti tesam̐
vasena tumhākaṃ vihimśā.

20 Tāpaso āha:

359. Kusalañ c' eva me brahme atho brahme anāmayam̐,
atho uñchena yāpemi, atho mūlaphalā bahū. 2043.

360. Atha ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe himsā mayham̐ na vijjati. 2044.

25 361. Bahūni vassapūgāni assame vasato mama,
nābhijānāmi uppannaṃ ābādham̐ amanoramaṃ. 2045.

362. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṃ,
anto pavisa bhaddan te, pāde pakkhālayassu te. 2046.

363. Tiṇḍukāni piyālāni madhuke kāsumāriyo
30 phalāni khuddakappāni bhuñja brahme varaṃ varaṃ. 2047.

364. Idam pi pāniyam̐ sitam̐ ābhatam̐ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṃ abhikaṃkhasi. 2048.

Jūjako āha:

¹ C* appam̐, C^o appa.

365. Paṭiggahītaṃ yaṃ dinnāṃ sabbassa agghiyaṃ kataṃ,
Saṅjayassa sakaṃ puttaṃ Sivīhi vippavāsitaṃ
tam ahaṃ dassanam āgato, yadi jānāsi saṃsa me ti. 2049.

Ta. taṃ ahaṃ - - ti ahaṃ taṃ dassanāya āgato.

Tāpaso āha:

5

366. Na bhavaṃ eti puññatthaṃ Sivrājassa dassanaṃ,
maññe bhavaṃ patthayati rañño bhariyaṃ patibbatāṃ. 2050.

367. Mañye Kaṇhājinaṃ dāsīṃ Jāliṃ dāsaṃ ca icchasi,
athavā tayo mātāputte araññā netum āgato,
na tassa bhogā vijjanti dhanadhaññaṃ ca brāhmaṇā 'ti. 2051. 10

Ta. na tassa bhogā ti bho brahme tassa Ve-rassa araññe vibharantassa
n' eva bhogā vijjanti, dhanadhaññaṃ ca na vijjati, duggato hutvā vasati, tassa
santikāṃ gantvā kiṃ karissasīti.

Taṃ sutvā Jūjako āha:

368. Akuddharūp' āham bhotā¹, nāhaṃ yācitum āgato, 15
sādhu dassanam ariyānaṃ, sannivāso sadā sukho. 2052.

369. Adiṭṭhapubbo Sivrājā Sivīhi vippavāsito,
tam ahaṃ dassanam āgato, yadi jānāsi saṃsa me ti. 2053.

I. v. h.: ahaṃ bho tāpaso akuddharūpo, ahaṃ panā na
kiñci Ve-raṃ yācitum āgato, ariyānaṃ panā dassanaṃ sādhu, sannivāso pi 20
etehi saddhīṃ sukho, ahaṃ tassa ācariyabrāhmaṇo, mayā ca so yato² Sivīhi
vippavāsito tato paṭṭhāya adiṭṭhapubbo, tenāhaṃ naṃ dassanāya āgato, yadi
tassa vasanaṭṭhānaṃ jānāsi saṃsa me ti.

So tassa³ saddahitvā „hotu saṃsissāmi te, ajja tāva idh'
eva tāva vasā“ 'ti taṃ phalāphalehi santappetvā punadivase 25
maggāṃ dassento hatthaṃ pasāretvā ā.:

370. Esa selo mahābrahme pabbato Gandhamādano
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati 2054.

371. Dhārento brāhmaṇaṃ vaṇṇaṃ āsadaṃ ca masaṅjaṭaṃ,
cammavāsī chamā seti, jātavedaṃ namassati. 2055. 10

372. Ete nīlā padissanti nānāphaladharā dumā
uggatā abbhakūṭā va nīlā añjanapabbatā

¹ Bds bhoto. ² Cks no. ³ Bd adds vacanāṃ.

- dhavassakaṇṇā khadirā sālā phandanamā'uvā
sampavedhenti vātena sakim pītā va māṇavā. 2056.
373. 374. 375. = 330. 331. 332. 2057—59.
376. Karerimālā vitatā bhūmibhāge manorame
5 saddalā haritā bhūmi, na tatth' uddhamsate rajo. 2060.
377. Mayūragīvasamkāsā tūlaphassasamūpamā
tiṇāni nātivattanti samantā caturāṅgulā
ambā jambū kapitthā ca nice pakkā c' udumbarā
paribhogehi iukkhehi vanam tam rativaḍḍhanam 2061.
- 10 378. Velūriyavaṇṇasannibham' macchagumbanisevitam'
sucim sugandham salilam āpo tattha pi sandati'. 2062.
379. Tassāvidūre pokkharāṇi bhūmibhāge manorame
padumuppalasañchannā devānam iva Nandane. 2063.
380. Tīṇi uppalajātāni tasmim sarasi brāhmaṇa
15 vicitraṃ' nilān' ekāni setā lohitakāni cā 'ti. 2064.

Tass' attho hetthāvattasadisō va, kareri -- ti kareripupphehi vitatā,
saddalā -- ti dhuvasaddalena haritā; na tatthu -- ti tasmim thāne appa-
mattako pi rajo na uddhamsati, tūlaphassasamūpamā ti muduphassatāya
tūlaphassasadisā, tiṇāni -- ti tāni tassā bhūmiyā mayūragīvaṇṇāni tiṇāni
20 samantato caturāṅgulān' eva⁵ vattanti, tato pana uttari na vaḍḍhanti, ambā
jambū -- ti ambā ca jambū ca kapitthā ca, paribhogehīti nānāvidhehi
pupphupagaphalupagehi paribhogarukkehi, āpo tattha pi sandatīti⁶ tasmim
vanasāḍe Vamkapabbate kunnadihi otarantaṃ udakam sandati pavattatīti a,
vicitraṃ nilānekāni -- ti ekāni nilāni ekāni setāni ekāni lohitānīti imehi
25 tīhi uppalajātikehi tam sarasim vicitraṃ sajjitapupphacāṅgotakam viya so-
bhatti dasseti.

Evam caturassapokkharāṇim⁷ vaṇṇetvā puna Mucalind-
saram vaṇṇento āha:

381. Khomā va tattha padumā, setasogandhigehi ca
30 kalambakehi sañchanno Mucalindo nāma so saro. 2065.
382. Ath' ettha padumā phullā ariyāntā va dissare
gimhā hemantikā phullā jannutagghā upattharā. 2066.
383. Surabhī sampavāyanti vicittā pupphasanthatā
bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhinādītā ti. 2067.

¹ Ck -vaṇṇūpanikam, C² -vaṇṇapanibham. ² B^d -kumba-. ³ Ck² si sandati.
⁴ Ck² -trā. ⁵ B^d -gulappamāṇāneva. ⁶ so B^d; Ck² sikandati in the place of
āpo -- . ⁷ B^d -rassapok-.

Ta. khomā vā 'ti khomamayā viya paṇḍarā, setasogandhiyehi cā 'ti setuppalehi ca sogandhiyehi ca kalambakehi ca so saro sañcanno, apariyantā -- ti aparimāṇā¹ viya dissanti, gimhā -- ti gimhehi ca hemantikehi ca pupphitapadumā, jannutagghā -- ti jannupamāṇe udake uppattharā phullā honti santhatā viya kbāyanti, vicittā -- ti vicitrā hutvā pupphehi santhatā 5 sadā² surabhi sampavāyanti.

384. Ath' ettha udakantasmim rukkā tittḥanti brāhmaṇa kadambā pāṭalī phullā kovilārā ca pupphitā 2068.
385. Amkolā kaccikārā ca pārijaṇḍā ca pupphitā vāraṇā sāyanā³ rukkā Mucalindam abhito saram⁴. 2069. 10
386. Sirisā setavārisā⁵ sādhu vāyanti padmakā⁶ niggundī siriniggundī⁷ asanā c' ettha pupphitā 2070.
387. Paṅgurā vakulā sālā sobhañjanakā ca pupphitā ketakā kaṇikārā ca mahānāmā ca pupphitā 2071.
388. Ajjunā ajjukannā ca mahānāmā ca pupphitā sampupphitagga tittḥanti pajjalant' eva kimsukā. 2072. 15
389. Setapaṇṇi sattapaṇṇā kadaliyo kusumbharā dhanutakkāri pupphehi samsapā varaṇehi⁸ ca 2073.
390. Acchivā sibalā⁹ rukkā sallakiyo ca pupphitā setagerū ca tagarā¹⁰ mamsikuṭṭhā kulāvarā 2074. 20
391. Daharā ca rukkā vuddhā ca akuṭṭilā c' ettha pupphitā assamaṃ ubhato ṭhanti¹¹ agyāgāraṃ samantato ti. 2075.

Ta. tittḥantīti saram parikkhipivā tittḥanti kadambā ca kaccikārā ti evamnamarukkā, pārijaṇḍā ti katamālā¹², vāraṇā sāyanā¹³ ti māgarukkā¹⁴, mucalind --¹⁵ ti mucalindassa ubhayapasseu, setapārisā ti 25 setaccharukkā¹⁶, te kira setakkhandhā mahāpaṇṇā kaṇikārasadisapuppā honti, niggundī siriniggundīti¹⁷ pakatiniggundī c' eva kālaniggundī ca, paṅgurā ti paṅgurarukkā, kusumbharā ti eke gacchā, dhanutakkāri pupphehi sobhitā¹⁸, acchivā ti ādayo rukkā yeva, setagerutagarakā¹⁹ ti setagerū ca tagarakā ca²⁰, mamsikuṭṭhā²¹ kulāvarā ti mamsigacchā ca koṭṭhagacchā²² ca kulāvarā ca, akuṭṭilā ti ujukā, agyāgāraṃ -- ti agyāgāraṃ parikkhipivā ṭhitā ti a.

¹ Cks - ṇāni ² Cks sarā. ³ Bā sa-. ⁴ Bā usatosaram. ⁵ BP - pārisā. ⁶ Bā paddakā. ⁷ Bā saranigg-. ⁸ Bā - ṇāni. ⁹ Cks acci-. ¹⁰ Ck setaṅgaru narakā, Ck setaḥeru, tagarakā, Bā setaggāru ca taggarā, Bā takeru ca garakā. ¹¹ Cks yanti. ¹² Bā rattakamālā. ¹³ Cks vāyanā, Bā vāyanā? ¹⁴ Bā vāraṇarukkā cavhayanā rukkā ca. ¹⁵ Bā ubhatosaram. ¹⁶ Bā setagaccharukkā. ¹⁷ Bā saranigg-. ¹⁸ Cks - tāni. ¹⁹ Ck - turakā, Cks tatatarakā, Bā setaggāru ca taggarā. ²⁰ Bā setaggāru ca taggarā ca. ²¹ Cks - koṭṭhā. ²² Bā kuṭṭu-.

392. Ath' ettha udakantasmim bahujāto phaṇijjako
muggatiyo karatiyo sevālasimsakam bahu 2076.
393. Uddhā¹ pavattam ullulitam makkhikā hiṅgujālaka
dāsimaṅcako² c' ettha bahu nicekalambakā. 2077.
- 5 394. Elambarakasamchannā³ rukkhā tiṭṭhanti brāhmaṇa
sattāham dhārayamānānam gandho tesam na chijjati. 2078.
395. Ubhato saram mucalindam pupphā tiṭṭhanti sobhanā⁴,
indivarehi sañchannam vanan tam upasobhitam⁵,
addhamāsam dhārayamānānam gandho tesam na chijjati. 2079.
- 10 396. Nilapupphisekadhāri⁶ pupphitā girikaṇṇikā,
kaṭerukkhehi sañchannam vanan tam tulasīhi ca 2080.
397. Sammaddat⁷ eva⁸ gandhena pupphasākhāhi tam vanam,
bhamarā pupphagandhena samantā-m-abhinādītā. 2081.
398. Tiṇi kakkarujātāni tasmim sarasi brāhmaṇa
15 kumbhamattāni c' ekāni murajamattāni tā⁹ ubho ti. 2082.

Ta. phaṇijjako⁹ ti bhūtanako, muggatiyo ti ekā muggajāti, karatiyo
ti rājamāso, sevālasimsakam ti ime pi¹⁰ gacchā yeva, api ca samsakam ti
rattacandanam vuttam, uddhā¹ pavattam -- ti tam upakam tiramariyā daban-
dhanam vātābham ullulitam hutvā tiṭṭhati, makkhikā -- ti hiṅgujālakasamkhāte
20 pi vikaṣṭapupphagacche pañcavaṇṇā madhumakkhikā madhurasarena viravantiyo
ta. vicarantīti a., dāsimaṅcako¹¹ c' etthā'ti, imāpi dve rukkhajātiyo ettha,
nicekalambakā ti nicekalambakā, elambarakasamchannā ti evam nāmi-
kāya valliya sañchannā, tesam ti tesam tassā valliya pupphānam sabbesam pi
tesam dāsimaṅcānam pupphānam sattāham gandho na chijjati evam gandha-
25 sampaanāni pupphāni rajatapattasadisavālukāpupphabhūmibhāge, gandho tesam
ti tesam indivarapupphādinam gandho addhamāsam na chijjattīti, nilapupphiti
ādika pupphavalliyo, tulasīhi cā 'ti tulasigacchehi ca, kakkarujātānti
valliphalāni, ta. ekissā valliya phalāni mahāghaṭamattāni dvinnam mutiṅga-
mattāni, tena vuttam mutiṅgamattāni tā¹² ubho ti.

- 30 399. Ath' ettha sāsapo bahuko nādiyo¹³ haritāyuto
asī tālā va tiṭṭhanti chejjā indivarā bahū. 2083.
400. Apphotā¹⁴ suriyavallī ca kāliya¹⁵ madhugandhiyā
asokā mudayantī ca vallibho khuddapupphīyo 2084.
401. Korandakā anojā ca pupphitā nāgavallikā¹⁶
35 rukkham āruya tiṭṭhanti phullā kimsukavalliyo. 2085.

¹ Cks uddā. ² Cks -makacako. ³ Bd elampurukkhā-. ⁴ Bd bhāgaso. ⁵ Bd varam
tamupasobhati. ⁶ Bd -setavāri. ⁷ Bd sammoditeva. ⁸ Bd vā. ⁹ Cks pa-. ¹⁰
Ck. hi. ¹¹ Cks -makasako. ¹² Bd murajamattāni te. ¹³ Bd nāriyo. ¹⁴ Cks
appo-. ¹⁵ Bd ko-. ¹⁶ Bd mallikā.

403. Kaṭeruhā ca vāsanti¹ yūthikā madhugandhiyo
nīliyā² sumanā bhaṇḍī sobhati padumuttaro. 2086.
403. Pāṭalisamuddakappāsī kaṇikārā ca pupphitā
hemajālā va dissanti rucirā aggīsikhūpamā. 2087.
404. Yāni kāni ca pupphāni thalajān' udakāni ca
sabbāni tattha dissanti, evaṃ rammo mahodadhīti. 2088. 5

Ta, sāsapo ti siddhatthako, bahuko³ ti bahu, nādiyo⁴ haritāyuto
ti haritena āyuto⁵ nādiyo⁴, ime dve 'lasunajātiyo, so pi lasuno ta. bahuko t'
a., asī--ti asīti evannāmikā rukkā sinidhāya bhūmiyam' thitā tālā viya
tiṭṭhanti, chejjā--ti udakapariyante bahū suvaṇṇaṇḍīvarā muṭṭhinā chinditabbā 10
hutvā thitā. apphoṭā⁶ ti apphoṭavallī⁶, vallibho--ti vallibho ca khudda-
pupphiyo ca nāgavallikā⁷ ti vallināgā⁸, kiṇṇusuka--ti sugandhamattā valli-
jāti, kaṭeruhā ca vāsanti⁹ ime ca dve pupphagacchā, madhugandhiyā
ti madhusamānagandhā, nīliyā sumanā bhaṇḍīti vallisumanā ca¹⁰ bhaṇḍī
ca, padumuttaro ti eko rukkho, kaṇikārā ti vallikārāpi¹¹ rukkhaṇḍīkā- 15
rāpi, hemajālā vā ti pasāritahemajālā viya dissanti, mahodadhīti mahato
udakassa ādhārabbūto Mucalindasaro.

405. Ath' assā pakkharaniyā pahūtā¹² vārigocarā
rohitā naḷapī siṅgū kumbhilā makarā susū 2089.
406. Madhū ca madhulaṭṭhī ca tālisā ca piyaṅgukā
unnakā¹³ bhaddamuttā ca satapupphā¹⁴ ca lolupā 2090. 20
407. Surabhī ca rukkā tagarā pahūtā¹² tuṅgavaṇṭakā¹⁵
padmakā naradā kuṭṭhā jhāmakā ca hareṇukā 2091.
408. Haliddakā gandhasilā hiriverā¹⁶ ca guggulā
vibhedikā corakā kuṭṭhā kappurā ca kalimgu cā¹⁷ 'ti. 2092. 25

Ta, Athassā po--ti idha pakkharanisadisatāya saram eva pakkharāṇīti
vadati, rohitā ti ādini tesam vārigocarānam nāmāni, madhū cā 'ti nimmak-
khikamadhuṇ' c' eva, madhulaṭṭhī cā 'ti laṭṭhimadhuṇ' ca, tālisā ti ādikā
sabbagandhajātiyo.

409. Ath' ettha sīhavyagghā ca purisālū ca hatthiyo
eneyyā pasadā c' eva rohiccasarabhā migā 2093. 30
410. Koṭṭhusunā sulopī¹⁸ ca tuliyaṇaḷasannibhā
camarī calanī laṅghī jhāpitā makkaṭā picu¹⁹. 2094.

¹ B^d vāsanti, C^k vāsenti. ² B^d nāliyā, C^o nīliyā, C^k nīliyā. ³ C^k pahūto. ⁴
B^d nāriyo. ⁵ B^d ayu-. ⁶ C^k appo-. ⁷ B^d -mallikā. ⁸ B^d adds ca mallikā ca.
⁹ C^k vāsenti, B^d vāsinti. ¹⁰ B^d adds pakatisumanā ca. ¹¹ so C^k for valli-
kaṇikārāpi? B^d vaṇṇikaṇikārāpi. ¹² B^d bahukā. ¹³ B^d kuṭṭantajā. ¹⁴ B^d seta-
¹⁵ B^d tuṅkavallikā. ¹⁶ B^d hari-. ¹⁷ B^d -gukā. ¹⁸ B^d sunopi, C^k salopi. ¹⁹
B^d pica, C^o ca.

411. Kakkatā¹ katamāyā² ca ikkā goṇasirā bahū
khaggā varāhā nakulā kālak' ettha bahūtasā³ 2095
412. Mahisā soṇā sigālā ca pampakā ca samantato
ākuccā pacalākā ca citrakā cāpi dīpiyo 2096.
- 5 413. Pelakā ca vighāsādā sīhā kokanisātakā⁴
atṭhapādā ca romā⁵ ca bhassarā⁶ ca kukutthakā⁷ 2097.
414. Camkorā kukkuṭṭā nāgā aññamaññam pakūjino
bakā balākā najjuhā dindibhā koṇcavādikā⁸ 2098.
415. Vyaghīnasā lohapiṭṭhā pampakā jīvajīvākā
10 kapiñjarā⁹ tittirāyo kulāvā paṭikuttakā
416. Maddālākā cetakedu¹⁰ bhaṇḍutittiranāmakā
celāvākā piṅgulāyo godhakā aṅgahetukā 2099.
417. Karaviyā ca saggā ca uhumkāra ca kukkuḥā
nānādiḷḷaṇṇakīṇṇam nānāsaraniḷḷakūjitan ti. 2100.
- 15 Ts. parisālū 'ti valāvāmukhahakkhiyo¹¹, rohicca -- ti rohitā c' eva
sarabhamigā ca, koṭṭhasoṇā 'ti sigālasunakkhā, katthasoṇā¹² ti pi paṭho, sulo-
picā¹³ 'ti esāpi ekā khuddakamigajāti, tuliyā ti jakkhabhīlā¹⁴, nala-
sannibhā ti nalaṇṇaphavaṇṇā rukkhasunakkhā ca, camarī calanūlamgūlit
camarā migā ca calanī ca lamgū ca calanti¹⁵ vātamigā ca¹⁶, jhāpitā -- t
20 dve pi makkatajātiyo, picū ti sarajariyante gocharagāhikā ekā makkatajāti
kakkatā katamāyā¹⁷, ti dve mahāmigā, ikkā ti acchā, goṇasirā ti arañña-
goṇakā, kālakettha bahūtasā¹⁸ ti kālakamigā nām' ettha¹⁹, soṇā sigālā
ti rukkhasunakkhā ca sigālā ca, pampakā ti assamapadam parikkhipitvā 'tithā
mahāveṇṇupampaṭikā²⁰, ākuccā²¹ ti godhā, pacalākā ti gajakumbhamigā,
25 citrakāpi dīpiyo ti citramigā ca dāpimigā ca, pelakā ca 'ti sasā²², vighā-
sādā ti ete sakunā, sīhā ti kesarasīhā, kokanisātakā²³ ti kokaṇ gahetvā
khādanasīlā duṭṭhamigā, bhassarā²⁴ ti setthasīsā, kakutthakā²⁵ ti kakuttha-
sakunā²⁶, camkorā ca vanakukkuṭṭā ca, dindibhā koṇcavādikā²⁷ ti
ime tayo pi sakunā yeva, vyagghīnasā ti senā, lohapiṭṭhā ti lohitanṇa-
30 sakunā, pampukā ti pampaṭakā, kapiñjarā -- ti kapiñjarā ca tittirā ca,
kulāvā -- ti ime dve pi sakunā, maddālākā cetakedū 'ti maddālākā ca
celakedu ca²⁸, bhaṇḍutittiranāmakā ti bhaṇḍū ca tittirā ca nāmākā ca,

¹ Bā kakutā, Ckō kaṇṭakā. ² Bā kala-. ³ so Bā; Ckō -tayo. ⁴ Bā -nisādakā
⁵ Bā morā. ⁶ Ckō ha-. ⁷ Ckō kuka-, Bā kukutthakā. ⁸ Ckō kuñja-, Bā koṇca-
vājjikā. ⁹ Bā kampicānā, Ckō -jatā. ¹⁰ so Ckō; Bā celaketu. ¹¹ Bā -yakkhiṇiyo.
¹² Bā koṭṭhasoṇā. ¹³ Bā sunopicā. ¹⁴ Bā pakkhiplārā. ¹⁵ Ckō cantī, Bā omits
calanti. ¹⁶ Ckō omit ca. ¹⁷ Bā kakkutākaṭa-. ¹⁸ Ckō tayo. ¹⁹ Bā ettha sare
kalākā ca bahūtasā ca. ²⁰ Bā -velukkā pampaṭhakā. ²¹ Bā amattākucchā. ²²
Ckō sāsā. ²³ Bā -ṇisādakā ²⁴ Bā kukkuṭṭatā. ²⁵ Bā kukkuṭṭakā-. ²⁶ Bā
-vājjikā. ²⁷ Bā maddālākā ca celaketu ca.

celābakā piṅgulāyo ti dve sakuṇajātiyo ca, tathā godhakā aṅgahetukā ti
saggā ti vānakasakuṇā', ubumkāra ti ulūkā.

418. Ath' ettha sakuṇā santi nīlakā³ mañjubhāṇakā
modanti saha bhariyāhi aññamaññam pakūjino. 2101.
419. Ath' ettha sakuṇā santi dijā mañjussarā sitā³ 5
setacchakūtā bhadrakkhā aṇḍajā citrapekhunā'. 2102.
420. Ath' ettha sakuṇā santi dijā mañjussarā sitā
sikhandinīlagīvāhi aññamaññam pakūjino 2103.
421. Kukutthakā⁵ kuḷirakā koṭṭhapokkharasātakā⁶
kāḷāmeyyā baḷiyakkhā kadambā suvasālikā 2104. 10
422. Haliddā lohita setā ath' ettha naḷakā bahū
vāraṇā hīṅgurājā⁷ ca kadambā suvakokilā 2105.
423. Kukkusā⁸ kurarā⁹ haṃsā āṭā¹⁰ parivadantikā¹¹
pākahaṃsā atibalā najjuhā jīvajivakā 2106.
424. Pārepatā ravihaṃsā cakkavākā nadīcarā 15
vāraṇābhirudā ranmā ubho kālūpakūjino. 2107.
425. Ath' ettha sakuṇā santi nānāvaṇṇā bahū dijā
modanti saha bhariyāhi aññamaññam pakūjino. 2108.
426. Ath' ettha sakuṇā santi nānāvaṇṇā bahū dijā
sabbe mañjūni kūjanti¹² Mucalindam abhito¹³ saram. 2109. 20
427. Ath' ettha sakuṇā santi karavī nāma te dijā
modanti saha bhariyāhi aññamaññam pakūjino. 2110.
428. Ath' ettha sakuṇā santi karavī nāma te dijā
sabbe mañjūni kūjanti¹⁴ Mucalindam abhito saram. 2111.
429. Eṇeyyapasadākiṇṇam nāgasamsevitaṃ vanam 25
nānālatāhi sañchannam kadālimigasevitaṃ. 2112.
430. Ath' ettha sāsapo bahuko¹⁵ nivāro varako bahu
sāli akatṭhapāko va ucchu tattha anappako. 2113.
431. Ayam ekapadī eti, ujum gacchati assamaṃ,
khudam piṇḍasam aratim tattha patto na vindati 30
yattha Vessantaro rājā saha puttehi sammati, 2114.
432. Dhārento brāhmaṇam vaṇṇam āsadañ ca masañjajam
caumavāsī chamā seti jātavedam namassatiti. 2115.

¹ Bā jātasakuṇā, B^o cāta. ² so C^k; C^o silakā, Bā^o sālīkā ³ C^o thitā. ⁴ C^o
-pekkhanā, Bā^o -pakkhanā ⁵ Bā^o kukkuthakā. ⁶ Bā^o -ṭakā. ⁷ Bā^o bhīṅga-. ⁸
Bā^o ukkusā. ⁹ Bā^o kuru:ū ¹⁰ C^o āvā. ¹¹ Bā^o parivattantikā. ¹² C^o kuñjanti.
¹³ Bā^o ubhato. ¹⁴ C^o kuñjanti. ¹⁵ Bā^o sayā bahukā.

Ta. nilakā¹ ti rājimattapattā², mañjussarā sitā³ ti nibaddha-
madhurasarā, setacchakūṭā⁴ bhadrakkhā ti ubhappasesu setehi akkhi-
kūṭehi samannāgatā sundarakkhā, aṇḍajācittapekkhanā⁵ ti aṇḍena jātā,
citrachattā⁶, kulīrakā ti kakkatākā⁷, koṭṭhā ti ādayo sakuṇā va, vāraṇā ti
5 hatthiasakuṇā⁸, kadambā ti mahākadambā⁹ gabhā, suvakokilā ti kokilāhi¹⁰
saddhim vicaraṇasukā¹¹ c'eva kokilā ca, kukkusā¹² ti kālakabarā¹³, kurārā¹⁴
ti setakurārā¹⁴, āṭṭā¹⁵ ti dabbīmukhasakuṇā, parivadantikā¹⁶ ti ekā sakuṇa-
jāti, vāraṇā -- ti rammābhirudā vāraṇā, ubho -- ti sāyaṃ pāto¹⁷ pabbata-
pādaṃ ekaninnādaṃ karontā nikūjanti, eṇeyya -- ti eṇimigehi ca pasatamigehi
10 ca ākiṇṇaṃ, ta patto ti brāhmaṇa Vessantarassa assamaṃ patto puriso ta
assame chātakaṃ vā pāṇiyaṃ pipāsaṃ¹⁸ vā ukkaṇṭhitaṃ vā na paṭilabhati.

433. Idam sutvā brahmabandhu isim katvā padakkhiṇaṃ
udaggacitto pakkāmi yattha Vessantaro ahū ti. 2116.

Ta. yattha -- ti yasmiṃ thāne Ve- ahoṣi taṃ thānaṃ gato ti. Mahā-
15 vanavaṇṇanā nīṭṭhitā.

Jūjako pi Accutatāpasena kathitamaggena gantvā catu-
rassarapokkharāṇiṃ patvā „ajja atisāyaṇho, idāni Maddi araṇ-
ṇato āgamissati, mātugāmo hi nāma¹⁹ antarāyakaro hoti, sve
tassā araṇṇagatakāle assamapadaṃ gantvā Ve-raṃ dārake yā-
20 citvā tāya anāgatāya te gahetvā pakkamissāmiti“, ath' assa
avidūre ekasmiṃ sānupabbataṃ āruya phāsukaṭṭhāne nipajji,
taṃ rattim paccūsakāle Maddi supinaṃ addasa, evarūpo su-
pino ahoṣi: eko puriso kaṇho dve kāsāyāni paridahitvā dvīsu
kaṇnesu rattamālā²⁰ pilandhitvā²¹ āvudhabattho tajjento²² āgan-
25 tvā paṇṇasālaṃ pavisitvā Maddim jaṭāsu gahetvā ākaḍḍhitvā
bhūmiyaṃ uttānaṃ: pātetvā viravantiyā tassā dve akkhini up-
pātetvā dve bāhāni chinditvā uraṃ bhinditvā paggharantaṃ
lohitabinduṃ hadayamaṃsaṃ ādāya pakkāmi, sā pabujjhitvā
bhītatasitā „pāpako me supino diṭṭho, supinapāṭhako pana me
30 Vessantarena sadiso nāma n' atthi, pucchissāmi nan“ ti cin-

¹ B^d sālīkā. ² so C^k; B^d citrarājisatapattā. ³ B^d jītā. ⁴ B^d sotakkhi. ⁵
B^d citrapakkhiṇo. ⁶ so C^k; C^e -jantā, B^d -pattā. ⁷ B^d kukkuṭā. ⁸ B^d
hatthilīṅgasakuṇā. ⁹ B^d -basakuṇā. ¹⁰ B^d kolehi. ¹¹ B^d -ṇakasuvakā. ¹²
B^d ukkusā. ¹³ B^d kālakururā. ¹⁴ C^k B^d kurūrā. ¹⁵ C^k āṭṭā. ¹⁶ C^k -de-
vantikā. ¹⁷ C^k pāta, C^e pātaṃ. ¹⁸ so C^e; C^k pāṇiyāpāṇiyaṃ pipāsaṃ, B^d
vā pāṇiyāpipāsaṃtam. ¹⁹ B^d adda dānassa. ²⁰ B^d -laṃ. ²¹ B^d pinalantivā.
²² B^d tajjanto.

tetvā paññasālam gantvā Mahāsattassa paññasāladvāram āko-
 ṭesi, M. „ko eso“ ti ā., „ahaṃ deva Maddīti“, „bhadde am-
 hākaṃ katikavattaṃ bhinditvā kasmā akāle āgata“ ti, „deva
 na kilesavasenāgacchāmi, api ca kho me pāpako supino diṭṭho“
 ti,¹ „tena hi² kathehi Maddīti“, sā attanā diṭṭhaniyāmen³ eva
 kathesi, M. supinaṃ parigaṇhitvā „mayhaṃ dānapārami⁴ pū-
 rissati, sve mayhaṃ yācako āgantvā putte yācissatīti, Maddim
 assāsetvā uyyojessāmīti“ cintetvā „Maddi tava dussayana-
 dubbhojanehi cittaṃ āluṭitaṃ bhavissati, mā bhāyīti“ mohetvā
 assāsetvā uyyojesi, sā vibhātāya rattiyā sabbaṃ kattabbayutta-
 10 kaṃ katvā dve putte āliṅgitvā sīsam cumbitvā „ajja me
 dussupino diṭṭho, appamattā tātā bhaveyyāthā“ ti ovaditvā
 „deva dārakesu appamattā hothā“⁵ 'ti Mahāsattaṃ⁶ putte pa-
 ṭicchāpetvā pacchiādini ādāya assūni puñjanti mūlaphalathāya
 vanam pāvīsi, Jūjako pi „idāni gatā bhavissatīti“ sānupabbatā⁷
 15 oruyha ekapadikamaggena assamābhimukho agamāsi. M. pi
 paññasālato nikkhamitvā pāsānaphale⁸ suvaṇṇapaṭimā viya
 nisīditvā „idāni yācako āgamissatīti“ pipāsito viya surāsoṇḍo
 tassāgatamaggam⁹ olokento va nisīdi, puttāpi 'ssa pādāmūle
 kīlanti, so maggam olokento brāhmaṇam āgacchantam disvā¹⁰
 20 sattamāse nikkhattadānadhuraṃ ukkhipanto viya „ehi tvaṃ
 tāva brāhmaṇa“¹¹ 'ti somanassappatto Jālikumāraṃ āmantento
 imam gātham āha:

434. Uṭṭhehi Jāli patiṭṭha, porāṇam viya dissati,
 brāhmaṇam viya passāmi, nandiyo⁷ m' abhikīrare ti. 2117. 25

Ta. porāṇam -- ti pubbe Jetuttaranagare nānādisāhi⁸ yācakānān āgama-
 nān viya ajja yācakānān āgamaṇam dissati, nandiyo⁷ mābhikīrare ti
 etassa brāhmaṇassa diṭṭhakālato paṭṭhāya maṃ somanassāni abhikīranti abhik-
 kamanti. ghammābhītattassa sīto sītūdakassa ghaṭasatasahashehi abhiśiṅcanakālo
 viya jāto ti. 30

Tam sutvā kumāro āha:

¹ C^o si. ² C^o yaṃ devam in the place of tena hi. ³ C^o -im. ⁴ C^o -tta,
 B^d -ttassa. ⁵ C^o -palake. ⁶ B^d tassāgamana-. ⁷ C^o nandiso. ⁸ B^d -sāni.

435. Aham pi tāta passāmi, yo so brahmā va dissati,
atthiko¹ viya āyāti, atithī no bhavissatīti 2118.

vatvā ca pana kumāro tassa apacitīm karonto utthāyāsana
brāhmaṇaṃ paccuggantvā parikkhāragahaṇatthaṃ āpucchi, brāh-
5 maṇo taṃ oloketvā „ayaṃ V-rassa putto Jālikumāro nāma
bhavissati, ādito paṭṭhāy’ eva ca pharusavacanaṃ kathessā-
mīti“ cintetvā „apehi apehīti“ accharaṃ pahari, kumāro āgantvā
„ayaṃ brāhmaṇo ativiya pharuso kin nu kho“ ti tassa sarīraṃ
olokento atthārassa purisadose passi, brāhmaṇo pi Bo-aṃ upa-
10 saṃkamtivā paṭisanthāraṃ karonto āha:

436. Kacci nu bhoto kusalam, kacci bhoto anāmayaṃ, (V $\frac{323}{10}$, $\frac{317}{21}$)
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2119.

437. Kacci ḍaṃsā ca makasā ca² appam eva sirīmsapā,
vane vālamigākīṇe kacci hiṃsā na vijjatīti. 2120.

15 Bo. tena saddhiṃ paṭisanthāraṃ karonto āha:

438. Kusulaṅ c’ eva no brahme atho brahme anāmayaṃ,
atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū. 2121.

439. Atho ḍaṃsā ca makasā ca³ appam eva sirīmsapā,
vane vālamigākīṇe hiṃsā amhaṃ na vijjati. 2122.

20 440. Satta no māse vasataṃ araṇṇe jīvasokinaṃ⁴
imaṃ⁵ pi paṭhamāṃ passāma brāhmaṇaṃ devavaṇṇinaṃ
ādāya beluvaṃ daṇḍaṃ aggihuttaṃ kamaṇḍalum. 2123.

441. Svāgataṃ te mahābrahme atho te adurāgataṃ,
anto pavisa bhaddaṃ te, pāde pakkhālayassu te. 2124.

25 442. Tindukāni⁵ piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni, bhuñja brahme varaṃ varaṃ. 2125.

443. Idam pi pāṇiyāṃ sītaṃ ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvaṃ abhikaṃkhasīti 2126.

vatvā ca pana M. cintesi: „ayaṃ brāhmaṇo na akāraṇena imaṃ
30 brahāraṇṇaṃ āgato, āgamanakāraṇaṃ ūtatvā taṃ papañcaṃ
akatvā pucchissāmi naṃ“ ti cintetvā imaṃ gātham āha:

¹ Bā addhiko. ² Bā omits ca. ³ Bā jivi-. ⁴ C* Bā idam. ⁵ Bā tiṇḍu-.

444. Atha tvaṃ kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
anupatto brahāraṇṇāṃ, tam me akkhāhi pucchito ti. 2127.

Ta. kena vaṇṇena 'ti kena kāraṇena, hetunā ti paccayena.

Jūjako āha:

445. Yathā vārivaho pūro sabbakāle¹ na khīyati
evan taṃ yācit' āgañchīm, putte me dehi yācito ti. 2128. 5

Ta. vārivaho ti pañcasu mahānadāsu udavaho, na khīyatīti pipāsītehi āgantvā hatthehi pi bhājanehi pi ussīcītvā khīyamāno² pi na khīyati³ evaṃ taṃ yācītuṃ gacchanti⁴, tvaṃ pi saddhāya pūritattā⁵ evarūpo yeva 'ti maññamāno ahaṃ taṃ yācītuṃ āgañchīm, putte me -- ti mayā yācito tava putte mayhaṃ 10 dāsattāya dehīti.

Taṃ sutvā M. somanassajāto hutvā pasāritahatthe⁶ sa-
hasattavikam' ṭhapento viya pabbatapādam unṇadento i. g. ā.:

446. Dadāmi na vikampāmi, issaro naya brāhmaṇa,
pāto gatā⁷ rājaputtī⁸ sāyaṃ uñchāto ehiti. 2129. 15
447. Ekarattīm vasitvāna pāto gacchasi brāhmaṇa
tassā nahāte upaghāte⁹ atha ne māladhāriṇe 2130.
448. Ekarattīm vasitvāna pāto gacchasi brāhmaṇa
nānāpupphehi sañchanne nānāgandhavibhūsīte
nānāmūlaphalākīṇṇe gacchiss-ādāya¹⁰ brāhmaṇā 'ti. 2131. 30

Ta. issaro ti tvaṃ mama puttānaṃ issaro sāmiko hutvā etto¹¹ naya nayābhi, api ca kho pan' etaṃ¹² kāraṇaṃ atthi: etesaṃ mātā rājaputtī phalā-
phalattāya pāto gatā sāyaṃ araṇṇato āgamissati tāya ānītāni madhuraphalā-
phalāni paribhuñjitvā idh' eva ṭhāne¹³ ajj' ekarattīm vasitvā pāto va dārake
gahetvā gamissasīti¹⁴, tassa nahāte ti tāya nahāpīte, upaghāte¹⁵ ti si- 35
samhi¹⁶ upasiṅghīte¹⁷, atha te māladhāriṇe¹⁸ ti atha vicitrāya mālaya
alaṃkate mālaṃ vahaṃāne, pālipotthakesu pana atha te māladhārīno ti likhītāṃ,
tass' attho na vicārīto, mūlaphalākīṇṇe ti maggapātheyyass' atthāya dinnehi
nānāphalāphalehi ākiṇṇe, gacchissā ti gamissasīti¹⁹.

Jūjako āha:

30

¹ Bds -lan. ² Cks -ne, Bd pivamāno. ³ Bd adds na sussati. ⁴ Bd evaṃ taṃ yācītāgañchīti. ⁵ Cks add yeva. ⁶ Cks -tam hatthe. ⁷ Bd gato; gatā wanting in Cks. ⁸ all three MSS -i. ⁹ Bd upagghāte. ¹⁰ Bd gaccha ādāya. ¹¹ Bd etc. ¹² Cks ekaṃ. ¹³ Bd vane. ¹⁴ Cks omit ga-. ¹⁵ Bd upagghāte. ¹⁶ Cks sīsam. ¹⁷ Cks -siṅghāte. ¹⁸ Cks -no. ¹⁹ gacchissā -- wanting in Bd.

449. Na vāsam abhirocāmi, gamanaṃ mayha ruccati,
antarāyo pi me assa, gacchaṃ nēva rathesabha. 2132.
450. Na h' etā yācayogī naṃ, antarāyassa kāriyā,
itthiyo¹ mantaṃ jānanti, sabbaṃ gaṇhanti vāmato. 2133.
- 5 451. Saddhāya dānaṃ dadato māsaṃ addakkhi mātaraṃ,
antarāyam pi sā kayirā, gacchaṃ nēva rathesabha. 2134.
452. Amantayassu te putte, mā te mātaraṃ addasum,
saddhāya dānaṃ dadato evaṃ puññaṃ pavaddhati. 2135.
- 10 453. Amantayassu te putte, mā te mātaraṃ addasum,
mādisassa dhanam datvā rāja saggam gamissatīti. 2136.

Ta. na hetā yācayogī nan ti ettha nan ti nipātamattaṃ, i. v. h.: mahārāja etā itthiyo nāma na hi yācayogī yācanāya² anucchavikā na honti kevalaṃ antarāyassa kāriyā ti dāyakanāṃ puññantarāyaṃ yācakanāṃ ca lābhan-tarāyaṃ karonti, mantaṃ ti itthiyo³ māyaṃ nāma jānanti, vāmato ti sab-baṃ⁴ vāmato gaṇhanti na dakkhinato⁵, saddhāya - - ti kammaṃ ca pphalaṃ ca saddahitvā dānaṃ dadato, māsaṃ ti mā āsaṃ⁶ mātaraṃ addakkhi, kayirā ti kareyya, amantayassute ti jānāpehi mayā saddhim pesehīti vadati, dadato ti dadantassa.

Vessantaro āha:

- 20 454. Sace tvaṃ n' icchase daṭṭhum mama bhariyaṃ patibbataṃ
ayyakass' api dassehi⁷ Jālim Kaṇhājinaṃ ubho⁸. 2137.
455. Ime kumāre disvāna maṅjuka piyabhāṇine
patīto sumano vitto⁹ bahum dassati¹⁰ te dhanan ti. 2138.

25 Ta. ayyakassā 'ti mayhaṃ pituno Saṅjaya-mahārājassa dvinnāṃ ku-mārānaṃ ayyakassa, dassatīti¹¹ so rājā tuyhaṃ bahum dhanam dassati¹².

Jūjako āha:

456. Acchedanassa bhāyāmi, rājaputta suṇohi me,
rājā¹³ daṇḍāya maṃ dajjā vikkīṇeyya haneyya vā
jino dhanā ca dāse¹⁴ ca gārayhassa brahmabandhuyā ti. 2139.
- 30 Ta. acchedanassā 'ti acchinditvā gahaṇassa bhāyāmi, rājā¹⁵ - - ti ayaṃ brāhmaṇo dāra-kacoro¹⁶ daṇḍam assa upanethā¹⁷ ti evaṃ daṇḍatthāya maṃ

¹ Bđ itthikā. ² Cks yācamanāya. ³ Cks itthi. ⁴ Cks sabba. ⁵ Cks -to. ⁶ Cks etesaṃ. ⁷ so Cks; Bđ ayyakassāmi me dehi; read: ayyakassāp' ime dehi? ⁸ Bđ jālikāṇhājīnacubho. ⁹ Bđ citto. ¹⁰ Cks dasseti. ¹¹ Ck dassati no ti, Ck dassati to ti, Bđ dassati ne dhananti. ¹² Cks dassatīti. ¹³ Ck Bđ rāja. ¹⁴ Bđ dāsāñ. ¹⁵ Bđ rāja. ¹⁶ Cks add ti. ¹⁷ Bđ dethā.

rājānam¹ dadeyya, gārayh' assa - - ti kevalam brāhmaṇiyā ca garahitabbā² bhavissāmīti.

Vessantaro āha :

457. Ime kumāre disvāna muṇjūke piyabhāṇiṇe
dhamme ṭhito mahārājā Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhano 5
laddhā pītisomanassam̐ bahum̐ dassati te dhanan ti. 2140.

Jūjako āha:

458. Nāhan tam pi karissāmi yaṃ maṃ tvaṃ anusāsasi,
dārake ca ahaṃ nessim̐ brāhmaṇiyā paricārake ti. 2141.

Ta. dārake cā 'ti alam̐ mayhaṃ aññena dhanena ahaṃ ime dārake' ca 10
attano brāhmaṇiyā paricārīke³ nessim̐ti.

Taṃ tassa pharusavacanaṃ sutvā dārakā piṭṭhipaṇṇasālam̐
gantvā tato piṭṭhipaṇṇasālato pi palāyivtvā gumbagahane nili-
yivtvā⁴ tatrāpi Jūjakenāgantvā gahitaṃ⁵ viya attānaṃ sampassa-
mānā kampantā katthaci ṭhātum̐⁶ asamatthā ito c' ito ca dhā- 15
vitvā caturassapokkharanītraṃ gantvā ḍalham̐ vākaciraṃ nivā-
setvā udakam̐ oruyha pokkharapattam̐ sīse ṭhapetvā udakena
paṭicchannā hutvā aṭṭham̐su.

Tam attham̐ pakāsento Satthā āha :

459. Tato kumārā vyadhita⁷ sutvā luddassa bhāsitaṃ 20
tena tena padhāvimsu Jāli Kaṇhājina ubho⁸ ti. 2142.

Jūjako pi kumāre adisvā Bo-am̐ apasādesi „bho Ve-ra
tvaṃ idān' eva mayhaṃ dārake datvā mayā 'nāham̐ Jetuttara-
nagaraṃ gamissāmi dārake mama⁹ brāhmaṇiyā paricārīke
nessāmīti' vutte iṅgitasaññaṃ datvā putte palāpetvā ajananto 25
viya nisinno, n' atthi maññe lokasmim̐ tayā sadiso musāvādo¹⁰
ti¹⁰, tam̐ sutvā M. kampito hutvā „te palātā bhavissantīti¹¹
cintetvā „brāhmaṇa mā cintayi, ānemi¹¹ te kumāre“ ti utṭhāya
piṭṭhipaṇṇasālam̐ gantvā tesam̐ vanagahanaṃ¹² pavitṭhabhāvaṃ

¹ so Cks; Bḍ amaccānaṃ. ² so all three MSS. for -o? ³ Cks -rikā. ⁴ Bḍ niliyimsu. ⁵ Cks -tā. ⁶ Bḍ sandhāretum̐. ⁷ so Cks for vyadhita? Bḍ byḍdhita.
⁸ Bḍ cubho. ⁹ Cks maṃ. ¹⁰ Bḍ -ditī. ¹¹ Bḍ ānessāmi. ¹² Bḍ gumba-.

ūatvā padavaḷaṇṇānusārena p-tīraṃ gantvā udake otiṇṇapadam
disvā „udakaṃ oruyha ṭhitā bhavissantīti“ ūatvā „tāta¹ Jālīti“
pakkositvā gāthādvayam āha :

460. Ehi tāta piyaputta², pūretha mama pāramim,
5 hadayam me 'bhisiṅcetha, karotha vacanam mama. 2143.
461. Yānanāvā³ ca me hotha acalā bhavasāgare,
jātipāraṃ tarissāmi santāressam sadevakan ti⁴. 2144.

Tāta Jālīti pakkosi⁴, kumāro pitu saddam sutvā evam
cintesi: „brāhmaṇo maṃ yathārucim karotu pitarā saddhim
10 dve kathā na kathessāmīti“ sīsam nīharitvā pokkharapattāni
vijūhanto udakā uttaritvā M-assa dakkhiṇapāde patitvā gop-
phakasandhim daḷhaṃ gahetvā parodi, atha naṃ M. āha: „tāta
bhaginī te kuhin“ ti, „tāta ime sattā nāma bhaye uppanne attā-
nam eva rakkhantīti“, atha M. „puttehi me katikā kathā bha-
15 vissantīti“ ūatvā „ehi amma Kaṇhe“ ti pakkositvā gāthadvayam ā.:

462. Ehi amma piyadhīti⁵, pūrethā mama pāramim⁶,
hadayam me 'bhisiṅcetha, karotha vacanam mama. 2145.
463. Yānanāvā⁷ ca me hotha acalā bhavasāgare,
jātipāraṃ tarissāmi uddharissam⁸ sadevakan ti. 2146.
20 Sāpi „pitarā saddhim dve kathā na kathessāmīti“ tath'
eva uttaritvā M-assa vāmapāde patitvā gopphakasandhim⁹ daḷ-
ham gahetvā parodi, tesam assūni M-assa phullapadumavaṇṇe
pādapiṭṭhe patanti, tassa assūni tesam suvaṇṇaphalakasadisāya
piṭṭhiyā patanti, aṭha M. kumāre uṭṭhāpetvā assāsetvā „tāta
25 Jālī, kim tvaṃ mama dānavittabhāvaṃ na jānāsi, ajjhāsayaṃ
me tāta matthakaṃ pāpehīti“ vatvā goṇe agghāpento viya
tatt' eva ṭhitō kumāre agghāpesi, so kira puttaṃ āmantetvā
āha: „tāta Jālī, tvaṃ bhujisso hotukāmo brāhmaṇassa nikkha-

¹ C^k ammatāta. ² B^d piyāputtā. ³ B^d adds tattha hadayam me bhisiṅcethā
ti brāhmaṇa akkosanena uṇhaṃ mama hadayam vupasametha bhavasāgare ti
sāgarasādisa bhava acalā yānā ca nāvā ca me hotha ahaṃ sadevakaṃ lokam jāti-
pāraṃ tāressāmīti. ⁴ B^d omits tāta - -. ⁵ E^d piyā dhītā. ⁶ C^k piyā me dāna-
pārami. ⁷ C^k yanā-. ⁸ C^k -rissāmi ⁹ all three MSS. goppa-.

sahassaṃ datvā bhujisso bhaveyyāsi, bhaginī pi kho pana te uttamarūpadharā, koci nīcajātiko brāhmaṇassa kiñcid eva dhanam datvā tava bhaginim bhujissam katvā jātisambhedam kareyya, aññatra raññā sabbasatadāyako nāma n' atthi, tasmā bhaginī te bhujissā hotukāmā brāhmaṇassa dāsasataṃ dāsi- 5 sataṃ hatthis. assas. usabhas. nikkhasatan ti sabbasataṃ' datvā bhujissā hotū“ 'ti evam kumāre agghāpetvā samassāsetvā assamapadam netvā kamaṇḍalunā udakam gahetvā „ehi vata bho brāhmaṇā“ 'ti' sabbaññutaññāṇassa' patthanam katvā udakam pātetvā „puttena me satagūṇena sahasagūṇena satasa- 10 hassagūṇena sabbaññutaññāṇam eva piyataran“ ti paṭhaviṃ unnā- dento brāhmaṇassa piyaputtadānam adāsi.

Tam attham pakāseto Satthā āha :

404. Tato kumāre ādāya Jālim Kaṇhājīnam ubho¹ brāhmaṇassa adā dānam Sivīnam raṭṭhavaḍḍhano. 2147. 15
405. Tato kumāre ādāya Jālim Kaṇhājīnam ubho¹ brāhmaṇassa adā vitto² puttake dānam uttamam. 2148.
406. Tadāsi yaṃ bhimsanakam tadāsi lomahaṃsanam, yaṃ kumāre padinnamhi medinī samakampatha. 2149.
407. Tadāsi yaṃ bhimsanakam tadāsi lomahaṃsanam, yaṃ pañjalikato rājā kumāre sukhavacchite³ brāhmaṇassa adā dānam Sivīnam raṭṭhavaḍḍhano ti. 2150. 20

Ta. vitto⁵ ti pītisomanasajāto hutvā, tadāsi yaṃ bhimsanakaṃ ti tadā dānatejēna unnadanti⁷ mahāpaṭhavi kampi, Sinerupabbatarājā onami, sabbe devā sādhu-kāram adāsu. yāva Brahmālokā ekakolāhalam ahoṣi, khaṇikavassam²⁵ vassi⁶, akālavijjulatā niccharīsu, Himavantaṃsino sīhādayo sakala-Himavantaṃ ekanīnādam karīsu, evaṇūpaṃ bhimsanakam ahoṣi, Pāliyam pana medinī samakampathā⁹ 'ti ettakam eva vuttam, yaṃ ti yadā, sukhavacchite ti sukhassaṃvaḍḍhite sukhavassite sukhaparipāḷite adāṣīti, bho brāhmaṇa puttana me satagūṇena sahasagūṇena sabbāññutaññāṇam eva piyataran ti tass' 30 atthāya adāṣīti.

¹ B^d -tāni. ² B^d adds āmanetvā. ³ B^d adds paccayo hotuti. ⁴ C^s -jinā ubho. B^d -jinam cubho, C^k jālikaṇhājīnāvubho. ⁵ C^k citto. ⁶ C^k -vajjite. ⁷ C^k -ti, B^d unnādenti. ⁸ B^d ghanika-, C^k vasi. ⁹ B^d sampakampathā.

M. dānaṃ datvā „aho sudinnaṃ me dānaṃ“ ti pītiṃ up-
pādetvā kumāre olokeno atṭhāsi. Jūjako pi vanagumbaṃ pavi-
sitvā vallīṃ dantehi bhinditvā ādāya kumārassa dakkhiṇa-
hatthaṃ kumārīkāya vāmahatthena saddhiṃ ekato bandhitvā
5 tam eva vallikoṭṭhi poṭṭhayamāno gahetvā pāyāsi.

Tam atthaṃ pakāseno Satthā āha :

468. Tato so brāhmaṇo luddo lataṃ dantehi chindiya
latāya hatthe bandhitvā latāya anumajjatha. 2151.
469. Tato so rajjum ādāya daṇḍam ādāya¹ brāhmaṇo
10 ākoṭṭayanto te² neti³ Sivirājassa pekkhato ti. 2152.

Ta. tesam pahaṭṭhāne chavi chijjati lohitaṃ paggharati,
paharaṇakāle aññamaññam piṭṭhiṃ dadanti⁴, ath' ekasmiṃ
visamaṭṭhāne brāhmaṇo pakkhalitvā pati, kumārānaṃ mudu-
hatthehi thaddhavalli gaḷitvā gatā, te rodamānā palāyitvā
15 M-assa santikaṃ āgamimsu.

Tam atthaṃ pakāseno Satthā āha :

470. Tato kumārā pakkāmuṃ brāhmaṇassa pamuñciya,
assuṇṇehi nettehi pitaraṃ so udikkhati. 2153.
471. Vedham assatthapattam va pitu pād' abhivandati,
20 pitu pādāni vanditvā idam vacanam abravī: 2154.
472. Ammā ca tāta nikkhantā, tvaṃ ca no tāta dassasi,
yāva ammam pi passemu atha no tāta dassasi. 2155.
473. Ammā ca tāta nikkhantā, tvaṃ ca no tāta dassasi,
mā no tvaṃ tāta adadā yāva ammāpi eti⁵ no,
25 tadāyham brāhmaṇo kāmaṃ vikkiṇātu hanātu vā: 2156.
474. Balaṃkapādo addhanakho⁶ atha ovaḍḍhapinḍiko⁷
dighuttaroṭṭho capalo kaḷāro bhaggaṇāsako 2157.
475. Kumbhūdaro bhaggapitṭhi atho visamacakkhulo⁸
lohamassu⁹ haritakeso valīnaṃ¹⁰ tilakāhato 2158.
30 476. Piṅgalo ca vinato ca vikato¹¹ ca brahā kharo¹²
ajjināni ca sannaddho amanusso bhayānako 2159.

¹ Bḍ daṇḍañcādāya. ² Cks so. ³ Cks nete. ⁴ Bḍ piṭṭhiyo namanti. ⁵ Bḍ etu.
⁶ so Cks; Bḍ andha-. ⁷ Bḍ obaudha-. ⁸ Bḍ -uko. ⁹ Cks lomabassu. ¹⁰ Bḍ
valīnani. ¹¹ Bḍ -ṭo. ¹² Cks karo.

477. Manusso udāhu yakkho maṃsalohitabhojano
gāmā araṇṇāma āgamma dhanam taṃ tāta¹ yācati,
niyamāne pisācena kin nu tāta udikkhasi, 2160.
478. Asmā² nūna te hadayaṃ āyasam daḷhabandhanam
yo no baddhe na jānāsi brāhmaṇena dhanesinā
accāyikena luddena yo no gāvo va sumbhati. 2161. 5
479. Idh' eva acchataṃ Kaṇhā na sā jānāti kismici
migīva khīrasammattā³ yūthā hinā pakandatīti. 2162.

Ta. udikkhattī pitu santikaṃ gantvā pakampamāno oloketi, vedhan
ti vedhamāno, tvaṃ ca no tāta dassasīti tāta tvaṃ ca amhe tāya anāgatāya 10
eva brāhmaṇassa adāsi, mā evam kari, adhiṃvāsehi tvam kālam tāta yāva ammam
pi passemu, atha no tāta ammāya dīṭṭhakāle tvam pi dassasi, vikkiṇātu ha-
nātu vā ti tāta ammāya āgatakāle esa amhe vikkiṇātu vā hanātu vā yaṃ vā
icchati taṃ vā karotu, api ca kho pan' esa kakkhaḷo pharusso aṭṭhārasahi purisa-
desehi samannāgato ti aṭṭhārasapurisadese kathesi: tattha balaṃkapādo pat- 15
tharītipādo⁴, addhanakho⁵ ti pūtinakho ti a., atho ovaḍḍhapinḍiko⁶ ti
hetṭhā galitapinḍikatamaṃ⁷, dīghuttaroṭṭho ti mukham pidahitvā ṭhitena⁸
uttaroṭṭhena samannāgato, capalo ti paggharitalālo, kaḷāro ti sūkaradāṭṭhehi
samannāgato, bhaggaṇāsako ti bhaggāya nāsāya s., lohamaessū⁹ ti tamba-
vaṇṇamassu, haritakeso ti suvaṇṇavaṇṇakeso virūlhakeso, valīnan ti sarīra- 20
cammassa valīnagahito¹⁰, tilakāhato ti kāḷatilakehi parikkhīto¹¹, piṅgalo ti
bilālakkhīsadihehi akkhihi s., vi nato ti kaṭṭiyaṃ ca piṭṭhiyaṃ ca khandhe cā 'ti
tisu ṭhānesu vaṃko, vikato ti vikatapādo¹² abaddhasandhīti pi vuttam, katākato¹³
ti vīvarantehi aṭṭhisandhīhi samannāgato, brahā ti dīgho, amanusso ti na
manusso manussavesena vicaranto pi yakkho esa, bhayānako ti ativiya bhīṃ- 25
sanako, manusso vā udāhu yakkho ti tāta sace evam koci puccheyya atha maṃ-
salohitabhojano ti vuttam yuttam, dhanam taṃ tāta yācatīti tāta esa am-
hākaṃ maṃsam khādītukāmo tumhe puttadhanam yācati, udikkhasīti maj-
jhataṃ¹⁴ pekkhasi, asmā¹⁵ nūna te hadayan ti tāta mātāpītuṇṇam hadayan
nāma puttesu mudukam hoti puttānam dukkham na sahatī¹⁶, tava pana pāsāno¹⁷ 30
viya maṇṇe hadayaṃ athavā¹⁸ āyasam daḷhabandhanam, tena amhākaṃ evarūpe
dukkhe uppanne¹⁹ na jānāsi ti ajānanto viya acchasi, accāyikena luddena
'ti ativiya luddena pamāṇāṭṭikkantena, yo no ti brāhmaṇena no amhe kaṇṭha-
bhātike baddhe bandhite yo tvaṃ na jānāsi²⁰, sumbhattīti potheti²¹, idheva

¹ Cks dhanam tātāva. ² Cks add ha. ³ Bd khīrasampattā, Cks sara-. ⁴ Bd patthaṭa-.
⁵ Bd anta-, Bc andha-. ⁶ Cks ovaḍḍhi, Bd obandha-. ⁷ so Ck; Cc -piṇḍitata-
mam, Bd -piṇḍimaso. ⁸ Bds add dīghena. ⁹ Cks lomahaṃsū. ¹⁰ so Cks;
Bd valigahitam. ¹¹ Bd -kiṇṇo. ¹² Ck vinata-, Bd vikoṭo ti vikaṭa-. ¹³ Bd
katakatā. ¹⁴ Bd ajhu. ¹⁵ Cks amma. ¹⁶ Bd -anti. ¹⁷ Bd -ṇa. ¹⁸ Cks ti. ¹⁹
Bd add na ruffati. ²⁰ Cks omit yo no ti - - -. ²¹ Bd poth-.

acchataṃ ti tāta ayaṃ Kaṇhājīnā na kiñci dukkhaṃ jānāti, yathā nāma khīra-
samattā¹ migapotikā yūthaparilīnā mātarāṃ apassantī khīratthāya pakandati
evaṃ ammaṃ apassantī kanditvā sussitvā marissatīti, tasmā maṃ nēva brāhmaṇassa
dehī, ahaṃ gamissāmi, ayaṃ Kaṇhājīnā idb' eva hotū 'ti.

5 Evaṃ vutte² M. na kiñci kathesi, tato kumāro mātāpi-
tunnaṃ ārabba paridevanto āha:

480. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ labbhā hi pumunā idaṃ (supra p. 50)
yaṃ ca ammaṃ na passāmi³ tam me dukkhataraṃ ito. 2163.
481. Na me idaṃ tathā dukkhaṃ labbhā hi pumunā idaṃ
10 yaṃ ca tātaṃ na passāmi³ tam me dukkhataraṃ ito. 2164.
482. Sā nūna kapaṇā ammaṃ cirarattāya rucchitī⁴
Kaṇhājīnaṃ apassantī kumārīṃ cārudassaniṃ. 2165.
483. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchitī⁵
Kaṇhājīnaṃ apassanto kumārīṃ cārudassaniṃ. 2166.
- 15 484. Sā nūna kapaṇā ammaṃ ciram rucchitī assame
Kaṇhājīnaṃ apassantī kumārīṃ cārudassaniṃ. 2167.
485. So nūna kapaṇo tāto ciram rucchitī assame
Kaṇhājīnaṃ apassanto kumārīṃ cārudassaniṃ. 2168.
486. Sā nūna kapaṇā ammaṃ cirarattāya rucchitī⁴,
20 adḍharatte va⁷ ratte vā nadīva avasucchati⁸. 2169.
487. So nūna kapaṇo tāto cirarattāya rucchitī⁵,
adḍharatte va⁷ ratte vā nadīva avasucchati⁸. 2170.
488. Ime te jambukā rukkḥā vedisā sindhuvāritā
vividhāni rukkḥajātāni—tāni ajja jahāmase. 2171.
- 25 489. Assathā panasā cēme⁹ nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni—tāni ajja jahāmase. 2172.
490. Ime tiṭṭhanti ārāmā ayaṃ sītodakā nadī
yatth' assu pubbe kilāma—tāni ajja jahāmase. 2173.
491. Vividhāni pupphajātāni asmim upari pabbate
yān' assu pubbe dhārema—tāni ajja jahāmase. 2174.
- 30 492. Vividhāni phalajātāni asmim upari pabbate
yān' assu pubbe bhuñjāma—tāni ajja jahāmase. 2175.
493. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
yehi-ssu pubbe kilāma—tāni ajja jahāmase ti. 2176.

¹ Ck -samattā, Bd -samattā. ² Ck -o. ³ Rd passissamī. ⁴ Bd rucchati, B^s
rujjati. ⁵ Bd ciram rucchati assame. ⁶ Bd rucchati. ⁷ Cks ca. ⁸ Cks -sujjhati,
Bd -sussati. ⁹ Bd^s cime.

Ta pumunā ti bhave vicarantena¹ pumunā purisena mādisena, labbhā ti labhītabbam eva, tamme dukkhataram ito ti tam me ammañ passitum alabhantassa dukkhañ hoti ito² poṭhena dukkhato satagūṇena dukkhataram, rucchitīti rodissati, adḍharatveva rattevā ti sakalaratte vā amhe saritvā cirañ rodissati, avasucchatīti³ appodakā kunnadī viya avasucchissati⁴, yathā⁵ 5
 khīppam eva sussati evaṃ aruṇe uggacchaute yeva sussitvā marissatīti adhippā-
 yen' evaṃ āha, vedisā ti olambanasākhā, tānīti yesaṃ no mūlapupphaphalāni⁶
 gaṇhantehi⁷ cirañ kilītaṃ tāni ajja ubho pi mayaṃ jāhāma, hatthikā ti ten'
 eva ambhākaṃ kilānatthāya katabhatthikā⁸.

Evam paridevamānam eva saddhim bhaginiyā Jūjako pi 10
 āgantvā poṭhento⁹ gaṇetvā pakkāmi.

Tam attham pakāsentō Satthā āha:

494. Niyyanānā kumārā te pitaraṃ etad abruvum:
 ammañ ārogyaṃ vajjāsī tvañ ca tāta sukhī bhava. 2177.
495. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime 15
 tāni ammayā dajjāsī sokaṃ tehi viñessati. 2178.
496. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
 tāni amma udikkhanti¹⁰ sokaṃ pativiñessatīti. 2179.

Mahāsattassa putte arabbha balavasoko uppajji hadaya-
 maṃsaṃ unhaṃ ahoṣi, so¹¹ kesarasīhena gaṇitamattavāraṇo viya 20
 Rāhumukhe pavitṭhacando viya kampamāno sakabhāvena san-
 dhāretum asakkonto assupuṇṇehi nettehi paṇṇasālaṃ pavisitvā
 karuṇaṃ paridevi.

Tam attham pakāsentō Satthā āha:

497. Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo 25
 paṇṇasālaṃ pavisitvā karuṇaṃ paridevayīti. 2180.
 Tatoparam Mahāsattassa vilāpagāthā honti:
498. Ka nv' ajja chātā tasitā uparucchanti dārakā,
 sāyaṃ saṃvesanākāle ko ne dassati bhojanaṃ. 2181.
499. Ka nv' ajja chātā tasitā uparucchanti dārakā, 30
 sāyaṃ saṃvesanākāle amma chāt' amha detha no. 2182.

¹ Ck' -to ² Ck' imenā. ³ Cks -sujjhati. Bđ -sussati ⁴ Cks -sujjhissati, Bđ
 -sussissati. ⁵ Cks tathā ⁶ Cks mūle pupphaphalābhi. ⁷ Bđ gaṇhitehi. ⁸ Bđ
 hatthirūpakā ⁹ Bđ adds te. ¹⁰ Cks -ti, Bđ udikkhati. ¹¹ Cks sokena.

500. Kathan nu patham̄ gacchanti pattikā anupāhanā
santāsunehi¹ pādehi, ko ne hatthe gahessati. 2183.
501. Kathan nu so na lajjeyya sammukhā paharam mama
adūsakānam̄ puttānam̄ alajji vata brāhmaṇo. 2184.
502. Yo hi me dāsīdās² assa añño vā pana pessiko
tassāpi suvihīnassa³ ko lajji⁴ paharissati. 2185.
503. Vārijassēva me sato⁵ baddhassa kumināmukhe
akkosati paharati piye putte apassato ti. 2186.

Ta. Kanvajjā 'ti kathan nu ajja⁶, uparucchantīti satthiyojanamaggam̄
10 upagantvā rodissanti, saṁvessaṇākāle ti mahājanassa paribhūṇjanakāle⁷, ko
ne dassatīti ko nesaṁ bhojanam̄ dassati, kathan nu patham̄ gacchanti
kathan nu satthiyojanamaggam̄ gamissanti, pattikā ti batthiyānādirahitā, anu-
pāhanā ti upāhanamattehi vlyuttā sukhumāle vatapādā⁸, gahessatīti kila-
mathavinodanattāya ko gahissati, dāsīdāsassa⁹ 'ti dāsīdāso assa, añño
15 vā -- ti tassa pi dāso ti evaṁ paramparāyo mayham̄ catuttho pesiyo pesana-
kāraḥko assa, tassa evaṁ suvihīnassa⁹ 'ti ayam̄ Vessantarassa dāsapatīdāso ti
nātvā ko lajji paharissatīti lajjāsampanno ko pahareyya, yuttan nu kho
tassa nilajjaṇa mama putte¹⁰ paharītun ti, vārijassevā¹¹ 'ti kumināmukhe bad-
dhassa macchassēva sato mama, apassato ti akāro nipātamattam̄ passantassā¹⁰
20 eva piya¹⁰ putte¹⁰ akkosati c' eva garahati ca aho vata dāruṇo ti.

Atha M-assa kumāresu sinehena evaṁ parivittakko udapādi
„ayam̄ brāhmaṇo mama putte ativiya vihettētīti“, sokaṁ san-
dhāretum̄ asakkonto „brāhmaṇam̄ anubandhitvā jīvitakkhayaṁ
pāpetvā ānessāmi te kumāre“ ti, tato „atthānam̄ etaṁ, kumā-
25 rānam̄ piḷanam̄ atidukkham̄ iti dānam̄ datvā anutappanam̄
nāma satam̄ dhammo na hotīti“ cintesi, tadatthajotanāya ime
dve parivittakkagāthā nāma honti:

504. Ādu cāpam̄ gahetvāna khaggam̄ bandhitvā vāmato (III p. 340)
ānayāmi sake putte, puttānam̄ hi vadho dukho. 2187.
505. Addhā hi me¹¹ tam̄ dukkharūpam̄ yam̄ kumārā vihaññare,
30 sataṁ ca dhammam̄ aññāya ko datvā anutappatīti. 2188.

Ta satan ti pubba-Bodhisattānam̄ pavēṇiyam̄ dhammam̄, so kira tasmim̄
khane Bodhisattapavēṇim̄ anussari, tato sabba-Bodhisattānam̄ dhanapariccāgam̄

¹ so C^o B^d; C^k yan-. ² C^k B^d -i, C^o ajji. ³ C^k supihīnassa, C^o supihīnassa,
B^d suvihīnassa. ⁴ C^{ks} -i, B^d lajja. ⁵ B^d pemāto. ⁶ B^d kam̄ nu ajja. ⁷ B^d
parivasanā-. ⁸ so C^o; C^k vana-, B^d sukhumālapādā, omittīng vata. ⁹ C^k su-
vihītassā, B^d supihānassā. ¹⁰ C^{ks} add koci. ¹¹ B^d atthāna me.

aṅgapariccāgaṇi jīvītap. puttap. bhariyapariccāgaṇi ti ime pañca mahāpariccāge
 apariccājitvā Buddha-bhūtapubbā nāma n' atthi, ahaṃ tesam abhantaro¹,
 mayāpi puttadhītaro adatvā na sakkā Buddhena bhavitun ti cintetvā kiṃ tvam
 Ve-santara paresam dāsathāya diṇṇaputtānaṃ dukkhabhāvaṃ na jānāsi yena²
 brāhmaṇaṃ anubandhitvā jīvītakbhayaṃ pāpessāmīti saññāṃ uppādesi, dānaṃ³
 datvā pacchā anutāpo⁴ nāma tava ananurūpo ti evaṃ atānaṃ paribhāsītvā sace
 pi so kumāre māressati⁴ diṇṇakālate patthāya mama na kiñci hotū 'ti evaṃ⁵
 daḥhasamādānaṃ adhiṭṭhāya paṇṇasālato nikkhamītvā paṇṇasāladavāre pāsāpa-
 phalake kañcanaṇaṭṭimā viya nisīdi.

Jūjako pi⁶ kumāre poṭhetvā nesi. Tato kumāro vilapanto ā.: 10

506. Saccaṃ kir' evaṃ āhaṃsu narā ekacciyā idha
 yassa n' atthi sakāmatā yathā n' atthi⁷ tath' eva so. 2189.
507. Ehi Kaṇhe marissāma n' atth' attho jīvītena no
 dinn' amhā ti⁸ janīdena brāhmaṇassa dhanesino
 accāyikassa luddassa yo no gāvo va sumbhati. 2190. 15
508. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvāritā (cfr. supra v. 488)
 vividhāni rukkhajātāni tāni Kaṇhe jahāmase. 2191.
509. Assathā panasā cēme⁹ nigrodhā ca kapitthanā
 vividhāni phalajātāni tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase. 2192.
510. Ime tiṭṭhanti ārāmā ayaṃ sītodakā nadī 20
 yatth' assu pubbe kilāma tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase. 2193.
511. Vividhāni pupphajātāni asmim upari pabbate
 yān' assu pubbe dhārema tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase. 2194.
512. Vividhāni phalajātāni asmim upari pabbate
 yān' assu pubbe bhūñjāma tāni Kaṇhā¹⁰ jahāmase. 2195. 25
513. Ime no hatthikā assā balivaddā ca no ime
 yehi-ssu pubbe kilāma tāni Kaṇhe¹⁰ jahāmase ti. 2196.
 Ta. yassā 'ti yassa santike sakāmatā n' atthi.

Puna brāhmaṇo ekasmim visamatthāne pakkhalitvā patito,
 tesam hatthato bandhanaṃ¹¹ muñcitvā gatam¹², te pahatakkukkuṭā 30
 viya kampamānā palāyītvā ekavegen' eva pitu santikaṃ gatā.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

514. Niyyamānā kumārā te brāhmaṇassa pamuñciya
 tena tena padhāvimsu Jāli Kaṇhājīnā vubho¹³ ti. 2197.

¹ Bḍ adds hoti. ² Bḍ kena. ³ C^{ks} -tappo. ⁴ Bḍ māressati, C^{ks} omīti mā-. ⁵
 Bḍ na kiñci kātānaṃ hotīti so. ⁶ Bḍ adds bodhisattassa mukhe. ⁷ Bḍ pitā
 atthi. ⁸ C^{ks} Bḍ si. ⁹ Bḍ cīme. ¹⁰ C^{ks} -hā, ¹¹ Bḍ bandhunavallī. ¹² Bḍ
 galitān. ¹³ Bḍ cubho.

Ta tena tenā 'ti tena muttakhaṇena¹ yena disābhāgena tesam pītā atthi tena padhāvīmsu, padhāvītvā pītu santikam eva gamīmsū 'ti a.

Jūjako vegen' uṭṭhāya vallidaṇḍahattho kappuṭṭhānaggi viya uggiranto² āgantvā „atīviya palāyitum chekā tumhe“ ti hatthe
5 bandhitvā puna nesi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

515. Tato so rajjum ādāya daṇḍam ādāya brāhmaṇo
ākoṭayanto te³ neti Sivirājassa pekkhato ti. 2'98.

Evam niyyamānesu Kaṇhājīnā nivattitvā oloketi pitarā
10 sallapi.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

516. Tam tam Kaṇhājīnā voca ayaṃ maṃ tāta brāhmaṇo
laṭṭhiyā patikoṭeti ghare jātam va dāsīyam. 2199.

517. Na cāyaṃ brāhmaṇo tāta, dhammikā honti brāhmaṇā.
15 yakkho brāhmaṇavaṇṇena khādītum tāta neti⁴ no,
niyyamāne pisācena kin nu tāta udikkhasīti. 2200.

Ta. taṃ ti taṃ passamānaṃ nisinnaṃ pitarāṃ Sivirājāṃ, dāsīyaṃ ti dāsikāṃ, khādītum ti khādanatthāya ayaṃ no girivāraṃ asaṃpatte yeva ubhoḥi cakkhūhi surattalohitabindū⁵ paggharantehi khādissāmīti netīti, khādītum
20 pacitum⁶ vā neti, kim amhe udikkhasi, sabbadā taṃ sukhito hohīti⁷.

Daharakumārīkāya vilapantiyā kampamānāya gacchantiyā
M-assa balavasoko uppajji hadayavatthum uṇham ahoṣi, nāsī-
kāya appahontiyā mukhena uṇhe assāsapassāse vissajjesi, assūni
lohitabindūni hutvā nettehi nikkhamīmsu, so idaṃ evarūpaṃ
25 dukkhaṃ sinehadosen' eva jāyati⁸ na aññena kāraṇena, sineham
akatvā majjhatten' eva bhavitabban ti tathārūpaṃ sokasallam
attano nāṇabalena vinodetvā pakatinisinnākāren' eva⁹ nisīdi.
Girivāraṃ asaṃpatte yeva kumārī vilapanti agamāsi:

518. Ime no pādukā dukkhā, dīgho c' addhā suduggamo,
30 nice c' olambate¹⁰ suriyo, brāhmaṇo ca tareti¹¹ no. 2201.

¹ Ck -kāraṇena, C^o vuttakāraṇena. ² B^d avattharanto. ³ Ck^o so. ⁴ Ck^o netu
⁵ B^d rattalohitehi. ⁶ Ck^o paccl-. ⁷ Ck^o hotīti. ⁸ B^d jātam. ⁹ Ck^o -kāraṇe-
neva. ¹⁰ Ck^o nīcova-, C^o nīcovā-, B^d niceco. ¹¹ Ck^o va taroti, C^o va tarohi

519. Okandāmasi¹ bhūtāni pabbatāni vanāni ca,
sarassa sirasā vandāma supatitthe ca āpake² 2202.
520. Tīṇalatā ca³ osadhyo pabbatāni vanāni ca
ammañ ārogyaṃ vajjātha: ayan no neti brāhmaṇo. 2203.
521. Vajjantu bhonto ammañ ca Maddiṃ amhāka mātaraṃ: 5
sace anupatitukāmāsi khippaṃ anupatiyāsi no, 2204.
522. Ayaṃ ekapadī eti ujum gacchati assamañ
tam eva anupatiyāsi⁴, api passesi no⁵ lahum. 2205.
523. Aho vata re jaṭini vanamūlaphalahārike
suññāṃ disvāna assamañ tan te dukkhaṃ bhavissati. 2206. 10
524. Ativelam nūna amnāya uñchāladdho⁶ anappako
yā no baddhe na jānāti brāhmaṇena dhaneṣiṇā
accāyikena luddena yo no gāvo va sambhati. 2207.
525. Ah' ajja⁷ ammañ passemu sāyaṃ uñchāto āgataṃ,
dajjā ammā brāhmaṇassa phalaṃ khuddena missitaṃ, 2208. 15
526. Tadāyaṃ asito⁸ dhāto⁹ na bālhaṃ tarayeyya¹⁰ no,
sutā¹¹ ca vata no pādā, bālhaṃ tāreti¹² brāhmaṇo,
iti tattha vilapiṃsu kumārā mātugiddhino¹³ ti. 2209.

Ta pādukā ti khuddapādā, okandāmasīti¹⁴ avankandāma¹⁵, apacitīṃ
nicavuttīṃ dasentā jānāpema, sarassā 'ti imassa padumasarassa pariggāhikān'¹⁶
eva¹⁶ nāgakulāni sirasā vandāma, supatitthe¹⁷ va āpake¹⁸ ti sobhanatit-
thāya¹⁹ nadiyā adhivatthadevatāpi vandāma, tīṇalatā eā 'ti²⁰ tīṇāni ca olam-
banaalatāyo ca, osadhyo ti osadhiyo sabbattha adhivatthā ca devatā sandhāy'
evaṃ āha, anupatitukāmā ti sace pi sā amhākaṃ padānupadaṃ āgantukāmā,
api passesi no²¹ lahum ti api nāma etāya ekapadiyā anupatamānā puttake
te²² lahum passeyyāstī evaṃ taṃ vadeyyāthā 'ti, jaṭinīti baddhajaṭaṃ ārabha
āha, mātaraṃ pamukhaṃ²³ viya ālapanena ālapantī āha, ativelan ti pamānā-
tikkaṇṭhaṃ katvā uñchācariyāya laddhaṃ vanamūlaphalāphalaṃ, khuddena
missitaṃ ti taṃ ca khuddakamadhunā missitaṃ, asito ti asitāsano²⁴ pari-
bhuttaphalo, dhāto²⁵ ti suhito, na bālhaṃ tarayeyyā²⁶ 'ti na thaddha-
vegena nayeyya²⁷, mātugiddhino ti matari giddhena samannāgatā balava-
siṇelā evaṃ vilapiṃsū 'ti. Kumārāpabbaṃ nīṭṭhitaṃ.

¹ Cks okanda-, Bđ okkandāmasi. ² Cks va āvake. ³ Bđ tīṇalatāni. ⁴ Bđ -pa-
theyyāsi. ⁵ Cks ne. ⁶ so all three MSS. ⁷ Bđ apijja. ⁸ Cks asino. ⁹ Ck dato,
Cđ dato corr. to dhāto. ¹⁰ Cks taraseyya, Bđ dhārayeyya. ¹¹ Bđ punā. ¹² Bđ
dhāreti. ¹³ Bđ -gaddhino. ¹⁴ Bđ okkandā-. ¹⁵ Bđ -kantāma. ¹⁶ Cks parigga-
haneva, Bđ -ggāhikādeva. ¹⁷ Bđ -tīṭṭhe. ¹⁸ Cks āvake. ¹⁹ Bđ supatitthāya. ²⁰
Bđ tīṇalatāni. ²¹ Cks ne. ²² Bđ amhe. ²³ Bđ paraṃmukhā. ²⁴ so Bđ; Cks
āsito ti nisino. ²⁵ Bđ tato. ²⁶ Cks tareyyā, Bđ dhārayeyya. ²⁷ Bđ dhārayeyya.

Yam pana tam raññā paṭhaviṃ unnādetvā brāhmaṇassa
 piyaputtesu dinnesu yāva Brahmaloḷāka ekakoḷāhalaṃ ahoṣi tena
 bhijjitahadayaṃ Himavantavāsīnidevatāyo tesam brāhmaṇena niy-
 yamānānaṃ vilāpaṃ sutvā mantayimsu: „sace Maddi sakālass’
 5 eva’ assamaṃ āgamissati tattha puttake adisvā Ve-ram puc-
 chitvā brāhmaṇassa dinnabhāvaṃ sutvā balavasinehena padānu-
 padaṃ dhāvitvā mahantaṃ dukkhaṃ anubhaveyyā“¹ ‘ti, atha
 te’ devaputte „tumhe sīhavyagghadīpivesena’² nimmitvā deviyā
 gamanamaggaṃ³ rumbhitvā⁴ yāciyamānāpi⁵ yāva suriyass’
 10 atthaṃgamā maggaṃ adatvā yathā candālokena assamaṃ pa-
 visati evam assā sīhādīhi aviheṭhanatthāya ārakkhaṃ kareyyā-
 thā“⁶ ‘ti āṇāpesuṃ.

Tam atthaṃ pakāseṇa Satthā āha:

517. Tesam lālippitaṃ sutvā tayo vālā vane migā
 15 siho vyaggho ca dīpi ca idaṃ vacanaṃ abravuṃ: 2210.
 518. Mā h’ eva no rājaputtī sāyaṃ uñchāto āgama
 mā h’ ev’ ambhākaṃ nibbhoge heṭhayittha vane migā. 2211.
 519. Siho ce’ nam viheṭheyya vyaggho dīpi ca lakkhaṇaṃ
 n’ eva Jātikumār’ assa kuto Kaṇhājīnā siyā,
 20 ubhayan’ eva jīyetha patīm putte ca lakkhaṇā ti. 2212.

Ta. idaṃ vacanamabravuṃ ti tumhe tayo jānā siho ca vyaggho ca
 dīpi cā ‘ti evaṃ tayo vālamigā hothā ‘ti idan tāva devatā tayo devaputte abra-
 vum, māheva no ti Maddi rājaputtī uñchāto sāyaṃ mā no āgama candālokena
 25 sāyaṃ eva gacchatu ‘ti vadanti, mā heva ambhākaṃ nibbhoge ti ambhākaṃ
 bhoge vijjite ambhākaṃ vanaghaṭṭāya mā nam koci migo heṭheti⁶, yathā na heṭ-
 theti⁹ evam assa ārakkhaṃ gaṇhathā ti vadanti, siho ce’ naṃ ti sace hi nam
 anārakkhaṃ sīhādīsu koci viheṭheyya ath’ assā jīvitakkhayaṃ pattāya n’ eva
 Jāli assa kuto Kaṇhājīnā siyā, evaṃ sā lakkhaṇasampannā, ubhayeneva -- ti
 dvīhi koṭṭhāsehi jīyeth’ eva, tasmā susamvhitam assā ārakkhaṃ karoṭha ‘ti.

30 Atha te devaputtā „sādhū“ ‘ti tāsāṃ devatānaṃ vacanaṃ
 paṭisūnitvā sīhavyagghadīpino hutvā gantvā tassā āgamana-
 magge paṭipāṭiyā nipajjimsu. Maddi pi kho „ajja mayā dussu-

¹ Bđ kālasseva. ² Bđ tayo ³ Cks -se. ⁴ Bđ āga-. ⁵ Ck rūbahitvā. ⁶ Cks
 yācamānāpi, ⁷ Cks va. ⁸ Bđ hedhayittha. ⁹ Bđ vibhedesi.

pino ditṭho, sakālass' eva mūlaphalaṃ gahetvā assamaṃ gamissāmīti¹ kampamānā mūlaphalāni upadhāresi, ath' assa hatthato khaṇṇi¹ patati, tathā amsato uggīvaṇ ca patati, dakkhiṇakkhi ca phandati, phalino rukkhā aphaḷā viya aphaḷā ca rukkhā phalino viya khāyimsu, dasa disā na paññāyimsu, sā 5
 „kin nu kho idaṃ pubbe abhūtapubbaṃ ajja hotīti“ cintetvā āha :

530. Khanittikam me patati dakkhiṇakkhi ca phandati
 aphaḷā phalino rukkhā sabbā mūyanti me disā'. 2213.
531. Tassā sāyaṇhakālamhi assamāgamanam pati
 atthamitamhi suriyamhi vāḷā panthe upatṭhamū. 2214. 10
532. Nīce c' olambate² suriyo dūre ca vata assamo,
 yaṇ ca tesam ito hassam⁴ tan te bhuñjeyyūm bhojanam. 2215.
533. So nūna khattiyō eko paṇṇasālāya acchati
 tosentō dārake chāte mamaṃ disvā anāyatiṃ. 2216.
534. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā 15
 sāyam samvesanākāle khīrapitā va acchare. 2217.
535. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
 sāyam samvesanākāle vāripitā va acchare. 2218.
536. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
 paccuggatā maṃ tiṭṭhanti vacchā bālā va mātaram. 2219. 20
537. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
 paccuggatā maṃ tiṭṭhanti hamsā va upari pallale. 2220.
538. Te nūna puttakā mayham kapaṇāya varākiyā
 paccuggatā maṃ tiṭṭhanti assamassāvidūrato. 2221.
539. Ekāyano ekapatho sarā sobbhā ca passato 25
 aññam maggam na passāmi yena gaccheyya assamam. 2222.
540. Migā nam' atthu rājāno kānanasmiṃ mahabbalā,
 dhammena bhātaro hotha, maggam me detha yācitā. 2223.
541. Avaruddhass' aham bhariyā rājaputtassa sirimato
 taṇ cāham nātimaññāmi Rāmaṃ Sītā v' anubbatā. 2224. 30
542. Tumhe ca putte passatha⁵ sāyam samvesanam pati
 ahaṇ ca putte passeyyam Jālim⁶ Kaṇhājinam c' ubho⁷. 2225.
543. Bahuṇ c' idaṃ mūlaphalaṃ bhakkho cāyam anappako
 tato upaḍḍham dassāmi maggam me detha yācitā. 2226.

¹ so all three MSS. ² B^d adds: evam sā paridevanti pakkāmi. ³ C^o ol-. ⁴ C^o bhassam, B^d hāyam for hāsam? ⁵ B^d passatha ⁶ C^o B^d jāli. ⁷ B^d -nāvubho ∴ -nāv' ubho?

544. Rājaputtī ca no mātā rājaputto ca no pitā
dhammena bhātaro hotha maggam me detha yācitā ti. 2227.

Ta. tassā ti tassā mama, assamāgamanampatitī assamañ paṭicca sandhāya āgacchantiyā, [upatṭhahun ti upatṭhāya] ṭhitā, te kira paṭhamam
5 paṭipāṭiyā nīpajjivā tāya āgamanakāle utṭhāya vjambhivā maggam rumbhantā¹
paṭipāṭiyā tiriyañ aṭṭhamsu, yañca tesan ti ahañ ca yañ ito mūlaphalam
tesam harissan tam Ve-ro ca puttakā c' assā 'ti te tayo pi janā bhūñjeyyūm,
aññam tesam bhojanam n' atthi, anāyatin ti anāgacchantim mañ ñatvā ekako
va nūna dārake toseno nisīno ti, samvessanākāle ti aññesu divasesu attano
10 khādāpanapivāpanakāle, khīrapitā vā 'ti yathā khīrapakā² khīrass' atthāya
kanditvā tam alabhivā kandantā va niddam okkamanti evam phalāphalattṭhāya
kanditvā alabhivā kandamānā va niddam upagatā bhavissantīti vadati, vāripitā
vā 'ti pade yathā pipāsītā pānīyattṭhāya kanditvā alabhivā kandantā va niddam
okkamantīti iminā nayan' attho daṭṭhabbo, acchare ti acchanti, paccug-
15 gatā - - ti mañ paccuggatā hutvā tiṭṭhanti, paccuggantun ti pi pātho, paccug-
gantvā ti a, ekāyano ti ekass' eva³ ayano ti ekapadimaggo ekapatho ti so ca
eko va dutiyo n' atthi, okkamitvāpi gantum na sakkā, kasmā yasmā: sarā sobbhā
ca passato, nam' atthū 'ti sā aññam maggam adievā ete yācivā paṭikkamā-
pessāmīti phalapacchim sīsato otāretvā añjalim paggayha namassamānā evam
20 āha, bhātaro ti mayam hi manussarājaputtā tumhe mīgarājaputtā itī me
dhammena bhātaro hotha, avarjuddhassā ti ratṭhato pabbajitassa⁴, Rāmañ
Sītā vanubatā ti yathā Dasaratha-rājaputtam Rāmañ tassa kaniṭṭhā bhaginī⁵
Sītā devī tass' eva aggamaheṣī hutvā tam anubbatā patidevatā hutvā appamattā
upatṭhāsi tathā aham pi Vessantaram upatṭhahāmi nātīmaññamīti vadati,
25 tumhe cā 'ti tumhe ca mayham maggam datvā sayam gocaragahaṅgakāle putte
passetha ahañ ca passeyyam, detha me maggan ti yācati.

Atha te devaputtā velam oloketvā „idāni 'ssā maggam
dātum velā“⁶ ti ñatvā utṭhāya⁷ apagacchimsu.

Tam attham pakāsento Sathā imam gātham āha:

30 545. Tassā lālappamānāya bahukāruññasamhitam⁸
suttvā nelapatim⁹ vācam vālā patthā¹⁰ apakkamun ti. 2228.

Ta. nelapatin ti¹¹ na elapatim¹² elapātarahitam¹³ visadam madhuravācam.

Sāpi kho vālesu apagatesu assamañ agamāsi, tadā ca
punnamūposatho hoti, sā cañkamanakoṭiyam patvā yesu ṭhānesu
35 pubbe putte passati tesu apassanti āha:

¹ Ck rumgantā, C^o ruyhantā, B^o rumbhivā. ² B^o khīrapitā. ³ C^{ks} ekappasseva.
⁴ B^o pabbā-. ⁵ C^{ks} omīti bha-. ⁶ C^{ks} velan. ⁷ B^o adda maggā. ⁸ C^{ks} ba-
hum-. ⁹ C^o te-, C^o nelapanam. ¹⁰ so C^{ks} for panthā? B^o pantā. ¹¹ C^o
telapittanti, C^o telapitanti. ¹² C^o B^o -ti. ¹³ C^o elā-, C^o elāpatā-.

546. Imamhi nam padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā¹
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti vacchā bālā va mātarāṃ. 2229.
547. Imamhi nam padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā¹
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti hamsā v' upari pallale. 2230.
548. Imamhi nam padesamhi puttakā paṃsukunṭhitā
paccuggatā maṃ tiṭṭhanti assamassāvidūrato. 2231. 5
549. Te² migā viya ukkaṇṇā³ samantā-m-abhidhāvino⁴
ānanditā⁵ pamuditā vaggamānā va⁶ kampare,
ty-ajja putte na passāmi Jālim⁷ Kaṇhājinaṃ c' ubho⁸. 2232.
550. Chakalīva⁹ migi chāpaṃ pakkhī muttā va¹⁰ pañjarā
ohāya putte nikkhamim¹¹ sīhī vāmiśāgiddhinī¹²,
ty-ajja putte na passāmi Jālim¹³ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2233. 10
551. Idaṃ tesam parakkantam nāgānam iva pabbate,
citakā parikiṇṇāyo¹⁵ assamassāvidūrato,
ty-ajja putte na passāmi Jālim⁷ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2234. 15
552. Vālukāya pi okiṇṇā puttakā paṃsukunṭhitā
samantā-m-abhidhāvanti, te na passāmi dārake. 2235.
553. Ye maṃ pure paccudenti araṇṇā dūram āyatim
ty-ajja putte na passāmi Jālim¹³ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2236.
554. Chakalīva migi¹⁶ chāpā paccuggantvāna assamā
dūre maṃ pavilokenti, te na passāmi dārake. 2237. 20
555. Idaṃ ca tesam¹⁷ kīlanakam¹⁸ patitam paṇḍubeḷuvaṃ,
ty-ajja putte na passāmi Jālim¹⁹ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2238.
556. Thanā ca mayh' ime pūrā uro ca sampadālāti²⁰,
ty-ajja putte na passāmi Jālim¹⁹ Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴ 2239. 25
557. Uccaṅge me vicinanti²¹ thanā ekā vilambati,
ty-ajja putte na passāmi Jālim²² Kaṇhājinaṃ c' ubho¹⁴. 2240.
558. Y' assu²³ sāyaṇhasamayam puttakā paṃsukunṭhitā²⁴
uccaṅge me²⁵ vivattanti te na passāmi dārake. 2241.
559. Ayam so assamo pubbe samajjo paṭibhāti maṃ,
ty-ajja putte apassantya bhamate viya assamo. 2242. 30

¹ B^d -kunḍitā. ² B^d dve. ³ C^k okiṇṇā. ⁴ C^k abhiyācino. ⁵ B^d ānandino.
⁶ C^k ca. ⁷ C^k jāli, B^d jāli. ⁸ C^k -jināsubho, C^s -jinasubho, = Jālī-Kaṇhā-
jināv ubho? B^d -jinā cubho. ⁹ all three MSS. ca. ¹⁰ B^d ca. ¹¹ B^d nikkhami,
C^k nikkhami. ¹² C^k B^d cā-. ¹³ C^k jāli, C^s jāli. ¹⁴ C^k -jināvubho, B^d
-jināvubho. ¹⁵ B^d upakaṇṇāyo. ¹⁶ read: chakalim va nigim? ¹⁷ B^d ne-. ¹⁸
B^d kīlanakam. ¹⁹ C^k jāli. ²⁰ C^s -jālīni, C^k -jālāti. ²¹ B^d vicinanti, C^k me
kovicinanti, C^s he kovicinanti. ²² all three MSS. jāli. ²³ B^d yassu, C^k yassa.
²⁴ B^d -kunḍitā. ²⁵ C^k maṃ.

500. Kim idaṃ appasaddo va assamo paṭibhāti maṃ,
kākoḷāpi na vassanti,¹ matā me nūna dāraḷā. 2243.
501. Kim idaṃ appasaddo va assamo paṭibhāti maṃ,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dāraḷā ti. 2244.
- 5 Ta. naṃ ti nīpātamattam, paṃsu -- ti paṃsumakkhitā, paccuggatā-
man ti maṃ paccuggatā hutvā, paccuggantun ti pi pātho, paccuggantvān' eva
attho, ukkaṇṇā¹ ti yathā migapotiḷā mātaraṃ diavā kaṇṇe ukkhipitvā gīvaṃ
pasāretvā mātaraṃ upagantvā hatthatuṭṭhā samantā abhidhāvino, vaggamānā -- ti
vaggamānā mātuhedayamaṃsaṃ kampenti² viya evaṃ pubbe mama puttakā,
10 tyajjā 'ti te ajja na passāmi, chakalīva migi chāpan ti yathā chakalī
migi va³ pañjarasaṃkhātā kulāvakā muttapakkhī va⁴ āmisagiddhīni sīhī va⁵
attano chāpaṃ ohāya gocarāya pakkamanti tathāhaṃ ohāya putte gocarāya nik-
khamin ti vadati, idaṃ tesāṃ parakkantaṃ⁶ ti vassāratte sānupabbate nā-
gānaṃ padavaḷaṇṇaṃ viya idaṃ tesāṃ⁷ kilānatthāne ādhāvanaparidhāvanaparak-
15 kantaṃ⁸ paññāyati, citakā ti sañcitanīcītā vālikapuñjā, parikiṇṇāyo ti vip-
kiṇṇāyo, samantā mabhidhāvanti ti aññesu divasesu samantā abhidhāvanti,
paccudenti paccuggacchanti, dūramāyatīn ti dūrato āgacchantīm, cha-
kalīva migi chāpā ti attano mātaraṃ chakalī va⁹ migi viya¹⁰ ca chāpā, idaṃ
tesāṃ ti hatthirūpakādīhi kilāntānaṃ idaṃ ca tesāṃ suvaṇṇavaṇṇaṃ kilāna-
20 beḷuvaṃ pariḷāṭṭvā patītaṃ, mayhīme ti mayhaṃ ime thanā khīrassa pūrā,
uro ca sampadālatīti hadayaṃ ca phalati, ucchaṅge me vivattanti,
mama ucchaṅge āvattanti vivattanti, samajjo¹¹ -- ti samajjattānaṃ¹² viya
upaṭṭhāti, tyajjā 'ti te ajja, apassantyaṃ ti apassantiyā mama, bhāmate
viyā 'ti kulālacakkaṃ viya bhāmatī, kākoḷā ti vanakākā, matā nūnā 'ti
25 addhā batā vā¹³ kenaci nītā bhavissanti, sakuṇā ti avasesasakuṇā, matā nūnā
'ti addhā matā bhavissanti.

Iti sā vilapaṇṭī M-assa santikaṃ gantvā phalapacchīm otā-
retvā M-aṃ tuṇhīm¹¹ āsīnaṃ diavā dāraḷe c' assa santike
apassanti āha :

- 30 502. Kim idaṃ tuṇhībhūto si, api ratte va me mano,
kākoḷāpi na vassanti, hatā¹² me nūna dāraḷā. 2245.
503. Kim idaṃ tuṇhībhūto si, api ratte va me mano,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dāraḷā. 2246.
504. Kacci nu me ayyaputtā migā khādīmsu dāraḷe,
35 araṇṇe īrine¹³ vivāne kena nītā me dāraḷā. 2247.

¹ Cks okiṇṇā. ² Cks kampanti. ³ Bđ ca. ⁴ Bđ padakkantaṃ. ⁵ Bđ ne-.
Bđ -nupadakkantaṃ. ⁶ Bđ -lī viya ca. ⁷ Cks vāya. ⁸ Cks sammajj-. ⁹ Bđ
addhā matā. ¹⁰ all three MSS. -im. ¹¹ Bđ matā. ¹² Bđ idīne, Cks irino.

565. Adu te pahitā dūtā ādu suttā piyamvadā
ādu bahi nu¹ nikkhantā khiddāsu pasutā nu te. 2248.
566. N' ev' assa kesā dissanti hatthapādā ca Jālino
sakuṇānaū ca² opāto, kena nītā me dārakā ti. 2249.

Ta. apirattevame ti api balavapaccūse supinaṃ passantiyā viya me 5
mano, migā ti sikhādayo vālamigā, iriṇe³ ti niroje, vivane ti vivitte, dūtā
ti ādu Jetuttaranagare Sivirañño santikaṃ tayā dūtā⁴ katvā pesitā, suttā ti
paṇṇasālaṃ pavisitvā sayitā, ādu bahi no⁵ ti ādu te dārakā khiddāpasutā
hutvā bahi nikkhantā ti pucchati, nevassakesā dissantīti sāmi Ve-ra n'
eva tesā⁶ kālañjanavaṇṇā kesā dissanti na jālino ti kaūcanajālavicitā⁷ 10
hatthapādā, sakuṇānaū ca⁸ opāto ti Himavantapadeso hatthilīṅgasakuṇā
nāma atthi, te opatitvā ākāsen' eva gacchanti, ten' etaṃ⁹ pucchāmi: kin tehi
sakuṇehi nītā, ito aññesam pi kesañci tesāṃ sakuṇānaṃ viya opāto jāto,
akkhāhi me: kena nītā me dārakā ti.

Evaṃ vutte pi M. na kiñci āha, atha naṃ sā „deva kasmā 15
mayā saddhīm na kathesi ko mama doso“ ti vatvā āha:

567. Idam tato dukkhataram sallavidhho yathā vaṇo,
ty-ajja putte na passāmi Jāliṃ Kaṇhājinaṃ c' ubho. 2250.
568. Idam pi dutiyam sallam kampeti hadayam mama
ty-ajja⁹ putte na passāmi tvaṃ ca maṃ nābhībhasasi. 2251. 20
569. Ajj' eva me imam rattiṃ rājaputta na saṃsasi,
maññe¹⁰ ukkantasattam¹¹ maṃ pāto dakkhisi no matan ti. 2252.

Ta. idam tato -- ti sāmi Ve-ra yaṃ mama raṭṭhā pabbājītiyā araṇṇe
vasantiyā putte ca apassantiyā dukkham idam tava¹² mayā saddhīm akathanaṃ
mayham tato dukkhataram, tvaṃ hi maṃ ajja daḍḍham¹³ patidahaṃto viya 25
tālā¹⁴ patitam daḍḍena pothento viya¹⁵ tuṇḍībhāvena kilamesi, idam hi me
hadayam sallavidhho yathā vaṇo tath' eva kampati¹⁶ c' eva rujjati¹⁷ ca, saṃ-
viddho¹⁸ ti pi pātho, sampatividdho ti attho, ukkantasattam¹⁹ maṃ ti
apagatajivitaṃ, dakkhisi no ti ettha nokāro nipātamatto, maṃ kālass' eva
matam passissasīti²⁰ attho. 30

M. „kakkhalakathāya naṃ puttasokaṃ jahāpessāmīti“
cintetvā imam gātham āha:

¹ Bḍ no. ² Ck -naṃ va, Cs -naṃ ca. ³ Cks irine, Bḍ idine. ⁴ Bḍ dūte. ⁵
Cks te. ⁶ so Bḍ; Cks na jālino vivittā. ⁷ Cks -naṃ va. ⁸ Ck teneta, Bḍ tena
taṃ. ⁹ Cks yañca. ¹⁰ Bḍ aññe. ¹¹ Cs -santā? Ck -sattā, Bḍ okkantasattam.
¹² Cks tava idam. ¹³ Bḍ hi mayham aḷagaradaḍḍham. ¹⁴ Bḍ papātā. ¹⁵ Bḍs
add sallena vaṇam vijhanto viya. ¹⁶ Bḍ -peti. ¹⁷ Bḍ rujjati. ¹⁸ Bḍs saṃpa-
viddho. ¹⁹ Bḍ okkantasanta. ²⁰ Cks passatīti.

570. Nanu Maddī varārohā rājaputtī yasassinī,
pāto gatāsi uñchāya, kim idaṃ sāyam āgatā ti. 2253.

Ta. kim - - ti Maddi tvam abhirūpā pāsādikā, Himavante nāma bahuvana-
carakā tāpasavijjādhārādayo vicaranti, ko jānāti kiñci tayā kataṃ, tvam pāto va
6 gantvā kim idaṃ sāyam āgacchasi, daharakumārake ohāya araññaṃ gattitthiyo
nāma sasāmikittthiyo evarūpā na honti, ko nu kho me dārakānaṃ pavatti kim
vā me sāmi¹ cintessatthi ettakam pi nāhosi, pāto va gantvā candālokena āgac-
chasi, mama duggatabhā²eva³ eva doso ti tajjetvā vañcetvā kathesi, sā tassa
kathaṃ sutvā āha:

- 10 571. Nanu tvam saddam assosi ye saram² pātum āgatā
sihassa vinadantassa vyagghassa ca nikujjitāṃ. 2254.
572. Ahu pubbanimittam me vicarantya brahāvane:
khanitto³ me hatthā patito uggīvaṃ cāpi āmsato. 2255.
573. Tadāham vyādhitā bhītā puthum⁴ katvāna añjalim
15 sabbā disā namassisaṃ api sotthi ito siyā. 2256.
574. Mā h' eva no rājaputto hato sihena dīpinā
dārakā vā parāmaṭṭhā acchakokataracchihi. 2257.
575. Siho vyaggho ca dīpī ca tayo vālā vane miḡā
te maṃ pariyāvarum⁵ maggaṃ, tena sāyami āgatā ti. 2258.

20 Ta. ye⁶ saram pātun ti ye paniyam pātum imaṃ saram āgatā, vyag-
ghassa cā 'ti vyagghassa aññesaṃ ca hatthiādīnaṃ c' eva sakuṇasaṃghassa
nikujjitaṃ⁷ ekaninādānaṃ saddam kiṃ tvam na assositi pucchati, so pana
M-ena puttānaṃ dinnavelsya saddo ahoṣi, ahu pubbanimittam ti deva
imassa me dukkhassa anubhavanatthāya pubbanimittam ahoṣi, uggīvan ti
25 āmsakūṭe pacchilagganakaṃ, puthun ti visuṃ visuṃ sabbā disā vidisā na-
massissaṃ, mā heva no ti ambhakaṃ rājaputto sihādīhi hato mā hotu dārakā
acchādīhi parāmaṭṭhā mā houtū 'ti patthayanti namassim, te maṃ pariyāva-
rum⁸ maggaṃ ti sāmi aham hi imāni ca bhimsakāni mahantāni dussupīno ca
me dittho sja sakālass' eva gamissāmti⁹ phalitarukkhe pi aphale viya aphale
30 ca phalite viya passantī kicchena phalāphalēni gabetvā giridvaram sampāpupim
atha te sihādayo maṃ disvā maggaṃ paṭipāṭiyā rumbitvā⁹ aṭṭhamso, tena sāyam
āgat' amhi, khamāhi me sāmti.

M. tāya saddhim ettakam eva katham¹⁰ vatvā yāva aru-
nuggamanā na kiñci kathesi, tato paṭṭhāya Maddī nānappa-
35 kāraṃ vilapanti āha:

¹ Bā kiṃdiso me sāmiiko. ² B² saram, C² sāyam. ³ Bā khanitti. ⁴ C² Bā -u.
⁵ C² paṭiyāru. ⁶ Bā adds saram. ⁷ C² nikku-. ⁸ Bā āg-. ⁹ Bā rumpitvā.
¹⁰ Bā ettha - -, C² ekameva gātham.

576. Ahaṃ patiṃ ca putte ca āceram̐ iva māṇavo
anuṭṭhitā divārattim̐ jaṭinī brahmacārinī. 2259.
577. Ajināni paridahitvā vanamūlaphalabhāriyā
vicarāmi divārattim̐ tuyham̐¹ kāmāhi puttakā, 2260.
578. Aham̐² suvaṇṇahāliddim̐³ ābhatam̐ paṇḍubeluvam̐
rukhhapakkāni cāhāsīm̐, ime te⁴ puttā kilanā. 2261. 5
579. Imaṃ muḷālavaṭakam̐⁵ sālukam̐ piṇjarodakam̐⁶
bhuñja khuddehi samyuttam̐ saha puttehi khattiya. 2262.
580. Padumam̐ Jālino dehi kumudam̐ pana kumāriyā,
māline passa naccante Sivi puttā ti c' avhaya⁷. 2263. 10
581. Tato Kaṇhājinaṃyāpi nisāmehi rathesabha
mañjussarāya vagguyā assamam̐ upayantiyā⁸. 2264.
582. Samānasukhadukkh' ambā ratṭhā pabbājita ubho,
api Siviputte⁹ passesi Jālim̐ Kaṇhājinaṃ c' ubho. 2265.
583. Samaṇe brāhmaṇe nūna brahmacariyaparāyane
aham̐ loka abhisasim̐¹⁰ sīlavante bahussute,
ty-ajja putte na passāmi Jālim̐ Kaṇhājinaṃ c' ubho ti. 2266. 15

Ta. āceram -- ti vattasampanno antevāsi āceriyam̐ viya, anuṭṭhitā ti
pāricariyānuṭṭhānena anuṭṭhitā apamattā hutvā paṭṭhaggāmi, tuyham̐¹ kāmā
ti tumhākam̐ kāmēna tumhe patthayanti, puttakā ti kumāre ālapanti paride- 20
vatī, suvaṇṇa --¹¹ ti puttakā aham̐ tumhākam̐ nahāpanatthāya suvaṇṇavaṇṇam̐
hāliddim̐ ghaṃsitvā¹² ādāya āgatā, beluvan ti kilanatthāya ca vo idam̐ su-
vaṇṇavaṇṇam̐ beluvapakkam̐ pi mayā āgataṃ. rukhhapakkāniti kilanatthāya
aññāni pi manāpāni rukkhaphalāni āhāsim̐, ime te¹³ ti puttā ime vo kilanā
ti vadati, muḷālavaṭakan¹⁴ ti muḷālakandakam̐¹⁵, sālukan ti idam̐ uppālā- 25
disālukan pi me bahum̐ ābhatam̐ piṇjarodakan¹⁶ ti sīmghāṭakam̐, bhuñjā
'ti idam̐ sabbam̐ khuddakamadhunā samyuttam̐ puttehi saddhim̐ bhuñjā 'ti pari-
devati, Siviputtā ti c' avhaya¹⁷ 'ti sāmī Sivirāja paṇṇasālāya sayāpitatṭhā-
nato sīgham̐ putte pakkosa, api Siviti¹⁸ sāmī Sivirāja api putte passesi¹⁹
sace passasi dassēhi, kim̐ maṃ atikilamesi, abhisasin²⁰ ti tumhākam̐ putta- 30
dhītarō mā passitthā 'ti evaṃ nūna akkosi.

¹ Bḍ tumham̐. ² Bḍ imam̐. ³ Bḍ -ddham̐. ⁴ Bḍ vo. ⁵ so Cks; Bḍ -livaṭṭakam̐.
⁶ Bḍ ciṭṭa-. ⁷ Bḍ nicāvahaya, C^s nicāvahaya, C^k nicāvahayam̐. ⁸ Bḍ -gantiyā. ⁹
Bḍ siviputte pi. ¹⁰ C^k abhisasim̐, Bḍ abhisasī. ¹¹ Bḍ -ddan. ¹² C^k ghaṃsitvā,
Bḍ -ddam̐ nissadāyam̐ ghaṃsitvā. ¹³ Bḍ vo. ¹⁴ C^k -vatakan, Bḍ -livaṭṭakan.
¹⁵ Bḍ -kuṇḍalīkam̐. ¹⁶ Bḍ jiṇca-. ¹⁷ Bḍ -puttānicāvahayā. ¹⁸ Bḍ sivi putte pi
passesiti. ¹⁹ C^k passasi. ²⁰ C^s abhasin, Bḍ abhisasin.

Evam vilapamānāya M. na kiñci kathesi, sā tasmim aka-
thente kampamānā candālokena putte vicinanti yesu yesu jam-
burukkhādisu ṭhānesu te² pubbe kilīmsu tāni tāni patvā pari-
devanti āha:

- 5 584. Ime te jambukā rukkhā vedisā sindhuvāritā
vividhāni rukkhajātāni, te kumārā na dissare. 2267.
585. Assatthā panasā cēme nigrodhā ca kapitthanā
vividhāni phalajātāni, te kumārā na dissare. 2268.
586. Ime tiṭṭhanti āramā ayaṃ sītodakā nadī
10 yatth' assu pubbe kilīmsu, te kumārā na dissare. 2269.
587. Vividhāni pupphajātāni asmim upari pabbate
yān' assu pubbe dhāriṃsu, te kumārā na dissare, 2270.
588. Vividhāni phalajātāni asmim upari pabbate
yān' assu pubbe bhujjīmsu, te kumārā na dissare. 2271.
15 589. Ime te hatthikā assā balivaddā ca te² ime
yehi-ssu³ pubbe kilīmsu, te kumārā na dissare ti. 2272.

Ta. ime te hatthikā ti pabbatūpari dārake adisvā paridevamānā tato
oruyha puna assamapadaṃ āgantvā ta. te upadhārentī kilanabhaṇḍāni tesam
disvā evam āha:

- 20 590. Ime sāmā sasolūkā⁴ bahukā kadalimigā
yehi-ssu³ pubbe kilīmsu, te kumārā na dissare. 2273.
591. Ime haṃsā ca koñcā ca mayūrā cittapekkanā⁵
yehi-ssu³ pubbe kilīmsu, te kumārā na dissare. 2274.

Ta. sāmā ti khuddakā sāmā suvaṇṇamīgā, sasolūkā⁴ ti sasā ca ulūkā⁶ ca.

- 25 Sā assamapade piyaputte adisvā nikkhamitvā pupphitavana-
ghaṭaṃ pavisitvā taṃ taṃ ṭhānaṃ oloketvā⁷ āha:

592. Imā tā vanagumbāyo pupphitā sabbakālikā⁸
yatth' assu pubbe kilīmsu, te kumārā na dissare. 2275.
593. Imā [tā] pokkharāṇiyo rammā cakkavākūpakūjitā⁹ (VI $\frac{47}{19}$)
30 mandālakehi¹⁰ sañchannā padumappalakehi ca
yatth' assu pubbe kilīmsu, te kumārā na dissare. 2276.

¹ C^k tesu. ² C^k no. ³ C^k yehiṃsu. ⁴ B^d sasolūkā, C^k sasālūkā, C^s sasālūkā.

⁵ so C^k for -pekhanā, see Subhūti Abhidh. 627; B^d citrapakkhino. ⁶ B^d ullukā.

⁷ B^d -kenti. ⁸ C^k -kāmikā, C^s -kāṭikā. ⁹ C^k -kuñjitā, C^s -kuñchitā. ¹⁰

C^k maddā.

Ta. vanagumbāyo ti vanagumbā.

Sā katthaci putte adisvā puna M-assa santikaṃ gantvāna dummukhaṃ disvā āha:

594. Na te katthāni bhinnāni, na te udakam ābhatāṃ,
aggī pi te na hāpito, kin nu mando va jhāyasi. 2277. 5
595. Piyo piyena saṃgāmma samo me¹ vyapahaññati,
ty-ajja putte na passāmi Jāliṃ Kaṇhājinaṃ c' ubho ti. 2278.

Ta. na hāpito ti na jalito, i. v. h.: sāmi tvaṃ pubbe katthāni bhīndasi udakaṃ āharitvā t̥hapesi aṅgārakapalle aggīṃ karosī ajja tesu ekaṃ pi akatvā kin nu mando va jhāyasi tava kiriyāṃ mayhaṃ na rucchatīti, piyo -- ti Ve-ro mayhaṃ piyo ito me piyataro nāma n' atthi iminā piyena saṃgāmma samā-gantvā pubbe samo me¹ vyapahaññati dukkhaṃ viḡacchatī ajja pana me imāṃ passantiyāpi soko na viḡacchatī kin nu kho kāraṇaṃ ti, ty ajjā 'ti hotu dīṭṭham me kāraṇaṃ: te ajja putte na passāmi tena me imāṃ passantiyāpi soko na viḡacchatīti. 13

Tāya evaṃ vutte M. tuṇhībhūto va nisīdi, sā tasmīṃ akathente sokasamappitā pahaṭakukkuṭṭi viya kampamānā pana paṭhamāṃ vicaritaṭṭhānāni vicaritvā paccāgantvā āha:

596. Na kho no deva passāmi yena te nibhitā² matā,
kākolāpi na vassanti, hatā³ me nūna dārakā. 2279. 20
597. Na kho no deva passāmi yena te nibhitā² matā,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dārakā ti. 2280.

Ta. na kho no ti deva na kho amhākaṃ putte passāmi, yena te nibhitā² matā ti kenaci tesāṃ nibhitabhāvam⁴ pi na jānamīti adhippāyen' evaṃ ā.

Evaṃ vutte pi M. na kiñci kathesi, sā puttāsokena⁵ putte upadhārentī tatiyam pi tāni ṭhānāni vātavegena vicari, ekarattim vicaritaṭṭhānaṃ parigaṇhantānaṃ⁶ pannarasayojanamattaṃ ahoṣi, atha ratti vibhāyi⁷, aruṇodaye jāte sā punāgantvā M-assa san-tike ṭhitā paridevi. 25

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha: 30

598. Sā tattha paridevitvā pabbatāni vanāni ca
puna-d-ev'⁸ assamaṃ gantvā sāmikass' anti rodati⁹. 2281.

¹ B^d samohaṃ. ² B^d te nibatā. ³ B^d matā. ⁴ B^d nihta-. ⁵ B^d adda phutthā.
⁶ so C^o; C^k -gaṇhānaṃ, B^d nīparigaṇhānaṃ. ⁷ C^k vibhāyi, B^d vibhāsi. ⁸
C^k punadeva. ⁹ B^o antikerodi, C^k antitoti.

599. Na kho no deva passāmi yena te nibhitā¹ matā,
kākolāpi na vassanti, hatā² me nūna dārakā. 2282.
600. Na kho no deva passāmi yena te nibhitā¹ matā,
sakuṇāpi na vassanti, matā me nūna dārakā. 2283.
- 5 601. Na kho no deva passāmi yena te nihitā¹ matā
vicarantī rukkhamūlesu³ pabbatesu guhāsu ca. 2284.
602. Iti Maddī varārohā rājaputtī yasassinī
bāhā paggayha kanditvā tatth' eva patitā⁴ chamā ti. 2285.

Ta. sāmikasantirodattitī⁵ bhī. sā Maddī ta. Vaṃkapabbatakucchiyaṃ
10 sānupabbatavanāni vicarantī paridevitvā punāgantvā sāmikaṃ nissāya tass'
antike ʒhitā puttānaṃ atthāya rodattī⁶, na kho no ti ādīni vadantī parideva-
tītī a., iti Madditī bhī. evaṃ sā uttamasarīrā varārohā Maddī rukkhamūlādīsu
vicarantī dārake adisvā nissamsayāṃ matā bhavissantitī, bāhā paggayha kan-
ditvā tass' eva V-rassa pādāmūle chinnaṣuvaṇṇakadālī viya chamāya ʒati.

- 15 M. „matā“ ti saññāya kampamāno „atthāne videse matā
Maddī, sace hi-ssā Jetuttaranagare kālakiriyaṃ abhaviṣṣa ma-
hanto parihāro⁷ abhaviṣṣa, dve raṭṭhāni caleyyuṃ, ahaṃ pana
araññe ekako, kin nu kho karissāmīti“ uppannabalavasoko
satiṃ paccupaṭṭhāpetvā „jānissāmi pi tāvā“⁸ 'ti utthāya tassā
20 hadaye hattham ʒhapetvā santāpavattim⁹ ūtvā kamaṇḍalunā
udakam āharitvā sattamāse kāyasaṃsaggam¹⁰ anāpannapubbo pi
balavasokena pabbajitabhāvaṃ sallakkhetuṃ asakkonto assu-
pṇṇehi nettehi tassā sisam ukkhipitvā urūsu ʒhapetvā udakena
paripphosetvā¹⁰ mukhañ ca hadayañ ca parimajjanto nisīdi,
25 Maddī pi kho thokam vītināmetvā satiṃ paṭilabhitvā utthāya
hirottappam paccupaṭṭhāpetvā M-am vanditvā „sāmi V-ra dārakā
te kuhiṃ gatā“ ti ā. „Devi ekassa me brāhmaṇassa dā-
sathhāya dinnā“ ti.

Sam attham pakāsento Satthā āha:

- 30 603. Tam ajjhapatam¹¹ rājaputtim udakena abhisīncatha,
assattham nam viditvāna atha nam etad abravīti. 2286.

¹ B^d nihitā. ² B^d matā. ³ C^k -le. ⁴ C^ks papatā. ⁵ C^k santirodattitī,
C^s santirodattī, B^s sāmikasantirodittī. ⁶ B^d rodantī, B^s rodi. ⁷ B^d -vāro. ⁸
B^d santāpavattim. ⁹ B^d omits sam. ¹⁰ C^ks paṭtipposetvā. ¹¹ so all three MSS.

Ta. ajjhapattan ti attano santikam pattam, padamule patitva visaññi-
bhūtan ti a, nam etadabravīti etam ekassa me brāhmaṇassa dāsathāya
dinnā ti vacanam abravi.

Tato tāya „deva putte brāhmaṇassa datvā mama sabbarattim
paridevitvā vicarantiyā kin nācikkhīti“ vutte M. āha: 5

604. Adiyen' eva te Maddi dukkham na katum icchisam¹,
daḷiddo yācako vuddho brāhmaṇo gharam āgato
tassa dinnā² mayā puttā, Maddi mā bhāyi assasa. 2287.
605. Mañ passa Maddi mā putte mā bālham paridevasi,
lacchāma putte jīvantā ārogā ca bhavāmase. 2288. 10
606. Putte pasuñ ca dhaññāñ ca yañ ca-m-aññam ghare dhanam
dajjā sappuriso dānam disvā yācakamāgate,
anumodāhi³ me Maddi, puttake dānam uttaman ti. 2289.

Ta. ādiyenevā 'ti ādikena, i. v. h. sace te abam ādito va tam attham
ācikkhissam tava sokam dhāretum⁴ asakkontiyā hadayam phaleyya tasmā ādiyen' 15
eva te Maddi dukkham n' akkhātum icchisan ti, gharam āgato ti imam am-
hākam vasanaṭṭhānam āgato, arogā ca bhavāmase ti yathā⁵ mayam arogā
homa jīvamānā avassam putte passissāma, yañcamāññam ti yañ ca aññam⁶
ghare, dhanam ti saviññāpakāvīññāpakam dhanam, dajjā -- ti sappuriso hi
uttamattham patthento uram bhinditvā hadayamañsam pi dānam dadeyyā 'ti. 20

Maddi āha:

607. Anumodāmi te deva, puttake dānam uttaman,
datvā cittaṃ pasādehi, bhīyyo dānadado bhava⁷ 2290.
608. Yo tvaṃ maccherabhūtesu manussesu janādhipa
brāhmaṇassa adā dānam Sivīnam raṭṭhavaddhano ti. 2291. 25

Ta. anumodāmi te ti dasa māse kucchīyam dhāretvā divasassa dvīttik-
khattum nahāpetvā pāyevā bhojetvā ure nipajjāpetvā paṭijaggatputtakesu Bo-
ona dīnesu sayam patim anumodanti evam ā, iminā kāraṇena jānitabham⁸ pitā
va dārakānam sāmiko ti, bhīyyo -- ti mahārāja uttarim pi punappuna dāna-
dāyako bohi sudinnam te dānam ti cittaṃ pasādehi yo tvaṃ maccherābhībū- 30
tesu sattesu piyaputte adāsīti.

Evam vutte M. „Maddi kin nām' etam kathesi, sace hi
mayā putte datvā cittaṃ pasādetum nābhavissa⁹ imāni me
acchariyāni na pavatteyyun“ ti vatvā sabbāni paṭhavininnādā-

¹ B^d -issam, C^k -iyam. ² C^k dinnā. ³ C^k -modanā. ⁴ B^d dha-, B^d sandhā-

⁵ C^k add tathā. ⁶ C^k -a. ⁷ C^k bhavam. ⁸ B^d -ā. ⁹ B^d na bhavissam.

dīni kathesi, tato Maddī tāni acchariyāni kittetvā dānaṃ anu-
modanti' āha:

600. Ninnādītā te paṭhavi, saddo te tidivaṃ gato
samantā vijjūtā āgum girīnaṃ va paṭissutā ti. 2292.

5 Ta. vijjūtā -- ti akālavijjūtā Himaventappadeso samantā vicariṃsu, giri-
naṃ -- ti girīnaṃ paṭissutasaddo viya viravā utṭhahiṃsu².

610. Tassa te anumodanti ubho Nārada-Pabbatā,
[Indo ca Brahmā ca Pajāpatī ca
Somo Yamo Vessavano ca rājā]

10 sabbe devā anumodanti Tāvatiṃsā sa-Indakā. 2293.

611. Iti Maddī varārohā rājabuttī yasassinī
Vessantarassa anumodī: puttake dānaṃ uttaman ti. 2294.

Ta. Nārada -- ti ime pi te dve devanikāyā attano attano vimānavāre
ṭhitā va sudinnaṃ te dānaṃ ti anumodanti, tāvatīṃsā -- ti Inda-jetṭhaka
15 tāvatīṃsāpi te dānaṃ anumodantīti.

Evaṃ M-ena attano dāne vaṇṇite tam ev' atthaṃ pari-
vattetvā „mahārāja Ve-ra sudinnaṃ nāma te dānaṃ“ ti Maddī
pi tad eva³ dānaṃ vaṇṇayitvā anumodamānā nisīdi, tena Satthā
iti Maddīti gātham āhā 'ti. Maddipabbaṃ niṭṭhitam.

20 Evaṃ tesu aññamaññaṃ sammodaniyaṃ kathaṃ kathentesu
Sakko cintesi: „Ve-rājā hiyyo Jūjakassa paṭhaviṃ unnādetvā
dārake adāsi, idāni naṃ koci hīnapuriso upasaṃkamtivā sabba-
lakkhaṇasampannaṃ silavatiṃ Maddiṃ yācitvā rājānaṃ ekakaṃ
katvā Maddiṃ gahetvā gaccheyya, tato so anātho nippaccayo
25 bhaveyya⁴, brāhmaṇavaṇṇena naṃ upasaṃkamtivā Maddiṃ yā-
citvā pāramikūtaṃ gāhāpetvā kassaci avissajjiyaṃ katvā puna
naṃ tass' eva datvā āgamissāmīti“ so suriyuggamanavelāya
tassa santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

30 612. Tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam pati
Sakko brāhmaṇavaṇṇena pāto tesam adissathā 'ti. 2295.

¹ Cks -denti. ² Bd upaṭṭha-. ³ Bd tatheva. ⁴ Bd addo nunāhaṃ.

Ta. pāto -- ti pāto va tesam dvinnam janānam paññāyamānarūpo purato
atthāsi thitvā ca pana paṭisanthāram karonto ā.:

613. Kaccin nu bhoto kusalam, kacci bhoto anāmayam, (V $\frac{223}{23}$)
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2296.
614. Kacci ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā, 5
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjatīti. 2297.

Mahāsatto āha:

615. Kusalaṃ c' eva no brahme, atho brahme anāmayam,
atho uñchena yāpema, atho mūlaphalā bahū. 2298.
616. Atho ḍamsā ca makasā ca appam eva sirimsapā, 10
vane vālamigākiṇṇe himsā amham¹ na vijjati. 2299.
617. Satta no māse vasatam araṇṇe jīvisokinam
idam pi dutiyam passāma brāhmaṇam devavaṇṇanam
ādāya beluvam daṇḍam dhārentam ajinakkhipam. 2300.
618. Svāgatan te mahābrahme atho te adurāgataṃ ($\frac{23}{24}$) 15
anto pavisa bhaddan te pāde pakkhālayassu te. 2301.
619. Tindukāni² piyālāni madhuke kāsūmāriyo
phalāni khuddakappāni³ bhuñja brahme varam varam. 2302.
620. Idam pi pāniyam sītam ābhataṃ girigabbharā,
tato piva mahābrahme sace tvam abhikamkhasīti. 2303. 20

Evam tena saddhim paṭisanthāram katvā

621. Atha tvam kena vaṇṇena kena vā pana hetunā
anuppatto brahāraṇṇam, tam me akkhāhi pucchito ti 2304.

āgamanakāraṇam pucchi, atha nam Sakko: „mahārāja, aham
mahallako idhāgacchanto tava bhariyam Maddim yācituṃ āgato, 25
tam me debhīti“ vatvā imam gātham āha:

622. Yathā vārivaho pūro sabbakālam na khīyati
evam tam yācit' āgāñchim bhariyam, me dehi yācito ti. 2305.

Evam vutte M. „hiyyo brāhmaṇassa dārakā dinnā, araṇṇe
ekako va hutvā katham te Maddim dassāmīti“ avatvā pasārīta- 30
hatthe sahasatthavikam thapento viya asajjetvā⁴ abajjhivā
anolīnamanaso⁵ girim unnādentō imam gātham āha:

¹ B^d mayham. ² B^d tinḍu-. ³ C^{ks} -pakkāni. ⁴ C^{ks} -itvā. ⁵ C^{ks} anilīna-,
B^d anolīnamānaso hutvā.

222. Dadāmi na vikampāmi yaṃ maṃ yācasi brāhmaṇa,
santaṃ na-ppatigūhāmi¹, dāne me ramatī mano ti. 2306.

Ta. santaṃ -- ti vijjamānaṃ na uḡubhāmi¹.

Evañ ca pana vatvā sīgham eva kamaṇḍalunā udakaṃ
5 āharitvā udakaṃ hatthe pātetvā bhariyaṃ brāhmaṇassa adāsi,
taṃ khaṇaṃ ñeva hetthāvuttappakārāni sabbāni paṭihāriyāni
pātur ahesuṃ.

Taṃ atthaṃ pakāseto Satthā āha:

224. Maddiṃ hatthe gahevāna udakassa ca kamaṇḍaluṃ
10 brāhmaṇassa adā dānaṃ Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhano. 2307.

225. Tadāsi yaṃ bhimsanakam tadāsi lomahaṃsanam
Maddiṃ pariccajantassa medinī samakampatha. 2308.

226. N' ev' assa Maddībhakuṭi², na sandhīyati na rodati,
pekkhat' ev' assa tuṅhī sā³, eso jānāti yaṃ vāraṇ ti. 2309.

15 Ta. adā dānaṃ ti ambho brāhmaṇa Maddito⁴ me satagaṇeṇa saha-
gaṇeṇa satasahassaṇeṇa sabbaññūtañānaṃ eva piyatarāṃ, idaṃ me dānaṃ sab-
baññūtañānapaṭivedhassa paccayo hotū 'ti vatvā dānaṃ adāsi. Vuttam pi c' etaṃ:

227. Jāliṃ Kaṇhājinaṃ dhitaṃ⁵ Maddideviṃ patibbatam
cajamāno na cintesiṃ bodhiyā yeva kāraṇā. 2310.

20 228. Na me dessā ubho puttā, Maddī devī na dessiyā,
sabbaññutam piyaṃ mayhaṃ, tasmā piye adās' ahan ti. 2311.

Ta. samakampathā 'ti udakapariyaṇtaṃ katvā kampittha, nevassa
Maddībhakuṭiṭi bhi. tasmīṃ khaṇe Maddideviyā mahallakabrāhmaṇassa maṃ
rājā detiṭi kodhavasena mukhe bhakuṭi nāhoṣi, na sandhīyati na rodatiṭi
25 n' eva maṅku ahoṣi na akkhīni pūretvā rodi, atha kho tuṅhiyā hutvā mādisiṃ
itthiṃ dadamāno na nikkāraṇā dassati, eso ca⁶ yaṃ varaṃ taṃ jānāti⁷ phulla-
padumavaṇṇaṃ assa mukhaṃ pekkhat' eva olokayamānaṃ va ṭhitā ti a.

Ath' assā M. „kīdisā.⁸ Maddīti“ pucchitvā⁹ mukhaṃ olokesi,
sā „kiṃ maṃ deva olokesīti“ vatvā sīhanādaṃ nadanti i. g. ā.:

30 229. Komāri yassāhaṃ¹⁰ bhariyā sāmiko mama issaro,
yass' icche tassa maṃ dajjā vikkiṇeyya haneyya vā ti. 2312.

¹ B^d -guyhāmi. ² C^k -ṭī, B^d maddībhakuṭi. ³ B^d yā. ⁴ B^d -iyā. ⁵ B^d dhīyaṃ. ⁶ C^k ma. ⁷ B^d yaṃ varaṃ jānāti taṃ samijjhatū 'ti. ⁸ C^k -saṃ. ⁹ B^d atha mahāsatto kīdisā maddī taṃ tassa. ¹⁰ B^d komāriyāhaṃ.

Ta. ya assā 'ti yassa tavāhaṃ kumāriyā bhariyā so tvaṃ ñeva mama sāmī
tvam pana issaro ca nāma, dāsīm yass' icchati tassa vā dadeyya dhanena vā
atthe sati vikkīṇeyya maṃsena vā atthe sati haneyya, tasmā yaṃ vo rucceṭi
taṃ karoṭha, nāhaṃ kujjhāmiti.

Atha Sakko tesam paṇitajjhāsayaṃ viditvā thutiṃ akāsi. 5

Tam attham pakāsento Satthā āha:

630. Tesam saṃkappam aññāya devindo etad abravī:
sabbe jītā te paccūhā' ye dibbā ye ca mānusa. 2313.
631. Ninnādītā te paṭhavi, saddo te tidivaṃ gato,
samantā vijjutā āgum² girīnaṃ va patissutā. 2314. 10
632. Tassa te anumodanti ubho Nārada-Pabbatā (cfr. v. 613)
[Indo ca Brahmā ca Pajāpatī ca
Somo Yamo Vessavaṇo ca rājā],
sabbe devā anumodanti dukkaram hi karoti so, 2315.
633. Duddadam dadamānānaṃ dukkaraṃ kaṃma kubbatam (IV $\frac{63}{7}$) 15
asanto nānukubbanti,
sataṃ dhammo durannayo. (Saṃyutta I $\frac{19}{3}$ etc.) 2316.
634. Tasmā sataṃ ca asataṃ ca nānā hoti ito gati:
asanto nirayaṃ yanti santo saggaparāyanā. 2317.
635. Yam etaṃ kumāre adadā bhariyaṃ adadā vane vasam 20
brahmayānam anokkamma sagge te taṃ vipaccatū³ 'ti. 2318.

Ta. paccūhā⁴ ti paccatthikā, dibbā ti dibbassa paṭibhāhā⁵, mānusa
ti mānusaṃsapaṭibhāhā, ke pana te ti macchariyadhammā te sabbe putta-
dāraṃ dadantena M-ena jītā, tenāha sabbe jītā te paccūhā⁴ ti, dukkaraṃ hi
karoti so ti V-ro rājā ekako va araṇṇe vasanto bhariyaṃ brāhmaṇassa 25
dento dukkaraṃ karotīti evaṃ⁶ sabbe devā anumodantīti vadati, yametan ti
gātham anumodanaṃ karonto āha, vane vasaṃ ti vane vasanto, brahma-
yānaṃ ti seṭṭhayaṇaṃ tividho hi⁷ sucaritadhammo evarūpo dānadhammo ariya-
maggassa paccayo hotīti brahmayānaṃ ti vuccati yasmā⁸ yantaṃ idaṃ ajja
dānaṃ dadato nippannaṃ brahmayānaṃ aṭṭayabhūmiṃ anokkamitvā sagge te 30
etaṃ vipaccatu vipākapariyosāne ca sabbaññūtaññāpādāyakaṃ hotū 'ti.

Evaṃ assa Sakko anumodanaṃ katvā „idāni mayā idha
papañcaṃ akatvā imaṃ imass' eva datvā gantum vaṭṭatīti“
cintetvā āha:

¹ B^d -uhā, C^{ks} -ubhā. ² C^{ks} āgu. ³ C^{ks} -tan. ⁴ C^{ks} -ubhā, B^d -uhā. ⁵ B^d
dibbasampattipati-. ⁶ C^{ks} add sabbante. ⁷ C^{ks} ti. ⁸ B^d tasmā.

686. Dadāmi bhoto bhariyaṃ Maddiṃ sabbañgasobhanaṃ
tvam̐ nēva Maddiyā channo¹ Maddī ca patinā saha. 2319.
687. Yathā payo ca saṃkho ca ubho samānavappino
evaṃ tuvaṃ ca Maddī ca samānamanacetasā. 2320.
- 5 688. Avaruddh' ettha araṇṇasmiṃ ubho sammataassame²
khattiyā gottasampannā sajjātā mātupettito
yathā puñṇāni kayirātha dadantā aparāparan ti. 2321.

Ta. channo³ ti anurūpo, samānavappino ti samānavappā ubho pi
parisuddhā yeva, samānamana -- ti ācārādīhi kammehī⁴, samānena mana-
10 saṃkhātena⁵ cetasā samannāgatā, avaruddhetthā 'ti ratthato pabbajjīta hutvā
ettha araṇṇe vasatha, yathā puñṇānīti Jetuttaranugare vo bahūni puñṇāni
katāni hiyo puttānaṃ aḷḷa bhariyāya dānavasena pi katāniti ettaken' eva
paritosam̐ akatvā ito uttarim̐ pi aparāparam̐ dadantā yathānurūpāni puñṇāni
kareyyātha yevā 'ti.

15 Evam̐ vatvā varam̐ dātuṃ attānaṃ ācikkhanto āha :

689. Sakko 'ham̐ asmi devindo, āgato 'smi tav' antike,
varam̐ varassu rājisi, vare aṭṭha dadāmi te ti. 2322.

Kathento yeva ca dibbabhāvena jalanto taruṇasuriyo viya
ākāse aṭṭhāsi. Tato Bo. varam̐ gaṇhanto āha :

- 20 640. Varāṃ ce me ado Sakka sabbabhūtānaṃ issara
pitā maṃ anumodeyya ito pattam̐ sakaṃ gharam̐,
āsanena nimanteyya, paṭhaman̐ tam̐ varam̐ vare. 2323.
641. Purisassa vadham̐ na roceyyam̐, api kibbisakārikam̐
vajjham̐ vadhamhā moceyyam̐, dutiy' etam̐ varam̐ vare. 2324.
- 25 642. Ye ca vuddhā ye ca daharā ye ca majjhimaporisā
mam̐ eva upajīveyyum̐, tatiy' etam̐ varam̐ vare. 2325.
643. Parādāram̐ na gaccheyyam̐, sādārapasuto siyam̐,
thinam̐ vasam̐ na gaccheyyam̐, catutth' etam̐ varam̐ vare. 2326.
644. Putto me Sakka jāyetha yo ca dīghāyuko siyā,
30 dhammena jine paṭhaviṃ, pañcam' etam̐ varam̐ vare. 2327.
645. Tato ratyā vivasane suriyass' uggamanam̐ pati
dibbā bhakkhā pātubhaveyyum̐, chaṭṭham̐ etam̐ varam̐ vare. 2328.
646. Dadato me na khīyetha, datvā nānutappeyy' aham̐,
dadam̐ cittam̐ pasādeyyam̐, sattam' etam̐ varam̐ vare. 2329.

¹ C^k jatto, C^s canto, B^d chando. ² B^d samatha-, read: sammatha? ³ C^k janto, C^s janno, B^d chando. ⁴ C^k omit ka-. ⁵ C^k samītena.

647. Ito vimuccamān' āham saggagāmī visesagū
anibbattī tato assam, aṭṭham' etaṃ varaṃ vare ti. 2330.

Ta. anumodeyyā 'ti sampaticcheyya na kujjheyya, ito pattan ti imamahā araññā sakam' gharān' anuppattam, āsanenā 'ti rājāsanena, rajjam' me detū 'ti vadati, api kibbisa -- ti rājā hutvā rājāparādhikam¹ pi vajjham' va- 5
dhambhā² moceyyam, evarūpassa pi me vadho nāma mā ruceatu³, mameva upajīveyyun ti sabbe te mañ ñeva nissāya⁴ upajīveyyun, dhammena jīne ti dh. jīnātu, samma rajjam' kāretū 'ti a., visesagū ti visesagamano hutvā Tusitapure nibbatti hotū 'ti⁵ vadati, anibbattī tato assan ti tato Tusitabhavanato cavivā manussattam' āgato va punabbhave anibbattī assam, sabbaññū- 10
tam pāpuṇeyyan ti vadati.

648. Tassa tam vacanam' sutvā devindo etad abravī:
aciram' vata te tāto pitā tam datṭhum essatī. 2331.

Ta. datṭhum -- li mahārāja tava tāto tava pitā aciren' eva tam passitu-
kāmo hutvā idhāgamissati āgantvā ca pana setacchattam' datvā Jetuttaranagaram 15
eva nessati, sabbe te manorathā matthakam' pāpuṇissanti, mā cintayi, appa-
matto hohi mahārājā 'ti.

Evaṃ Mahāsattass' ovādam' datvā Sakko sakatṭhānam
eva gato.

Tam attham' pakāsento Satthā imam' gātham āha: 20

649. Idam' vatvāna Maghavā devarājā Sujāmpati
Vessantare varaṃ datvā saggakāyam' apakkamīti. 2332.

Ta. Ve-re ti Ve-rassa, apakkamīti gato anuppatto vā ti. Sakka-
pabbam' nittīhitam.

Bo. ca Maddī ca sammodamānā Sakka-dattiye assame 25
vasimsu. Jūjako pi kumāre gahetvā satṭhiyojanam' paṭipajji
devatā kumārānam' ārakkham' akāmsu, Jūjako pi suriye attha-
mite kumāre gacche⁶ bandhitvā bhūmiyam' nipajjāpetvā sayam'
caṇḍavālamigabbhayena rukkham' āruyha viṭapantare sayati, tas-
miṃ khaṇe eko devaputto Vessantaravaṇṇena ekā devadhītā 30
Maddīvaṇṇenāgantvā kumāre mocetvā hatthapāde sambāhetvā
nahāpetvā maṇḍetvā bhojanam' bhojetvā dibbasayane sayāpetvā

¹ all three MSS. rājapa-. ² C^{ks} vadha ³ C^{ks} mā na rācci. ⁴ C^{ks} omit ni-.
⁵ B^d homīti. ⁶ B^d kacche.

arunuggamanakāle baddhākāren'¹ eva sayāpetvā antaradhāyanti, evam te devatāsamgahena arogā hutvā gacchanti, Jūjako pi devatādhiggahīto hutvā „Kaliṅgaratṭham gacchāmīti“ adḍhamāsenā Jetuttaranagaraṃ patto. Tam divasaṃ paccūsakāle
 5 Sañjāyo pi Sivirājā supinaṃ passi, evarūpo supino ahoṣi: rañño mahāvinicchaye nisinnassa eko puriso dve padumāni āharitvā rañño hatthe ṭhapesi, rājā dvīsu kaṇṇesu pilandhi, tesam reṇu bhassitvā rañño udare patati, so pabujjhivā pāto va brāhmaṇe pucchi, te „ciraṃ pavuttthā te deva bandhavā
 10 āgamissantīti“ vyākariṃsu, so pāto va nānaggarasabhojanaṃ bhuñjivā vinicchaye nisīdi, devatā brāhmaṇaṃ ānetvā rājān-gaṇe ṭhapyiṃsu, tasmiṃ khaṇe rājā olokeno kumāre disvā āha:

600. Kass' etaṃ mukham ābhāti hemam vuttattam agginā²
 nikkham va jātarūpassa ukkā mukhapahamsitaṃ³ 2333.

15 601. Ubho sadisapaccāṅgā ubho sadisalakkhaṇā,
 Jāliṣsa sadiso eko, ekā Kaṇhājina yathā. 2334.

602. Sīhā bilā va nikkhantā ubho sampatirūpakā,
 jātarūpamayā yeva ime dissanti dārakā ti. 2335.

Ta. vuttattamagginā⁴ ti uttattam agginā. bilā -- ti gubato nik-
 20 khantasīhā vīya.

Evam rājā tihī⁵ gāthāhi kumāre vanṇetvā ekaṃ amaccam āṇāpesi: „gacch' etaṃ brāhmaṇaṃ dārakehi saddhim ānehīti“, so vegena gantvā ānesi, atha brāhmaṇaṃ rājā āha:

603. Kuto nu bhavaṃ Bhāradvāja ime ānesi dārake⁶ ti. 2336.

25 Jūjako āha:

604. Mayhan te dārakā deva dinnā vittena Sañjaya⁷,
 ajja pannarasā rattī yato dinnā⁸ me dārakā ti. 2337.

Ta. vittena⁹ ti tuṭṭhena paṣaṇṇena, ajja -- ti mayā imesaṃ laddhadiva-
 sato ajja panarasa rattīti vadati.

¹ Bḍ bandhanākāreṇeva. ² Bḍ -ttamagginā. ³ Cks pabham-. ⁴ Cks uttatta ag-
 ⁵ Cks add kīraṇehi. ⁶ Bḍ adds: ajja juṭham anuppatto kuto gacchasi brāhmaṇa.
 ⁷ Bḍ siṅcaya. ⁸ Bḍ laddhā.

Rājā āha:

655. Kena vā vācapeyyena sammāñāyena saddahe,
ko te taṃ dānam adadā puttake dānam uttaman ti. 2338.

Ta. kena vā -- ti brāhmaṇa kena piyavacanena te tayā laddhā. sammā
ñāyena -- ti musāvādāṃ akatvā sammāñāyena ambe saddahāpeyya, puttake 5
ti attano puttake uttamadānam katvā ko te etaṃ adadā.

Jūjako āha:

656. Yo yācatam patitṭhāsi bhūtānam dharanī-r-iva
so me Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasam. 2339.
657. Yo yācatam gatī āsi savantīnam va sāgaro 10
so me Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasan ti. 2340.

Ta. patitṭhāsīti patitṭhā āsi.

Taṃ sutvā amaccā Ve-ram garahamānā āhamso:

658. Dukkataṃ vata bho raññā saddhena gharamesinā,
kathan nu puttake dajjā araññe avaruddhake². 2341. 15
659. Idam bhonto nisāmetha yāvant' ettha samāgatā,
katham Vessantaro rājā putte dāsi¹ vane vasam. 2342.
660. Dāsam dāsīṃ ca so³ dajjā assaṇ c' assatarī⁴ ratham,
hatthiṃ ca kuñjaram dajjā, katham so dajjā dārake ti. 2343.

Ta. saddhenā 'ti saddhāsampannanāpi satā gharam āvasantena raññā 20
idam dukkataṃ vata ayuttam vata kataṃ, avaruddhake² ti ratthā pabbājite⁵
araññe vasante⁶, idam bhonto ti bho nagaravāsino yāvanto ettha samāgatā
sabbe imam nisāmetha upadhāretha katham nāma so putte dāso katvā adāsī,
kena nām' evarūpaṃ katapubban ti adhippāyen' evam āhamsu, dajjā ti dāsīdā-
sādisu kiñci detu⁶, katham dajjā dārake ti ime pana dārake kena kā- 25
raṇena adāsīti.

Taṃ sutvā kumāro pitu garaham asahanto vātābhihatassa
Sineruno bāhunā⁷ chaḍḍento⁸ viya imam gātham āha:

661. Yassa n' atthi ghare dāso asso c' assatarī ratho
hatthi ca kuñjaro nāgo kiṃ so dajjā pitāmahā 'ti. 2344. 30

Rājā āha:

¹ Cks adāsī. ² Bd -o ³ Cks yo. ⁴ so Cks for -rim? Bd -ri. ⁵ Cks pabbā-
jite, Bd pabbājito. ⁶ Bd dāsādīsu yaṃ kiñci dhanam detu. ⁷ Cks sineru
bāham. ⁸ Bd oḍḍento.

663. Dānam assa pasamsāma nāvanindāma¹ puttakā,
kathan nu hadayaṃ āsi tumhe datvā vanibbake². 2345.

Ta. dāna massā 'ti puttaka mayam tava pitu dānam pasamsāmā na nindāmāti.

Kumāro āha:

- 5 664. Dukkh' assa hadayaṃ āsi atho uṇham pi passasi
Rohiṇi h' eva³ tambakkhī pitā assūni vattayīti. 2346.

Ta. dukkhasā 'ti pitāmahā⁴ Kaṇhājīnāya vuttaṃ etaṃ⁵ vacanaṃ sutvā
tassa hadayaṃ dukkhaṃ⁶ āsi, Rohiṇi heva⁷ -- ti tambavaṇṇā ti Rohiṇi viya
tambakkhīhi mama pitā, tasmīn khaṇe assūni vattayi.

- 10 Idāni taṃ vacanaṃ dassento āha:

664. Yan taṃ⁸ Kaṇhājīnā voca: ayaṃ maṃ tāta brāhmaṇo
laṭṭhiyā patikoṭeti ghare jātaṃ va dāsiyaṃ 2347.
665. Na cāyaṃ brāhmaṇo tāta, — dhammikā honti brāhmaṇā —
yakkho brāhmaṇavaṇṇena khāditaṃ tāta neti no,
15 niyyamāne pisācena kin nu tāta udikkhasīti. 2348.

Atha ne kumāre brāhmaṇaṃ amuñcantaṃ disvā rājā g. ā.:

666. Rājaputtī ca vo mātā rājaputto ca vo pitā,
pubbe me aṃkam āruyha kiṃ nu tiṭṭhatha ārakā ti. 2349.

20 Ta. pubbe me ti tumhe ito pubbe maṃ disvā vegena āgantvā mama
aṃkaṃ āruyha idāni kin nu ārakā tiṭṭhatha.

Kumāro āha:

667. Rājaputtī ca no mātā rājaputto ca no pitā,
dāsā mayam brāhmaṇassa, tasmā tiṭṭhāma ārakā ti. 2350.

Ta. dāsā mayan ti idāni pana mayam brāhmaṇassa dāsā bhavāmā 'ti.

- 25 Rājā āha:

668. Mā samm' evaṃ avacuttha, dayhate⁹ hadayaṃ mama,
citakā viya me kāyo, āsane na sukhaṃ labhe. 2351.
669. Mā samm' evaṃ avacuttha, bhiyyo sokaṃ janetha maṃ,
nikkiṇissāma daṇḍena¹⁰, na vo dāsā bhāvissatha. 2352.

¹ B^d naci-, B^d naca-. ² B^d balabbake. ³ so all three MSS. ⁴ so C^{ks}; B^d sitāmasā. ⁵ C^{ks} ekaiṃ. ⁶ C^{ks} omit du-. ⁷ B^d sova. ⁸ so C^{ks}; B^d tantam. ⁹ B^d ḍa-. ¹⁰ so C^{ks}; B^d appena.

670. Kimagghiyam hi vo tāta brāhmaṇassa pitā adā,
yathābhūtam me akkhātha, paṭipādentu brāhmaṇan ti. 2353.

Ta. sammā 'ti piyavacanam, citakā -- ti idāni mama kāyo amāgaracita-
kāya āropito viya, janetha man ti janetha me, ayam eva vā paṭho, nikkhi-
ṇissāma daṇḍenā¹ 'ti dhanam datvā mocessāmi, kimagghiyam ti klm 5
aggham katvā, paṭipādentū 'ti dhanam paticchādentu.

Kumāro āha:

671. Sahassaggham hi mam tāta brāhmaṇassa pitā adā
atha² Kaṇhājinam kaṇṇam hatthinā ca³ satena cā⁴ 'ti. 2354.

Ta. sahasaggham hīti deva mam tāto nikkhasahassam agghāpetvā adāsi 10
kaṇiṭṭham⁵ pana Kaṇhājinam hatthinā satena assena ca rathena cā 'ti sabbesam
tesam satena antamaso maṇ ca⁶ paṭipādake⁷ upādāya sabbasatena⁸ agghāpesīti.

Rājā kumārānam nikkayan: dāpento āha:

672. Uṭṭhehi katte taramāno, brāhmaṇassa avākara,
dāsisatam dāsasatam gavam hatthūsabham satam 15
jātarūpasahassam ca puttānam dehi nikkayan ti. 2355.

Ta. avākara 'ti dehi.

673. Tato kattā taramāno brāhmaṇassa avākari
dāsisatam dāsasatam gavam hatthūsabham satam
jātarūpasahassam ca puttānam dāsi nikkayan ti. 2356. 20

Ta. avākari ti adāsi, nikkayan ti brāhmaṇassa sabbasatam ca nikkha-
sahassam ca kumārānam nikkayan adāsi.

Tathā sattabhūmakaṇ ca pāsādam adāsi, brāhmaṇassa
parivāro mahā ahosi, so dhanam paṭisāmetvā pāsādam abhi-
ruyha sādhubhojanam bhūñjitvā mahāsayane nipajji, kumāre 25
pi nahāpetvā bhojetvā alaṅkāretvā⁹ ekaṁ ayyako ekaṁ ayyakā
ti dve pi ucchaṅge upavesayum.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

674. Nikkhiṇivā nahāpetvā bhojayitvāna dārake
samalaṅkaritvā bhaṇḍe¹⁰ ucchaṅge upavesayum. 2357. 30

¹ so Cks; Bđ dabbena. ² Bđ accham. ³ Bđ di. ⁴ Cks vā. ⁵ Bđ acchandiki-
niṭṭham. ⁶ C pañca. ⁷ Bđ piṭhapādake. ⁸ Cks sabbasatena. ⁹ Cks -karitvā.
¹⁰ Bđ -ḍe, Cks bhaṇḍena.

675. Sisaṁnahāte sucivatthe sabbābharaṇabhūsite
rājā aṁke karitvāna ayyako paripucchatha. 2358.
676. Kuṇḍale ghūsite māle sabbālaṁkārahūsite
rājā aṁke karitvāna idaṁ vacanam abravī: 2359.
677. Kacci ubho ārogā te Jāli mātāpitā tava,
kacci uñchena yāpenti, kacci mūlaphalā bahū. (V $\frac{323}{17}$). 2360.
678. Kacci ḍaṁsā ca makasā ca appam eva sirīṁsapā,
vane vāḷamigākiṇṇe himsā tesam na vijjatīti. 2361.
- Ta, kuṇḍale ti kuṇḍalāni pīlandhāpetvā, ghūsite ti ugghosite mano-
10 ramam ravam ravante, māle ti pupphāni pīlandhāpetvā. aṁke -- ti Jālikumā-
ram aṁke nisīdāpetvā.

Kumāro āha:

679. Atho ubho arogā me deva mātāpitā mama,
atho uñchena yāpenti, atho mūlaphalā bahū. 2362.
- 15 680. Atho ḍaṁsā ca makasā ca appam eva sirīṁsapā,
vane vāḷamigākiṇṇe himsā tesam na vijjati. 2363.
681. Khaṇant' ālukalambāni biḷālitakkalāni ca (IV $\frac{371}{23}$)
kolam bhallāṭakam bellam sā no āhatva posati. 2364.
682. Yaṁ c' eva sā āharati vanamūlaphalahārikā
20 tam no sabbe samāgantvā rattiṁ bhūñjāma no divā. 2365.
683. Ammā va no kisā paṇḍu āharanti dumapphalam
vātātapena sukhumālapadumam hatthagatam iva. 2366.
684. Ammāya patanūkesā vicarantya brahāvane
vane vāḷamigākiṇṇe khaggadīpinisevite. 2367.
- 25 685. Kesesu jaṭam bandhitvā kacche jallam adhārayi,
cammavāsī chāmā seti jātavedam namassatīti, 2368.

Ta, khaṇantā -- ti khaṇantī ālūni ca kalambāni ca, iminā mātāpitunnam
kicchañjivikam vaṇṇeti, ettha no ti nipātammattam, padumam -- ti hatthena
madditam padumam viya jātā, patanūkesā ti deva ammāya me brahāvane
30 vicarantiya te bhāmaravaṇṇā kālakesā rukkhāsākhādīhi viluttā patanūkesā jātā,
jallamadhārayīti ubhoḥi kacchehi jallikam dhāreti kilīṭṭhavesena¹ vicarātīti.

Evam mātu dukkhitabhāvam kathetvā ayyakam codento
imam gātham āha:

686. Puttā piyā manussānam lokasmiṁ udapajjissuṁ,
35 na ha² nūn' amhākam ayyassa putte³ sineho⁴ ajāyathā⁴ 'ti. 2369.

¹ Cks - vaseṇa. ² Bā hi. ³ Ck - ā, C² - a. ⁴ Cks - ham.

Ta. udapajjissun ti uppajjanti¹.

Tato rājā attano dosaṃ āvikaronto āha:

687. Dukkataṃ ca hi no putta bhūnahaccaṃ katam mayā
yo 'haṃ Sivīnaṃ vacanā pabbājesiṃ adosakaṃ. 2370.

688. Yam me kiñci idha atthi dhanadhaññāṇā ca vijjati
etu Vessantaro rājā Siviraṭṭhe pasāsatu 'ti. 2371. 5

Ta. puttā 'ti putta Jāli etaṃ ambhākaṃ dukkataṃ, bhūna- ti vaḍḍhi-
ghātakammam, yamme- ti tāta yaṃ kiñci idha atthi sabban te pitu demā,
Siviraṭṭhe ti imasmiṃ nagare so rājā hutvā pasāsatu.

Kumāro āha: 10

689. Na deva mayhaṃ vacanā ehiti Sivis' uttamo,
sayam eva devo gantvā[na] siñca bhogehi atrajan ti. 2372.

Ta. Sivisuttamo ti Siviseṭṭho, siñcā 'ti mahāmegho vīya vuṭṭhiya
bhogehi abhisīca.

690. Tato senāpatim rājā Sañjayo ajjhabhāsatha:
hatthi assā rathā patti senā sannāhayantu naṃ,
negamā ca maṃ anventu brāhmaṇā ca purohitā. 2373. 15

691. Tato saṭṭhisassāni yudhino cārudassanā
khippam āyantu sannaddhā nānāvāṇṇeh' alamkatā². 2374.

692. Nīlavāṇṇadharā³ neke pitā neke nivāsitā
aṇṇe lohitatunhīsā suddhā neke nivāsitā
khippam āyantu sannaddhā nānāvatttheh' alamkatā⁴. 2375. 20

693. Himavā yathā Gandharo pabbato Gandhamādanō
nānārukkhehi sañchanno mahābhūtagaṇālayo 2376.

694. Osadhehi ca dibbehi disā bhāti pavāti ca⁵
khippam āyantu sannaddhā disā bhāti pavāti ca, 2377. 25

695. Tato nāgasahassāni yojayantu catuddasa
suvaṇṇakacchā mātaṅgā hemakappanavāsasā. 2378.

696. Ārūḷhā gāmaṇīyehi tomaramkusapāṇihi
khippam āyantu sannaddhā hatthikkhandhehi dassitā. 2379. 30

697. Tato assasahassāni yojayantu catuddasa
ājāṇīyā va jāṭiyā sindhavā sīghavāhanā. 2380.

698. Ārūḷhā gāmaṇīyehi illiyācāpadhārihi⁶ (V $\frac{259}{4}$)
khippam āyantu sannaddhā assapiṭṭheh' alamkatā⁷. 2381.

¹ Bđ -imsu. ² Cks -ehilam-. ³ Bđ nilavatta-. ⁴ all three MSS. -ehilam-. ⁵
Bđ disvā bhantu pavantu ca. ⁶ Cks illiyo-, Bđ indivā-. ⁷ Cks -ehilam-, Bđ
-the alaū-.

699. Tato rathasahassāni vojayantu catuddasa
ayosukatanemiyo suvaṇṇacitapakkhare¹. 2382.

700. Aropentu dhaje tattha cammāni kavacāni ca
vipphārentu ca cāpāni daḥhadhammā pahārino
khippam āyantu sannaddhā rathesu rathajīvino ti. 2383.

5 Ta. sannāhayantu nan ti sannayhantu², saṭṭhi--ti mama puttana
sahajātā saṭṭhisabassā amaccā, nīlavanna -- ti eke nīlavannadharā nīlavatthāni
nīvasitā hutvā, mahābhūta -- ti yakkhagaṇānam ālayo, bhāti pavāti cā 'ti'³
vuttappakāro H⁴mavā viya ābharāṇavilepanādīhi obhāsāyantu c' eva pavāyantu
ca, hatthikkhandhehiti te hatthigāmaṇiyo⁵ hatthikkhandhehi khippam
10 āyantu, dassitā ti dassitavibhūsanā, ayo -- ti ayena sutthuparikkhitanemiyo⁶,
suvaṇṇa -- ti suvaṇṇena khacitapakkhare evarūpe catuddasasahassee rathe yo-
jēntū 'ti vadati, vipphārentū 'ti aropentu.

Evam rājā senaṅgam vicāretvā „puttassa me Jettutarana-
garato yāva Vamkapabbatā aṭṭhūsabhavitthāram āgamanamag-
15 gam samatalam katvā maggālamkāratthāya idaṇ c' idaṇ ca
karothā“ 'ti ānāpento āha:

701. Lājā olopiyā⁷ pupphā mālagandhavilepanā
agghiyāni ca tiṭṭhantu yena maggena ehiti. 2384.

702. Gāme gāme sataṃ kumbhā⁸ merayassa surāya ca
20 maggamhi patitiṭṭhantu yena maggena ehiti. 2385.

703. Maṃsā pūvā saṃkuliyo kummāsā macchasaṃyutā
maggamhi patitiṭṭhantu yena maggena ehiti. 2386.

704. Sappi telam dadhim khīram kaṅgu vīhi bahū surā
maggamhi patitiṭṭhantu yena maggena ehiti 2387.

25 705. Alārikā ca sūdā ca naṭanaṭṭakagāyanā
pāṇissarā kumbhathūniyo mandakā⁹ sokajjhāyikā¹⁰. 2388.

706. Āhaṇṇantu sabbavīṇā bheriyo deṇḍimāni ca,
kharamukhāni dhamantu¹¹ vadatam¹² ekapokkharā. 2389.

707. Mutiṅgā paṇavā saṃkhā godhā parivadentikā¹³
30 dindimāni¹⁴ ca haṇṇantu kuṭumbā tindimāni¹⁵ cā 'ti. 2390.

Ta. olopiyā ti lājehi saddhim lājapaṇcamakāni pupphāni okirantānam
okirānapupphāni paṭipādeyyāsīti ānāpeti, mālagandhavilepanāni maggavitāne olam-

¹ Ck^s -pekkhare, B^d -cattirapekkhare. ² B^d sannipāyantu. ³ B^d bhantū pa-
vantu cā. ⁴ B^d -ṇino. ⁵ B^d -kkhitta-. ⁶ B^d cittarapakkhare. ⁷ B^d okirayā.
⁸ Ck^s -am. ⁹ B^d mundakā? Ck^s maddakā. ¹⁰ B^d -cehāyikā. ¹¹ B^d -entu. ¹²
B^d nadantu. ¹³ B^d -dantikā. ¹⁴ C^s da-, B^d nindi-. ¹⁵ C^s niddhimāni, C^s
tiddhi-? B^d kudumba dindi-.

bamālā c' eva gandhaviḷepanāni ca, agghiyāni cā 'ti pupphaagghiyaratanaag-
ghiyāni cā 'ti, yena maggena mama putto ebhīti tattha tattha tiṭṭhantu, gāme
gāme ti gāmadvāre gāmadvāre patitṭhantū 'ti pipāsītānaṃ pīvanatthāya paṭi-
yāditā hutvā surāmerayakumbhā tiṭṭhantu, maccehasaññūtā ti macchehi yuttā,
kaṅguvihīti kaṅgupiṭṭhamayā ca vihipiṭṭhamayā 'ca, mandakā' ti mundagā- 5
yino' sokajjhāyikā⁹ ti māyākārā aññe pi vā ye keci uppannasokam haraṇa-
samattā, khara mukhāññīti sāmuddikamahāsāmkhā muṭṭhisāmkhā nāḷisāmkhā,
godhāparivadantikā dindimāni kuṭumbadindimānīti imāni cattāri turīyān' eva.

Evam rājā maggālāmkāram vicāresi. Jūjako pi pamāṇā-
tikkantaṃ bhujjivā jīrāpetum asakkonto tatth' eva kālam akāsi, 10
rājā tassa sarīrakkiccam kārāpetvā nagare bheriṃ carāpetvā
kañci 'ssa nātakaṃ na passi, dhanam puna rañño yeva ahoṣi.
Atha sattame divase sabbā senā sannipati, rājā mahantena
parivārena Jālim magganāyakam katvā nikkhami.

Tam attham pakāsento Satthā āha:

708. Sā senā mahatī āsi uyyuttā Sivivāhinī, 15
Jālinā magganāyena Vamkam payāsi pabbatam. 2391.
709. Kuñcam nadati mātaṅgo kuñjaro saṭṭhihāyano
kacchāya baddhamānāya kuñcam nadati vāraṇo. 2392.
710. Ajāniyā hasissimsu, nemighoso ajāyatha, 20
abbham rajo acchādesi uyyuttā Sivivāhinī. 2393.
711. Sā senā mahatī āsi uyyuttā hārahārinī,
Jālinā magganāyena Vamkam pāyāsi pabbatam. 2394.
712. Te pāvisum brahāraṇṇam bahusākkham bahūdijam⁸
puppharukkhehi samchannaṃ phalarukkhehi c' ūbhayam. 2395. 25
713. Tattha bindussarā vaggū nānāvaṇṇā bahūdijā
kujjantam upakujjanti utusampupphite dume. 2396.
714. Te gantvā digham addhānam ahorrattānam accaye
padesan tam upāgañchum yattha Vessantaro ahū 'ti. 2397.

Ta. mahatīti dvāse akkhohinī saṃkhātā, uyyuttā ti payātā, kuñ- 30
cam nadatīti Kaliṅgaratṭhavasīno brāhmanā attano ratthe deve vuṭṭhe⁹ tam
nāgam āharitvā Sañjayassa adamsu, so hatthi sāmikam vata passitum labhissāmīti
tuṭṭho kuñcanādam akāsi, tam sandhāy' etam vuttam, kacchāyā 'ti suvaṇṇa-
kacchāya bājhamānāya pi tussitvā kuñcam nadi, hasissimsū¹⁰ 'ti hasissu

¹ B^d mundakā? C^k moddrakā. ² C^k maddakagāyanā. ³ B^d -jāyikā, B^d -va-
dantikā. ⁴ B^d kuñcam. ⁵ B^d bajha-. ⁶ C^k hasissimsu. B^d hasissanti. ⁷ C^k
-saṃkham, C^k -sākhā, B^d -sukham. ⁸ B^d mahodakam. ⁹ C^k vaṭṭe, B^d vuṭṭhe.
¹⁰ C^k hasissimsūti, B^d hasissantīti.

saddam akāṃsu, bhārahārinīti haritabbaharaṇasamatthā, pāvisun si pavisiṃsu, bahusākhān ti bahurukkhāsākhān, dīgham- ti satthiyojanamaggān, upāgacchun ti yattha Ve- ahosi taṃ padesaṃ upagatā ti. Mahārājapabbam nīttitām.

- 5 Jālikumāro Sumucalindasaratīre khandhāvāraṃ nivāsāpetvā
catuddasarathasahassāni āgatamaggābhīmukhān' eva ṭhapāpetvā
tasmiṃ tasmiṃ padese sīhavyagghakhaggādisu¹ ārakkhān
saṃvidahi, hatthiādīnaṃ saddo mahā ahosi. M. taṃ sutvā
10 „kiu nu kho me paccāmittā pitaraṃ ghātetvā mam' atthāya
āgatā“ ti maraṇabhayena bhīto Maddiṃ ādāya pabbataṃ
āruhya senaṃ olokesi.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

715. Tesān sutvāna nigghosaṃ bhīto Vessantaro ahu,
pabbataṃ abhirūhitvā bhīto senaṃ udikkhati. 2398.
15 716. Imgha Maddi nisāmehi nigghoso yādiso. vane
ājāniyyā hasissanti² dhajaggāni ca dissare. 2399.
717. Ime ca³ nūna araṇṇasmiṃ migasaṃghāni luddakā
vāgurāhi⁴ parikkhippa sobbhaṃ pātetvā tāvade⁵
vikkosamānā tippāhi hanti nesaṃ varaṃvaraṃ⁶. 2400.
20 718. Yathā mayān adūsakā araṇṇe avaruddhakā
amittahatthathagatā⁷, passa dubbalaghātakan ti. 2401.

- Ta. imghā 'ti codanathe nipāto, nisāmehti sakasenā vā paras. vā ti
upadhārehi, ime ce³ nūna - - ti ādīnaṃ aḍḍhatiyagāthānaṃ evaṃ atthasam-
bandho vedītabbo: Maddi yathā araṇṇasmiṃ migasaṃghāni luddakā vigurāhi
25 parikkhippa athavā pana sobbhe pātetvā tāvad eva hanatha are duṭṭhamige ti
vikkosamānā tippāhi migamāraṇasattīhi nesaṃ migānaṃ varaṃvaraṃ⁶ hanti⁹
ime ce nūna tath' eva amhe asabbhāhi vācāhi vikkosamānā tippāhi sattīhi ha-
nissanti mayān ca¹⁰ adūsakā araṇṇe avaruddhakā rāṭṭhā pabbājītā vasāma, evaṃ
sante pi amittahatthathagatā ti amittānaṃ hatthatham¹¹ gatā, passa imaṃ
30 dubbalaghātakan ti maraṇabhayena paridevi.

Sā tassa vacanaṃ sutvā senaṃ oloketvā „sakasenāya bhavitaḥhan“ ti M-am assāseti imaṃ gātham āha:

¹ B^d adds maggādisu. ² C^k hasissanti. ³ C^k ce, B^d omits ca. ⁴ B^d vāku-.
⁵ C^k pātetvā tamvade, B^d pātiratāvade. ⁶ B^d varāva-. ⁷ B^d -ttham-. ⁸ B^d
adds thūlamthūlam, B^s mūlam-mūlam. ⁹ B^d add hananti. ¹⁰ C^k yamañca.
¹¹ C^k atthatham, B^d pattha, B^s hattha.

719. Amittā na-ppasaheyyum aggīva udakaṇṇave
tad eva tvaṃ vicintehi api sotthi ito siyā ti. 2402.

Ta. aggīva -- ti yathā tīnukkādivasena upanīto aggi aṇṇavasamkhātāni
puṭhulagambhīrāni udakāni na-ppasahati tāpetum na sakkoti tathā taṃ amittā 5
na saheyyum nābhībhavissanti, tadevā 'ti yaṃ Sakkena tuyhaṃ varaṃ datvā
mahārāja na cirasse' eva te pitā ehitī¹ vuttam tad eva tvaṃ vicintehi, api ca²
nāma ito balakāyato ambhākaṃ sotthi siyā ti.

Atha M. sokaṃ apanuditvā tāya saddhīm pabbatā oruyha
paṇṇasāladvāre nisīdi.

Tam atthaṃ pakāseṇo Satthā āha: 10

720. Tato Vessantaro rājā orohitvāna pabbatā
nisīdi paṇṇasālāyaṃ daḷhaṃ katvāna mānasān ti. 2403.

Ta. daḷhaṃ -- ti mayāṃ pabbajitā nāma ambhākaṃ ko³ kiṃ karissattī⁴
thiraṃ daḷhaṃ katvā nisīdīnaṃ.

Tasmīṃ khaṇe Sañjāyo devīm āmantetvā „bhadda Phusati, 15
amhesu sabbesu ekato gatesu soko mahā bhavissati, paṭhamam
tāva ahaṃ gacchāmi, tato 'idāni sokaṃ vinodetvā nisinnā bha-
vissantīti' sallakkhetvā tvaṃ mahantena parivārena gaccheyyā-
sīti“ athaḷ thokaṃ kālaṃ vītināmetvā Jālīṃ ca Kaṇhājinaṃ ca
„āgacchantū“⁵ ti vatvā rathaṃ nivattetvā āgatamaggābhimu- 20
khaṃ katvā tattha tattha ārakkhaṃ samvidahitvā alaṃkata-
hatthikkhandhagato⁶ puttassa santikaṃ agamāsi.

Tam atthaṃ pakāseṇo Satthā āha:

721. Vinivattayitvā rathaṃ votthāpetvāna seniyo
ekam araṇṇe viharantaṃ pitā puttāṃ upāgami. 2404. 25

722. Hatthikkhandhato oruyha ekamso pañjalikato
parikkhitto amaccehi puttāṃ siñciturā āgami. 2405.

723. Tatth' addasa kumārāṃ so rammarūpaṃ samāhitāṃ
nisinnaṃ paṇṇasālāyaṃ jhāyantaṃ akuto bhayan ti. 2406.

Ta. votthāpetvāna -- ti ārakkhanatthāya balakāye ca vavatthāpetvā, 30
ekamso ti ekam sakatauttarāsaṅgo, siñciturā -- ti rajje⁷ abhisīciturā upā-
gami, rammarūpaṃ ti anañjitaṃ amaṇḍitaṃ.

¹ so Bḍ for ehitīti? C² ehitīti, C³ ehitī. ² Bḍ omits ca. ³ Bḍ omits ko. ⁴
C² -ssāmīti. ⁵ Bḍ jāli ca k-jinā ca parchato āgacchantū. ⁶ Bḍ hatthikkhandato
oruyha. ⁷ Bḍ -ena.

724. Tañ ca disvāna āyantam pitaram puttagiddhinam
Vessantaro ca Maddī ca paccuggantvā avandisum. 2407.

725. Maddī ca sirasā pāde sasurassābhivādayi,
Maddī ahañ hi te deva pāde vandāmi te husā¹,

5 te su tattha palissajja pāṇinā parimajjathā 'ti. 2408.

Ta. pāde -- ti ahañ te busā pāde vandāmiti evaṃ vatvā vandi, tesu
tatthā 'ti te ubho jane² tasmiñ Sakkadattiye assame palissajitvā hadaye ni-
pajjāpetvā paricumbitvā mudukena pāṇinā parimajjatha piṭṭhiyo tesam parimajji.

Tato roditvā paridevitvā rājā soke nibbuta tehi saddhim
10 paṭisanthāram karonto āha:

726. Kacci vo kusalam putta, kacci putta anāmayaṃ,
kacci uñchena yāpetha, kacci mūlaphalā bahū. 2409.

727. Kacci dāmasā ca makasā ca appam eva sirimsapā,
vane vālamigākiṇṇe kacci himsā na vijjatiti. 2410.

15 Pitu vacanam sutvā Mahāsatto āha:

728. Atthi no jīvikā deva yā ca yādisi kīdisā,
kasirā hi³ jīvikā homa, uñchācariyena jīvitam⁴. 2411.

729. Aniddhinam mahārāja damet' assam va sārathi
ty-ambhā aniddhikā dantā, asamiddhi dameti no. 2412.

20 730. Api no kisāni māmsāni pitu mātu adassanā
avaruddhānam mahārāja araṇṇe jīvisokinan⁵ ti. 2413.

Ta. yādisikīdisā ti yā vā sā vā, lāmakā ti a., kasirā hi yīvikā
homā 'ti tāta amhākam uñchācariyāya jīvitam nāma kīdisam, dukkhā no jīvikā
ahosi, aniddhinan ti mahārāja aniddhim asamiddhim daliddapurisam nāma
25 dameti sā va⁶ aniddhi cheko⁷ sārathi assam viya, dametiti nibbisevanam karoti,
te mayam idha vasantā aniddhikā dantā nibbisevanā katā, asamiddhi yeva no
damettīti, dametha no ti pi pāṭho damayittha no ti a., jīvisokinan⁸ ti avigata-
sokānam kiṃ nāma amhākam sukhaṃ ti vadati.

Evañ ca pana vatvā puna puttānam pavattim pucchanto āha:

30 731. Ye pi te Sivisetthassa dāyādappattamānasā
Jāli Kaṇhājina c' ubho⁹ brāhmaṇassa vasānugā
accāyikassa luddassa yo ne gāvo va sumbhati 2414.

¹ B^d tusā. ² C^{ks} janā. ³ C^{ks} kayirā hi, B^d kasirā, omittung hi, read: kasira-?

⁴ C^{ks} -kañ. ⁵ C^{ks} jīvasokatan. ⁶ B^d ca. ⁷ C^{ks} ko. ⁸ C^{ks} jīva-. ⁹ C^{ks}
vubho throughout.

732. Te rājaputtiyā putte yadi jānātha saṁsatha,
pariyāpuṇātha¹ no khippaṁ sappadaṭṭham² va māṇavan ti. 2415.

Ta. dāyādappattamānasā ti mahārāja yo te tava Siviseṭṭhassa dāyādā
appattamānasā asampunṇamaṇorathā hutvā brāhmaṇassa vasānugā jātā te dve
kumārā yo so³ brāhmaṇo gāvo va sumbhati⁴ te rājaputtiyā putte yadi diṭṭha- 5
vasena vā sutavasena vā jānātha saṁsatha, sappadaṭṭhami vā 'ti visam
nimmadanatthāya sappadaṭṭham māṇavan tikicchantā⁵ viya khippaṁ no pariyā-
puṇātha kathetā 'ti vadati.

Rājā āha :

733. Ubho kumārā nikkitā⁶ Jāli Kaṇhājina c' ubho 10
brāhmaṇassa dhanam datvā putta mā bhāyi assasā 'ti. 2416.

Ta. nikkitā ti nikkayaṁ datvā gabhā.

Tam sutvā M. paṭiladdhassāso pitarā saddhim paṭisan-
thāram akāsi :

734. Kaccin nu tāta kusalaṁ kacci tāta anāmayam, 15
kacci nu tāta me mātu cakkhum na parihāyatīti. 2417.

Ta. cakkhum ti puttasokena rodantiyā cakkhum na parihāyati.

Rājā āha'

735. Kusalaṁ c' eva me putta, atho putta anāmayam
atho pi putta te mātu cakkhum na parihāyatīti. 2418. 20

Mahāsatto āha :

736. Kacci ārogaṁ yoggan te, kacci vahati vāhanam,
kacci phitā janapadā, kacci vuṭṭhi na chijjatīti'. 2419.

Tattha vuṭṭhīti vuṭṭhidhārā⁸.

Rājā āha : 25

737. Atho ārogaṁ yoggam me, atho vahati vāhanam,
atho phitā janapadā, atho vuṭṭhi na chijjatīti'. 2420.

Evam sallapantānaṁ¹⁰ nēva Phusatī pi kho devī „idāni
sokaṁ tanuṁ katvā nisinnā bhavissantīti“ sallakkhetvā¹⁰ mahā-
parivārena saddhim puttassa santikaṁ agamāsi. 30

¹ C^s -yāya; C^k pariyāyā. ² C^s -daṭṭhu, B^d sabbadaḍḍham. ³ C^k yena yo. ⁴
B^d adds harati. ⁵ B^d -to. ⁶ so all three MSS. for nikkitā? ⁷ C^k vi-. ⁸
C^k omit dhārā. ⁹ C^k vijjatīti. ¹⁰ C^k add sā.

Tam attham pakāseṇo Satthā āha :

738. Icc-eva mantayantānam mātā tesam adissatha
rājaputtī giridvāre pattiyā¹ anupāhanā. 2421.
739. Tañ ca disvāna āyantim² mātaram putttagiddhinim
5 Vessantaro ca Maddī ca paccuggantvā avandayum³. 2422.
740. Maddī ca sirasā pāde sassuyā abhivādayi :
Maddī aham pi te ayye pāde vandāmi te husā. 2423.
741. Maddiñ ca puttakā disvā dūrato sotthim āgatā
kandantā abhidhāvimsu vacchā bālā va mātaram. 2424.
- 10 742. Maddī ca puttake disvā dūrato sotthim āgate
vāruñiva pavedhenti thanadhārābhisiñcathā⁴ ti. 2425.

Ta. Maddī cā 'ti tesam hi Phusatidevim vanditvā thitakāle puttā kumārakumārīkāhi parivutā ṅgamimsu, Maddī tesam āgamanamaggam olokeṇti yeva atthāsi, sā te sotthim āgacchante disvā sakabhāvena sandhāretum asakkontī
15 taruṇamacchā viya bhāvam pavedhamānā tato pāyāsi, te pi tañ disvā paridevantā tadabbimukhā va pāyimsu, kandantā abhidhāvimsu 'ti kandantā abhidhāvimsu, vāruñivā 'ti yakkhāvittā ikkhanikā viya pavedhamānā, thanadhārā abhisiñcathā 'ti sā kira mahantena saddena paridevittvā kampamānā
20 viṣāññī hutvā dīghato paṭhavīyam pati. kumārāpi vegenāgantvā viṣāññī⁴ hutvā mātu upari yeva patitā, tasmim khāṇe tassā dvīhi thanehi dve khīradbhārā nikkhamitvā tesam mukhe yeva pavimsu, sace kira ettako assāso 'nābhavīsa dve kumārā sukkahadaya hutvā anassimsu, Ve- pi piyaputte disvā sokaṃ sandhāretum asakkonto viṣāññī hutvā tath' eva papati, mātāpitaro pi viṣāññī hutvā tath' eva papatimsu, tathā saha-jātā saṅghisahasā amaccā, tañ kārūṇam passanto⁵ tesu eko pi sandhāretum nāsakkhī, sakalaasemapadam yugantavāta-mathitam viya sālavanam ahoṣi.

Tasmim khāṇe pabbatā nadimsu paṭhavi kampi mahāsamuddo saṃkhubhi Sineru girirājā onami, chakāmāvacaradevalokā ekakolāhalā ahesum, Sakko devarājā „cha khattiyā sapa-
30 risā viṣāññā jātā, tesu eko pi utthāya kassaci sarīre udakam siñcituṃ samattho n' atthi, pokkharavassam vassāpessāmīti⁶ cintetvā chakhattiyasamāgame p-vassam vassāpesi, ye ta. temitukāmā⁶ te⁷ tementi atemitukāmānam upari ekabindum pi na saṅghāti, padumapattato udakam viya vinivaṭṭetvā gacchati, iti
35 pokkharavane patitam vassam viya tañ vassam ahoṣi, cha

¹ Bā -kā. ² Bā -tam. ³ Bā -disum. ⁴ Bā -ino. ⁵ Ck -tā, Bā -tesu. ⁶ so Bā; Cks temetukāmā tementi in the place of tatha ---. ⁷ Cks omit te.

khattiyā assāsam paṭilabhimsu, mahājano „nāṭisamāgame pokkharavassam vassi, mahāpaṭhavi kampitī“ acchariyam pavadesi¹.

Tam attham pakāsentō Satthā āha:

743. Samāgatānam nāṭīnam mahāghoso ajāyatha,
pabbatā samanādiṃsu, mahī ākampitā ahu. 2426. 5
744. Vuṭṭhidhāram paveccanto² devo pāvassi tāvade,
atha Vessantaro rājā nāṭihi samapajjatha³. 2427.
745. Nattāro suṇisā putto rājā devī ca ekato
yadā samāgatā āsum tadāsi lomahaṃsanam,
pañjalikā tassa yācanti rodantā bheravā vane. 2428. 10
746. Vessantaraṃ ca Maddiṃ ca sabbe raṭṭhā samāgatā:
tvaṃ no si issaro rājā, rajjam kāretha no ubho ti. 2429.

Ta ghoso ti kārūṇāghoso, pañjalikā ti sabbe nāgarā c' eva negama-jānapadā ca paggaḥitañjalī hutvā, tassa yācatīti tassa padesu patitvā roditvā kanditvā deva tvaṃ no sāmī issaro pitā te idh' eva abhisiñcītvā nagaram netu- 15
kāmo kulasantakam setacchattam paṭicchethā 'ti yācanti. Chakhattiya-khaṇḍam nittīhitam⁴.

Tam sutvā M. pitarā saddhim sallapanto imam g. ā.:

747. Dhammena rajjam⁵ kārentam raṭṭhā pabbājayittha maṃ
tvaṃ ca jānapadā c' eva negamā ca samāgatā ti. 2430. 20

Tato rājā puttam khamāpento

748. Dukkataṃ ca hi no putta bhūnahaccam katam mayā
yo 'ham Sivīnam vacanā pabbājesim adūsakan ti 2431.

imam gātham vatvā attano dukkhaharaṇattham yācanto imam⁶,
gātham āha: 25

749. Yena kenaci vaṇṇena pitu dukkham udabbahe
mātu bhagiṇiyā cāpi api pāṇehi attano ti. 2432.

Ta udabbahe ti hareyya, api pāṇehi tāta puttana nāma jīvītam
pariccajītvā mātāpītuṇnam sokadukkham haritabbam, tasmā mama vacanam karohi:
imam isiliṅgam haritvā rājavesam gaṇha tāta 'ti iminā kira nam' adhippāyen' 30
evam āha.

¹ B^d pavattesi. ² B^d pavattento. ³ B^d samāgacchatha. ⁴ C^k omīti chakhatt-.

⁵ C^k khomam. ⁶ B^d itaram. C^o namnam, B^d omīti nam.

Bo- rajjam kāretukāmo va' ettake pana akathite „garu-
kaṃ nāma na hotīti“ tattha rājānaṃ² kathesi, M. „sādhū“ 'ti
sampaṭicchi, ath' adhvāsanaṃ viditvā sahajātā saṭṭhisahassā
amaccā

- 5 750^a. Nahānakāle³ mahārāja rajojallāṃ pavāhaya' 'ti
vadimsu, atha ne M. „thokaṃ adhvāsethā“ 'ti vatvā paṇṇa-
sālaṃ pavisitvā isibhaṇḍaṃ omuñcitvā paṭisāmetvā p-sālato
nikkhamitvā „idam mayā navamāse aḍḍhamāsaṃ ca samaṇa-
dhammassa kataṭṭhānaṃ, pāramikūṭaṃ gaṇhantena dānaṃ datvā
10 paṭhavīyā kampitaṭṭhānaṃ“ ti p-sālaṃ tikkhatturūṃ padakkhiṇaṃ
katvā pañcapaṭiṭṭhitena vanditvā aṭṭhāsi⁵, ath' assa kappakā-
dayo massukammādīni karimsu, tam enaṃ sabbābharaṇabhūsitāṃ
devarājam iva virājamānaṃ rajje abhisiñcimsu, tena vuttaṃ:

750^b. tato Vessantaro rājā rajojallāṃ pavāhayīti⁶. 2433.

- 15 Ta. pavāhayīti hāresi, hāretvā ca pana rājavesaṃ gaṇhatīti a.

Ath' assa yaso mahā ahoṣi, olokitolokitaṭṭhānaṃ kampati,
mukhamaṅgalikā maṅgalāni nigghosaṃyimsu, sabbaturiyāni pag-
gaṇhimsu, mahāsamuddakucchiyaṃ meghatthanitanigghoso viya
ahoṣi, hatthiratanāṃ alaṃkaritvā upanayimsu, so khaggaratanaṃ
10 bandhitvā hatthiratanāṃ abhiruyhi⁷, tāvad eva naṃ sahajātā
saṭṭhisahassā amaccā sabbālaṃkārapatimaṇḍitā parivārayimsu⁸,
Maddim pi devīm nahāpetvā alaṃkaritvā abhisiñcitvā sīse pan'
assā abhisekaudakaṃ āsiñcamānā „Vessantaro taṃ pāletū“ 'ti
ādīni maṅgalāni vadimsu.

- 25 Tam atthaṃ pakāsentō Satthā āha:

751. Sisaṃ nahāto sucivattho sabbābharaṇabhūsito
paccayaṃ nāgaṃ āruya khaggaṃ bandhi parantapaṃ. 2434.
752. Tato saṭṭhisahassāni yudhino cārudassanā
sahajātā parikarimsu⁹ nandayantā¹⁰ rathesabhaṃ. 2435.

¹ Bā pi. ² so Bā; Ck^a rājā. ³ Bā -lo. ⁴ Ck^a -sāti, Bā pavāpahayāti. ⁵ Ck^a
omit aṭṭhāsi. ⁶ Ck^a -hasīti. ⁷ Bā -rūhi. ⁸ Ck^a -bhārayimsu, C^a -hara-. ⁹ Bā
paraṃkīrimsu. ¹⁰ Bā nandā-.

753. Tato Maddim pi nahāpesum Sivikaññā samāgatā:

Vessantaro tam pāletu Jāli-Kaṇhājīnā c' ubho,
atho pi tam¹ mahārājā Saṅjāyo abhirakkhatū 'ti. 2436.

Ta. paccayam - - ti tam attanno jātadivase uppannam hatthīnāgam, paranta-
pan ti amittatāpanam, parikarimsū² 'ti parivārayimsū, nandayantā³ ti 5
tosentā, Sivi - - ti Sivirañño pajāpatiyō sannipattivā gaudhodakena nahāpesum,
Jālikaṇhājīnā cubho ti ime te⁴ puttā pitaram rakkhantū 'ti.

754. Idañ ca paccayam laddhā pubbe ca⁵ kilesam attano
ānandiyam ācarimsu ramaṇīye Giribbaje. 2437.

755. Idañ ca paccayam laddhā pubbe ca⁵ kilesam attano 10
ānandi vittā sumanā putte saṅgama lakkhaṇā. 2438.

756. Idañ ca paccayam laddhā pubbe ca⁵ kilesam attano
ānandi vittā patitā saha puttehi lakkhaṇā ti. 2439.

Ta. idañca - - ti bhī. Ve- ca Maddi ca idam paccayam imam patittham
labhitvā rajje patitthahitvā ti a, pubbe⁶ ti ito pubbe attano vanavāsakilesam 15
anussaritvā, ānandiyam ācarimsu ramaṇīye - - ti ramaṇīye Vamkagiri-
kucchimhi Vessantarassa rañño āpā ti kañcanalatāvīnaddham⁷ ānandabherīn
carāpetvā ānandachanam ācarimsu, ānandi vittā - - ti lakkhaṇasampannā Maddi
putte saṅgama sampāpūñitvā vittā sumanā hutvā ativiya ānandi nanditthe
'ti a, patitā ti pavattapītisomanassā hutvā. 20

Evam patitā hutvā ca pana putte āha:

757. Ekabhattā pure āsim niccām thaṇḍilasāyīnī,
iti me tam vatam āsi tumham⁸ kāmāhi puttakā. 2440.

758. Tam me tam vatam samiddh' ajja tumhe saṅgama puttakā,
mātujam pi tam pāletu pitujam pi ca puttakā, 25
atho pi tam mahārājā Saṅjāyo abhirakkhatu. 2441.

759. Yam kiñc' atthi kataṁ puññam mayhañ c' eva pitu ca te
saccena tena kusalena ajaro tvam amaro bhavā 'ti. 2442.

Ta. tumham⁹ kāmāhi - - ti puttakā tumhakañ kāmā tumbe patthaya-
mānā pure tumhesu brāhmaṇena nītesu ekabhattam bhūñjitvā bhūmiyam sayīm, 30
iti me⁹ tumhakañ kāmā¹⁰ etam vatam āsīti¹¹ vadati, samiddhaja¹² 'ti tam
me vatam ajja samiddham, mātujam pi tam pāletu pitujam pi ca puttakā
ti puttakā¹² mātu jātasomanassam pitu jātasomanassam pi pāletu mātnpītunnam
santakañ puññam tam pāletu 'ti a. yeva, ten' evāha: yam kiñc' atthi kataṁ
puññam ti. 35

¹ Cks man. ² Bđ pakirimsu. ³ Bđ uandā-. ⁴ Bđ dve. ⁵ Bđ omits ca. ⁶ Cks
add vā. ⁷ Bđ vinandam. ⁸ Cks -hā. ⁹ Cks ime. ¹⁰ Cks kāmāya. ¹¹ Cks
adāsīti. ¹² Bđ puttajālikam.

Phusatī pi devī „ito paṭṭhāya mama suṇhā imān' eva
vatthāni nivāsetu, imāni ābharāṇāni dhāretu“ 'ti samugge pū-
retvā pahīni.

Tam atthaṃ pakāseto Satthā āha:

- 5 760. Kappāsikaṃ ca koseyyaṃ khomakodumbarāni ca
sassū suṇhāya pahesi yehi Maddī asobhatha. 2443.
761. Tato khomaṃ ca' kāyūraṃ aṅgadam' maṇimekhalāṃ
sassū suṇhāya pahesi yehi Maddī asobhatha. 2444.
762. Tato khomaṃ ca kāyūraṃ gīveyyaṃ ratanāmayam sassū- etc. 2445.
10 763. Uṇṇatam mukhaphullaṃ ca' nānāratte ca' maṇiye³ sassū- etc. 2446.
764. Uggatthanam giṃgamakam⁴ mekhalāṃ pālipādakam⁵
sassū suṇhāya pahesi yehi Maddī asobhatha. 2447.
765. Suttaṃ ca suttavajjaṃ ca upanijjhāya seyyasi
asobhatha rājaputtī devakaññā va Nandane. 2448.
15 766. Sīsam nahātvā sucivatthā sabbābharāṇabhūsitā
asobhatha rājaputtī tāvatimsā va accharā. 2449.
767. Kadalīva vātacchupitā jātā cittalatāvane
dantāvaraṇasampannā rājaputtī asobhatha. 2450.
768. Sakuṇī mānusiṇīva jātā cittaṭṭā⁶ pati⁷
20 nigrodhapattabimbottḥī rājaputtī asobhatha. 2451.

Ta. khomañca¹⁰ -- ti suvaṇṇamayam gīvasasādhanaṃ, aṅgadam -- ti
aṅgadābharāṇaṃ ca maṇimayamekhalāṃ ca, dutiyagāthāya khomaṃ ca kāyūraṃ ti
suvaṇṇamayam vanakhajjūriphalasaṅghānaṃ gīvasasādhanaṃ eva, ratana mayam
ti aparaṃ pi ratanaṃ mayagīveyyaṃ, uṇṇatam ti ekaṃ pasādhanaṃ, mukha-
25 phullaṃ ti naḷāṅte tilakamālābharāṇaṃ, nānāratte ti nānāvaṇṇe, maṇiye
ti maṇimaye¹¹, uggatthanam giṃgamakan¹² ti etāni pi dve ābharāṇāni,
mekhalāṃ ti suvaṇṇarajatamayam mekhalāṃ, pālipādakan¹³ ti pādapasā-
dhanam, suttañca -- ti suttārūḷhaṃ ca pasādhanaṃ, Pāliyaṃ ca pana suppaṇ
ca suppaṇvaḷḷaṃ cā ti likhitāni, upanijjhāya seyyasīti etaṃ suttārūḷhaṃ ca
30 asuttārūḷhaṃ ca ābharāṇaṃ taṃ taṃ uṇṇatthānaṃ oloketvā alamkaritvā ṭhitā sey-
yasi uttamarūpadharā Maddī devakaññā va Nandane asobhatha, vātacchupitā
ti cittalatāvane jātā vātasamputṭhā¹⁴ suvaṇṇakadalī viya taṃ divasaṃ¹⁵ sā
vijjambhānā asobhatha, dantāvaraṇasampannā ti bimbaphalassadisehi
d-vaṇṇehi samannāgatā, sakuṇī mānusiṇī va jātā cittaṭṭā¹⁶ patitī yathā

¹ Bḍ hemañca. ² Bḍ aṅgāraṇi. ³ C^{ks} -llam va. ⁴ C^{ks} na. ⁵ Bḍ -ke. ⁶ Bḍ
kiñka. ⁷ so C^{ks}; Bḍ paṭi-. ⁸ C^{ks} cittaṭṭā, Bḍ -latā. ⁹ Bḍ patti. ¹⁰ Bḍ
hemañca. ¹¹ C^{ks} maṇivade. ¹² Bḍ kiñkamakan. ¹³ Bḍ paṭipā-, C^{ks} phāli-. ¹⁴
Bḍ -samputṭhā. ¹⁵ Bḍ divaṃ, C^{ks} omits di-. ¹⁶ so Bḍ; C^{ks} cittalatā.

manussasarīre jātā mānusiṇī nāma sakuṇī cittapattā ākāse patamānā pakkhe pasāretvā gacchantī sobhati evaṃ sārattatāya nigrodhapakkabimbapakkasadisā-
oṭṭhi¹ asobhatha.

769. Tassā ca nāgam ānesuṃ nātivaddhaṃ ca kuṇjaraṃ
sattikkhamaṃ sarakkhamaṃ isādantaṃ urūlhavaṃ². 2452. 5
770. Sā Maddī nāgam āruyhi³ nātivaddhaṃ ca kuṇjaraṃ
sattikkhamaṃ sarakkhamaṃ isādantaṃ⁴ urūlhavaṃ ti. 2453.

Ta. tassā cā 'ti bhī. tassāpi Maddiyā sabbālaṃkārapatimaṇḍitaṃ katvā
nātivaddhaṃ sattisarapahārakkhamaṃ⁵ ekaiṃ taruṇahattbhīm upanesuṃ, nāga-
māruyhi⁶ ti gandhahattipiṭṭhīm abhiruyhi. 10

Iti te ubho pi mahantena yasena khandhāvāraṃ agamaṃsu⁷.
Saṅghayārājā dvādasahi akkhohiṇīhi saddhiṃ māsamattaṃ pab-
batakīlaṃ vanakīlaṃ kiḷi. M-assa tejena tāva mahante araṇṇe
koci vālamigo vā pakkhī vā kañci na heṭhesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha: 15

771. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant' ettha migā ahū
Vessantarassa tejena nāṇāmaṇṇāṃ⁸ aheṭhayuṃ⁹. 2454.
772. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant' ettha dijā ahū
Vessantarassa tejena nāṇāmaṇṇāṃ⁸ aheṭhayuṃ⁹. 2455.
773. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant' ettha migā ahū 20
ekajjhaṃ sannipatiṃsu Vessantare payātamhi
Sivīnaṃ raṭṭhavaddhane. 2456.
774. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant' ettha dijā ahū
ekajjhaṃ sannipatiṃsu Vessantare payātamhi
Sivīnaṃ raṭṭhavaddhane. 2457. 25
775. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant' ettha migā ahū
nāssu¹⁰ mañjūni kujjiṃsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2458.
776. Sabbamhi tamhi araṇṇamhi yāvant' ettha dijā ahū
nāssu¹⁰ mañjūni kujjiṃsu Vessantare payātamhi etc. 2459.

Ta. yāvant- - ti yāvanto ettha, ekajjhaṃ - - ti ekasmiṃ ṭhāne sanni- 30
patiṃsu sannipatitvā ca pama ito paṭṭhāya idāni ambhākaṃ aṇṇāmaṇṇāṃ lajjā
vā samvaro vā na bhavissatīti domanassappattā ahesuṃ, nāssu mañjūni
kujjiṃsu 'ti M-assa viyogadukkhita¹⁰ madhuraravaṃ na raviṃsu.

¹ B^d -patta-patta-. ² B^d urūlhavaṃ, C^s urūlhava, C^k uparūlhavaṃ. ³ B^d āruhi.
⁴ C^k -danti. ⁵ B^d āg-. ⁶ so B^d; C^k aṇṇ-. ⁷ B^d vihe-. ⁸ C^k nāssa. ⁹
C^k nāssa. ¹⁰ B^d -itāya.

Sañjayanarindo māsamattam kīlitvā senāpatim pakkosā-
petvā „tāta ciraṃ no araṇṇe vuttham, kin te mama puttassa
gamanamaggo alaṃkato“ ti pucchitvā „āma deva kālo vo ga-
manāyā“ 'ti vutte Ve-rassa ārocāpetvā senaṃ ādāya nikkhami,
5 Vamkagirikucchito yāva Jetuttaranagarā saṭṭhiyojanam alaṃ-
katamaggaṃ M. mahantena parivārena paṭipajji.

Tam attham pakāseno Satthā āha:

777. Paṭiyatto rājamaggo vicitto pupphasanthato¹
vasi Vessantaro yattha yāvata va Jetuttarā. 2460.
- 10 778. Tato saṭṭhisahassāni yudhino cārudassanā
samantā parikarimsu² Vessantare payātamhi Si- etc. 2461.
779. Orodhā ca kumārā ca vesiyānā ca brāhmaṇā
samantā parikarimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2462.
780. Hatthārohā anikaṭṭhā rathikā pattikārikā
15 samantā parikarimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2463.
781. Karoṭiyā³ cammadharā khaggahatthā⁴ suvammino
purato paṭipajjimsu Vessantare payātamhi Si- etc. 2464.

Ta paṭiyatto ti visākhapūjakāle⁵ viya alaṃkato, vicitto ti kadalipuppa-
ghaṭadhajapatākādīhi vicitto, pupphasanthato ti lājapañcamakehi pupphehi
20 santhato, yatthā 'ti yattha Vamkapabbate Ve- vasi tato paṭṭhāya yāvata⁶ Je-
tuttarā nīrantaram alaṃkato ca, karoṭiyā³ ti sisakarotiko³ ti laddhanāmā sīse
paṭimukkakarotino yodhā, cammadharā ti kaṇḍavāraṇacammadharā, suvam-
mino ti citrāhi jālikāki suṭṭhu vammikā, purato paṭi--ti evarūpā matta-
hatthīsu pi āgacchatesu anivattino sūragodhā raṇṇo Ve-rassa purato paṭipajjimsu.

25 Rājā saṭṭhiyojanam maggaṃ dvīhi māsehi atikkamma Je-
tuttaranagaram patto alaṃkatapaṭiyattam nagaram pavisitvā
pāsadam abhiruyhi.

Tam attham pakāseno Satthā āha:

782. Te pāvisum⁷ puram rammaṃ bahupākāratoraṇam
30 upetaṃ annapānehi naccagītehi c' ūbhayaṃ. 2465.
783. Mittā jānapadā āsum negamā ca samāgatā
anuppatte kumāramhi Sivīnam raṭṭhavaḍḍhane. 2466.
784. Celukkhepo avattittha⁸ āgate dhanadāyake
nandi-ppavesi nagare bandhanamokkho¹ aghosathā 'ti. 2467.

¹ Bā sandhito. ² Bā -kirimsu. ³ Ck^o karotiyā-. ⁴ Bā indhatthā. ⁵ Bā visā-
khapuppaṇamapūjanakālo. ⁶ Bā yāva. ⁷ Ck^o pāvisimsu. ⁸ Bā pavattittha. ⁹
Bā bandhanā-.

Ta. bahupākāra -- ti bahukehi pākārehi torapehi ca samantuāgataṃ, naccagītehi -- ti naccagītehi ca ubhayehi s-gataṃ, vittā ti tuṭṭhā somanassappattā, āgate dhana -- ti mahājanassa dhanadāyake Mahāsatte āgate nandippavesīti Vessantarassa mahārājassa āpā ti nagare bheriṃ cari, bandhana -- ¹ ti sabbasattānaṃ bandhanamokkho ghoṣito.

5

Antamaso bilāle upādāya Vessantaramahārājā sabbasatte ² vissajjāpesi, so nagaraṃ pavitṭhadivase yeva paccūsakāle cintesi: „sve vibhātāya rattiyā mamāgatabhāvaṃ sutvā yācakā āgamissanti, tes' ahaṃ kiṃ dassāmīti“. Tasmiṃ khaṇe Sak-kassa āsanaṃ uṇhākāraṃ dassesi, so āvajjanto taṃ kāraṇaṃ ³ 10
ñatvā rājanivesanassa pacchimavatthuṃ ca purimavatthuṃ ca kaṭṭipamāṇaṃ pūrento ghanamegho viya sattaratanavassam vassāpesi, sakalanagare jaṇṇupamāṇaṃ vassāpesi. Punadvise M. tesam tesam kulānaṃ purimapacchimavatthusu „vaṭṭadha-
naṃ ⁴ tesam yeva hotū“ ⁵ ti dāpetvā avasesam āharāpetvā attano ⁶ 15
gehavatthusmiṃ dhanena saddhiṃ koṭṭhāgāresu okirāpetvā dānaṃ paṭṭhapesi.

Tam atthaṃ pakāsento Satthā āha:

785. Jātarūpamayaṃ vassaṃ devo pāvassi tāvade
Vessantare pavitṭhamhi Sivinaṃ raṭṭhavaḍḍhane. 2468. 20
786. Tato Vessantaro rājā dānaṃ datvāna khattiyo
kāyassa bheda sappaṇṇo ⁷ saggam so upapajjathā 'ti. 2469.

Ta. saggam so -- ti tato cuto dutiyacittena Tusitapure upapajjati ⁸.

Satthā imaṃ gāthāsahassapatimaṇḍitaṃ Vessantaradhammadesa-
naṃ ⁹ āharitvā jātakaṃ samodhānesi: „tadā Jūjako Devadatto ahosi, ¹⁰ 25
Amittatāpanā Ciṅcamānavikā, Cetaputto Channo, Accutatāpaso Sāri-
putto, Sakko Anuruddho, Sañjayanarindo Sudhdodanamahārājā, P'husatī
devī Mahāmāyā, Maddī devī Rāhulamātā, Jālikumāro Rāhulo, Kaṇhā-
jinā Uppalavaṇṇā, sesaparīsā Buddhaparīsā, Vessantararājā aham
evā“ ¹¹ 'ti'. Vessantaravaṇṇanā samattā. 30

¹ Bđ bandhanā-. ² Bđ adds bandhanā. ³ Bđ vutthitaṃ. ⁴ Cks -ā. ⁵ Ck up-
pajjati, Bđ upapajjiti. ⁶ Bđ mahāveś-. ⁷ Bđ ahameva Sammāsambuddho
loke udapādinti. Mahāveśsantarajātakaṃ nīṭhitaṃ

*Jātidukkhātivattassa sujātassa mahesino
 jātiyo dipayantassa Jātakass' Atthavaṇṇanā
 Āraddhā (add: va) mayā loke dhammālokassa bhūriṇo
 paññācakkhupakārassa icchantena ciraṭṭhitim |

- 5 Yā esā vīsati dvādasa bhāṇavārā santantiyā
 vihāre suvihārānaṃ bhikkhūnaṃ rativaḍḍhanaṃ | (?)
 Iminā puññakammena ito 'haṃ dutiye bhave
 uppajjitvā' surāvāse sundare Tusite pure |
 Metteyyalokanāthassa suṇanto dhammadesanaṃ
- 10 tena saddhim ciraṃ kālāṃ vindanto mahatiṃ siriṃ
 Buddhe jāte Mahāsatte ramme Ketumatīpure
 vippavaṃse janitvāna tihetupaṭisaṅghiko |
 Cīvaraṃ piṇḍapātāṃ ca anagghaṃ vipulaṃ varaṃ
 senāsanaṃ ca bhesajjaṃ datvā tassa mahesino |
- 15 Sāsane pabbajitvāna jotento tam anuttaraṃ
 iddhiṃ satimā sammā dhārento Piṭakattayaṃ |
 Vyākato tena 'Buddho 'yaṃ hessatiti' anāgate
 uppannuppannabuddhānaṃ dānaṃ datvāna tehi pi |
 Saṃsāre saṃsaranto va kapparuḅbho va paṇiṇaṃ
- 20 icchiticchitaṃ annādiṃ' dadaṃ cittasamāhito |
 Silaneḅḅhammapaññādiṃ pūretvā sabbapāraṃmiṃ
 pāraṃsiḅkhaṃ patvā Buddho hutvā anuttaro |
 Desetvā madhuraṃ dhammaṃ jantūnaṃ sivaṃ āvahaṃ
 sabbaṃ sadevakaṃ lokaṃ brahā saṃsārabandhanā
- 25 mocayitvā varaṃ khemaṃ pāpuṇeyyaṃ sivaṃ padaṃ ||
 Puññenānena pappomi nibbutiṃ yāvata v' ahaṃ
 uppajjeyyaṃ kule suddhe saddhe aḍḍhe mahaddhane |
 Asesadesabhāsāsu kalāsu sakalāsu ca
 kusalo lokapaṇḍico caṇḍanimaddanesu³ ca |
- 30 Piṭakesu ca Vedesu nekavyākaraṇesu ca
 takkādisu paṇ' aññesu satthesu ca visārado |
 Kavicāgamakovādo paravādappamaddano (?)
 ekasutidharo nekasahassānaṃ pi ganthato⁴ |

* The following verses are not to be found in Bd. The first one seems
 be due to the author of the Nidānakathā, the others are copyists' verses.
 read: uppajjeyyaṃ? ² C^k - tamattādiṃ. ³ C^s - niccadda-. ⁴ C^s - santhato.

Ganhasatasahassam pi sutamattena dhāraye
 atthavyañjanato cāpi sahasanayato pi ca |
 Vasāsīhassa pakkhittam yathā kañcanapātiyā
 silālekhe va me niccam sabbam sutam na nāsaye | (?)
 Mahiddhiko mahātejo kataññū kusalo balī 5
 dhitimā jātisampanno bhaveyyam jātijātiyam |
 Paro pi mam na himseyya¹ na himseyyam param pi ca
 adaṇḍena asatthena dameyyam sabbapāṇinam |
 Kudittim pāpamittaṇ ca na seveyyam kudācanam
 hitacittena sattānam bhāṇeyyam madhuram giram | 10
 Nipunam duddasam pañham yena kenaci pucchito
 muhuttana pakāseyyam tosentō sakalam pajam |
 Atekkicchāpi ye rogā te mayā pekkhitakkhāne
 nissesā byapagacchantu udabiddu va pokkharā |
 Dasikasumattam pi² yam kiñci mama santakam (?) 15
 rājacorāppiyā³ sattā agginā udakena vā
 na vinassantu me bhogā mā gayha-ḍayha-vuyhatu |
 Rogavyādh' antarāyantu⁴ na pappontu kadāci mam
 devā manussā asurā gandhabbā yakkharakkhasā |
 te pi mam anurakkhantu bhava saṃsarato mama 20
 Adinam paradāraṇ ca surāpānam vihiṃsanam
 asaccam supinenāpi na bhāṇeyyam kudācanam |
 Pañcānantariyam kammam pañca duccharitam pi ca
 manasāpi na cinteyyam sabbakālam itoparam |
 Na kareyyam na kāreyyam na cinteyyam kudācanam 25
 pāpakam aṇumattam pi tathā dukkhaṇ ca pañinam |
 Niraye ca Tiracchāne Pete Asurayoniyam
 yam hi dukkham tam sabbam na phuseyya mam⁵ kudācanam |
 Yāni sippāni lokasmim aṇumthūlāni vijjare
 tāni sabbāni sippāni sayam siddhā bhavantu me | 30
 Pūretvā bodhisambhāre Buddho hessam anāgate
 desetvā jantunam dhammam pūrayissam sivam padam ||
 Paṭisandhi mānusi bhogā vāsanā Piṭakattaye
 dānasīlamayā paññā mama hotu bhavābhave |
 Anena me sabbabhavā bhaveyyum 35
 jātissaro sabbaguṇūpapanno

¹ both MSS. -yyam. ² so C^o; C^k dasikasuttampi. ³ C^o corapiyā. ⁴ so both MSS. for antaradhāyantu? ⁵ both MSS. phuseyyam, omitting mam.

dhanena rūpena kulena cāyo
 Buddho bhavissāmi anāgatesu ||
 Imaṃ likhitapuññaena Metteyyaṃ upasāṃkama
 patitṭhahitvā saraṇe suppatitṭhāmi sāsane ¹ ||

5 Saddhāsīlādīpaññā-
 siridhitisatimā cāgamettādayālu
 santo danto sucitto
 sakalavigamako dassaneyyābhirūpo
 tejāniddhī ca jāti-
 10 ssaramati suvaco sussaro 'nantabhogo
 saddhammo yeva tāṇo
 bhavatu bhavabhavē pāpuṇeyyā va bodhiṃ ||
 Iminā puññakammaena yāva Buddho bhavāṃ' ahaṃ
 Vessantaro va dānena Jotiseṭṭhiva bhoginā
 15 Mahosadho va nāṇena hotu mayhaṃ bhavābhavē ¹
 Icchitaṃ patthitaṃ mayhaṃ khippam eva samijjhatu
 pūrentu cittaṃkappā Cando pannarasī yathā ¹
 Sarvārthasiddhir astu.

22 June 1895.

V. Fausbøll.

20 Idha nandati pecca nandati
 katapuñño ubhayattha nandati,
 'puññaṃ me katan' ti nandati,
 25 bhiyyo nandati suggatiṃ gato.

Dhammapada v. 18.

Lykken gækker Store. Smaa,
 leger med Guldterning,
 lykkeligst at hvile paa
 30 er fuldendte Gærning.

B. S. Ingemann.

¹ this verse is not in C^s.

PRINTED BY NIELSEN & LYDICHE, KOPENHAGEN.